

In honorem

MIRCEA GELU BUTA

In honorem
In memoriam

**IN HONOREM
Mircea Gelu Buta**

IN HONOREM

Mircea Gelu Buta

Editori:

Dan Lucian Dumitrașcu
Gabriel-Viorel Gârdan

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2022

Referenți științifici:

Pr. Prof. univ. dr. Ioan-Vasile Leb

Pr. Prof. univ. dr. Ioan Chirilă

ISBN 978-606-37-1557-0

© 2022 Editorii volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul editorilor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

**Universitatea Babeș-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
<http://www.edituraubbcluj.ro/>**

Cuprins

† IPS Andrei Andreicuț	
Implicitarea spirituală a doctorului are importanța ei.....	17
Ioan Aurel Pop	
Elogiul medicului-scriitor	21
Teofil Tia	
Medicul Prof. univ. Dr. Mircea-Gelu Buta, omul fericit! Demersuri susținute pentru reconectarea demersului medical la Transcendență	25
Dan Lucian Dumitrașcu	
De la un brand al Bistriței la un model pentru medicii români.	
Profesorului dr. Mircea Gelu Buta la 70 de ani	39
Gabriel-Viorel Gârdan	
Dincolo de cuvinte	41
• Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Date biografice	43
A. Formarea și experiența profesională.....	44
B. Activitatea didactică	46
• Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Activitatea de cercetare	87
A. Hepatologia și gastroenterologia copilului și adolescentului	88
B. Medicină și Teologie	112
C. Patologia bio-psiho-socială a adolescentului	161
D. Umanizarea serviciilor de Pediatrie.....	163
1. Hospitalismul, o problemă a serviciilor spitalicești	163
2. Grupuri de suport în psihatrie.....	164

3. Extinderea rețelei de oxigen	165
E. Alte proiecte de umanizare a serviciilor medicale	166
• <i>Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Proiecte sociale și istorico-culturale</i>	189
1. Proiect Rotary Club Bistrița.....	190
2. Proiect „ <i>Istoria spitalelor din ținutul Bistriței și Năsăudului</i> ”	193
3. Proiect „ <i>Învățământul teologic universitar la Cluj</i> ”	194
4. Proiect Editarea Revistei „ <i>Arhivele Bistriței</i> ”	197
5. Proiect Zilele Operei „ <i>Constantin Pavel</i> ”	199
6. Proiect „ <i>Cinstirea eroilor neamului</i> ”	200
7. Proiect „ <i>Mihai Viteazul, apărător al creștinătății</i> ”	201
8. Proiect „ <i>Cimitirul Militar de la Rotunda</i> ”.....	202
9. Proiect „ <i>Românii din Bistrița</i> ”.....	203
10. Proiect „ <i>Andrei Mureșanu și bistrițenii</i> ”	205
11. Proiect „ <i>Valea Bârgăului – contribuții documentare</i> ”	206
12. Proiect „ <i>Cercetări de antropologie istorică</i> ”	207
13. Proiect „ <i>Alexandru Vaida-Voevod</i> ”	207
14. Proiect „ <i>Petru Rareș</i> ”	208
15. Proiect „ <i>Cardinal Iuliu Hossu</i> ”.....	210
• <i>Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Activitatea managerială</i>	269
• <i>Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Activitatea academică</i>	299
A. Cărți publicate	300
B. Publicații în reviste de specialitate.....	304
C. Organizări Congrese, Conferințe, Simpozioane	304
D. Afiliere la organizații profesionale	304
• <i>Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Aprecieri asupra activității</i>	319
A. Distincții și premii obținute.....	320
B. Ecouri critice.....	322

• Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Laudatio	347
† IPS Bartolomeu Anania	
Statornicia unei prietenii.....	348
† ÎPS Andrei Andreicuț	
Laudatio rostit de ÎPS Andrei cu ocazia decernării titlului de „ <i>Cetățean de Onoare al Jud. Bistrița-Năsăud</i> ”, domnului Prof. Dr. Mircea Gelu Buta.....	351
Ioan Aurel Pop	
Cuvânt de prețuire.....	354
† Benedict (Vesa) Bistrițeanul	
Cuvânt aniversar.....	356
Vasile Astărăstoae	
Laudatio lui Mircea Gelu Buta cu ocazia împlinirii vîrstei de 70 de ani	360
Răzvan Voncu	
Înspre și dinspre Bistrița.....	365
Ioan Chirilă	
„ <i>Omul Anului 2017</i> ”, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, „ <i>creatorul primului spital modern din Bistrița</i> ”	369
Beatrice Ioan	
Laudatio domnului Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta	371
Dr. Radu Lezeu	
Laudatio privind acordarea titlului de „ <i>Cetățean de onoare al Județului Bistrița-Năsăud</i> ”, Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, 19.11.2019	373
Sorin Lavric	
Un medic sub har.....	377
Adrian Onofreiu	
Medicul și arhivele – încercare prosopografică	380

Sebastian Moldovan	
„Bioetica și slujirea creștină” Comentarii	384
Camelia Strungari	
Oameni care înnobilează	386
Alex Ștefănescu	
Alex Ștefănescu despre Mircea Gelu Buta, în <i>România Literară</i>	388
Tudorel Urian	
Monografia unei stări de spirit	390
Ana Dragu	
Medicină – Poezie – Prietenie	394
• <i>Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Recenzii și referințe critice</i>	397
Irina Petras	
Atent la detalii, la atmosferă, la tot ce se întâmplă în jur	399
Aurel Rău	
Un contract cu cititorul O carte în trei prezentări.....	402
Ion Mureșan	
Ani de liceu	405
Zorin Diaconescu	
Întoarcerea în timp	407
Cleopatra Lorințiu	
Cărți despre lumea școlii: „ <i>Tabloul de absolvire</i> ”. Pagini despre lumea turcească din Ada-Kaleh.....	410
Ion Buzași	
Amintirea anilor de liceu	413
Alexandru Cristian Miloș	
Scriitorul Mircea Gelu Buta în „ <i>Tabloul de absolvire</i> ” al literaturii contemporane!.....	417
Sorin Lavric	
Cronica Ideilor: între bisturiu și cruce	421

Protos. Macarie Drăgoi	
Despre <i>Biserica din spital</i> (dialoguri).....	423
Alex Ștefănescu	
Portretul lui Valeriu Anania.....	427
Irina Petras	
O șezătoare specială	431
Ioan Aurel Pop	
Despre autor și cartea lui	433
Ioan Chirilă	
Un dar.....	436
Zorin Diaconescu	
Forța detaliului.....	439
Ioan Pintea	
Gândurile unui ucenic.....	442
Dan Lucian Dumitrașcu	
Medicul scriitor	445
Cătălin Pălimaru	
Iubitorul de cărți	447
Tudorel Urian	
Trecut-au anii...	450
Dan Ciachir	
Istorie bisericească bistrițeană.....	454
Zorin Diaconescu	
De la biserică din suflet, la biserică din spital.....	457
Mircea Gheorghe Abrudan	
Recenzie la volumul „Biserica Ortodoxă din Bistrița”	459
Victor Știr	
Biserica Ortodoxă din Bistrița, într-o carte de excepție	464

Zorin Diaconescu

Îngrijirile de sănătate din ținutul Bistriței, o perspectivă istorică 468

Zorin Diaconescu

Istoria locală și recursul la metodă 471

Victor Știr

„Istoria spitalelor din Bistrița”, o carte monumentală 474

Acad. Sorin Dumitrescu

Despre cugetătorii iconici 477

Dan Puric

Arc peste timp 480

Adrian Pătrușcă

Există intelectuali adevărați în afara Bisericii? 483

Pavel Chirilă

Intelectuali îmbisericiți 486

Tudorel Urian

Mărturisiri despre credință 488

Victor Știr

Intelectuali îmbisericiți, de Mircea Gelu Buta 492

Alin Cordoș

Mircea Gelu Buta: Doctorii clujeni au inventat stațiunea Colibița. Eveniment la marea de la munte 497

Zorin Diaconescu

Mircea Gelu Buta și lumea în care s-a născut Colibița 500

Dan Ciachir

Farmecul istoric al Bistriței 505

Tudorel Urian

Bistrița, din zorii evului mediu la Jean Pădureanu 510

Zorin Diaconescu

Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu,
un volum despre Bistrița și oamenii săi 512

Ioan V. Mânzat	
Cartea „Români din Bistrița”, scrisă de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, merită din plin, chiar de la primele pagini, toate laudele!	515
Zorin Diaconescu	
Elitele și dilemele societății de ieri și de azi	521
Victor Știr	
Românii din Bistrița. Studii. Documente.	
Mărturii – ofrandă Centenarului	524
Victor Știr	
<i>Români din Bistrița</i> , pașii unei epopei.....	528
Menuț Maximinian	
Aculturație și interculturalitate în cetate.....	534
Tudorel Urian	
Cine a fost Patriarhul Justinian?	541
Zorin Diaconescu	
Patriarhul Justinian.....	544
Elena M. Cîmpan	
Urmele cărții lui Mircea Gelu Buta.....	548
Tudorel Urian	
Drumuri și destine transilvane	551
Zorin Diaconescu	
Dictaturile trec, cultura rămâne. Un nou demers	
din seria de restituiri sub semnătura prof. dr. Mircea Gelu Buta	555
Florin Săsărman	
O carte importantă pentru bistrițeni:	
Mircea Gelu Buta – <i>Urme ale unor oameni de seamă</i>	558
Ion Buzași	
Drumuri și popasuri bistrițene ale unor scriitori	561
Tudorel Urian	
Ştiință și credință.....	565

Elena M. Cîmpan	
Din... „Timpuri interesante”	567
Zorin Diaconescu	
Melancolia deloc întâmplătoare a unui sfârșit.....	571
Menuț Maximilian	
Biserica și Medicina, în vreme de pandemie.....	573
Daniel Cristea-Enache	
Medicii noștri.....	578
Tudorel Urian	
Iașii anilor '70	581
Zorin Diaconescu	
O călătorie în propria interioritate	585
Elena M. Cîmpan	
Un flux al memoriei.....	587
• Prof. Dr. Mircea Gelu Buta • Articole.....	591
A. Clinică Medicală.....	592
<i>Tusea cronică și astmul la copil</i>	592
<i>Alergiile alimentare la copil</i>	607
<i>Flora intestinală – o lume vie care trebuie conservată</i>	637
<i>Genetica și vaccinurile</i>	647
B. Bioetică	657
<i>Etica testelor genetice la copil</i>	657
<i>Actualități bioetice în pediatrie</i>	668
<i>Limitele protoalelor de diagnostic și tratament în practica pediatrică</i>	682
<i>Posibile conflicte etice în unitățile de primiri urgențe</i>	693
C. Medicină și teologie	705
<i>Bioetica creștină în sistemul medical secularizat</i>	705
<i>Conștiința în practica medicală</i>	718
<i>Dezvăluirea medicinei</i>	730
<i>Metafizică și medicină: Un triptic al Părintelui Dumitru Stăniloae</i> ..	738

D. Istorie, societate, cultură	743
<i>Harul Mitropolitului Andrei Șaguna</i>	743
<i>Mircea Vulcănescu, un model pentru tinerii creștini</i>	751
<i>Un portret al Patriarhului Justinian</i>	755
<i>Medici profesori la Academia Teologică din Cluj</i>	761
E. Gânduri către tineri.....	777
<i>Cultul tinereții</i>	777
<i>Tinerii și democratizarea României</i>	782
<i>Enclave de cuviință și bun-gust</i>	788
<i>Public și particular</i>	792
<i>Ce este un om cult</i>	795

Implicarea spirituală a doctorului are importanța ei

† IPS ANDREI ANDREICUȚ^{*}

Profesorul universitar dr. Mircea Gelu Buta împlinește șaptezeci de ani. Faptul că are un suflet mare l-a dovedit încă de atunci de când a îmbrățișat medicina. De-a lungul vieții, lucrul acesta s-a validat cu vârf și îndesat. Nu numai că personal este un medic bun, dar a reușit să-i antreneze și pe alții în a face cu inimă această misiune. Așa se face că ani de zile a fost directorul Spitalului Municipal din Bistrița.

Noi nu putem omite nici faptul că domnul doctor este un om credincios. Având grija de trupurile bolnavilor, nu le-a neglijat nici sufletele. De fapt, cele două, sănătatea trupească cu sănătatea sufletească, merg mână în mână. Doctorul cel Mare, care ne ajută în toate situațiile, este Domnul Iisus Hristos. Sfântul Chiril al Ierusalimului analizând numele Lui zice că:

„în limba ebraică «Iisus» înseamnă «Mântuitor», iar în limba greacă «cel care vindecă». Căci el este doctorul sufletelor și al trupurilor și tămăduitorul celor ținuți de duhuri rele. El vindecă și ochii orbilor, dar în același timp luminează și mințile. Este doctorul șchiopilor, dar îndreaptă și picioarele păcătoșilor spre pocăință. Spune paraliticului: «să nu mai păcătuiești!»; dar spune și: «Ia-ți patul tău și umblă». Pentru că trupul lui se paralizase din pricina sufletului, a vindecat mai întâi sufletul ca să aducă prin asta vindecare și trupului”¹.

Domnul Iisus Hristos, vorbind de dreapta judecată, ne spune că atunci toți morții vor împărți și El îi va împărți în două. Celor de-a dreapta le va zice:

* † Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Email: secretariat@mitropolia-clujului.ro

¹ Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1943, p. 236.

„Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți Împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însă set am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine” (Matei 25, 34-36).

Sunt subliniate aici faptele milei trupești, la care trebuie să mai adăugăm una: îngroparea celor decedați. De fapt, Mântuitorul subliniază cu tărie un lucru: „*Nu oricine îmi zice: Doamne, Doamne!, va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri*” (Matei 7,21), ori domnul profesor dr. Mircea Gelu Buta este omul faptelor. Dacă ar fi să amintim, în ce privește implicarea spirituală, bisericile ridicate în spitalele din Bistrița mărturisesc acest lucru.

Aminteam de faptul că grija față de sănătatea trupească și sufletească merg mâna în mâna. Nu zadarnic Sfânta Scriptură ne sfătuiește: „*Cinstește pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, că și pe el l-a făcut Domnul*” (Isus Sirah 38,1). Doctorii se străduiesc să ne ajute în refacerea sănătății. Ori știm că „*sănătatea nu este niciodată altceva decât un echilibru provizoriu între forțele vieții și alte forțe care i se opun, cele dintâi neavând decât o fragilă supremăție*”².

Nu putem uita faptul că dl. prof. dr. Mircea Gelu Buta este și om al cetății. Implicarea sa în viața orașului, mai ales în cele culturale, ne este foarte bine cunoscută. N-a fost vreo activitate majoră a municipalității în care să nu fi fost implicat.

De răsunet internațional a fost însă Simpozionul Medicină și Teologie care a avut până acum douăzeci de ediții. În urma fiecărei dintre ediții s-a tipărit câte un volum substanțial „*Medicii și Biserică*”, cuprinzând referatele celor ce au participat la simpozion.

În ce ne privește pe noi, oamenii Bisericii, avem sufletul mânăiat de faptul că profesorul Mircea Gelu Buta este un creștin ortodox practicant. Nu este slujbă importantă la bisericile din oraș la care să nu participe.

² Jean-Claude Larchet, *Teologia bolii*, Editura „Oastea Domnului”, Sibiu, 2015, p. 11.

Nu trebuie trecut sub tacere faptul că domnia sa este profesor la Facultatea de Teologie din Cluj, secția de Asistență Socială, care face parte din Universitatea Babeș-Bolyai. Si în cadrul facultății este un profesor activ.

Ar fi multe de spus. Noi ne oprim la acestea și-i dorim acum, la cei șaptezeci de ani, sănătate încă din prima, iar pe Dumnezeu îl rugăm să-i ocrotească familia frumoasă.

Urarea pe care i-o facem este biblică: „*Să ai spor în toate și să mergi bine cu sănătatea, precum bine mergi cu sufletul*” (3 Ioan 1,2).

†ANDREI

*Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Elogiul medicului-scriitor

IOAN AUREL POP*

Doctorul Mircea Gelu Buta ilustrează cel puțin două spițe de intelectuali activi și implicați în chestiunile locului, ale țării și ale lumii.

Prima este cea a obârșiei, adică a zonei Bistrița-Năsăud, în care Dumnezeu a pus oameni vrednici și luptători, de mai multe neamuri și confesiuni. În ciuda varietății acesteia, românii și sașii au înflorit locul, fiecare după rânduiala etniei proprii. Elita românească a fost una ivită din țărani fruntași și din preoți pioși, care au generat o pătură de intelectuali făcuți prin muncă stăruitoare, la școli bune, intelectuali care s-au aflat invariabil în serviciul comunității. Sașii și ulterior unirea religioasă i-au pus pe acești români mai răsăriți în contact cu meseriile lucrative și știința înaltă a Apusului, de unde ne veneau nouă, românilor, numele, limba, originea și credința creștină. Unii dintre acești intelectuali, spre finele Secolului Luminilor, ajunseseră să le predea elevilor începutul istoriei românilor *ab Urbe condita* (de la fondarea Romei). De aceea, pe frontispiciul vechiului liceu din Năsăud scrie *Virtus romana rediviva*, adică „Virtutea romană reînviată”. Legătura cu românii din Moldova, vie de pe vremea descălecaturii și a lui Petru Rareș, le-a ținut vie speranța și le-a întărit identitatea. Ei, acești intelectuali iviți din țărani, preoți și învățători, ne-au arătat de ce trebuie să părăsim mentalitatea de supuși și să devem demni, după rânduiala romanilor, adică a celor care odinioară au stăpânit lumea.

A doua spăță care-l definește pe Mircea Gelu Buta este aceea a meseriei de doctor, de medic. Medicii au devenit de un timp salvatori doar de trupuri, dar odinioară, demult, ei vindecau trupul și sufletul deopotrivă, după

* Ioan Aurel Pop, istoric, profesor universitar, rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (2012-2020), Președinte al Academiei Române. Email: iapop@acad.ro

preceptele părintelui medicinei, faimosul Hipocrat. Protagonistul nostru a devenit, cu anii, un admirabil vindecător de suflete, cu ajutorul cuvântului scris și vorbit. Se știe din vechime că marii medici au avut fiecare cel puțin câte un „violon d’Ingres” numit muzică, pictură, poezie, proză, eseu, istorie etc. Au rămas încă vii în memoria mea orchestrele simfonice ale medicilor din unele orașe mari transilvănene, expozițiile de pictură ale unor medici profesori clujeni, colecțiile de artă ale altora, volumele de poezii, de amintiri, jurnalele scrise cu migală și cu har de către medici. Medicul-scriitor – ca să parafrarez un cântec – este iubit de două ori, mai întâi ca medic, de care toți oamenii au nevoie, și apoi ca artist, care ne înfrumusețează viața aceasta plină de rele și de primejdii. Cei mai talentați dintre aceștia din urmă știu să creeze chiar vieți noi, universuri imaginare, dar dătătoare de astămpăr, de tihنă, de pace și de bucurie.

Mircea Gelu Buta a ilustrat aceste două spițe îngemănate în personalitatea sa, de-a lungul tuturor deceniilor de carieră, și le ilustrează în continuare. A făcut medicina din vocație și din stăruință de ardelean vajnic și a devenit nu doar un medic strălucit, ci și un organizator al structurilor de sănătate. Aș fi zis „manager”, dar cuvântul nu-mi place, nu s-a așezat bine în limba noastră și, mai ales, s-a generalizat prea repede. Eu când zic „manager” mă gândesc la sport ori la ansambluri artistice, dar nu la directori de spitale, de muzeu, de biblioteci, de școli etc. La fel stau lucrurile cu termenul „sponsor”, intrat cu buldozerul în românește. Mircea Gelu Buta nu a fost și nu este nici „manager” și nici „sponsor”, ci director, oblodăuitor, organizator, binefăcător, donator, mecenat, adică este un om temeinic, chibzuit și generos, ascultat de anturaj datorită prestigiului, prestanței și omeniei.

Mircea Gelu Buta nu scrie despre sine, dar, firește, se exprimă pe sine. Știe să ne arate, neostentativ și fără orgolii locale obsedante, că Bistrița a fost plină de har prin pașii „oamenilor cari au fost” (cum ar fi zis Iorga), prin oamenii mari ai locului, dar și prin cei de aiurea care s-au apropiat de binecuvântatul lor, de ținuturile vecine ale Năsăudului, de văile dintre dealurile domoale sau de depresiunile de la poalele Carpaților Răsăriteni, presărate cu sate rânduite după regulile grănicerești de odinioară. Fără îndoială, autorul are darul povestirii sfătoase și beneficiază de cunoașterea profunzimilor vieții, inclusiv prin prisma meseriiilor de medic și de profesor.

L-am văzut preocupat de medicina descinsă în Cetate și pe înțelesul oamenilor. Face congrese cu sute de participanți, medici și nemedici, se ocupă de climă, de încălzirea globală, de etica medicală și de etica vieții. Îmbină armonios știința cu credința, este mereu prezent la mari ceremonii bisericești și mirene, cu smerenie și semetie, în alternanță, după împrejurări și după provocări.

L-am văzut iluminat de prietenile unor literați de talia lui Nicolae Manolescu și Alex Ștefănescu, în rândul celor privilegiați de soartă și de Dumnezeu. De altminteri, a fost ales și membru al Uniunii Scriitorilor din România. Seria sa de lucrări este impresionantă și predomină de departe cele pentru suflet, pentru desfătarea spirituală, pentru cunoașterea rădăcinilor, pledoariile pentru cinstirea tradiției, a celor care ne-au precedat și ne-au fost modele. La marile praznice creștine, în incinta bisericilor, se supune și se smerește ca toți creștinii autentici, iar preoții și ierarhii îl onorează, îl laudă și îl prețuiesc. Astfel, Mircea Gelu Buta a plecat de la medicină, pe care nu a părăsit-o niciodată, spre mai multe forme ale cunoașterii și creației, ilustrându-le pe toate cu seriozitate și dăruire. Iar din Bistrița, a ajuns profesor la studenții teologi din Cluj-Napoca, într-un orizont care s-a lărgit mereu spre chestiunile capitale ale societății contemporane și pe care știința îngemănată cu credința le-ar putea rezolva ori cără alina.

Nimeni pe lumea asta nu este iubit de toată lumea, dar oricine, la aniversare, merită să fie lăudat. Așa este datul firii. Mircea Gelu Buta nu trăiește o aniversare ca toate celelalte, ci una specială. El este un om special, un senior înnăscut al spiritului, capabil să ne dăruiască mereu, generos și discret, calupuri din noblețea sa, înnobilând mereu Bistrița, țara și lumea. La mulți ani!

București, 2022

Medicul Prof. univ. Dr. Mircea-Gelu Buta, omul fericit!

Demersuri susținute pentru reconectarea demersului medical la Transcendență

TEOFIL TIA*

„A te simți iubit de Dumnezeu îți dă un sentiment de siguranță.”
Giacomo Dacquino, psihanalist italian

Călătoria noastră elogioasă și cu o fibră psihico-emotională evidentă o să o începem de la **definiția dată fericirii** de marele gânditor, profesor universitar, medic și psihanalist italian, Giacomo Dacquino:

„Esența fericirii unei vieți de om este aceasta: debarasarea de superfluu și de superficial, un loc de muncă care să-ți permită realizarea personală, timp liber pentru a te regăsi pe tine însuși și a te pune în valoare, evitarea goanei după putere și prestigiul, și cultivarea – prin rugăciune – a unei tot mai consistente relaționări cu propria lume interioară, în adâncurile căreia se ascunde Dumnezeu”.

Credem că, potrivit acestei definiții, Domnul Profesor Mircea-Gelu Buta **a avut o viață foarte fericită**¹: prin Medicina pe care a studiat-o în tinerețe, din vocație, s-a debarasat de superfluu și superficial; ulterior, activând ca medic, a dobândit – ceea ce se numește în mediul laic profesional – un „loc de muncă” care

* Teofil Tia, teolog, profesor universitar, decan Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Email: teofil.tia@ubbcluj.ro.

¹ Omul echilibrat și corect pus pe o traiectorie pozitivă a vieții și-a pus din tinerețe întrebări de genul: „Care ne sunt, de fapt, orizonturile, dorințele, aspirațiile cele mai adânci?” „La ce aspiră ființa noastră cea mai profundă?” „Ce ne-ar face cu adevărat fericiti?” „Ce ne dorim cu adevărat?” „Cum am putea creionă speranțele noastre pe termen scurt, mediu și lung?” Și a găsit răspunsuri la fiecare dintre ele. Există obiective în viață foarte importante, care nu țin de mari realizări exterioare, dar care ne-ar putea aduce multă **armonie interioară și mulțumire de sine**. Concepțe aflate în rudenie clară cu fericirea sunt tocmai acestea: armonie lăuntrică, echilibru interior, optimism matur, speranță sănătoasă, realism duhovnicesc. (n.n.)

să te împlinească și să-ți permită dezvoltarea personală. Arealul universitar a fost unul în care s-a exprimat într-un domeniu de cercetare sau într-o disciplină foarte frumoasă, cu respirație interculturală: bioetica. A rămas în tot acest interval activ și ca medic, nedevenind profesor universitar care să nu mai practice interacțiunea cu bolnavul spre însănătoșirea acestuia din urmă; a evitat să devină un teoretician care abandonează tărâmul practicienilor.

Modul în care un om își cultivă prin rugăciune relaționarea cu lumea interioară și cu Dumnezeu se face vizibil în exterior prin poziționarea publică față de realități și evenimente, atunci când contextul o cere. Domnul Director al Spitalului de Urgență Bistrița a fost un om caracterizat de multă prezență de spirit, echilibru, spirit conciliant, abordare non-conflictuală a evenimentelor. Această manieră de raportare la realitate a fost una constructivă, pozitivă, oxigenantă. Ecourile activității sale din lumea medicală au fost impresionante, în lumea noastră, academică: Spitalul de Urgență din Bistrița a ajuns să aibă dotări de excepție, uneori fiind invidiat chiar de spitale clujene.

1. Vocația religioasă a unei personalități pluri-vectoriale

Este adevărat, trebuie să ai **o harismă specială să știi să te pliezi pe exigențele timpului în care trăiești**, să conștientizezi că fiecare segment de timp are un specific și pretinde de la tine o altă viziune, nuanțată și înnoită, asupra lucrurilor: prioritățile se schimbă, accentele migrează, valorile se redefinesc. Conștiința acestor schimbări o are doar spiritul treaz, ancorat în real, atent la nevoile mulțimii, implicat în mișcările semnificative din societate, dornic să intervină constructiv în lumea care perpetuu se reconstruiește. O astfel de personalitate sărbătorim acum: un om permanent conectat la real, dispus spre sacrificiul de sine, plin de haz atunci când contextul o cere, intransigent atunci când pericolele sunt reale, dornic să contribuie la progresul societății.

Această personalitate pozitivă s-a clădit astfel etapizat, fermentând elementul creștin moștenit de lumea noastră dintr-un trecut imemorial. Vocația creștină a personalității sale l-a făcut să aibă o sensibilitate aparte față de factorul religios și față de rolul acestui factor în plămădirea unui inconștient colectiv consolidat în fața patologiilor. Recent, au avut loc niște evoluții colosale nu doar în societate, în istorie, în plan exterior, ci și în plan interior, în perceptia realității de către fiecare dintre noi. De exemplu, dacă acum mai bine

de un secol (pe vremea lui Freud), dominau isteriile (însoțite de explozii nevrotice), astăzi asistăm la o „epidemie” de psihopatologii narcisiste (generate de singurătatea afectiv-emoțională). **Oamenii nu mai știu să fie fericiti!** Cu mare greutate vom mai găsi astăzi pe cineva mulțumit cu viața lui, fericit pentru că trăiește, relaxat, plin de bunăvoiță față de ceilalți, senin, satisfăcut pe deplin. Sărbătoritul nostru este unul dintre oamenii care – se pare că – au avansat pe acest culoar special, al echilibrului interior și al **cultivării unei relații viguroase cu sine însuși, fapt ce i-a adus „așezarea” interioară, calmul.**

Opțiunea pentru religie se naște și din convingerea – dobândită cândva, pe parcursul vieții, că nu materia ne poate face fericiti, ci dragostea. Dovada supremă a faptului că civilizația în care trăim este una materialistă este apetitul pentru consum, consumismul. După penuria din comunism, oamenii își doresc enorm să consume și să își permită ceea ce nu și-au permis în comunism. Și totuși, potrivit Ortodoxiei, agent al fericirii pe pământ este dragostea, nu materia. Cum vede materia, dragostea? Potrivit viziunii materialiste, dragostea ar fi doar o chestiune biochimică, realitate aflată în legătură „cu” și cauzată „de” neurotransmițători ai organismului precum dopamina, hormon asociat stărilor de bucurie, euforie, exaltare.²

Viziunea Bisericii este mult mai nuanțată, ea proclamându-și convingerea că nu organismul, nici creierul nu secretă starea de conștiență și întregul evantai de trăiri emoționale pe care omul le experimentează de-a lungul vieții, ci sufletul; el, cu întregul său atașament la valorile morale este adevăratul autor, și el poate determina fluctuații (creșteri și descreșteri) reperabile la nivel organic și cuantificabile în plan biologic. Materia este secundară spiritului, iar nu spiritul materiei, materia este în funcție de acesta, este o interfață a lui, și spiritualul este adevărata consistență a realității, chiar dacă este nevăzut și situat „dincolo” și „mai presus” de ea.³

² Exponenții acestei teorii și viziuni, pur materialiste, consideră că dragostea este generată de o amfetamină naturală, produsă de creier, feniletilamina, care face posibilă și instinctualitatea, provocând atracția fizică și îndrăgostirea. Giacomo Dacquino, *Guarire l'amore. Strategie di speranza per la famiglia di oggi*, San Paolo Edizioni, 2014, p. 38.

³ Omul hiper-rațional este un nefericit. Dacă îți examinezi cu maximă minuțiozitate viața și investighezi perspectivele de viitor, ajungi inevitabil la constatarea că vei muri și trupul va intra în dezintegrare. Fără perspectiva spirituală, religioasă, nu ai sănse mari de fericire, căci materia nu îți promite nimic pe termen lung. Tocmai de aceea, toți oamenii operează niște aşa-numite „distorsionări pozitive”, care permit să ne vedem viitorul pământesc mai luminos decât este. (n.n.)

2. Amfitrionul a XXI de simpozioane științifice de maxim impact public

Așa că atunci când descoperi un om triumfător⁴, care se percepă, cu realism, pe sine, drept biruitor, te umpli de energie. Pe Domnul Profesor universitar doctor Mircea-Gelu Buta, îl putem declara un **triumfător, un biruitor, un om răsfățat de Dumnezeu cu multe binecuvântări!** Să ne gândim numai la sirul celor 20 de simpozioane „Medicii și Biserica” care au adunat sute și sute de specialiști la Bistrița în ultimele două decenii și au intersectat două culoare de expertiză din știință cu mare impact în societate: medicina și teologia, medicii și Biserica, știința și credința, imanentul cu transcendentul. Acestea au devenit un adevărat „brand” al Bistriței, diversificându-se vectorial an de an, ajungând să aibă 7 subdiviziuni tematice și de conținut, inclusiv în „inginerie medicală”.

În măsura în care știm, fiecare, în parte, să ne lecturăm propria viață într-o lumină pozitivă, identificăm momente frumoase pe care le putem „depozita” într-un tezaur emoțional al propriei ființe; acesta va fi generator de optimism și de entuziasm în viitor. În măsura în care ne lăsăm prigoniți de memoria gesturilor greșite și a greșelilor incorrect metabolizate, ne putem infecta stările de spirit din prezent. Omul duhovnicesc este un om al păcii în prezent; nu trăiește nici în trecut, ca să fie victimă a depresiilor, nu se lasă „evacuat” nici în viitor, ca să devină victima anxietății, ci savurează prezentul. În această tipologie se înscrie și sărbătoritul nostru.

Vine în viața noastră un moment al bilanțului, al retrospectivelor, al călătoriei prin propriul trecut; această călătorie este îmbogățitoare și are – obligatoriu – un pronunțat coeficient emoțional, căci la această vîrstă știm că **viața noastră nu este faptologie, ci perpetuă prelucrare și îmbogățire psihemoțională și duhovnicească** a propriei ființe. Noi ne dilatăm permanent lumea interioară și creștem lăuntric cu fiecare experiență a vieții. Cel mai mare cadou pe care îl putem oferi altora este propria noastră transformare. Din

⁴ La o lectură psihemoțională a prezentului, se pare că lumea este astăzi plină de învinși: în dragoste (oamenii se căsătoresc, dar nu reușesc să își mențină dragostea pe termen lung), în muncă (nu își găsesc job, sau dacă îl găsesc nu îl pot menține, sau se plâng că este alienant, că nu le procură satisfacții de nici un fel), în demnitatea lor (acuzând că „prea multe compromisuri se fac...” etc.). Fiecare se poate descoperi pe sine însuși înfrânt la un capitol sau altul al vieții. (n.n.)

perspectivă ortodoxă aceasta înseamnă înnoire interioară, reformare de sine, pași fermi spre transfigurare.

Medicii psihiatri ai lumii noastre – atenții **analiști ai stării de fericire sau de nefericire dintr-o epocă** – ne avertizează că astăzi tulburările psiho-affective sunt dificil de reperat, și sunt mult mai răspândite decât se crede. **Oamenii au tendință să-i considere pe alții mai fericiți decât sunt ei**, dar aceasta pentru că nu știu decripta durerile ascunse în viețile altora. Faptul că cei bolnavi sub aspect psiho-emoțional sunt tot mai mulți e arătat de faptul că 70% dintre cei care recurg la un psihiatru o fac nu pentru boli psihice consacrate, ci pentru **un inconfort devastator al vieții lor, pentru o paralizie a entuziasmului**, pentru o dispariție a bucuriei de a trăi. Cei mai mulți sunt dezamăgiți în dragoste sau de locul de muncă. Așa că psihiatrii sunt siliți să cam iasă din schemele psihiatrie clasice pentru a intra mai mult în **universul trăirilor afective**. Dar acesta este **tărâmul de acțiune al Teologiei, spunem noi, e tărâmul Bisericii**.

Pentru a vedea cât de mult s-au schimbat generațiile recente este suficient să facem o comparație între tinerii anului 2022, cei ai deceniului trecut, cei ai anilor 2000 și cei ai perioadei pre-decembристi. Indivizii societății postmoderne sunt lipsiți de autocritică, emoțiile cele mai intime sunt exhibate agresiv, în numele exigenței de libertate și „sinceritate”; e vorba de fapt de un narcisism camuflat.⁵

Nu este greu să observăm cum societatea consumistă în care trăim a determinat o **declasare a realităților afective ale vieții, o detronare a romanticismului și a tandreței, alunecând spre hedonism**. Lumea postmodernă este foarte confuză, este o lume în care nu este deloc ușor, pentru unii, să se orienteze. Mutările rapide ce au avut loc în ultimul timp (de comportament, de mentalitate, de valori, de mode) au zguduit profund modul de a-și concepe fiecare om „auto-realizarea”, de a-și gândi fiecare persoană proiectul de viață, de a-și construi un viitor pe care să-l considere „fericit”.

⁵ Mania de a te face vizibil a devenit o adeverată febră colectivă. Pofta de a apărea e tot mai puternică, de a revârsa în public privatul, de a vorbi fără auto-control, fără podoare, într-o manieră indecentă, ofensând ascultătorii și discreditând vorbitorul, care se demonstrează a fi lipsit de respect și față de sine însuși. Complice în acest demers desfigurator este televiziunea, care propune talk show-uri ce scufundă în mare confuzie axiologică ascultătorii. (n.n.)

3. Tipologia sărbătoritului nostru și invitația sa de a concepe corect „auto-realizarea”

Mulți dintre noi, cei de o anumită vârstă, putem rămâne foarte mirați de răspunsul pe care îl poate da un Tânăr de astăzi despre cum își gândește el realizarea de sine în viitor: prestigiul, haine de firmă, bani mulți, experiențe erotice multiple (adică infidelitate conjugală și relațională), distracții prin cluburi până spre 40 de ani etc. Adică o continuă agitație și o furioasă fugă de stabilitate. Ca și când stabilitatea ar veni cu o ofertă de plăcere și paralizie. Din acest unghi privind la sărbătoritul nostru, **constatăm că avem în față un monument de stabilitate, fidelitate la propria profesie, continuitate afectivă, „așezare” (și chiar cimentare) în valorile clasice** (confirmate de-a lungul a două milenii, de Biserică).

Transformările sociale și culturale din ultimele decenii au influențat radical modul de a-și trăi viața al fiecărui. Modul de a ne trăi viața se modifică – fie vrem, fie nu vrem – în funcție de undele de soc din societate (de mai mare sau de mai mică magnitudine). Lumea noastră românească, est-europeană, pare ferm programată spre a copia traseul celei occidentale. Așa că, dacă privim la Occidentul contemporan, s-ar putea să identificăm multe realități românești de mâine.

Portretul vestic nu este întru totul entuziasmant: **în lumea occidentală, deși există multă prosperitate, există și multă nefericire**. Prosperitatea presupune abundență materială, satisfacerea (relativ ușor a) nevoilor primare ale tuturor, adică un sistem de alimentație ce funcționează fluid, la prețuri mulțumitoare, un sistem sanitar securizant, dar, pe de altă parte, și parcă în contrapondere, **domină în inimi singurătatea, indispoziția spre a iubi, respectiv hipoaffectivitatea, anestezia emoțională**; iar nevrozele au inundat societatea și fricile au paralizat inimile indivizilor.

În această societate a opulenței, se pot distinge întregi categorii de „excluși”, categorii descurajante sub aspect numeric: sunt cu zecile de mii. Dacă la început societatea reușea să-i integreze pe emigranți, etapizat, dar sigur, acum, numărul lor devenind covârșitor, iar ritmul de penetrare al perimetrlui occidental aproape mitraliant, nu mai reușește. Așa că noile categorii sunt excluse de la un acoperiș decent deasupra capului, de la un loc

de muncă stabil și – pe termen lung – de la accesul la educație, de la asigurarea medicală etc.

Paralel cu această categorie de excluși se consolidează **o nouă categorie de nefericiți, a celor suprasaturați de prea multă bunăstare materială**: pândiți de obezitate, obsedați de nevoia de a-și apăra capitalurile, osteniți de bătălia pentru succes și prestigiul social, incapabili de a-și dedica timpul sentimentelor, ei sunt oameni care au uitat că adevărata identitate le este conferită de ceea ce sunt, nu de ceea ce câștigă și de cât câștigă. Relaționarea a devenit tot mai fragilă și mai deficitară, atât în familie cât și la locul de muncă, fiind marcată de tensiuni și inconfort, căci dragostea s-a împuținat, și totul a devenit precar, cunoscând riscul deteriorării și al dezintegrării.

4. Rolul medicului într-o societate deconectată de la Real și „divorțată” de Transcendență

Într-o astfel de **societate devenită pe zi ce trece tot mai superficială și mai nemiloasă, mai rece și mai distanță**, mai indispusă la orice formă de implicare emoțională, în care bunurilor materiale li se conferă o importanță superioară legăturilor afective, dispar certitudinile, dispar convingerile fortificatoare, dispare încrederea unora în alții. **Provizoratul dobândește suveranitate publică**, totul stă sub semnul trecătorului și al mutațiilor.

Dar cel mai grav lucru este **deconectarea de la Transcendență**, respectiv „**evacuarea lui Dumnezeu din real**”; nu există un militantism ateist consistent, dar există o viață cotidiană dusă exact „ca și când Dumnezeu nici nu ar exista!”. Dumnezeu este pentru mulți doar „o ipoteză a gândirii”, nu o Ființă accesibilă nemijlocit, la nevoie. În Est, senzorii la sacru și la divin nu sunt tocîți, și imanentismului nu i s-au deschis larg porțile. **Oameni ca Domnul Profesor Mircea-Gelu Buta, prin deciziile și acțiunile lor publice, explicite sau discrete, dar cotidiene, au proclamat prezența lui Dumnezeu în real**, în istorie și în cotidian, în ciuda opiniilor contrare, afirmate totalitar și nevrotic, la anumite etaje ale societății.

Pentru a opri sau cel puțin a diminua alunecarea societății noastre pe un povârnîș pe care alte epoci l-ar fi etichetat imediat drept unul al imoralității și al irresponsabilității, al egoismului și al hedonismului, este necesar ca în noul context să fie oferite și reformulate noi **reguli de conduită și noi modele de**

comportament, care să fie percepute de lumea de astăzi drept proaspete, savuroase, consistente, validate axiologic. Este urgent să eliminăm noțiunile râncede și limbajul plat, valorile perimate și realitățile depășite, pentru a le înlocui cu altele, de maxim impact pentru noile generații.

5. O furioasă „asomare” psiho-emotională a Occidentului prin tehnologie

Noua lume ar trebui avertizată că este falimentar faptul că crede că s-ar putea să existe **intimitate fără implicare interioară, dragoste fără continuitate, securitate fără efort, câștig fără sacrificii**. După „asomarea psiho-emotională” pe care a generat-o în lume pătrunderea furioasă și totuși, pe deplin acceptată – a tehnologiei în toate sectoarele vieții, e evidentă astăzi – pentru mulți – exigența de a merge la esențial, la fundamental, la consistent, exigența de a da prioritate unor reguli corecte de conduită și de acțiune în plan social și politic.

E o mare nevoie de întoarcere la adevăratele valori, de a ne focaliza atenția pe **ceea ce ne-ar putea face fericiți**, respectiv pe un climat emoțional reconfortant în viața privată, în familie („cuib” de revitalizare a energiilor consumate la locul de muncă), în comunitate, ca spații de creștere lăuntrică și de împlinire a omului.⁶ Deplina comunitate este cea religioasă, în care factorul „dragoste” este prezent dinamic, coborât de Dincolo de lume, având izvoare supranaturale.

În trecut, se practica adeseori **meditația sau examenul de conștiință**, se făceau des bilanțuri ale vieții: astăzi, autocritica este foarte rară, pentru că lipsește **curajul obiectivității și al distanțării de sine**. Pentru a dobândi o astfel de putere, este necesar un anumit echilibru, o anumită siguranță, o anumită robustețe a eului, adică să fii matur din punct de vedere psihologic, pentru a nu-ți inventa dușmani externi, și **pentru a te putea pune în discuție pe tine** însuți, propriile idei, propria viziune despre lume, propriul mod de a gândi și de a iubi. Societatea de astăzi fugă de aceste practici revitalizante ale trecutului.

⁶ Dar pentru interiorizare este obligatoriu să lucrăm cu energiile emoționale, care sunt distincte de gândurile raționale, de reflecția cerebral-mentală. Există în ființa noastră atât de multe energii emoționale situate foarte departe de gândirea conștientă. De aceea trebuie să ne respectăm și intuițiile, căci acestea constituie – de obicei – un pas înainte față de simplul rațional. (n.n.)

Dacă Biserica ar fi întrebată care este marea problemă a contemporaneității, răspunsul ar fi acela că oamenii nu mai pot să iubească spontan, natural, fără efort. Cu cât omul este mai decăzut, cu atât întâlnește mai mari dificultăți în a iubi. Fie are predispoziție spre a respinge, a urî, a invidia, fie spre a se enerva, fie ființa lui este copleșită de frici, care-i parazitează și paralizează puterea de a iubi. Nu întâmplător Părintele Arsenie Papacioc a spus că **opusul dragostei nu este ura, ci este frica**. Iar lumea noastră pare, de multe ori, a fi la dispoziția flămândă a fricilor, a angoaselor, a anxietăților, a atacurilor de panică. Frica a invadat omenirea contemporană pentru că ea nu mai știe să iubească. Când iubești, dispare frica și ai puterea de a interveni în favoarea celui iubit fără a-ți mai fi frică de nimic.

6. Sărbătoritul nostru: un constructor tăcut și perseverent al „Omului interior”

Trăim într-o epocă calificată de mulți drept post-ideologică, pentru că s-a prăbușit ideologia comunist-atee ce a dominat tot spațiul estic pentru aproape un secol (în cazul rușilor) și pentru aproape jumătate de veac (în cazul popoarelor Europei răsăritene). Și totuși, au apărut alte ideologii în societatea postmodernă (precum consumismul): adică alte convingeri comune, publice, liber asumate, în care lumea crede cu îndârjire și le urmează în consecințele lor practice. Una dintre ele spune că fericiți vom fi dacă din punct de vedere material ne va merge foarte bine și nu ne va lipsi nimic.

Doar omul matur psiho-afectiv și cu preocupări duhovnicești este capabil să se smulgă din această vrajă, să iasă de sub hipnoza colectivă.⁷ Majoritatea oamenilor optează pentru varianta cea mai comodă, care este și cea mai superficială: televizorul merge singur prin încăperi, iar mintea umană, etajul cognitiv, are permanent ceva de digerat, chiar dacă ceva foarte superficial;

⁷ Rugăciunea și dialogul cu noi însine sunt foarte importante, întrucât doar ele ne pot ajuta să ne regăsim seninătatea, demers ce presupune: să ne controlăm și evaluăm stările interioare, să ne corectăm greșelile personale, să dobândim încredere în mijloacele proprii de corecție, să înfruntăm cu mult curaj dificultățile cotidiene. Reflecția, meditația și rugăciunea ne ajută să ne sincronizăm cu vocea noastră interioară, să ne examinăm cine suntem cu adevărat, ce am vrea și ce ar trebi să fim, și mai ales, să ajungem să constatăm că lumea noastră interioară nu este „întreaga” lume. (n.n.)

magazinile fac oferte și reduceri aşa că mulți cumpără lucruri de care nu au nevoie, doar pentru că sunt „la reducere” (pe care nu le vor folosi, poate, niciodată); **oamenii devin tot mai puțin profunzi, tot mai indiferenți, tot mai competitivi și agresivi**, încetinind sau chiar blocând astfel enorm procesul de proprie creștere interioară și maturizare psiho-affectivă, adică afectându-și negativ capacitatea de creștere în iubire.

Într-o astfel de lume Biserică trebuie să mediteze la maniera în care trebuie să își desfășoare activitatea, să facă oferta de sfântire oamenilor, să îi călăuzească pe cei aflați în criză la lumina vindecării și a înnoirii lăuntrice. Medicina are responsabilitatea ei, cu precădere în plan somatic, responsabilitate la care a fost foarte sensibil de-a lungul întregii activități, sărbătoritul nostru.

Omul interior este astăzi în criză, și – odată cu acesta, toate structurile exterioare – pentru că e influențat de climatul negativ al modernității narcisiste care sădește o nevoie patologică de autorealizare exterioară, formală, de „ochii lumii”, și – mai exact, urmărește – un triumf al egoismului individual, al satisfacției instantanee și al venerării tehnologicului (tehnologic aflat la dispoziția fiecărui Tânăr grație celularului, tabletei și calculatorului), în defavoarea valorilor afective.

Sentimentele înalte și nobile de dragoste, înțelegere, armonie, sunt cele mai agresate în vremurile noastre, existând subtil (sau explicit) nenumărate tentative de contorsionare a lor, de malformare și mutilare. Aceste sentimente sunt instrumentalizate în universul comerțului, pe ele le banalizează, degradându-le, mass-media, pe ele le reduce la hedonism consumismul postmodern. Cum le putem apăra, cum le putem invita în viața noastră, cum le putem regăsi în forme pure? Cu cât mai mult le coborăm în viața noastră, cu atât mai fericiți vom fi. Ele dau sens vieții noastre, și **noi vom deveni fericiți când ne împlinim sensul**.

7. Condiția fericirii: progres tehnologic asociat unui progres psiho-affectiv

Cât de mult s-a schimbat societatea românească în ultimele trei decenii? Cei mai în vîrstă, care au trăit în perioada regimului totalitar, simt mai ușor diferența, chiar fractura dintre cele două lumi. Pofta de căștig – astăzi –

detronează sentimentele și sensibilitatea, pofta de avere trece în plan secundar învățătura și cerința creștină de a-ți ajuta semenul; în viața de zi cu zi, tot mai mult **paritatea răstoarnă ierarhia, egalitarismul umilind ideea de „ordine socială”** (și „disciplină comunitară”). Instituțiile publice sunt tot mai discreditate și mai hărțuite de individ și „în numele” individului.

E necesară o reînsănătoșire morală a societății, adică o resensibilizare a oamenilor la valorile binelui și ale răului; e necesară o reinfuzie de credință în toate acțiunile noastre; Ortodoxia trebuie să devină firul roșu al oricărei competențe corect exercitate; **trebuie oprită degenerarea sau declinul sentimentelor pozitive**; în special în raporturile de familiale trebuie corectată tendința spre „frigiditate afectivă”, și înlăcuită cu predispoziția spre o iubire matură. Dar atât timp cât falsele modele vor deveni idoli ai tinerilor, omul va fi victimă a lui însuși și societatea viitorului va fi compromisă. Întoarcerea la valorile proclamate de Biserică este calea regenerării și înnoirii lumii.

Colosalul progres tehnologic recent nu s-a suprapus unui progres psiho-afectiv. În lumea occidentală, o foarte accentuată dezvoltare rațional-tehnologică a fost corelată unei eroziuni a țesutului emoțional și a limbajului afectiv, ajungându-se la o înstrăinare, la o alienare: se fac discursuri erudite (politice, științifice, culturale), dar care nu mai sunt capabile să transmită emoții. Cuvintele și-au pierdut enorm din potențialul lor comunicativ, reducându-se la formalități plăcitoase; oamenii au devenit tot mai mult ființe fără dispoziție de a iubi. Nu e bine ca omul să fie singur pe pământ! (Fac. 2,18) – a fost constatarea Creatorului; cea mai profundă exigență a omului este aceea de a se comunica pe sine însuși altora, și dragostea este cel mai eficace și mai convingător culoar relațional existent. De peste 2000 de ani Biserica predică dragostea, prin exponentii săi, preoții fiecărei generații. Si la fiecare etapă de vîrstă omul se raportează altfel la dragoste.

Suntem născuți pentru Dragoste, și de aceea **nevoia de a iubi este în adâncul ființei noastre**. Nu există nici o etapă din viața omului în care el să nu simtă această nevoie: de a iubi și de a fi iubit; în copilărie o experimentează într-un fel, în adolescență, în alt fel. Doar la maturitate, dragostea este trăită în toate dimensiunile ei: cu mintea, adică cu întreaga inteligență, cu inima, adică angajând deplin etajul emotional al ființei noastre, dar și la nivelul trupului biologic.

La bătrânețe, în schimb, există o formă de a iubi mult distilată și profund transfigurată, căci experiența de o viață își spune cuvântul. E vârsta la care se iubește mai profund, mai tolerant, mai deschis, existând o capacitate specială de sublimare a dragostei și de transfer spre emoțional al energiilor biologice care au mai rămas. La bătrânețe se constată, cu adevărat, că **dragostea nu este doar o relație, ci o stare a ființei**.

8. Nu doar creierul, ci și inima este un organ de cunoaștere

Acest lucru îl ignoră însă astăzi universul neuroștiințelor, atât tomografiile cât și Rezonanța Magnetică mulțumindu-se cu analiza funcționării fiziologice a creierului, ignorând dinamicile afective și mecanismele emoționale prezente în adâncul nostru. Disfuncțiunile din arealul sentimentelor au fost dintotdeauna un capitol neglijat sau periferizat al psihiatriei tradiționale, care s-a îngrijit de rațiune și nu de inimă, de gânduri nu de emoții, considerate, în trecut, „chestii de-ale femeilor”. Domnul Profesor sărbătorit acum de noi a lucrat îndeaproape pe acest tărâm, al afectivității, al trăirilor interioare, duhovnicești, al cunoașterii de sine. Obiectivul său a fost, dintotdeauna, sănătatea oamenilor grație unei armonii cu Dumnezeu, cu sinele, cu semenii: adică, o medicină sensibilă la Transcendent și o Teologie promotoare a științei medicale.

Inter-relaționarea isterică, pofta de comunicare continuă (dar fără conținut), globalizarea galopantă au fragilizat, dacă nu chiar au schilotit, relațiile armonioase de familie și reciproc-ziditoare din țările avansate din punct de vedere economic, înstrăinându-i pe membrii ei; societatea occidentală este **una în care se muncește mai mult decât se iubește, se aleargă mult mai mult decât se meditează și se pierde mult mai mult decât se câștigă!** (Giacomo Dacquino). Se pare că în această direcție merge și lumea noastră, est-europeană. Cum vom acționa corectiv și salvator?

Identitatea noastră, de-a lungul vieții, ca urmare a interacțiunilor, a trăirilor sentimentale, a emoțiilor experimentate, a realizărilor de zi cu zi, a eșecurilor inerente, se schimbă, în bine sau în rău, dobândește un alt contur, fie mai atractiv, cu o mai mare putere de a fascina și a oferi altora iubire, fie mai contorsionat; nemetabolizând corect durerea, suferința, provocările de zi cu zi, identitatea se poate urăti, se poate malforma și deteriora. Biserica militează

pentru ca fiecare membru al ei să își „lucreze” perpetuu propria identitate, până când aceasta va dobândi grandoare și splendoare deplină, proces care nu se va încheia aici, pe Pământ, ci va continua în eternitate.

Ortodoxia consideră că o identitate fascinantă este una exersată în potențial afectiv, adică în putere de a iubi; este antrenată să iubească, cu o iubire matură, stabilă, generatoare de bucurie interioară; capacitatea de a iubi a fiecărui dintre noi e de o importanță capitală: nu doar ne ajută să ne păstrăm un tonus pozitiv vieții, să avem stări interioare plăcute, confortabile, ci și să întâmpinăm corect și curajos eșecurile pe care viața ni le rezervă.

Pentru aceasta e necesar să privim la modele consacrate, validate, care au supraviețuit mutațiilor specifice timpurilor ce s-au succedat. Atunci ne focalizăm privirea pe „construcțiile” de granit care ne pot inspira și călăuzi în demersul pedagogic și formativ al Bisericii de mâine. De aceea, avem de învățat enorm din modelul pe care ni-l propune volumul de față.

În încheiere, se cuvine să spunem că avem multe de învățat de la sărbătoritorul nostru. El ne spune că accentele migrează, de la o anumită vîrstă, spre **metabolismul interior**, spre o atenție aparte oferită „construcțiilor” **interioare**, spre diafana lume a întâlnirii tot mai copleșitoare cu Dumnezeul din adâncul propriei inimi: toate, cu efect covârșitor asupra celorlalți, asupra societății și a comunității.

Revărsând în jur dragoste îi facem fericiți pe ceilalți, iar ei, captând-o, se lasă călăuziți spre traseul creșterii „în Duhul Sfânt”.

Întru mulți și fericiți ani,
Distinse Domnule Doctor, Director și Profesor,
cu sănătate și bucurii depline!

De la un brand al Bistriței la un model pentru medicii români. Profesorului dr. Mircea Gelu Buta la 70 de ani

DAN LUCIAN DUMITRĂȘCU*

Dacă acum câțiva ani spuneam că Gelu (îmi permit să îl apelez astfel, ca pe un vechi și drag prieten) este un adevarat brand al orașului Bistrița (bazat pe enumerarea a toate câte le-a realizat acolo), aş spune acum că el a devenit un model al medicinii transilvănene.

Această afirmație se bazează pe faptul că medicii ardeleni au dovedit mereu, pe lângă pregătire profesională foarte bună, încă două caracteristici: implicare socială și deschidere spre cultură. Când alegem acest standard, avem în vedere personalitățile ctitore ale învățământului medical românesc. Fără de ele, nici noi nu am fi acum la fel cum suntem. Implicarea socială a lui Iuliu Hațegianu sau Iuliu Moldovan sunt de notorietate. Dar propensiunea pentru cultură, avându-l ca personalitate vârf de lance pe Victor Papilian, nu este mai puțin remarcabilă.

Profesorul Mircea Gelu Buta ne-a demonstrat că le deține pe toate aceste trei calități. Într-adevăr, având o formare medicală de sorginte politopă (studii la Iași continuante cu cele postuniversitare la Cluj), dumnealui a avut avantajul de a cuprinde mai bine mentalitatea și psihologia pacienților, în cazul specialității sale, copiii săi, și deci a obținere rezultate terapeutice superioare. Prin urmare, viața și cariera sa au fost semănate de succese profesionale cum nu i se ivesc oricărui profesionist al sănătății.

Criteriul implicării sociale este ușor de bifat ca îndeplinit, deoarece toată viața Gelu nu a practicat doar medicină pură, ci și-a asumat răspunderi administrative cu greutate. A fi atâtia ani de zile directorul unui mare Spital

* Dan Lucian Dumitrașcu, medic, profesor universitar la Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațegianu” Cluj-Napoca. Email: dan_dumitrascu@yahoo.de

Județean, într-o perioadă de mari prefaceri, și a reușit să îl predai, la încheierea mandatului de manager, în condiții mult mai bune decât cele în care l-am preluat, denotă un talent deosebit. Realizările doctorului Buta sunt bine-cunoscute nu doar în Bistrița, ci și în întreaga țară.

În fine, al treilea criteriu, deschiderea culturală, este probabil cel mai vizibil în ultimii ani.

Faptul că Profesorul Buta meditează la probleme antropologice și sociale l-a apropiat de teologie și de bioetică, deci iată-l profesor distins la Facultatea de Teologie din Cluj a Universității Babeș-Bolyai. Inițiativa de a organiza de atâtia ani buni simpozioanele bine-cunoscute de medicină și religie, cu accent pe cea ortodoxă creștină, decurge tot din preocupările sale culturale și morale. Personal, aşteptam primăvara ca să ajung la splendidele sale conferințe interdisciplinare, unde mă întâlneam nu doar cu colegi, ci și cu personalități culturale din țară și chiar din străinătate. Amfitrionul nostru se ocupa personal, nu doar de aspectele administrative, pe care le organiza perfect, ci și de un program științific pentru toate aşteptările și nivelele. Mă impresiona cum reușea și reușește să aleagă teme de mare actualitate, șă cătoare de dileme, și cum invita persoanele cele mai potrivite să susțină, uneori polemic, punctele de vedere dezbatute. Evenimentele de la Bistrița, de mare nivel științific, cultural și uman, au lăsat urme prin faptul că numeroșii participanți la ele au creat informal un tip de organizație neguvernamentală, avându-l pe profesorul Buta ca lider.

Pandemia a lovit fără milă în proiectele lui Gelu Buta, dar nu i-a oprit inițiativele. Mai nou publică periodic o rubrică de cultură medicală în revista universității de medicină clujene. Prin entuziasmul cu care se angajează mereu și mereu spre alte ținte, nici nu își trădează vîrstă! Mă bucur să colaborez cu el de câte ori am ocazia, sau mai bine spus, mi-o oferă.

Ad multos annos, dragă Gelu!

Cluj-Napoca, 15 ianuarie 2022

Dincolo de cuvinte

GABRIEL-VIOREL GÂRDAN*

S-au scris și s-au spus, de-a lungul timpului, despre Mircea Gelu Buta, atât de multe cuvinte întraripate de simțăminte prieteniei și recunoștinței, ale admirăției și ale colegialității. Multe dintre ele le-am auzit la faimoasele întâlnirii „Medicii și Biserica” și o parte dintre ele le-am consemnat în primul volum editat în onoarea celui pe care îl numeam atunci „un om de suflet pentru suflete”¹.

Și totuși s-au spus prea puține cuvinte despre cel ce slujește Cuvântului întrupat în multe moduri. Slujește de multă vreme la căpătâiul celui cuprins de suferință cu siguranță pe care îl-o dă știința și cu seninătatea pe care îl-o dă credința în Puterea nebiruită a Celui Înviat. Slujește la catedră cu autoritatea experienței binelui și oferă deschideri spre orizonturile întâlnirii cu Cuvântul ce umblă printre noi în chipul semenului și ale mărturisirii Lui prin fapte înnobilate de iubire. Se pune, cu o generozitate care uneori e greu de înțeles în slujba cetății și a oamenilor ei, unește lumea medicală, animă viață culturală, trudește la ctitorii vizionare, strânge mărturii despre trecut și dă glas adevărurilor pe care unii le vor uitate, creează, cu eleganță, punți de lumină între oameni și lumi. Știe să dea credit tinereții, apreciază performanța maturităților responsabile, cultivă elogiu seniorilor și memoria predecesorilor, se lasă învățat de Cuvânt și prin cuvânt și faptă dă imbold spre lucru bun.

Urmărind cu atenție reacțiile generate de publicarea volumului omagial pricinuit de împlinirea a 60 de ani de viață a lui Mircea Gelu Buta, m-am gândit

* Gabriel-Viorel Gârdan, preot, profesor universitar, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Email: gabriel.gardan@ubbcluj.ro.

¹ Alexandru Moraru, Gabriel-Viorel Gârdan (ed.), *Medicina și Teologie. In honorem prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.

că la trecerea pragului vârstei de 70 de ani ar fi potrivit să îl omagiem într-un alt registru, dincolo de cuvinte. Oricâte mărturii am aduna și oricâte elogii am consemna, acestea nu vor avea credibilitatea și forța mărturisitoare pe care o au faptele, imaginea acestora și convingerile din spatele lor. De aceea, în acest volum, ne-am propus să-l lăsăm mai mult pe cel omagiat să vorbească. Sigur, nu am exclus mărturiile colegiale ale sufletelor nobile, dar am acordat o pondere considerabilă prezentării în imagini a vieții, activității medicale, de cercetare, a celei didactice și a celei manageriale, a proiectelor sociale, restitutive și culturale ale lui Mircea Gelu Buta. I-am lăsat să vorbească pe cei care i-au apreciat activitatea, pe cei care i-au prezentat și evaluat contribuțiile științifice și literare. Am selectat texte fundamentale care ilustrează viziunea medicului și profesorului pe cinci coordonate: clinică medicală, bioetică, medicină și teologie, istorie, societate și cultură și, în fine, ziditoare gânduri către tineri.

Este evident că nu puteam realiza un astfel de demers fără să-l provocăm pe cel omagiat să colaboreze la acest proiect. Secțiunea dedicată biografiei și activității sale, în cea mai mare parte, se bazează pe marturii și însemnări ale celui omagiat. Acesta este motivul pentru care în unele materiale vom regăsi exprimarea la persoana I. La fel, fotografiile provin din arhiva personală a domnului Mircea Gelu Buta. Îi mulțumim că a împărtășit viziunea noastră, după cum mulțumim și tuturor celor care au contribuit la realizarea acestui volum. Mulțumiri speciale distinsului Profesor Dr. Dan Lucian Dumitrașcu pentru girul pe care l-a dat componentei medicale a acestei mărturii.

Distinse Domnule Profesor, Vă doresc să cunoașteți, pe mai departe, numai bucuria împlinirilor și liniștea pe care îți-o poate da doar gândul că îți-ai slujit cu devotament semenii. La mulți, mulți și binecuvântați, ani!

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Date biografice

A. Formarea și experiența profesională

Prof. Dr. Mircea Gelu Buta s-a născut în ziua de 21 aprilie 1952, în familia juristului Ioan și Silvia Maria (n. Ilișiu) Buta din municipiul Bistrița, județul Bistrița-Năsăud. După susținerea examenului de bacalaureat la liceul „*Liviu Rebreanu*” din orașul natal¹, a urmat studiile universitare la Universitatea de Medicină și Farmacie „*Grigore T. Popa*” Iași, pe care a absolvit-o în anul 1980².

În perioada 1983 – 1987, în urma concursului național, a fost admis medic secundar în specialitatea Medicină Internă Pediatrie, urmând cursul de pregătire la Clinica Pediatrie III Cluj-Napoca. După absolvirea stagiu lui de pregătire, a susținut examenul de medic specialist, fiind repartizat la secția de Pediatrie a Spitalului Județean Bistrița. În anul 1992, a susținut examenul de medic primar pediatrie la UMF „*Iuliu Hațieganu*” Cluj-Napoca.

În perioada 1992-1996 a fost admis la Școala doctorală din cadrul UMF Cluj-Napoca, avându-l îndrumător de doctorat pe Prof. Dr. Jianu Butnariu, care a propus tema de cercetare *Corelații dintre prezența AgHBs în sânge, manifestările biologice, histologice și manifestările evolutive în hepatita cronică la copii*. A efectuat stagii de doctorat în Franța, anii 1992, 1993, 1994, la Spitalul Comunal Montreuil, Spitalul Clinic de Hepatologie Jean Verdier (Prof. Dr. Beau Grand), în anul 1995, la Clinica Kremelin Bicetre (Prof. Dr. Bernard Olivier). În martie 1996, a avut loc susținerea publică a tezei de doctorat în Amfiteatrul Clinicii Pediatrie III Cluj-Napoca, în prezența unei comisii formate din profesorii universitari: Nicolae Miu (Cluj-Napoca), Jianu Butnariu (Cluj-Napoca), Dan Moraru (Iași), Evelina Moraru (Iași), Petre Mircea (decanul Facultății de Medicină Cluj-Napoca), Constantin Rusnac (Târgu Mureș). La eveniment au participat numeroși specialiști din clinicele clujene și Spitalul Județean Bistrița.

¹ Mircea Gelu Buta, *Tabloul de absolvire*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, p. 260.

² Mircea Gelu Buta, *Amintirile unui student la Medicină*, Editura Junimea, Iași, 2021, p. 180.

Sinteză cercetărilor efectuate în timpul preparării tezei de doctorat au fost publicate în volumul „*Explorări morfo-funcționale în hepatologia pediatrică*”, autori Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, Ed. Aletheia, Bistrița, 1998. În prefața volumului, Prof. Dr. Nicolae Miu nota:

„Se scriu multe cărți... întrebarea în fața fiecăreia: Trebuia sau nu scrisă? Își atinge sau nu scopul? A scrie o carte de medicină este o responsabilitate enormă. Inițial, există dorința de a scrie, din generozitate sau simț al datoriei, dar și din ambiție. Când este scrisă sau deja sub tipar, încep îndoilele: dacă este bine sau nu și simț o greutate din ce în ce mai mare, pe măsură ce se apropie lansarea. O carte scrisă bine, care-și găsește cititori, este în același timp o realizare de neprețuit. A scrie «*Explorări morfo-funcționale în hepatologia pediatrică*» constituie un act de curaj: înseamnă că te cunoști, posezi informație și simți că din experiența ta pot învăța și alții. Realizarea acestei cărți este un succes și nu unul oarecare!...Structurarea cărții pentru scopul propus este impecabilă. Se pornește de la Anatomia morfo-funcțională a ficatului, trecându-se la Histopatologia ficatului și legat de acesta Puncția biopsie hepatică, examinare fără de care patologia hepatică este bâjbâială. Firesc, urmează Explorările funcționale hepatice și apoi Explorarea imagistică a ficatului și căilor biliare. Autorii folosesc un stil clar, exact, practic, bazându-se pe cele mai noi și acceptate (!) date din literatură, trecând tot ceea ce afirmă prin experiența personală. Este o carte care va îmbogăți cu siguranță cunoștințele medicului practician, pentru că practica trebuie efectuată la un anumit nivel, iar autorii știu foarte bine acest lucru.”

În decursul anilor, Dr. Mircea Gelu Buta a parcurs și absolvit numeroase cursuri de specializare: Curs de Management medical și inițiere în Nursing la Spitalul Comunal St. Pie. X – St. Camille din Bruxelles, 1992; Program de master of Business oferit de The Open University Business School, cu durată de 6 luni (Diploma nr. 4813/20.10.1998); Curs de competență în Managementul serviciilor de sănătate, UMF „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2004, Diploma eliberată de Ministerul Sănătății Seria C, Nr. 013637/ 2 iunie 2004; Curs de Management Spitalicesc – Cluj-Napoca, iunie-august 2006 (Certificat MS1/ 0116/18.10.2006); Curs de Perfectionare în Managementul Serviciilor de Sănătate – București, 2008; Curs de Perfectionare în Managementul Serviciilor de Sănătate – București, 2009. În urma specializațiilor făcute în țară și străinătate, Dr. Mircea Gelu Buta a dobândit competențe în Pediatrie, Ecografie, Bioetică și Management Sanitar.

B. Activitatea didactică

În perioada 1990-1995, Dr. Mircea Gelu Buta a fost numit, prin Hotărârea MS Nr. 155/1990, Director al Grupului Școlar Sanitar Bistrița. În această calitate, a inițiat și a reușit introducerea conceptului de *Nursing*, atât în cadrul școlii, cât și în unitățile de asistență medicală din județul Bistrița-Năsăud.

Marcată de istorie și constrânsă de realitățile culturale, sociale și economice, profesiunea de *asistent medical/nursă* a întâmpinat de-a lungul timpului numeroase dificultăți în recunoașterea ei ca partener responsabil și indispensabil al sistemelor de sănătate din întreaga lume. Împreună cu colectivul pe care l-a creat, Dr. Mircea Gelu Buta a adoptat proiectul „*Nursingul în acțiune*”, elaborat de Biroul Regional OMS – Europa, propunând două direcții de acțiune: „*Conducerea Nursingului*” și „*Practicarea Nursingului*”. Schimbarea practicii de îngrijiri a bolnavului, îndeosebi schimbarea fundamentală de atitudine pe care strategia „*Sănătate pentru toți*” o cerea de la profesia de nursă, a impus modificarea pregătirii și educației viitoarelor nurse într-o manieră pro-activă. Pentru aceasta, a fost nevoie de un mod nou de formare, de gândire, de un demers diferit de abordare a muncii și de întărire a competențelor pe plan profesional.

S-a insistat ca noua programă școlară să aibă în centrul atenției „*îngrijirile primare de sănătate*” și să pregătească nursa pentru un rol care să includă nu numai *Nursingul spitalicesc*, care se îndreaptă îndeosebi asupra bolii și tratării ei, dar și *Nursingul comunitar*. Planul de învățământ a fost conceput să pună accentul pe asistarea și capacitatea oamenilor de a-și împlini propriile nevoi de sănătate, acordând totodată atenție sănătății comunitare.

S-a militat ca structurarea și secvențializarea planului de învățământ să juxtapozeze, pe cât posibil, predarea teoretică cu o practică relevantă, adică un plan de învățământ formulat pe module, urmată de practică și apoi de o perioadă de consolidare a cunoștințelor pentru a încuraja reflexia. Acest lucru

a fost posibil doar în momentul înființării Colegiilor Medicale Universitare. La Bistrița, Colegiul Medical Universitar, filială a UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, a fost deschis în anul școlar 1999/2000³.

În paralel cu funcția administrativă, Dr. Mircea Gelu Buta a desfășurat începând din anul 1990, activitate didactică la Grupul Școlar Sanitar Bistrița, iar din anul 1999 în cadrul Colegiului Universitar Medical Bistrița al UMF Cluj-Napoca (Pediatrie, Puericultură, Nursing, Bioetică). În urma deciziei Senatului UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, din data de 12 decembrie 2002, Dr. Mircea Gelu Buta a devenit Conferențiar Asociat la Facultatea de Medicină UMF „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca.

În eforturile de implementare a conceptului de *Nursing* în învățământul medico-sanitar și practica medicală din România, un colectiv redacțional, condus de Dr. Mircea Gelu Buta, a început să editeze din anul 1992 Revista „*Collegium*” a Colegiului Universitar Medical Bistrița. De asemenea, a reușit să organizeze numeroase conferințe și mese rotunde cu participare națională și internațională pe această temă. Ca o întregire a acestei activități, a reușit să publice împreună cu Dr. Liliana Buta volumul „*O Istorie Universală a Nursingului*”, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, în care a căutat să scoată în evidență acele idei dominante ale fiecărei perioade istorice devenite relevante pentru definirea modelelor de îngrijiri aplicate omului sănătos și bolnav și care au dus în final la conturarea unei profesioni autonome. Prin abordarea principalelor concepte filozofice și a celor mai semnificative descoperiri ale medicinii și tehnicii, care au marcat etapele dezvoltării omenirii, a căutat să dea acestei noi discipline caracterul unei activități bine închegate, care s-a dezvoltat în strânsă legătură cu medicina, teologia, istoria, filosofia, etica, artele, arheologia etc.

În cuvântul introductiv al lucrării, Prof. Dr. Mihai Zamfirescu, Secretar general al Academiei de Științe Medicale, făcea următorul comentariu:

„Volumul «O istorie universală a nursingului» reprezintă – după cunoștința personală – o premieră absolută în literatura medicală românească și constituie o minunată deschidere spre acești admirabili profesioniști din domeniul sănătății care sunt asistenții medicali.

³ Arhiva Grupului Școlar Sanitar Bistrița, Adresa nr. 7379/14.07.1999.

Reușind o construcție echilibrată și interesantă, îmbrăcând uneori forma eseului, autorii evocă multiplele practici de sănătate, descifrate din cele mai vechi timpuri de antropologi și istorici, acestea purtând amprenta vibrațiilor felurite de „milă omenească”, manifestate pentru ajutorarea aproapelui. În pledoaria mișcătoare și profund umană pe care autorii o fac asupra evoluției filozofiei ideilor caritabile de-a lungul veacurilor, cităm exemplul grăitor al „Samarineanul milostiv” din Evanghelia după Matei, una dintre parbolele cele mai elocvente rostite de Iisus Hristos.

Mai mult însă, odată cu personalitățile „medicale” ale Antichității, autorii evocă în mod fermecător, cu multă convingere, percepțe cuprinzătoare și aforisme lapidare, ce conturează semnificative Școli medicale întâlnite în evoluția omenirii, ilustrând uimitorul „ascent of man”, care, construind mereu, caută să-și găsească forme de organizare și educație din ce în ce mai evolute.

Urmărind recentele dezvoltări din contemporaneitate, se propune chiar în unele regiuni mai luminate (l'Ordre des Medicine – februarie 2000), organizarea unor „asociații de bolnavi” și personal voluntar, ca noi parteneri sociali ai îngrijirilor de sănătate, implicați în participarea civilă.

Provocarea persistentă pe care autorii doresc să-o facă lumii divizate de astăzi este aceea de a vedea omenirea unificată. Pentru că arheologii și etnologii, chiar dacă nu sunt de acord asupra momentului de apariție a primului homo-sapiens, consideră totuși că toate spitele neamului omenesc formează cel puțin din punct de vedere fizic o singură specie.

Spre elogiu bine meritat al autorilor, ținem să remarcăm cu reală desfătare, că pe lângă adâncimea spirituală a reflecțiilor evocatoare întâlnite, bogăția și eclectismul informațiilor prezentate, valoarea imaginilor artistice din afara textului, vin ca un corolar admirabil, ce practic se poate regăsi în toate activitățile umane de înaltă calitate.

Avem convingerea că acest volum bine construit și atât de prețios va contribui la facilitarea și amplificarea colaborării pe mai departe dintre corpul medical și cel al asistenților medicali/nurse, acești devotați profesioniști, atât de necesari asigurării unei stări perfecte de sănătate și bună voie între oamenii de pretutindeni.”

În urma acestor preocupări, Dr. Mircea Gelu Buta a fost invitat începând din anul 2000 la o colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca, unde a predat, în calitate de cadru didactic asociat, disciplinele de *Nursing comunitar* și *Bioetică*. Din anul 2009 a devenit prin concurs Profesor Universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca (Bioetică creștină) – O.M. nr. 3610/30.04.2009 (M.E.C.I.). Începând cu anul 2010, a fost cooptat profesor asociat la Facultatea de Inginerie Electrică

din cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca (Anatomia și fiziologia omului; Bioetică; Patologie Medicală).

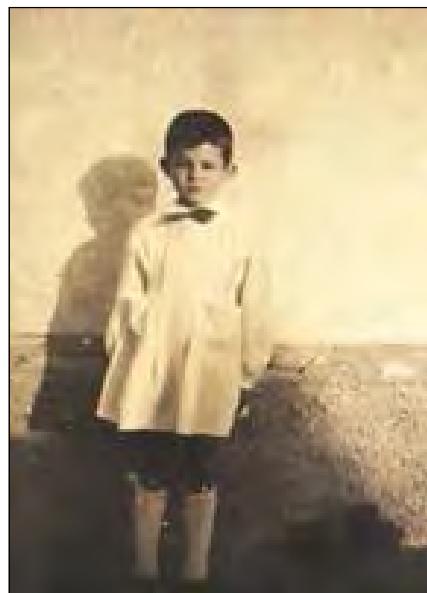
Împreună cu studenții, a reușit să dezvolte numeroase teme de cercetare în domeniu, care au vizat principalele probleme medico-sociale cu care se confruntă societatea postmodernă (alcoolism, abandon școlar, drogurile, prostituție, emigrația, abuzarea copiilor, violența familială, violența în spațiu public etc.), cât și numeroase subiecte de bioetică creștină (avort, transplant, sexualitate, inginerie genetică etc). O abordare specială a constituit-o raportarea științei la teologie. Temele de cercetare au fost cuprinse în comunicări și referate susținute în cadrul sesiunilor științifice studențești, în peste 200 de lucrări de licență și comunicări în reviste de specialitate.

În colaborare cu Prof. Dr. Nicolae Miu, a inițiat, pentru studenții anilor I, II și III de la Facultatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, cursul *„Științele comportamentului”*. Cu această ocazie, a fost tipărit volumul *„Științele comportamentului”* – sub redacția Prof. Dr. Nicolae Miu, Ed. Med. Universitară Iuliu Hațieganu, Cluj-Napoca, 2004, în care Dr. Mircea Gelu Buta a scris capitolul *„Bioetica medicală și morala creștină”*, pg. 214-227.

In Honorem Mircea Gelu Buta

Grădinița nr. 4, str. Crinilor Bistrița

Mircea Gelu Buta
Bistrița, 1958

Primele serbări, Bistrița, 1957

Educatoarea Maria Pop împreună cu micuții artiști
Bistrița, 1957

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mama – Silvia Maria (n. Ilișiu), tata – Ioan, bunica – Maria Ilisiu (n. Monda), Mircea Gelu
La umbra oleandrului, Bistrița, 1961

Bistrița, 1962

Școala Gimnazială, nr.1 Bistrița

Prof. Diriginte Puiu Bărbos, împreună cu elevii
Clasa a VIII-a, Școala Gimnazială, nr.1
Bistrița, 1967

In Honorem Mircea Gelu Buta

Echipa de fotbal, Clasa a VIII-a A, Școala Gimnazială nr. 1
Bistrița, 1967

Prof. Dumitru Olteanu (matematica), împreună cu elevii
Clasa a VIII-a A, Școala Gimnazială nr. 1
Bistrița, 1967

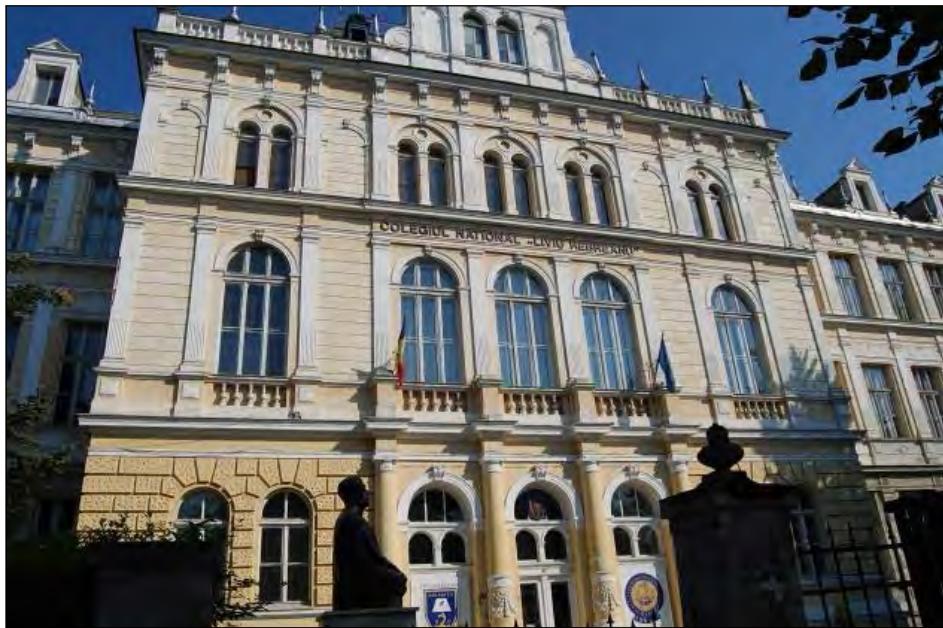

Grigore, Silvia Maria, Ioan, Mircea Gelu Buta
Bistrița, 1968

Mircea Gelu Buta, Grigore I. Buta, Dinu Iosipescu
Bistrița, 1968

In Honorem Mircea Gelu Buta

Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița

Prof. Diriginte Livius Mircea Gubesch, împreună cu elevii
Clasa a IX-a A, Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 1968

Tiberiu Trăielescu, Alexandru Cristian Miloș, Liviu Gubesch, Marin Hulpe,
Ionel Ruști, Eugen Păștean, Mircea Gelu Buta, Ștefan Munteanu, Emil Ciurdăreanu
Echipa de handbal, clasa a X-a A
Colegiul Național „Liviu Rebreanu”, Bistrița, 1969

Szasz Zoltan, Tiberiu Trăielescu, Mircea Gelu Buta, Alexandru Cristian Miloș, David
Gheorghiu, Emil Ciurdăreanu, Radu Echim, Natalia Pop
Excursie școlară, Cetatea Sucevei, 1969

In Honorem Mircea Gelu Buta

„Promoția 1970-1971”
Întâlnirea de 10 ani de la absolvirea liceului
Bistrița, 1981

„Promoția 1970-1971”
Întâlnirea de 25 de ani de la absolvirea liceului
Bistrița, 1996

Spitalul Unificat Bistrița, Bd. Independenței, nr. 30

Dr. Ioan Drăghici, împreună cu elevii practicanți
Spitalul Unificat Bistrița, 1972

In Honorem Mircea Gelu Buta

Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” Iași

Pe scările Facultății de Medicină, Iași, 1976

Petrecere studențească la Casa „Bolta Rece”, Iași, 1976

Excursie studențească
Ilisești, 1978

In Honorem Mircea Gelu Buta

Familia Buta: tata Ioan, mama Silvia, fratele Grigore, Mircea Gelu
Sfârșitul vacanței de iarnă, Gara Bistrița, 1978

Prof. Univ. Gheorghe Pendefunda, împreună cu studenții anului VI,
Facultatea de Pediatrie, Iași, Clinica de Neurologie Iași
Iași, 10 ianuarie 1980

Prof. Dr. Marcel Burdea, Mircea Gelu Buta,
Cursul festiv, Facultatea de Pediatrie, IMF Iași, mai 1980

Profesori și absolvenți IMF Iași, Promoția 1980

In Honorem Mircea Gelu Buta

Liliana Alexandroaia, Mircea Gelu Buta
Banchetul de absolvire, Iași, martie 1980

Liliana (Alexandroaia) și Mircea Gelu Buta
Starea civilă, Iași, aprilie 1980

Clinica Pediatrie III
Cluj-Napoca

Dr. Maria Condor împreună cu grupa de medici secundari
Clinica Pediatrie III, Cluj-Napoca, 1984

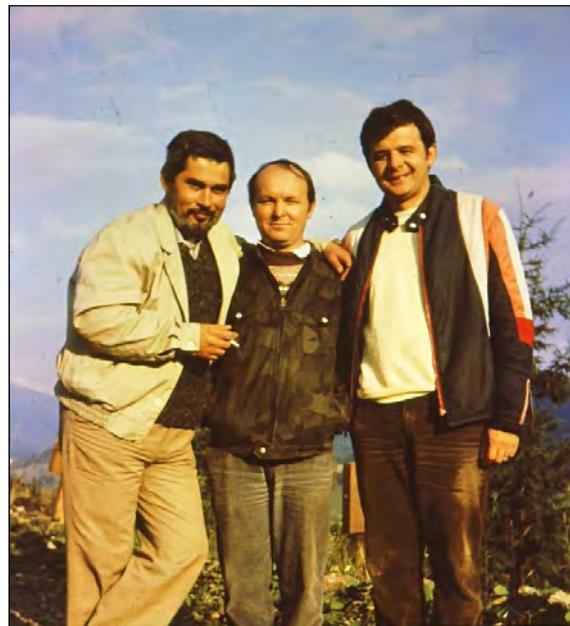
In Honorem Mircea Gelu Buta

Prof. Dr. Jianu Butnariu, împreună cu colectivul de medici și rezidenți
Clinica Pediatrie III, Cluj-Napoca, 1984

Iulia Alexandra și Mircea Gelu Buta
Bistrița, mai 1987

Caius Mustețiu, Lezeu Radu, Mircea Gelu Buta
Colibița, 1987

Colectivul Secției Pediatrie, șef secție – Dr. Eleonora Radu
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 1988

In Honorem Mircea Gelu Buta

Susținerea tezei de doctorat – Mircea Gelu Buta
Comisie: Nicolae Miu, Jianu Butnariu, Dan Moraru,
Evelina Moraru, Petre Mircea, Constantin Rusnac
Clinica Pediatrie II UMF „Iuliu Hațieganu”,
Cluj-Napoca, martie 1996

Constantin Anton, Liliana Buta, Vasile Ponoran, Lucia Slăvescu,
Geza Molnar, Kalman Schwarz, Dumitru Someșan, Gigi Cherecheșiu
Clinica Pediatrie II UMF „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, martie 1996

Grupul Școlar Sanitar Bistrița

Mircea Gelu Buta, Pr. Prof. Virgil Florian, Prot. Ioan Zăgrean
Slujbă religioasă la deschiderea anului școlar
Grupul Școlar Sanitar Bistrița, septembrie 1990

In Honorem Mircea Gelu Buta

Colegiul „St. Pie-St. Camille” din Bruxelles,
februarie 1992

Spitalul Militar NATO,
Bruxelles, februarie 1992

Mircea Gelu Buta, Liviu Petrina
Grup Școlar Sanitar Bistrița, iunie 1992

Jean Pierre Perillaud (Franța), Liliana Buta, Puiu Cornelius, Mircea Gelu Buta
Grup Școlar Sanitar Bistrița, 1993

In Honorem Mircea Gelu Buta

Liliana Buta, Aurel Rău cu soția Gabriela Oltea (n. Prapescu), Mircea Gelu Buta
Colegiul Medical Bistrița, 1997

În căutarea MS Regele Mihai
Versoix, 1997

Mircea Gelu Buta, Andrei Marga (Ministrul Învățământului),
Liliana Buta, Mircea Mureșan Bistrița, august 2000

Dorul Maiorescu, Rodica Contz, Ionică Bota, Ștefan Gherghei,
Emilia Moldovan, Mircea Gelu Buta
Colectivul Secției Pediatrie Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Bistrița, 2000

In Honorem Mircea Gelu Buta

Nicolae Miu, Evelina Moraru, Liliana Buta, Lucia Slăvescu,
Dan Moraru (Comisie Doctorat – Liliana Buta)
Clinica Pediatrie II Cluj-Napoca, ianuarie 2004

Liliana Buta, Andrei Marga, Iulia Alexandra Buta, Nicolae Miu,
Ovidiu Giurgiu, Vasile Ponoran, Dan Iliești, Gheorghe Roșca,
Mircea Gelu Buta, Kalman Schwarz
Casa Universitarilor Cluj-Napoca, ianuarie 2004

Mircea Gelu Buta, Liviu Mircea Gubesch
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2004

Dragoș Nițulescu, Ivan Eric Bloch, Mircea Pârvu, Mircea Gelu Buta (As. Gov.),
Valentin Cismaru, Guvernatorii Rotary România – Republica Moldova
Bistrița, 2005

In Honorem Mircea Gelu Buta

MS Regele Mihai, MS Regina Ana, Mircea Gelu Buta
Bistrița, 30 decembrie 2006

Mircea Gelu Buta, IPS Justinian al Maramureșului și Sătmăreanu
Canonizarea Sf. Martiri Năsăudenii, Bistrița, 11 mai 2007

Liliana, Iulia Alexandra, Mircea Gelu Buta
Ceremonia de absolvire Facultatea de Drept UBB, Cluj-Napoca, 2008

Mircea Gelu Buta, Liliana Preda,
Iulia Alexandra Buta, Vasile Petra, Liliana Buta
Admiterea în Baroul de avocați, Bistrița-Năsăud, Bistrița, 2009

In Honorem Mircea Gelu Buta

Georg Schäfer (Cons. Jud. Kyffhäuser),
Heinz-Ulrich Thiele (Cons Jud. Kyffhäuser), Remus Lungu (CJ BN),
Liviu-Mihai Rusu (Președintele CJ BN),
Peter Hengstermann (Președintele Cons. Jud. Kyffhäuser), Mircea Gelu Buta
Vizită oficială în districtul Kyffhäuser, Turingia – Germania, 25 mai 2009

Heinrich Schantmann, Mircea Gelu Buta, Ministrul de finanțe
al Landului Turingia, Remus Lungu, Liviu-Mihai Rusu
Vizită oficială în districtul Kyffhäuser, Turingia – Germania, 25 mai 2009

Liviu Rusu, Mircea Gelu Buta, Andrei Marga
Extensia Universitară UBB Cluj-Napoca, Bistrița, 19 iunie 2009

ÎPS Bartolomeu Anania, Dan Ciachir, Mircea Gelu Buta
Mănăstirea Piatra Fântânele, august 2010

In Honorem Mircea Gelu Buta

Liliana Buta, Mircea Gelu Buta, Iulia Alexandra (n. Buta), Vlad Oltean
Bistrița, 27 februarie 2013

Iulia Alexandra Oltean, Matei Alexandru Oltean, Mircea Gelu Buta
Bistrița, decembrie 2016

Kalman Schwarz, Lezeu Radu, Mircea Gelu Buta, Gheorghe Roșca
Spitalul Județean de Urgență, Bistrița, 2017

Oltița Mogovan (As. șef), Alice Iftime, Liliana Buta, Anca Tudor,
Mircea Gelu Buta (Şef secție), Rodica Kontz, Margareta Peica,
Mariana Cojol, Maria Zăpărțan, Octavian Popa
Colectivul Secției Pediatrie Spitalul Județean de Urgență, Bistrița, 2018

In Honorem Mircea Gelu Buta

Ioan Aurel Pop, Liliana și Mircea Gelu Buta
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2019

Revederea colegilor de liceu „Promoția 1970-1971”
Bistrița, mai 2019

Mircea Gelu Buta
Munții Alpi, decembrie 2019

Iulia Alexandra, Matei Alexandru, Mircea Gelu Buta
Mircea Gelu Buta „Cetățean de Onoare al județului Bistrița-Năsăud”,
Bistrița, 19 decembrie 2019

In Honorem Mircea Gelu Buta

Dana și Emil Ciurdăreanu, Liliana și Mircea Gelu Buta
Bistrița, 31 decembrie 2019

Ioan Aurel Pop, Mircea Gelu Buta
Cluj-Napoca, iulie 2021

Mircea Gelu Buta, Matei Alexandru Oltean, Prințul Nicolae,
Liliana Buta, Vlad Oltean, Iulia Alexandra Oltean
„Acțiune umanitară”, Bistrița, septembrie 2021

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •

Activitatea de cercetare

A.

Hepatologia și gastroenterologia copilului și adolescentului

1. Începând din anul 1990 și până în anul 2021, Dr. Mircea Gelu Buta a îndeplinit funcția de Secretar general al *Asociației Medicale Române*, Filiala Bistrița-Năsăud. În această calitate, a organizat la Bistrița, „*Simpozionul Național de Gastroenterologie și Hepatologie a Copilului și Adultului Tânăr*” (1992; 1994; 1996)¹.

În anul 1998, Simpozionul Național a fost transformat în „*Congres Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică*”, iar Primul Congres Național cu Participare Internațională a fost organizat la Bistrița, în perioada 23-25 aprilie 1998. Girul moral al Congresului a fost dat de Prof. Dr. J. Schmitz de la *Hôpital Necker-Enfants malades*, Președintele Societății Franceze de Pediatrie. Cu această ocazie, a luat naștere tot la Bistrița „*Societatea Română de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică*”, sub președinția Prof. Dr. Nicolae Miu, Secretar Dr. Mircea Gelu Buta².

2. În calitate de Secretar al „*Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică*”, Dr. Mircea Gelu Buta a organizat la Bistrița, împreună cu Prof. Dr. Nicolae Miu, Președintele Societății, din doi în doi ani, „*Congresul Național al Societății*”. Datorită prezenței a numeroși participanți vorbitori de limbă franceză, numele Congresului a fost completat „*cu participare francofonă*”. (27-28 septembrie 2000, Bistrița). Printre participanți Prof. Dr. Olivier

¹ Arhiva SJUB, Program Simpozionul Internațional „Actualități în patologia hepatică a copilului și adultului Tânăr”, Bistrița, 25 septembrie 1992.; Stenogramă „Concluziile celui de-al III-lea Simpozion Internațional de Patologie Digestivă a Copilului și Adultului Tânăr”, Bistrița, 10 octombrie 1994; Vezi Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Istoria Spitalelor din Bistrița*, Vol. II, Ed. Școala Ardeleană, 2017.

² Arhiva SJUB, Ordin MS nr. 1011/22.XII.1997, semnat de Ioan Victor Bruckner, Ministrul Sănătății.

Mouterde, Département de Pédiatrie, CHU Rouen, Franța, **Prof. Dr. Françoise Smets**, Clinique Saint Luc, Université Catholique de Louvain, Bruxelles, Belgia, **Prof. Dr. Olivier Goulet**, Groupe Hospitalier, *Necker-Enfants Malades*, Paris, **Prof. Dr. Jacques Sarles**, Centre Hospitalier Regional et Universitaire de Marseille, Hôpital d'Enfants de la Timone, Marseille, **Prof. Dr. P. Broue**, Toulouse etc.³

Al IV-lea „*Congres Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică cu participare francofonă*”, organizat la Bistrița în perioada 22-25 iunie 2005, s-a bucurat de participarea unor reprezentanți specialiști din țară și străinătate: **Prof. Dr. Olivier Mouterde**, Département de Pédiatrie, CHU Rouen, Franța; **Prof. Dr. Frederic Gottrand**, Hôpital „*Jeanne de Flandre*”, CHRU Lille, Franța; **Pascal de Lagausie, Y. Aigrain, J.F. Mougenot**, Hôpital „*Robert Debré*”, Paris, Franța⁴.

De fiecare dată, concluziile acestor congrese au fost transmise atât Ministerului Sănătății și Familiei, cât și colegilor din țară, sub formă de scrisori metodologice. De exemplu: în anul 1996, la solicitarea „*Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică*”, Ministerul Sănătății a legiferat imunizarea obligatorie pentru VHB la toți nou-născuții din România.

Pe lângă perfecționarea tehnicielor de puncție hepatică (vezi lucrările publicate), Dr. Mircea Gelu Buta a încercat să dezvolte domeniul de Gastroenterologie a copilului, întrucât frecvența afecțiunilor digestive din ultimii ani, în special la copilul de vîrstă școlară, a fost în continuă creștere. În acest sens, a dezvoltat, împreună cu Clinica Pediatrie II Cluj (Prof. Dr. Nicolae Miu) câteva programe de cercetare: „*Refluxul gastro-esofagian la sugar*”, „*Infecția cu Helicobacter Pylori*”, „*Alimentația sugarului*”, „*Greșeli în alimentația adolescentului*” etc.). La acestea, se adaugă inițierea unor programe screening pentru nou-născuții din județul Bistrița-Năsăud pentru muscoviscidoză, finilcetonurie și hipotiroidism.

Comunicările în reviste de specialitate și întâlnirile profesionale au fost sintetizate în volumele Mircea Gelu Buta „*Explorări morfo-funcționale în hepatologia pediatrică*”, Ed. Aletheia, Bistrița, 1998, 133 pag.; Mircea Gelu Buta,

³ Arhiva SJUB, Notă privind aspectele rezultate la Consfătuirea de la Baia Mare, desfășurată în perioada 28-29.VII.2000.

⁴ Arhiva SJUB, Broșură-Program a celui de-al IV-lea Congres Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică cu participare francofonă, pp. 2-32.

Liliana Buta „Actualități în alimentația sugarului”, Ed. Aletheia, 1999, Bistrița, 144 pag.; Mircea Gelu Buta, Liliana Buta „Alimentația copilului sănătos și bolnav”, Ed. Aletheia, 2002, Bistrița, 284 pag. De asemenea, „Societatea Română Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică” își tipărește de câțiva ani propria revistă „Jurnalul Român de Pediatrie”.

Comentând una din lucrările medicului Mircea Gelu Buta, președintele Academiei de Științe Medicale din România, prof. dr. Valeriu Popescu, nota:

„În grupa lucrărilor valoroase de pediatrie apărute în ultimii ani se înscrie și monografia **EXPLORĂRI MORFOFUNCTIONALE ÎN HEPATOLOGIA PEDIATRICĂ**, rodul unei experiențe de ani de zile a lui **dr. Mircea Gelu Buta**, medic primar, doctor în științe medicale și a dnei **Liliana Buta**, medic primar, în colaborare cu un colectiv de medici, șefi de serviciu din Spitalul Județean Bistrița-Năsăud (dr. Radu Lezeu, dr. Tertuliana Vlăduțiu, dr. Maria Burcușel).

Cartea este structurată în patru capitole. Desfășurarea capitolelor lucrării se face după o succesiune logică.

În capitolul 1 este abordată anatomia morfo-funcțională normală a ficatului. Se subliniază că:

- unitatea funcțională, vasculară și biliară a ficatului este mai bine reprezentată de acinul hepatic Rappaport sau de modelul Lamers decât de modelul clasic Kiernan.
- ficatul este o structură complexă constituită din mai multe compartimente: ficatul vascular, biliar, metabolic, imunologic, strâns asociate și intricate în plan morfolitic și funcțional.

În capitolul 2 este prezentată „up-to-date” histopatologia hepatică, cu sublinierea că biopsia hepatică reprezintă etapa definitorie a diagnosticului, a evaluării prognosticului și a fixării atitudinii terapeutice în raport cu gravitatea leziunilor hepatice. Explorările funcționale hepatice sunt prezentate pe larg în Capitolul 3, testele biologice fiind ordonate didactice pe sindroamele bine cunoscute: bilio-excretor, citolitic, hepatopriv, inflamator-mezenchimatos (cu evaluarea agresiunii inflamatorii și/sau imunologice a țesutului hepatic), la care se adaugă teste serologice pentru identificarea markerilor virali în infecțiile cu virusuri hepatitice (VHA, VHB, VHC, VHD, VHE, VHG cu cele 2 subtipuri).

Se accentuează că bateriile de teste pentru identificarea funcțiilor ficatului au valoare de „instantaneu”, ele caracterizând diverse etape evolutive ale bolii. Explorarea imagistică a ficatului și căilor biliare este prezentată didactic în ceea ce privește strategia de explorare a ficatului și căilor biliare, profund modificată prin introducerea metodelor moderne de imagerie (ecografie, tomografie computerizată, rezonanță magnetică) și prin opacificarea directă a căii biliare principale (colangiopancreatografia retrogradă endoscopică, colangiografia-transhepatică).

Lucrarea se încheie cu o anexă, în care se prezintă exemple de algoritm diagnostic privind investigarea pacienților suspecți de boli hepatice și investigarea sero-epidemiologică în infecțiile cu virusuri hepatitice.

Lucrarea beneficiază de o prezentare grafică bună, de o iconografie de calitate și de rezumate la fiecare capitol, precum și de un rezumat al lucrării în limba franceză.

Prin nivelul științific înalt, prin caracterul didactic, lucrarea constituie o remarcabilă reușită care întregește activitatea de ținută a lui dr. Mircea Gelu Buta pe linie de asistență pediatrică și de organizare a unor manifestări științifice de prestigiu (conferințe, simpozioane), cu participare națională și internațională, în centrul medical Bistrița-Năsăud. Din acest punct de vedere, activitatea lui dr. Buta se înscrie pe linia înaintașilor săi din Transilvania, dintre cele două râzboaie și după (dr. Cornel Radu – Arad; dr. Alexandru Balint, dr. Armând Iuliu Zoran, dr. Angela Costa, dr. Gavril Curteanu, dr. Ioan Vlad – Oradea, dr. Augustin Mânu – Sibiu, dr. Eugen Dorca – Brașov și alții) care, deși nu au activat în învățământul universitar de pedacie, au fost factori decisivi în această parte a țării, în formarea unor „școli de pedacie” de mare ținută⁵.

⁵ Valeriu Popescu, Revista *Viața Medicală*, nr. 21, București, 1998, p. 9.

Dan Lucian Dumitrașcu, Radu Lezeu, Vasile Ponoran, Monica Constantinescu,
Monica Lencu, Fam. Dumitru și Irina Dumitrașcu,
Mircea Gelu Buta, Iuliu Șuteu, Traian Bulbuc
Colocviile de Gastroenterologie, Bistrița, 1988

Mircea Gelu Buta, Nicolae Miu, Marian Toniuc (Primar), Emilian Ionescu
Simpozionul Internațional de „Patologie Digestivă a Copilului și Adultului Tânăr”
Bistrița, 6-7 octombrie 1994

Géza Molnár (Ministrul Sănătății), Liliana Buta, Vasile Ponoran
Simpozionul Internațional de „Patologie Digestivă a Copilului și Adultului Tânăr”
Bistrița, 6-7 octombrie 1994

Dumitru Dumitrașcu, Mircea Gelu Buta, Florin Neagoș, Nicolae Miu
„Congresul Național al Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică”,
Bistrița, 23-25 aprilie 1998

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Miclea, Oliv Mircea, Mircea Gelu Buta
„Congresul Național al Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică”,
Bistrița, 23-25 aprilie 1998

Mircea Gelu Buta, Jaques Schmitz (Paris)
„Congresul Național al Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică”,
Bistrița, 23-25 aprilie 1998

Jean Sarle (Franța), Daniela Șerban, Florence Lacaille (Franța),
Charlotte Maurage (Franța), Nicolae Miu

„Congresul Național al Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică”,
Bistrița, 23-25 aprilie 1998

Mircea Gelu Buta, Constantin Anton, Iuliu Șuteu,
Ilyes Istvan, Radu Lezeu, Florin Neagoș
Seminar „Istoria medicinei”
Grup Școlar Sanitar Bistrița, 1998

In Honorem Mircea Gelu Buta

Irinel Popescu, Mircea Gelu Buta

„Congresul Național al Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică”,
Bistrița, 27-29 septembrie 2000

Andrei Marga (Ministrul Învățământului), Liliana Buta, Mircea Gelu Buta

Bistrița, 27-29 septembrie 2000

Liviu Cocora (Președintele Colegiului Medicilor din România),
Ioan Buraga, Mircea Gelu Buta
Bistrița, 2004

Mircea Gelu Buta, Nicolae Miu, Marin Burlea
„Congresul Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică”
Bistrița, 22-25 iunie 2005

In Honorem Mircea Gelu Buta

Radu Lezeu, Mariana Andreica, Vasile Andreica,
Lucia Slăvescu, Liliana Buta
Congresul Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică
Bistrița, 22-25 iunie 2005

Conferința Națională de Bioetică
Iași, 1 iulie 2009

Pavel Chirilă, Mircea Gelu Buta
Conferința Națională de Bioetică, Iași, 1 iulie 2009

Mircea Gelu Buta, Marin Burlea, Coriolan Ulmeanu, Dimitrie Dragomir
Al IX-lea Congres Național de Pediatrie cu participare internațională
Iași, 28 octombrie 2009

In Honorem Mircea Gelu Buta

Dan Moraru, Nicolae Miu, Evelina Moraru,
Ginel Baciu, Laura Bozomitu, Mircea Gelu Buta,
Al IX-lea Congres Național de Pediatrie cu participare internațională
Iași, 28 octombrie 2009

Mircea Gelu Buta, Nicolae Miu, Liliana Buta, Ginel Baciu, Ioan Gherghina
Congresul Național de Gastroenterologie, Hepatologie și Nutriție Pediatrică
Galați, 11 iunie 2010

Pavel Chirilă, Hugo Tristram Engelhardt jr, Mircea Gelu Buta
Seminarul „Moartea martirică”, Bucureşti, 11 octombrie 2010

Daniela Bartoş, Ion Bruckner, Ruxandra Ionescu,
Dan Isacoff, Mircea Gelu Buta
Simpozionul „Actualităţi şi certitudini în Medicina Internă”
Bistriţa, Hotel „Coroana de Aur”, 4 mai 2012

Mircea Gelu Buta, Daniela Bartoş (Ministrul Sănătăţii),
Ovidiu Creţu (Primar Bistriţa)
Simpozionul „Actualităţi şi certitudini în Medicina Internă”
Bistriţa, Hotel „Coroana de Aur”, 4 mai 2012

Valer Bel, PS. Irineu Bistriţeanul, Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, Ştefan Iloaie
Aula Magna, UBB Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, martie 2013

Mircea Gelu Buta, Radu Vieru-Socaciu, Adrian Avram, Iosif Viehmann
Aula Magna, UBB Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, martie 2013

Mircea Gelu Buta
„Conferința Națională de Farmacoeconomie și Management Sanitar”
Târgu-Mureș, 19-22 noiembrie 2014

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, Smaranda Diaconescu,
Doina Anca Pleșca, Mihai (Pusi) Diaconescu
Școala de vară a Societății Române de Pediatrie
Murighiol, 29 august – 2 septembrie 2016

Liliana Buta, Mircea Gelu Buta
Conferința Națională de Bioetică, Ed. a XI-a, Iași, noiembrie 2016

Mircea Gelu Buta
Conferința Națională de Bioetică, Ed. a XII-a
Iași, 9-11 noiembrie 2017

Mircea Gelu Buta, Marcel Burlea
Școala de vară a Societății Române de Pediatrie
Sinaia, 23 iulie 2018

In Honorem Mircea Gelu Buta

Liliana Buta, Mircea Gelu Buta
Fresca „Trepte spre desăvârșire” – Petru Damir
Holul central UMF „Gr.T. Popa” Iași, 2018

Mircea Gelu Buta, Nicolae Marcu, Valeriu Lupu, Octavian Buda
„Congresul Național de Istorie a Medicinii”
Vaslui, 23-25 mai, 2019

Ioan Gherghina, Mircea Gelu Buta, Delia Asoltanei,
Liliana Buta, Evelina Moraru, Dan Moraru
„Congresul Național de Istorie a Medicinii”
Vaslui, 23-25 mai, 2019

Silviu Morar, Liliana Buta, Mircea Gelu Buta,
Elena Toader, Vasile Astărăstoae
Comisia pentru avansare la gradul de profesor a dnei Dr. Elena Toader
Iași, 6 iulie 2019

Valeriu Istrati (Prof. Dr., Chișinău), Radu Lezeu (Dr., Bistrița),
Nicolae Bodrug (Prof. Dr., Chișinău), Ion Victor Bruckner (Prof. Dr., București),
Mircea Gelu Buta (Prof. Dr., Bistrița),
Dan Lucian Dumitrașcu (Prof. Dr., Cluj-Napoca),
Cristian Băicuș (Prof. Dr., București), Florin Mitu (Prof. Dr., Iași)
Simpozion: *Centenarul Medicinii Interne Românești la Cluj,*
Cluj-Napoca, 24-26 octombrie 2019

Mircea Gelu Buta, Duncea Caius, Radu Lezeu
Simpozion: *Centenarul Medicinii Interne Românești la Cluj*
Cluj-Napoca, 24-26 octombrie 2019

Radu Lezeu (Dr., Bistrița), Mircea Gelu Buta (Prof. Dr., Bistrița),
Calin Cipaian (Conf. Dr., Sibiu), Laszlo Herszeny (Prof. Dr., Budapest),
Dumitru Dumitrașcu (Prof. Dr., Cluj-Napoca), Dan Lucian Dumitrașcu (Prof. Dr., Cluj-Napoca), Vasile Bonat (Dr., Baia Mare), Dinu Dumitrașcu (Şef. Lucrări, Cluj-Napoca)
Simpozion: *Centenarul Medicinii Interne Românești la Cluj*
Cluj-Napoca, 24-26 octombrie 2019

Conferința Națională de Bioetică, Ed. a XVI-a
Iași, 9-11 noiembrie 2021

In Honorem Mircea Gelu Buta

Elena Toader, Sorin Bute, George Curcă, Cristina Gavriliuță
Vasile Astărăstoae, Beatrice Ioan, Mircea Gelu Buta, Florina Pescaru
Conferința Națională de Bioetică, Ed. a XVI-a
Iași, 9-11 noiembrie 2021

Adunarea Eparhială
Episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 5 februarie 2022

Mircea Gelu Buta, Daniel David (Rector), Teofil Tia (Decan)
Facultatea de Teologie Ortodoxă UBB, Cluj-Napoca, 5 februarie 2022

B. Medicină și Teologie

Discursul bioetic din țara noastră a fost sistematizat în ultimii ani în cadrul a două reputate reununi științifice care, prin consecvență, calitatea dezbaterilor și numărul mare de participanți, au reușit să se impună în lumea academică și să dobândească notorietate internațională. Este vorba de Seminarul Internațional de „*Medicină și Teologie*” de la Bistrița, inițiat de Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta și patronat de Facultatea de Teologie Ortodoxă UBB Cluj-Napoca, care a parcurs până acum douăzeci de ediții, soldate cu editarea a tot atâtea volume de texte, apărute la Editura „*Renașterea*” Cluj-Napoca și intitulate generic „*Medicii și Biserica*”.

Probabil că și sub impulsul acestui eveniment, la inițiativa Școlii de Medicină Legală din Iași, condusă de prof. dr. Vasile Astărăstoae, rector al Universității de Medicină din Iași și președinte al Colegiului Medicilor din România, a fost constituită Societatea Română de Bioetică, associație care organizează din anul 2004 propria manifestare anuală, „*Conferința Națională de Bioetică*”, ajunsă în anul 2021 la a șaisprezecea ediție.

În luna aprilie 2003, sub egida Comitetului de Bioetică al Colegiului Medicilor din România și în editarea Colegiului Medicilor din Iași, a fost lansată de un colectiv condus de Prof. Dr. Vasile Astărăstoae, Revista Română de Bioetică, cu apariție trimestrială. Cu toate că se adresau oamenilor de știință, atât revista, cât și conferințele au fost de la bun început deschise dialogului multidisciplinar. Preluarea conducerii Societății Române de Bioetică de către Prof. Dr. Beatrice Ioan în calitate de președinte, a dus la regândirea politiciei editoriale, fiind editată o nouă publicație intitulată *Journal of Intercultural Management and Ethics*.

În ce privește înființarea Catedrei de Bioetică din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă – UBB Cluj-Napoca, s-a avut în vedere faptul că ceea ce este

secular accesibil ca nevoi relevante este supus schimbării sociale, iar o creștinătate care-și integrează diaconia în discursul care continuă să reevaluateze astfel de nevoi, forțează teologia să-și adapteze antropologia și astfel orientarea sa pastorală la preferințele valorice ale lumii, mai degrabă decât să permită teologiei sale să ghideze transformarea creștină a lumii. Cu acest discurs, regretatul Arhiepiscop al Clujului, Bartolomeu Anania, a reușit să-i convingă pe rectorii Liviu Pascu de la UMF Cluj și Andrei Marga de la UBB Cluj, ca înființarea Catedrei de Bioetică să se facă în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă, iar catedra să fie condusă de Mircea Gelu Buta. Cu sprijinul decanilor din vremea aceea, Prof. Dr. Nicolae Miu de la Medicină și Părintele Prof. Ioan Vasile Leb de la Teologie, dorința Arhiepiscopului a fost pusă de îndată în practică. După doar câțiva ani, Părintele Prof. Ioan Chirilă a înființat Centrul de Bioetică al UBB Cluj-Napoca, care a început să editeze periodic revista de specialitate „*Studia Universitatis Babeș-Bolyai – Bioethica*”, care pe lângă „*Revista Română de Bioetică*”, editată de Colegiul Medicilor Iași și cotată în primii ani ISI de către Thomson Scientific, și-au modelat discursul bioetic ca pe o „încercare de rămânere în sens”. Din anul 2012, directorul Centrului de Bioetică al UBB Cluj-Napoca a devenit Pr. Prof. Univ. Ștefan Illoiae.

Sinteză studiilor de bioetică, prin prisma spiritualității creștine, a fost cuprinsă până acum într-o suită de douăzeci de volume apărute în „*Colecția Bioetică*” la Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, intitulate „*Medici și Biserică*”: Titlurile volumelor au fost următoarele: „*Relația medic-preot-pacient*” (anul 2002); „*Calitatea vieții la omul suferind*” (2003); „*Aspecte speciale ale relației medicină teologie*” (2004); „*Familia, nașterea. Tehnologii Medicale de Reproducere Asistată*” (2005); „*Teologie și Ecologie*” (2006); „*Perspectiva creștină asupra sfârșitului vieții*” (2007); „*Prelevarea și transplantul de organe*” (2008); „*Bioetica Creștină și provocările lumii secularizate*” (2009); „*Tehnologie și Spiritualitate*” (2010); „*Îngrijirile paleative*” (2011); „*Etica martirajului și morții martirice*” (2012); „*Creștinul în fața suferinței și a morții*” (2013); „*Influența valorii creștine asupra Bioeticii Europene*” (2014); „*Educația pentru sănătate*” (2015); „*Tendințe și politici demografice ale României într-o Europă unită*” (2016); „*Resacralizarea relației medic-pacient*” (2017); „*Tehno-științele și provocările lumii contemporane*” (2018); „*Terapia prin credință și cultură*” (2019); „*Provocări medicale, teologice, sociale și culturale, întâlnite în contextul marilor*

epidemii" (2020); „Terapii medicale și spirituale la începutul Mileniului III (Complementaritate, dialog și unitate)" (2021)

În domeniul Bioeticii, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a publicat volumele „*Bioetica între mărturisire și secularizare*”, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, 276 pag. și „*Bioetica în Pediatrie*”, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008, 273 pag; „*Bioetică și Slujire Creștină*”, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017, 294 pag.

Un alt obiectiv al proiectului „*Medicină și Teologie*” a constat în construirea unor spații sacre pentru rugăciune și oficierea serviciului religios în incinta spitalelor; angajarea de preoți misionari; publicarea de articole, cărți și dezbateri radiofonice și TV. Totodată, a lansat și finalizat patru proiecte de construcție a bisericilor din spital, sfintite de ierarhii locului:

IPS Bartolomeu Anania, Paraclisul cu hramul „*Sfântul Apostol și Evanghelist Luca*”, la „*Spitalul cu 700 de paturi*” Bistrița, 23 mai 1999; IPS Andrei Andreicuț, Biserică cu hramul „*Sfinții Doctori fără de arginți Cosma și Damian*”, la Spitalul de Pneumoftiziologie Bistrița, 15 mai 2011; IPS Andrei Andreicuț, Paraclisul cu hramul „*Sfinții Ioachim și Ana*”, din incinta Centrului Rezidențial pentru persoane vârstnice, Cușma, 6 octombrie 2015; IPS Andrei Andreicuț, Biserică cu hramul „*Sf. Ierarh Nectarie Taumaturgul*”, în Complexul spitalicesc de pe str. Alba Iulia din municipiul Bistrița, 30 iulie 2016.

Într-un amplu studiu intitulat „*Bisericile spitalului din Bistrița*”, Prof. Univ. Marcel Muntean de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca face o descriere avizată a celor trei paracrise construite în spații distințe ale Spitalului Județean de Urgență din Bistrița.

„Primul lăcaș de cult, amenajat la parterul clădirii centrale este un paraclis de mici dimensiuni, închinat Sfântului Apostol și Evanghelist Luca. Așa cum reiese din pisania pictată deasupra intrării, capela a fost zidită în anul 1999 din dorința de a aduce mângâiere celor încercați de boli și poartă crucea suferințelor... Evenimentul sărbătoresc al sfintirii locașului a avut loc în ziua de 23 mai 1999, săvârșit fiind de Înaltpreasfințitul Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, încunjurat de un sobor de preoți și o mulțime de credincioși...Lucrările au fost finalizate în timpul Protopopului Viorel Stanciu, a preotului Grigore Furcea, la inițiativa directorului Mircea Gelu Buta...“

În ordine cronologică, al doilea lăcaș de cult este închinat Sfintilor fără de arginți, Cosma și Damian, și funcționează în Spitalul de Pneumoftiziologie de pe strada Ghinzii... Piatra de temelie a fost pusă în ziua de 21 septembrie 2005, în

prezența Episcopului Vicar Vasile Someșanul, Părintelui Protopop Alexandru Vidican și Prof. Dr. Mircea Gelu Buta... Pictura în tempera, semnată de Adriana și Horea Indolean, atrage atenția prin prospetimea culorilor cât și prin respectarea întocmai a indicațiilor Erminiei athonite... Ne atrage atenția peretele de vest care a fost gândit într-o cheie reprezentativă și expresivă, avându-l ca protagonist pe Mitropolitul Bartolomeu, înfățișat ținând în mâna dreaptă o pană, în vreme ce cu stânga arată către o carte deschisă cu slovele «Cinstește pe doctor cu cinstea ce i se cuvine, că și pe el l-a făcut Domnul» (Eclesiast, 38,1).. Prezența penei și a călimarei, rânduite pe un tetrapod înalt, ne duce cu gândul la profesia de suflet a Ierarhului, aceea de scriitor și implicit de diortositor al Sfintei Scripturi...

Cea de-a treia biserică are hramul «Ierarh Nectarie Taumaturgul» și este amplasată în incinta vechiului Spital Comitantens din Bistrița, actual Spital de Oncologie, de pe strada Alba Iulia... În luna aprilie 2013, IPS Andrei Andreicuț împreună cu consilierul Arhid. Claudiu Grama, Protopopul Alexandru Vidican, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului, medici, cadre medicale și pacienți, au pus piatră de temelie pentru paraclisul cu hramul «Sfântul Ierarh Nectarie Taumaturgul» de la Eghina, protectorul bolnavilor de cancer... Dacă arhitectura este în stil bizantin, prețiozitatea portretelor individualizează lucrarea, ce se definește ca una cu deschidere spre arta monumentală, contemporană...

Intrând în aceste biserici cu credință și cu nădejdea vieții viitoare în Hristos, să ne amintim de cuvintele Sfântului Evanghelist Matei (5,16), care credem că i se cuvin aduse drept gratitudine domnului Mircea Gelu Buta: Așa să lumineze și lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri.⁶

În anul 2005, la editura *Deisis*, din Sibiu, a apărut versiunea românească a celei mai importante cărți de bioetică creștină pe plan mondial, *Fundamentele bioeticii creștine*, a medicului și filosofului Hugo Tristram Engelhardt Jr⁷. Renumitul profesor, împreună cu discipolii și colaboratorii săi apropiati, Corinna Delkeskamp-Hayes, Mark Cherry, Ana Iltis și Ryan Nash, a fost prezent în anul 2014 la a XIII-a ediție a Seminarului Internațional de „*Medicina și Teologie*” de la Bistrița.

⁶ Mircea Gelu Buta, „*Medicina și Biserica*”, Vol. XVIII, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.

⁷ Hugo Tristram Engelhardt jr, *Fundamentele Bioeticii Creștine*, Ed. Deisis, Sibiu, 2005.

Mircea Oros, Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, ÎPS Bartolomeu Anania, Florin Neagoș,
Iustin Tira, Grigore Furcea, Ioan Dâmbu, Ioan Pintea
Sfințirea Paraclisului „*Sf. Apostol și Evanghelist Luca*”
Spitalul Județean Bistrița, 23 mai 1999

Ioan Sbârciu, Dan Ciachir, Marcel Lupșe, Maxim Dumitraș
Sfințirea grupului statuar „*Praguri*”,
Spitalul Județean Bistrița, 21 octombrie 1999

Grup statuar „*Praguri*” (Maxim Dumitraș – piatră – 380 x 100 x 130 cm – 1999)
Spitalul Județean Bistrița, 21 octombrie 1999

In Honorem Mircea Gelu Buta

ÎPS Bartolomeu Anania, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. I.,
Arcalia, 6 iunie 2002

I.P.S Bartolomeu Anania, Mircea Gelu Buta
Cluj-Napoca, 2003

PS Vasile Someșanul, Mircea Gelu Buta, Dan Ciachir
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a II-a
Bistrița, 12 iunie 2003

In Honorem Mircea Gelu Buta

Dan Ciachir, Maria-Cornelia Ică Junior, Mircea Gelu Buta, Ioan Ică Junior,
ÎPS Bartolomeu Anania, Ioan Pintea, Radu Preda
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a II-a, Bistrița, 12 iunie 2003

ÎPS Bartolomeu Anania, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a IV-a, Bistrița, 31 mai 2005

Ioan Vrășmaș, Sorinel Moldovan, Ioan Suciu, Mircea Gelu Buta,
PS Vasile Someșanul, Stelian Tofană, George Marica
Sfințire piatră de temelie: Biserica „*Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian*”, Spitalul
Județean Bistrița, Secția Pneumoftiziologie, 21 septembrie 2005

Tudorel Urian, Mircea Gelu Buta, ÎPS Bartolomeu Anania, Ioan Chirilă, Ștefan Illoiae,
Seminarul de „Medicina și Teologie” – Ed. a V-a
Bistrița, 13 iunie 2006

In Honorem Mircea Gelu Buta

Cristina Furnică, Gheorghe Scripcaru, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie” – Ed. a V-a
Bistrița, 13 iunie 2006

Mircea Gelu Buta, ÎPS Bartolomeu Anania, Vasile Moldovan (Primar)
Seminarul de „Medicina și Teologie” – Ed. a VI-a, Bistrița, 5 iunie 2007

ÎPS Bartolomeu Anania, Mircea Gelu Buta, Nicolae Miu, Pavel Chirilă
Seminarul de „Medicina și Teologie” – Ed. a VI-a
Bistrița, 5 iunie 2007

ÎPS Bartolomeu Anania, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie” – Ed. a VI-a, Bistrița, 5 iunie 2007

In Honorem Mircea Gelu Buta

Prot. Ioan Dâmbu, IPS Teofan, Mircea Gelu Buta
Canonizarea Sf. Martiri năsăudenii
Bistrița, 11 mai 2008

IPS Laurențiu Streza, IPS Irineu, IPS Serafim, Mircea Gelu Buta
Canonizarea Sf. Martiri Năsăudenii
Salva, 11 mai 2008

IPS Bartolomeu Anania, Vasile Astărăstoae, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a VII-a, Bistrița, 16-17 iunie 2008

Ioan Sbârciu, Ioan Pintea, Vasile Cristea, Ștefan Iloaie
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a VI-a, Bistrița, 16-17 iunie 2008

Biserica „Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian”
Sectia Pneumoftiziologie, Spitalul Județean Bistrița, 2008

Sectia Pneumoftiziologie, Spitalul Județean Bistrița, 2008

Pavel Chirilă, Mihai Valica, Nicolae Miu, Vasile Astărăstoae,
Ioan Dâmbu, PS Vasile Someșanul, Mircea Gelu Buta,
Alexandru Vidican, Mirela Gherman-Căprioară, Seminarul de „Medicină și Teologie” –
Ed. a VIII-a, Bistrița, 22-23 iunie 2009

Constantin Ciuce (Rector UMF Cluj-Napoca), Radu Lezeu, Dan Ilies,
Mihaela Vicol (Iași), Vasile Boari (Cluj-Napoca), Valeriu Lupu (Vaslui)
Seminarul de „Medicină și Teologie” – Ed. a VIII-a, Bistrița, 22-23 iunie 2009

In Honorem Mircea Gelu Buta

Beatrice Ioan, PS Irineu Bistrițeanul, Stelian Tofană, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a IX-a, Bistrița, 31 mai 2010

Mircea Gelu Buta, Ovidiu Predescu, Dumitru Constantin Dulcan, Stelian Tofană
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a IX-a, Bistrița, 31 mai 2010

Ştefan Popa Popa's la Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a IX-a
Bistrița, 31 mai 2010

Slujba de sfințire Biserica „*Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian*”
Secția Pneumoftiziologie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița,
15 mai 2011

Ioan Chirilă, ÎPS Andrei Andreicuț, Vasile Astărăstoae, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a X-a
Bistrița, 16 mai 2011

Vasile Petra, Tudorel Toader (Ministrul Justiției), Mircea Pârvu (București),
Marius Harosa (Cluj-Napoca), Ioan Turcu (Cluj-Napoca)
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a X-a
Bistrița, 16 mai 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Tudorel Toader, Mircea Gelu Buta, Iulia Alexandra Oltean, Liliana Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a X-a, Bistrița, 16 mai 2011

Marius Harosa, Iulia Alexandra Oltean, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a X-a, Bistrița, 16 mai 2011

Biserica „Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian”
Slujba Sfântului Maslu, Bistrița, noiembrie 2011

Lucian Pop, Alexandru Vidican, Mircea Gelu Buta, Florin Neagoș,
Ioan Suciu, Florin Moldovan, Dorel Moldovan, Grigore Furcea
Slujba Sfântului Maslu, Biserica „Sf. Doctori fără de arginți Cosma și Damian”
Spitalul Jud. de Urgență Bistrița, noiembrie 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Ion Marian Croitoru, Pavel Chirilă, Pr. Pavel Adelgeim (Rusia),
Gheorghe Metallinos, Manfred Wagner (Germania), Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XI-a, Bistrița, 7-8 mai 2012

Dan Puric, Mircea Gelu Buta, Vasile Astărăstoae, Pavel Chirilă
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XI-a, Bistrița, 7-8 mai 2012

Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XI-a
Bistrița, 7-8 mai 2012

Ioan Chirilă, I.P.S. Andrei, P.S. Vasile, Manfred Wagner,
Mircea Gelu Buta, Ștefan Illoie
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XI-a, Bistrița, 7-8 mai 2012

In Honorem Mircea Gelu Buta

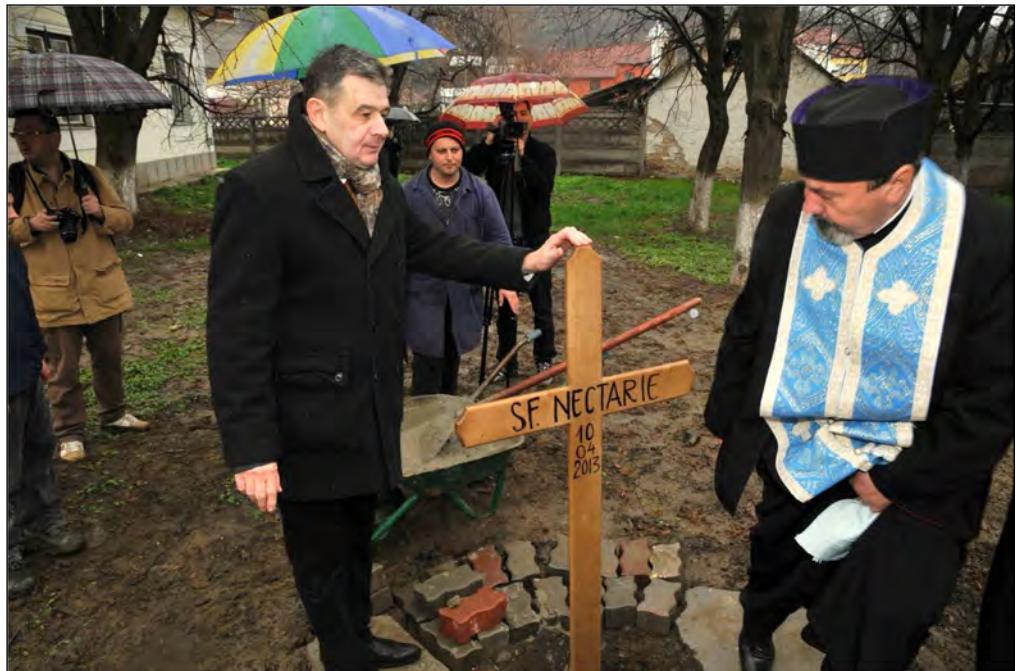
Ioan Pintea, Marius Oprea, Mircea Gelu Buta, IPS Teodosie
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XI-a, Bistrița, 7-8 mai 2012

Reamplasarea monumentului „Praguri” (Max Dumitraș)
Spitalul Județean de Urgență, Bistrița, iunie 2012

Biserica Ortodoxă „Sf. Nectarie de Eghina”, sfintire piatră de temelie
Spitalul Județean de Urgență Bistrița (str. Alba Iulia), 10 aprilie 2013

In Honorem Mircea Gelu Buta

Dan Lucian Dumitrașcu (Cluj-Napoca), Arhim. Nicolae Moldovan (Nicula),
Dan Voinea (București), Beatrice Ioan (Iași),
Tudorel Urian (București), Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a XII-a, Bistrița, mai 2013

Mircea Gelu Buta, Ioan Țintean (Prefect), Marius Oprea, Dan Voinea,
Dorin Popescu, Alexandru Pugna, Ovidiu Frenț
Prefectura Județului Bistrița-Năsăud, Bistrița, mai 2013

Mircea Gelu Buta, I.P.S Teodosie, Ioan Suciu
Răul Iordan, Israel, februarie 2014

„Zidul plângerii”
Ierusalim, februarie 2014

In Honorem Mircea Gelu Buta

Prot. Alexandru Vidican, Mircea Gelu Buta, Dan Puric, I.P.S. Andrei
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIII-a, Bistrița, 12 mai 2014

Herman Tristram Engelhardt jr., Corinna Delkeskamp-Hayes, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIII-a, Bistrița, 12 mai 2014

Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Aurora Ciucă, Nicolae Miu,
Ioan Gherghina, Herman Tristram Engelhardt jr., Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIII-a, Bistrița, 12 mai 2014

Ana Tătar, Dan Puric, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIII-a, Bistrița, 12 mai 2014

In Honorem Mircea Gelu Buta

Vasile Stanciu, ÎPS Andrei Andreicuț, Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIV-a, Bistrița, 11-12 mai 2015

Acad. Sorin Dumitrescu, Dorin Stoian, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIV-a, Bistrița, 11-12 mai 2015

Justin Tira (vicar), Ioan Țintean (Prefect), ÎPS Andrei Andreicuț,
Mircea Gelu Buta, Alexandru Vidican, Claudiu Gramă (consilier)
Centru rezidențial pentru persoane vârstnice, Cușma, 6 octombrie 2015

Paraclisul Centrul medico-social Cușma
Cușma, 6 octombrie 2015

In Honorem Mircea Gelu Buta

Valer Bel, Dorel Man, Alexandru Moraru, Mircea Gelu Buta, Ioan-Vasile Leb,
Ana Baciu, Gabriel-Viorel Gârdan, Marcel Muntean, Vasile Timiș
Profesorii Facultății de Teologie Ortodoxă „Nicolae Ivan”
Cluj-Napoca, 2-5 noiembrie 2015

Cătălin Pălimaru, Cătălin Ghiț, Ioan Ică Senior, Mircea Gelu Buta
Zilele Facultății de Teologie Ortodoxă „Nicolae Ivan”
Cluj-Napoca, 2-5 noiembrie 2015

Mircea Gelu Buta, Ioan Ică Jr., Cătălin Pălimaru
Zilele Facultății de Teologie Ortodoxă „Nicolae Ivan”
Cluj-Napoca, 2-5 noiembrie 2015

Alexandru Moraru, Mircea Gelu Buta
Zilele Facultății de Teologie Ortodoxă „Nicolae Ivan”
Cluj-Napoca, 2-5 noiembrie 2015

In Honorem Mircea Gelu Buta

Pelerinaj în Rusia, 10-19 noiembrie 2015

Mircea Gelu Buta, Arhim. Chiril Zăgrean, Arhim. Dumitru Cobzaru,
Arhim. Nicolae Moldovan
Pelerinaj în Rusia, 10-19 noiembrie 2015

Conferință „Îngrijirea omului suferind în duh creștin”
Biserica „Coroana”, Bistrița, 24 martie 2016

Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XV-a
Bistrița, 10 mai 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Sorin Dumitrescu, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XV-a
Bistrița, 10 mai 2016

Teofil Tia, Ioan-Vasile Leb, Manfred Wagner, Benedict Vesa,
Mircea Gelu Buta, Florian Purghel, Ioan Gherghina, Pavel Chirilă
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XV-a
Bistrița, 10 mai 2016

Târnosirea Bisericii „*Sf. Ierarh Nectarie Taumaturgul*”
Complexul spitalicesc str. Alba Iulia, Bistrița, 30 iulie 2016

IPS Andrei Andreicuț
Târnosirea Bisericii „*Sf. Ierarh Nectarie Taumaturgul*”
Complexul spitalicesc str. Alba Iulia, Bistrița, 30 iulie 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Biserica „*Sf. Ierarh Nectarie Taumaturgul*”
Complexul spitalicesc str. Alba Iulia, Bistrița

ÎPS Andrei Andreicuț, Mircea Gelu Buta,
Ioan Dâmbu, Alexandru Vidican
Târnosirea Bisericii „*Sf. Ierarh Nectarie Taumaturgul*”
Complexul spitalicesc str. Alba Iulia, Bistrița

© Darius Echim

Mircea Gelu Buta, Valer Bel, Ioan Bizău, Mihaela Luțăș, Ioan Aurel Pop, Ioan Chirilă
Catedrala mitropolitană Cluj-Napoca, 4 octombrie 2016

© Darius Echim

Sfințirea troiței de la Centrul medico-social Cușma,
23 martie 2017

Capela „Sf. Ioachim și Ana”, Centrul medico-social Cușma,
23 martie 2017

Mircea Gelu Buta, Vasile Sebastian Dâncu,
ÎPS Andrei Andreicuț, Acad. Felix Unger, Benedict Vesa
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XVI-a
Bistrița, 9 mai 2017

ÎPS Andrei Andreicuț, Vasile Sebastian Dâncu, Gabriel-Viorel Gârdan, Gheorghe Borcean,
Ştefan Iloaie, Domnița Ștefănescu, Alex Ștefănescu, Mircea Gelu Buta, Benedict Vesa,
Ioan Pintea, Ovidiu Frenț
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XVI-a, Bistrița, 9 mai 2017

In Honorem Mircea Gelu Buta

Liliana Buta, Vasile Cepoi, Vasile Astărăstoae, Fănița Cepoi, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XVII-a
Bistrița, 14-15 mai 2018

Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XVII-a
Bistrița, 14-15 mai 2018

Ştefan Florian, IPS Andrei Andreicuț, Ioan Chirilă, Pavel Chirilă, Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XVII-a
Bistrița, 14-15 mai 2018

Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XVII-a
Bistrița, 14-15 mai 2018

In Honorem Mircea Gelu Buta

Seminarul de „Medicină și Teologie”,
Ed. a XVIII-a, Bistrița, 30 mai 2019

Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, Mircea Platon,
Benedict Vesa, Florin Cătălin Ghiț
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a XVIII-a, Bistrița, 30 mai 2019

Ioan Sbârciu, Mircea Gelu Buta, Ioan Mureşan
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a XVIII-a
Bistrița, 30 mai 2019

Corul Psalmodia Transylvanica – Dirijor Pr. Prof. Vasile Stanciu
Noua Orchestră Transilvană: Claudiu Hontilă: Vioară,
Lucian Duşa: Pian, Dana Păcurar: Soprană
Seminarul de „Medicină și Teologie”, Ed. a XVIII-a
Bistrița, 30 mai 2019

In Honorem Mircea Gelu Buta

Ioan Aurel Pop, Mircea Gelu Buta
Catedrala mitropolitană din Cluj-Napoca, 15 septembrie 2019

Vasile Stanciu, Victor Opaschi, I.P.S Andrei Andreicuț,
P.S. Benedict Bistrițeanul
Facultatea de Teologie UBB Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, 2020

IPS Andrei Andreicuț, Adrian Petrușel, Valeriu Lupu,
Anca Buzoianu, Ioan Chirilă
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XIX-a (Online)
Bistrița, 25-26 mai 2020

Seminarul de „*Medicină și Teologie*”, Ed. a XX-a (Online)
Bistrița, 17-18 mai 2021

In Honorem Mircea Gelu Buta

Paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă UBB Cluj-Napoca
Cluj-Napoca, 5 februarie 2022

C.

Patologia bio-psiho-socială a adolescentului

Aceasta constituie un alt domeniu de cercetare ale cărui rezultate au fost dezbatute în cadrul simpozioanelor *Societății Române de Pediatrie Socială* – Președinte, Prof. Dr. Nicolae Miu, Secretar Prof. Dr. Mircea Gelu Buta. Editarea volumului „*Tratat de Medicină a Adolescentului*” – sub redacția Prof. Dr. Nicolae Miu, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 1999, (Dr. M.G. Buta, „*Relația adolescentului cu familia și societatea*”) se constituie într-o abordare de pionierat din acest domeniu în România.

Un alt studiu, „*Emil Cioran; psihanaliza adolescentei*” (ediție bilingvă româno-franceză), autori Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, 73 pag., a fost semnalat de Academia Română în – „*Repere bibliografice la Emil Cioran*” (Dicționarul General al Literaturii Române, Vol. I, II, 2012, p. 262).

Într-o recenzie semnată de Dan C. Mihăilescu, intitulată „*Litere, arte, idei*”, apărută în revista *Cotidianul*, decembrie 2001, criticul literar afirma:

„Autorii acestui insolit studiu, apărut de altfel în revista «Cuvântul» cu numai câteva luni în urmă, au ținut să fundamenteze științific o concluzie deja în circulație de mai multă vreme: profilul gândirii cioraniene este profund îndatorat unor traume afective din perioada copilăriei și adolescentei. Mica antologie de texte confesive, selectate din opera lui Cioran spre a demonstra teza de mai sus, este supusă verificării prin câteva idei și trăsături devenite, cu timpul, obsesie ireductibilă. În opinia autorilor, acestea ar fi: conștiința propriei valori, a unicătății talentului său, combinată cu o autoexigență marcată, apoi o serie de «procedee ale gândirii ocolite», precum «attenția selectivă, respectiv selectarea exclusiv a celor fapte care-i confirmă credințele, ori «interferența arbitrară», prin care Cioran trage concluzii fără a avea dovezi concludente,

supra-generalizarea, gândirea dihotomică, alături de «amplificarea erorilor și minimalizarea valorilor».

Emil Cioran, Psihanaliza adolescentei este o abordare mai puțin obișnuită. Fără să determine perspective, neapărat noi, cei doi autori supun textul cioranian unei verificări insolite. Micul volum atrage însă în mod deosebit prin condițiile grafice extrem de îngrijite”.

D.

Umanizarea serviciilor de Pediatrie

Susținând ideea că suferința omului, în general, și a copilului, în particular, nu e doar de natură somatică și psihică, ci și socială și spirituală, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a propus teme de cercetare în această direcție.

1. Hospitalismul, o problemă a serviciilor spitalicești

Având în vedere faptul că numeroase lucrări științifice au demonstrat apariția unor probleme serioase în dezvoltarea bio-psiho-socială a copiilor împinși de soartă să-și petreacă un timp îndelungat în spitale și orfeline, deprivați de îngrijirea maternă, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a fost preocupat de cercetarea acestui domeniu.

Un proiect pe care l-a inițiat în această direcție și care a dat rezultate bune este „*Humanising the Pediatric Services*” (Grant Nr. 15 din 10.02.1997 – Director proiect Dr. M.G. Buta). Început în anul 1998, împreună cu Fundația Romanian Children's Relief – SUA, acest proiect de cercetare vizează umanizarea serviciilor spitalicești, în special a celor de pediatrie, prin organizarea spațiilor de joacă și educație pentru copiii spitalizați.

Într-o primă etapă, printr-o cercetare medico-sociologică, a reușit să stabilească delimitarea noțiunii de „*hospitalism*”, cauzele care îl generează și structuralizarea în funcție de vârstă, sex, mediu de proveniență a copiilor luati în cercetare. Următorul pas a constat în efectuarea unui bilanț psiho-medical al acestor copii. Cea de-a treia etapă se referă la munca de recuperare bio-psiho-socială a copiilor în cauză. În acest sens, au fost amenajate, în cadrul Secției de Pediatrie a Spitalului Județean de Urgență Bistrița, spații speciale de joacă, unde, pe baza unui program conceput și supravegheat de educatori, psihologi

și asistenți sociali, copiii internați sunt angrenați în diverse activități socio-culturale și spirituale cu scopul de adaptare la mediul spitalicesc dar și de dezvoltare a abilităților psiho-motorii. Acest proiect de cercetare, în valoare de 20.000 USD, a fost continuat, începând din anul 2004, cu unul mai elaborat, intitulat „*Child's Life*”, care cuprinde atât copilul, cât și familia acestuia. Au fost cooptați ca parteneri Romanian Children's Relief – USA și Fundația Inocenți – România (**Grant Nr. 54** din 10.12.2004, Buget anual 612.680.000 lei – Director proiect Dr. M.G. Buta).

Datele acestor două proiecte de cercetare au fost prezentate în cadrul unor simpozioane și congrese naționale și internaționale. Referiri la aceste două Granturi au fost făcute în revista *Innocenti*, SUA, June, 1999, p. 1, pentru Grantul „*Humanising the Pediatric Services*” și revista *Inocenți*, SUA, Autumn, 2007, pp. 1-2, pentru Grantul „*Child's Life*”.

Rezultatele bune ale acestor granturi de cercetare au făcut ca modelul să fie extins în alte servicii de Pediatrie din România (Ex. Clinica de Copii „*Alfred Russescu*” din București) și să continue ca un program de sine stătător la Spitalul Județean de Urgență Bistrița.

O altă temă de cercetare se referă la „*Ameliorarea inserției sociale a copilului prin stimularea comportamentului ludic*”. Este vorba de **Grant Nr. 15063**, din 5.10.2001, în valoare de 10.000 USD, intitulat: „*For Children's Playground in Bistrița City*” (Membru în cadrul proiectului – Dr. M.G. Buta) și **Grant Nr. 22132**, din 28.09.2004, în valoare de 65.000 USD, intitulat: „*Children's Playground to The City of Bistrița, Romania*” (Membru în cadrul proiectului – Dr. M.G. Buta); **Grant Nr. 1843**, din 2002, în valoare de 12.000 USD, Titlu: „*Children's Opportunity Grants Project*”; Parteneri: RC Bistrița, RC Narwick și Rotary Internațional. Aceste granturi au fost câștigate prin competiție internațională.

2. Grupuri de suport în psihiatrie

Experiențele de mai sus au fost extinse în serviciul de Psihiatrie al Spitalului Județean de Urgență Bistrița, unde în anul 2003 a fost implementat în urma unui concurs internațional **Grantul Nr. 21395**, în valoare de 7.000 USD, cu tema de cercetare „*Therapeutic Meeting Place in Bistrița County Hospital*” (Director proiect – Dr. M.G. Buta). În urma derulării proiectului și amenajării

Centrului de Sănătate Mintală, serviciul de Psihiatrie și-a îmbunătățit remarcabil performanțele, devenind unul din centrele de referință pentru rețeaua de specialitate din România.

3. Extinderea rețelei de oxigen

În urma unei cercetări efectuate în serviciul de Medicină Internă al Spitalului Județean Bistrița, unde a fost studiat comportamentul bolnavilor cu afecțiuni cardio-pulmonare cronice (insuficiență cardio-pulmonară cronică, astm bronșic, bronșită cronică, boli profesionale etc.), s-a constatat că lipsa unei surse individuale de oxigen creează disconfort major acestor pacienți. În acest sens, a fost propus și câștigat **Grantul Nr. 52730**, din 14.04.2006, în valoare de 14.000 USD; Titlu: „*Extensions of the existing County Hospital Bistrița Oxigen and suction systems for improvement the service quality*” (Director proiect: Dr. Mircea Gelu Buta), care și-a propus să amelioreze confortul bolnavilor cu insuficiență cardio-respiratorie, prin instalarea unor surse de oxigen și aspirații individuale.

E.

Alte proiecte de umanizare a serviciilor medicale

- Proiectul „*Terapia prin lectură*” (parteneri: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” BN, Palatul Copiilor Bistrița) – începând din anul 2013.
- Proiectul „*Tineri pentru tineri*” (parteneri: Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Rotary Club Bistrița, Camera de Comerț și Industrie Bistrița-Năsăud) – 2014.
 - „*Povestea mea despre sănătate – în desene și imagini*” (parteneri: Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Fundația Inocenți, Fundația pentru Comunitate, MOL România) – 2015.
 - Vernisajul lucrării Marcel Lupșe – „*Lupta lui Iacob cu îngerul*” (240 x 200 cm – ulei pe pânză – 2004), Ambulatoriul Integrat al Spitalului Județean de Urgență Bistrița, str. Gării, nr. 9-11 (parteneri: Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Rotary Club Bistrița) – iunie 2016.

Eugenia Golea, Camelia Voinea, Aurelia Dobre, Ecaterina Szabo,
Daniela Silivas, Celestina Popa, Lotul Național de Gimnastică al României
Cantonament la Sângeorz Băi, 1980

Mircea Gelu Buta, Radu Lezeu (Dir. Dir. Sanitare BN), Elena Firea (Rector Institutul de Educație Fizică și Sport, București), Mircea Ifrim (București), Constantin Sănduță (Preș. Dir. de Sport Jud. BN), Monica Piciu (Medic sportiv)
Masă rotundă, „Asistența socială a handicapătilor psihomotori prin mijloace fizice”,
Bistrița, 1986

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Emilia Moldovan, Jay Sorensen,
Constantin Anton, Kim Kuehnert, Grigore Furcea
Secția Pediatrie Bistrița – *Romanian Children's Relief*, 1997

Umanizarea serviciilor în Pediatrie
Secția Pediatrie, Spitalul Județean Bistrița, 1997

Seară de Crăciun, Spitalul Județean Bistrița, decembrie 1998

Daniela Bartoș (Ministrul Sănătății)
Secția Pediatrie – Camera de joacă, Spitalul Județean Bistrița
Bistrița, 30 martie 2002

In Honorem Mircea Gelu Buta

Amenajare spațiu de joacă – Parcul municipal Bistrița
R.C. Bistrița – RC Esslingen – Germania; Autun – Franța, MG 15063/2002

Amenajare spațiu de întâlnire pentru pacienții
Secției de Psihiatrie Spitalul Județean Bistrița
R.C. Bistrița, MG 21395/2003

Amenajare loc de joacă pentru copii, Parcul municipal Bistrița
R.C. Bistrița, R.C. Columbus U.S.A.
M.G. 22132/2003

R.C. Bistrița, Donație de cărți la Biblioteca Ilva-Mare, decembrie 2003

Emanoil Viciu, Mircea Gelu Buta
R.C. Bistrița, Proiect „Orizont pentru Spital”,
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2004

R.C. Bistrița, Proiect „Bucurie pentru copii”
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2005

Extinderea sistemului de oxigen și aspirație la Spitalul Județean Bistrița
R.C. Bistrița, R.C. Esslingen, MG 52730/2005

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Florin Chereji, Codrin Rebeleanu
Inundațiile de la Târlișua, 22 iunie 2006

Liviu Rusu, Ioan Pintea, Mircea Gelu Buta
R.C. Bistrița, Proiect Spațiu de joacă pentru copii
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Nr. 1, Bistrița, 2008

R.C.Bistrița, R.C.Autun Franța, R.C. Esslingen Germania
Pianine pentru Liceul de Muzică Bistrița (M.G. 62369)

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, Nicolae Miu, Valeriu Lupu
Secția Pediatrie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2009

Camera de joacă, Secția Pediatrie,
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2009

Sorin Cordovan, Vasile Bar, Mircea Gelu Buta, Adrian Vereş
Proiect „Tineri pentru tineri”,
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, iunie 2010

In Honorem Mircea Gelu Buta

Camera de joacă, Secția Pediatrie,
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2010

Pr. Nicolae Feier, Margareta Feier, Maria Cătuñă,
Liliana Buta, Pr. Grigore Furcea, Mircea Gelu Buta
Botez copii abandonati, Secția Pediatrie
Paraclisul „Sf. Evanghelist Luca”,
Spitalul Județean de Urgență, Bistrița, iulie 2011

Mircea Gelu Buta, Grigore Furcea, Nicolae Feier
Secția Pediatrie, Spitalul Județean de Urgență, Bistrița, iulie 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Marcel Lupșe, Ovidiu Bojor, Virgil Rațiu, Mircea Gelu Buta, Sever Șuteu
Masă rotundă „Fitoterapia în folosul tuturor”
Bistrița, octombrie 2012

Ioan Sbârciu, Mircea Gelu Buta, Radu Popescu (Guvernator Rotary RM)
Rotary Club Bistrița, Aniversare la 15 ani
Bistrița, 30 noiembrie 2013

Mircea Gelu Buta, Daniel Tănase (Guvernator Rotary RM), Gavril Țărmure
Rotary Club Bistrița, 25 ianuarie 2016

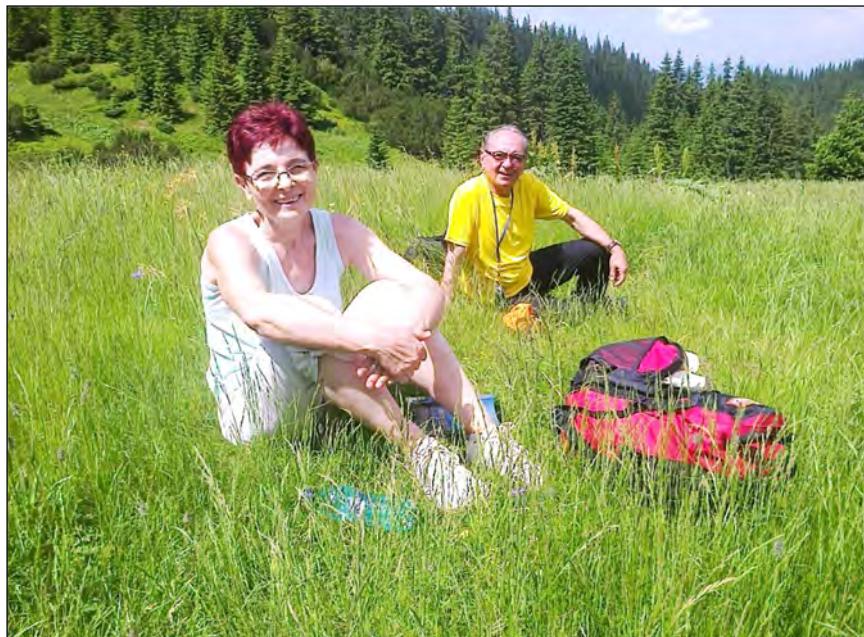

Dorin Stoian, Mircea Gelu Buta, Ovidiu Crețu (Primar),
Radu Munteanu, Paul Ilieș, Gavril Țărmure
„Gala Rotary”, Bistrița, 25 februarie 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Liliana și Mircea Gelu Buta
Excursie Bistriciorul, 16 iunie 2016

Liliana Buta, Dorin Stoian
Excursie Bistriciorul, 16 iunie 2016

„Săptămâna insuficienței cardiace”
Secția Pediatrie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, mai 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Dorin Stoian, Mircea Gelu Buta
„Inscripție pe Bistrițorul”, Rotary Club Bistrița, 2 septembrie 2017

Ioan Pop, Vlad Oltean, Mircea Gelu Buta, Dorin Stoian
Vf. Bistriciorul, 18 septembrie 2020

Vf. Bistriciorul, Placă comemorativă
R.C. Bistrița, R.C. Baia Mare, 18 septembrie 2020

In Honorem Mircea Gelu Buta

Rotary plantează, Colibița, 22 mai 2021

Iulia Alexandra, Matei Oltean, Liliana Buta
Colibița, 22 mai 2021

Matei Alexandru Oltean, Mircea Gelu Buta, Nicoleta Toma
Ziua Națională a Lecturii
Școala Generală nr. 1, Bistrița, 15 februarie 2022

Ziua Națională a Lecturii
Bistrița, 15 februarie 2022

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •

Proiecte sociale și istorico-culturale

Medicina reprezintă prin definiție un demers estetizant, pentru că boala este antiestetică, ea este urâtul tot aşa cum simbolizează și răul. Or, medicii au primit gustul frumosului prin opțiunea lor originară pentru sănătatea și viața semenilor. Preocupările artistice ale medicului nu constituie un mijloc de evaziune, ci se integrează organic într-un anumit tip de personalitate care-și trădează astfel necesitățile spirituale. Obișnuiați cu un ritm viu de viață, medicii își extind curiozitatea dincolo de profesie. De aici atracția pentru artă. Prin artă, personalitatea câștigă valori: dacă medicina a germinat școli, arta naște individualități. Medicina și arta, precum medicina și cultura în general, se întâlnesc prin finalitatea lor umanistă. Îndreptându-și spre oameni gândul său, medicul va continua să aspire la atingerea unei identități: actul medical – operă de artă.

1. Proiect Rotary Club Bistrița

În toamna anului 1997, în timp ce admiram tablourile maestrului Ion Sălișteanu, expuse la Galeriile de Artă, din frumoasa clădire a Centrului de Cultură Bistrița, pictorul Marcel Lupșe mi l-a prezentat pe blajinul și esotericul universitar Ionică Sbîrciu, cel care va deveni peste câțiva ani Rectorul Universității de Arte și Design din Cluj-Napoca. Acesta mi-a propus să înființăm la Bistrița un Club Rotary.

Știam că nu e suficient doar să vrei să porți insignă de rotaryan, cel puțin aşa stăteau lucrurile pe vremea aceea. Mai mult, eram speriat de misticism, de pelerine negre și de torțe. Deși nu am întâlnit nimic din toate acestea, am aflat însă că despre lucrurile pe care le gândești trebuie să spui următoarele:

Este oare acesta **Adevărul**?

Există oare **Corectitudine** din toate punctele de vedere?

Se va construi astfel **Bunăvoiință** și o mai bună **Prietenie**?

Reprezintă aceasta un **Beneficiu** în toate privințele?

După ce am înțeles, împreună cu maestrul Marcel Lupșe, că acestea sunt lucruri concrete, cinstite și la vedere, care nu pot fi contrazise din punct de vedere moral, am început căutările printre prieteni și oamenii de suflet.

Să ne gândim la prietenii noștri. De câtă tristețe am avea parte dacă i-am iubi doar când nu există sau când sunt absenți ! Dar îi iubim tocmai pentru că sunt reali și exact acest lucru deosebește prietenia de pasiune. În prietenie nu își au locul lipsa, angoasa, gelozia și suferința. Ne iubim prietenii pe care îi avem, aşa cum sunt și mai ales pentru că nu lipsesc.

Ceea ce îi leagă între ei pe membrii unui club Rotary este în primul rând un sentiment de încredere și stimă, care cu timpul se transformă în prietenie, în *prietenie rotariană*, despre care a vorbit atât de frumos Guvernatorul Agripa Popescu (1937-1938).

Cine sunt membrii Clubului Rotary Bistrița? O spun cu toată răspunderea și sinceritatea, după atâtea discuții și clipe petrecute împreună. La prima vedere par niște oameni obișnuiți, care, chiar dacă nu întotdeauna sunt prezenți la întruniri și nu întotdeauna le surâde față, au reușit să se susțină unii pe alții, să se asculte și să dezvolte programe utile societății.

Îmi sunt dragi acești oameni și povestile lor, pe care-i leagă dragostea față de semeni și satisfacția de a-i putea ajuta încercând să facă ceva, să scoată lucrurile din amorțeală și din mentalitatea preconcepută că trebuie să vină cineva din afară, care să ne ajute cu de-a sila.

Mi-am dat seama că ei sunt persoane, adesea personalități printre noi, alături de noi, uneori deasupra noastră prin responsabilitățile economice și social-administrative, că sunt binevoitori, bine intenționați dar și diversi ca profesie, vîrstă și mentalitate. Dacă ar fi să vin cu un panier de substantive caracterizante, aş așeza cuvintele: discreție, distincție, exigență și un fel de generozitate publică „*fără fanfară*”.

Formarea noului District 2241, România – Republica Moldova, a început în anul 1992, când, cu sprijinul rotarienilor francezi, se reînființează Clubul Rotary București. Ca și prima dată, el va fi urmat imediat de cluburile din Cluj și Timișoara, pentru ca în luna iunie 1996 să existe în România 13 cluburi care făceau parte din Districtul 1160 din Paris.

La 1 iulie 1996, România depășește o a doua barieră, fiind definită de Rotary Internațional zonă de expansiune rotariană, împreună cu Republica Moldova. Comitetul Rotary Internațional îl desemnează pe rotarianul elvețian Jorg Tschopp Ambasador Special pentru expansiune. Rezultatul este impresionant, astfel că, în mai puțin de trei ani, acesta reușește să înființeze în

România aproape 30 de Cluburi Rotary. Cu această ocazie, se înregistrează și o premieră absolută, prin înființarea primului Club Rotary la Chișinău.

În martie 1998, la Dresda, în Germania, a fost organizată Conferința „*Zece ani de rotarism în Europa Centrală și de Est*”, sub patronajul Președintelui James Lacy (R.I. 1998-1999). Delegația României, formată din 20 de membri, printre care 3 rotarieni bistrițeni, Dr. Mircea Gelu Buta, Dr. Dan Ilieș, Pr. Hans Hamrich, a fost condusă de guvernatorul Andrei Dorobanțu. A fost momentul în care s-a luat decizia ca România să fie propusă pentru candidatura la statutul de District, după care a urmat intrarea în structurile NATO și acceptarea României ca membru al Uniunii Europene.

Primul Comitet Districtual (1998) a fost format din Jorg Tschopp – Președinte, Andrei Dorobanțu – Președinte Executiv și Romulus Dudu Cordescu – Membru de onoare, precum și următorii membrii: Cezar Belteu, R.C. Constanța, Marina Bucătaru – R.C. Brașov, Valentin Cismaru – R.C. Râmnicu-Vâlcea, Agripa Popescu – R.C. București, Iosif Viehmann – R.C. Cluj-Napoca. În această perioadă, au fost organizate două Conferințe ale Cluburilor Rotary din România și Republica Moldova: la Călimănești – iunie 1998 și Constanța – mai 1999.

Acțiunile rotariene au reușit să aducă în primii ani, în România și în Moldova, aproape șase milioane de dolari, fapt pentru care redobândirea statutului de District a devenit un imperativ. Acest eveniment s-a petrecut la 1 septembrie 1999, când comitetul Rotary Internațional și Președintele Carlo Ravizza au decis înființarea Districtului România și Republica Moldova – 2241. Astfel, după Polonia (1998), Cehia și Slovacia (reunite într-un singur district în 1999), a fost rândul țării noastre să aibă propriul district, onoare de care nu s-a mai bucurat nicio altă țară din Estul Europei.

Prima Conferință Națională a Districtului 2241 a fost organizată la Bistrița în perioada 2-4 martie 2000, în prezența, Ambasadorului Special pentru expansiune Jorg Tschopp, a Reprezentantului Special Erich Gerber, a zeci de delegații rotariene, în frunte cu Primul Guvernator al Districtului, Andrei Dorobanțu.

Iată și o parte din activitățile permanente ale R.C. Bistrița: Colectarea de îmbrăcăminte și alimente pentru persoanele aflate în situație critică; Colectare de cărți pentru donații în școli din România și Republica Moldova; Oferirea de burse școlare și universitare pentru elevii și studenții supradotați; Sponsorizări

pentru editarea volumelor pentru scriitorii debutanți, dar și consacrați; Organizarea taberelor de creație pentru artiștii plastici și a expozițiilor acestora; Construirea și amplasarea unor monumente în zonele culturale ale orașului Bistrița; Împăduriri și plantări anuale de arbori; Acțiuni de ecologizare a Lacului Colibița; Programe educaționale în colaborare cu Rotary Internațional. Doi copii de rotarieni bistrițeni au urmat studiile liceale în USA timp de un an de zile, la schimb cu doi tineri americani pentru aceeași perioadă; Group Study Exchange. Un grup de patru tineri americani din Carolina de Sud au fost cazați timp de o săptămână în familiile rotarienilor bistrițeni; Proiect comun cu Fundația Innoclienti USA pentru organizarea sălilor de joacă în secțiile de Pediatrie ale Spitalului Județean de Urgență Bistrița; Construirea unei biserici în incinta Spitalului TBC Bistrița cu scopul de spiritualizare a actului medical; Conferințe săptămânaile cu lideri ai mediului de afaceri, cultural, politic și administrativ; Vizite de prietenie la Cluburile Rotary din România și străinătate¹.

2. Proiect „Istoria spitalelor din ținutul Bistriței și Năsăudului”

Acest proiect și-a propus să studieze evoluția în timp a îngrijirilor de sănătate din ținutul Bistriței și Năsăudului, așa cum au fost ele percepute de populație și gestionate de autorități. Documentele scrise și imaginile provin din arhive instituționale (Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Arhiva Spitalului Județean de Urgență Bistrița), dar și private, ale autorilor sau familiilor personalului medical.

Până la începutul sec. al XX-lea, spitalul era considerat doar un înlocuitor de domiciliu pentru bolnavi, unde, desigur, erau sprijiniți, dar îngrijirile pe care le primeau nu se deosebeau prea mult din punctul de vedere al calității și tehnicii de cele pe care le-ar fi putut primi la domiciliu. Semnificația termenilor „hotel”, „spital”, „azil” se schimbă de-a lungul timpului, desemnând în final

¹ Mircea Gelu Buta, Mihai Liviu Naghiu, Marcel Lupșe, Un deceniu de Rotary la Bistrița, Bistrița, 2008

activități specifice. Necesitatea apariției „spitalelor”, aşa cum le vedem noi astăzi, este mai aproape de zilele noastre și se datorează faptului că, cel puțin în ultimul secol, spitalul a devenit „centru de îngrijiri”, în care medicina este practicată cu eficacitate, dar și singurul loc unde este posibilă aplicarea unor cunoștințe medicale calificate pentru îngrijirea „bolilor grave”. Este clar că bolnavii nu s-au dus niciodată la spital decât în căutarea unui „confort medical” superior celui care-i putea fi asigurat la domiciliu. Acest lucru trebuie înțeles în sensul în care, la început, spitalele erau amenajate în clădiri aparținând fostelor mănăstiri și care nu puteau asigura decât un confort cazon, atractiv doar pentru categoria cea mai săracă a populației, aflată în incapacitate de îngrijire la domiciliu sau de a-și putea procura medicamentele. În prima jumătate a sec. al XX-lea, spitalul a început să fie privit predominant ca locul potrivit și, în cele mai multe cazuri, „cel mai bun, sigur și curat, pentru îngrijirea sănătății celor suferinzi”. Pe măsura perfecționării lor, spitalele au început să fie preocupate de calitatea serviciilor oferite pacienților, dezvoltându-și un sistem biocratic eficient. Aceste tip de găndire a avut un impact considerabil și asupra sistemelor de formare a medicilor și personalului de îngrijire, care au început să fie pregătiți în sensul satisfacerii exigențelor muncii de spital. Așa se explică de ce, cu timpul, spitalul a devenit un loc sigur, pe care bolnavii, indiferent de condiția socială, îl preferă pentru îngrijirea bolilor și suferințelor.

3. Proiect „Învățământul teologic universitar la Cluj”

Editura Presa Universitară Clujeană

În contextul activităților de marcă a trecerii celor două decenii de activitate teologică academică la Cluj-Napoca, ne-am propus să restituim contemporanilor momentele importante ale organizării învățământului teologic universitar la Cluj, să reafirmăm temeliile martirice ale actualei Facultăți, să promovăm un corpus de acțiuni și scrisori misionar-pastorale.

În urma cercetărilor întreprinse, a fost editat volumul „*Memorabilia momenta – Clipe memorabile*”, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014 (682 pag.), avându-i autori pe universitarii Pr. Ioan Chirilă și Dr. Mircea

Gelu Buta. Iată o recenzie a volumului intitulată „*O istorie sui-generis*”, semnată de scriitorul Dan Ciachir:

„Doi intelectuali de mâna întâi, părintele profesor Ioan Chirilă și doctorul Mircea Gelu Buta, ambii universitari, oameni inteligenți, scuțiți de clișeele academice, mai răspândite în Ardeal decât în Vechiul Regat, au înfăptuit un documentar de mari dimensiuni, elocvent și original, legat de învățământul teologic clujean pe durata a nouă decenii: perioada 1924-2014. Sub aspect grafic, volumul este impecabil, iar titlul bilingv, îndeosebi cel în latină, Memorabilia momenta, lasă loc unei nostalgie cu parfum de epocă.

Nu voi rezuma conținutul impozantului volum, care este, de fapt, o istorie a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, centrată pe învățământul și cultura teologice, dar care nu neglijăază alte laturi și, în primul rând, contextul temporal. Așadar, o istorie întocmită prin documente, în spiritul lui Nicolae Iorga, care prefera întotdeauna, în lucrările sale, să lase mărturia să vorbească, abținându-se de la comentarii.

Presă, îndeosebi cea bisericăescă, în frunte cu foaia eparhială „Renașterea”, este un contributor documentar decisiv în cazul de față. Autorii știu să coreleze evenimentul local și să-l încadreze în contextul național. Așa se face că, într-o anumită împrejurare, este redat atât cuvântul chiriarhului clujean, în spetea Episcopul Nicolae Colan, cât și acela al Patriarhului Alexei al Moscovei și al întregii Rusii, care ne-a vizitat țara și Biserica în iunie 1947, zăbovind o zi și la Cluj. Un an mai târziu, în iunie 1948, sunt transcrise reportajele oficiale privitoare la întronizarea Patriarhului Justinian Marina, texte care au rămas îngropate în colecțiile cotidiinelor laice și ale revistelor bisericești. Impresionează astăzi participarea numeroasă a conducătorilor comuniști – nu lipsesc premierul Petru Groza și Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca și aceea a membrilor proaspetei și improvizatei „regențe”, purtând numele de Prezidiul Republicii Populare Române, la care se adaugă membrii Corpului Diplomatic. La câteva luni după abdicarea forțată a regelui Mihai I, ocârmuirea roșie se arăta formal respectuoasă în raport cu Biserica națională. În acest cadru, poate fi mai bine înțeleasă înființarea, în pomenitul an 1948, a Institutului Teologic de la Cluj, a cărui existență părea să fie netulburată. Patru ani mai târziu, situația era alta, institutul de grad universitar fiind suprimat. Rămâi uimit constatănd că, în anul 1952, pe când mai trăia Stalin, iar la Canal și în închisori pierdeau zilnic nenumărați oameni, Episcopul Nicolae Colan declara, nu într-un colț de odaie, ci într-o ședință sinodală, următoarele: „...Prin desființarea Institutului Teologic Ortodox din Cluj s-a luat o cărămidă de la temelia Bisericii Ortodoxe Române. De acum înainte, celealte cărămizi sunt ușor de luat, pentru că întregul edificiu al învățământului teologic să se dărâme” (cf. p. 481). Mă întreb care intelectual laic din epocă ar fi vorbit cu atâta demnitate precum a făcut-o eparhul Clujului?

Este cu atât mai bine că textul respectiv, imprimat inițial în „Renașterea” în anul 1990 de către părintele profesor Ioan Chirilă, este astăzi reeditat.

Documentul poate fi și un mijloc, prin colaj, de conturare a unor portrete. Până la lectura volumului *Clipe memorabile*, aveam o perspectivă lacunară asupra personalității preotului Liviu Galaction Munteanu, trecut la cele veșnice în închisoare, ca un mărturisitor. Nu știam însă că acest cleric cărturar, foarte cultivat, a fost de două ori în fruntea Academiei Teologice Ortodoxe din Cluj, ca rector, iar din anul 1948 a condus Institutul Teologic.

Bine ilustrată documentar este și epoca de după revenirea Transilvaniei la România, în anul 1945. De atunci și până la sfârșitul anului 1947, a existat o perioadă relativ liberă sub aspect duhovnicesc și cultural; perioadă în care „cele două strane” (adică ortodocșii și greco-catolicii) au știut să colaboreze și să se sprijine reciproc, nu să se invectiveze ca în 1990 și în anii următori. Întrucât în capitolul respectiv se vorbește de Mănăștur, îmi vine în minte aforismul datând de la mijlocul anilor '40: „Până aici democrație; de aicea – Mănăștur!”.

Cartea conține și admirabile predici, precum cele ale preotului Sabin Truția, transcrise din „Renașterea”, ca și o suită de meditații privind câteva cazuri de convertiri celebre la Învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos, parte din ele păstrându-și prospețimea spirituală.

Judicioasă și lapidară este prefața părintelui decan Vasile Stanciu, care vorbește cu îndreptățire de contribuția decisivă a IPS Mitropolit Andrei și de înfăptuirile sale: în doi ani și jumătate a înălțat noua clădire a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj, inaugurată la 6 decembrie 2013. Asta m-a făcut să-mi amintesc cu nostalgie de drumurile și conferințele mele la Alba Iulia, sub egida Arhiepiscopiei de acolo, în primul deceniu al acestui secol. Am rămas uimit de clădirea Facultății de Teologie care se construia acolo cu grijă pentru detaliu și calitate, pe când sediile școlilor noastre teologice erau posace, părăginate sau depășite. Am apucat să admir paraclisul clădirii Facultății de Teologie din Alba Iulia și am avut prilejul să fiu invitat într-o sală de curs, unde preda chiriarhul. Mi-am amintit de această împrejurare citind în vastul volum *Clipe memorabile* că, la catedră, Episcopul Nicolae Ivan se purta ca un coleg cu ceilalți profesori, nu ca un ierarh. Aceasta era și atitudinea Înaltpreasfințitului Andrei, atitudine păstrată, îmi spune intuiția, față de profesorii teologi și de studenții din Noul Campus Teologic «Nicolae Ivan»².

² Dan Ciachir, *O istorie sui-generis, Renașterea*, nr. 3, martie 2015, p. 4

4. Proiect Editarea Revistei „Arhivele Bistriței”

Editura Presa Universitară Clujeană

Motivarea proiectului: Știm cu toții că istoria se scrie mereu de către fiecare generație, după exigențele științifice, metodologice și mentalitățile epocii respective. Deși maniera tradițională continuă să domine încă scările istorice, un suflu nou vine din partea a tot mai multor specialiști tineri, care au acceptat ideea că doar antropologia istorică, aflată, din păcate, încă la frontierele cunoașterii, este singura care poate reconstituia cu fidelitate trecutul oamenilor și comunităților pe care aceștia le-au creat și unde au încercat să-și ducă existența.

Există încă o literatură foarte bogată, „*un adevărat tezaur*”, așa cum afirma regretatul cercetător Nestor Șimon, „*care continuă să zacă ascuns, căci oamenii noștri nu sunt dedați și nici nu le prea place a scormoni pulberea arhivelor*”, fie din comoditate, dezinteres, prejudecăți sau de frica să nu fie descoperite oarece lucruri neplăcute. Oamenii nu trebuie însă să se teamă, pentru că istoria nu este un tribunal care rostește achitări sau condamnări. Sarcina istoricului este de a afla cum s-au petrecut faptele, iar coordonatele pe care se desfășoară investigarea trecutului pot fi rezumate la două cuvinte: *Cum?* și *De ce?* Iată întrebările-cheie ale cercetării istorice, iar în ce privește condamnările morale, trebuie să știi că acestea sunt doar apanajul Bisericii în numele dogmei, sau justiției în numele legii.

Cooperarea istoriei cu științe și discipline, până mai ieri greu de imaginat, nu trebuie să sperie, ci să determine conștientizarea progreselor și avansurilor făcute sub ochii noștri în cunoașterea trecutului. Invităm pe toți cei care dețin documente, autobiografii, memorii, jurnale de război sau orice alt înscris folositor în umplerea golurilor și înlăturarea lipsurilor din cunoașterea istorică a acestui colț de țară ca să susțină această nouă publicație, intitulată generic „Arhivele Bistriței” și pe care o dorim să fie a noastră, a tuturor.

Obiective:

1. Susținerea de conferințe și tipărirea lor într-o publicație periodică, intitulată „Arhivele Bistriței”.
2. Identificarea unor materiale valoroase, aflate în arhive instituționale, personale sau de familie.

3. Studierea, fără complexe, a structurilor, mentalităților și conjuncturilor care au influențat, într-un anumit moment, comportamentele umane

Rezultatele proiectului: publicarea a opt prezece fascicule din „*Arhivele Bistriței*”, coordonator Mircea Gelu Buta, referenți științifici, cercetătorii: Adrian Onofreiu și Lucian Vaida: Buta M.G., 2016, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul I, Fascicula 1 – Petru Rareș și bistrațenii*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 61 pag.; Buta M.G., 2016, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul I, Fascicula 2 – Poetul Andrei Mureșanu în memoria contemporanilor*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 109 pag.; Buta M.G., 2016, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul I, Fascicula 3 – Demografie și confesiuni în Transilvania*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 79 pag.; Buta M.G., 2016, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul I, Fascicula 4 – Cu gândul la George Coșbuc*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 115 pag.; Buta M.G., 2017, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul II, Fascicula 1 (5) – Mihai Viteazul, apărător al creștinătății*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 71 pag.; Buta M.G., 2017, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul II, Fascicula 2 (6) – Relații interconfesionale în Transilvania*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 153 pag.; Buta M.G., 2017, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul II, Fascicula 3 (7) – Medicii și istoria*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 97 pag.; Buta M.G., Coordonator; 2017, *Arhivele Bistriței, Anul II, Fascicula 4 (8) – Alexandru Vaida-Voevod*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 63 pag.; Buta M.G., Coordonator, 2018, *Arhivele Bistriței, Anul III, Fascicula 1 (9) – Arhivele și Cercetarea istorică în Perspectiva Centenarului Marii Uniri*, 110 pag.; Buta M.G., 2018, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul III, Fascicula 2 (10) – Astra și Marea Unire* 100 pg; Buta M.G., Coordonator, 2018, *Arhivele Bistriței, Anul III, Fascicula 3 (11) – Premisele Marii Uniri*, 100 pag.; Buta M.G., 2018, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul III, Fascicula 4 (12) – Bisericile Istorice Românești din Ardeal și Marea Unire*, 89 pag.; Buta M.G., 2019, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul IV, Fascicula 4 (13) – Făuritorii Marii Uniri*, 123 pag.; Buta M.G., 2019, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul IV, Fascicula 2 (14) – Istoria Economică a Bistriței*, 130 pag.; 2020, Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul V, Fascicula 1 (15) – Învățământul Bistrițean după Marea Unire*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 109 pag.; Buta M.G., 2020, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul V, Fascicula 2 (16) – Județul Năsăud în perioada administrației militare sovietice*, Ed.

Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 99 pag.; Buta M.G., 2021, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul VI, Fascicula 1 (17) – Români și sașii din Ținutul Bistriței*, Ed. Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 111 pag.; Buta M.G., 2021, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul VI, Fascicula 2 (18) – Bistrița sub ocupație horthistă*, Ed. Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 71 pag.; Buta M.G., 2021, Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul VII, Fascicula 1 (19) – „Profesorii aromâni trăitori în Bistrița și Năsăud”*, Ed. Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.

5. Proiect Zilele Operei „Constantin Pavel”

Scopul principal al proiectului constă în recuperarea modelelor culturale de excepție, în cazul de față Constantin Pavel, primul director al Operei Române din Cluj, care, în perioade istorice dificile, au avut o însemnatate deosebită în formarea culturii naționale din Transilvania, menținerea vie a ideii de unitate națională și păstrarea valorilor perene românești.

Tenorul și Directorul de scenă Constantin Pavel este un exemplu pentru contemporani și mai ales pentru generația tânără. Viața și activitatea lui pot regenera noi entuziasme și elanuri culturale, noi proiecte în domeniul în care acesta a activat, muzica de operă, precum și legături trainice, de durată între instituții culturale din țară și străinătate.

Obiective generale: Încadrarea lui Constantin Pavel în memoria națională și locală, permanentizarea figurii culturale, ilustrarea activității și a contribuției lui majore la propășirea spiritualității românești.

Proiectul a fost inițiat în anul 2009, prin amplasarea pe casa acestuia din comuna Bistrița Bârgăului a unei plăci comemorative; deshumarea osemintelor lui Constantin Pavel din Cimitirul Bellu și reînhumarea în cimitirul Bisericii Ortodoxe din Bistrița Bârgăului. În anul 2011, a fost dezvelit, în curtea Primăriei din Bistrița Bârgăului, bustul maestrului Constantin Pavel, operă din bronz realizată de sculptorul Maxim Dumitraș. În fiecare lună mai, sub genericul „Zilele Operei Constantin Pavel”, au fost și continuă să fie organizate, la Bistrița Bârgăului și în municipiul Bistrița, simpozioane dedicate muzicii de operă, recitaluri și spectacole de operă, ajunse în anul 2021 la a douăsprezecea ediție.

De asemenea, au fost editate pliante și volume dedicate acestui mare Director de scenă.

Etapele proiectului:

1. Amplasarea pe frontispiciul casei natale a unei placete cu următorul conținut: „Constantin Pavel • 21 mai 1884 – 9 mai 1945 • Căitorul Operei Naționale din Cluj (mai 2009)”;
2. Deshumarea osemintelor lui Constantin Pavel din Cimitirul Bellu și reînhumarea în curtea bisericii din Bistrița Bârgăului (octombrie 2009);
3. Zilele Operei Constantin Pavel, Ediția I (mai 2010);
4. Publicarea vol.: Buta M.G., *Bârgăul lui Tini Pavel*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010 (101 pag.);
5. Dezvelirea bustului maestrului Constantin Pavel (mai 2011);
6. Editarea vol.: Buta M.G. (coord.), *Constantin Pavel. Întemeietorul...*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011 (147 pag.);
7. Publicarea vol.: Buta M.G. (coord.), *Bustul de la poalele Heniului*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012 (130 pag.);
8. Publicarea vol.: Buta M.G., Onofreiu A., *Din intimitatea unei arhive*, Ed. Charmides, Bistrița, 2013 (82 pag.);
9. Zilele Operei Constantin Pavel (ediții anuale).

6. Proiect „Cinstirea eroilor neamului”

Scopul acestui proiect încearcă să rezolve două păcate capitale ale societății contemporane: neștiința și ignoranța. Aducându-ne aminte de niște oameni care au luptat și s-au jertfit pentru țară, evocarea lor trebuie să rămână nume și fapte de referință în cultura și istoria poporului român. Un neam este unit, spune Nicolae Iorga, prin aceea că stă pe același pământ, vorbește aceeași limbă și când le sunt prielnice împrejurările se umbrește sub mândria aceluiași steag. La acestea aş mai adăuga, și este foarte important să fie reținut, că un neam mai este legat și prin amintirea unui trecut care este același pentru toți.

- Amplasarea unei troițe în apropierea capelei de la Cimitirul „Comoara” Năsăud, în memoria luptei acerbe a foștilor grăniceri năsăudenii, cu autoritățile habsburgice și maghiare pentru păstrarea moștenirii

dobândite cu atâtea sacrificii pe câmpurile de bătălie, cât și a unor prestigioase personalități, angajate în acțiunile revendicative, începând cu Vasile Nașcu, Ioachim Mureșan, Florian Porcius, Victor Onișor, Virgil Șotropa, Iulian Marțian, Iuliu Moisil, Pamfil Grapini, cât și urmașii lor.

Proiectul, conceput și finanțat de Dr. Mircea Gelu Buta împreună cu Rotary Club Bistrița, a fost finalizat în luna mai 2012, când troița a fost sfintită de un sobor de preoți condus de Prot. Ioan Dâmbu în prezența autorităților locale. Lucrarea a fost realizată de Pr. Găurean Timoftei din Parohia Agrieș.

7. Proiect „Mihai Viteazul, apărător al creștinătății”

Pentru românii ardeleni, Mihai Voievod, supranumit Viteazul, a intrat în conștiința populară ca principalele care a reușit să realizeze prima unire politică a celor trei țări românești: Muntenia, Transilvania și Moldova. În gândul acestui slăvit voivod trăia atât de vie și puternică conștiința unității naționale, întruchipată prin Biserica Ortodoxă, încât a priveghet soarta românilor de pretutindeni, cu aceeași dragoste și cu același simț de datorie creștinească și națională ca și pe a supușilor săi de sub următoarea stăpânire. În ziua de 22 noiembrie 2016, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a organizat la Bistrița Seminarul de istorie „Mihai Viteazul, apărător al creștinătății”, unde au prezentat conferințe: IPS Andrei Andreicuț, Ioan Aurel Pop, Ioan Chirilă, Alex Ștefănescu.

Întrucât municipiul Bistrița nu are un monument închinat domnitorului Mihai Viteazul, la inițiativa lui Gheorghe Șanta, fost viceprimar al orașului Bistrița și a Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, sprijiniți de Asociația Cultul Eroilor „Colonel Liviu Rusu Bistrița”, a fost ridicat la „Ferma Cavalerilor” din Bistrița monumentul închinat eroilor bistrițenii decorați cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul”.

Slujba de pomenire, dezvelirea și sfintirea monumentului dedicat acestor eroi a fost oficială în ziua de 21 august 2018 de către PS Benedict Bistrițeanul, în prezența autorităților politice și administrative, dar și a unui numeros public. A avut loc un emoționant ceremonial militar, executat de Brigada 81 Mecanizată „General Grigore Bălan”.

Cu această ocazie, a fost lansat volumul „*Domnitorul Mihai Viteazul (1593-1601), Erou al Națiunii Române și Martir al Bisericii Străbune*”, autor Pr. Univ. Alexandru Moraru. O lucrare din care, dacă o parcurgi, poți să-ți dai seama cât de multe lucruri convingătoare ne pot spune istoricii, pentru a înțelege cum lucrează Dumnezeu printr-un Voievod, pe care evlavia populară încearcă să-l aşeze în rândul sfintilor.

8. Proiect „Cimitirul Militar de la Rotunda”

Ideea acestui proiect s-a născut în urma drumeției pe care Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a făcut-o în vara anului 2018 în Pasul Rotunda împreună cu Părintele Ioan Pintea și fostul viceprimar al Bistriței, Gheorghe Șanta. În drum, aceștia au zărit o poieniță presărătată cu cruci având brațele desfăcute, semn al supremei renunțări, semn al îmbrățișării! Semnul iubirii? sau al rezistenței?...dar crucile durate din lemn nu rezistă veșniciei, iar acest lucru i-a impresionat pe drumeți...

La întoarcerea în Bistrița, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a luat legătura cu biroul de arhitectură „*Mariana Michiu și Ileana Luca*”, unde a comandat un proiect de monument al „*Eroului Necunoscut*”. Împreună cu directorul carierei de piatră Ioan Șot și primarul Valer Avram, a decis ca lucrarea să fie încredințată sculptorului Varga Francisc din Baia Mare. De asemenea, a ales ca pe soclu să fie inscripționat următorul text: „*Dormiți în pace eroi necunoscuți: 1914-1918; 1940-1944*”

În ziua de 27 august 2020, în Pasul Rotunda, a avut loc: Slujba de pomenire, dezvelirea și sfintirea „*Monumentul eroului necunoscut*”, aflat în apropierea cimitirului militar din zonă, precum și Sfintirea Paraclisului „*Sf. Mare Proroc Ilie Testiveanul*”. Slujba religioasă a fost oficiată de PS. Benedict, Episcopul Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Cu această ocazie, Mircea Gelu Buta declara:

„Biserica noastră națională îi cinstește pe eroii neamului în cel mai înalt grad, fapt învederat de sărbătoarea lor, prăznuită odată cu Înălțarea Domnului, în fiecare an. O sugestie despre această realitate ne-o dă și Imnul Național prin versurile: «Preoți cu Crucea-n frunte!/ Căci oastea e creștină».

Respectul pentru sacrificiul «Eroului Necunoscut» ne face să fim mai buni, iar anonimatul său ne ferește și pe noi de ispita mândriei. Să privim cu toții spre ostașul necunoscut, ca spre fratele mai mare pe care îl amintim în rugăciuni și căruia îi destăinuim gândurile noastre sincere.

Vouă, eroi necunoscuți, care vă dormiți somnul de veci aici, în Cimitirul de la Rotunda, vă dedicăm strădania noastră, ca pildă nepieritoare de sacrificiu, pentru cei care s-au jertfit pentru un ideal. Lecția de astăzi ne învață să ne îndreptăm pașii pe căile păcii, ale împăcării, ale înțelegerii și ale virtuților, pentru că războaiele paralizează speranțele și distrug frumosul.”

9. Proiect „Români din Bistrița”

Scopul proiectului l-a constituit explicarea și înțelegerea de către istorici, politicieni, sociologi și publicul larg a situației complexe socio-politice românești din perioada interbelică, atât în județul Bistrița-Năsăud, cât și la nivel național.

Obiectivul general al proiectului a fost cel de prezentare a procesului de emancipare a românilor ardeleni după cel de-al Doilea Război Mondial, din punct de vedere social, economic și politic, în relațiile acestora cu sașii și ungurii, cât și eforturile de integrare a Transilvaniei în Vechiul Regat, ca urmare a Unirii din anul 1918.

Obiective specifice: „Victor Moldovan –Memorii”. Prin calitatea de deputat din partea județului Bistrița-Năsăud în Parlamentul României timp de aproape 20 de ani și poziția pe care a reușit să o ocupe în statul român în timpul guvernării Regelui Carol al II-lea, fiind practic al treilea om în stat, memorile avocatului Victor Moldovan reprezintă un important instrument de lucru în mâna cercetătorilor, care ar putea găsi explicații la numeroasele necunoscute din acea perioadă.

Rezumatul proiectului: „Memoriile lui Victor Moldovan”, publicate în două volume, la Editura Presa Universitară Clujeană, reprezintă o interesantă și inedită frescă a vieții politice românești interbelice, în care sunt surprinse evenimente, fapte, întâmplări și sunt portretizați, de o manieră aparte, principaliii actori politici din perioada respectivă. În acest mod, personajul

Victor Moldovan devine unul de anvergură națională, care aduce contribuția Transilvaniei și a locului de origine, Bistrița, la făurirea istoriei naționale.

Valoarea documentară a memoriilor a fost întărită de aprecierile Academiei Române, din momentul când a fost depus un exemplar, care se află în păstrarea instituției.

În primă etapă, editarea memoriilor s-a constituit în publicarea, în anul 2013, a vol.: Buta M.G., Onofreiu A. (editori), *Victor Moldovan. Memoriile unui politician din perioada interbelică*, vol. I, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca (447 pag.).

Proiectul a continuat în anul 2015, prin publicarea ediției revizuite și adăugite a primului volum și a celui de-al doilea volum: Buta M.G., Onofreiu A. (editori), *Victor Moldovan – Memoriile unui politician din perioada interbelică*, vol. II, Documente, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca (430 pag.).

„*Biserica Ortodoxă din Bistrița, o cronologie documentară*”, autori Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016. Volumul reprezintă un omagiu adus Bisericii creștine românești, singura instituție organizată, la adăpostul căreia s-a putut închega și dezvolta viața istorică a tuturor românilor.

Referindu-se la „*Românii din Bistrița. Studii, documente, mărturii*”, Vol. I și II, autori Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Acad. Ioan Aurel Pop făcea în introducere următorul comentariu:

„Autorii volumului reabilitează prin studiul lor „mărginimea Bistriței și româniminea bistrițeană, obturate multă vreme de istoricii oficiali, preocupați de spectacolar, de putere, de privilegiați, și chiar „rușinați” de modestia „vieții la țară” sau cea din suburbii. Iese la lumină prin această carte o lume românească modestă, dar dinamică și creatoare de civilizație, o lume discriminată, dar activă și demnă, o lume care a viețuit, de multe ori, în timpuri de restriște, dar care a și conviețuit cu sașii și ungurii, conferind o marcă aparte specificului nostru național. Mesajul autorilor ne îndeamnă să ne întoarcem la rădăcini pentru ca, în anul Centenarul Marii Uniri, să acumulăm energia necesară construirii viitorului și înaintării noastre „pe șoseaua cea mare și fără început”, cum ar fi spus Liviu Rebreanu”.

10. Proiect „Andrei Mureșanu și bistrițenii”

De-a lungul timpului, anumite grupuri etnice s-au opus în felurite moduri ca numele lui Andrei Mureșanu să fie asociat orașului Bistrița. Astfel, în anul 1898, după ce în nr. 2 al „Revistei Ilustrate” a fost publicată pe larg biografia poetului, cu mențiunea că s-a născut și și-a petrecut tinerețea la Bistrița, autoritățile au intentat redactorilor un proces de presă. Însăși ridicarea statuii lui Andrei Mureșanu în Piața Unirii din Bistrița s-a făcut de-a lungul mai multor ani, din cauza piedicilor puse de autorități. Multă vreme, cei care au administrat orașul nu au dat nicio importanță amenajării unui muzeu în memoria poetului. Doar intervenția unor români inimoși a făcut ca proiectul „Andrei Mureșanu” să existe. În ultimii ani, voci străine intereselor României caută din nou să desprindă numele Bistriței de cel al autorului Imnului Național, folosind preteze și construcții istorice false.

Pentru a releva adevărul istoric pe această temă, în luna martie 2016, a fost organizat la Bistrița un simpozion dedicat poetului Andrei Mureșanu, la care au participat scriitorii Ion Buzași, Aurel Rău, Constantin Cubleşan, Olimpiu Nușfelean, Pr. Vasile Oltean, Pr. Ioan Pintea; moderator Mircea Gelu Buta. Conferințele au fost editate în revista *Arhivele Bistriței*, anul 1, fascicula 2, Ed. Presa Universitară Clujeană. Cu această ocazie, în curtea Casei Memoriale Andrei Mureșanu, prin străduința Centrului Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud și a Rotary Club Bistrița, a fost dezvelit bustul turnat în bronz al poetului, realizat de sculptorul bistrițean Alexandru Gavrilaș.

Prezent la ceremonie, Prof. Ion Buzași, unul din biografii avizați ai poetului, a reușit, în câteva cuvinte, să creioneze liniile de portret ale acestuia:

„Înainte de a fi poet, Andrei Mureșanu este un mit, un simbol, o conștiință civică exemplară. A intrat definitiv în triada de aur a Revoluției transilvane de la 1848: Simion Bărnuțiu, Avram Iancu și Andrei Mureșanu – Ideologul, Luptătorul și Poetul... Faptul că poezia «Un răsunet» a devenit după anul 1989 Imn Național este consecința însotirii sale cu istoria”.

11. Proiect

„Valea Bârgăului – contribuții documentare”

Prin acest proiect, s-a dorit publicarea, într-o succesiune de volume, rezultatului cercetărilor a numeroase documente de arhivă, în cea mai mare parte, inedite. Documentele au fost elaborate de instituții, care au existat și și-au desfășurat activitatea de-a lungul timpului pe teritoriul actualului județ Bistrița-Năsăud și sunt păstrate la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale. Ca instituții creatoare, amintim *Sedria Generală/Tribunalul Districtului Năsăud*, *Protopopiatul Ortodox Bistrița*, *Oficiul parohial greco-catolic Bistrița Bârgăului*, colecția denumită *Invalizi, Orfani și Văduve de Război, Comisia județeană pentru expropriere și împroprietărire Bistrița – 1921, Comisia județeană pentru Reforma Agrară – 1945, Pretura plasei Bârgă etc.*

Deși inițial intenția autorilor a fost aceea de a grupa documentele tematic, aceasta s-a schimbat în procesul de concepere și alcătuire a volumelor. Astfel, s-a optat pentru gruparea documentelor în *ordine cronologică*, fapt datorat rolului mai restrâns al unei localități în evoluția societății de pe Valea Bârgăului. În aceeași măsură, a contribuit și dorința autorilor de a surprinde în consemnările documentare evoluția localității.

Conform mărturisirii autorilor, aceștia au căutat să publice documente reprezentative pentru devenirea în timp a localității, în intervalul temporal cuprins între debutul vieții în „*statul militar de graniță*” – 1783 – și până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, respectiv aplicarea Reformei Agrare din 1945. Această ultimă limită s-a datorat influenței pe care vecinătatea populației săsești a exercitat-o asupra localităților de pe Valea Bârgăului, inclusiv prin suplinirea demografică – prin împroprietărire – a exodului masiv al populației săsești la sfârșitul războiului.

Proiectul s-a materializat prin publicarea de articole și editarea următoarelor volume: Buta M.G., Onofreiu A., 2010, *Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 329 pag.; Buta M.G., Onofreiu A., Salvan A., 2011, *Bârgăul sub pajura imperială*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 336 pag.; Buta M.G., Onofreiu A., 2012, *Petiții din Granița năsăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 369 pag.; Buta M.G., 2013 (editor), *George Vasile Rațiu – Valea Bârgăului în anii 1940-1944: mărturii, studii,*

documente, Ed. Charmides, Bistrița, 278 pag.; Buta M.G., Onofreiu A., 2015, *Bistrița Bârgăului – Lupta familiei Monda pentru Biserică, școală și națiune*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 460 pag. (disponibil și în format e-book, pe site-ul editurii).

12. Proiect „Cercetări de antropologie istorică”

Prin identificarea de materiale inedite din arhivele personale publice și colecții de familie, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a reușit să publice următoarele volume: Mircea Gelu Buta, *Tabloul de absolvire* (două ediții: 2007, 2015); Mircea Gelu Buta, *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca (două ediții: 2013, 2016); Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Biserica Ortodoxă din Bistrița*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016; Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Istoria Spitalelor din Bistrița*, vol. I, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017; Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Istoria Spitalelor din Bistrița*, vol. II, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017; Buta Gelu Buta *Intelectualii îmbisericiți*, Ed. Anastasia, 2017; Mircea Gelu Buta, *Urme ale unor oameni de seamă*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, 302 pag.; Mircea Gelu Buta „*Amintirile unui student la Medicină*”, Ed. Junimea, Iași, 2021, 180 pag.; Mircea Gelu Buta *Vremuri de molimă*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2021, 124 pag.; Mircea Gelu Buta, *Moștenirea unui Arhiepiscop*, Ediția I, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2021, 135 pag.; Mircea Gelu Buta, *Istorii neștiute, istorii uitate*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2021.

13. Proiect „Alexandru Vaida-Voevod”

La inițiativa Asociației Culturale „Alexandru Vaida-Voevod” Bistrița, în ziua de 28 aprilie 2017, a fost dezvelit, la Bistrița, bustul lui Alexandru Vaida-Voevod, lucrare din bronz și piatră a sculptorului Ilarion Voinea din Cluj-Napoca.

Evenimentul s-a petrecut în cadrul Seminarului de istorie „*Marea Unire a românilor*”, organizat la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud. Au conferențiat Acad. Ioan-Aurel Pop, Prof. Univ. Ioan Bolovan, Prof. Univ. Liviu Maior, Prof. Univ. Mircea Gelu Buta, Prof. Univ. Mircea Vaida Voevod – nepotul marelui om politic și Ionuț Vulpescu, Ministrul Culturii din acea

vreme. Lucrările sunt cuprinse în „*Arhivele Bistriței*”, anul II, fascicula 4 (8), coordonator: Mircea Gelu Buta, apărută în anul 2017 la Editura Presa Universitară Clujeană și editată cu sprijinul Asociației Culturale „*Alexandru Vaida-Voevod*” Bistrița.

Documentul care însوtește bustul are următorul conținut:

„Om politic deplin, bărbat de stat întreg, pandant al lui Iuliu Maniu, Alexandru Vaida Voevod se distinge ca o personalitate proeminentă a Transilvaniei natale, pentru care a luptat cu neînfricare în calitate de membru al Partidului Național Român.

S-a născut în anul 1872, în localitatea Olpret (Bobâlna). A urmat cursurile Gimnaziului săesc din Bistrița, în perioada 1883-1891, cu o întrerupere de doi ani, când a fost transferat la Liceul Românesc din Brașov. După susținerea bacalaureatului, frecventea cursurile Facultății de Medicină de la Academia Orientală din Viena, unde este atras de viața politică.

A fost unul dintre inițiatorii și liderii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, care a proclamat Unirea Transilvaniei și Banatului cu România. Vicepreședinte al Guvernului Dirigent, Alexandru Vaida Voevod a făcut parte din delegația care i-a remis Regelui Ferdinand I Actul Unirii de la 1 Decembrie 1918.

În anul 1919, în timpul Conferinței de Pace de la Paris, menită să stabilească noile frontiere ale statelor europene, Alexandru Vaida Voevod a fost unul dintre membrii marcanți ai delegației române, preluând de la Ion I.C. Brătianu conducerea acesteia, reușind să dezamorseze relațiile tensionate dintre București și Paris.

Alexandru Vaida Voevod a fost de trei ori președinte al Consiliului de Miniștri în epoca interbelică, deținând concomitent portofolii ministeriale (de două ori al Afacerile Străine și o dată Internele). Fiind, prin excelență, un bărbat de cultură cu vederi democratice, pe deplin la curent cu principalele mișcări ale civilizației din Europa, Alexandru Vaida Voevod a luptat să-și asocieze țara la acestea. Marele bărbat de stat își doarme somnul de veci la Sibiu, în cimitirul Bisericii «Dintre Brazi».

Chipul și numele lui Alexandru Vaida Voevod să rămână pe veci inscripționat prin această lucrare, pentru că el a fost unul dintre cei care au contribuit la desăvârșirea cauzei neamului românesc, cea a solidarității în suflet și gândire”.

14. Proiect „*Petru Rareș*”

Proiectul a plecat de la întrebarea dacă pe bună dreptate trebuie adusă în actualitate legătura Ardealului cu domnii Moldovei, Ștefan cel Mare, Petru

Rareş, despre ţinuturile Bistriţei şi Ciceului şi, nu în ultimul rând, despre vechea Episcopie a Vadului. Într-adevăr, este vorba despre fapte petrecute cu mult timp în urmă, dar care, iată, a venit vremea să le reîmprospătăm şi să le argumentăm, pentru a găsi răspunsuri la interogaţii de felul: Merită domnitorul Petru Rareş să fie cinstit de ardeleni, iar chipul său să fie imortalizat într-una din pieţele municipiului Bistriţa? De ce este nevoie să menţinem vie, în conştiinţa publică, denumirea de Episcopie a Vadului şi să n-o înlocuim, aşa cum unele voci o cer, cu Bistriţa, Beclean pe Someş sau Dej? Merită să fie reconstruite mănăstirile din Ardeal, ctitorite de Ștefan cel Mare, Petru Rareş şi alții domni moldoveni?

În ziua de 17 noiembrie 2015, a fost organizat la Bistriţa Seminarul de istorie „*Petru Rareş şi bistroienii*”, unde au prezentat comunicări Acad. Ioan Aurel Pop, I.P.S Andrei Andreicuţ, Pr. Prof. Ioan Chirilă, Acad. Nicolae Edroiu, Acad. Sorin Dumitrescu, moderator fiind Prof. Dr. Mircea Gelu Buta. Lucrările conferinţei sunt cuprinse în revista *Arhivele Bistriţei*, fascicula 1.

În luna decembrie 2018, a fost dezvelită statuia din bronz a lui Petru Rareş în Piaţa cu acelaşi nume din municipiul Bistriţa, operă a sculptorului Mircea Mocanu. Ocazie cu care Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a ţinut următoarea alocuţiune:

„Dezvelirea statuii domnitorului Petru Rareş, în piaţa care îi poartă numele din municipiul Bistriţa, reprezintă un moment care încununează maiestuos încheierea anului centenar al Marii Uniri.

Domnitorul moldovean Petru Rareş şi-a împletit spre sfârşitul Evului Mediu destinul vieţii şi familiei sale cu cel al locuitorilor oraşului Bistriţa, în virtutea moştenirilor primite de la tatăl său, Ștefan cel Mare şi Sfânt.

Principele Ștefan cel Mare a fost cel dintâi mare patron moldovean al românilor intra-carpatici, fiind numit „domnul nostru” la Feleac, la Ciceu ori Cetatea de Baltă, adică în domenii mari cu zeci de sate româneşti. Al doilea a fost feierul său, principele Petru Rareş, trecut şi el în Ardeal, cu pace şi vrăjbă deopotrivă, dar mai ales cu faptă românească.

Oştile lui au cutreierat Transilvania şi au văzut că în Rutenia de Sus până în Secuimea de Jos era numai vorbă românească şi haină românească, cum spune frumos Nicolae Iorga.

Două voci străine şi independente una de alta, un oficial polonez şi doi oficiali habsburgici, notau aproape concomitant, în sec. al XVI-lea, legat de aceste întâmplări: „unii români au o bună parte din țara Transilvania, care ușor s-ar uni cu dânsul (Petru Rareş) pentru că au aceeaşi limbă, religie şi tradiţii.” Iată de ce, istoricii îl consideră un precursor al lui Mihai Viteazul.

Petru Rareș a fost un mare apărător al creștinismului ortodox, dar și un fin diplomat, reușind prin acțiunile sale, aşa cum susține regretatul academician Virgil Cândea, să scape Țările Române de islamizare. Ceea ce nu este puțin lucru.

Pentru că de numele voievodului Petru Rareș se leagă ctitoria Mănăstirii Vadului, cu rol important pentru viața bisericească a românilor din această parte a Ardealului, Înaltpreasfințitul IPS Andrei, Arhiepiscop și Mitropolit, a început în anul 2014 lucrările de construcție la Mănăstirea „Petru Rareș Vodă”, de lângă fosta Cetate a Ciceului.

Mai este de adăugat faptul că după anul 1540, începând cu țarul Ivan cel Groaznic, împărații Rusiei au încercat să se inspire de la domnitorul Petru Rareș, pe care îl considerau, dintre toate capetele încoronate ale Europei creștine, un model de înțelepciune și dreaptă credință.

Petru Rareș este un principe român, a cărui domnie a avut un rol benefic nu numai în dezvoltarea Bistriței, ci a întregii zone de nord-est a Transilvaniei, fapt pentru care îi datorăm respect. Iar dacă vom respecta noi însine țara aceasta, clădită pe secole de sacrificii și speranțe, o vor respecta cu siguranță și alții.

Felicitări tuturor celor implicați în realizarea acestui important simbol de românitate, într-un teritoriu locuit din cele mai vechi timpuri de către români.

Sărbători fericite și La Mulți Ani!"

15. Proiect „Cardinal Iuliu Hossu”

Scopul proiectului a constat în omagierea Cardinalului Iuliu Hossu în anul centenarului Marii Uniri din 1918, fiind o recunoaștere a contribuției sale la realizarea întregirii de neam și de țară.

Proiectul a constat în organizarea la Bistrița, în ziua de marți, 11 septembrie 2018, a Seminarului „Biserici istorice din Ardeal și Marea Unire”, unde au ținut conferințe Acad. Ioan Aurel Pop, IPS Andrei Andreicuț, PS Florentin Crihălmănu, Ioan Chirilă, Adrian Popescu, Alexandru Moraru, Ion Buzași – moderator fiind Mircea Gelu Buta.

În continuare, a fost dezvelit în comuna Milaș bustul Cardinal „Iuliu Hossu”, lucrare din bronz și piatră, având dimensiunile de 90x80x40 cm, executat de sculptorul Ilarion Voinea din Cluj-Napoca. Valoarea totală a proiectului achitată de Rotary Club Bistrița a fost de 6000 de euro. Dezvelirea bustului s-a făcut de către IPS Andrei Andreicuț și PS Florentin Crihălmănu, în prezența autorităților centrale și locale.

Ioan Sbârciu, Mircea Gelu Buta – Președinte fondator RC Bistrița 1997-1999
Guvernator Asistent District 2241; Bistrița, 1998

Jork Tschopp (Ambasador Special Rotary internațional), Mircea Gelu Buta
Bistrița, 1998

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Hamrich Hans, Dan Ilieş
Conferința „Zece ani de rotarism în Europa Centrală și de Est”
Dresda, martie 1998

Marcel Lupșe, Mircea Gelu Buta, Nicolae Miu, Nicolae Arion, Radu Preda
Lansare volum „O istorie universală a nursingului”,
Cluj-Napoca, 2000

Valer Bindea (Prefect), James Rosapepe (Ambasador SUA), Mircea Gelu Buta
Inspectoratul pentru Cultură Bistrița-Năsăud, octombrie 2000

Mircea Gelu Buta, James Rosapepe, Marcel Lupșe
Bistrița, octombrie 2000

Dan Ciachir, Mircea Gelu Buta, Radu Preda, Valeriu Popescu,
Mihai Zamfirescu, Nicolae Stroescu-Stănișoară
Lansare volum „O istorie universală a nursingului”,
Târgul Internațional de Carte, București, mai 2000

Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, Dan Ciachir, Tudorel Urian
Lansare volum „Emil Cioran; psihanaliza adolescenței”
Librăria „Magna” Cluj-Napoca, august 2001

Mircea Gelu Buta, Dan Ciachir, Liliana Buta, Ioan-Vasile Leb, Marcel Lupșe
Lansare volum „Emil Cioran; psihanaliza adolescenței”
Galerile de Artă Bistrița, 13 noiembrie 2001

Ioan Bizău, Mircea Gelu Buta, Sorin Dumitrescu,
Emil Hurezeanu, Gavril Țărmure, Maxim Dumitraș
Sinagoga Bistrița, 14 februarie 2009

Prot. Alexandru Vidican, Pr. Alexandru Brici, Vasile Șomlea,
Fam. Prof. Andrei Neuc, Mircea Gelu Buta, Vasile Bar, Liviu Rusu
Dezvelire placă comemorativă „Constantin Pavel”
Bistrița Bârgăului, 30 septembrie 2009

Bistrița Bârgăului, 2009

Dan Țacăl, Vasile Laba, Luca Iancu, Ioan Sbârciu, Adriana Bera,
Mircea Gelu Buta, Tanța Neuc, Marcel Lupșe
Slujba de Reînhumare „Constantin Pavel”
Bistrița Bârgăului, 31 octombrie 2009

Slujba de Reînhumare „Constantin Pavel”
Bistrița Bârgăului, 31 octombrie 2009

In Honorem Mircea Gelu Buta

Arhim. Dumitru Cobzaru, P.S. Vasile Someșanul, Preot. Alexandru Vidican,
Mircea Gelu Buta, Liviu Rusu
La mormântul lui „Constantin Pavel”, Bistrița Bârgăului, 25 mai 2010

Liviu Rusu, Vasile Laba, Mircea Gelu Buta
Ctitorii bustului „Constantin Pavel”
Bistrița Bârgăului, martie 2011

Mircea Gelu Buta, Vasile Șomlea, P.S. Vasile Someșanul,
Octavian Lazăr Cosma, Elena Chircev, Vasile Boar
Simpozion „Constantin Pavel”, Bistrița Bârgăului, 25 mai 2011

Fam. Prof. Andrei Neuc
Simpozion „Constantin Pavel”, Bistrița Bârgăului, 25 mai 2011

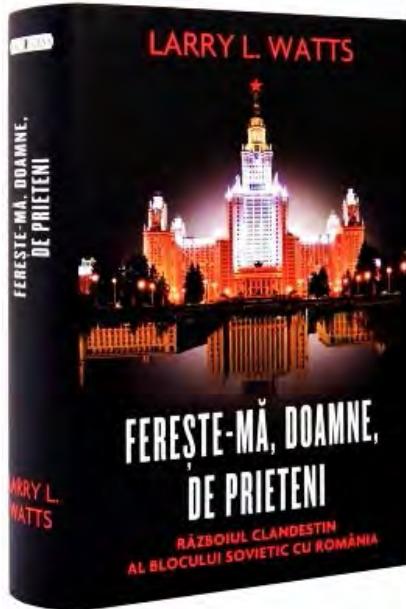
In Honorem Mircea Gelu Buta

Júnior Moraes, Mircea Gelu Buta, Eric de Oliveira Pereira
Antalya, februarie 2011

Jean Pădureanu, Mircea Gelu Buta
Antalya, februarie 2011

Lansare vol. „Ferește-mă, Doamne, de prieteni”
Bistrița, 1 decembrie 2011

Mircea Gelu Buta, Larry L. Watts
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, decembrie 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Oliv Mircea, Adrian Onofreiu, Nicolae Bosbiciu, Mircea Gelu Buta,
Marcel Seserman, Ioan Cordovan
Conferințe „Posteritatea lui Nestor Șimon (1862-2012)”
Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud, 18 ianuarie 2012

Ioan Cuceu, Andrei Marga, Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta
Lansarea volumelor: Andrei Marga „*The Destiny of Europe*”; „*România actuală (Diagnoză)*”
Bistrița, 23 februarie 2012

Sfințire Troiță Cimitirul „Comoara” Năsăud
Năsăud, 25 mai 2012

In Honorem Mircea Gelu Buta

Ion Mureşan, Mircea Gelu Buta, Alexandru Cristian Miloş
Bistriţa, 16 iulie 2012

Cenaclul „George Coşbuc”
Bistriţa, 28 septembrie 2012

Ioan Moise, Alexandru Câțcăuan, Mircea Gelu Buta, Olimpiu Nușfelean
Aniversare Mircea Gelu Buta la 60 de ani
Bistrița, 1 octombrie 2012

Mircea Gelu Buta, Alexandru Pugna, Eugen Simion
Centenar „Nicolae Steinhardt”
Bistrița, 23 octombrie 2012

In Honorem Mircea Gelu Buta

George Ardeleanu, Ioan Pintea, Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă,
Eugen Simion, IPS Andrei Andreicuț
Centenar „Nicolae Steinhardt”, Bistrița, 23 octombrie 2012

Alexandru Vlad, Mircea Gelu Buta, Ion Mureșan
Centenar „Nicolae Steinhardt”, Bistrița, 23 octombrie 2012

Andrei Pleșu, Mircea Gelu Buta, Iustin Marchiș
Cluj-Napoca, 30 ianuarie 2013

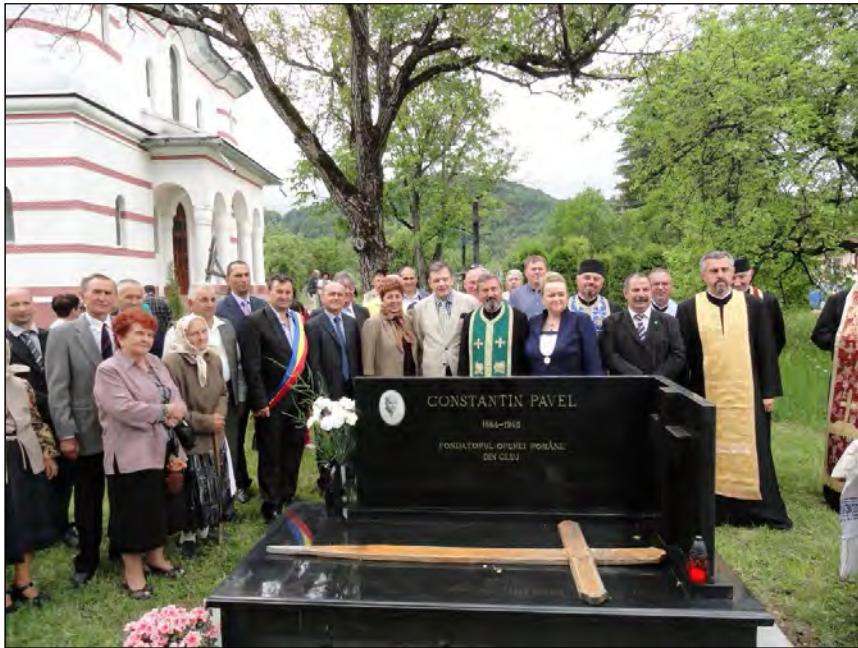
Ioan Chirilă, Ion Mureşan, Mircea Gelu Buta, Vasile Şomlea, Zorin Diaconescu
Lansare volum Mircea Gelu Buta „Personalități în Dialog”
Târgul de carte „Gaudemus”, Cluj-Napoca, 21 aprilie 2013

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, Nicolae Băciuț, Alexandru Pugna, Ioan Pintea
„Colocviile de la Gledin”, 13 aprilie 2013

La mormântul lui „Constantin Pavel”
Bistrița Bârgăului, 22 mai 2013

Zilele Operei „Constantin Pavel”
Bistrița Bârgăului, 22 mai 2013

In Honorem Mircea Gelu Buta

Ioan Holender, Mircea Gelu Buta
Sinagoga Bistrița, 27 mai 2013

Marius Pop, Virgil Rațiu, Camelia Strugari, Mircea Gelu Buta
Conferință „Familia Regală a României și bistrăjenii”
Clubul regalist, Bistrița, 30 mai 2013

Ioan Pintea, Vasile Oltean, Ion Buziaș, Mircea Gelu Buta
Casa memorială „Andrei Mureșanu”
Bistrița, 20 noiembrie 2013

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Nicolae Miu, Gavril Țărmure
Eveniment aniversar „Cinstirea înaintașilor”
Sinagoga Bistrița, noiembrie 2013

Lansare volum Gabriel Gafită „*Du-te de departe de mine*”
Librăria „Nicolae Steinhardt”, Bistrița, 16 decembrie 2014

Seminar de istorie „*Petru Rareș și bistrițenii*”
Bistrița, 17 ianuarie 2015

In Honorem Mircea Gelu Buta

Irina Petraş, Ioan Sbârciu, Mircea Gelu Buta, Zorin Diaconescu,
Ioan Pintea, Vasile Dâncu, Ion Mureşan
Lansare volum „*Tablou de absolvire*”
Uniunea Scriitorilor, Cluj-Napoca, 24 iulie 2015

Ioan Pintea, Horațiu Ciurdărean, Vlad și Iulia Oltean, Aurel Rău,
Laura Poantă, Mircea Gelu Buta, Irina Petraş, Emil Ciurdăreanu
Lansare volum „*Tablou de absolvire*”, Uniunea Scriitorilor, Cluj-Napoca, 24 iulie 2015

Marcel Lupșe, Mircea Gelu Buta

Vernisaj „Lupta lui Iacob cu îngerul” (240x200cm, ulei pe pânză)
Ambulatoriu Integrat al Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, 13 iunie 2016

Virgil Rațiu, Olimpiu Nușfelean, Gabriel Gafită, Mircea Gelu Buta

Lansare volum „Zahăr și miere”

Biblioteca „Nicolae Steinhardt”, Bistrița 20 august 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Alex Ștefănescu, Ioan-Aurel Pop, Nicolae Manolescu
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 16 septembrie 2016

Nicolae Manolescu, Mircea Gelu Buta, Alex Ștefănescu
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 16 septembrie 2016

Marcel Lupșe, Ioan Aurel Pop, Irina Petraș, Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, Ioan Pintea
Lansare volum „Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania”
Uniunea Scriitorilor, Cluj-Napoca, 17 octombrie 2016

Irina Petraș, Dan Lucian Dumitrașcu, Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, Ioan Aurel Pop,
Ioan Pintea, Gabriel-Viorel Gârdan
Lansare volum „Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania”
Uniunea Scriitorilor, Cluj-Napoca, 17 octombrie 2016

Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, I.P.S. Andrei Andreicuț,
Ioan Aurel Pop, Alex Ștefănescu
Simpozion „Mihai Viteazul, apărător al creștinătății”
Bistrița, 22 noiembrie 2016

Ioan Aurel Pop, Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, I.P.S. Andrei Andreicuț
Simpozion „Mihai Viteazul, apărător al creștinătății”
Bistrița, 22 noiembrie 2016

Conferință: „Magie și/sau minune în medicină”
Muzeul Grăniceresc Năsăud, 7 aprilie 2017

Lucian Vaida, Ioan Seni, Mircea Gelu Buta, Floarea Pleș
Muzeul Grăniceresc Năsăud, 7 aprilie 2017

In Honorem Mircea Gelu Buta

P.S Macarie Drăgoi, Mircea Gelu Buta
Institutul Cultural Român din Stockholm, 5-8 decembrie 2017

Mircea Gelu Buta
Institutul Cultural Român din Stockholm, 5-8 decembrie 2017

Ambasador Iulian Buga, Mircea Gelu Buta
Ambasada Română din Stockholm, 5-8 decembrie 2017

Mircea Gelu Buta
Campionatul European de Handbal feminin
Trier, Germania, 15 decembrie 2017

In Honorem Mircea Gelu Buta

„Istoria Spitalelor din Bistrița”, lansare volum I
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 21 aprilie 2017

Cenaclul „George Coșbuc”
Bistrița, 30 martie 2017

Membrii Cenaclului „George Coșbuc”
Casa de Cultură a Sindicatelor Bistrița, 30 martie 2017

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Ioan Aurel Pop, Ionuț Vulpescu (Ministrul Culturii),

Ioan Bolovan, Mircea Vaida-Voevod

Seminar de istorie „Marea Unire a românilor”, Bistrița, 28 aprilie 2017

Dezvelirea bustului Alexandru Vaida Voevod (Ilarion Voinea: bronz-piatră)

Ambulatoriu Integrat al Spitalul Județean de Urgență Bistrița

Bistrița, 28 aprilie 2017

Ioan Pintea, Nicolae Manolescu, Gabriel Chifu, Adrian Popescu, Răzvan Voncu
Biblioteca Județeană „George Coșbuc”
Bistrița, 12 mai 2017

Gabriel Chifu, Nicolae Manolescu, Mircea Gelu Buta
Colibița, 13 mai 2017

In Honorem Mircea Gelu Buta

Irina Petras, Ioan Pintea, Mircea Gelu Buta, IPS. Andrei
Lansare volum „Intelectuali îmbisericiți”
Uniunea Scriitorilor Cluj-Napoca, 20 iunie 2017

Irina Petras, Mircea Gelu Buta
Uniunea Scriitorilor Cluj-Napoca, 20 iunie 2017

Zorin Diaconescu, Mircea Gelu Buta, Florin Urîte
Lansare volum „Colibița”
Colibița, 21 noiembrie 2017

Lansare volum „Colibița”
Colibița, 21 noiembrie 2017

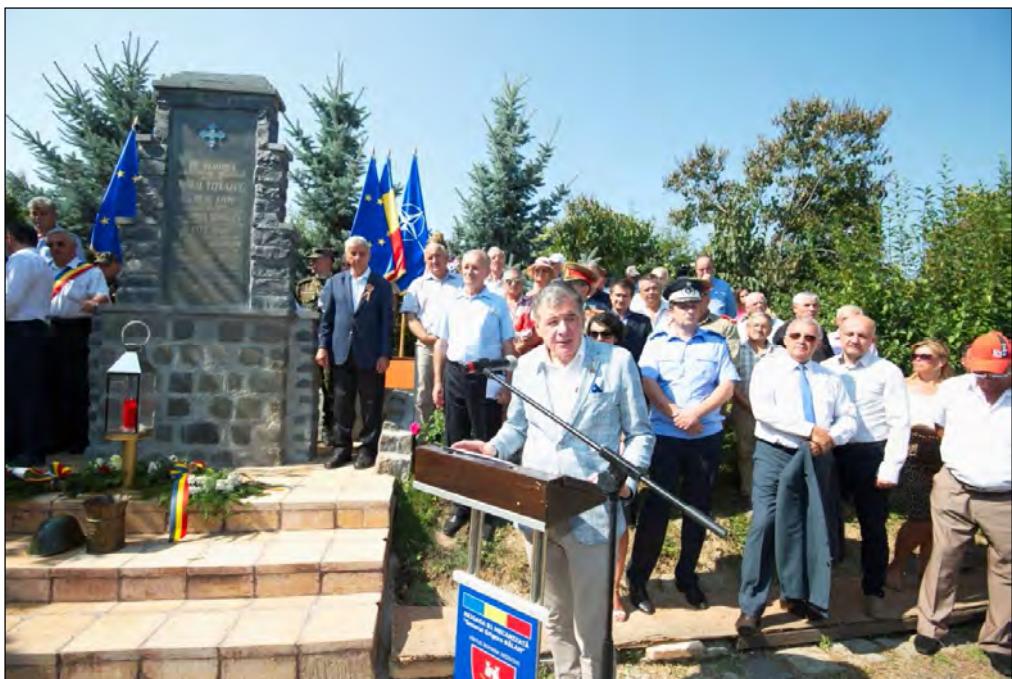
Mircea Romocea, Mircea Gelu Buta, Ioan Bolovan,
Ioan Aurel Pop, Dumitru Acu
Simpozion „ASTRA și Marea Unire”
Năsăud, 10 februarie 2018

Mircea Gelu Buta – Conferință „Centru și periferie”
Adunarea generală anuală „ASTRA” Dej, aprilie 2018

Dezvelirea monumentului închinat cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul”
Ferma Cavalerilor, Bistrița, 29 august 2018

In Honorem Mircea Gelu Buta

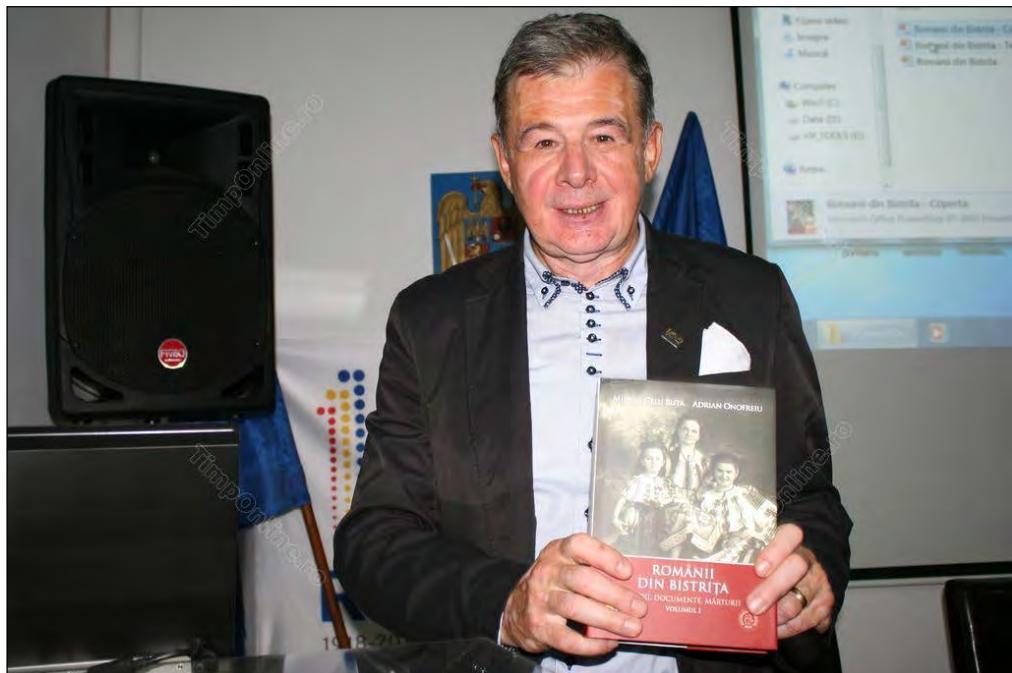
Alexandru Moraru, Mircea Gelu Buta, I.P.S Andrei Andreicuț,
P.S. Florentin Crihălmeanu, Adrian Popescu
Seminar „Bisericile istorice din Ardeal și Marea Unire”
Bistrița, 11 septembrie 2018

Dezvelirea bustului Cardinal „Iuliu Hossu”
Milaș, 11 septembrie 2018

Lansare volum „Românii din Bistrița I”, autori Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu
Biblioteca Jud. „George Coșbuc” Bistrița, 8 octombrie 2018

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Mircea Mocanu, Ioan Aurel Pop
Dezvelirea statuii lui „Petru Rareș”
Bistrița, 21 decembrie 2018

Cu „Astriștii” năsăudenii
Năsăud, februarie 2019

Mircea Romocea (Primar), Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, Ioan Seni, Vasile Dâncu
Adunarea Generală a Despărțământului „ASTRA” Năsăud
Năsăud, februarie 2019

In Honorem Mircea Gelu Buta

Centenarul Operei Naționale Române din Cluj
Bistrița-Bârgău, 21 octombrie 2019

Ovidiu Ciuruș, Mircea Gelu Buta, Susana Gălățan
Donație portrete „Alexandru Vaida Voevod” și „Miron Cristea”
(autor Marius Dan Ghenescu)
Liceul „Liviu Rebreanu”
Bistrița, 12 decembrie 2019

In Honorem Mircea Gelu Buta

Sfințirea Troiței la Cimitirul Militar de la Rotunda
Rotunda, 27 august 2020

Gheorghe Șanta, Mircea Gelu Buta, PS Benedict Bistrițeanul, Prot. Ioan Dâmbu
Rotunda, 27 august 2020

Ioan Pintea, Adrian Onofreiu, Vasile Dobrescu, Mircea Gelu Buta,
Meniuț Maximinian, Zorin Diaconescu, Vasile Dâncu
Lansare volum „Românii din Bistrița II”, autori Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu
Bistrița, 20 ianuarie 2020

Zorin Diaconescu, Mircea Gelu Buta, Nicolae Feier, Gheorghe Tanco, Ioan Cordovan
Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița, 20 ianuarie 2020

Mircea Gelu Buta, Mircea Romocea (primar), Ioan Chirilă
Adunarea Generală „ASTRA” Despărțământul Năsăud
Năsăud, 8 februarie 2020

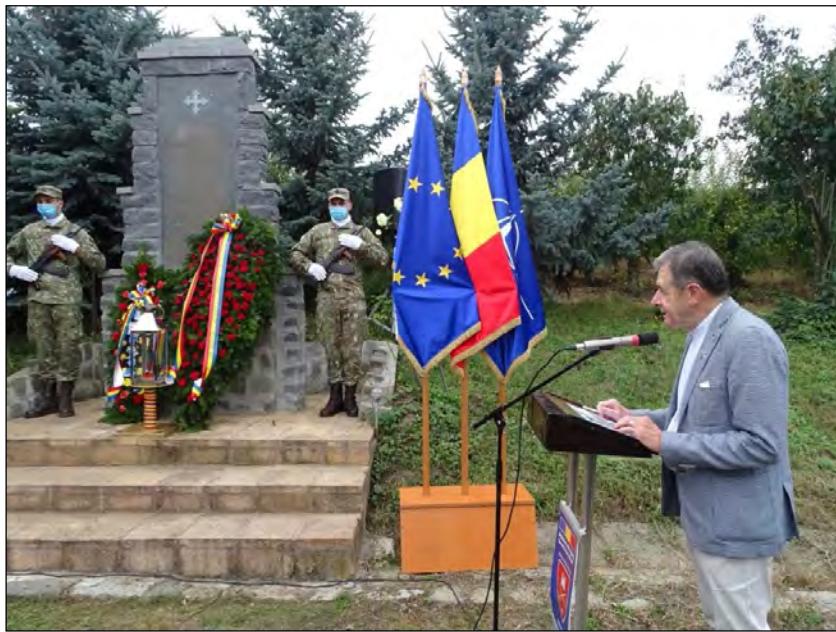

Conferință „Istoria economică a Bistriței”
Extensia Universitară UBB Cluj-Napoca
Bistrița, 19 februarie 2020

Comemorare „Alexandru Vaida Voevod”
Bistrița, 27 februarie 2020

In Honorem Mircea Gelu Buta

Slujbă de pomenire
Monumentul eroilor decorați cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul”
Ferma Cavalerilor, Bistrița, 3 septembrie 2020

Ioan Manci (Gen. Rez.), Mircea Gelu Buta, Gheorghe Șanta, Cornel Traian Scurtu (Col.)
Ferma Cavalerilor, Bistrița, 3 septembrie 2020

Mariana Michiu, Olimpiu Nușfelean, Stelian Dolha (Prefect)
Lansare volum Mircea Gelu Buta „Urme ale unor oameni de seamă”
Bistrița, 28 ianuarie 2021

Lansare volum Mircea Gelu Buta „Urme ale unor oameni de seamă”
Bistrița, 28 ianuarie 2021

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Gavril Țărmure
Zilele Operei „Constantin Pavel”
Bistrița, 19 mai 2021

Lucian Dușa – pian, Daniela Păcurar – soprană, Ștefan Pop – tenor,
Claudiu Hontilă – vioară
Zilele Operei „Constantin Pavel”
Bistrița, 19 mai 2021

Mircea Gelu Buta, Prot. Alexandru Vidican, Pr. Cristian Marțian, Pr. Ovidiu Halas
Resfințirea Monumentului închinat eroilor bistrițeni
decorați cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul”
Bistrița, 2 septembrie 2021

Stelian Dolha (Prefect), Gen. Mr. Dorin Blaiu, Col. Cornel Traian Scurt,
Mircea Gelu Buta, Marius Pop

In Honorem Mircea Gelu Buta

Ioan Bolovan, Dorel Vișan, Mircea Gelu Buta
Centenarul Eparhiei Clujului
Cluj-Napoca, 28 septembrie 2021

„Rotonda Bartolomeu”
Biblioteca Județeană „George Coșbuc”, Bistrița, 20 decembrie 2021

In Honorem Mircea Gelu Buta

Slujba de Crăciun
Bistrița, 26 decembrie 2021

Marius Pintican, Gavril Ursă, Ioan Runcan, Alexandru Simionca,
Ioan Turc (Primar), I.P.S. Andrei, Mircea Gelu Buta, Stelian Dolha (Prefect),
Vasile Beni, Prot. Alexandru Vidican, Emanuel Vidican

Ziua Culturii Naționale
Bistrița, 15 ianuarie 2022

Rotary Club Bistrița susține excelența
Bistrița, 14 februarie 2022

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Activitatea managerială

Proiectul managerial intitulat „**Spitalul Județean de Urgență Bistrița în mileniul III**” pleacă de la constatarea stadiului în care se află spitalele din România, ale căror principale preocupări sunt acreditările și standardizările, generatoare de un consum enorm de resurse umane și financiare.

A. Managementul schimbării propus constă în:

- Finanțarea calității.
- Utilizarea cuceririlor științei. } reducerea risurilor
- Umanizarea tehnicii și serviciilor medicale.
- Transparență decizională.
- Cultivarea unui comportament civilizat (personal, pacienți).
- Ascultarea oamenilor pe care îi îngrijim.
- Respingerea lăcomiei.
- Dezvoltarea parteneriatelor.

A fost conceput un plan de ameliorare a risurilor.

B. Managementul risurilor:

- Siguranța și securitatea în cadrul spitalului:
 - Managementul clădirilor și instalațiilor.
 - Managementul echipamentelor medicale.
 - Managementul deșeurilor și substanțelor periculoase.
 - Managementul risurilor de incendiu.
- Managementul risurilor induse de medicație.
- Managementul risurilor de infecții nosocomiale.
- Managementul situațiilor de urgență/dezastre – evenimente interne și externe spitalului: cutremure, epidemii, răpiri.
- Sistem de raportare, centralizare, analiză și decizie.

Pentru realizarea obiectivelor propuse, am implementat numeroase proiecte, cu finanțare diversă (granturi).

C. Granturi implementate și finalizate:

1. Titlu proiect: „*Supraetajare Pavilion P+2 și transformare în P+4 în vederea construirii unui Bloc Operator Centralizat și Spații medicale – Faza I + Faza II – Bloc Operator Centralizat*” (parteneri: Guvernul României – Ministerul Sănătății, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 19.908.321 lei, inaugurată vineri, 30 septembrie 2016.
2. Acreditarea Spitalului Județean de Urgență Bistrița și încadrarea în categoria „Nivel acreditat”, prin Ordinul nr. 289 din 2 iunie 2016 al Președintelui Autorității Naționale de Management al Calității în Sănătate din cadrul Guvernului României, Secretar de Stat Vasile Cepoi.
3. Titlu proiect: „*Modernizarea, dezvoltarea și echiparea Ambulatoriului Spitalului de Urgență al județului Bistrița-Năsăud*” (parteneri: Uniunea Europeană, Guvernul României – Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița), valoare proiect: 36.166.011,70 lei, inaugurat miercuri, 2 decembrie 2015.
4. Titlu proiect: „*Supraetajare Pavilion P+2 și transformare în P+4 în vederea construirii unui Bloc Operator Centralizat și Spații medicale – Faza II – Spații medicale*” (parteneri: Guvernul României – Ministerul Sănătății, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 6.108.787 lei, inaugurat în ziua de 25 iunie 2015.
5. Titlu proiect: „*Supraetajare Pavilion P+2 și transformare în P+4 în vederea construirii unui Bloc Operator Centralizat și Spații medicale – Faza I – Stație de Oxigen*” (parteneri: Guvernul României – Ministerul Sănătății, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 1.418.321 lei, inaugurat în luna martie 2015.
6. Titlu proiect: „*Reabilitarea sectorului sanitar – faza a II-a, APL-II*” – Reabilitarea Maternității Bistrița (parteneri: Guvernul României – Ministerul Sănătății, UMP Banca Mondială, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 10.583.513 lei, inaugurată vineri, 9 mai 2014.
7. Titlu proiect: „*Platformă metalică (utilaje gaze medicale) + scară evacuare etaj 2*” (parteneri: Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență

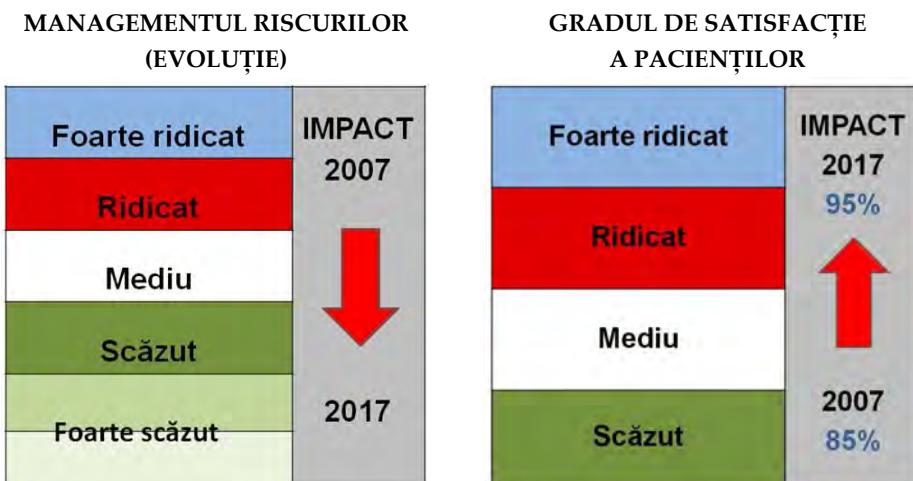
Bistrița, mediul de afaceri din jud. Bistrița-Năsăud). Valoare investiție: 409.072 lei, inaugurată în luna aprilie 2014.

8. Titlu proiect: „*Sala de operație Ortopedie-Traumatologie de la Spitalul Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 443.758 lei, inaugurată în anul 2014.
9. Titlu proiect: „*Reabilitarea și extinderea Secției de Oncologie – Îngrijiri paliative de la Spitalul Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Guvernul României – Ministerul Sănătății, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 1.845.234 lei, inaugurată în ziua de 20 iulie 2013.
10. Titlu proiect: „*Reabilitarea și modernizarea Farmaciei Spitalului Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița). Valoare investiție: 265.000 lei, inaugurată în anul 2013.
11. Titlu proiect: „*Reabilitarea și modernizarea Laboratorului de analize medicale al Spitalului Județean de Urgență Bistrița*” (lucrări în regie proprie), valoare investiție: 99.000 lei, inaugurată în anul 2012.
12. Titlu proiect: „*Modernizarea Blocului Alimentar Centralizat – Spitalul Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița), valoare investiție: 340.000 lei, inaugurată în anul 2011.
13. Titlu proiect: „*Modernizarea Laboratorului de Radiologie și Imagistică Medicală al Spitalului Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița), valoare investiție: 180.000 lei, inaugurată în anul 2011.
14. Titlu proiect: „*Reabilitare grupuri sanitare – Spitalul Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița), valoare investiție: 3.285.298 lei.
15. Titlu proiect: „*Unitatea de Primire a Urgențelor – Spitalul Județean de Urgență Bistrița*” (parteneri: Ministerul Sănătății, Consiliul Județean BN, Spitalul Județean de Urgență Bistrița), valoare proiect: 1.000.000 lei, inaugurat în luna februarie 2008.

16. Titlu proiect: „Modernizare Laborator de Anatomie Patologică și Laborator de Medicină Legală – Spitalul Județean Bistrița” (lucrări în regie proprie), valoare proiect: 180.000 de lei, inaugurat în luna ianuarie 2006.
17. Titlu proiect: „Amenajare heliport, nivelul superior al Spitalul Județean de Urgență Bistrița” 2015.
18. Contract de cercetare Nr. 66 din 15.02.2000, în valoare de 660 RON – „Tehnologii și instalații pentru producerea ozonului în scopuri medicale”.

D. Rezultatele aplicării granturilor:

Investițiile care s-au realizat în ultimii ani la Spitalul Județean de Urgență Bistrița au dus la o evoluție favorabilă în managementul riscului, care, pe o grilă, îl putem situa de la unul ridicat și mediu în anul 2007, la unul scăzut și foarte scăzut în anul 2017. Concomitent, gradul de satisfacție a pacienților, aflat la un nivel mediu în anul 2007, a devenit în anul 2017 unul ridicat.

Mircea Gelu Buta, Radu Lezeu, Rodica Ilies
Inaugurarea Centrului de Hemodializă, Spitalul Județean Bistrița, 11 octombrie 1996

Centrul de Hemodializă, Spitalul Județean Bistrița, 1996

Constantin Anton, Iurie Acalovschi, Mircea Gelu Buta,
Sergiu Duca, Ovidiu Giurgiu, Florin Neagoș
Inaugurarea Centrului de Chirurgie Laparoscopică, Spitalul Județean Bistrița, 1998

Daniela Bartoș (Ministrul Sănătății), Ioan Buraga (consilier MS),
Viorel Pupeză (Prefect), Mircea Gelu Buta
Spitalul Județean Bistrița, 30 martie 2002

Rd. spate: Florin Neagoș, Mircea Todea, Ioan Nica,
Teodor Tișcă, Virgil Glowachi, Iuliu Șuteu,
Rd. față: Radu Lezeu, Vasile Florescu, Ilie Copil, Sevastița Dombrea, Eleonora Radu,
Valer Neamțiu, Licinius Grapini, Carol Moise, Mircea Gelu Buta
Elogiul medicilor seniori, Bistrița, mai 2002

Mircea Gelu Buta, Rodica Ilieș, Ioana Suciu, Mirela Gherman Căprioară
„Zece ani de dializă la Bistrița”, noiembrie 2006

Salon de dializă, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2006

In Honorem Mircea Gelu Buta

Daniela Bartoș, Ministrul Sănătății
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 18 octombrie 2008

Salon ATI, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 18 octombrie 2008

Mircea Gelu Buta, Ovidiu Crețu, Octavian Leibovici, Mircea Buruian,
Liviu Rusu (Președintele CJ BN)
Inaugurarea laboratorului de Imagistică „Hiperdia”
Policlinica Bistrița, 18 feb. 2009

Tomograf – Centrul Medical „Hiperdia”
Policlinica Bistrița, 18 feb. 2009

In Honorem Mircea Gelu Buta

Cseke Attila (Ministrul Sănătății), Cristian Florian (Prefect),
Mircea Gelu Buta, Anca Andrițoiu
Secția de Oncologie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, iulie 2010

Cseke Attila, Ministrul Sănătății
Întâlnire cu personalul Spitalul Județean Urgență Bistrița, iulie 2010

Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Farmacia Spitalul Jud. de Urgență Bistrița, iunie 2011

Blocul de sterilizare, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2011

Blocul de sterilizare, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Secția Pneumoftiziologie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2011

Secția Psihiatrie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 2011

Corina Crețu, Mircea Gelu Buta, Daciana Sârbu
Maternitatea (Şantier), Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 20 iulie 2013

Daciana Sârbu, Liliana Buta, Anca Andrițoiu
Secția Pediatrie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 20 iulie 2013

In Honorem Mircea Gelu Buta

Victor Ponta (Prim-ministru), Daciana Sârbu, Mircea Gelu Buta
Inaugurarea maternității, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 9 mai 2014

Slujba de sfințire Maternitatea Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 9 mai 2014

Prot. Alexandru Vidican, Nicolae Bănicioiu (Ministrul Sănătății), Mircea Gelu Buta
Secția Chirurgie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 25 iunie 2015

Secția Chirurgie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 25 iunie 2015

In Honorem Mircea Gelu Buta

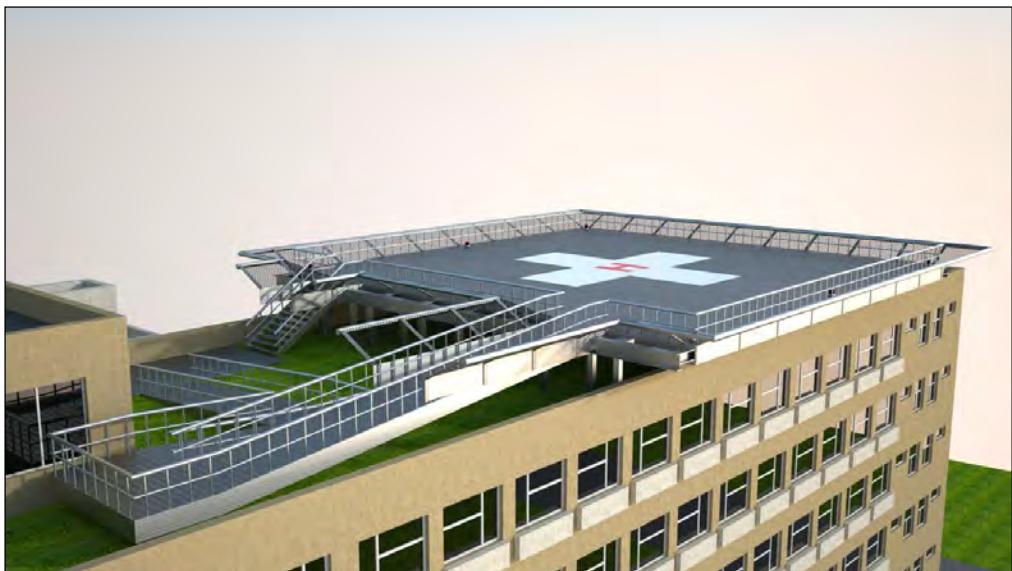
Thomas W. Jackson (SUA), Rudiger Templin (Germania), Radu Bălănescu
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, septembrie 2015

Delegația chineză
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, septembrie 2015

Proiect Heliport Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, 18 noiembrie 2015

In Honorem Mircea Gelu Buta

Inaugurare Ambulatoriului Integrat Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, 2 decembrie 2012

Mircea Gelu Buta, Patriciu Achimăș – Cadariu (Ministrul Sănătății), Grigore Băciuț Ambulatoriu Integrat Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Bistrița, 11 martie 2016

Ambulatoriul Integrat Spitalul Județean de Urgență Bistrița, hol Pediatrie
Bistrița, martie 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Patriciu Achimaș – Cadariu (Ministrul Sănătății)
Spitalul Jud. de Urgență Bistrița
Bistrița, 11 martie 2016

Stația de Oxigen, Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, 11 martie 2016

Ioan Coman (Cluj-Napoca), Mircea Gelu Buta
Sectia Chirurgie, Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, aprilie 2016

Bloc operator (amenajare), Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, aprilie 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Vasile Dâncu (Vicepremier), Mircea Gelu Buta
Ambulatoriu Integrat Spitalul Județean de Urgență Bistrița
Bistrița, 6 mai 2016

Vasile Dâncu (Vicepremier), Corina Crețu, Mircea Gelu Buta
Ambulatoriu Integrat Spitalul Județean de Urgență Bistrița, Bistrița, 6 mai 2016

Mircea Gelu Buta
Conferința „*The Future of Healthcare. Innovation through EU funding*”
București, 23 iunie 2016

Conferința „*The Future of Healthcare. Innovation through EU funding*”
București, 23 iunie 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Ioan Rus (Cluj-Napoca), Leonard Azamfirei (Târgu Mureş),
Patriciu Achimaş – Cadariu (Cluj-Napoca)
Inaugurarea Bloc Operator Centralizat
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 30 septembrie 2016

Dan Perju Dumbravă, Costel Siserman, Mircea Gelu Buta, Lucian Pintea,
Viorel Hădărean, Codrin Rebeleanu, Bogdan Constantin Alexandru
Serviciul de Medicină Legală Bistrița, str. Gării, nr. 9-11
Bistrița, 25 noiembrie 2016

In Honorem Mircea Gelu Buta

Alexandru Cristian Miloș, Ileana (n. Raus) și Gabriel Gafită, Mircea Gelu Buta
Spitalul Județean de Urgență Bistrița, 20 august 2017

Mircea Gelu Buta
Convenția Română a spitalelor, București, 5 octombrie 2017

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Activitatea academică

A. Cărți publicate

Buta M.G., *Moștenirea unui Arhiepiscop*, Ediția I, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2021.

Buta M.G., *Vremuri de molimă*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2021.

Buta M.G., *Amintirile unui student la Medicină*, Ed. Junimea, Iași, 2021.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul V, Fascicula 1 (17), Ed. Presa Universitară Clujeană, 2020.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul V, Fascicula 2 (16), Ed. Presa Universitară Clujeană, 2020.

Buta M.G., *Urme ale unor oameni de seamă*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020.

Buta M.G., Coordonator, *Medicii și Biserica, vol. XVIII – Terapia prin credință și cultură*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2020.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul V, Fascicula 1 (15), Ed. Presa Universitară Clujeană, 2020.

Buta M.G., *Însemnări despre Patriarhul Justinian*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.

Buta M.G., Onofreiu A., *Românii din Bistrița – studii, documente, mărturii*, vol. II, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul IV, Fascicula 2 (14), Ed. Presa Universitară Clujeană, 2019.

Buta M.G., Coordonator, *Medicii și Biserica, vol. XVII – Resacralizarea relației medic-pacient*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2019.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul IV, Fascicula 1 (13), Ed. Presa Universitară Clujeană, 2018.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul III, Fascicula 4 (12), Ed. Presa Universitară, 2018.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței, Anul III, Fascicula 3 (11) – Premisele Marii Uniri*, Ed. Presa Universitară, 2018.

Buta M.G., *Truditor sub doi mitropoliți. In honorem Protopop Alexandru Vidican*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2018.

Buta M.G., Onofreiu A., *Români din Bistrița – studii, documente, mărturii*, vol. I, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.

Buta M.G., Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. XVI – *Resacralizarea relației medic – pacient*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2018.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul III, Fascicula 1 (9) – *Arhivele și cercetarea istorică în perspectiva Centenarului Marii Uniri*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.

Buta M.G., *Bioetica și Slujire Creștină: Analize, Perspective, Convingeri*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Onofreiu A., *Istoria Spitalelor din Bistrița*, vol. II, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul II, Fascicula 4 (8) – *Alexandru Vaida-Voevod*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., *Colibița*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul II, Fascicula 3 (7) – *Medicii și istoria*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul II, Fascicula 2 (6) – *Relații interconfesionale în Transilvania*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. XV – *Tendințe și politici demografice ale României într-o Europă Unită*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Onofreiu A., *Istoria Spitalelor din Bistrița*, vol. I, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., *Intelectuali îmbisericiți*, Editura Fundației Anastasia, București, 2017.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul II, Fascicula 1 (5) – *Mihai Viteazul, apărător al creștinătății*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2017.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul I, Fascicula 4 – *Cu gândul la George Coșbuc*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul I, Fascicula 3 – *Demografie și confesiuni în Transilvania*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016.

Buta M.G., Onofreiu A., *Biserica Ortodoxă din Bistrița. O cronologie documentară*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul I, Fascicula 2 – *Poetul Andrei Mureșanu în memoria contemporanilor*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016.

Buta M.G., *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.

Buta M.G., Coordonator, *Arhivele Bistriței*, Anul I, Fascicula 1 – *Petru Rareș și bistrațenii*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016. (disponibil și în format e-book, pe site-ul editurii)

Buta M.G., Onofreiu A., *Victor Moldovan – Memoriile unui politician din perioada interbelică*, vol. II, Documente, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015.

Buta M.G., *Tabloul de absolvire*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.

Buta M.G., Onofreiu A., *Bistrița Bârgăului – Lupta familiei Monda pentru Biserică, școală și națiune*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015. (disponibil și în format e-book, pe site-ul editurii)

Chirilă I., **Buta M. G.**, *Memorabilia momenta – Clipe memorabile*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2014. (disponibil și în format e-book, pe site-ul editurii)

Buta M.G., Coordonator, *Medicii și Biserica*, vol. I-XIV, în perioada 2003-2016.

Buta M.G., *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2013.

Buta M.G., Ciachir D., *Biserica din spital și alte dialoguri*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

Buta M.G., Onofreiu A., editori, *Victor Moldovan. Memoriile unui politician din perioada interbelică*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2013.

Buta M.G., Onofreiu A., *Din intimitatea unei arhive*, Ed. Charmides, Bistrița, 2013.

Buta M.G., *Personalități în dialog*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

Buta M.G., *Bustul de la poalele Heniului*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

Buta M.G., Onofreiu A., *Petiții din Granița năsăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

Buta M.G., Onofreiu A., Salvan A., *Bârgăul sub pajura imperială*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

Buta M.G., Coordonator, *Constantin Pavel. Întemeietorul...*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

Buta M.G., Ciachir D., *Față către față*, Ed., Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

Buta M.G., Onofreiu A., *Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010.

Buta M.G., *Bârgăul lui Tini Pavel*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010.

Buta M.G., *Dumnezeul unei lumi mărunte*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2010.

Buta M.G., Buta I.A., *Bioetica între mărturisire și secularizare*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.

Buta M.G., Buta L., *Bioetica în Pediatrie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008.

Buta M.G., *Reflecții colocviale*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008.

Buta M.G., *Tabloul de absolvire*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2007.

Buta M.G., Ciachir D., *Biserica din Spital*, Ed. Anastasia, București, 2004.

Buta M.G., Buta L., *Alimentația copilului sănătos și bolnav*, Ed. Aletheia, Bistrița, 2002.

Buta M.G., Buta L., *Emil Cioran; psihanaliza adolescenței*, (ed. bilingvă română-franceză), Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001.

Buta M.G., Buta L., *O istorie universală a nursingului* (cu rezumat trilingv), Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000.

Buta M.G., Radu Lezeu, Miu N., *Actualități în gastroenterologia și hepatologia copilului și adultului Tânăr*, Ed. Aletheia, Bistrița, 1999.

Buta M.G., Buta L., *Explorări morfo-funcționale în hepatologia pediatrică* (cu rezumat în lb. franceză), Editura Aletheia, Bistrița, 1998.

B. Publicații în reviste de specialitate

Peste 400 de articole de specialitate, publicate în reviste din țară și străinătate.

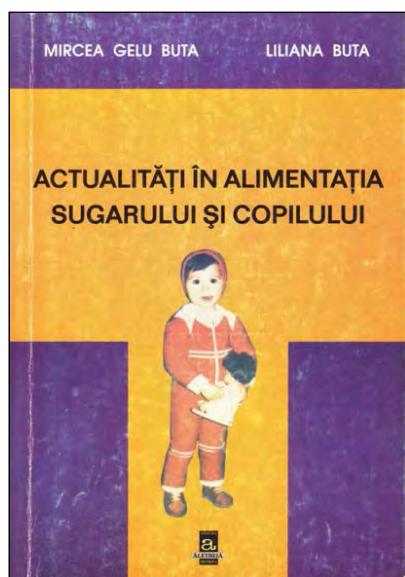
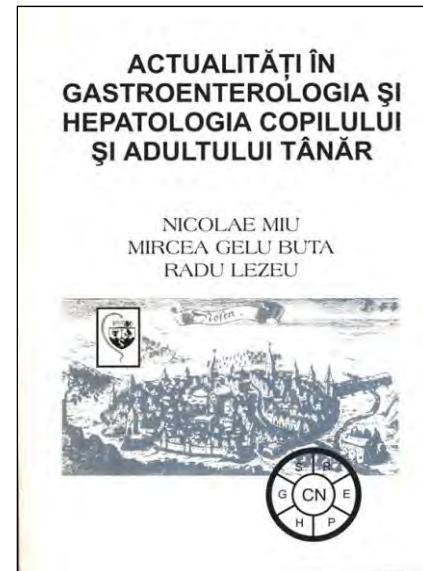
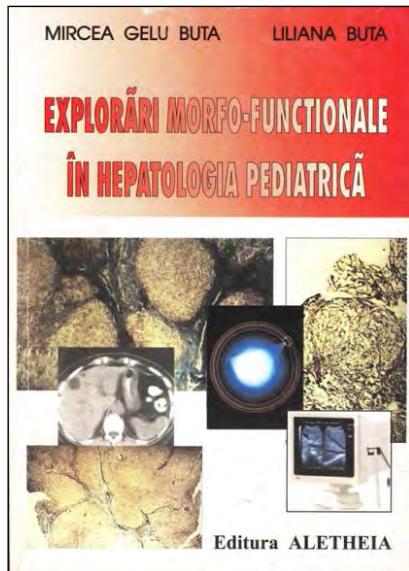
C. Organizări Congrese, Conferințe, Simpozioane

Seminarul Internațional de Medicină și Teologie, Bistrița – 20 ediții;

Congresul Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică, cu participare internațională, Bistrița – 6 ediții;

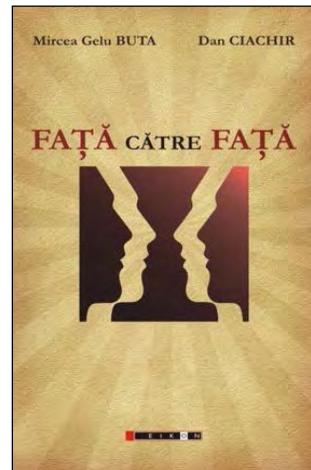
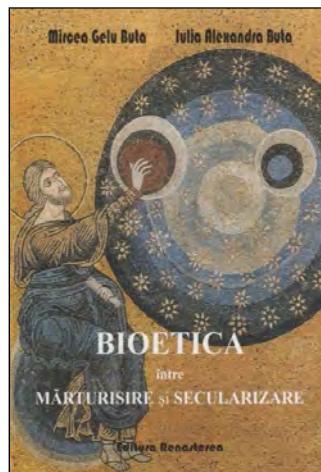
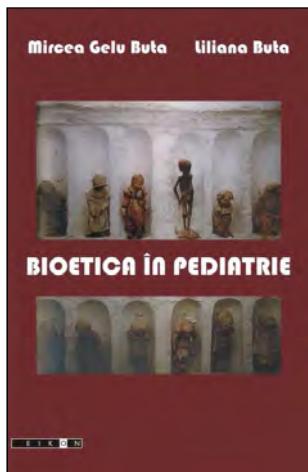
D. Afiliere la organizații profesionale

- Membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 2017)
- Vicepreședinte al Societății Române de Pediatrie (din 2013)
- Membru în Comisia de Pediatrie a Ministerului Sănătății (din 2005)
- Secretarul Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică (2000-2008)
- Președintele Comisiei de Bioetică a Societății Române de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică (2008)
- Secretarul Societății Române de Pediatrie Socială (1999-2008)
- Membru în Societatea Română de Bioetică
- Președinte fondator Rotary Club Bistrița (1998)
- Membru în Societatea Scriitorilor din Județul Bistrița-Năsăud.

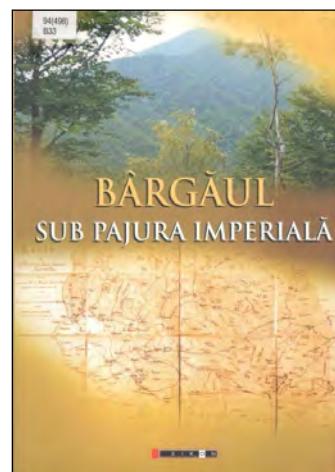
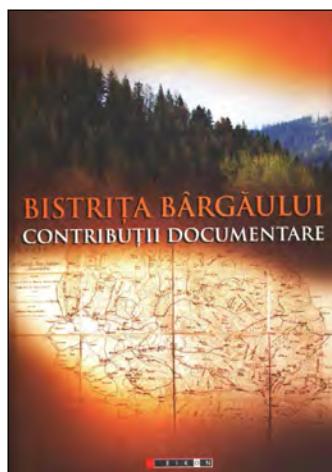
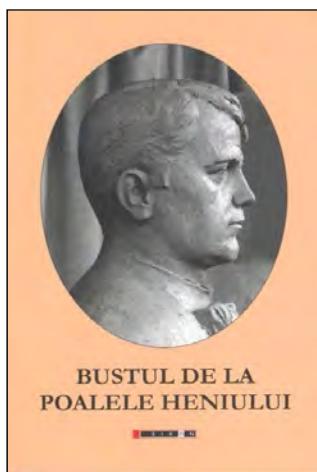
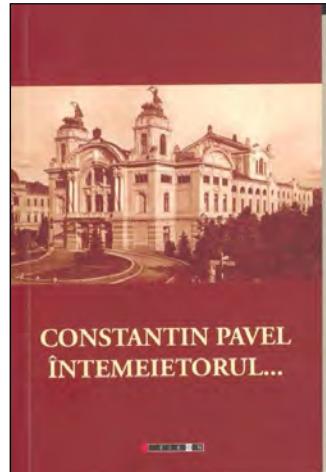

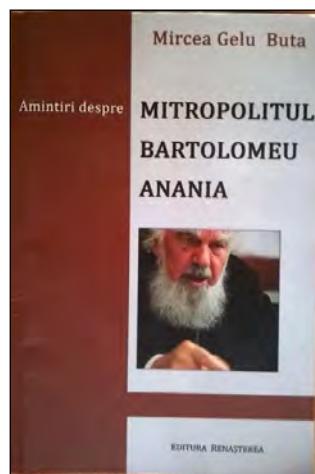
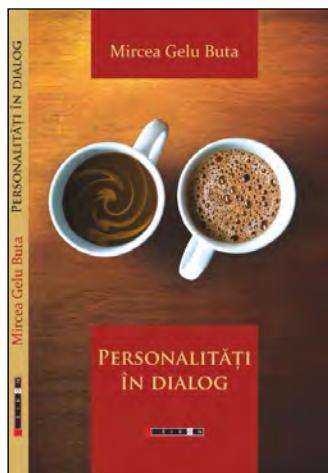
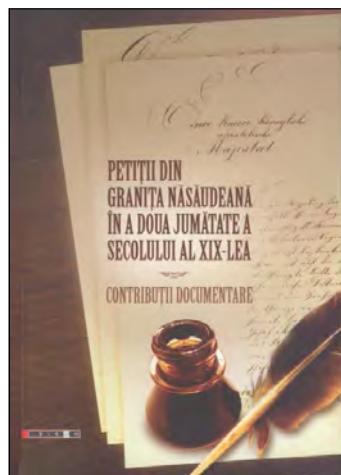
In Honorem Mircea Gelu Buta

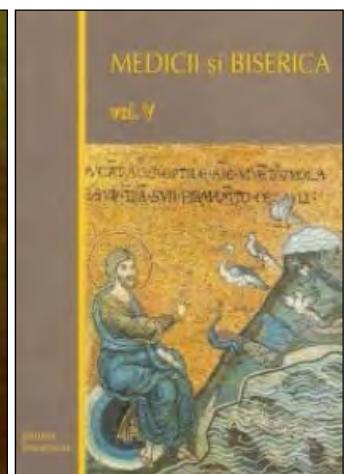
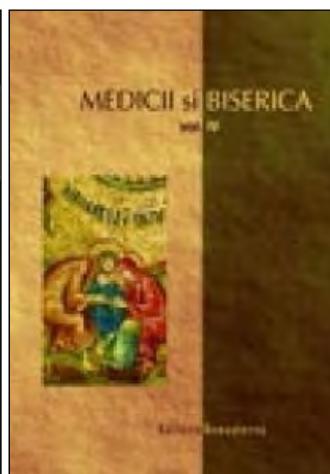
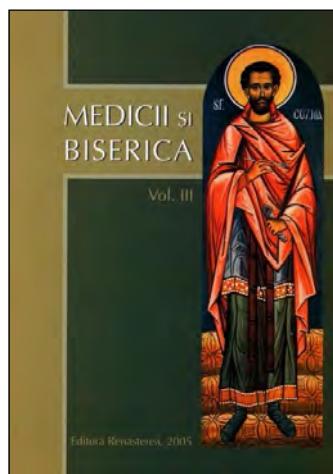
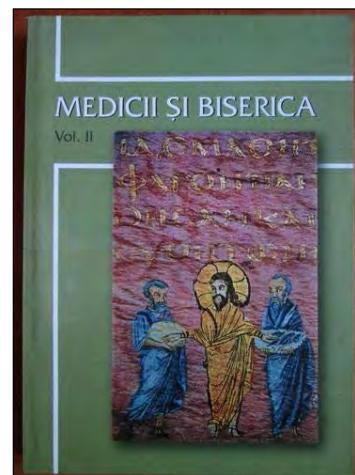
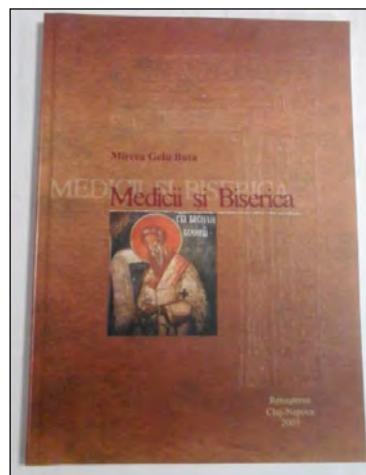
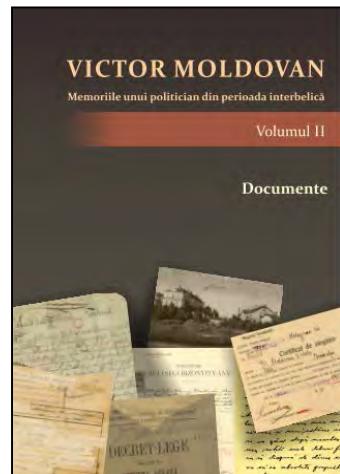

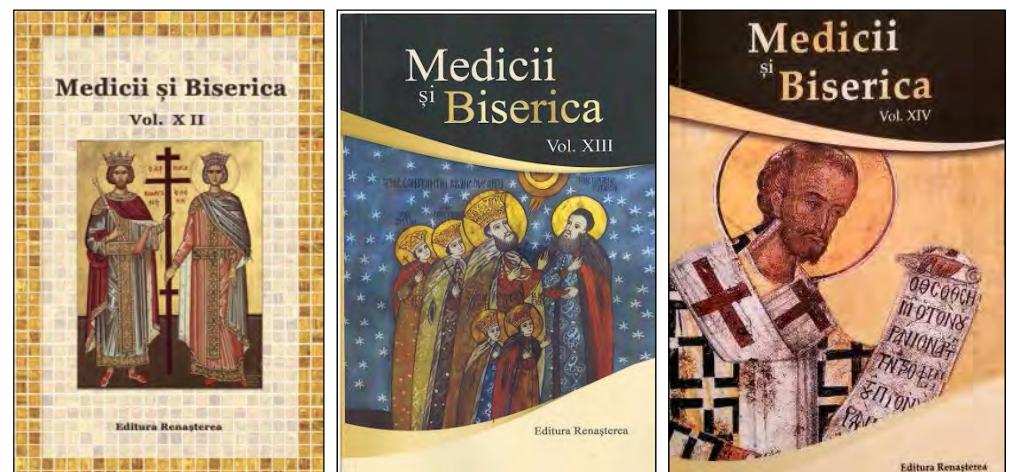
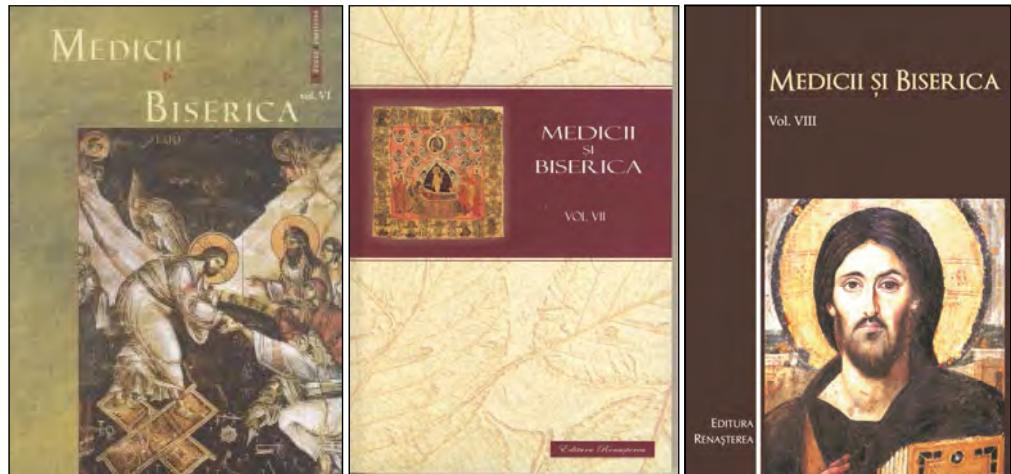
In Honorem Mircea Gelu Buta

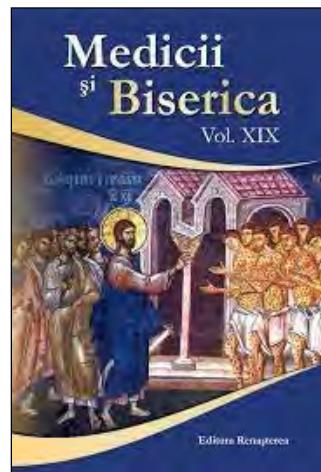
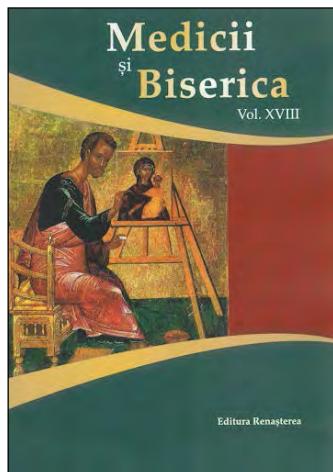
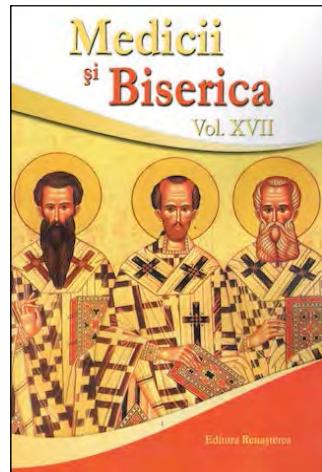
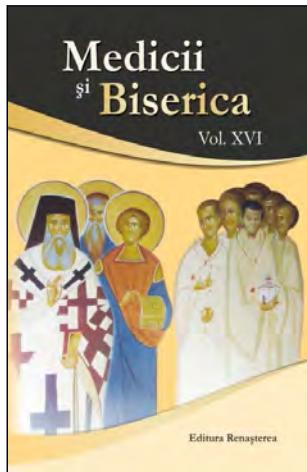
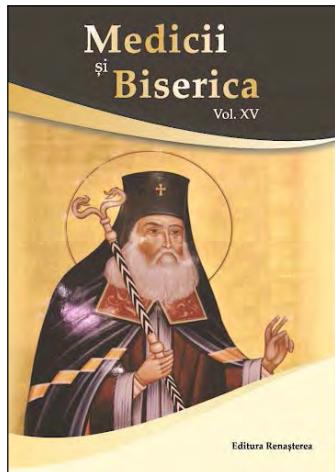

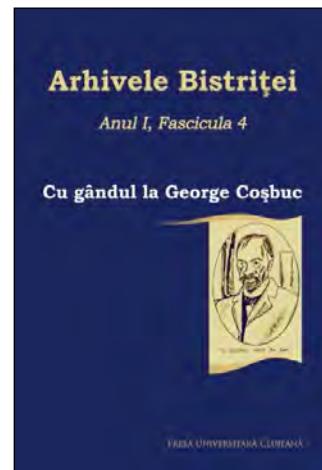
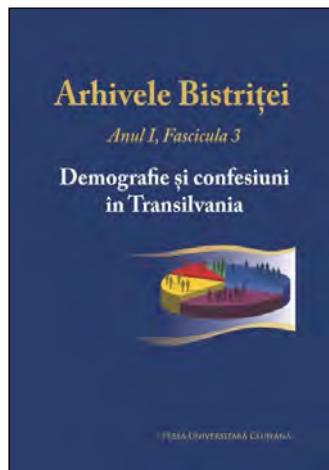
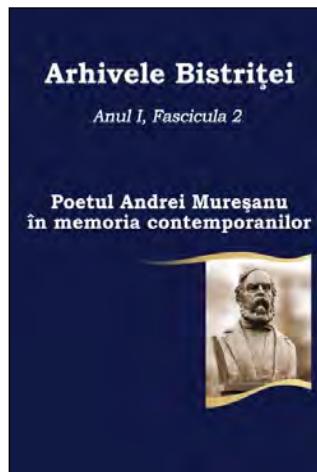
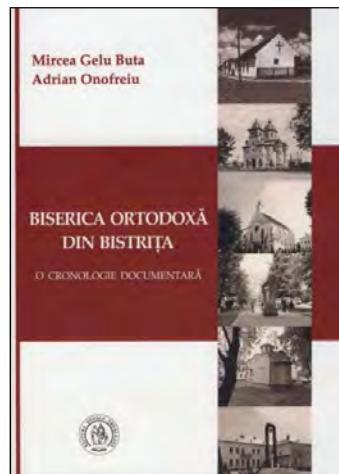
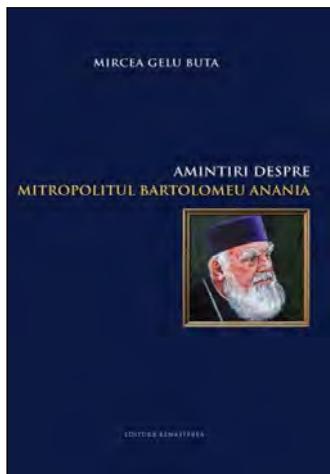
In Honorem Mircea Gelu Buta

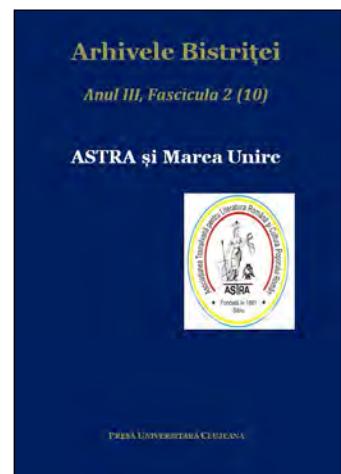
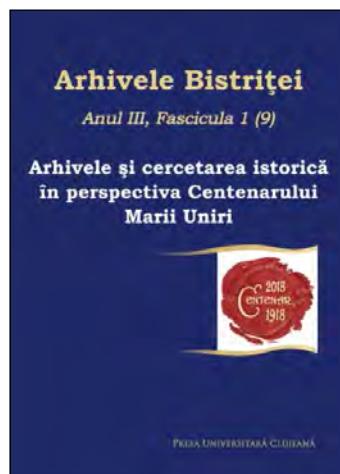
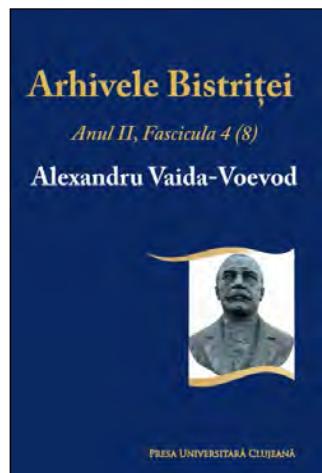

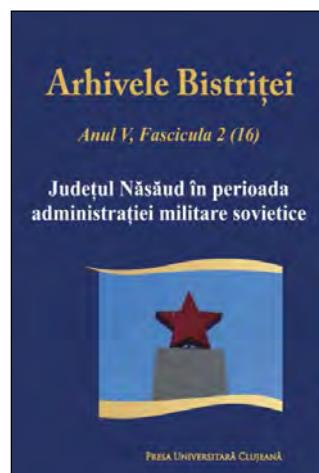
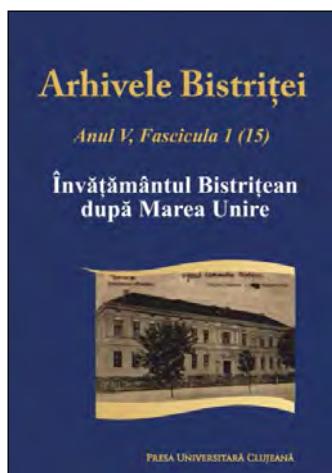
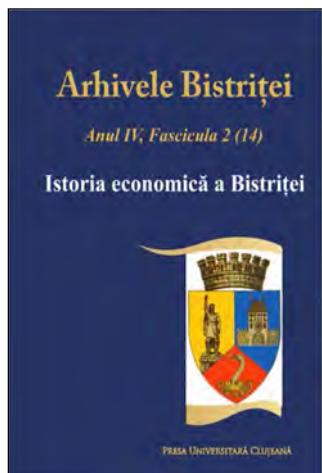
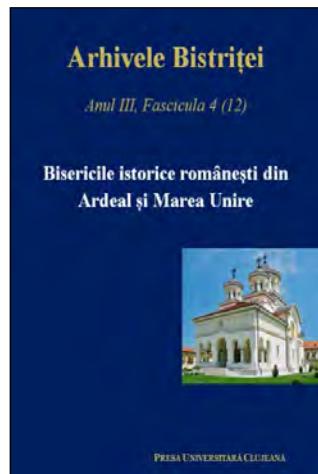
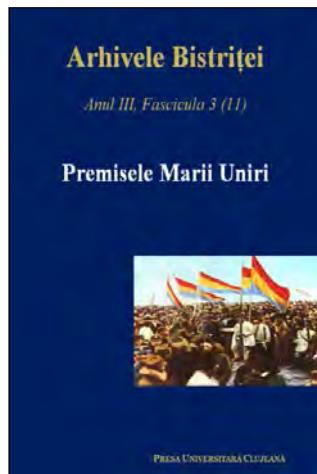

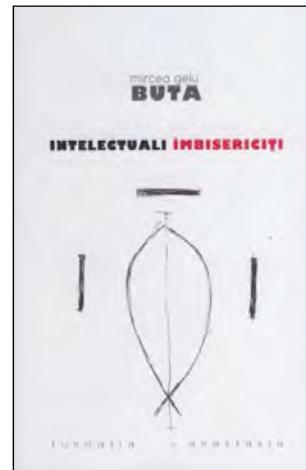
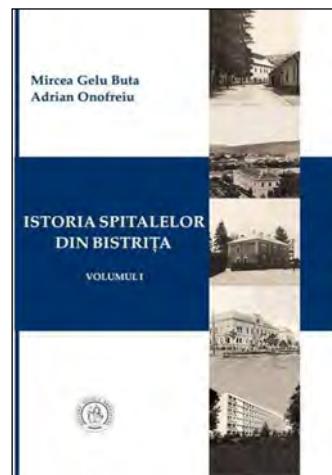
In Honorem Mircea Gelu Buta

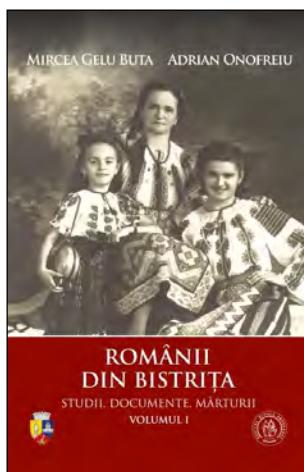
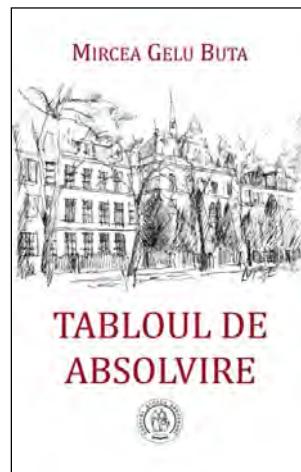
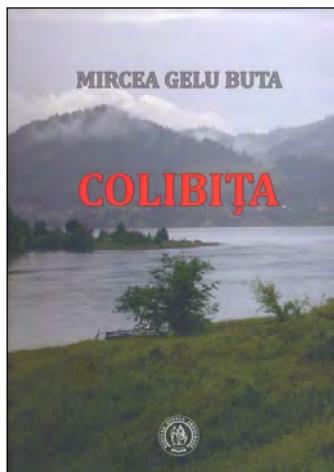
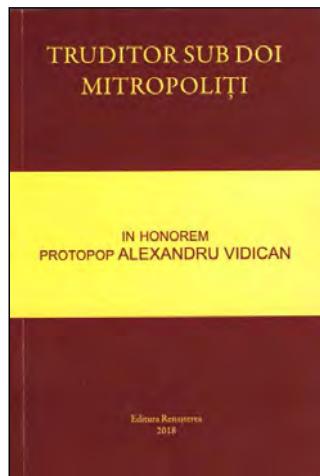

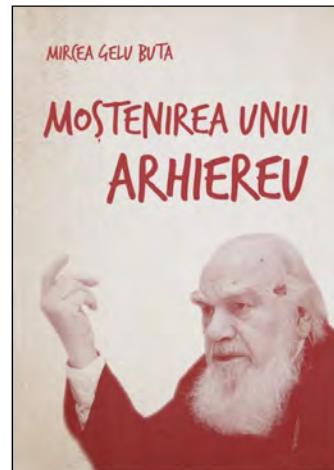
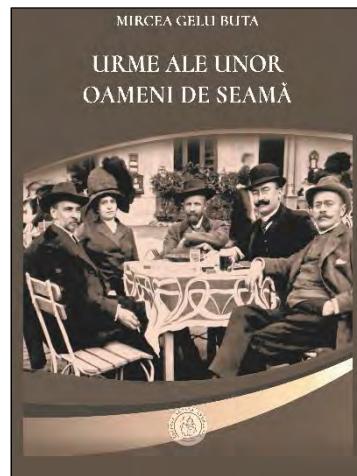
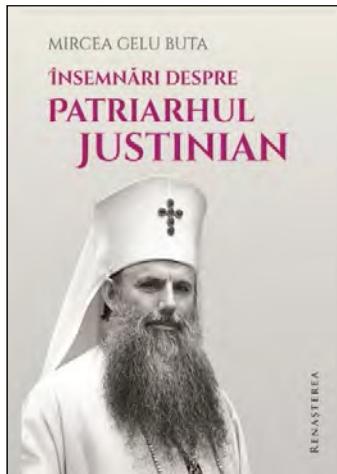

In Honorem Mircea Gelu Buta

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Aprecieri asupra activității

A. Distincții și premii obținute

- Premiul „Gavril Scridon” pentru critică, istorie literară, eseu, acordat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, 17 decembrie 2021.
- „Membru de onoare” al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, 2 septembrie 2021.
- Medalia aniversară la 100 de ani de la înființarea Societății „Mormintele eroilor căzuți în război”, oferită de Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria” România, 20 ianuarie 2020.
- „Cetățean de Onoare al județului Bistrița-Năsăud”, hotărâre nr. IB/25068 din 19.11.2019 acordată de Consiliul Județean Bistrița Năsăud.
- „Gramată Mitropolitană” însoțită de Sfânta Scriptură, nr. 7714, oferită de ÎPS Andrei – Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului, 21 noiembrie 2019.
- Medalia „Comemorativă UMF Iuliu Hațieganu Cluj-Napoca”, Centenarul Medicinii Interne Românești la Cluj, 24 octombrie 2019.
- Medalia „Centenarul Marii Uniri 2018”, acordată de Asociația culturală cultul eroilor „Regina Maria”, ianuarie 2019.
- Ordinul „Mihai Voda” oferit de Mitropolia Clujului, 6 decembrie 2018, nr. 9150.
- Diploma și titlul de Membru de onoare al Despărțământului ASTRA Dej, acordate la Adunarea Generală dedicată Centenarului Marii Uniri, Năsăud, aprilie 2018.
- Diploma și titlul de Membru de onoare al Despărțământului ASTRA Năsăud, acordate la Adunarea Generală dedicată Centenarului Marii Uniri, Năsăud, 10 februarie 2018.
- „Crucea Nordului”, acordată de Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord, Stockholm, 7 decembrie 2017.
- Premiul Anual Rotary 2017, „Omul Anului – Părintele spitalului modern din Bistrița”.
- Premiul „Gavril Scridon”, pentru critică, istorie literară, eseu al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud pentru volumul Mircea Gelu Buta,

Intelectuali îmbisericiți, Editura Fundației Anastasia, București, 2017 242 pag.

- Membru de onoare al Despărțământului Astra Năsăud 2018.
- Membrul al Uniunii Scriitorilor din România, filiala Cluj 2017.
- Premiul „*Andrei Mureșanu*”, acordat de Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, în cadrul „Serilor de la Casa Poetului”, Ediția a V-a, Bistrița, 22-26 august 2016.
- Ordinul „*Sfinții Împărați Constantin și Elena*”, acordat de Patriarhia Română, 30 iulie 2016.
- *Medalia de argint a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca*, acordată de Rectorul Ioan-Aurel Pop, „Pentru laborioasa activitate în cadrul specializării Teologie Ortodoxă Asistență Socială, pentru implicarea activă la dezvoltarea cercetării prin organizarea impecabilă a seminariilor interdisciplinare «Medicină și Teologie», ajunse în anul 2016 la a XV-a ediție”, Bistrița, 10 mai 2016.
- *Premiul pentru proză „Liviu Rebreanu”*, acordat de Societatea Scriitorilor Bistrița-Năsăud pentru vol. „Tabloul de absolvire”, ediția a doua, revăzută și adăugită, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.
- *Premiul Festivalului Național de Proză „Saloanele Liviu Rebreanu”*, ediția a XXXIII-a, 26-28 noiembrie 2015 – Secțiunea „Volume publicate”, pentru vol. „Tabloul de absolvire”, ediția a doua, revăzută și adăugită, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015.
- *Ordinul „Sfinții Martiri Năsăudenii”*, oferit de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, 6 octombrie 2015.
- *Distincția „New Membership Backer Bronze”*, oferită de Rotary International și Rotary Foundation, Evanston, USA, 30 octombrie 2014.
- *Premiul pentru memorialistică*, oferit de Revista „Mișcarea literară”, 4 martie 2014, pentru volumul „Victor Moldovan – Memoriile unui politician din perioada interbelică”.
- *Cetățean de onoare al comunei Bistrița Bârgăului*, 2013.
- *Medalia „Paul Harris Fellow”*, Rotary, District 2241 România-Republica Moldova, Sibiu, 2011.
- *Premiul special al juriului la Concursul Național de Proză „Liviu Rebreanu”*, 2007, pentru volumul „Tabloul de absolvire”.

- „*Crucea Transilvană*”, octombrie 2005, distincție oferită de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului.
- *Ordinul și Medalia „Meritul Sanitar”* în grad de Ofițer, 2004, distincție oferită de Președinția României.
- Premiu oferit de Primăria Municipiului Bistrița, pentru întreaga activitate de promovare a imaginii comunității, 2001.
- Premiul Saloanelor Rebreamu, pentru eseistica: „*Emil Cioran; psihanaliza adolescenței*”, (ed. bilingvă), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
- „*Omul anului 2000*”, distincție oferită de către Asociația Ziariștilor din județul Bistrița-Năsăud.
- Inclus în *International Biographical Centre Cambridge* (pentru anul 2000).
- „*Crucea Patriarhală*”, 19 mai 1999, distincție oferită de Patriarhia Română.

B. Ecouri critice

„Prin strădanie și har, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta a devenit o personalitate marcantă a elitei intelectuale românești. Provenit dintr-o veche descendență de intelectuali ardeleni, acesta a păstrat nobelețea și distincția familiei din care provine, dezvoltând de-a lungul întregii sale vieți valori fundamentale, asumându-și de-a lungul vremii un destin pe care l-a trăit în adevăr, onestitate și exigență de sine.

Spirit patriotic prin excelență, cu un profund atașament față de valorile creștine, acesta și-a dezvoltat o excepțională carieră de-a lungul celor șapte decenii de viață.

Într-o lume în care omul modern pune metodic la îndoială orice tradiție, orice modă și nu acceptă orbește nicio autoritate, îndemnul Prof. Dr. Mircea Gelu Buta de-a medita asupra cuvintelor Lui Hristos: «Suntem în lume, dar nu ai lumii», înseamnă a medita la situația lumii și la responsabilitatea noastră de creștini, de asemere conștientă a libertății, care nu reprezintă altceva decât atingerea maturității.

Seminariile de Medicină și Teologie de la Bistrița au ajuns, după cele douăzeci de ediții, să fie cunoscute în întreaga lume, iar concluzia care se desprinde este că avem nevoie de știință și mai ales de științele umane pentru a reînnoi hagiografia noastră și pentru a elibera de stereotipuri. În încheiere, aş vrea să spun că sunt întru totul de acord cu spusele Prof. Dr. Mircea Gelu Buta în ce privește rolul pozitiv al creștinilor în cercetarea științifică: «trebuie să veghem ca știința să rămână deschisă, adică fidelă

adevăratei sale vocații; este nevoie să ne facem prezenți în cercetarea științifică, purtând în inimă forța transfiguratoare a Lui Iisus și nu în ultimul rând să ne străduim să dăm un răspuns de profunzime exigenței care se conturează astăzi pentru o responsabilitatea cosmică a omului»."

(Prof. Univ. Dr. Nicolae Miu, Cluj-Napoca, 2022)

*

„Îmi exprim admirația față de ce am văzut și trăit la Bistrița. Am văzut două locuri care au lăsat urme adânci în memoria mea. Unul este Biblioteca Județeană, absolut extraordinară. Al doilea loc a fost Spitalul Județean de Urgență Bistrița, care într-adevăr arată cum trebuie să arate un spital într-o țară civilizată... Este impresionant noul spital ridicat la Bistrița, care aduce serviciile medicale la un standard cum se întâlnește în Europa Occidentală. Colegii noștri care au vizitat acest așezământ medical chiar ne-au mărturisit că aveau impresia că se află undeva în Franța, în Elveția sau la Viena. Iată că se poate. Și această izbândă se datorează tot unui om din aceeași categorie, a celor care sfîntesc locul, a celor care mută centrul acolo unde se află ei: prof. dr. Mircea Gelu Buta, medic pediatru. Cele două reușite, ca și ceea ce am văzut la Colibața și la Mănăstirea «Izvorul Tămăduirii» de la Salva, ne demonstrează că în România profundă se petrec lucruri extraordinare, ceea ce ne atenuează pesimismul și ne fac să privim cu mai multă încredere viitorul”.

(Acad. Nicolae Manolescu, România Literară, 2016)

*

„Bine-cunoscuta personalitate a lui Mircea Gelu Buta – M.G.B. pentru intimi – doctor rar, având la purtător și serioase studii teologice, nu tratează categoria intelectului în același fel în care este văzută în destule medii intelectuale – ca o continuă și obsesivă veghe de a nu i se întina intelectului puritatea exprimării și specificul procedurilor care-l definesc – ci ca pe o putere dăruită omului de Făcătorul Lumii, menite să-i asigure intelectului, persoanei intelectualului, atât sușul din «slavă-n slavă», cât și coborârea filocalică în inimă, care face posibilă taina sfintirii înțelegătoare”

(Acad. Sorin Dumitrescu, București, 2017)

*

„Ca orice personalitate autentică, Mircea Gelu Butaiese din hotarele profesiunii sale. Una dintre aceste transcenderi, poate cea mai importantă, este puntea pe care a creat-o între Biserică și Medicină. Nimeni nu-i poate ignora meritele referitoare la încreștinarea actului medical. Dacă doctorul Buta s-ar fi limitat la colocviile de «Medicină și Teologie», pe care le organizează anual la Bistrița, cu participarea unor specialiști și a multor personalități, inițiativa sa ar fi rămas împlinită pe jumătate. Mai întâi, însă, a amenajat paraclise, a ridicat biserică și a adus în spital preotul și Liturghia. De numele său se leagă o bibliografie a raportului dintre Medicină și Biserică, prelungită în planul bioeticii. Nu trebuie să fii specialist pentru a vedea cât de bogat și de nuanțat ilustreză, deopotrivă, domeniul și demersul care l-au consacrat. Era firesc ca numele său să treacă dincolo de hotarele Bistriței, dar și ale Clujului, unde ilustreză o catedră universitară.”

(Dan Ciachir, București, 2021)

*

„Observația mea în legătură cu Mircea Gelu Buta, ca să-i zic și eu prietenește, este că are un zâmbet special, are umor. De când l-am întâlnit astăzi, m-am tot gândit de unde mi-e așa de cunoscut, așa de familiar acest zâmbet. Și brusc m-am luminat, seamănă cu Walter Matthau, actorul meu preferat, cu ochii ușor mijiți și știi că spune mai mult decât spune și că știe mai mult decât pare să știe”.

(Irina Petras, Cluj-Napoca, 2015)

*

„Mircea Gelu Buta este un medic valoros și conduce un spital organizat și dotat la standarde internaționale (fiind omologat de NATO). Bine pregătit ca medic, este în același timp inițiat în literatură și teologie. Informația sa, ca și prin talentul literar, dovedit în paginile memorialistice publicate anterior, era îndreptățit să publice o carte apărută recent într-o a doua ediție, revăzută și adăugită: Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu... Asemenea evocări nu mai sunt doar simple cuvinte, sunt literatură”. În concluzie „autorul arată măiestrie de scriitor, fiind nu numai martor, ci și narator”.

(Alex Ștefănescu, România Literară, 2016)

*

„Urmând modelul Mântuitorului și al Sfinților Săi de a fi aproape de patul celor suferinzi spre însănătoșire și vindecare, profesorul și doctorul Mircea Gelu Buta se evidențiază drept o personalitate de excepție a generației sale. Apropiat de biserică străbună și de tradiția ortodoxă, domnia sa, în perioada cât a fost managerul Spitalului Județean de Urgență de la Bistrița, s-a străduit cu perseverență a-L aduce pe Dumnezeu în mijlocul semenilor săi, cu precădere a celor aflați în durere și boală. Asemenei Sfântului Vasile cel Mare, care în veacul al IV-lea a întemeiat, pe lângă lăcașurile de cult azile și spitale, venind întru ajutorarea celor suferinzi, neputincioși lipsiți, și doctorul Mircea Gelu Buta înființează trei paraclise în spațiile distințe ale Spitalului Județean din Bistrița.”

(Prof. Univ. Marcel Muntean, Cluj-Napoca, 2019)

*

„Eu sunt cel care de foarte multă vreme dau față cărților lui Mircea Gelu Buta și îmi place să cred că, într-o mică măsură, se datorează și mie epuizarea tirajelor cărților sale. Dacă la celelalte cărți am avut să zicem mai mult de lucru, vă mărturisesc că pentru coperta acestei cărți mi-a fost mult mai simplu pentru că de la înălțimea sa Înaltul are pe lângă o statură intelectuală extraordinară și o imagine vizuală de invidiat. Așa că mi-a fost mai ușor să mă folosesc de portretul domniei sale care vizual ce puțin evocă o parte din ceea ce s-a spus aici de către distinșii vorbitori în evocarea sa. Îi mulțumesc lui Mircea și îl felicit pentru această carte și îi mulțumesc pentru că iată cu toate că este un autor de cursă lungă, nu a schimbat caii, a rămas tot cu același echipaj cu care a pornit de la prima carte, de la „Istoria nursingului”, și pentru asta îi mulțumesc și pentru prietenia lui și pentru faptul că reușește să aducă Bistrița cel puțin la înălțimea Clujului...”.

(Prof. Dr. Marcel Lupșe, 2017)

*

„Cunoscător al istoriei bistrițene, al trecutului bistrițenilor, al obiceiurilor consacrate, al vieții pline de farmec de altădată, al oamenilor care au contribuit la cunoașterea și recunoașterea acestui colț de lume, Mircea Gelu Buta este titularul mai multor fapte culturale de interferență, terapeutice, creștine, sociale, culturale. În

In Honorem Mircea Gelu Buta

această serie generoasă, merită înscrise manifestările de omagiere, inițiate cu entuziasm, despre doi reprezentanți de valoare ai Bistriței, în domeniul muzicii, Constantin Pavel, și în cel literar, Andrei Mureșanu. Dacă fiecare cărturar de azi ar înțelege, precum Mircea Gelu Buta, că nu există prezent și viitor fără trecut și că este de datoria multora dintre noi de a restitui tinerei generații o colecție de valori spirituale, atunci zestrea culturală ar fi în grija celor care merită să se ocupe de ea, nu a risipitorilor. De aceea, în numărul 35/ 2016 (actual), din „România literară”, ne bucurăm să citim despre Mircea Gelu Buta”.

(Prof. Elena M. Cîmpan, 2016)

*

„Mircea Gelu Buta se remarcă a fi un bun și priceput organizator, reușind să canalizeze energiile prin tact, seriozitate, arta dialogului și dorința de a oferi celorlalți; astfel a organizat multe congrese, conferințe și simpozioane.

Au rămas memorabile organizarea Primei Conferințe Naționale de Gastroenterologie și Hepatologie din anul 1992, urmată cu același succes de Simpozionul Național «Actualități în patologia hepatică a copilului și adultului Tânăr» 1996 și mai ales primele Congrese Naționale de Gastroenterologie și Hepatologie pediatrică, organizate împreună cu maestrul său Prof. Dr. Nicolae Miu (Congresul I – 1998, al II-lea 2000, al IV-lea 2005).

Are o activitate impresionantă din 2002-2012 în organizarea manifestărilor științifice. Astfel, a organizat, la Bistrița, edițiile I-X ale Seminarului Internațional de Medicină și Teologie, cu o tematică variată, care vizează teme ca bioetica creștină și noile tehnologii medicale, bioetica și transplantul de organ, teologie-ecologie, pentru o bioetică creștină, relația medic-preot-pacient etc.

Aceste manifestări au primit de la participanți calificative excepționale pentru calitatea organizării, căldura primirii, calitatea actului științific și ospitalitatea deosebită, făcând ca aceștia să-și dorească revenirea la aceste manifestări.

Îl felicit cu toată căldura pe Mircea Gelu Buta pentru tot ceea ce este și a făcut, urându-i succese în continuare și viață lungă și fericită”

(Prof. Univ. Dr. Dan Moraru, Iași, 2013)

*

„Am avut plăcerea să am o discuție agreabilă cu dl. prof. Mircea Gelu Buta, ardelean sadea, unul din autorii cărții „O istorie universală a nursingului”. Apreciez că lucrarea este o realizare atât în domeniul științific cât și în domeniul cultural spiritual, pentru că este o sinteză a metodelor de îngrijire a bolnavului în diverse etape ale bolii, iar autorii au avut abilitatea să plaseze această problematică în context istoric și spiritual de-a lungul epocilor și civilizațiilor și, în felul acesta putându-se face fuziunea necesară, recunoscută de medicina modernă, mai des decât fusese recunoscută la începutul secolului nostru, între elementul spiritual și elementul de terapeutică materială, care pur materială nu este niciodată, întrucât omul este persoană, adică om în totalitate.

Consider că este remarcabilă apariția acestei cărți la noi în țară în acest moment. Fără a fi de specialitate, m-a interesat domeniul acesta și în librăriile și bibliotecile din Germania, unde îmi petrec eu viața, nu am dat de o carte de conținutul și nivelul acestei cărți, act științific, act cultural, aş spune act spiritual, pentru că se dezvoltă, în ultimul timp, o teologie care nu vrea să uite că Mântuitorul Iisus Hristos a fost vindecător și faptele Apostolilor continuă manifestarea acestei reprezentări a iubirii divine, prin vindecare. Numeroși teologi occidentali remarcă necesitatea unei mai bune comunicări între domeniul religio-spiritual și domeniul medical, comunicare concentrată pe îngrijirea celui care suferă.

Mulțumim autorilor acestei cărți, care este un serviciu adus nu numai științei, dar și mersului înainte, spiritual și cultural al acestei țări.”

(Nicolae Stroescu Stânișoară, București, „Gaudeamus”, 2012)

*

„Demersul umanist al prof. dr. Mircea Gelu Buta se desfășoară zi de zi, prin activitatea didactică pe care o întreprinde, fiind profesor de bioetică și transmițând astfel din umanismul său celor care se desăvârșesc ca oameni, ca profesioniști. An de an, la Conferința Națională de Bioetică, este un pilon important în diseminarea valorilor umaniste, pe care nimeni n-o poate face mai autentic, implicarea și dăruirea sa totală simțindu-se de fiecare dată.

Valențele sale umaniste sunt reflectate și în numeroasele lucrări științifice publicate ca articole, studii sau cărți, precum și în activitatea sa literară publicistică prin care emană din energia spiritului său implicat și dăruit semenilor.

La ceas aniversar, cu toată sinceritatea și prețuirea să împărtășesc că sunt onorat să cunosc «UN OM DESĂVÂRȘIT!»“

(Prof. univ. dr. Beatrice Ioan, Iași, 2022)

ÎPS Bartolomeu Anania, Gavril Vârva (cons. eparhial)
„Crucea Patriarhală” pentru Mircea Gelu Buta,
distincție oferită de Patriarhia Română, Spitalul Județean Bistrița, 23 mai 1999

Vasile Moldovan (Primar), Mircea Gelu Buta
Premiile municipiului Bistrița, decembrie 2001

ÎPS Bartolomeu Anania oferind „Crucea Transilvană”
dlui. Dr. Mircea Gelu Buta
Mănăstirea Piatra Fântânele, 8 septembrie 2005

In Honorem Mircea Gelu Buta

MS Regele Mihai I al României, Mircea Gelu Buta, prot. Alexandru Vidican
Bistrița, 28 decembrie 2006

MS. Regele Mihai I, Mircea Gelu Buta
Bistrița, 12 ian. 2007

Bogdan Ivanov, arhim. Alexandru, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, PF Vladimir al
Kievului, ÎPS Bartolomeu Anania, Ștefan Iloaie, Dutca
Canonizarea Sfântului Pahomie de la Gledin
Bistrița, 13 aprilie 2007

In Honorem Mircea Gelu Buta

ÎPS Bartolomeu Anania, Mircea Gelu Buta
Canonizarea Sf. Martiri Năsăudenii
Bistrița, 11 mai 2008

Canonizarea Sf. Martiri Năsăudenii
Salva, 11 mai 2008

Mircea Gelu Buta
Distincția „Paul Harris Fellow”
Sibiu, 3 iunie 2011

Valentin Cismaru, Mircea Gelu Buta, Cornelius Dincă
Distincția „Paul Harris Fellow”, Sibiu, 3 iunie 2011

In Honorem Mircea Gelu Buta

Cornelius Dinca (Guvernator) oferind Medalia „Paul Harris”
pentru Dr. Mircea Gelu Buta, București, 4 iunie 2011

Diplomă de excelență oferită de ziarul „Răsunetul”
pentru Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, Bistrița, 2012

Florin Moldovan, Vasile Laba (Primar), Mircea Gelu Buta,
Leon Hogiu, Camelia Tabără
Mircea Gelu Buta – Diploma „Cetățean de onoare” al com. Bistrița Bârgăului
Bistrița Bârgăului, 22 mai 2013

Conferirea Ordinului „Sf. Martiri Năsăudenii”
pentru Prof. Dr. Mircea Gelu Buta
Centrul Rezidențial pentru Persoane Vârstnice „Sf. Ioachim și Ana”
Cușma, 6 octombrie 2015

Ioan-Aurel Pop oferind „Medalia de argint”
pentru Prof. Dr. Mircea Gelu Buta
Seminarul de „Medicina și Teologie”, Ed. a XV-a
Bistrița, 10 mai 2016

IPS Andrei Andreicuț oferind Ordinul „Sf. Împărați Constantin și Elena”
pentru Prof. Dr. Mircea Gelu Buta
Bistrița, 30 iulie 2016

P.S Macarie Drăgoi, Mircea Gelu Buta
„Crucea Nordului” Stockholm, 5-8 decembrie 2017

Biserica Ortodoxă Română din Stockholm, 5-8 decembrie 2017

In Honorem Mircea Gelu Buta

Emil Sopoian (Guvernator Rotary), Mircea Gelu Buta,
Florin Urîte (Președinte RCB)
„Omul Anului 2017” Rotary Club Bistrița
Bistrița, 24 martie 2018

„Omul Anului 2017” Rotary Club Bistrița
Bistrița, 24 martie 2018

Mircea Gelu Buta primind „Medalia Centenarului Marii Uniri 2018”
Biserica „Coroana”, Bistrița, 6 ian. 2019

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta, Ioan Bolovan, Călin Rus
Ceremonia de înmânare a medaliei Crucea Centenar „Mihai Vodă”
din partea Episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului
Cluj-Napoca, 30 ianuarie 2019

Ioan Chirilă, Ioan Bolovan, Mircea Gelu Buta,
IPS Andrei, Călin Rus, Vasile Stanciu, Liviu Vidican Manci
Cluj-Napoca, 30 ianuarie 2019

Mircea Gelu Buta „Cetățean de Onoare al județului Bistrița-Năsăud”,
Bistrița, 19. noiembrie 2019

In Honorem Mircea Gelu Buta

Mircea Gelu Buta primind „Gramată Mitropolitană” însoțită de Sfânta Scriptură,
din partea ÎPS Andrei Andreicuț
Bistrița, 21 noiembrie 2019

Mircea Gelu Buta „*Membru de onoare*”
al Asociației Naționale Cultul Eroilor „*Regina Maria*”
Ferma Cavalerilor, Bistrița, 2 septembrie 2021

In Honorem Mircea Gelu Buta

„Elogiul seniorilor”, Facultatea de Teologie Ortodoxă UBB
Cluj-Napoca, 6 decembrie 2021

Ioan Cioba, Vasile George Dâncu, Ileana Urcan, Liana Muthu,
Mircea Gelu Buta, Zorin Diaconescu, Olimpiu Nușfelean, Vasile Vidican,
Ionela Nușfelean, Mircea Darosi, Menuț Maximilian
Gala Premiilor Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud
Bistrița-Năsăud, 17 decembrie 2021

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Laudatio

Statornicia unei prietenii¹

† IPS Bartolomeu Anania*

De obicei, de suferințele noastre trupești se ocupă doctorii, doctorii din toate părțile, din spitale, și noi avem încredere. Mergem la ei, pentru că, dacă e câte un necaz, în ei ne punem nădejdea, dar s-a ajuns la concluzia că puterile unui medic sunt limitate. El poate să facă doar unde îi permite știința, cartea pe care a învățat-o și puterea omenească. Orice doctor adevărat va spune până aici am putut eu, de aici încolo poate Dumnezeu. Și îl dă în mâna lui Dumnezeu, iar slujitorul lui Dumnezeu în această împrejurare este preotul. Preotul îl ia în primire pe bolnav, îi citește rugăciuni, pentru ca să-și vindece și sufletul.

Ei bine, din această îngemănare dintre activitatea doctorului și a preotului s-a născut prezența preoților noștri în toate spitalele din țară sau în aproape toate spitalele. Sunt preoți anume rându-i să slujească numai acolo, în foarte multe spitale avem capele. Se face Sfânta Liturghie, se face Sfântul Maslu pentru bolnavi sau oamenii bolnavilor, îl citează pe fiecare în parte, respectându-i credința lui adevărată și citește rugăciunile de care bolnavul are nevoie. Și se adună mai mulți preoți și atunci se săvârșește taina Sfântului Maslu.

Ei bine, am urmărit îndeaproape această colaborare între preot și medic și m-am străduit în virtutea responsabilităților pe care le am să trimit preoți destoinici și devotați, pentru că preotul misionar se sprijină doar pe salariul său. Este multă dăruire și nu este puțin lucru ca să stai tot programul zilei numai printre bolnavi. Mergem fiecare și știm, mai mult sau mai puțin, ce este într-o clinică.

Dar noi nu am avut o teorie asupra colaborării dintre preot și duhovnic. Cel care a inițiat o teoretizare, adică să avem și temeiurile atât teologice, cât și

¹ Mănăstirea Piatra Fântânele, 8 septembrie 2005.

* † IPS Bartolomeu Anania, Arhiepiscop și Mitropolit al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

științifice pentru această colaborare dintre preot și medic, este și rămâne doctorul Mircea Gelu Buta, care este directorul Spitalului Municipal din Bistrița. Un om de mare știință, de mare capacitate, predă și ore speciale la facultatea noastră de teologie din Cluj-Napoca, dar care este și un animator de cultură.

Și acum patru ani de zile, aproape cinci, mi-a spus „*Iată Înalt Prea Sfințite, aş vrea să creăm un simpozion la care să participe preoți pe de o parte și medicii pe de altă parte și să studiem din toate punctele de vedere importanța, rolul și roadele colaborării dintre medic și preot, mai ales din spital*”. Și aşa se face că acum patru ani (dacă nu cinci) la Arcalia, în județul Bistrița-Năsăud, am ținut primul Simpozion de acest fel, cu foarte bune rezultate.

De atunci, dr. Mircea Gelu Buta organizează și practic prezidează în fiecare an, la Bistrița, într-un spațiu foarte bine amenajat, acest Simpozion care este din ce în ce mai căutat și la care participă un număr din ce în ce mai mare de oameni de știință. Deja și-a întins aripile și din Simpozion național tinde să devină și a început să devină simpozion internațional, pentru că această temă a colaborării dintre medic și preot este de importanță europeană și universală.

De aceea, vă spun drept, eu am fost la toate aceste Simpozioane și pe primul l-am moderat, cum se spune prezidat, am condus discuțiile, lucrările, iar la celelalte am câte un cuvânt de început, în măsura timpului de care dispun și eu, dar acest fapt trebuie să-l cunoașteți și frățiile voastre, că suntem prezenți iar anul acesta la deschiderea de la Bistrița, unde erau și foarte mulți ziariști, mi-am pus această întrebare: este foarte adevărat că în parte medicul este și duhovnic, pentru că el îl ascultă pe bolnav asupra suferințelor din trecut, unele care se pot spune, altele care nu se pot spune, știute sau neștiute, pentru că medicul, atunci când devine practicant, depune jurământul hipocratic prin care se prevede și păstrarea secretului profesional, adică el nu are voie să divulge nimic din ceea ce aude în timp ce un bolnav vine și i se prezintă spre vindecare.

Medicul trebuie să știe de ce a mai suferit bolnavul înainte pentru ca să poată pune un diagnostic corect. Așadar, el este medic, dar nu este și duhovnic.

Preotul este întâi duhovnic, dar poate fi și medic? Cum să nu, am zis eu. Pentru că cei care vin la duhovnic, vin cu răni sufletești, cu suferințe sufletești și, aşa cum doctorul se pricepe să le vindece, în primul rând pe cele trupești, tot aşa preotul în calitate de duhovnic trebuie să fie doctor și să știe să vindece

rănilor sufletești. Dacă suferindul nu merge la el vindecat, măcar să plece alinat și să plece încurajat. Așa se face că pornind de la această primăvară, când s-a ținut Simpozionul, eu l-am deschis din partea Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, un curs să-i zicem de îmbunătățire, de perfecționare a preotului ca duhovnic.

În facultatea noastră de teologie, se pregătesc preoții bine, în slujba la altar, dar este foarte important să ne orientăm asupra revigorării acestei cetăți duhovnicești pe care o are biserică noastră și care este stâlpul de duhovnicie. Eu consider că este cea mai puternică, pe cât este de discretă, instituție, scaunul duhovniciei. Acolo este puterea bisericii și acolo este puterea preotului și a credinciosului. De aceea, m-am gândit, iubiții mei, ca să aleg ziua de astăzi, să vă vorbesc pe scurt despre acest lucru și să invit la această slujbă pe doctorul Mircea Gelu Buta.

Doresc să-i confer cea mai înaltă distincție pe care o poate confieri pentru mireni Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și care se numește „*Crucea Transilvană*”, făcută din argint, anume desenată pentru acest fel de distincție. Consilierul meu, secretar eparhial va da citire deciziei de acordare a „*Crucii Transilvane*”.

DECIZIE

Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului conferă „Crucea Transilvană” d-nului dr. Mircea Gelu Buta, directorul Spitalului Județean Bistrița, pentru contribuția remarcabilă la cultivarea dialogului dintre Medicină și Biserică.

Data la 8 septembrie 2005.

Semnează

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu

IPS: Mulți ani trăiască!

**Laudatio rostit de ÎPS Andrei
cu ocazia decernării titlului de
„Cetățean de Onoare al Jud. Bistrița-Năsăud”,
domnului Prof. Dr. Mircea Gelu Buta¹**

† ÎPS Andrei Andreicuț*

Distinsă asistență,

Cu două zile înainte de Crăciun nu putem medita la ceva mai frumos decât la pogorârea lui Dumnezeu pe pământ. Sfântul Pavel zice că acest lucru s-a întâmplat când a venit plinirea vremii, în epistola către Galateni 4:4. Atunci când s-a născut Domnul Hristos, anii erau numărăți de la întemeierea Romei. Era anul 750 de la întemeierea Romei, iar împăratul Octavian Augustus a dat poruncă să se facă un recensământ în tot Imperiul Roman, iar recensământul se făcea pe localitățile de obârșie și ne spune Sfântul Luca în capitolul 2 al Evangheliei sale că Fecioara Maria cu bătrânul Iosif au plecat de la ei din Nazaretul Galilee, din nordul Israelului, la Betleem, în sudul Israelului, pentru că Betleemul era cetatea lor de obârșie. Acolo s-a născut Domnul Hristos, dar cum era localitatea arhiplină, n-au găsit loc de găzduire și au intrat într-un grajd. Maica Domnului s-a culcat într-o iesle și l-a născut pe Mântuitorul. Acum cei ce merg în pelerinaj în Țara Sfântă știu că peste staulul respectiv s-a construit o biserică mare, iar la demisol închinătorii merg și se închină Domnului nostru Iisus Hristos.

Unii ar putea spune că relatările acestea scripturistice, pentru cei ce au mai puțină credință, nu cântăresc mult și atunci le aducem două argumente, deși am putea aduce mai multe de ordin istoric și științific. Un istoric foarte

¹ Renașterea, ianuarie 2020

* Andrei Andreicuț, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului. Email: secretariat@mitropolia-clujului.ro.

mare al Antichității era Joseph Flavius. El s-a născut pe când încă Mântuitorul era pe pământ și cartea lui importantă «*Antichitatele iudaice*» pomenesc de nașterea lui Hristos, de întemeierea creștinismului, de biserica creștină. Nu numai el, ci și Pliniul cel Tânăr prin operele sale alese pomenește de aceste evenimente care s-au petrecut atunci când Dumnezeu a despicate istoria în două prin trimiterea în lume a Fiului Său.

Acum, aceasta este o introducere duhovnicească la sărbătoarea care are loc la Bistrița și la urma urmei Crăciunul, aniversarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, sunt 2019 ani de atunci, este sărbătoarea darurilor și se vede că de aceea și domnul președinte al Consiliului Județean face daruri în ziua de astăzi. Așa spune colindul, «*acum te las, fii sănătos și mergi către Crăciun, dar nu uita când ești voios creștine să fii bun.*» Acestea să nu uităm în ziua de astăzi pentru că sărbătoarea Crăciunului rămâne o sărbătoare a darurilor, ne facem bucurii unii altora. Așa că înainte de a mă adresa domnului director Mircea Gelu Buta, mă adresez dumneavoastră tuturor dorindu-vă sărbătorile acestea cu pace, cu bucurie și multe împliniri, și pe tărâm spiritual, și pe tărâm material. Sărbători fericite!...

Onorată asistență,

Desigur că aprecieri avem față de toți cei care sunt gratulați astăzi de către Consiliul Județean, dar misiune pe teren spiritual pe lângă cel medical a făcut domnul prof. dr. Mircea Gelu Buta și atunci se cuvine ca eu să fiu astăzi aici și aşa cum îmi este obiceiul când spun un cuvânt îl întemeiez pe Sfânta Scriptură.

Versetul din Sfânta Scriptură ce i se potrivește dânsului l-a scris Solomon, cel mai înțelept om al Antichității. În Cartea Pildelor, 22:1 zice aşa: «*un nume bun este mai de preț decât bogăția, cinstea este mai prețioasă decât argintul și decât aurul.*» Domnul profesor doctor Mircea Gelu Buta are un nume bun. Ce a făcut pentru medicină și dumneavoastră, eu mă bucur și pentru ceea ce a făcut pentru biserică. Două biserici din spitalul din Bistrița le-am sfîrșit eu, celelalte capele au fost sfîrșite înainte de a veni eu în eparhie, de către vrednicul de pomenire Mitropolitul Bartolomeu și de toate ne bucurăm. Dar a devenit arhicunoscut acest «*Seminar de medicină și teologie*» care, iată, s-a desfășurat până acum de 18 ori și în urma acestor întâlniri internaționale s-au tipărit 18 volume de mare valoare pentru cei care vor să vadă cum interacționează spiritualitatea cu medicina și atunci cum să nu merite prețuirea noastră?

În ce privește prezența dânsului în viața noastră spirituală, mai trebuie să adăugăm multe cuvinte frumoase. În vremurile acestea totul se secularizează, iar oameni profunzi, serioși, implicați în cele spirituale, nu sunt aşa de mulți. Dânsul este unul dintre aceia care, în mod deosebit, ne dezvăluie cum trebuie să arate un om care slujește și medicina și spiritualitatea. Acum la facultatea noastră de Teologie este profesor care predă Bioetica, o materie importantă și noi ne bucurăm de prestația pe care o face pentru Facultatea de Teologie din Cluj, Facultate înglobată în Universitatea Babeș-Bolyai, o Universitate de prestigiu, cea mai bună din România. Apoi câte lucruri n-am putea adăuga, oricum e foarte important că are și o viață religioasă pe care o observați dumneavoastră și în felul acesta nu numai că se îmbogățește sufletește dânsul, ci este și un exemplu pentru ceilalți intelectuali ai municipiului, ai Arhiepiscopiei, de ce nu și ai țării noastre. Și atunci am venit cu mult drag în acest moment când Consiliul Județean îi acordă acest titlu de cetățean de onoare, care ne bucură și pe noi.

Pentru toată lumea creștină semnul distinctiv este crucea, iar noi i-am adus în dar o cruce de argint pe care să o păstreze ca amintire a zilei de astăzi și zicem bisericește «*Vrednic este!*»“

Cuvânt de prețuire¹

Ioan Aurel Pop*

Această nouă carte a lui Mircea Gelu Buta, închinată unor oameni de seamă legați într-o formă sau alta de Bistrița, poate părea, la o privire fugăra, o apologie pentru istoria locală, dar nu este. Cu evocări precum cele dedicate lui Andrei Mureșanu și familiei Mureșenilor, lui Alexandru Odobescu, lui Alexandru Vaida-Voevod, regelui Carol al II-lea, lui Nicolae Iorga, patriarhului Miron Cristea, lui George Matheiu, lui George Coșbuc, lui Lucian Blaga, lui Matei Eminescu și, în fine, lui Constantin Pavel, autorul iese bine din cadrul local și proiectează discursul său în plan național și chiar european. Este vorba aici despre autorul versurilor imnului nostru național, despre fondatorul arheologiei românești, descoperitorul Tezaurului de la Pietroasa și autorul straniului „Pseudo-Kynegetikos”, despre cel care a știut nu numai să facă Marea Unire, ci și să „pertracteze” (ca premier al României) aşa de bine la Palatul Micul Trianon soarta Transilvaniei românești, despre regele mecenat, despre cel mai mare istoric al românilor, despre primul nostru patriarch, despre tipograful-cărturar vizitat de Coșbuc, despre „poetul țărănimii” însuși, despre trăitorul și autorul „Poemelor luminii”, despre fratele mezin al lui Mihai Eminescu sau despre fondatorul Operei Naționale Române din Cluj. Cu asemenea personaje, cartea scoate Bistrița din localism și o ancorează ferm pe marea scenă a culturii românești. Dincolo de oameni, se desprind idei, proiecte, construcții, creații artistice și arhitectonice, locuri geografice binecuvântate, instrumente de lucru, instituții etc. precum valori de familie, planul de sistematizare a cartierului Andrei Mureșanu, amenajarea Casei memoriale a poetului, stejarul de la Sângiorgiul Român, Gimnaziul săsesc, busturi și statui, arhive vechi, tipografii cu litere de aur, clădiri, străzi, piețe, biserici. Nu se fac

¹ Ioan Aurel Pop în Mircea Gelu Buta „Urme ale unor oameni de seamă”, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 1 decembrie 2020

* Ioan Aurel Pop, istoric, profesor universitar, rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Președinte al Academiei Române. Email: iapop@acad.ro

nicăieri discriminări etnice și confesionale, încât românii, sașii, ungurii, evreii defilează împreună pe esplanada culturii. Lucrurile se împleteșc cu oamenii și toate se armonizează frumos, pe șoseaua cea mare și fără de sfârșit a vieții (cum ar fi zis Rebreamu). Lectura curge căinel, aproape pe nesimțite, iar sufletul cititorului se bucură și se încântă de nouățile aflate.

Mircea Gelu Buta știe să ne arate, neostentativ și fără orgolii locale obsedante, că Bistrița a fost plină de har prin pașii „oamenilor cari au fost” (cum ar fi zis Iorga), prin oamenii mari ai locului, dar și prin cei de aiurea care s-au apropiat de binecuvântatul loc, de ținuturile vecine ale Năsăudului, de văile dintre dealurile domoale sau de depresiunile de la poalele Carpaților Răsăriteni, presărate cu sate rânduite după regulile grănicerești de odinioară.

Fără îndoială, autorul are darul povestirii sfătoase și beneficiază de cunoașterea profunzimilor vieții, inclusiv prin prisma meserilor de medic și de profesor. Mircea Gelu Buta a apărat de-a lungul carierei sale viața fizică și s-a îngrijit de sănătatea trupurilor oamenilor, dar a înțeles de timpuriu că meșteșugul lui Hipocrate nu face doi bani fără grija pentru suflete, pentru viața spirituală a semenilor săi. Ca să facă față unei asemenea provocări, autorul s-a instruit pe sine, încă din adolescență, întru istorie și literatură, întru filosofie și arte. Ca „violon d’Ingres”, în ultimii ani istoria l-a acaparat, evocările l-au copleșit, iar prietenile unor literați de talia lui Nicolae Manolescu și Alex Ștefănescu l-au plasat în rândul celor privilegiați de soartă, de Dumnezeu. Mircea Gelu Buta este un senior înnăscut al spiritului, care ne dăruiește mereu generos calupuri din noblețea sa, înnobilând mereu Bistrița și valorile sale.

Cuvânt aniversar

† Benedict (Vesa) Bistrițeanul*

De la o vîrstă, cineva se poate bucura mult de retrospective luminoase, consistente și indicative pentru o zonă de lucru sau mai multe. Și din această perspectivă, trecutul se poate interpreta nu doar evenimential, ca atunci când stai strict în fața unei realizări, ci în plan extins, privind la efecte, urmări și, mai ales, la realizări succesive, ale celui în cauză sau ale altora, ale multora, care vin după și sunt generate de un moment originar. O astfel de acțiune poate să aducă o perspectivă generoasă, panoramică și mult mai aproape de adevăr. Cam în felul acesta se întâmplă, de fapt, și ceea ce, din perspectivă biblică, numim judecată, respectând proporțiile. Este vorba de observarea unui fapt, a unei lucrări, în succesiunea efectelor, a urmărilor, pe o perioadă mai lungă de timp. Și este vorba, până la urmă, de analiza unei întregi biografii care se suprapune peste personalitatea unui om și o formează pe aceasta din urmă.

Toată această introducere ne oferă spațiul pentru a vorbi despre domnul Mircea-Gelu Buta, cel puțin dintr-o întreită perspectivă – medic, profesor și om al cetății, aşa cum am evidențiat în titlu. Profesional vorbind, specializarea sa în pediatrie denotă și un anumit profil moral – se spune că cine iubește copiii este un om bun. Cu atât mai mult când e vorba de cei care suferă. Slujirea în zona medicală s-a extins, datorită calităților sale administrative, ocupând postul de manager al Spitalului de Urgență Bistrița pentru mulți ani. Modernizările în tehnica medicală, investiția în cadre competente, dar și grijă pentru a crea spațiul pentru relații cât mai calde în dialogul medic-pacient, îl recomandă drept un profesionist.

La acestea adăugăm acel pionierat atât de productiv în dialogul medicină-teologie – seminarul internațional „Medicii și Biserica”, în 21 de ediții la Bistrița, care a adunat în decursul timpului personalități de excepție din

* Conf. univ. Dr. † BENEDICT (Vesa) Bistrițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

ambele domenii. Și toate aceste evenimente academice s-au concretizat în dialog, dezbateri, perspective și multe soluții cu precădere în zona bioeticii, care îi oferă protagonistului acestui text o a doua competență, cea de profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca pentru o perioadă lungă.

Medicul și profesorul se întâlnesc într-o experiență frumoasă la catedră. Tehnica a avansat mult, mai ales în spațiul medical, și, de aceea, este nevoie de o prezență competentă care să fie în stare să citească noile realități, să aplique hermeneutici corespunzătoare, atât din domeniul medical, cât și din cel al moralei creștine, în aşa fel încât o situație sau alta, o procedură sau alta, o intervenție sau alta să se desfășoare în cadrele unui ministerium al vieții și nu pur și simplu al unui individ. Viața este pe primul loc, însă și mijloacele folosite pentru susținerea acesteia sunt de maximă importanță. De aceea, prezența sa ca profesor de Bioetică la catedra de Teologie îl prezintă în dublu să competență – ca cel care cunoaște zona medicală, dar și ca cel care interpretează actul medical prin lupa unei morale, a unei etici care slujește viața în cadrele stabilit de Evanghelie și nu doar între convenții muabile și echivoce, subordonate frecvent unor câștiguri materiale sau, dacă nu subordonate, cel puțin condiționate sau determinate parțial de o astfel de înțelegere. Bioetica este o zonă a Teologiei, dar și a Medicinii foarte dificilă și deopotrivă delicată și, tocmai de aceea, orice demers în această zonă este cu atât mai necesar, ba chiar obligatoriu. În plan academic m-am bucurat de multe întâlniri cu profesorul Buta, la Cluj, la Bistrița sau în alte locuri, și nu puține au fost dialogurile pe teme de interes. Mereu dispus spre a-și pune la dispoziție cunoștințele pentru un plus de cunoaștere, pentru o înțelegere mai cuprinzătoare și pentru eventuale soluții. Însă era dispus și să primească, aspect care-l transformă într-un veritabil partener de dialog academic și cultural deopotrivă.

Cea de-a treia zonă care îi formează personalitatea am exprimat-o sub chipul prezenței sale ca „om al cetății”, legat nu doar de Bistrița, ci, mai degrabă, în sens generic și simbolic. Este adevărat și acest lucru că în Bistrița este cunoscut de toată lumea și sunt multe activitățile culturale organizate de dânsul sau căcar cu participarea sa consistentă. Personal am luat parte la numeroase astfel de momente care l-au avut drept amfitrion, cu eleganța-i și rafinamentul specific, pe directorul și profesorul Buta. Dincolo de succesiunea perfectă a momentelor unui eveniment, prezența deosebită pe care reușea să o

adune denotă locul pe care acesta îl ocupă în urbea capitală de județ, dar și la nivel național sau chiar internațional. Rectori, oameni de cultură, profesori, artiști, sau chiar personalități duhovnicești au fost dintre cei prezenți la evenimentele academice și culturale organizate sau gistrate de domnia sa. Voi pomeni aici prietenia de care s-a bucurat cu Mitropolitul Bartolomeu Anania, căreia i-a și dedicat un volum („Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania”, Renașterea, 2013). Nu mi-am propus să expun un Curriculum vitae academic acum, de aceea nu voi detalia și nici măcar exemplifica, ci, mai degrabă, dorința era aceea de a oferi o anumită lectură a personalității sale, dintr-o întreită perspectivă a biografiei sale, de altfel foarte evidentă.

Pe lângă cele trei direcții evocate și evidențiate voi mai adăuga o zonă, cu caracter mai personal, îndrăznind să mă consider printre prietenii domniei sale, chiar dacă vărstele noastre sunt destul de diferite. Și acest lucru, mai ales, intuind tinerețea pe care o are dincolo de vârstă biologică, exprimată ca disponibilitate spre nou, spre proiecte care așteaptă să fie puse în lucrare sau spre protogeniști capabili să le intrupeze. În general spus, tinerețea sa ca disponibilitate spre dialog, care te așeză nu tot timpul pe poziții prioritare, ci ocazional chiar în situații de vulnerabilitate, dar, oricum, mereu cu posibilitatea de a adăuga plus de cunoaștere, de experiență, de lucrare. Se înțelege de aici că nu are complexe majore și nu se teme de întâlniri cu ceea ce ar presupune altceva sau altcineva. Pe lângă dialog, prietenia noastră se vede și în ieșirile în natură și pelerinajele pe care le-am făcut împreună, mai ales cel din Țara Sfântă. O prezență caldă, spirituală, mereu gata să creeze o atmosferă pe măsura momentului, păstrător de măsură și gata să ofere informații interesante și nu doar din zona medicală, ci și din cea culinară, cu picantele istorice sau aprecieri de natură geografică. Toată această prezență în momentele informale îl descoperă ca o persoană pe care îți-o dorești în jurul tău.

Încercând un final pentru acest eseu aniversar, 70 ani de viață, medic, dascăl și om al cetății, în tonalitatea anunțată la început, voi afirma că acest exercițiu retrospectiv îl așeză într-o lumină extrem de favorabilă, și nu doar din perspectivă cantitativă, care este cea mai vizibilă în sens imediat, ci, mai ales, calitativă. Acțiunile sale, multe cu valoare originară, s-au dezvoltat în lucrări în avalansă, sistematice, consistente, într-o succesiune vizibilă până acum și cu deschideri înspre ceea ce vine. Pentru că, până la urmă, deși

preponderent vorbim de retrospective, acestea stau în aşteptarea unor perspective pe măsură. Se indică acel – încă se lucrează, încă mai sunt de făcut. Toată această perspectivă îl prezintă pe Domnul Mircea-Gelu Buta drept o personalitate diligentă, așezată și bine calibrată pentru lumea medicală, pentru cea academică, dar și pentru cea cultural-socială.

La acest soroc aniversar, îi urăm mult bine de la Dumnezeu, bucurii pe măsura lucrului bine făcut și putere pentru ceea ce urmează.

Laudatio lui Mircea Gelu Buta cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani

Vasile Astărăstoae*

A scrie despre Mircea Gelu Buta este pentru mine deopotrivă relativ ușor, dar și foarte greu. Este ușor fiindcă îl cunosc de aproape 30 de ani și mă leagă o prietenie, care a rezistat probei timpului. Este foarte greu pentru că a cuprinde într-un cadru restrâns o asemenea personalitate complexă este un demers aproape imposibil. Vorbim despre o personalitate puternică, un model profesional, implicat cu pasiune și multă putere de muncă în tot ceea ce a realizat.

De aceea, voi selecta doar câteva repere semnificative, care să definească activitatea și să exprime admirarea și prețuirea față de un ilustru profesor, medic, scriitor, manager, om de cultură și nu în ultimul rând, mărturisitor al credinței creștine.

Îmi voi susține afirmațiile prin câteva repere biografice.

Mircea Gelu Buta s-a născut la data de 21 aprilie 1952 și a crescut pe dealurile din jurul orașului Bistrița. Studiile liceale le-a urmat la Liceul Liviu Rebreanu din Bistrița, o școală serioasă și cu tradiție (înființată la începutul secolului XX), care număra printre absolvenți personalități marcante între care Alexandru Vaida Voevod, Miron Cristea, Liviu Rebreanu. În aceea perioadă, își descoperă vocația pentru o carieră medicală. După absolvire, pașii i se îndreaptă spre Iași. De ce această opțiune? O spune însuși Mircea Gelu Buta, peste ani, în volumul **Amintirile unui student la Medicină** „*Generația mea este poate ultima, care cunoaște și folosește expresia latină Et in Arcadia ego, menită să exprime nostalgia pentru o clipă sau un episod din propria existență trăită cu intensitate și bucurie ce nu se vor repeta. Iașul a fost pentru mine Arcadia, echivalent*

* Vasile Astărăstoae, Prof. Univ. UMF „Gr. T. Popa” Iași. Email: astarastoae@gmail.com

cu o «clipă» însumând șapte ani: șase dintre aceștia, durata studiilor la Facultatea de Medicină, de aici suplimentul temporal de un an fiind datorat stagiului militar.”

Între anii 1974 – 1980, a frecventat cursurile Facultății de Pediatrie din cadrul IMF Iași (actualmente Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa”, Iași), după care s-a întors pe meleagurile natale. În 1987, obține titlul de Medic specialist Pediatrie, iar apoi de Medic primar Pediatrie (1992). Se poate spune că în acel moment era împlinit profesional. Pentru mulți acest lucru ar fi fost suficient, dar nu și pentru Mircea Gelu Buta.

Continuă să se pregătească și obține a doua specializare – Ecografie pediatrică generală, în 1996, și a treia specializare – Management sanitar, în 2006. În paralel, în 1992, este admis doctorand la Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, obținând titlul de Doctor în Medicină în anul 1996, cu teza: „Corelații dintre prezența AgHBs în sânge, manifestările biologice, histologice și manifestările evolutive în Hepatita cronică la copil”, sub îndrumarea Prof. Dr. Jianu Butnariu. Cunoscător și admirator al culturii și lumii academice franceze, între anii 1992 – 1995, efectuează stagii de doctorat în Franța, la Spitalul Comunal Montreuil, Spitalul Clinic de Hepatologie „Jean Verdier”, Clinica „Kremelin Bicetre”.

Devine un clinician remarcabil în domeniul pediatriei, ale cărui profesionalism, expertiza și pasiune au contribuit în mod semnificativ la îmbunătățirea îngrijirii copiilor din județul Bistrița-Năsăud. În dorința de a transmite cunoștințele viitorilor asistenți medicali, a predat la Grupul Școlar Sanitar Bistrița, unde a fost Director între anii 1990 – 1995.

Activitatea academică a început-o în anii 2000 la două universități apreciate și foarte bine cotate: Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca (Pediatrie, Bioetică, Nursing), și Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, unde a devenit Profesor Universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă, titular al disciplinei Bioetică Creștină.

Termenul **bioetică** era relativ nou și a fost introdus de medicul american Van Rensselaer Potter în lucrarea „Bioethics: Bridge to the Future” (1971); atunci s-a pus problema dacă există reguli care ar putea permite rezolvarea dilemelor etice și dacă aceste reguli erau explicate sau subiacente. Potter a conceput această nouă disciplină, bioetica, drept o „punte de legătură” între „fapte” și „valori”. Necesitatea unor reglementări etice este cu atât mai

evidență cu cât efectele tehnologiilor actuale ating un număr din ce în ce mai mare de oameni. Promisiunile biotecnologiilor sunt fără îndoială încurajatoare dacă ne referim doar la posibilitatea depistării și corectării malformațiilor, a diminuării anumitor handicapuri, a tratării unor maladii grave. Cu toate acestea, măsurile de protecție ar trebui să fie severe, anticipative și eficiente pentru evitarea folosirii greșite a cunoștințelor. Dorința de a atinge perfecțiunea prin biotecnologie ar putea să conducă la riscul de a deveni inuman. Astfel a apărut **Bioetica** – știința care, utilizând metode pluridisciplinare, analizează comportamentul uman în științele vieții prin prisma principiilor morale.

Mircea Gelu Buta este printre primii inițiatori și promotori ai Bioeticii creștine dintr-o perspectivă creștin ortodoxă. În viziunea sa, scopul științei este acela de a integra omul, de a-l împăca cu natura, creație a lui Dumnezeu. De aceea, în științele vieții, numai cunoașterea nu este suficientă; ea trebuie înconjurată de umanism și controlată de valorile moralei creștine care sunt supreme. Religia creștină creează patul și matricea ascensiunii omului către esență sa prin divinitatea transcendenței faptelor sale, iar știința poate să ajungă la natură ca o entitate globală și inseparabilă. Lumea, Universul nu sunt nici materie (atomul este corpuscul – undă), nici spirit. Între știință și spirit este un teritoriu al nimănui, care nu este nici știință, nici spirit, ci miracol/mister. În acest domeniu, Gelu Buta are nenumărate contribuții (peste 100 de lucrări) dintre care cităm *Bioetica între mărturisire și secularizare*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, *Bioetica în Pediatrie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008; „*Bioetica creștină într-o lume postcreștină*”, 2013; *Principles of Christian medicine in caring for patients with guarded prognosis*”, 2014; „*Perspectiva bioeticii asupra sfîrșeniei și/sau calității vieții*”, 2014; „*The role of Christian Bioethics in the Public Debate*”, 2016; *Postmodernism in Christian Bioethics – Myths and Facts*, 2016; *Bioetică și Slujire Creștină: Analize, Perspective, Convingeri*, 2017; et cetera. Cea mai impresionantă lucrare este însă organizarea Seminarului Internațional Medicină și Teologie, ajuns în acest an la a XXI ediție, eveniment unic în această parte a Europei, la care au participat nume de referință ale bioeticii mondiale. Sub coordonarea lui Mircea Gelu Buta, au ieșit de sub tipar optsprezece tomuri *Medică și Biserică*, o selecție critică și o prezentare *in extenso* a dezbatelor din aceste Seminarii. Neliniștilor, privind posibilitatea schimbării speciei umane prin știință, aceste lucrări le

aduc speranța respectului și renașterii permanente a valorilor umane, a renașterii spirituale a omului determinat prin actul creației lui Dumnezeu, ca o individualitate biologică, dar și ca o individualitate prin evoluția ontogenetică.

O altă operă majoră a lui Mircea Gelu Buta este Spitalul Județean de Urgență Bistrița, al cărui manager a fost între anii 1996 – 2017. În decursul anilor, am vizitat numeroase unități medicale și pot spune că puține au evoluat și s-au modernizat precum Spitalul Județean de Urgență Bistrița. Prin granturi și contracte de cercetare naționale (12) și internaționale (10), Mircea Gelu Buta și echipa sa au reabilitat clădirile, au construit noi spații, au achiziționat aparatură modernă, au introdus noi tehnici și tehnologii, reușind diversificarea și creșterea calității actului medical. În zilele noastre, Spitalul din Bistrița poate concura de la egal la egal cu spitalele de referință din țară.

Genele bistrițene și instrucția enciclopedică l-au orientat către activități în alte domenii, care depășesc preocupările strict medicale. Pasionat de istorie, lucrările sale în acest domeniu aduc contribuții esențiale, privind cunoașterea unor evenimente petrecute pe plaiurile bistrițene, rolul Bisericii în afirmarea unității și a spiritului identitar național, sacrificiul unor înaintași în realizarea unor idealuri majore. Se citesc cu mare interes *Istoria Spitalelor din Bistrița; Biserica Ortodoxă din Bistrița. O cronologie documentară; Victor Moldovan – Memoriile unui politician din perioada interbelică; Bistrița Bârgăului – Lupta familiei Monda pentru Biserică, școală și națiune; Petiții din Granița năsăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; Constantin Pavel. Întemeietorul...; „Martirajul creștinilor bârgăuanii (studiu de caz)”;* Cimitirul militar de la Rotunda; Din ororile primului Război Mondial; Unitatea românească prin Biserică; Biserica, veghetor al neamului; Vizita ministrului Ioan I.C. Brăteanu la Bistrița; Intelectuali și artiști români legați de Biserică; Protopopiatul Bârgăului în a doua jumătate a secolului al XIX-lea; Personajele insolite ale Bistriței și multe, multe altele. Editează revista *Arhivele Bistriței*, ajunsă la al șaselea an de apariție.

Opera beletristică este diversificată și axată preponderent pe memorialistică, dar nu numai. Amintim *Vremuri de molimă*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2021; *Amintirile unui student la Medicină*, Ed. Junimea, Iași, 2021; *Însemnări despre Patriarhul Justinian*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca 2019; *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, Editia a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2016; *Tabloul de absolvire*, editia a II-a, revăzută și

adăugită, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015; *Personalități în dialog*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012; „Emil Cioran; psihanaliza adolescenței”, (ed. bilingvă), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, dar și a numeroase asociații medicale și culturale din care nu lipsește (pentru un ardelean) ASTRA.

Dacă ar fi să rezumăm, atunci am vedea un lucru impresionant în ceea ce privește publicațiile: autor/ coautor la 74 de volume și la peste 300 de articole. Filoanele, care le definesc și le dau consistență, sunt *tradiție, modernitate și spiritualitate*.

Activitatea lui Mircea Gelu Buta a fost recunoscută și apreciată. A primit în decursul timpului numeroase premii și distincții dintre care reținem (selectiv și subiectiv): Ordinul și Medalia „Meritul Sanitar” în grad de Ofițer, 2004; Cetățean de onoare al comunei Bistrița Bârgăului, 2013; Cetățean de Onoare al județului Bistrița-Năsăud, 2019; Crucea Transilvană a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, 2005; Ordinul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, acordat de Patriarhia Română, 2016; Medalia de argint a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 2016; Crucea Nordului a Episcopiei Ortodoxe Române a Europei de Nord, 2017; Membru de onoare al Despărțământului ASTRA Dej, 2018; Membru de onoare al Despărțământului ASTRA Năsăud, 2018; Medalia „Comemorativă UMF Iuliu Hațeganu, Cluj-Napoca”, Centenarul Medicinii Interne Românești la Cluj, 2019; Medalia „Centenarul Marii Uniri 2018”, acordată de Asociația culturală Cultul Eroilor „Regina Maria”, 2019.

Ceea ce se observă din această palidă schiță a activității lui Mircea Gelu Buta este faptul că, în toți acești ani, a fost împins de un neastămpăr, de dorința de a realiza ceva pentru semenii săi, pentru comunitate. Putem afirma că și-a realizat proiectele propuse. A avut și norocul de a fi susținut de minunata sa soție, dr. Liliana Buta, și de fiica, Iulia Alexandra, care i-au fost colaboratori.

Omagierea la 70 de ani a Profesorului Mircea Gelu Buta este și un fericit prilej de omagiere a cărturarilor erudiți, care se trag din Școala Ardeleană și care sub deviza *Nihil sine Deo* constituie o forță pentru progres și civilizație.

La mulți ani fericiți și binecuvântați!

Iași, 15 ianuarie 2022

Înspire și dinspre Bistrița¹

Răzvan Voncu*

Unul dintre intelectualii transilvăneni de elită, medicul și scriitorul Mircea Gelu Buta, a alcătuit recent, sub titlul *Urme ale unor oameni de seamă*, o panoramă de istorie culturală a „oamenilor de seamă” care provin din Bistrița sau au fost legați, într-un fel sau altul, de acest spațiu. Cel mai adesea, într-un fel încă necunoscut (sau prea puțin cunoscut) publicului. Trebuie spus, mai întâi, că acest efort de reconstituire istorică se înscrie într-un fenomen mai larg de diversificare a centrelor culturale, început timid în anii 1980 și continuat cu forțe proaspete după 1989. În cadrul lui, pe lângă Capitală și marile orașe de tradiție culturală Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, în deceniile din urmă s-au afirmat benefic orașe ca Alba Iulia, Piatra Neamț, Satu Mare, Arad sau Brașov. Între acestea, datorită sprijinului autorităților locale și al unor cărturari de vocație, care au ridicat instituții (cum ar fi Ioan Pintea, directorul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” sau Olimpiu Nușfelean, directorul revistei „Mișcarea literară”, dar și alții), municipiul Bistrița și județul Bistrița-Năsăud ocupă un loc aparte, prin galeria de manifestări culturale pe care le-au găzduit de-a lungul timpului. Unele dintre ele, cum a fost aniversarea de 150 de ani a poetului George Coșbuc, din 2016, sau Turnirul de Poezie de la Colibița, din 2017, având chiar o anvergură națională. Mircea Gelu Buta și-a asumat, însă, misiunea de a scoate la iveală ceea ce anii și regimul communist făcuseră să treacă într-o nemeritată uitare. Și anume, tradiția culturală bistrițeană, parte din istoria culturii române din Transilvania și componentă indelebilă a patrimoniului nostru spiritual. Tradiție pe care, de altfel, în calitate de director al revistei „Arhivele Bistriței”, scriitorul medic o cunoaște de la sursă, în urma unor cercetări documentare care au furnizat numeroase surprize și reconsiderări. *Urme ale unor oameni de seamă* începe în mod firesc cu „patronul” poeziei

¹ Text publicat în Revista *România Literară*, nr. 13, 2021.

* Răzvan Voncu, critic și istoric literar. Email: razvan.voncu@yahoo.fr

moderne din Transilvania, Andrei Mureșanu, și se încheie cu o binevenită recuperare: cea a muzicianului Constantin Pavel, creatorul Operei Naționale Române din Cluj-Napoca. Pe parcurs, cartea ne prilejuiește întâlniri privilegiate cu personalități de anvergură ale culturii române: scriitori (Alexandru Odobescu, George Coșbuc, Lucian Blaga), istorici (Nicolae Iorga), oameni ai Eclesiei (Patriarhul Miron Cristea), oameni politici (Alexandru Vaida – Voevod), tipografi (George Matheiu), publiciști (Matei Eminescu). Unii, având legături cunoscute, în mare, cu Bistrița, alții, dezvăluindu-și în paginile prezentei cărți, pentru prima dată, acest capitol al biografiei lor intelectuale. Respectivele legături sunt, de prisos să adaug, documentate minuțios și convingător, prin acte și dovezi materiale, dintre care nu puține sunt reproduse în facsimil și în volum, putând fi consultate nemijlocit. Trebuie spus de la bun început, aşa cum face și Ioan-Aurel Pop în cuvântul introductiv ce deschide cartea, că demersul lui Mircea Gelu Buta nu este unul parohial, de mică istorie apologetică regională. Dimpotrivă, două sunt axele de rezistență, care fac din *Urme ale unor oameni de seamă* o apariție notabilă în peisajul istoriei culturale actuale: 1) preocuparea de a creiona o tradiție spirituală bistrițeană și 2) dimensiunea națională a acestor prezențe regionale, demonstrată atât prin valoarea personalităților care le ilustrează, cât și prin convergența unor inițiative locale cu marile momente ale istoriei noastre. Aceasta face ca volumul să se citească din scoarță-n scoarță și cu folos, chiar și de către cei neinteresați îndeaproape de istoria bistrițeană. Cu atât mai mult, cu cât Mircea Gelu Buta scrie sobru, limpede, fără urmă de stil encomiastic și fără tentația exagerării, atât de des întâlnită, din păcate, în alte cercetări care-și propun să revalorizeze istoriile locale. Privind dinspre Bistrița mai exact, dinspre patrimoniul spiritual, material și imaterial, al vechiului burg transilvan către ansamblul culturii române, autorul vede clar în ce constă valoarea descoperirilor și a reconsiderărilor pe care le operează. Care nu vizează detalii de arhivă, ci circuitele ample ale spiritului românesc, cu dimensiunea europeană pe care acesta o are peste munți. Parafrăzându-l pe Alexandru Piru, aş spune, de pildă, că Mircea Gelu Buta nu caută să descopere fusul de tors al mamei lui George Coșbuc într-un târg de vechituri din Năsăud, ci sensurile adânci ale relației poetului cu spațiul natal. Un spațiu părăsit forțat, în condițiile aspre ale existenței scriitorului român în Transilvania supusă maghiarizării, la finele secolului al XIX-lea, și în care Coșbuc s-a întors ori de câte ori a avut ocazia,

după reglarea statutului său în Regatul României. Dar, deși biografi poetului au menționat vizitele lui regulate în Năsăud, o documentare exactă și detaliată a receptării operei sale tocmai în spațiul-matrice al copilăriei și tinereții nu există până acum. În două dintre cele trei secvențe care alcătuiesc capitolul „*Statuile poetului George Coșbuc*”, pornind de la prezența sa plastică în spațiul bistrițean, Mircea Gelu Buta realizează o binevenită documentare a celor două sărbători care au omagiat opera coșbuciană: centenarul din 1966, respectiv, sesiunea de comunicări din 1978, consecutivă dezvelirii bustului realizat de sculptorul Gavril Covalschi. Cea de-a treia secvență recuperează o uitată tabletă argheziană, interesantă măcar prin sigiliul geniului celui care avusese privilegiul de a-l cunoaște, în anii debutului, pe Coșbuc la București. La fel de interesante, pline de descoperiri neașteptate, sunt capitolele consacrate lui Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga și Lucian Blaga. Primii doi nici măcar nu sunt ardeleni, dar amite bistrițeni, însă spiritul detectivistic al scriitorului-archivar a descoperit, la fiecare dintre ei, o fațetă „*de Bistrița*”. Odobescu călătorește în Ardeal, în 1894, invitat de pedagogul Vasile Grigore Borgovan, și poposește îndelung pe meleagurile bistrițene. Călătoria a fost documentată printr-un lung reportaj publicat în „*Convorbiri literare*”, de care Mircea Gelu Buta se folosește ca „scenariu” al unei reconstituiri biografice, utile pentru înțelegerea atmosferei culturale a Bistriței de odinioară. Pe lângă pedagogul Borgovan (împreună cu care scriitorul a semnat mai multe cărți didactice), Odobescu a întâlnit la Rodna un coleg de la Academia Română, Florian Porcius, eminent botanist, și peste tot a găsit o atmosferă de tradiții străvechi și contemporan interes pentru literatură. Drept dovadă, spune autorul reconstituirii, primul liceu românesc din Bistrița, înființat în 1923, a primit numele autorului lui *Pseudokynegetos*.

Interesul lui Nicolae Iorga pentru spațiul bistrițean este de altă natură, și anume, istorică. Capitolul pe care i-l consacră Mircea Gelu Buta este o doavadă peremptorie a deschiderii naționale în spiritul căreia este gândită cartea sa. Căci călătoriile lui Nicolae Iorga prin Transilvania, în 1898 și 1903 (din care aveau să iasă, între altele, volumul *Sate și preoți din Ardeal*, 1904), au alt scop decât turismul. La Bistrița, încă Tânărul savant „defrișează” arhivele locale, căutând tot ceea ce putea alimenta sintezele sale, atestând o sete de cunoaștere în detaliu a istoriei românilor și importanța spațiului bistrițean în istoria Transilvaniei, a relațiilor dintre principatele românești. La fel de interesante sunt și capitolele

consacrate lui Lucian Blaga, Alexandru Vaida-Voevod sau Matei Eminescu. Primul a vizitat des Bistrița, între cele două Războaie Mondiale, cel de-al doilea a studiat la Gimnaziul săsesc din localitate, iar fratele mai mic al lui Mihai Eminescu a devenit chiar bistrițean cu acte în regulă, casa sa fiind astăzi sediul colecției de manuscrise a Bibliotecii Județene „George Coșbuc”. Evocările episoadelor bistrițene ale celor trei sunt spumoase și adaugă tușe noi portretelor cunoscute. Însă revelația o constituie capitolul consacrat muzicianului Constantin Pavel, creatorul Operei Naționale Române din Cluj-Napoca, personalitate bistrițeană complexă, pe care evocarea lui Mircea Gelu Buta ne-o restituie amplu, scoțând-o dintr-o nedreaptă ocultare.

Citind acest volum substanțial, bogat ilustrat cu material documentar valoros, excelent reproduc grafic, nu numai că îți vine să exclami, asemeni cronicarului, „Nasc și-n Bistrița oameni!”. Ci și să te întrebi câte astfel de centre culturale mai sunt în țară, îngropate în indiferență generală, așteptând un cărtură de talia lui Mircea Gelu Buta...

***„Omul Anului 2017”, Prof. Dr. Mircea Gelu Buta,
„creatorul primului spital modern din Bistrița”¹***

Ioan Chirilă*

Profesorul universitar doctor Mircea Gelu Buta a primit titlul de „*Omul Anului 2017*” din partea Clubului Rotary Bistrița, al cărui prim președinte a fost, votul în unanimitate obținut din partea colegilor săi de club fiind în special pentru faptul că este „*creatorul primului spital modern din Bistrița*”.

Laudatio a fost prezentat de părintele prof. univ. dr. Ioan Chirilă, președintele Senatului Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. În discursul său, prof. Chirilă a pus accentul pe capacitatea dr. Buta de a-și crea tot timpul prieteni care l-au sprijinit în toate proiectele sale.

„Primul lucru pe care aş vrea să-l remarc este mediul frumuseţii pe care a ştiut să řeşti creeze în jurul său şi mă refer la frumoasa familie pe care am avut privilegiul să o cunosc. În frumusetea relaţiei lor, în această familie, am simţit că există o pornire efectivă spre zona aceasta a atingerii unor noi targeturi în ce priveşte profesionalismul fiecărui. Cei doi doctori Buta au lucrat mult împreună şi sunt autori a multe cercetări în zona medicală. (...) După ce a trecut prin stagiile îndătinate lumii medicale, care te trimitea şi pe la ţară, dr. Buta a ajuns la Bistrița şi s-a implicat în viaţa medicală de aici. După 90, când s-au deschis alte perspective în aplicarea de proiecte şi obținerea de fonduri, în zona activităţii manageriale, Mircea Gelu Buta cred că aş putea spune că a făcut minuni. A alcătuit vreo 17 proiecte de peste 60 de milioane de lei, bani investiţi în proiecte cu care el a vrut să dea o nouă faţă spitalului bistrițean. S-a realizat. M-am bucurat de condiţiile în care colegii medici din Bistrița lucrează, de ceea ce înconjoară spitalul, nişte monumente de artă, dar şi de biserică şi astă datorită faptului că a ştiut să řeşti creeze prietenii. El poate spune care sunt costurile creării unor prietenii. A ştiut să interacţioneze cu personalităţi marcante, indiferent de mediul lor de provenienţă, fie că au fost din mediul ecclaziastic, Mitropolitul

¹ Text publicat în *Timp Online*, 24 martie 2018.

* Ioan Chirilă, Pr. Prof. Univ. Președintele Senatului Universitar UBB Cluj-Napoca.
Email: ioanchirila62@gmail.com

Bartolomeu, dar și Prea Sfîntul Florentin, a știut să interacționeze cu oameni din lumea academică și din lumea creației. Prin acțiunile acestea și-a creat niște prietenii care nu s-au răsfrânt ca roade la existența sa personală, ci în comunitate, în obștea cetății Bistrița fiindcă aşa le-a fost gândită anvergura. Sunt niște realizări care trebuie observate și remarcate pentru că ele pot să se constituie în punct de start pentru generațiile care vin după noi sau pot să ne învețe cum să facem timpul în care trăim ca să fie într-adevăr un timp al împărației prieteniei.

Sunt însă și roade ale prietenilor culturale și intelectuale. Sunt 48 de cărți.

16 volume au fost publicate numai datorită întâlnirilor *Medicină și Teologie*, volume care au început sfios ca să ajungă la 600-700 de pagini într-un volum.

De ce sunt importante aceste scrimeri? Pentru că acest fiu al Bistriței s-a dedicat readucerii în prim plan a istoriei acestei cetăți. Numai pe segmentul arhivelor a știut să-și găsească prieteni, colaboratori cu care a reușit să ne prezinte mai multe volume despre istoria acestei cetăți. Între timp, a devenit și membru al Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj, fiindcă a avut și preocupări de creare a textului literar. Aș aminti de *Tabloul de absolvire* doar, un text interesant, având un caracter mixt, complex, zonă de memorie, amintiri, interacțiune comunicativă. Sunt mai multe chestiuni acolo. Toate acestea mi-au adus în minte că o societate poate într-adevăr să se schimbe atunci când poți să-l privești pe cel de lângă tine cu placere, cu dragoste, să nu-l vezi ca pe un concurrent. El vorbea acolo despre destine ale colegilor, dacă s-au împlinit sau nu s-au împlinit, și parcă nimic nu era concurențial, ci totul creștea natural, normal. Așa se întâmplă când îl poți privi pe celălalt cu ochii prietenului care știe să prețuiască valoarea. Profesorul Mircea Gelu Buta are o legătură temeinică cu mediul universitar unde a creat adevărate zone de cercetare academică. Este un susținător al cercetării în zona bioetică și aceasta datorită unor prietenii conjuncturale cu Astărăstoae și cei de la Iași, întrucât doar Iașiul avea competență. A contribuit în mod substanțial la realizarea calității în mediul universitar, iar pentru asta am datoria să-i mulțumesc în numele UBB și să-l asigur că, atât timp cât vom putea comunica în ale prieteniei, colaborarea noastră va continua. Dincolo de toate, e un efort al lui pentru care trebuie să-l lăudăm și să-l apreciem: putea să stea linistit pe fotoliul de director de la Spitalul Județean și să nu se forțeze să intre în concurs de conferențiar, de profesor universitar. Nu a făcut aşa. A dorit să acceadă și în zona academică și este pe cea mai înaltă treaptă, fiind profesor universitar la UBB".

Laudatio

domnului Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta

Beatrice Ioan*

Există oameni care înfrumusețează și îmbogățesc viețile semenilor lor prin înțelepciune, bunătate și dăruire. Un astfel de om am avut privilegiul să descopăr în anii de colaborare cu domnul profesor Mircea Gelu Buta.

Este o provocare încercarea de a cuprinde în câteva rânduri tot ceea ce reprezintă domnul profesor Mircea Gelu Buta ca om și ca profesionist și tot ceea ce a realizat în cariera sa de medic și dascăl.

Domnul profesor Mircea Gelu Buta s-a format ca medic în Iași, oraș pe care nu l-a uitat, îl poartă în sufletul său și îl evocă în culori vii și cuvinte elogioase. Amintirile sale dragi din acea perioadă sunt consemnate într-un volum în care profesionistul de astăzi reușește să se întoarcă în timp și să învie momente definitoare ale vieții sale de student.

După încheierea studiilor medicale, domnul profesor Mircea Gelu Buta a ales să se întoarcă în orașul său natal pentru a-și îndeplini menirea de medic. Devotat profesiei, domnul profesor a reușit excelență în specialitatea sa, dedicându-se îngrijirii copiilor suferinzi. A îndeplinit acest nobil scop împreună cu umanismul profesiei și cu spiritualitatea. Această viziune a împărtășit-o celor din jur și a reușit să devină deschizător de drumuri. Datorită domniei sale, în fiecare an medici și teologi se întâlnesc la Bistrița, în cadrul simpozioanelor *Medicii și Biserica*, pentru a dezbatе problemele societății contemporane într-o manieră care descoperă complexitatea noastră ca oameni și omenire. Bioetica înflorește, astfel, în fiecare primăvară la Bistrița datorită dedicăției și eforturilor domnului profesor Mircea Gelu Buta.

* Beatrice Gabriela Ioan, Prof. univ. Dr. U.M.F. Grigore T. Popa din Iași.
Email: ioanbml@yahoo.com

Medicul Mircea Gelu Buta a ales, totodată, să fie profesor de Bioetică creștină la una dintre cele mai prestigioase universități din România, devenind un nume reprezentativ în acest domeniu.

Activitatea sa de medic și profesor este îmbogățită de numeroase publicații care îi reflectă preocupările și demonstrează, o dată în plus, seriozitatea și determinarea care îl caracterizează.

Și, astfel, putem spune că omul, medicul, omul de știință și creștinul s-au contopit fericit în ceea ce reprezintă domnul profesor Mircea Gelu Buta.

Dincolo de această carieră de succes, domnul profesor Mircea Gelu Buta a fost și este un om remarcabil, un prieten care alină, încurajează și susține. Un om care lasă o urmă de bucurie în sufletul celor care îl cunosc și care au privilegiul de a-i fi în preajmă.

La ceas aniversar, îi doresc domnului profesor Mircea Gelu Buta ani mulți și buni, putere pentru a merge mai departe, pentru a continua și îmbogați toate lucrurile minunate pe care le-a creat.

**Laudatio privind acordarea titlului
de „Cetățean de onoare al Județului Bistrița-Năsăud”,
Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta,
19.11.2019¹**

Dr. Radu Lezeu*

Onorată asistență,
Doamnelor/domnilor,

Este o mare onoare pentru noi ca astăzi să putem omagia munca neobosită, care în cele din urmă a dat roade, a colegului și concitadinului nostru, Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, membru marcant al comunității academice, datorită eforturilor depuse pe tărâmul științific, social și cultural.

În școlile în care s-a format domnia sa, a învățat de la marii maeștri ai medicinei românești, fie ei de la Iași, Cluj sau București, modul cum se construiesc punctile de comunicare cu bolnavii, colegii și societatea, cum, printr-un gest de mângâiere sau un cuvânt de îmbărbătare, se poate câștiga încrederea unui om aflat într-un moment de cumpănă.

Nu întâmplător afirm acest lucru, ci pentru a remarcă travaliul depus de către D-l Prof. Dr. Mircea Gelu Buta, alături de alți entuziaști, pentru a-și realiza visurile și speranțele de o viață de muncă.

Era în anul 1984, când l-am cunoscut pe Tânărul medic Dr. Mircea Gelu Buta, venit la Bistrița pentru a-și începe munca de *medic stagiar* alături de încă vreo 40 de colegi tineri, bine formați profesional, dormici de afirmare, cu țeluri și speranțe în domeniul medicinii.

Încă nu intrase în vogă, la noi, marketingul resurselor umane, dar erau publicații care schițau elementele esențiale ale personalităților, cu capacitate de

¹ Bistrița, 23 decembrie 2019.

* Radu Lezeu, medic primar în Medicină internă.

a realiza un management de calitate. Atuurile pentru un asemenea management se conturau a fi:

- capacitatea de comunicare,
- abilitatea de a lucra în echipă, indiferent de locul și sarcina încredințată în aceasta,
- capacitatea de a concepe proiecte și de a le duce la bun sfârșit
- și nu în ultimul rând tenacitatea și perseverența în derularea acestor proiecte.

M-am aplecat asupra acestui aspect al calităților manageriale, evaluându-i pe acești tineri colegi din care doar doi au răspuns acestor criterii, unul fiind persoana de față, Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta.

După 35 ani, pot afirma că a confirmat cu prisosință aceste așteptări, dovedind valoarea profesională și umană a celui înzestrat cu aceste calități, prin cele 70 de cărți publicate ca prim autor sau în colaborare cu alții prestigioși profesioniști, istorici și scriitori, 18 capitole de carte ca prim autor, 272 de articole din care 10 în reviste cotate ISI, pe care le-am identificat eu, fără a pretinde că am epuizat acest palmares.

În această impresionantă producție, care abordează o paletă largă de preocupări de la cele medicale la cele etice, socio-culturale și religioase, se demonstrează concret puterea de muncă, competența și interesul D-lui Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta față de toate aceste probleme ale vieții.

În cele ce urmează, doresc să punctez succint câteva din aceste realizări:

Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, cu însușirile deja enunțate, a reușit în domeniul învățământului, în calitate de Director al Școlii Tehnice Sanitare din Bistrița între anii 1990-1996, să mențină în funcție această școală. Școala Sanitară a asigurat promoții de absolvenți de înaltă calitate profesională, acoperind, în această epocă de migrare masivă a forței de muncă calificate spre Europa de vest, resursele necesare nevoilor județului nostru. Mai mult, absolvenții acestei școli lucrează astăzi în multe spitale din țară și din întreagă Europă, fiind apreciați pentru nivelul ridicat al calităților profesionale.

Toate acestea se petreceau în perioada când acest învățământ profesional era marginalizat, dacă nu abandonat de către administrația centrală în programele de învățământ.

Azi, este vizibil pentru oricine, că a fost o eroare.

Tot la acest capitol de învățământ, și poate că ar fi trebuit să încep cu acesta, cu tenacitatea și perseverența caracteristică, Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta a reușit să introducă și să organizeze Învățământul Bioetic la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul UBB Cluj-Napoca, devenind titularul disciplinei. Din această poziție, a organizat cea mai reputată *Reuniune științifică de profil* din România, consacratul Seminar de Medicină și Teologie de la Bistrița, ajuns în acest an la a XVIII-a ediție.

Rodul acestor întâlniri este consemnat în cele XVIII volume pe teme bioetice, implicând antrenarea în aceste dezbatere a unor personalități marcante din țară și străinătate, atât din comunitatea academică, cât și cea a creației. Aceștia au venit la Bistrița unde au interacționat cu comunitatea și obștea bistrițeană, fiindcă aşa a fost gândită anvergura acestor manifestări.

În ceea ce privește implicarea în cercetarea științifică, Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, după parcurgerea câtorva stagii de pregătire în clinici reputate din România, Belgia și Franța, finalizează teza de doctorat cu titlul „Corelații dintre prezența Ag HBS în sânge, manifestări biologice, histologice și evoluțiile în hepatită cronică la copil”, sub îndrumarea Prof Dr. Jianu Butnaru, de la UMF Cluj-Napoca.

În continuarea tradiționalelor manifestări științifice, Colocviile de Gastroenterologie de la Bistrița „În Memoriam: Prof. O. Fodor și Dr. Gheorghe Nicoară”, în calitate de secretar al AMR filiala Bistrița-Năsăud, începând cu anul 1990, Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta a organizat Simpozioanele de Gastroenterologie și Hepatologie a copilului și adultului tânăr, culminând în anul 1998 cu *Congresul Național de Gastroenterologie a copilului și adultului tânăr cu participare francofonă*.

În urma acestor manifestări științifice, s-au conturat inițiativile materializate de către Ministerul Sănătății de introducere a Vaccinării Anti-hepatita B la copiii și alocarea resurselor financiare pentru acordarea gratuită de lapte praf sugarilor din România.

Pentru cei interesați, sunt multe alte activități științifice organizate și susținute de către Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, în decursul acestei perioade, care sunt cuprinse în *Curriculum vitae*, accesibil tuturor.

În ce privește activitatea managerială în Spitalul Județean de Urgență Bistrița, desfășurată în perioada anilor 1996-2017, merită subliniată capacitatea

In Honorem Mircea Gelu Buta

D-lui Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta de a interacționa cu personalul medico-sanitar dar și cu personalitățile influențe din administrația centrală și locală, toate concretizate în proiectul managerial de excepție intitulat: „Spitalul Județean de Urgență Bistrița în mileniul III”.

Principalul obiectiv al acestui proiect a fost modernizarea în vederea acreditării și standardizării activității acestei unități spitalicești.

În treacăt fie spus, acest Spital a fost mereu pe „podium”, încă din anii 1987, și cred că merita să aibă un management performant și în mileniul III. Pot să spun că mă bucur de dezvoltarea acestui spital, atât tehnic cât și uman, dar și de realizările ambientale și de spiritul artistic vizibil peste tot.

Aceste realizări, care trebuie remarcate, ne ajută să înțelegem timpul în care trăim, cel al eficienței, frumosului și al prieteniei, fiind un model pentru generațiile care vin după noi.

Este îmbucurător și lăudabil că actuala echipă managerială, la a cărei formare a contribuit de-a lungul anilor și Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta, continuă să ducă mai departe proiectele începute și chiar inițiază completarea lor. Pentru că o asemenea unitate medicală este mereu în schimbare, necesitând o continuă adaptare la condițiile sociale în concordanță cu dezvoltarea științei și tehnicii.

Toate cele prezentate succint și desigur incomplet sper să vă convingă că propunerea de a i se conferi D-lui Prof. Univ. Dr. Mircea Gelu Buta Titlul de *Cetățean de Onoare al Județului Bistrița – Năsăud* este meritorie și bine venită.

Vă mulțumesc!

Un medic sub har¹

Sorin Lavric*

După preot, nicio altă ființă nu are mai mult de-a face cu moartea decât medicul. Dacă lăsăm deoparte meserile de îngropăciune propriu-zisă, de la cea de cioclu la cea a firmelor de pompe funebre, întâlnirea noastră cu moartea se petrece invariabil între două muchii: între cruce și bisturiu. Si dacă pompele funebre presupun simple tehnici de transport al unui hoit dezinsuflețit, fără nici un răsunet în planul duhului, la medici și preoți e altfel: ei întâmpină moartea după un protocol de strictă observație spirituală. În cazul medicului, lupta cu deznodămîntul ultim îmbracă trei forme: calea preventivă, cea paleativă și, în fine, cea curativă. La preot, pașii sunt tot în număr de trei, dar au o cu totul altă natură: metanoicul, sotericul și anastaticul.

Medicul e omul lumii, robul materiei, un soi de inginer al trupului străduindu-se să prevină boala (latura profilactică), s-o vindece dacă e posibil (latura curativă) sau, cînd etiologia e necunoscută, să-i întîrzie declinul printr-o puzderie de expediente terapeutice (latura paleativă). De pildă, mai toate formele de cancer au parte de o terapie paleativă, perspectiva curativă fiind exclusă. Preotul e în schimb o ființă din afara lumii, pe care o privește sub unghiul peripetiei prin care va trece sufletul după ce s-a desprins de trup. Scopul lui e pregustarea de aici a lumii de dincolo, iar această pregustare cere o schimbare lăuntrică (o îmbunătățire, latura metanoică), o promisiune de mîntuire (latura soterică) și, în sfîrșit, priveliștea învierii ce va să vie (latura anastatică).

Dacă nu acceptați acest punct de vedere, nu are niciun rost să-l citiți pe Mircea Gelu Buta, căci nu veți face decît să căscați ochii de uimire la ușurință cu care un medic poate împărtăși viziunea preoților. Mircea Gelu Buta este

¹ Text publicat în Revista *România Literară*, nr.12, 2018.

* Sorin Lavric, medic, scriitor și traducător român.

directorul Spitalului Județean din Bistrița și cadru universitar la Facultatea de Medicină (sic) de la Universitatea „Babeș-Bolyai”. Nimic nu-i repugnă mai drastic decât separarea actului medical de oficiul preoțesc, doavadă devoțiunea cu care a ridicat un paraclis în incinta Spitalului Județean și stăruința cu care s-a ocupat ca în fiecare salon o icoană să atîrne pe perete. Pe vremea când Bartolomeu Anania trăia, amândoi organizau anual la Bistrița un simpozion al cărui titlu era grăitor: „*Medicii și Biserica*”.

Pe scurt, educația creștină pe care Mircea Gelu Buta a primit-o în familie nu a fost alterată de înrîurirea sterilă a medicinei alopate. Să nu ne facem iluzii: în facultățile de Medicină, atmosfera dominantă e cea a unui ateism fățuș, potrivit căreia omul e o soma (trup) căreia nu i se poate depista un psyche (suflet), prin urmare toată trâncăneala teologică pe seama despărțirii sufletului de trup e o bazaconie născocită de popii cei perfizi, a căror viclenie vrea să sucească mințile prostimii. La o aşa obtuzitate, Mircea Gelu Buta răspunde ferm: avem un suflet de a cărui tensiune depinde în mare măsură sănătatea trupului, iar tensiunea sufletului nu se întreține prin binefacerile tehnicii moderne, ci prin post, rugăciune, pocăință și participarea la tainele bisericii. Un intelectual care e în stare să îmbrățișeze această convingere se va apropiă de biserică cu alți ochi decât licăruл cinic al scepticului modern, care, pufnind mereu când audе de popi, nu pierde niciodată prilejul să atace biserică. Că în cazul lui e vorba de o deficiență lăuntrică pe care, culmea, scepticul o percepе ca pe un privilegiu nu e atît de grav, dar grav e că scepticul își arogă superioritatea unei vederi rationale, singura în măsură să-i pună pe tipsie adevărul. Și aşa se nasc ecleziofobii contemporani, falanga intelectualilor sterpi care își fac din ateism un blazon menit a le dovedi finețea gîndirii. Dimpotrivă, când un intelectual e încredințat că efortul curativ al medicului se îmbină deplin cu efortul soteric al preotului, atunci el poate face pasul intrării în duhul bisericii. Un astfel de intelectual se va numi „îmbisericit” (sau „înduhovnicit”, după preferință), spre a sublinia identitatea de destin cu mersul bisericii, iar carteau lui Mircea Gelu Buta este o incursiune în casta intelectualilor români care și-au asumat ritualurile bisericii ca pe un mod de viață: Alice Voinescu, Olga Greceanu, Vasile Voiculescu, Virgil Cândea, Florin Constantiniu, Alexandru Duțu, George Enescu, Constantin Brâncuși, Mircea Vulcănescu, Ion Barbu, Ion Vianu. Ar fi oțios să mai adaug în dreptul fiecărui nume detaliu lămuritoare, ele

sunt prea notorii spre a mai avea nevoie de explicații. Textele din volum sunt articole pe care medicul le-a publicat între 2013 și 2016 în revistele „*Renașterea*” și „*Tabor*”. O mențiune aparte se cuvine ultimului articol din volum, O strălucită punere la punct, unde Mircea Gelu Buta, conservator și intelectual de dreapta, ca orice creștin autentic, pune în cumpănă doi istorici contemporani: Ioan-Aurel Pop și Lucian Boia, preferința medicului mergînd răspicat spre cel dintîi, în vreme ce Boia, cu aversiunea pe care o are față de național, biserică, tradiție și conștiință națională, e privit ca un iconoclast oportunist cîntînd în strună actualei pături dominante din Uniunea Europeană. De o parte, patriotismul în numele adevărului, de cealaltă parte subminarea conștiinței patriotice în numele demitizării. Medicul Buta nu ezită: între o conștiință istorică apărîndu-și comunitatea (Ioan-Aurel Pop) și un istoriograf de mîna a doua căutînd găuri negre în trecutul românilor (Lucian Boia), alegerea nu poate fi decît în favoarea celui dintîi.

Medicul și arhivele – încercare prosopografică¹

Adrian Onofreiu*

În anul 2012 am scris despre Prof. Dr. Mircea Gelu Buta într-un articol în care încercam să definim posibila legătură dintre profesia de medic și aplecarea/pasiunea pentru trecut. Iar rezultatul s-a concretizat în opinia potrivit căreia nu era interesat de eventuale drepturi patrimoniale sau care vizau o prezumtivă moștenire – atât de prezente în ziua de azi – ci era de cu totul altă natură. *Doctorul Mirea Gelu Buta* contextualiza într-o problemă cu totul aparte; dorea să afle mai multe despre *înaintașii săi*, cantonați într-un areal geografic deosebit. Mândru de trecutul zonei din care-și revendică ascendența pe linie maternă, a vrut să știe mai multe despre cei cărora le datorează nu numai existența fizică, dar și formația spirituală. N-a fost o simplă întâmplare. Argumentele în susținerea acestei afirmații se bazează pe formația profesională a acestuia – cu deschideri „europene” încă înainte de 1989 – dar mai ales pe o trăsătură aparte: nevoiea de *a ști*, de *a cunoaște*².

Poate, tocmai de aceea, alături de colaborări fructuoase în restituirea unor fapte, întâmplări, evenimente din trecut, am reușit să-l convingem de necesitatea depozitarii materialelor pe care le posedă, la arhive. Donația din anul 2019 s-a concretizat prin constituirea fondului personal *Buta I. Mircea Gelu (1894-2019)*³. Ordonat și inventariat conform criteriilor specifice fondurilor personale, el se constituie într-o mărturie definitorie a personalității și activității donatorului.

¹ Figură de compoziție care constă în descrierea trăsăturilor exterioare, ținutei unui om.

* Adrian Onofreiu, profesor dr., Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud.
Email: adrianonofreiu@yahoo.com

² *Medicul și istoria...?*, în MEDICINĂ ȘI TEOLOGIE; IN HONOREM PROF. UNIV. DR. MIRCEA GELU BUTA, editori, Alexandru Moraru, Gabriel-Viorel Gârdan, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, pp. 111-112.

³ Pentru informații, se poate consulta on-line portalul extern al Arhivelor Naționale ale României-centrul regional Cluj-Bistrița-Năsăud, căutare după schema de ordonare.

Propunem în continuare o prezentare succintă a principalelor categorii de informații care se regăsesc în cadrul secțiunilor constituite prin prelucrarea arhivistică.

O primă grupă conține documente referitoare la creator, antecesorii ai familiei și fotografii. Se regăsesc aici CV-ul personal (în extensie de 40 de pg.), diplome din activitatea profesională sau științifică, medalii – atât ale bunicului Grigore Ilișiu, din perioada interbelică, cât și ale medicului Buta, unele de relevanță națională: „Crucea Patriarhală”, 19 mai 1999; Ordinul și Medalia „Meritul Sanitar” în grad de Ofițer, 2004, distincție oferită de Președintia României; „Crucea Transilvană”, octombrie 2005, distincție oferită de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului; Ordinul „Sfinții Martiri Năsăudenii”, oferit de Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, 6 octombrie 2015; „Medalia de argint a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, acordată de Rectorul Ioan-Aurel Pop, „pentru laborioasa activitate în cadrul specializării Teologie Ortodoxă Asistență Socială, pentru implicarea activă la dezvoltarea cercetării prin organizarea impecabilă a seminariilor interdisciplinare „Medicina și Teologie”, ajunse în anul 2016 la a XV-a ediție”, Bistrița, 10 mai 2016; Ordinul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, acordat de Patriarhia Română, 30 iulie 2016; „Crucea Nordului”, acordată de Episcopia Ortodoxă Română a Europei de Nord, Stockholm, 7 decembrie 2017; Ordinul „Mihai Vodă” oferit de Mitropolia Clujului, 6 decembrie 2018; „Gramată Mitropolitană” însoțită de Sfânta Scriptură, nr. 7714, oferită de IPS Andrei-Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului, cu binecuvântarea PS Ignatie al Hușilor și Visarion al Tulcei, 21 noiembrie 2019, și numeroase premii din domeniul culturii, ca și titlul de cetățean de onoare al județului Bistrița-Năsăud (2019). Fotografiile, atât cele de familie, concretizate și în numeroase albume, ca și cele referitoare la activitatea profesională și științifică, la care se adaugă invitațiile pe aceleași teme, întregesc un portret „prin el însuși”.

O altă grupă se referă la îndeplinirea unor funcții publice. Evident, sunt importante cele rezultate în calitate de manager al Spitalului Județean de Urgență Bistrița (rapoarte de activitate, planuri de management, analize sectoriale ale unității medicale). Se adaugă cele care reflectă activitatea didactică, debutată la Grupul Școlar Sanitar Bistrița și continuată la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, prin impunerea unei noi discipline de studiu, *bioetica*. Realizările profesionale l-au

impus ca membru în comisii de susținere a tezelor de doctorat în domeniul medical, în calitate de referent științific.

În același timp, a fost o prezență activă în proiecte cu asociații/societăți, în principal, în domeniul medical și al asistenței paleative; a dezvoltat o beneficiă colaborare cu Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, realizând și o secție a acestei instituții, la spitalul bistrițean. Se mai adaugă aici și articolele publicate, care reflectă exact definiția grupei, aceea de „oglindă” a funcțiilor publice pe care le-a îndeplinit.

Activitatea științifică este consemnată în documente referitoare la studii și materiale susținute în cadrul Societății de Științe Medicale Bistrița-Năsăud. Apoi, prin granturi de cercetare internațională și națională în medicină, bioetică, religie, cultură, organizarea de conferințe naționale, participarea la conferințe și simpozioane naționale sau locale, publicarea de cărți – de autor sau în colaborare – studii și articole în publicații de specialitate, organizarea Conferinței Naționale de Bioetică, a Congresului Național de Gastroenterologie și Hepatologie Pediatrică și a Seminarului Ortodox de Medicină și Teologie (organizat anual, începând cu 2001, la Bistrița) ca și în numeroase lansări de carte – fie de autor/colaborator, fie ca referent.

A profesat, în calitate de conferențiar Asociat la Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca (Bioetică, Nursing, Pediatrie), cadre didactice asociate la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (Nursing, Bioetică), profesor Universitar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, din anul 2009 (Bioetică creștină), profesor asociat la Facultatea de Inginerie Electrică din cadrul Universității Tehnice din Cluj-Napoca. S-a implicat în realizarea și dezvelirea unor lucrări de artă, atât în domeniul public cât și în cadrul instituției pe care a condus-o. O componentă importantă în acest domeniu a avut-o activitatea în cadrul Clubului Rotary Bistrița, în calitate de membru fondator. Peste tot, un intelectual participant, care s-a implicat activ și cu rezultate notabile.

Baza realizărilor profesionale și științifice se oglindește și în manuscrisele păstrate, referitoare la lucrările de doctorat (în nume propriu și al soției, Liliana Buta, ambele, în domeniul medicinii) sau la care a fost referent științific, cursuri din perioada studenției sau în calitate de cadrul didactic universitar, articole și lucrări publicate.

Personalitatea medicului Buta se reflectă cel mai mult în recenzii, articole-semnal ale lucrărilor publicate ca articole despre autorul lor.

O grupă aparte cuprinde albume cu fotografii de la manifestări științifice, de familie, ale unor regiuni sau orașe europene. De un interes aparte din punct de vedere istoric sunt cele trei volume cu fotografii reprezentând vizitele fostului președinte Nicolae Ceaușescu la Bistrița, precum și cel referitor la una din vânătorile organizate la domeniul de la Dealul Negru.

Grupa fotografiilor cuprinde mărturii despre familie, personaje ale istoriei naționale sau locale, istoricul spitalului din Bistrița, ca și cele grupate sub tematica varia.

În ultima grupă a documentelor sunt cuprinse cele care nu au putut fi încadrate în cele anterioare, dar care sunt importante, prin aspecte particulare pe care le evocă: documente despre vilele de la Colibița, anterior demolării din anii '50 ai secolului al XX-lea, spitalul din Bistrița, copii/extrase din lucrări științifice, chiar și plăci pentru tipar digital.

Documentele cu stocare electronică – CD, DVD – depun mărturie despre simpozioanele și emisiunile realizate la televiziuni locale sau în cadrul conferințelor, simpozioanelor, lansări de carte sau inaugurări de obiective/lucrări de artă, ca și cele fixate în memoria casetelor video.

Se adaugă, în completare, tablouri – care prezintă personaje din familie, de la sfârșitul secolului XIX sau altele – cărți, albume și periodice.

Incursiunea noastră se dorește o concretizare a sintagmei din titlu: prin ceea ce a donat viitorimii, Mircea Gelu Buta se prezintă în trăsăturile exterioare și ținuta lui.

Iar cei care vor dori să știe despre un trecut, înglobat încă în prezentul personajului evocat, vor avea o satisfacție intelectuală deosebită.

Tot ceea ce a adunat, colecționat și depus spre păstrare arhivelor ne relevă portretul unui „om al cetății”, profund implicat în aproape tot ceea ce definește viața publică. În acest fel, mărturiile documentare datorate lui Mircea Gelu Buta se constituie într-o „cronică” vie, fascinantă, despre trecut, prezentul trăit și dorința de a transmite mai departe, în viitor. *Sine ira et studio!*

Rămâne doar ca interesul pentru acest tezaur documentar să fie măcar echivalent cu dăruirea, pasiunea și trăsăturile caracteriale ale celui care i-a dat viață și l-a încredințat arhivelor, spre nemurire!

„Bioetica și slujirea creștină”¹

Comentarii

Sebastian Moldovan*

Doctorul Mirea Gelu Buta, profesor de Bioetică creștină la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, mult timp manager al Spitalului Județean de Urgență Bistrița și, în această calitate, organizatorul cunoscutului „Seminar Internațional de Medicină și Teologie” din același oraș, publică la editura arhidicezană clujeană, deși nu în „Bioetica”, seria consacrată a editurii, un volum conținând o culegere de studii de autor, cele mai multe dintre ele apărute inițial în alte publicații (volumele colective ale seminariilor bistrițene amintite, Revista Română de Bioetică, între timp defunctă, Studia Universitatis Babeș-Bolyai-Bioethica, lunarul de cultură și spiritualitate Tabor, revista arhidicezană Renașterea). Neavând o prefață, nu știm motivele republicării, nici criteriile selecției, însă inițiativa este oricum de salută, un public mai numeros având ocazia să cunoască cercetările unuia liderii actuali ai bioeticii românești. Studiile sunt grupate tematic, în două secțiuni: „Provocările bioeticii creștine”, cuprinzând subiecte mai generale, la interfața dintre medicină și cadrele ei culturale și sociale, din trecut și de astăzi, în perspectiva credinței și tradiției creștine ortodoxe, și „Bioetică aplicată” (deși bioetica este considerată un tip de „etică aplicată” prin excelență), cuprinzând diverse subiecte mai particulare, din practica clinică, privind nașterea copiilor cu dizabilități, protetica și tentația „augmentării” naturii umane, transplantul de organe, bolile terminale și îngrijirile paliative, moartea și definirea ei, relația dintre secular și religios în ocrotirea socială). Scrisul cărții este elegant, bine argumentat, cu referințe culturale și teologice excelente, etalând, în plus, cunoștințele medicale sigure ale unui profesionist. Autorul este un bun

¹ Sebastian Moldovan, *Recenzii și notițe bibliografice, Book Reviews*, Sibiu 2017, pp. 279-280.

* Sebastian Moldovan, prof. univ. Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, Sibiu.
Email: smoldova@yahoo.com

cunoșcător al literaturii bioetice internaționale și naționale (din care nu ezită să citeze), cu care se află, adeseori, într-un dialog de la distanță (probabil provocat, în unele cazuri, de dialogul apropiat din timpul simpozioanelor de bioetică). Un exemplu, explicit de data aceasta, este „*Postmodernismul în bioetică. O propunere de dialog cu Denis Müller*”, în care pledoariei cunoșcutului teolog și etician protestant elvețian pentru o „secularizare deschisă” alterității epistemologice și morale – prin care acesta critică „închiderea” pe poziții creștine tradiționaliste ale unor bioeticieni precum H.T. Engelhardt și C. Delkeskamp-Hayes – i se răspunde cu observația că o asemenea deschidere însăși tinde să se închidă sau, folosind un termen hegelian, să se înstrăineze față de orice fidelitate axiologică (p. 33-37, aici p. 37); probabil alienare ar fi un termen mai fidel ideii de îndepărțare de propria identitate; un alt termen care ar merita înlocuit este cel de „copac” pentru cei din Eden, p. 198, cu cel de „pom”, fiind vorba de arbori cu fructe comestibile). În privința temelor aprinse ale bioeticii, autorul adoptă pozițiile clasice ale Bisericii, ca și pe cele ale tradiției umaniste în medicină, orientate „pentru viață”, dar cu atenție pentru multiplele aspecte ale realităților clinice (e.g., p. 229), și pledând mereu pentru o practică medicală în duh autentic creștin (p. 121-124; 140-143; 232-240). În cazul unui subiect precum „moartea cerebrală”, considerat noproblematic de medicina standard, predominantă, autorul se arată prudent; admite controversa științifică și rezervele teologice, dar nu exprimă o poziție personală.

Oameni care înnobilează¹

Camelia Strungari*

Există oameni în preajma cărora te simți bine, mintea se ascute, iar sufletul se înnobilează. Am trăit aceste momente în spațiul boem amenajat deasupra Librăriei Universității din Cluj, unde, de ani buni, funcționează filiala Uniunii Scriitorilor. Felul prietenesc și cald cu care ești primit de D-na Irina Petras, stăpâna locului, îți șterge repede sfiala de început. Întâlnirea pentru care venisem se desfășura pe holul vechii clădiri, în antecameră, dar majoritatea invitaților erau adunați în sala de conferințe. Patruzeci-cincizeci de persoane, bărbați, femei, universitari de diferite ranguri, scriitori, jurnaliști, studenți, discutau jovial sau râdeau, spunându-și felurite povestiri, multe din anii studenției, amintindu-și de foștii maeștri, de personaje excentrice sau întâmplări hazlii. Se povestea cu atâta haz, încât izbucneau în râs înainte ca anecdotele să fie spuse până la capăt.

În mijlocul grupului, se distingea Mircea Gelu Buta, profesorul nostru, înalt, cu aspect îngrijit, viguros și chipes, o figură aparte. Ochii căprui, strălucitori, cu gene negre și zâmbetul luminos. La cei șaizeci de ani, simți în el un caracter ferm, o virilitate aspră și o forță intensă. Apropiații spun că în el arde o flacără înaltă, cu totul deosebită, care domină toate situațiile. Crescuse în orașul Bistrița și reverise după anii de studii, reușind să-și construiască o carieră strălucitoare. Știuse să lupte la nevoie, iar mândria nu-i lipsise niciodată. Timpul a demonstrat că doctorului Mircea Gelu Buta îi pasă de munca lui, de oamenii în slujba cărora se află, iar dacă furia lui poate să fie, uneori, imensă, compasiunea îi este de două ori mai mare.

Ucenicise pe lângă maeștri celebri, iar scopul întâlnirii din acea zi era evocarea unuia dintre ei, a regretatului Mitropolit Bartolomeu Anania, despre care scrisese o carte de amintiri. Pentru a înlătura curiozitatea, încercă să

¹ *Tabor*, nr. 12, Cluj-Napoca, 2016

* Camelia Strungari, jurnalist, Bistrița. Email: camelia.strungari@yahoo.com.

explice celor prezenți de ce un medic a scris o asemenea carte: „Cei apropiatai Mitropolitului Bartolomeu, și câțiva dintre dânsii sunt aici de față, își amintesc cu siguranță istorisirile despre medici și medicină, despre slăbiciunea pe care Înaltul o avea față de acestea. El însuși încercase să devină medic, în dorința mărturisită de a îngrijii, pe lângă neputințele sufletești, și pe cele trupești. Cred că pe acest teritoriu ne-am întâlnit în acei ani de început ai păstoririi sale la Cluj, când și eu încercam să propun proiectul de resacralizare a relației dintre medic și pacient.

Părintele Profesor Vasile Leb, Părintele Profesor Ioan Chirilă, Profesorul Nicolae Miu, Părintele Ioan Pintea, cu toții eram entuziaști. Așa s-a înființat, la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj, Catedra de Bioetică Creștină. Multe întâmplări petrecute în toți acești ani sunt relatate în volumul de față... Si încă o mică povestioară: când Înaltul și-a rupt piciorul, în noaptea de Anul Nou, l-am vizitat împreună cu Familia Regală la Clinica de Ortopedie din Cluj, unde Majestatea Sa Regele a dorit să fie deschisă o sticlă de șamparie. Vă dați seama ce emoții la toți oamenii aceia?

Au urmat zile de suferință, pe care Înaltul, ca un bun creștin, încerca să și-o asume. Intuind că are forțele slăbite, adversarii reîncepuseră atacurile furibunde împotriva dânsului. Începuse lupta pentru menținerea religiei și icoanelor în școli. Atunci am auzit pentru prima dată mărturisirea că unii dintre jurnaliști îl poartă pe satana în ei, temă preluată cu ceva timp în urmă și de Papa Francisc. Am încercat să-i spun că nu există adversari, ci numai nevroze. Nu ștui dacă am reușit să-l conving...

După câteva săptămâni de spitalizare, Înaltul suferise o mică depresie. Dacă la început acesta refuza cu îndârjire teoriile pe care i le spuneam despre energiile negative din spitale, emanate din suferința pacienților, după un timp mi-a mărturisit că a început să le simtă pe propria piele și că dorește să fie scos din spital. Fiind un organism robust, recuperarea s-a produs repede. De atunci, indiferent de conjuncturi, când intram pe ușă, primul cuvânt pe care Înaltul mi-l adresa era legat de energiile negative: «*Ai avut dreptate, Gelule!*», și privindu-i pe cei din jur, continua: «*Vedeți de ce iubesc eu doctorii?...*».

Alex Ștefănescu despre Mircea Gelu Buta, în *România Literară*¹

Alex Ștefănescu^{*}

Prezentă la Bistrița, la aniversarea a 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc, redacția revistei „România Literară”, în frunte cu Nicolae Manolescu, președintele USR, a făcut o vizită și la Spitalul Județean Bistrița-Năsăud, coordonat de dr. Mircea Gelu Buta. Directorul revistei, Nicolae Manolescu, declară că este impresionat de ceea ce a văzut în spitalul bistrițean și că exemplul de management ar trebui preluat și de alte instituții de sănătate din țară, pe lângă faptul că în momentul de față spitalul bistrițean este cel mai modern din țară, aici avându-se grijă și de sufletul pacienților prin bisericile din spital, dar și prin acțiunile culturale realizate.

În nr. 45 al celei mai importante reviste literare din țară, cunoscutul critic Alex Ștefănescu scrie despre Mircea Gelu Buta și despre cea mai recentă apariție editorială a acestuia, „Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania”, apărută la Editura Renașterea din Cluj-Napoca.

„Mircea Gelu Buta este un medic valoros și conduce un spital organizat și dotat la standarde internaționale (fiind omologat de NATO). Bine pregătit ca medic, este în același timp inițiat în literatură și teologie. Informația sa, ca și prin talentul literar, dovedit în paginile memorialistice publicate anterior, era îndreptățit să publice o carte apărută recent într-o a doua ediție, revăzută și adăugită: Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu”. Apoi, Alex Ștefănescu îi face un portret Mitropolitului Bartolomeu, continuând cu legătura puternică pe care a avut-o cu Mircea Gelu Buta, care este „un bun portretist”.

Concluzia cronicii criticului Alex Ștefănescu despre cartea universitarului Mircea Gelu Buta este următoarea: „Asemenea evocări nu mai sunt doar evocări,

¹ Răsunetul, Marți, 25 octombrie 2016

* Alex Ștefănescu, critic și istoric literar, membru al Uniunii Scriitorilor din România.
Email: alex2108145@yahoo.com

sunt literatură", dând gir astfel încă o dată scriitorului bistrițean pe tărâmul cuvintelor.

Volumul „*Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*” a fost lansat zilele trecute la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, condusă de criticul Irina Petraș. Despre carte și autor au vorbit rectorul Universității „Babeș-Bolyai”, academicianul Ioan Aurel Pop, președintele Senatului universității clujene – prof. univ. dr. Ioan Chirilă, directorul Bibliotecii Județene Bistrița – Ioan Pintea, prof. univ. dr. Dan Lucian Dumitrașcu de la Universitatea de Medicină și Farmacie Cluj, Călin Pălimaru, Zorin Diaconescu, concluzia fiind că „*autorul arată măiestrie de scriitor, fiind nu numai martor, ci și narator*” al unor vremuri deosebite în care Mitropolitul Bartolomeu a activat nu doar ca un vrednic păstor de suflete, ci și ca un creator de literatură de o adevărată calitate.

Monografia unei stări de spirit¹

Tudorel Urian*

Pe fondul preocupărilor științifice ale doctorului
Mircea Gelu Buta, o carte precum
Tabloul de absolvire pare să aibă
doar semnificația unei violon d'Ingres.

În volumul său din 1983, *Alchimia existenței*, Alexandru Paleologu are un scurt text confesiv, *O revistă și un profesor*, în care își amintește cu dureroasă nostalgie de fostul său profesor de fizică și chimie de la Liceul „Spiru Haret”, Artur Voitnovici. Acest profesor (al cărui nume nu a trecut decât prin acest text în afara cercului de absolvenți, din perioada interbelică, ai liceului) este, omul care, în mod indirect, a trasat destinul științific al lui Mircea Eliade. Pentru că, își amintește Alexandru Paleologu, de numele lui Mircea Eliade a luat cunoștință din revista liceului, „*Vlăstarul*”, primită cu ocazia serbării de sfârșit de an, în 1932, unde viitorul savant publicase un articol despre alchimie, foarte erudit și oarecum în răspăr cu punctele de vedere vehiculate în epocă.

Or, două decenii mai târziu, Constantin Noica (și el absolvent de Spiru Haret, în același an cu Mircea Eliade) avea să-i povestească lui Alexandru Paleologu că viitorul istoric al religiilor scriseșe acel articol, după o vară de intensă documentare, pentru a-i da o replică profesorului Voitnovici, cel care îl lăsase corigent la chimie. Paleologu însuși l-a avut ca profesor de chimie pe Artur Voitnovici și își amintește că deși nu a înțeles niciodată mare lucru din acest obiect a primit întotdeauna notă de trecere pentru că scria la „*Vlăstarul*” și, cum „*chimist n-are să ajungă, poate ajunge scriitor*”. Mai târziu, bătrânul

¹ *Monografia unei stări de spirit*, în *România literară*, nr. 7/22, București, februarie 2008, p. 14.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

profesor și-a deschis o farmacie pe Calea Victoriei și Alexandru Paleologu își amintește cum îl privea serile, prin vitrina luminată, trebăluind printre borcane și eprubete, fără a îndrăzni însă ca, măcar o dată, să intre și să îl îmbrățișeze. Regretul (prea) târziu al acestei timidități excesive se transformă într-o confesiune sfâșietoare:

„Era tot mai bătrân acum și părul îi era din ce în ce mai puțin roșu; eu eram prea Tânăr și m-aș fi jenat să-l îmbrățișez, cum aş face-o azi, și cum nu cred să fi făcut vreodată vreunul din foștii lui elevi. A murit demult (azi ar fi fost mai mult decât centenar), a murit fără să știe că măcar unul dintre ei ar fi făcut-o”.

Iată o frumoasă și târzie declarație de iubire făcută unuia dintre dascălii care, la vremea respectivă erau coșmarul elevilor Mircea Eliade și Alexandru Paleologu (din cauza culorii părului, era poreclit în școală „câine roșu”).

Textul lui Alexandru Paleologu nu produce mari revelații estetice sau ideatice, dar copleșește prin formidabila sa forță empatică. Fiecare dintre noi purtăm în suflet culpa, mărturisită sau nu, de a nu le fi arătat unor persoane cărora le datorăm multe în devenirea noastră (fie și prin contraopțiune) – bunici, părinți, profesori, maeștri –, recunoștința reală pe care le-o purtăm în suflete. Sau pe aceea de a ne fi exprimat această recunoștință doar atunci când a fost mult prea târziu.

Mircea Gelu Buta este un medic de mare notorietate din Bistrița (de ani buni este directorul spitalului județean), preocupat în egală măsură de valorile credinței și de literatură. Împreună cu I.P.S. Bartolomeu organizează în fiecare an la Bistrița un colocviu, Medicii și Biserică, ale cărui lucrări sunt ulterior strânse în volume. Împreună cu soția sa, Liliana Buta a publicat Istoria universală a nursingului și Cioran, psihanaliza adolescenței (o primă încercare de incursiune în gândirea lui Cioran din perspectiva experiențelor trăite de filosof în anii copilăriei și ai adolescenței). În fine, în anul 2004, scriitorul și publicistul Dan Ciachir a realizat o carte de con vorbiri cu doctorul Buta, Biserică din spital (Editura Anastasia).

Pe fondul preocupărilor științifice ale doctorului Mircea Gelu Buta, o carte precum Tabloul de absolvire pare să aibă doar semnificația unei violon d'Ingres. Un volum aflat la limita dintre proză și memorialistică menit să-i ofere autorului său prilejul unei scufundări nostalgice în atmosfera inocentă și destinsă a propriilor ani de liceu. Cum însă colegii autorului nu se numesc

Mircea Eliade și Constantin Noica, întrebarea firească pe care și-o pot pune potențialii cititori ai cărții este, în ce măsură sunt demne de interes întâmplările mai mult sau mai puțin hazlui, petrecute la începutul anilor '70 într-un liceu din Bistrița. Pentru că, în mod evident există o mare diferență între temperatura emoțională a autorului care, scriindu-și cartea își retrăiește viața și cea a cititorilor cărții, care nu cunosc nici unul dintre personajele evocate și își pot imagina cu greu clădirile, străzile și sălurile, evocate cu deplină familiaritate. În cazul lui Alexandru Paleologu, interesul pentru profesorul Artur Voitinovici era dat (și) de mica istorie a lui Mircea Eliade, povestită de Noica autorului. Ce ar putea stârni însă, unui cititor din afara Bistriței, interesul pentru profesorul Livius Gubesch, fostul diriginte al lui Mircea Gelu Buta? Mai ales că, trebuie să o recunoaștem, autorul nu are savoarea de povestitor a lui Creangă, menită să transforme anonimi din viața reală în personaje de istorie literară.

Și totuși, în pofida premiselor nu foarte încurajatoare, textul lui Mircea Gelu Buta conține nebănuite resurse de empatie. Pentru că dincolo de faptele propriu-zise (care seamănă cu năzdrăvăniile tuturor absolvenților de liceu din România, dinainte de 22 decembrie 1989), de chipurile profesorilor și colegilor de clasă (prin nimic mai demne de a fi memorate decât cele cunoscute de fiecare dintre noi), de tabloul unei României aflate la sfârșitul perioadei de destindere (în care tradițiile populare erau încă prezente, tinerii ascultau cu nesaț Beatles și Rolling Stones, liceenii începeau să descopere emisiunile postului de radio „Europa Liberă”, mai întâi prin rubrica lui Cornel Chiriac, Metronom), autorul izbutește să reconstituie starea de spirit a generației sale. Autorul psihanalizei adolescentului Cioran nu pierde prilejul să-și psihanalizeze propria adolescență. El se transpune în pielea elevului care a fost acum treizeci și cinci de ani, își umple sufletul cu visele și speranțele sale de atunci și încearcă, din perspectiva maturului de azi să constate ce s-a ales de viață să și a colegilor de generație. La vîrstă liceului fiecare avea viața în față, toate visele păreau realizabile, chipurile erau luminate de speranță și încredere în viitor.

O vîrstă a inocenței și generozității, la care nimeni nu își imagina că viața este făcută și din intrigi strecurate abil în urechea celui mereu gata să le asculte și să le propage ca pe adevăruri demonstrate, lovitură pe la spate, mârșăvii de tot felul, trădări și ipocrizie. Există o stare de spirit, specifică vîrstei adolescentei, indiferent de epocă și de condițiile istorice. Este vîrstă

paradisiacă, la care nimic nu este definitiv pierdut, eșecurile par glume și bucuria vieții irumpe la tot pasul. Scrie Mircea Gelu Buta:

„În visurile noastre nu apăreau decât oameni frumoși, manierați, eleganți și tandri. În proiectele noastre își găseau locul doar povești de iubire, cu oameni însetați unul de celălalt, fideli necondiționat, devotați până la sacrificiu, în numele unor sentimente neostoite. E minunat să poți să visezi... E fascinant să poți construi dantelării ale unui destin ce va să vină și să încerci să crezi că, dacă îți dorești cu adevărat ceva, tot universul te va ajuta să îți îndeplinești dorințele, fiindu-ți complice întru fericire” (p. 157).

Din păcate, aproape nici un destin nu este pe măsura viselor din adolescență (cineva poate să dobândească averi, dar să se îndepărteze de ceea ce credea că este vocația sa reală, altcineva să-și urmeze dragostea, dar să-și rateze cariera sau să aibă o carieră strălucită cu prețul unei singurătăți asurzitoare), aşa că, mai devreme sau mai târziu, apare deziluzia. Copilul din fiecare dintre noi moare o dată cu primele dezamăgiri majore, în momentul în care constată pe propria piele că fericirea nu este obligatorie și că oricât de mult și-ar dori un lucru există posibilitatea, ba chiar probabilitatea foarte mare, ca el să nu-i devină niciodată accesibil. Ce se alege din visurile sale? O spune autorul:

„În visurile noastre nu apăreau decât oameni drepti, frumoși, manierați și tandri. Dar viața trăită seamănă nedrept de puțin cu cea construită cu gândul, în anii când toate drumurile erau încă deschise.” (p. 172)

În lumea bezmetică a tranzitiei spre nu se știe ce, în care asistăm fascinați la destructurarea valorilor, la triumful necondiționat al prostiei agresive, al imposturii, al trivialității și al parvenitismului, o carte precum *Tabloul de absolvire*, de Mircea Gelu Buta, lipsită de valențe artistice deosebite și fără mari ambiții ideatice, are meritul de a scoate pentru o secundă la lumină copilul ascuns în sufletul fiecărui dintre noi. Citind-o, nu se poate să nu-ți pui întrebarea: „*Dumnezeule, ce se întâmplă cu viața noastră?*”

Medicină – Poezie – Prietenie

Ana Dragu*

Mai aproape de viață
„Cu toții avem oameni cărora
trebuie să le mulțumim.
Unora pentru o vorbă bună,
alțora pentru susținere,
alțora pentru dragostea
pentru literatură.”

Întâlnirile mele cu dr. Mircea Gelu Buta nu au fost puține de-a lungul timpului, iar frecvența lor a crescut nu atât datorită unor nevoi medicale pe care poate mulți medici le-ar fi putut alina, cât datorită unui poem. Era un poem din prima mea carte, care tocmai văzuse lumina tiparului la Editura Charmides și a cărei apariție mă găsise internată în spital. „*Cine va spăla trupul tău și cine îi va pune haine bune...?*” Așadar un poem dintr-o carte nelansată încă. Posibilitatea unei lansări nu părea să se întrețărească, deoarece starea mea medicală transformase spitalul într-un fel de casă pentru câteva luni. Astfel, propunerea medicului iubitor de literatură de a-mi lansa cartea în spital a fost o bucurie cum puține pot avea loc într-o casă a bolii cum e, de cele mai multe ori, spitalul. O lansare frumos și minuțios pregătită într-o sală plină de doctori, asistente și pacienți. Cu afișe și anunțuri în tot spitalul. Însă, mai mult decât sprijinul material indispensabil organizării unei lansări, Mircea Gelu Buta mi-a oferit suportul moral și încurajări literare din cele mai sincere. Se vedea pur și simplu cât de importantă este literatura pentru domnia sa. Nu știam atunci, dar aveam să aflu că se documenta insistent asupra relației dintre medicină și literatură și că vorbea, într-un limbaj extrem de aplicat, despre proprietățile curative ale literaturii și ale poeziei în special.

* Ana Dragu, poet, jurnalist, director Centrul de autism „Micul Prinț”, Bistrița, 2001.
Email: autism.europa@gmail.com

E greu de explicat ce înseamnă pentru un poet debutant un telefon prin care să fie anunțat simplu: „*Uite, am fost la un congres și i-am citit din carteata lui x sau y (un ministru, un cleric, un medic sau un prieten) și s-au bucurat*”. În orice fel de timpuri, astfel de gesturi, pe care Mircea Gelu Buta continuă să le facă, înseamnă enorm, pentru că, aşa cum spunea regretatul poet și prieten Mircea Ivănescu „orișicătuși de puțin contează enorm”. Mult a însemnat și pentru mine sprijinul literar și uman pe care mi l-a acordat un om special în vremuri dintre cele mai grele.

De la grija pentru sănătate, pe care medicul Mircea Gelu Buta le-a arătat-o copiilor mei, sprijinul pentru construirea Centrului de Resurse și Referință în Autism Micul Prinț, pe care mi l-a acordat managerul medical Mircea Gelu Buta, și sprijinul literar, pe care mi l-a acordat scriitorul Mircea Gelu Buta, până la o filosofie specială a relațiilor interumane, nu e decât un pas.

Peste ocean, pentru mai mult de un sfert de secol, revista Literatura și Medicină publică eseuri academice de calitate privind explorarea conexiunilor interdisciplinare dintre literatură, cunoștințe medicale și practică. Boala, boala și sănătate, științe medicale, traumele și corpul sunt examineate prin texte literare, medicale și culturale. Printre cititorii revistei se numără profesioniști în sănătate, precum și oameni de știință, literați, istorici, scriitori, specialiști în teorie narativă, retorică, traumatologi, antropologi, oameni de cultură și critici. Tematica specială a oferit examinări de neprețuit, extinse pe domenii importante precum Diferență și identitate; Genomică, Literatură, Arte vizuale și Cultură și, mai recent, Povestiri despre Cancer. „Literatura și Medicină” are un aspect tematic și general în fiecare an.

Legăturile strânse dintre literatură și medicină sunt investigate azi cu o convingere din ce în ce mai mare și în România. Nu de mult, la Timișoara, a fost organizat un festival de literatură dedicat special medicilor de toate specialitățile și numărul participanților a fost covârșitor. Despre acest interes pe care Occidentul îl dă acestei relații interdisciplinare vorbește adesea cu erudiție conferențiarul Mircea Gelu Buta, ținând aproape medicii de scriitori și pe toți aceștia de religie. Cu alte cuvinte cât mai aproape de viață.

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Recenzii și referințe critice

In Honorem Mircea Gelu Buta

MIRCEA GELU BUTA

TABLOUL DE ABSOLVIRE

Lansarea volumului s-a făcut în ziua de 21 iulie 2015,
la sediul filialei Uniunii Scriitorilor din România, Cluj-Napoca

Atent la detalii, la atmosferă, la tot ce se întâmplă în jur¹

Irina Petras*

Lansăm astăzi la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor o carte de amintiri semnată de doctorul Mircea Gelu Buta: „*Tabloul de absolvire*”. Am răsfoit-o și am descoperit că e o carte care – la prima întâlnire cu ea – are o poartă îngustă de acces, cam în felul „*poveștilor din armată*”. De câte ori m-am aflat într-o împrejurare cu bărbați care povesteau despre armată, îmi dădeam seama că e un dialog care mă excludea de la bun început. Tot aşa se întâmplă și la întâlnirile de 10 ani, 20 de ani, 30 de ani de la terminarea liceului, dacă absolvenții merg însotiti de soți sau soții. Dacă ați fost la asemenea întâlniri, cu siguranță ați remarcat ce figuri posomorâte, suspicioase au soții, respectiv soțile, timp în care foștii colegi de liceu povestesc hohotind despre „*îl mai ții minte pe ăla*”, „*mai știi când*” și aşa mai departe, cu atâtă voie bună și cu atât chef, dar de care nu se molipsesc „*aparținătorii*”, cum zic medicii. Aceasta ar fi prima reacție pe care poți s-o ai față de o carte care se numește „*Tabloul de absolvire*”, când tu nu eşti absolvent al acestei școli cu un nume aşa de mare pentru ardeleni.

Dar există o a doua poartă. O a doua poartă o deschide domnul Buta, din clipa în care ieșe un foarte bun povestitor. Și, ca foarte bun povestitor: atent la multe detalii, la atmosferă, la ceea ce se întâmplă în jur, fiindcă toate amintirile lui sunt puse în niște cadre și are grija ca aceste cadre să fie bine desenate, prin această a doua poartă reușește să-ți trezească propriile tale amintiri. Devii nostalgie, toate asperitățile se rotunjesc, fiindcă și dacă amintirile despre anii de liceu au secvențe mai întunecate, ele sunt despre anii de liceu și nu au cum să fie altfel decât rotunde, netede și foarte bune la mângâiat, la mângâiat cu

¹ Prezentare făcută la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Irina Petras, critic literar, eseistă, traducătoare și editor român, președinta Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj. Email: irinapetras47@gmail.com

amintirea. Chiar de la pornire are o asemenea invitație la nostalgie, pentru că la întâlnirea cu „*Tabloul de absolvire*” se întâmplă ca noi să nu fim foarte tineri, cu excepția câtorva oaspeți, și să mai știm ce înseamnă un tablou de absolvire.

Era atât de important pentru elevi, pentru profesori, pentru comunitate, pentru că pe vremea aceea era ceva să fii absolvent de liceu. Îmi aduc aminte cum stăteau în vitrinele Librăriei Universității, pe vremea când eram profesor la „*Şincai*”, și câtă lume se oprea să vadă. Era un eveniment, un eveniment care astăzi, recunoașteți, terminarea liceului nu mai este deloc un eveniment, decât dacă poate nu știi să scrii românește, dacă ai luat nota 2 pe copiat și aşa mai departe. Să fie o sărbătoare că ai încheiat și tabloul să fie pe perete, asta ține de alte generații. Prin urmare, când citești „*Tabloul de absolvire*”, ești trimis în vremea aceea când era un eveniment să fii licean, când să ai carte însemnată ceva.

O a treia poartă de intrare în această carte o deschide acest foarte bun povestitor, de care vă vorbeam, înspre Bistrița.

Povestitorul își amintește foarte multe lucruri despre Bistrița.

Le-am citit cu foarte mare placere, Bistrița este un târg cu influență germană, în care anumite tabieturi, anumite reguli, anumite lucruri se întâmplă după un tipic care celorlalți le este străin. M-am simțit foarte bine că m-a putut face să-mi aduc aminte de mine, pentru că tabieturile, plimbările și alte lucruri despre care autorul povestește că se făceau la Bistrița sunt ca pe vremea mea, la Harghita. Am și scris despre asta, că actualele încercări și intenții de recuperare a străzilor, zonelor, cafenelelor e semn că ne dorim să redevenim locuitori cu stil ai orașului în care trăiesc, cum era pe vremea noastră. Felul în care băteam strada în Harghita, la fel ca la Bistrița, duminica, îmbrăcați frumos, aproape cu uimire îmi aduc aminte cum o parcurgeam dintr-un capăt în celălalt, și ne opream, și ne salutam, și schimbam două vorbe, și iar ne plimbam, și treceam iar unii pe lângă alții. Era un ceremonial de apartenență, de bunăstare împreună extraordinară. Asemenea secvențe are cartea, foarte multe dincolo de cele la a căror amintire vom reacționa, mai ales domnii de față care au fost colegi autorului.

Ce reușește autorul să evidențieze este că liceul este o experiență mult mai specială decât facultatea. Vă povestesc o experiență cu un coleg de-al meu, cu care mi s-a întâmplat să lucrez de multe ori alături, și am putut observa care este tonul lui, care este atitudinea lui față de cei cu care venea în relație. La un

moment dat, a intrat un om cu care a schimbat chiar numai două vorbe, după care domnul respectiv a plecat. I-am zis imediat: „*Ti-a fost coleg de liceu*”. „*De unde știi?*”, m-a întrebat mirat. Se vede de îndată, cu un coleg de liceu se întâmplă ceva, se schimbă vocea, se înmoaie tonul, capătă ceva copilăresc. Este ceva în momentul în care doi foști colegi de liceu se întâlnesc, apare o scânteie. Scânteia aceasta o are „*Tabloul de absolvire*”.

Și o observație fără legătură cu cartea: Gelu Buta, ca să-i zic și eu prietenește, are un zâmbet special, are umor. De când l-am întâlnit astăzi, m-am tot gândit de unde mi-e aşa de cunoscut, aşa de familiar acest zâmbet. Și brusc m-am luminat, seamănă cu Walter Matthau, actorul meu preferat, cu ochii ușor mijiți și știi că spune mai mult decât spune și că știe mai mult decât pare să știe.

Un contract cu cititorul¹

O carte în trei prezentări

Aurel Rău*

Mie mi-ar plăcea ca autorul să ne spună secretele sale care l-au făcut să devină aşa, pe neobservate, scriitorul bistrițean pe care îl vedem acum. Cartea „*Tabloul de absolvire*”, apărută recent la Editura Școala Ardeleană, am citit-o și în prima ediție, o primisem de la domnul doctor Buta, și m-am bucurat să descopăr încă de atunci un talent de povestitor. Mi se părea că rămâne la orizontul amintirilor de fost licean la Bistrița, pentru că este o tărie deplină a evocării și relatării lucrurilor prin psihologia liceanului de altădată. La început am văzut acest amestec, între tot felul de fleacuri, aparent copilărești, dar cu un caracter special, esențial acestor lucruri foarte specifice pentru psihologia diverselor vârste ale copilăriei. Mă gândeam la un amic scriitor care spunea, ironizând un poet contemporan, uite, vezi, și se pare că românul e colosal. Uneori, aceste lucruri mărunte sunt marile imagini pentru acest tablou, emoțiile, gândurile copiilor pentru a se pregăti pentru acest tablou. Totul ține de o intimitate a ideilor. La a doua lectură a cărții, am înțeles că toate aceste lucruri fac parte dintr-un angrenaj cu care este restabilită o epocă și este pusă în fapt literar o meditație despre o existență, existența socială, dar și despre existența culturală într-un mediu dat, în aceste limite ale evocării copilăriei și a adolescenței.

Autorul este un om adult, care judecă lucrurile respective cum un părinte s-ar duce la o întâlnire a elevilor printre care se află și fiica lui, elevă. Iar el, cu toată înțelepciunea omului reprezentativ în mediul social dat, se apleacă cu înțelepciune spre acest univers, cu nostalgie, și încearcă să-și amintească perioada când a fost și el școlar. Totodată, avem surpriza aflării în fața unui talent de povestitor, care redă lucrurile cu o mare fidelitate, știi că tot ce spune

¹ Prezentare făcută la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Aurel Rău, poet, prozator, traducător și eseist. Email: rauaurel@yahoo.com

el e aşa. Scrie vorbit. Stilul în care este scrisă cartea este o vorbire continuă în care nu este nicio dificultate, nici să meditezi asupra vieții, asupra existenței, nici să te bucuri de ceea ce a fost o frumusețe la nivelul trăirii. Am văzut și nota cu care începe cartea și care spune aşa: „*Dragii mei cititori,...*”. E a omului care, vorbind, are încredere că transmite și reflecția asupra lucrurilor pe care le povestește. Este un echilibru foarte frumos între gând și vorbă, între entuziasmarea pentru lucrurile candide și judecata omului matur, care – deși face cu adevărat o operă pedagogică – este cu totul străin de orice intenție moralizatoare.

Există în carte și alte lucruri care relevă un anumit mod de a fi povestitor, un povestitor pentru care cititorul este foarte important.

Autorul are o relație directă cu cititorul, are sentimentul efectiv că are în față un cititor. De fapt, și-a asigurat un cititor. Lansează un element de curiozitate, vezi capitolul prim, pe urmă îl cheamă în maturitate, pentru o retrospecție în copilărie, privirea tabloului de absolvire e cu tandrețe și cu o anumită distanță, cu o poziție critică. Cum observă și Ion Mureșan, vorbești dintr-odată și despre moarte, și despre frumusețea tineretii, și despre caracterul abstract al unor fotografii. Totodată, s-a pregătit și o modalitate a cărții, ne prinde și aşteptăm să ni se spună în cele din urmă cum e cu tabloul respectiv, ceea ce ne și oferă capitolul penultim sau antepenultim al cărții. S-a făcut deja un contract cu tine și tu, cititorul, l-am contrasemnat de la început, de la primul capitol, și vezi mereu asta, din modul în care sunt alternate secvențele. Sunt mai multe capitole, unele în care pretextul se naște singur, chiar atunci, din modul în care se întâmplă lucrurile povestite. Acest lucru este suficient pentru a se lega o povestire, din micile amănunte precum cel din excursia în Munții Rodnei, unde copiii nu se culcă imediat cum le cere dirigintele, ci mai stau puțin, cât să înceapă o povestire. Și de la personajele acestea din jurul autorului știm că dimineață vor avea o mică problemă din cauza nesomnului, căci vor avea de urcat pe munte. Și aşa cititorul e prins și stă să vadă cum se vor descurca dimineață acești mici eroi care dimineață, toropiți de somn, vor căuta să se ascundă de dirigintele lor. Și totodată aștepți și la o frumoasă redare poetică a Munților Rodnei, de la Valea Vinului și până la Lacul Lala. Eu am fost cucerit de acest amănunt, pentru că în 1953, când am mers prima dată la cabana scriitorilor de la Valea Vinului și am stat o lună, mi-a plăcut foarte mult ce a

fost acolo, dar am rămas și cu un regret. Nicolae Jianu, care era înalt, frumos și cu mare succes la femei, spunea că face cu fiecare serie de scriitori de la Valea Vinului și o excursie la Lacul Lala. Dar pentru a face excursia asta, trebuia să plecăm de seara și să călătorim toată noaptea, astfel încât în jurul orei 2 noaptea să ajungem deasupra Lacului Lala, unde vom dormi puțin, pentru a prinde răsăritul acolo. Atunci eu am ratat și, citind acum „*Tabloul de absolvire*”, am zâmbit și m-am bucurat de modul în care copiii nu ratează bucuriile de felul acesta. Au ajuns la lac și unii dintre ei au și intrat în apa foarte limpede de iezer. Și eu, cu amintirea aceasta înmagazinată, m-am bucurat de secvența din carte, cu atât mai mult o să se bucure cei care nu au putut avea amintiri cu Lacul Lala. Sunt vreo cinci capitole de acest fel, eu mi-am notat „*Revederea*”, „*Iernile copilăriei*”, povestea parcului botanic din curtea Liceului „*Liviu Rebreanu*” sau „*Nevinovatele iubiri*”. Sunt alternate aceste capitole substanțiale cu foarte multe capitole scurte, de o pagină-două, care sunt un fel de notații lirice deosebite, precum strânsul rудelor sub vie și culesul strugurilor. Sau capitolul „*Puiu’ târgului*”, în care este evocată imaginea aceea a târgului care dă tradiție orașului Bistrița. Sau capitolul despre plimbarea de duminică, în care este redată psihologia aceasta a bistrițenilor de a se simți bine în momente speciale, în spațiul acesta al centrului orașului. Dincolo de faptul că sunt evocați diferiți profesori ca o mitizare a lor, aceste personaje capătă și o consistență epică.

Această carte este o fâșie, în istorie, a unui mediu. Orașul Bistrița prinde astfel un moment istoric, în care avea în componența etnică sași, care au prins apoi un moment istoric în care au plecat în Germania, părăsind astfel ceva ce a dat o notă istorică, o existență de câteva veacuri care a însemnat ceva important pentru civilizația transilvană. Am citit cu placere cartea, o consider și un fel de monografie atât a orașului, cât și a împrejurimilor, prin intermediul personajelor care constituie un adevarat cult al familiei, prin biografiile lor. Se intră și se străbate Valea Someșului, Valea Bârgăului cu Bistricioara și Colibița, zona aceea de sub munți, și apoi celealte sate care înconjoară Bistrița, cu specificul ei multicultural.

Ani de liceu¹

Ion Mureșan*

Tabloul de absolvire, cartea doctorului Mircea Gelu Buta, nu are atât o miză literară, deși e scrisă fără stângăcii, cât una de recuperare în scris a „cimitirului tinereții mele”, cum ar zice Bacovia. „Nu voi întoarce eu capul din fotografia de grup”, scria undeva Cărtărescu. Mircea Gelu Buta încearcă tocmai asta: să-și miște capul din fotografia de grup. Pretextul narațiunii e simplu: cu ocazia unei întâlniri a promoției, după mulți ani de la absolvirea liceului, autorul este solicitat să găsească „Tabloul de absolvire” (un panou pe care se lipesc fotografiile elevilor și profesorilor („o mulțime de destine”), se desenează ceva și se scriu câteva rânduri inspirate sau înțelepte drept crez al generației). Căutând tabloul, printre alte tablouri, directorul liceului face o observație șocantă: „Observați că aceste tablouri nu conțin nici una din trăirile acestor tineri, nici măcar una din faptele lor teribile”. Răspunsul doctorului e și el șocant: „Parcă omul nu s-ar fi născut și ca urmare nici n-ar putea să moară”. Scurta conversație îl face pe autor să încerce să resuscite partea muritoare din partea nemuritoare. Memoria scoate la suprafață o întreagă galerie de „oameni, fapte, întâmplări”, portrete și caractere de colegi, profesori, rude, sau, pur și simplu, cunoștințe care se încăpățânează să reziste exemplar în amintire ca figuri luminoase (profesorul Gubesch) ori mici satrapi politici (Secarea). Sigur, nu lipsesc condimentele cu care Dumnezeu a hărăzit adolescența: iubiri, năzdrăvării, primele betii, cărțile memorabile, necazuri. Nu e cazul să intrăm în amănunte. Trebuie să recunoaștem că astfel de demersuri au farmecul lor, căci stimulează tendințele noastre bovarice: căutarea de sine în oglinda memoriei altuia. Până la urmă ajungi la concluzia că situațiile sunt date în număr limitat, aşa că sunt arondate, ca uniformele în armată, mai multor leaturi. Trei lucruri ar mai fi, în fugă, de observat. O dată că autorul (care se identifică cu naratorul) încearcă să

¹ VERSO, Anul 2, nr. 27, 1-15 decembrie 2007.

* Ion Mureșan, poet și publicist român. Email: muryion@yahoo.com

surprindă, cu onestitate, și epoca, nu tocmai paradisiacă. Liceanul decodează când confuz, când limpede, dar fără ostentație și fără a abuza, intersecția a două lumi: lumea intelectuală interbelică supravegheată de Securitate și urmărită de spectrul dosarelor, încercând să transmită copiilor valori etice și culturale solide, și aristocrația de partid muncitoresc, brutală, aculturală și lipsită de principii.

O altă observație: naratorul nu-și tratează amintirile cu detașarea superioară a perspectivei omului matur. Pare a ști destul de bine că „*harfele răsfirate în zbor invers le pierzi*”, ca să-l parafrarez pe Ion Barbu.

Tocmai această conservare a dimensiunilor exagerate și complicațiilor cu care liceanul își investește lumea dă narațiunii autenticitate și îi infuzează farmec și melancolie. Își, în sfârșit, fiindcă tot am vorbit mai sus de un alt jurnal de adolescență, e de observat că romanticismul e în declin de la o generație la alta.

Întoarcerea în timp¹

Zorin Diaconescu*

„Întoarcerea în timp, întoarcerea la noi, cei care am fost cândva, sunt dovada că viața este un miracol, iar frumusețea ei este atât de copleșitoare, încât merită să-i aștepți izbucnirile. Merită să rabzi, să înduri, să taci, să suferi scrâșnind din dinți, pentru că, nu se știe, poate îți va fi dat să trăiești încă o dată clipe de frumusețea celor care ți-au fost hărăzite în trecut.” – o profesiune de credință mărturisită de autor în prefața volumului, respectând angajamentele de până acum ale unei generații sortite să crească în casele unor părinți a căror lume spirituală avea să dispară prin anii '50 ai secolului trecut, pentru ca o jumătate de veac mai târziu, lumea să se întoarcă la valorile devenite tabu în vremea impusă a dictaturii. Întâlnirea alumnilor la o cifră rotundă de ani de la absolvirea școlii este un excelent prilej, dar și o obligație de a cunoaște și recunoaște ingratitudinea rolului pe care omul îl joacă pe tabla de șah a istoriei, a datoriei creștinești de a menține respectul față de principiile moralei mai presus de accidentele cotidianului, dar și înclinația sufletului românesc spre împăcarea, iertare și îngăduință. Generația evocată de Mircea Gelu Buta prin derularea caleidoscopică a amintirilor este prinsă de două ori pe picior greșit: o falsă dictatură ideologică a unui proletariat imaginar interzice spiritualitatea tradițională, aplicând după război formula anului zero, în virtutea căreia tot ce apartinea sau amintea în vreun fel de trecut trebuia să dispară în neant. În loc era chemat să apară un trecut rescris de ideologii puterii drept permanentă justificare a prezentului, concluzie ideologică și logică în care gândirea milioanelor de români a fost ținută prizonieră până în ziua în care demolarea ei a venit la fel de imperativ ca impunerea, cu jumătate de veac în urmă, a modelului de societate sovietică. Din nou, oamenii au fost nevoiți să schimbe greutatea de pe un picior pe celălalt, să facă o piruetă grabnică și să nege cu zel ce afirmaseră până mai ieri.

¹ Prezentare făcută la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

O situație deloc confortabilă, care a reclamat victimele de rigoare, chiar dacă acestea au fost clasificate ulterior colaterale.

Mircea Gelu Buta este un vindecător prin profesie, dar și prin vocație. Amintirile sale, care sunt ale unei generații îndreptățite să se considere ca atâtea altele de sacrificiu, evită cu tact situațiile și concluziile radicale în numele moralei creștine, dar și a bunului simț comun. Memorialistica noastră contemporană suferă de un complex justițiar, pe care autorul „*Tabloului de absolvire*” nu-l împărtășește. „*Copilăria mea a fost o poveste frumoasă, un adevărat vis*” – își începe autorul demonstrația de forță, fiindcă anii '50 în România postbelică, proaspăt devenită republică populară, sub conducerea fără drept de apel a Partidului Muncitoresc Român, nu au fost tocmai o poveste frumoasă, nici cel puțin în vis, fiindcă bieții copii din vremea aceea nu se bucurau de un prezent care să dea aripi imaginației lor, dincolo de inocența vârstei și de fireasca dragoste de viață cu care ne naștem fiecare dintre noi. Cu foarte mult tact, autorul oculește furcile caudine prin care erau obligați să treacă părintii în lumea duplicită instalață la noi, unde orice strângere în plus a curelei trebuia prezentată drept un mare succes, orice constrângere suplimentară aplicată drepturilor cetățenești, și aşa foarte firave, era o nouă eliberare și – pentru că români nu au pierdut niciodată simțul umorului, chiar și atunci când nu le-a mai rămas nimic altceva – fiecare șut în spate, un pas înainte pe calea „*progresului și a bunăstării*”. Într-un stat polițienesc era periculos să vorbești deschis în fața copiilor cărora le-ai inoculat respectul pentru cinsti și adevăr și era jenant să le spui ceea ce le spuneau autoritățile la școală – de aici a rezultat un comportament schizoid, care a mutilat psihic câteva generații de cetățeni ai acestei țări, o țară de care nu ne-am lecuit pe deplin până în ziua de azi.

Mircea Gelu Buta trece însă această dramă colectivă în fundalul amintirilor sale, o prezență tăcută și avertizoare, care nu are nevoie de zurgălăi pentru a ne aminti fapte pe care le știm cu toții – care am apucat acele vremuri – și care de aceea nu mai merită pomenite, cât despre generațiile prea tinere pentru a avea amintiri din vremea aceea, ele oricum nu vor înțelege și nici nu-i prea interesează ce s-a întâmplat atunci. Așa că, în loc să-și asume obișnuitul rol de avertizor, pentru a preveni repetarea istoriei – formula consacrată, autorul „*Tabloului de absolvire*” insistă asupra culorii locale, a pitorescului unor personaje și situații și face asta cu o tușă sănătoasă de umor ardelenesc.

„Nostalgiciei încearcă să salveze ce li se pare mai reprezentativ din vechiul patrimoniu imobiliar și insistă pe lângă liderii comunităților autohtone să găsească fel de fel de soluții” – este doar un exemplu de abordare discret-ironică a memoriei unei comunități locale multiculturale, cu un trecut nu tocmai lipsit de tensiuni și confruntări. Dubla ironie a situației rezidă și în împrejurările istorice care au făcut ca despre astfel de probleme decenii la rândul să nu se poată vorbi în public și, probabil, nici în particular, pentru că nimeni nu era dispus să-și asume rolul incert de dizident, fără alt sprijin decât propriile convingeri, în timp ce în prezent, când abordarea publică nu mai pune nicio problemă, e ori prea târziu, ori nu mai interesează pe nimeni. Viața este adesea crudă fără să vrea și acest lucru ne este comunicat prin cartea lui Mircea Gelu Buta cu discreție și în subtext.

„Astăzi nu mai putem percepe decât vibrația timpului pe care, uneori, îl auzim lunecând cu zgomot înapoi, în infinitul amintirii, iar aici «Puiul Târgului» are un loc aparte” – este rezumatul într-un registru liric al dramei provinciale, pe care economia de piață, cu migrația spre centrele de putere, nu a făcut decât să o accentueze, o dramă la care autorul pasionat de istorie locală reacționează și cu gândul la importanța economică și administrativă pe care a avut-o cândva orașul natal și din care pentru mulți nu au mai rămas nici amintirile.

Desigur, „Fericirea fără motiv este ca și clipa căreia nu-i trebuie motivație să fie, nici nu-i trebuie motivație să treacă. Este starea închisă în necunoscute grote ale inimii. Este picurul de ploaie care aduce bucurie plantei prin simpla sa cădere din cer...” – este concluzia unei vârste a întelepciunii, a Olimpului. Însă lecția transmisă de „*Tabloul de absolvire*” rămâne: dacă așteptăm ca vremurile să ne fie prielnice, e posibil să nu apucăm să trăim niciodată.

Cărți despre lumea școlii: „*Tabloul de absolvire*”. Pagini despre lumea turcească din Ada-Kaleh¹

Cleopatra Lorințiu*

„*Tabloul de absolvire*”, elogiu al tinereții și al educației construite cu grija, al emoției și umanismului, este o carte de citit! Tot mai puține sunt cărțile care evocă lumea școlii, pe cea a copilăriei și adolescenței, întâmplările amestecate și învățăminte trase. Schematizată, experiența de astăzi tinde să se uniformizeze la maximum aşa încât să intre în scurte mesaje sms sau comunicări cu iconițe pe rețelele de socializare.

„Amintirile catifelate ne tapează sufletul, făcându-ne să îndurăm mai ușor vremurile anoste, zilele gri, epociile încărcate de tristețe, întoarcerea în timp, întoarcerea la noi, cei care am fost cândva, sunt dovada că viața este un miracol, iar frumusețea ei este atât de copleșitoare încât merită să-i aștepți izbucnirile. Merită să rabzi, să înduri, să tacă, să suferi scrâșnind din dinți pentru că nu se știe, poate îți va fi dat să trăiești încă o dată clipe de frumusețea celor care îți-au fost hărăzite în trecut!”.

Ne paște o mare simplificare, o reducție intelectuală în care vom mai comunica tot mai hilar, din păcate. Tocmai de aceea semnalez cu o mare satisfacție publicarea unei cărți, aş zice „*carte de învățătură*”: cu amintiri, evocări, memorii dintr-o tinerețe și adolescență petrecute de autor într-un mediu stabil, serios, dar care nu exclude nici imaginația, nici entuziasmul, nu exclude nici luciditatea și nici speranța.

Bistrițeanul Mircea Gelu Buta, de profesie medic și de vocație autor de proză, evocă într-o proză fluentă, plăcută, cu naturalețe și fără pic de emfază file din povestea unui liceu de renume în Transilvania: Colegiul Național Liviu Rebreanu. Aș fi ajuns să citesc această carte dacă nu aş fi fost eu însămi absolventă a acestui liceu? Nu pot spune da sau nu, dar date fiind condițiile de

¹ Revista „Zaman România”, 4 februarie 2017.

* Cleopatra Lorințiu, poetă, prozatoare și traducătoare. Email: cleopatralorintiu@gmail.com

difuzare a cărții de astăzi în librării, poate că volumul n-ar fi ajuns la mine fiind el editat de „Editura Școala Ardeleană”. Sunt amintiri care mă impresionează plăcut în primul rând prin gustul detaliului, prin prodigioasa memorie și prin naturalețea expunerii. S-ar zice că autorul și-a pus în gând să scrie o carte care se citește din doască-n doască, firesc, plăcut, fără cazne.

Ce lucru rar în ziua de astăzi! L-au mai practicat unii autori și critici literari, chiar memorialiști care s-au încumetat să scrie firesc și simplu. Puțini la număr, căci tentațiile scrierii prolix și emfatice sunt mari în zilele noastre, paradoxal elitiste dar și reducționiste. Cartea e scrisă cu inimă și cu minte! Autorul Mircea Gelu Buta amintește năzbătile și învățăminte din vremea în care se ctea „Elevul Dima dintr-o săptamână”, de Mihail Drumeș, se asculta pe furiș piese ale Beatles-ilor sau Rolling Stones, dar și felul în care tatăl său îi dăduse o lecție de ponderare și înțelepciune spunând: „Din păcate, istoria nu se mai poate înnodă, iar rolul partidelor politice istorice s-a încheiat odată cu dispariția adevăraților lideri”.

Paginile dedicate lumii turcești din Ada-Kaleh sunt evocatoare și colorate, emoționante. Selectez cu mare dificultate o pagină anume din frumoasa carte plină de nostalgie. Iată, vizita autorului, licean fiind împreună cu colegii pe Insula Ada Kaleh: descrierea este plină de naturalețe:

„Pe măsură ce ne apropiam, se zăreau zidurile vechii cetăți din cărămizi roșii, pe jumătate sfărâmate și năpădite de ierburi. Pe ziduri stăteau scrise cu alb cuvintele turcești „Ada Kaleh” Insula fortăreață. Din mijlocul insulei se ivește moscheea, cu minaretul zvelt, construit durabil pe un bastion. De acolo, din spatele ferestrelor bine ferecate cu gratii, priveau și oftau frumoasele femei la sosirea vreunui străin, care urma să fie închis în carantină, asemenea lor... În micul port de pe insulă, zărim figuri încrăpărate, tăcute, trăndave care-și privesc în felul lor oriental vitregia sorții... O uliță duce spre mijlocul insulei, unde se găsesc locuințele pescarilor. De-o parte și de alta se înșiră câteva prăvălioare care au în față cîte o tarabă pe care stau rînduite de-a valma o sumedenie de lucruri: pături viu colorate, papuci brodați cu fir de aur, țigarete și trabucuri fine, ciubucuri din iasomie, diverse ornamente vestimentare dar și dulciuri. Se vând aici zahăr, rahat, halva, prăjitură, fructe confiate. La o terasă, câțiva bărbați stau înaintea ceșcuțelor aburinde de cafea.” Povestirea (evocarea) începe descriptiv pentru ca amintirile să se învorbureze și un scurt episod să perturbe firul molcom al excursiei. Apariția fetiței cu codițe Emine, cea care le servește cafele negre dar și o lecție de vis, de ambicio, de speranță și disperare. Povestea fulgerătoare de

tinerețe este scrisă cu atâta naturalețe încât poate frânge și inima celui mai sceptic și indiferent lector!

„Am plecat singur pe alei. După câțiva pași, întorcându-mi capul, am zărit-o plîngînd. Lacrimile îi alunecau bland pe obrajii și din ochii ei se revârsau tristeți de mare moartă... Emine, numele iubitei mele, mă ducea cu gândul la Eminescu, iar Eminescu la Macedonski, un alt mare poet român care spunea: O, turcii! Cum știau ei să prețuiască cele de Dumnezeu lăsate, și cum se foloseau de frumusețile lor ca să-și dezmierte traiul și să-i uite scârba, suferințele, urâciunile și primejdiile! și cum pe țărmurile pe care le-au cuprins, știut-au ei să-și aleagă locurile... în care s-au aşezat.” Seară ne-am întors la Cozia. Am adormit greu, după ce m-am înăbușit în pernă. În zori, când m-am deșteptat, totul pierise”.

„Tabloul de absolvire”, elogiu al tinereții și al educației construite cu grijă, al emoției și umanismului, este o carte de citit. Nu veți regreta, orice vârstă ați avea. Năvala de amintiri, emoțiile, nostalgiile, îndemnurile și firescul că vor cuceri. E acolo, dincolo de talent de povestitor, și o onestitate cuceritoare. „Fără frumusețea clipelor trecute, ne-ar fi cumplit de greu să trecem peste amărăciunea ce ne copleșește câteodată prezentul”, spune scriitorul și ne convinge cu fiecare pagină prețioasă din „Tabloul de absolvire”.

Amintirea anilor de liceu¹

Ion Buzași*

Cărțile despre anii de școală constituie și acum una dintre lecturile mele preferate: pe de o parte, pentru că am fost profesor de liceu până aproape de pensionare; pe de altă parte, majoritatea au o undă sinceră de nostalgie, o poezie a trecerii timpului și, mai ales, au o netăgăduită valoare educativă, dacă ar fi citite de tinerele generații de liceeni. Licean... odinioară de Ion Agârbiceanu, Cișmigiu et co. și Bună ziua, elevi – cărțile lui Grigore Băjenaru, Liceeni de George Șovu, după care s-a turnat un film de succes – sunt câteva dintre cărțile pe care le-am citit și le recitesc cu plăcere, dar și scrieri mai vechi precum povestirile Cum am învățat românește de C. Negrucci, Vasile Porojan de Vasile Alecsandri, Școala acum 50 de ani de Ion Ghica, Amintirile... lui Creangă, Anii de ucenicie, de Mihail Sadoveanu, Amintiri de Șerban Cioculescu ș.a. Cartea doctorului Mircea Gelu Buta, specialist în Bioetica creștină, disciplină pe care o predă la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” de la Cluj, și scriitor bistrițean, vine să completeze șirul acestor cărți de amintiri duioase din anii de școală. Pretextul cărții, care explică și titlul ei, este simplu: promoția 1971 a liceului „Liviu Rebreanu” din Bistrița împlinește trei decenii de la absolvire și absolvenții organizează tradiționala revedere colegială. Acest anunț-invitație îi stimulează amintirile nu numai din anii de liceu, ci și din anii copilăriei, ai școlii primare și gimnaziale prezentate pe fundalul îndrăgitului oraș natal, Bistrița, oraș ce devine chiar un personaj al cărții, căci Bistrița a fost și este un oraș cosmopolit, un oraș multietnic, în care obiceiuri și tradiții diverse se armonizează într-o conviețuire de pașnică și creștinească înțelegere. Sunt câteva pagini de frumoase „amintiri din copilărie”, momente care făceau bucuria copiilor de

¹ *Cultura Literară*, nr. 354, 5 octombrie 2015.

* Ion Buzași, Prof. Univ., Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, Catedra de Pedagogie, Psihologie și Didactică. Email: ionbuzasi@yahoo.com

altădată: iernile cu săniușul și patinatul, tăierea porcului (pagini ce amintesc de Creangă), sărbătoarea „siretiului” (culesul strugurilor), primele fructe ale primăverii – cireșele de iunie: „Ce gust bun au cireșele în copilărie și ce amăruim devin ele peste ani când sămburii devin din ce în ce mai ostili” – spune cu amară nostalgie memorialistul; targul de Sfântă Mărie Mare, care la Bistrița se chemea Bulgiul și când se cumpără „puiul târgului”, o figurină de turtă dulce, aromată și frumos colorată; colindatul de Crăciun, unde profesorii care nu-i primeau erau afurisiți în gând, considerându-i disprețuitor „comuniști”. Școala și familia, lecțiile predate și obiceiurile tradiționale făceau ca viața copiilor „să decurgă în planuri paralele: la școală încercări abile de formare a omului nou, în familie – eforturi de menținere a unei vieți creștine” (p. 50). Este evocată prin câteva scene „pedagogia părinților”.

După un insucces școlar sau după trecătoare dificultăți în asimilarea unor cunoștințe și deprinderi, mama îi spune încurajator: „Ai să reușești singur până la urmă” (p. 64). Cu tatăl are dese con vorbiri pe teme istorice, sociale, școlare și politice, dându-i sfaturi și după terminarea facultății. Unele aprecieri însă trebuie corectate. De pildă, după 1990, discută despre viața politică postdecembristă și despre partidele politice, iar tatăl își exprimă aceste rezerve: „Rolul partidelor istorice s-a încheiat cu dispariția adevărăților lideri. Cei de acum sunt doar surogate, care nu vor putea face mare lucru, căci le lipsește atât experiența, cât și adevărata charismă. Acestea le pot lua doar de la lideri spirituali adevărăți. Or, dintre toți, doar Corneliu Coposu, în puținul timp cât a ucenicit pe lângă Iuliu Maniu, ar putea intra în discuție. Are însă, pe lângă dezavantajul vîrstei, câteva vulnerabilități, pe care i le cunosc din studenție. Am fost colegi atât la „Barițiu”, cât și la Facultatea de Drept” (p. 45). Rezerve postume nejustificate, neconfirmate cu informații în parte eronate: nici dezavantajele vîrstei nu au prejudicat activitatea politică din ultimii ani ai Seniorului care se lupta cu o boală necruțătoare; nu ni se comunică despre ce vulnerabilități e vorba, pe care le putea cunoaște din studenție, dar nici într-un caz de la „Barițiu”, pentru că acesta absolviște liceul la Blaj și a și scris o pagină antologică despre Școlile Blajului și despre importanța lor în istoria învățământului românesc. Paginile cele mai reușite sunt cele în care evocă anii de liceu, profesori de mare probitate didactică și de care își amintește cu recunoștință. În primul rând profesorul Livius Gubesch, care era „un mare

dascăl de liceu în sensul cel mai plin al cuvântului, un profesor de altădată, devotat până la manie misiei sale didactice.” Alături de elevii săi a creat la liceul unde profesa parcul dendrologic – „unul din cele mai valoroase parcuri dendrologice din țară”, mențiune care mi-a amintit din nou despre Școlile Blajului, unde în a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a amenajat prima grădină botanică școlară din Europa. Și alți profesori erau prețuiți pentru știința lor de carte și pentru dragostea părintească față de elevi, chiar dacă acești dascăli erau nevoiți, uneori, să-i strunească din excesele junetăii cu măsurile punitive ale regulamentului școlar: aşa erau profesorul de fizică, Mircea Călușeru, profesorul de biologie, Iosif Viehman, ajuns mai târziu universitar, profesorul de română Leonida Dănilă ș.a. Ca la toate liceele, profesorii aveau porecle date de elevi: Livius Gubesch era Tata Gubi, Mircea Călușeru – Calu, iar Leonida Dănilă – Bubalus, având cea mai reușită poreclă pentru că își începuse cursul de formare a limbii române astfel: „Aria de vorbire a limbii române se întinde în partea de nord până în zona de folosire a cuvântului bubalus (bou). Și Bubalus i-a rămas numele.” (p. 98) Exemplară este apoi educația pe care o desfășoară acești profesori prin aşa-numitele activități extra-școlare: profesorul Gubesch i-a făcut să îndrăgească parcul dendrologic, aşa încât să-l considere opera lor și să-l îngrijească; organizează excursii școlare, iar una dintre cele mai frumoase lecții de geografie a patriei, de care-și aduce cu drag aminte, este excursia în Munții Rodnei, sau în insula Ada Kaleh; îndrumă lecturile elevilor și discută cu ei despre cărțile citite într-un colocviu relaxat, eliberat de rigiditatea orelor de clasă, dar nu uită că, tineri fiind, trebuie să se bucure de petreceri, serate, sport, muzică etc. Unele con vorbiri cuprind gânduri, convingeri creștine despre știință și religie: „Dragă Buta – îi spune profesorul Gubesch – să-ți amintești totdeauna ce o să-ți spun acum: științele fizice și naturale înalță sufletul spre Dumnezeu, descoperindu-i bogăția și frumusețea mâinilor sale” (p. 98). Savuroase sunt portretele „personajelor insolite” ale Bistriței, iar întâmplarea cu Adrian Păunescu, la crama de la Viișoara, merită să fie consemnată într-o istorie anecdotică a literaturii române: „Cât despre vinul de Steiniger, din via adusă cândva de sașii stabiliți în Viișoara și care se pare că îi plăcea atât de mult lui Hrușciov, auzise, mai târziu, și poetul Adrian Păunescu. Pe la mijlocul anilor '70, ajuns în crama de la Viișoara, i-a cerut pivnicerului să-i dea din «vinul lui Hrușciov». Pivnicerul, un

sas pe nume Hanți, care a trăit până în urmă cu câțiva ani, s-a conformat și a adus o cană de Steiniger. Gustându-l, poetul s-a înfuriat, apostrofându-l: «Îți bați joc de mine?! Mi-ai adus oțet! Vinul ăsta este mai acru ca oțetul!». Văzând cu cine are de-a face, gazda a luat oala de pe masă, a trecut într-o încăpere alăturată și a dizolvat în ea două pastile de zaharină. Revenind cu vinul astfel dres la masa poetului, i-a mărturisit cu umilință că greșise butoiul. După ce a sorbit câteva înghițituri, Adrian Păunescu i-a spus foarte satisfăcut: «Vezi! Ăsta da vin! N-avea gusturi rele Hrușciov»...” (p. 84). Și cu aceasta ajunge la momentul pregătit de aceste duioase aducerri aminte: revederea colegială, întâlnirea emoționantă după trei decenii a foștilor absolvenți ai liceului bistrițean. Bucurii și regrete; la atât de așteptata strigare a catalogului: unii cu strălucite cariere, alții trecuți la cele veșnice. Și, dintre profesori, unii sunt după atâția ani amintiri, dar cartea profesorului Buta este un frumos îndemn de cinstire a școlii și a dascălilor ilustrând aserțiunea lui Nichifor Crainic: „Nu pot suferi oamenii care își bat joc de școala unde au învățat. Ei au ceva din monștrii denaturați care râd de mamele al căror lapte l-au supt. Precum trenul nu ajunge la țintă decât pe drumul de fier, la orice profesiune intelectuală se ajunge prin școală.” (Nichifor Crainic, Zile albe, zile negre. Memorii (I), Casa editorială „Gândirea”, București, 1999, p. 48).

Scriitorul Mircea Gelu Buta în „*Tabloul de absolvire*” al literaturii contemporane!¹

Alexandru Cristian Miloș*

Prof. univ. dr. Mircea Gelu Buta debutează, ca scriitor, cu creație artistică în literatură, cu dreptul. Cartea sa, „Tabloul de absolvire”, ediția a II-a, 2015, a apărut la Editura clujeană „Școala ardeleană”, în colecția „Școala ardeleană de proză”, cu o copertă semnată de cunoscutul pictor bistrițean Marcel Lupșe, înfățișând un Liceu Rebreamu al anilor 70, parcă călătorind prin timp.. Pe coperta albă, a IV-a, scriitorul Mircea Gelu Buta, într-o confesiune de credință a unui romantic întârziat pe străzile Mileniului 3 al rachetelor și internetului, al generațiilor Star-Trek, mărturisește, cu un talent de povestitor născut și nu făcut: „Amintirile catifelate ne tapează sufletul, făcându-ne să îndurăm mai ușor vremurile anoste, zilele gri, epociile încărcate de tristețe, întoarcerea în timp, întoarcerea la noi, cei care am fost cândva, sunt dovada că viața este un miracol, iar frumusețea ei este atât de copleșitoare încât merită să-i aștepți izbucnirile. Merită să rabzi, să înduri, să taci, să suferi scrâșnind din dinți pentru că nu se știe, poate îți va fi dat să trăiești încă o dată clipe de frumusețea celor care îți-au fost hărăzite în trecut!... Clipă rămâi, ești atât de frumoasă...” este o poruncă de care timpul nu ascultă, dar care se îndeplinește în suflet. Haidem, deci, în ținuturile unde toate poveștile adevărate încep cu parfum de floare zvântată după ploaie, o „farfurioară cu dulceață, de amintiri și un pahar cu apă rece”.

Scriitorul, prozatorul Mircea Gelu Buta se individualizează în spiritul juvenil al vieții liceene, gubeschiste, iar romanul tinereții noastre, al tuturor liceenilor lumii seamănă izbitor, după o viață de om, cu un parfum de floare zvântată după ploaie, cu o farfurioară a vieții fiecăruia plină cu o dulceață de

¹ *Răsunetul*, miercuri, 14 octombrie 2015.

* Alexandru Cristian Miloș, poet.

amintiri inocente atunci, azi, ușor atinse de vântul tristeții nostalgitice, al revoltei sufletului nemuritor, divin, omenesc, încis, oarecum, într-un trup muritor terestru, trecător și limitat temporal.

Acest sentiment metafizic, specific creatorilor de artă autentică, se simte în fiecare pagină a acestui „La Medeleni” bistrițean... Mircea Gelu Buta, dincolo de relatarea întâmplărilor din anii de liceu, din anii 70, ai promoției secției Reale de mate-fizică de la Liceul nr. 1 – Colegiul Național „L. Reboreanu”, diriginte prof. de biologie Livius Gubesch, fondatorul Parcului dendrologic al liceului, cu arbori și plante alese și vestite în țară și în lume, cărora trebuia să le memorăm denumirile în limba latină.

Și Bacul, examenul de Bac, crucial pentru viața de elev! Cu talent de prozator, Mircea Gelu Buta rememorează artistic plimbările în uniforma de licean, obligatoriu cu număr matricol și chipiu pe Corsoul bistrițean, doar până la ora 18.00, apoi excursiile vacanței de vară, cu clasa, la mănăstirile din Bucovina și Moldova, la Mamaia pe litoral, în Munții Rodnei, în vârful Ineu și la Lacul Lala, trecând Dunărea cu barca în insula Ada-Kaleh și servind dulceață de trandafiri, meciurile din campionatul interclase și interlicee de fotbal, unde dirigintele devinea antrenor, apoi serile de dans, reunurile din Sala festivă, unde se asculta The Beatles, Tom Jones, Rolling-Stones, Jimi Hendrix, munca patriotică în parcul liceului, la întreținerea sa, băile la Cascadă, ceaiurile dansante, profii și poreclele duioase, inocente de suflet Tânăr de licean: Dirigintele prof. de biologie Livius Gubesch – Tata Gubi, prof. de matematică Atanasie Florescu – Șeful, prof. de fizică – Călușeriu, zis Căluțu, prof. de română – Leonida Dănilă, zis Bubalus etc. etc.

Scriitorul are un 10 în Catalogul Timpului pentru această carte! Melancolia anilor de liceu străbate timpul, anii și viețile promoției 1971 a Liceului nr. 1 – Colegiul Național „L. Reboreanu”, din porunca a 11-a, scrisă parcă pe promoțiile dăruite colegilor, familiei, prietenilor, cunoșcuților. „Ne vom revedea în ultima sămbătă din luna mai”, peste 10 ani! Mircea Gelu Buta a fost, este și va fi un bun coleg de liceu! Sigur că protagoniștii – actorii – personajele creionate cu duioșie, nostalgie și iubire de Mircea Gelu Buta, sunt Gubesciștii din clasa a XII-a A, secția reală. Dar, cu talent, sunt creionăți și ciudații Bistriței, personajele bizare!

Într-un oraș cosmopolit și, totuși, unde odată toți îi cunoșteam pe toți, prozatorul bistrițean rememorează pentru generațiile de liceeni din Bistrița viitorului „D-ale lui Aprilie”, „Sărbătoarea Siretiului”, „Iernile copilăriei”, „Paleta de ping-pong”, „Gustul cireșelor”, „Puiul Târgului”, „Constelația Lyra”, „Personaje insolite ale Bistriței”, „Toamna, un nou început”, „Dascălii noștri”, „Ada-Kaleh”, „Plimbarea de duminică”, „Un ierbar gigantic”, „Aşa se nasc poveștile”, „Poezia muzicii”, „Lecția de geografie”, „Vacanța de Crăciun”, „Nevinovatele iubiri”, „Bacalaureatul”, „Revederea”, „Tatăl meu”, „Colecționarul de chibrituri”, „Paradisul amenințat”, „Om bun”, „Epilog”. Căci, ce este scriitorul decât un doctor al spiritului, al sufletului! Cartea, memorialistică și autobiografică, este dedicată de sufletul Tânăr – Mircea Gelu Buta, celor tineri, ai lui, dar și de pretutindeni, nepotului Matei Alexandru, fiicei sale – Iulia Alexandra și ginerelui său – Vlad.

E o călătorie în timp a unui veritabil prozator de la care așteptăm noi cărți, noi romane cu tematicile filozofice, creștine ale vieții omului, căci puterile sale creative, artistice, ne fac să credem în surprize noi editoriale, beletristice, de valoare. Mircea Gelu Buta este, în primul rând, un om bun, un generos plin de talente artistice și un vindecător, un moralist, un fin ironist și observator al tabloului social al societății, al timpului, dar și un sentimental nostalgic și, cum spuneam, cu un simț înnăscut metafizic.

A obținut premii și distincții pentru cărțile sale și activitatea sa profesională – „Crucea Transilvană” (2005), „Crucea Patriarhală” (1999), „Ordinul și medalia – Meritul sanitar în grad de Ofițer” (2004), premiul pentru memorialistică al revistei „Mișcarea literară” (2014), medalia „Paul Harris Fellow” – Rotary District 2241 – România, R. Moldova (2011), premiul special la Festivalul Național de Proză „L. Rebreanu” (2007), premiul „Saloanelor Rebreanu” pentru eseistică (2001), este inclus în „International Biographical Centre” – Cambridge, Anglia (2000) etc.

A publicat numeroase cărți cu tematică medicală, religioasă, de memorialistică, de istorie a zonei Bistrița-Năsăud, de bioetică etc. Scriitorul Mircea Gelu Buta scrie în Epilog: „Nu-ți trebuie palate să fii fericit, ci un suflet predispus spre fericire!”.

În cartea sa „Tabloul de absolvire”, Mircea Gelu Buta este un fericit întru fericirea cristică a celorlalți!

In Honorem Mircea Gelu Buta

MIRCEA GELU BUTA DAN CIACHIR

Biserica din spital și alte dialoguri

EIKON

Volum apărut la Editura Eikon, 2013

Cronica Ideilor: între bisturiu și cruce¹

Sorin Lavric*

Mircea Gelu Buta, Dan Ciachir, *Biserica din spital și ale dialoguri*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013, 222 pag. mi-a căzut cu întârziere în mâna volumul de dialoguri pe care Mircea Gelu Buta le-a purtat, de-a lungul a cinci zile, cu Dan Ciachir, un alt intelectual înduhovnicit de la noi. Și cum temele discuției nu se deosebesc prea mult de cele din Intelectualii îmbisericiti, o lapidă cronică în marginea ei își merită locul aici. Fără doar și poate, Mircea Gelu Buta e o figură atipică în lumea medicilor, căci statistic vorbind, numărul doctorilor care și-au făcut din Hristos un Paraclet e foarte mic. Un alt nume care îmi vine în minte e cel al doctorului Pavel Chirilă, al cărui spital destinat bolnavilor de cancer în fază terminală (fundația „Sfânta Irina”) e pus în chip explicit sub oblăduirea spiritului cristic. Poate doar C.D. Zeletin sau profesorul de cardiologie Leonida Gherasim mai prefiră în intimitate trăiri de zbatere mistică, în rest predispoziția spre pâlpâirea în duh în rândul medicilor e deprimant de împuținată.

M-a frapat aplombul cu care Mircea Buta afirmă că un loc unde medicina și preoția și-au dat mâna a fost în temnițele comuniste. „La căpătâiul deținutului suferind se aflau de multe ori atât medicul, cât și duhovnicul. Am putea spune că demersul conștient de îmbisericire, de încreștinare al medicinei își are un precedent semnificativ în lagăre și închisori. Era un demers spontan. O eventuală lucrare ar putea insista asupra figurilor de preoți (preoți de mir și călugări) și medici care au făcut misiune, în același timp, în pușcăriile comuniste. Nu găsim o preocupare sistematică în învățământul medical interbelic, de apropiere a preotului, a duhovnicului de medic, dar iată că găsim colaborarea lor spontană în închisori.” (p. 31)

¹ România Literară, nr. 12, 2018.

* Sorin Lavric, medic, scriitor și traducător român.

Perfect de acord, dar cu o remarcă obligatorie: cu mici excepții, doar medicii care ei înșiși erau deținuți au îndeplinit oficiul hipocratic, în vreme ce medicii care erau angajați la infirmeria închisorilor au jucat un rol sinistru, de slugi care primeau ordin să nu dea nici un ajutor de specialitate celor muribunzi. Cine a citit certificatele medicale de deces pe care acești simbriași în halate albe le întocmeau decedaților s-a convins de lipsa lor de scrupule. Excepții precum doctorița ce făcea parte din personalul auxiliar al penitenciarului de la Târgu-Ocna, care i-a ajutat mult pe cei închiși acolo în anii 1950 (Aristide Lefa, Gherasim Iscu, Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide) nu spală păcatele medicilor care lucrau cu salariu în temnițele comuniste.

Într-o lume cinică, în care simpla pronunțare a cuvântului „spirit” te aruncă în rîndul retrograzilor cu apucături pernicioase, un glas precum cel al lui Mircea Gelu Buta aduce o încurajatoare notă discordantă.

Vezi cum, în corul intelectualilor raționali, în ochii cărora evoluția materiei e atât de sigură încât nu mai are nevoie de nici un Dumnezeu pentru a merge spre progres, în acest cor un medic se ridică împotrivă-le și le poruncește tăcere. „Tăcetăți, fiindcă atunci când veți ajunge în groapă, de rațiunea și progresul vostru se va alege praful” – acesta pare a fi mesajul subliminal al cărților lui Mircea Gelu Buta. Iar eu nu pot decât să-i împărtășesc convingerea.

Despre Biserica din spital (dialoguri)

Protos. Macarie Drăgoi*

În această carte, mai scurtă ca întindere dar consistentă ca problematică, se publică un număr de dialoguri purtate în luna noiembrie 2003 și, respectiv, februarie 2005, între Dan Ciachir și medicul bistrițean Mircea Gelu Buta. Con vorbirile, devenite mici capitole în cuprinsul cărții, sunt structurate în două părți și au în vedere teme importante pentru spiritualitatea omului contemporan, cum ar fi: „îmbisericirea” medicinii, relația omului cu boala, singurătatea și bătrânețea, condiția medicilor, bioetica, falșii vindecători, terapiile alternative, relația științei cu credința, prezența Bisericii în spațiul spitalicesc. Dan Ciachir, unul din publiciștii de notorietate de astăzi, prezent cu opinii mereu avizate și documentate în dezbatările privitoare la raporturile Bisericii cu societatea românească contemporană, îl intervieveză pe Mircea Gelu Buta, al cărui profil biografic, intelectual și profesional ni se dezvăluie în primul capitol al cărții, intitulat *Un ortodox provenit dintr-o familie greco-catolică*. Doctorul și profesorul Buta se impune atenției într-o triplă calitate, aceea de profesant al actului medical, de ortodox practicant și, nu în ultimul rând, în aceea de universitar și om de cultură. Temele abordate constituie, aşa cum am încercat să arătăm prin lista enumerativă de mai sus, tot atâtea probleme preocupante în epoca pe care o trăim, toate țintind, în final, spre configurarea unui dialog concret și eficient între medicina laică și vindecarea oferită de exercițiul credinței creștine, de puterea harului dumnezeiesc.

Pledoaria doctorului Buta pentru întâlnirea practicii medicale cu o terapie de tip duhovnicesc, constituie una din ideile forță ale cărții, susținută în primul rând în eseul *Îmbisericirea medicinii* dar și în altele. Actul medical „nu poate fi văzut ca un simplu mecanism”, deoarece trebuie dublat de „sensibilitatea, chiar de duhovnicia sufletului”. „După ani de practică medicală

* † Macarie Drăgoi, Episcop ortodox român. Email: mdandragoi@yahoo.com

– susține medicul interviewat de Dan Ciachir – am ajuns la convingerea că nu poți fi realmente de folos omului suferind dacă nu dobândești o temeinică înduhovnicire". O astfel de perspectivă, similară celei dezvoltate de ortodoxul francez Jean-Claude Larchet într-o carte tradusă și la noi, citată de altfel de către dr. Mircea Gelu Buta, invită practica medicală de astăzi la o abordare mai complexă, mai completă și, în cele din urmă, mai eficientă a bolii și a omului bolnav, în sensul depășirii unei viziuni strict fizico-chimice și fiziologice despre boala și încercarea de vindecare a persoanei umane în integralitatea ei. Susținerea unei asemenea idei recomandă prezenta culegere de eseuri-convorbiri drept un punct de vedere important în dezbaterea de astăzi cu privire la relația dintre Biserică și spital, dintre medicină și știință, pe de o parte, credință și teologie, pe de altă parte.

Eseul *Biserica din spital* pune în lumină aspecte ale modului în care se face văzută activitatea paraclisului din incinta Spitalului Județean din Bistrița, precum și impactul său printre bolnavi ori printre personalul medical, de la spovedania bolnavilor, până la oficierea slujbelor religioase, sau momente mai aparte aşa cum au fost vizita unor arhierei ca IPS Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu Anania sau PS Episcop-Vicar Vasile Someșanul. În eseul următor, *Diaconii medicinii*, discuția se derulează în jurul „artei îngrijirii medicale”, problemă familiară doctorului Buta, care predă la Facultatea de Teologie Ortodoxă a universității clujene un curs pe această temă și, respectiv, a publicat deja, în anul 2000, împreună cu doamna Liliana Buta o *Istorie universală a nursingului*. În acest sens, este subliniat rolul important pe care-l joacă, în spital, asistenții sociali cu pregătire teologică („diaconii medicinii”), alături de personalul medical și de preot.

Deosebit de interesante sunt și reflexiile cuprinse în primul eseu al părții a doua a cărții, intitulat *Bioetica – o necesitate a vremii*. În viziunea doctorului Buta, bioetica nu reprezintă nici o știință nici o etică nouă, deoarece continuă „deontologia medicală sub forma eticii neohipocratice”, fiind în același timp „o preocupare pluridisciplinară, de frontieră cu ideologiile actuale, cu filosofia, teologia și dreptul”. Dezvoltarea sistematică a bioeticii, având la bază doctrina Bisericii Ortodoxe, a debutat însă, afirmă dr. Buta, abia la începutul anilor '90. Preocupări și contribuții clericale în acest sens au existat și anterior, dar instituționalizarea lor are loc doar în 1990, când se constituie o Comisie de

Bioetică la nivelul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Nevoia de bioetică se justifică, în lumea contemporană, unde pe seama vieții se fac tot felul de experimente și de aceea se impune o etică a științei fundamentată pe principii creștine, prin care specialistul să fie atenționat, pentru a nu se crede la un moment dat un „demiurg”. Eseul *Falșii vindecători* tratează prin dialogul dintre Dan Ciachir și doctorul Mircea Gelu Buta, problema pseudomedicațiilor, a falșilor vindecători, a recurgerii la practici de tip paranormal de către unii bolnavi. În convorbirea-eseu despre terapiile alternative sunt trecute în revistă câteva domenii precum medicina alternativă, medicina naturistă („leacurile băbești”), eficiența acestora precum și raporturile lor cu medicina clasică.

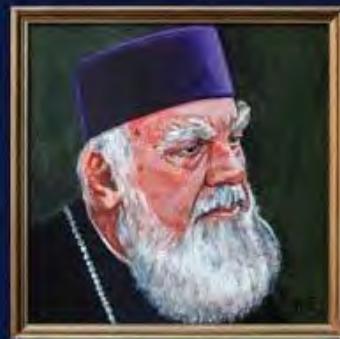
Eseul penultim, intitulat *Credință și știință*, gravitează în jurul unei probleme formulate încă din cuprinsul primei întrebări a lui Dan Ciachir: „Ce înseamnă, pentru un medic de azi, credința?”. Este una din discuțiile cele mai pline de miez din întreaga carte, care pune în evidență convingător relația de complementaritate dintre perspectiva științifică a profesiei medicale și cea spirituală, întemeiată pe actul de credință. În fine, ultima convorbire, intitulată *Biserica din spital: realizări și proiecte viitoare*, are un caracter oarecum bilanțier, în sensul în care doctorul Buta prezintă pe scurt proiectele concretizate în răstimpul scurs între prima și a doua serie de convorbiri cu Dan Ciachir, proiecte fundamentate pe complementaritatea actului medical, în care „credința creștin-ortodoxă să vină în ajutorul terapeuticii medicale”, precum și cele care urmează să prindă viață.

Dialogurile oferite de această carte introduc cititorul în intimitatea unor chestiuni de mare actualitate, din domeniul medicinii, al spiritualității creștine, al moralei sau al vieții sociale, precum și a interferenței și conexiunilor dintre acestea. Stilul de abordare al acestor teme, unul lejer, de expresie coločvială, iar nu sobru-academic, face cartea cu atât mai accesibilă unei largi categorii de public.

In Honorem Mircea Gelu Buta

MIRCEA GELU BUTA

AMINTIRI DESPRE
MITROPOLITUL BARTOLOMEU ANANIA

EDITURA RENASTEREA

Lansarea volumului s-a făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017
la sediul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj

Portretul lui Valeriu Anania¹

Alex Ștefănescu*

Medicii la noi sunt, prin tradiție, iubitori și cunoșători de literatură (ceea ce nu înseamnă că toți respectă tradiția!). Marele cardiolog Leonida Gherasim și, anterior, celebrul chirurg Dan Setlacec (care, din nefericire, acum nu mai este în viață) mi-au vorbit, în diverse ocazii, în deplină cunoștință de cauză, despre scriitorii de azi. Mi s-au părut, chiar, mai competenți (și mai exigenți) decât unii critici literari. În această tradiție se înscrie și Mircea Gelu Buta, medic primar și doctor în medicină, director al Spitalului Județean Bistrița și titularul cursului „Nursing Biblic” de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Mircea Gelu Buta este un medic valoros și conduce un spital organizat și dotat la standarde internaționale (fiind omologat de NATO!). Bine pregătit ca medic, este în același timp inițiat în literatură și teologie. Prin formația sa, ca și prin talentul literar dovedit în paginile memorialistice publicate anterior, era îndreptățit să scrie cartea apărută recent într-o a doua ediție, revăzută și adăugită: Amintiri despre mitropolitul Bartolomeu Anania, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2016. Regretatul Valeriu Anania (numele de mirean, cu care și-a semnat cărțile de literatură) a fost un personaj luminos, cu o biografie dramatică, al vieții noastre spirituale. A trăit 90 de ani (1921-2011), și-a format din timp o întinsă cultură umanistă, a fost întemnițat din motive politice (se afla în închisoare când i-a murit mama și nu i s-a permis să participe la înmormântare), a urcat cu deplină justificare și bună-credință treptele ierarhiei eclesiastice, până la aceea de mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, a devenit o conștiință a lumii românești. A scris poezie, proză, teatru, eseuri, care i-au adus calitatea de membru al Uniunii Scriitorilor, iar în ultimii ani de viață a publicat un volum masiv de Memori, impresionant

¹ România Literară, nr. 45, 21 octombrie 2016, p. 16.

* Alex Ștefănescu, critic și istoric literar, membru al Uniunii Scriitorilor din România.
Email: alex2108145@yahoo.com

printron-o sinceritate decentă, prin înțelepciune și prin talentul de povestitor, volum premiat de USR. Sutele de pagini despre sine l-au făcut, în mod surprinzător, și mai enigmatic pe Valeriu Anania, mărind complexitatea a ceea ce se știa în legătură cu existența lui. Aceste pagini, departe de a elucida cazul, au redeschis discuția asupra destinului unui om de cultură care și-a îndeplinit misiunea în vremuri nefavorabile culturii. O impresie puternică a făcut și testamentul său, deschis imediat după moarte. Iată un fragment:

„Singura mea avere sunt biblioteca și manuscrisele personale, precum și colecția de acte, scrisori și fotografii, toate aflate în Mănăstirea Nicula, pe rafturi și în două seifuri metalice, sub auspiciile Fundației Mitropolitul Bartolomeu, din al cărui colegiu director face parte și starețul acestei mănăstiri.

Dacă și când se va considera că acestea pot prezenta un oarecare interes pentru cultura românească, prefer ca la ele să aibă acces profesorul universitar Aurel Sasu, care mi-a dat acordul în acest sens. Obiectele personale mărunte din reședința de la Cluj vor rămâne în seama instituției, cele din reședința niculeană vor rămâne pe loc. Doresc să fiu înmormântat în groapă de pământ reavân, având deasupra piatra pe care mi-am pregătit-o din timp. Să nu mi se acorde distincții postmortem, de niciun fel.”

În aceste circumstanțe, orice informații și opinii în plus despre Valeriu Anania sunt binevenite. Mircea Gelu Buta l-a cunoscut pe Valeriu Anania atunci când l-a invitat să sfîntească un paraclis înființat în incinta spitalului. Întâlnirea dintre medic și viitorul său personaj s-a putut realiza datorită mijlocirii pline de tact asigurate de preotul și poetul Ioan Pintea (în prezent director al Bibliotecii Județene Bistrița), bine-cunoscut cititorilor României literare (este cel care a organizat admirabil, nu demult, sărbătorirea lui George Coșbuc, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la naștere). Vizita la Arhiepiscopia din Cluj este evocată de Mircea Gelu Buta în cuvinte simple și emoționante: „Mi-am spus că se cuvine să-i fac o vizită Arhiepiscopului Bartolomeu și m-am gândit că o punte între mine și înaltul ierarh ar putea fi preotul Ioan Pintea, poet și fost consilier cultural al chiriarhului. Nu mai țin minte ziua în care am urcat cu părintele Pintea treptele primului etaj al clădirii Arhiepiscopiei din Cluj. Am fost întâmpinată în prag de Înaltul Bartolomeu și în clipa în care Tânărul preot, îmbrăcat într-o reverendă călcată impecabil, se înclina dinaintea Arhiepiscopului, am intuit personalitatea acestuia întrunită într-un amestec de asprime, împletită subtil cu tandrețea. Zâmbetul de bun-venit, dublat de o

privire scrutătoare au fost însotite de o electrizantă strângere de mâna. Apoi, cu un gest de boier care nu admitea refuzul, ne-a poftit să luăm loc pe fotoliile capitonate, care, deopotrivă cu biroul și cu celealte piese de mobilier din încăpere, aveau ceva «șagunian»." Mircea Gelu Buta este un bun portretist. El îl evocă pe Valeriu Anania în ipostaze diferite, pentru ca din suprapunerea variantelor să ne facem o imagine completă, în trei dimensiuni, a unei personalități greu de fixat într-o definiție. Reproduc în continuare, ca exemplu, pasajul în care este rememorată o altă întrevedere, de data aceasta la Mănăstirea Nicula:

„Era primăvară, după Paști, plouașe în ajun, iar vegetația dealurilor care încadrau mănăstirea îți trimitea miresmele sale tonice și nespus de vii. L-am găsit pe Arhiepiscop aşezat afară, lângă petecul de iarbă din fața intrării în reședința sa de vară. Adia un vânt abia perceptibil, care îi mișca ușor mânecile reverendei. Înaltul, fără engolpion la gât, își scosese fesul de pe cap, iar vântul acela îi clătina șuvițele părului alb. Pe măsuța din dreapta să se aflau o ceașcă de cafea golită, un pahar de apă și o carte destul de groasă pe care mi-a recomandat-o să mi-o procur, după ce l-am salutat reverențios și m-a poftit să iau loc pe celălalt fotoliu din apropierea mesei.”

Discuțiile lui Mircea Gelu Buta cu Valeriu Anania pe teme literare și teologice, filosofice și organizatorice (se examinează, de exemplu, la un moment dat compoziția și funcționarea Sinodului, relația dintre biserică ortodoxă și aceea greco-catolică, programul postului de radio „*Renașterea*” de la Cluj etc.), reconstituie cu o adevărată artă a dialogului de către autor, fac din cartea de amintiri și o carte de idei. Multe dezbateri referitoare la viața religioasă de la noi ar putea avea ca punct de plecare această carte. Remarcabilă este și valoarea documentară a amintirilor, care aduc succesiv în prim-plan personalități ca patriarhul Iustinian, părintele Stăniloae, scriitorul Nicu Steinhardt sau profesorul Victor Papilian. În sfârșit (sau, mai exact, înainte de toate), suscită interesele de viață retrăită. De exemplu momentul vizitării de către arhiepiscop a închisorii în care fusese deținut politic cu mulți ani în urmă:

„În camera de lucru căptușită cu cărți, de la Nicula, în jurul dulcețurilor și cafelelor servite de maica Galinea, obicei din Vechiul Regat pe care Înaltul îl respecta cu sfințenie de fiecare dată când ne întâlneam, acesta ne-a povestit o întâmplare care s-ar fi cuvenit inclusă în memorii. Era o amintire destul de

recentă, datând de pe la mijlocul anilor '90 ai secolului trecut. Arhiepiscopul Clujului venise să sfințească un paraclis la închisoarea din Gherla. La sfârșitul slujbei, doi oameni gârboviți de vîrstă, civili, nu deținuți, păreau că vor să-i spună ceva arhiereului, însă nu cutezau să se apropiie. Comandantul închisorii, care știa că Arhiepiscopul petrecuse câțiva ani buni ca deținut politic la Gherla și la Aiud, i-a zis că cei doi oameni fuseseră gardieni acolo în anii '50, veniseră la slujbă, însă se simțea tare rușinați și împovărați de trecutul lor... «Atunci, ne mărturisea Înaltul, m-am dus eu la ei, am îngenuncheat împreună (și ceilalți aflați de față) și am rostit cu toții Tatâl nostru, accentuând cuvintele Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșitelor noștri...»”.

Asemenea evocări nu mai sunt doar evocări, sunt literatură.

O șezătoare specială¹

Irina Petras*

Bună ziua doamnelor și domnilor, e un eveniment mai deosebit astăzi, unul pe care l-am anunțat deja în 7 septembrie când aici, la Filială, noi am avut o șezătoare comemorativă, i-am evocat pe colegii din Filiala noastră care au trecut dincolo în ultimii 5 ani. Ultimul pe listă era colegul nostru Valeriu Anania. Atunci am pomenit de cartea pe care o lansăm astăzi aici și am anunțat deja că acea șezătoare va avea o prelungire, și una mai specială. Suntem acum la această șezătoare, a doua șezătoare comemorativă în amintirea lui Valeriu Anania. Eu vorbesc de colegul Anania bineînțeles, cu acest nume, fiindcă mă raportează la scriitorul Valeriu Anania, știu în mod direct, dar știu și din feluritele mărturisiri, cât de importantă era pentru el această statură, această valență de scriitor, cât de multă încredere avea în scrisul lui și cât de mult preț punea pe ceea ce scrisul poate face în viața unui om. A devenit membru al Filialei noastre, a dorit să fie la Cluj și s-a purtat într-un mod care ne-a copleșit. De o inteligență extraordinară, un om de o polițe cuceritoare, a fost de față la lansarea de la Teatrul Național al unui almanah care se numea „Cuvinte”, care a avut loc în anul 2006, a avut atunci un discurs acolo în holul Teatrului Național, un discurs de mare scriitor, de mare intelectual. La lansarea noastră de atunci, lansarea „Cuvintelor”, au rămas și amintiri, niște fotografii de atunci au căpătat mai multă greutate, mai multă frumusețe și mai multă importanță, până la urmă. A avut și generozitatea de a ne invita la Nicula, i-am făcut acolo o vizită și a povestit câteva ceasuri despre cărți în biblioteca lui extraordinară, despre cadouri, despre grădină, despre biserică, despre toate. Nu o să uit niciodată cât de perfect putea să se adapteze situației, oricarei situații, oricărui context, noi, eu și colegii mei din Filială, noi am coborât la Nicula într-o zi foarte

¹ Expozeu susținut în ziua joi, 13 octombrie 2017 la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Irina Petras, critic literar, eseistă, traducătoare și editor român, președinta Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj. Email: irinapetras47@gmail.com

frumoasă și ne-a întâmpinat cu o mică reverență zicând: „Sărut mâna, doamnă, bine ați venit domnilor”, e o primire de scriitor către alți scriitori și asta ne-a impresionat din cale-afară. Sigur că era bine dacă ar fi fost aici și Aurel Sasu care este moștenitorul manuscriselor lui Valeriu Anania și ar fi putut avea și el ceva de spus, însă deocamdată ne aflăm în fața unei cărți pe care povestitorul aplaudat de mine nu demult, domnul Buta, povestitor care și-a lansat aici o carte despre anii de liceu, despre tabloul de liceu de absolvire, povestitorul de atunci face un nou exercițiu, de data asta e o povestire, dacă era acolo încărcată de umor, liberă, spumoasă și te cucerea tocmai prin acest ton atât de degajat și de destins, în această carte vorbește nu cu umilință, aş zice, dar cu un respect pe care îl simți în fiecare pagină și cu mândria de a-i fi fost alături lui Bartolomeu Anania în multe situații și în multe întâmplări.

Toate povestirile pe care le include în această carte, aceste amintiri cu și despre Bartolomeu Anania, se sprijină și pe informații de biografie și bibliografie, bineînțeles, dar și pe întâlnirile, mai ales pe întâlnirile directe și pe ceea ce ar fi putut să însemne pentru mai Tânărul intelectual întâlnirea cu acest mare intelectual, mare om de cultură care a fost și este, fiindcă marii oameni de cultură nu mor, Valeriu Anania, Bartolomeu Anania, dacă vreți. Eu mă opresc aici și sunt încântată că avem alături de noi oameni care vor putea vorbi frumos și pe îndelete despre carte, despre Bartolomeu Anania, despre tot ce se întâmplă astăzi aici. Am să păstrez ordinea de pe afiș, presupun că a avut o logică și nu vreau să o tulbur, prin urmare îi dau cuvântul domnului rector al Universității Babeș-Bolyai, Ioan Aurel Pop, te rog.

Despre autor și cartea lui¹

Ioan Aurel Pop*

Am să vorbesc tare. Distinși ascultători, e o nouă sărbătoare la Uniunea Scriitorilor și rațiunea mea de a fi aici are și o explicație cumva formală pentru că și autorul acestei cărți și protagonistul ei sunt profesori eterni ai Universității Babeș-Bolyai, mitropolitul a fost profesor și „*doctor honoris causa*”, iar domnul profesor Mircea Gelu Buta predă bioetica la Facultatea de Teologie Ortodoxă și nu numai, în Clujul universitar, mai predă și în alte locuri. Sunt niște amintiri despre mitropolitul Bartolomeu Anania, despre scriitorul Valeriu Anania și e ca și cum ar fi o piesă de teatru, după părerea mea, cu un mare protagonist dar cu toată scena lumii cuprinsă acolo. Începe cu momentul zero, 1993, momentul zero, important pentru Cluj cu alegerea Sfântului Sinod și cu intronizarea, și apoi merge mult în urmă și revine și până în zilele noastre și până la trecerea în cealaltă lume a protagonistului, cum vă spun, încât autorul dă impresia uneori că are măiestrie de scriitor, o face cu discreție, cu o curiozitate sfioasă, pentru că el, autorul, este numai martor și narator, punând în prim plan firește personalitatea celui amintit, celui comemorat, celui scos în atenție. Vreau să spun că apar profesori ai Clujului interbelic, figuri extraordinare, de mai multe ori apare Victor Papilian, de exemplu, Grigore Benetato, de pildă, medici mari ai Clujului, apar profesori actuali, pleiada de profesori de la Facultatea de Teologie Ortodoxă, de la părintele profesor Chirilă la părintele profesor Vasile Leb, care dacă nu mă înșel era rector atunci când a venit, decan, în 1993. Apar mari intelectuali, figuri de mari intelectuali se perindă prin fața noastră, de la Nicolae Steinhardt la părintele Stăniloaie și de la Mircea Vulcănescu până la Alexandru Paleologu, de pildă, cu toții au fost prieteni cunoscuți, s-au frecventat. Apar oameni politici și mai răi și mai buni, de la Stalin, trecând prin

¹ Expozeu făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017, la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Ioan Aurel Pop, istoric, profesor universitar, rector al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Președinte al Academiei Române. Email: iapop@acad.ro

Dr. Petru Groza, Gheorghe Gheorghiu Dej și unii mai recenți, mai puțini, mai estompați. Apar mari ierarhi și preoți cu unele aspecte inedite din viața lor. Ce mă impresionează la această lucrare e surprinderea personalității marelui creator, intelectual și ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, printr-o caracteristică care mie mi se pare seninătate, o detașare dar nu de lume, o detașare de rău, figura intelectualului apare cumva deasupra răului chiar dacă n-a fost ferit de rău și chiar dacă voci s-au ridicat și din timpul vieții și apoi împotriva unora din împlinirile sale. Cartea într-un fel îi apără memoria, dar mă corectez imediat, și-o apără singur, protagonistul, prin felul cum este pus să mărturisească credința lui despre viață în această carte.

Sunt amintiri și uneori privim, nu cu dispreț, dar cu o anumită larghețe, așa nu socotim că amintirile ar fi un gen care să ne ajute în ceea ce numim mare sensibilitate să zicem sau mare profunzime și totuși amintirile, pentru că numai omul are amintiri ordonate și laborioase.

Amintirile individuale fac marea amintire care este istoria. Dacă am fi lipsiți de amintiri individuale n-am putea scrie istoria. Deci amintirile sunt extrem de importante și prin acest gen, care pe istorici îi ajută să reconstituie trecutul dacă le combină bine cu alte lucruri. Amintirile de acest gen, zice Mircea Gelu Buta, continuă tradiția medicilor cărturari, n-am să vorbesc despre asta că avem aici alți medici cărturari, medici cărturari din Cluj, și nu numai, care scriu poezii, pictează, interpretează, compun muzică, scriu eseuri. Mircea Gelu Buta le iubește pe toate, dar este și el însuși în felul său un artist, are un dar al organizării armonioase a vieții și al organizării lucrurilor și oamenilor. O știți cu toții, face simpozioane despre medici și biserică și are invitați în cadrul lor artiști de prim rang. Face întâlniri științifice din științele pozitive, să zicem, și are invitați muzicieni și poeti, critici literari, face mese rotunde despre bioetică și are invitați ierarhi și preoți. E întâi de toate un artist al conservării și perpetuării vieții prin profesia pe care și-a ales-o și căreia i-a ridicat monumente nemuritoare. Cărțile sale sunt dovada cea mai clară de cărturărie pentru că mustesc de viață, de înțelepciunea vieții și nu în ultimă instanță de dragostea pentru om, pentru umanitate, pentru țară sau pentru ceea ce noi numim frumos și este un cuvânt intraductibil, omenie. Mircea Gelu Buta a înțeles înainte de a-l cunoaște la școală indirect pe cronicar că nu este alta mai de folos zăbavă decât cetitul cărților. A rămas mereu cu cărțile, dar înainte de

toate cu oamenii care îi înfățișează în aceste cărți. Îi apără de rele pe oameni prin aceste cărți. Apărarea de rele se face însă și cu idei bune, cu credință dreaptă și cu rânduială, și-a făcut viața cu rânduială și din această rânduială ne dă și nouă din când în când câte ceva cum face în această carte. Mircea Gelu Buta a primit de la mitropolitul Bartolomeu Anania un mare dar, un mare dar sufletesc pe care prin această carte ni-l dă și nouă și, cum dar din dar se face rai, îl primim cu mare bucurie.

Un dar¹

Ioan Chirilă*

Doamnelor, domnilor, mulțumesc pentru această invitație, de fapt pot să fiu și în altă postură, de om dator față de cel care lansează cartea astăzi pentru că îi promisesem inițial că voi fi și la cealaltă carte, la „*Amintirile din liceu*”, dar eram plecat în străinătate și nu m-am „întâmplat” aici, cum se spune. Astăzi însă am acceptat cu placere să fiu alături de domniile voastre și de domnul doctor Mircea Gelu Buta pentru că noi am fost și suntem de multă vreme alături. Cu Mircea Gelu Buta am fost alături, veți chiar în cartea aceasta, am fost alături de dinainte de a începe seminariile acelea pentru biserică și am rămas oarecum în acest tandem, ca să dezvoltăm aceste activități și vă spun doar atât că anul acesta a fost al XV-lea Seminar de Medicii și Biserica, ceea ce înseamnă că e o activitate statormică și importantă, atât pentru lumea medicală (e colegul de la medicină), cât și pentru lumea teologică, pentru arta, dacă vreți, pastorală, care se concentreză pe lumea taumaturgică. Este, într-adevăr, cum zicea domnul rector, un dar. Un dar pe care Mircea l-a primit de la Înaltul Bartolomeu și zic că este un dar pentru că la un moment dat cu privirea lui iscoditoare pe sub sprâncenele stufoase îi spune lui Mircea la o întâlnire „am impresia că tu înregistrezi astea și le vei reda cândva”, și atunci atenția lui, a lui Valeriu, de data asta, sporește, pentru că mitropolitul avea o exigență în ceea ce privea comunicarea extraordinară. Dacă vom pătrunde în ceea ce ne oferă textele de față, veți putea surprinde că avea o predilecție pentru detaliu și pentru cursivitatea în expunerea justă a detaliilor, despre o persoană, despre un eveniment, despre un context sau despre un personaj care l-a marcat profund. O să vedeți că sunt niște portrete de profesori cu care el a interacționat. Însă spuneam că este un dar pe care Mircea l-a primit, aş spune că nu numai că este un dar, ci este o restituire, pentru că multe din

¹ Expozeu făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017 la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Ioan Chirilă, Preot, Prof. Univ. Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca.

Email: ioanchirila62@gmail.com

evenimentele pe care le găsiți relatate în această carte, pe care nu o să le rezum eu acumă aici, nici măcar personajele, m-am ocupat altă dată de numele personajelor din scrierile lui Valeriu Anania. Să știți că sunt din jurul anilor 1950-1955, 1957-1958, înainte de ducerea sa în detenție, mai puțin elementele de start al cărții. Sunt două episoade în care se vorbește despre dojana arhierească pe care a primit-o Mircea Gelu Buta și după care a știut să fie osânduitor ca să și-o curețe, și a învățat și poezie cu Anania, și a învățat și cum să comunice cu Anania, și au ajuns la bucuria comeseniei, care într-adevăr este o bucurie. Am avut și eu privilegiul săta de mai multe ori, în colaborarea mea cu Înaltpreasfințitul, colaborare care s-a întins pe toată perioada anilor în care a activat aici la Cluj, din 1993.

Însă eu am avut și un alt privilegiu, am fost vecini, am locuit în capul lui, deasupra cu un etaj pentru că aşa erau condițiile și comunicarea în acel spațiu de habitare, să știți, că are alte note decât comunicările oficiale sau întâlnirile oficiale.

În acele comunicări te întâlneai cu purtarea de grija părintească, doar că aștepta să te vadă, să te întâlnești în ziua aceea pentru că făceai parte din același decor, iar o latură care este efectiv dincolo de seninătate, după episodul cu dojana, vine episodul cu Arcalia, unde am început și am avut primul seminar și unde l-am întâlnit și unde o să găsiți un Valeriu care știe să riposteze și care nu rămâne dator, chiar dacă are de a face cu psihiatrii. După aceea, să știți, evenimentele coboară, coboară în zona Bucureștiului, îndeosebi, Bucureștiul acelor ani care v-am spus, deceniul 6, secolul XX, un deceniu care a fost plin de evenimente pentru el. Vă dați seama, era deja la Patriarhie, avea acolo diverse responsabilități, a fost la Facultate pentru un scurt timp cu Teodor M. Popescu, a fost decan la cursurile de la Curtea de Argeș și după aceea ajunge în pușcărie. Însă, sunt descrieri luxuriante, care se înscriu perfect în paradigma „*Rotonda plopilor*”, sau în paginile de jurnal în care trebuie să surprinzi și creația literară, nu numai obiectivitatea informației istorice, pentru că îi plăcea, vă dau un apelativ de acolo, apelativul pe care îl folosea mitropolitul Firmilian, „îi plăcea mânzului să se răsfețe și să-și desfacă coada ca un păun al Patriarhiei”. Dacă o să vă uitați, el împreună cu André Scrima, în perioada aceea erau tineri, erau slujitori la Patriarhie și aşa le ziceau cei de pe acolo de pe la Patriarhie, erau niște oameni frumoși, eleganți, le ziceau păunii Patriarhiei și atunci o să vedeți „mânzul”, îi ziceau Firmilian și Mișu, și îi plăcea lui să-și desfacă această podoabă și să bucure pe mulți. Cum, de altfel, există și un con dacă vreți, sau

dimensiune, care frizează cu dorința lui de a păstra misterul. De pildă, vedeți relatările cu privire la publicarea sau tipărirea „Filocaliei”. Primele patru volume s-au publicat înainte, în perioada comunistă, după aceea celelalte până la volumul XII în perioada comunistă. Chiar o parte, nu mai știu exact numărul, când era Înaltul directorul Institutului Biblic și de Misiune. Atunci știu că s-au publicat volumele de dogmatică ale părintelui Stăniloaie. Și atunci, vă dați seama, rămâne această zonă misterică care e realizată în jurul marelui teolog Dumitru Stăniloaie sau a altor părinți. Există și o bucurie simplă pe care o trăiam adesea, când ne întâlneam la Nicula sau în altă parte, bucurie simplă a omului care nu complică lucrurile și a omului care nu este însășimântat de diverse trepte sau poziții sociale. E relatată aici relația cu Casa regală, aşa cum s-a întâmplat și îmi aduc aminte că înainte de evenimentele acelea de la Anul Nou fusesem cu niște scriitori din străinătate la el la Nicula. Ninsese, era zăpadă, și când a presupus el că mă apropii cu mașina acolo, de casa în care locuia, a ieșit afară pe scările pe care a avut accidentul și mi-a spus „să nu-i aduci pe aici, că se luncă”. Bineînțeles că la câteva zile după aceea va avea loc accidentul care este relatat în relația sa cu Casa regală. Sunt lucruri care se restituie, sunt lucruri care completează unele pagini de jurnal și care ne arată că omul, chiar dacă dorește să se conserve într-o zonă de mister, îi face totuși plăcere să se facă de priveliște lumii cu lucruri frumoase, cu lucruri care aduc fericirea. De aceea zic, e o fericire să citești și aceste pagini. Uitați-vă, de pildă, în anul 1955, începuse să se dezghețe puțin starea, situația, încorsetarea comunistă și Iustinian reușește să facă canonizarea, și numai cum descrie sirul acela lung de procesiune, fără să vă mai spun de Nicanor care băuse prea mult sifon și care avea necazurile lui fiziologice. Deci sunt pagini care te fac pe de o parte să râzi, însă te fac pe cealaltă parte să înțelegi că, oricât ai vrea tu să le controlezi, evenimentele și acțiunile prin care treci, totuși ele sunt și se desfășoară sub manifestarea concretă a proniei divine. Vedeți relația Iustinian-Gheorghiu-Dej. Dacă nu bea ăla banii și reușea să ia mașină, nu se mai întâlnea Iustinian în veci cu Gheorghiu-Dej, dar mintea noastră este fantastică în a crea scenarii și în a duce oamenii acolo unde dorim noi, nu unde ar fi vrut ei să ajungă. Îl felicit pe doctorul Gelu Buta pentru toate acțiunile, nu le mai repet eu aici că le-a spus domnul Rector, însă îl felicit îndeosebi că rămâne fidel unei memorii care are darul de a ne ține bucuroși laolaltă. Vă mulțumesc.

Forța detaliului¹

Zorin Diaconescu*

Distinse doamne, stimați domni. Deformat de vreo două decenii de gazetărie, poate că dacă ar trebui să scriu despre amintirile consemnate de Mircea Gelu Buta legate de personalitatea mitropolitului și a scriitorului Bartolomeu Anania, respectiv Valeriu Anania, aş spune forța inegalabilă a detaliului. Un amănunt pe care l-am pomenit și când am prezentat în fața aceluiași distins auditoriu cartea „*Tabloul de absolvire*”, a lui Mircea Gelu Buta. Atunci, era vorba despre niște răsturnări succesive la care a fost supusă societatea noastră, care întâi începuse să se dezvolte pe un anumit făgaș, care a fost brutal întrerupt și răsturnat la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, cu un sistem de valori care-l nega pe cel anterior, pentru ca după o perioadă de grea și dificilă adaptare la sistemul impus, să ne trezim cu o nouă astfel de răsturnare, când dintr-o dată ceea ce era valabil până ieri, trebuia negat. Ca și în cartea anterioară, și în această carte, importante sunt detaliile, pentru că nu este vorba de evenimente care să nu fi fost cunoscute. De la seminarul de studii interdisciplinare, „*Medicina și teologie*”, care la fiecare ediție a reușit să publice și un volum cu lucrări care circulă, până la detaliilor legate de sfîntirea bisericii de la spitalul din Bistrița, anumite momente, ele sunt cunoscute, deci autorul în această carte nu vine să facă descoperiri, autorul în această carte face ceva mult mai subtil, adaugă nuanțe. Aici este muchia foarte îngustă care deosebește maestrul de diletant. Pentru că toti care am participat la un anumit eveniment suntem capabili să spunem ceva ce nu a mai fost spus, adică un detaliu pe care l-am observat dar care s-ar putea, și de cele mai multe ori este nesemnificativ. Aici avem de-a face cu niște detaliu cu foarte mare grijă alese și în primul rând am sesizat asta și din prezentarea domnului rector și din prezentarea părintelui Chirilă, părintelui profesor, au o legătură între ele, deci nu este vorba de o sumă

¹ Expozeu făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017 la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

de detalii, știți, îmi amintesc, m-am întâlnit cu Înaltpreasfințitul atunci și s-a întâmplat cutare și cutare, nu, este vorba de niște detalii care dau acea tușă umană care ne ajută să înțelegem mai îndeaproape evenimentul istoric care de regulă este prezentat, cel puțin la nivelul popular, nu mă refer la cei de profesie, este prezentat prin etichetă. Etichetă ceva de genul Orwell, două picioare rău, patru picioare bine, deci noi prezentăm asta este așa, și aia este așa, venim direct cu verdictul, iar persoanele, actorii acestor evenimente sunt niște personaje schematicice, mai ceva ca icoanele bizantine care nu au carne pe ele, care reprezintă numai o linie, o idee, sunt numai niște personaje schematicice care sunt fie rele, fie bune și care servesc ori răul, ori binele, și al căror rol în viață a fost de a face acel lucru și nimic altceva.

Ceea ce este o imagine foarte plată, foarte inexpresivă a evenimentului. Autorul nu vine să răstoarne perceptia asupra evenimentului, el nu vrea în mod spectaculos să ne spună „*ați avut o percepție total greșită despre cutare lucru, stați că vin eu să vă spun....*” nu, el adaugă niște nuanțe, dar niște nuanțe foarte importante, care ne ajută să ne apropiem de acel eveniment și să îl înțelegem în profunzimea lui. Or, este un lucru foarte util și foarte important în ziua de astăzi, când, mai ales datorită exploziei informatici, cred că așa am putea traduce în limba română „*information overflow*”, avem de-a face nu doar cu o superficialitate extraordinară, dar și cu o lipsă totală de profunzime. Noi, gazetarii, am învățat să ne judecăm munca după limita de atenție a publicului căruia ne adresăm, și țin minte în anii 1990 limita de atenție cu care calcula publicul mediilor publice din România era undeva la două minute jumătate, deci puteai conta pe atenția lui la 2 minute și jumătate și puteai să-i transmiți în acele 2 minute și jumătate ceva, nu mai mult, dar erau 2 minute și jumătate. Ei, între timp am scăzut sub 30 de secunde, deci, atunci o astfel de carte este după părerea mea, nu doar o lectură plăcută, este foarte utilă pentru că îi ajută pe oamenii care au înregistrat vag, au înregistrat superficial un eveniment, să își refacă amintirile, adăugând aceste detalii care sunt foarte importante, pentru a înțelege cu adevărat evenimentul, nu doar a reține statistic că s-a întâmplat în anul cutare, că a participat cutare și atunci s-a hotărât cutare și consecințele au fost cutare, bune sau rele toate sunt stabilite dinainte și dacă ne spunem lecția toată lumea va fi fericită. Mai este ceva, am urmărit și evoluția, pentru că este totuși o carte și eu citesc o carte ca pe o carte, evoluția stilistică a autorului: „*Tabloul de absolvire*” încerca să fie un fel de reportaj care pornea de la un tablou

de absolvire și după aceea venea cu amintiri legate de oamenii din tablou care sigur prin viața pe care au dus-o înseamnă un capitol din istoria noastră contemporană. Aici este vorba despre un singur interlocutor, pentru că toate con vorbirile, mesele, cum vorbea profesorul Chirilă, au un singur personaj. Este foarte dificil să reușești să scrii o astfel de carte, fără să ajungi de fapt să copiezi stilul interlocutorului, să devii un fel de imitator al interlocutorului, mai ales când ai un interlocutor de acest calibru, pentru că nu este vorba despre un interlocutor care spune niște banalități, e vorba despre un om care a reușit, reușește în continuare pentru că, chiar am încercat dar nu am reușit să conectăm laptopul acela la internet, voi am înainte de a începe să vă pun câteva din predicile Înaltpreasfințitului Bartolomeu, care sunt pe YouTube, într-un canal dedicat acestor predici. Îmi amintesc că am prezentat un astfel de episod de pe YouTube unui grup care dintr-o dată au devenit atenți când în predica se spunea că noi de fapt nu ne rugăm pentru viața celui plecat, ne rugăm pentru sufletul lui care este după moarte și de aici dezvoltată ideea, nu vreau să intru în atâtea detalii, deci un astfel de interlocutor te fură și s-ar putea întâmpla să te trezești că îl imiți, nu, autorul rămâne la stilul lui și cred că până la urmă acest lucru se datorește profesiei inițiale sau de bază. Adică, autorul este un medic, care de data aceasta nu are un pacient în față, care de data aceasta are o societate în față, care are foarte multe percepții greșite sau superficiale sau aiurea și care trebuie cumva readusă pe făgașul normal, nu putem să îi readucem cu forță pentru că orice interdicție știm că generează mai degrabă opoziția. Prohibiția n-a dat rezultate nici măcar în Statele Unite, cu atât mai puțin la noi, în schimb nici indolența, adică lasă că e bine și aşa nu este o soluție și atunci cred că această cale aurită de mijloc, reprezentată prin cartea pe care o avem în față, este ideală. Adică este omul care vine și caută niște soluții pragmatice știind că, la fel ca și în medicină, medicina nu poate face miracole. Deci, dacă mă duc bolnav la spital, nu pot să mă duc cu trupul meu la spital aşa cum mă duc cu mașina la service, trebuie să vin de acolo cu o mașină ca și nouă. La spital mi se poate alina suferința, și dacă acest lucru nu este posibil, dacă vindecarea nu este posibilă, pot fi ajutat să mă împac cu situația, aici însă intervene, de aceea își dă mâna medicina cu biserică, nu numai la noi, în toată lumea. În acest sens am citit eu această carte, presupun că este doar una din multele lecturi posibile și vă recomand cu multă căldură să descoperiți, dacă nu ați făcut-o deja varianta dumneavoastră, sper să fie mult mai bună decât a mea. Vă mulțumesc.

Gândurile unui ucenic¹

Ioan Pintea*

Cartea lui Mircea Gelu Buta e o carte extrem de importantă, spun eu, pentru că resuscitează memoria, ne face să ne aducem aminte de mitropolitul Bartolomeu și în același timp, cred eu, ne face să ne apropiem de cărțile lui, pentru că în general posteritatea joacă fește și autori mari, ctitori mari, sunt degrabă uitați, după moarte urgent îi uităm, nu le mai citim cărțile și această soartă, să spunem aşa, îl privește și pe mitropolitul Bartolomeu. Sigur că la nivel de biserică este apreciat, este neuitat, dar poate în lumea literară, începe să fie marginalizat. Deși, vreau să vă spun că atunci când l-am întâlnit pe Înaltpreasfințitul, sigur am stat în preajma lui câțiva ani de zile și am lucrat împreună, am fost părtaș la foarte multe întâmplări cu Înaltpreasfințitul Bartolomeu, am simțit mereu dorința lui și starea lui de a fi scriitor, și-a dorit foarte mult ca odată ajuns mitropolit să nu fie uitat ca scriitor. În minte că atunci când a început editura „Polirom” să-i publice opera, au fost momentele cele mai tari, să spun aşa de fericire, de bucurie, de împlinire, că o editură foarte importantă din România se ocupă de opera Înaltpreasfințitului. Așadar, el mereu s-a simțit un foarte important scriitor, ceea ce, nu-i aşa și este. Cartea lui Mircea Gelu Buta, cred eu, prelungește memoriile, deci va trebui să ne întoarcem și această carte ne va face să ne întoarcem la memoriile mitropolitului. Pentru că în această carte, doctorul Buta are acest comportament de interlocutor foarte bine așezat, cuminte și extrem de discret, acela de a-l însobi pe Bartolomeu. La începutul cărții, sigur, ne descrie toată întâlnirea cu Bartolomeu, tot ce s-a întâmplat între ei, dar pe urmă îl lasă pe mitropolit să vorbească, ceea ce este foarte, foarte important. Deci, din această carte, ne dăm seama de discreția domnului doctor Buta și ne dăm seama și

¹ Expozeu făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017 la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Ioan Pintea, preot, poet, membru al Uniunii Scriitorilor din România, director Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud. Email: ioanpintea2002@yahoo.com

înțelegem importanța a ceea ce ne spune mitropolitul Bartolomeu. E o carte de dialog, e o carte de întrebări și răspunsuri, e o carte de con vorbiri cum spuneai Zorin, e o carte despre însotirea cea bună, însotirea ziditoare, între doi intelectuali care au proiecte, și spirituale, dar nu numai. E o carte care îți stimulează propriile amintiri. După ce veți citi amintirile despre Bartolomeu Anania o să vă aduceți dumneavoastră aminte că foarte mulți de aici l-ați întâlnit, ați stat de vorbă cu el, ați lucrat cu el, ați stat în preajma lui, o să vă aduceți aminte de toate aceste întâmplări și sunt sigur că poate unii dintre dumneavoastră o să le și punete pe hârtie.

Cartea lui Gelu mi-a stârnit această poftă, această dorință, mi-am amintit de pildă că atunci, în anii 1980, am făcut un interviu cu Valeriu Anania și l-am publicat în revista „*Steaua*”, un interviu absolut literar fără nicio nuanță teologică, a fost o mare bucurie pentru Anania, a fost o bucurie și pentru mine că am putut să-l întreb oarecum polemic despre teatrul pe care îl scris.

De pildă, l-am întrebat la un moment dat cum poate să scrie o asemenea piesă de teatru, într-o vreme în care îl avem pe Beckett, îl avem pe Eugen Ionescu? Cu foarte multă cărie și cu foarte multe argumente mi-a răspuns la aceste nedumeriri ale mele. Îi sunt și eu, cum spunea părintele Chirilă, dator, pentru că a făcut foarte mult pentru mine, a făcut foarte mult pentru Bistrița, faptul că m-a pus așa să scriu slujbele sfintilor năsăudenii, și slujbele Sfântului Pahomie, aceasta a însemnat o mare încredere, dar în același timp o mare responsabilitate din partea mea. Noi trebuie să ne gândim că Bartolomeu Anania a venit la Cluj la vîrstă de 72 de ani, deci vă dați seama la ce vîrstă a venit Bartolomeu aici și a reîntemeiat o instituție, a repus pe picioare revista „*Renașterea*”, o editură, un radio, deci a făcut extrem de multe lucruri foarte bune pentru biserică, pentru societate, pentru cultură, veți întâlni în această carte un mitropolit foarte viu, un cărturar foarte, foarte viu, îl veți întâlni la Bistrița, la Cluj, la Nicula, cu prieteni scriitori, pentru că își dorea să fie între scriitori. Sigur avea și el tristețile lui, avea și el singurătatea lui, în minte și cu aceasta închei, o scenă de la înmormântare, a fost coborât în subsolul catedralei și cineva în spatele meu plângea foarte tare, plângea în hohote și m-am întors să văd cine plâng, era mitropolitul actual al Timișoarei, Ioan de la Harghita pe vremea aceea, și m-am întors și mi-a spus „*Ioane, nu știi cât a suferit omul acestuia*” și atunci mi-am adus aminte acest vers extraordinar pe care Gelu îl folosește în

In Honorem Mircea Gelu Buta

carte, „noblețea de a fi singur, și dreptul la tristețe” e un mare vers, e o mare poezie această expresie și trebuie să vedem și partea aceasta a mitropolitului Bartolomeu. Sunt tare bucuros că m-ați invitat aici și îl felicit pe Mircea Gelu Buta pentru această carte și este foarte, foarte important ca să petrecem acest moment. Înaltpreasfințitului i-ar fi plăcut să fie aici, să fie cu noi și sunt sigur că e aici și că e cu noi. Mulțumesc mult.

Medicul scriitor¹

Dan Lucian Dumitrașcu*

Mulțumesc, stimată doamnă Petraș, dragă Gelu, domnule rector, domnule președinte, stimați covorbitori, onorată audiență, trebuie să spun că mă sfiesc și totodată sunt foarte onorat să fiu aici cu dumneavoastră, mă sfiesc pentru că provin dintr-un domeniu mai tehnic și ca urmare intervenția mea va fi mai scurtă și nu atât de frumoasă, un handicap pentru mine în acest context, dar vin pentru că, provin din tagma autorului cărții și mă leagă o lungă prietenie de Mircea Gelu Buta. Gelu are o imagine foarte bună și la noi la Universitate și chiar ieri discutând cu rectorul nostru profesorul Irimie m-a asigurat că se bucură de apariția aceasta editorială și aşa s-a și exprimat „îl respect foarte mult pentru tot ceea ce a făcut la Spitalul Județean Bistrița”. În ceea ce mă privește, mai am un handicap, l-am cunoscut foarte puțin pe mitropolitul Anania, îmi amintesc că la sfârșitul anilor 1980, mă găseam cu tatăl meu la un congres de medicină la Timișoara și venerabilul încă de atunci, cu regretul profesor Bratu de la Timișoara, ne-a povestit nu știu de ce, pe timpul unei pauze de masă despre colegul lui de facultate Anania, care a fost la pușcărie și care este poet, pe urmă după 1990 am avut prilejul să-i urmăresc mai bine cariera și în domeniul teologic și în domeniul literar, prin anii nouăzeci și ceva chiar am asistat la ceremonia de decernare a titlului de „doctor honoris causa” a universității noastre și a Universității Babeș-Bolyai, a avut și rangul acesta, a fost un membru de onoare al rangului nostru academic. Am avut pe urmă prilejul să-l întâlnesc și la simpozioanele lui Gelu care ne face atât de bine și este atât de atent cu noi încât chiar nici nu-mi pot permite să-l refuz, cred că n-am participat decât atunci când într-adevăr nu am avut de ales, nu m-am putut duce și e un simpozion care mie mi-a deschis o nouă perspectivă în

¹ Expozeu făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017 la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Dan Lucian Dumitrașcu, medic, Prof. Univ. Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca. Email: dan_dumitrascu@yahoo.de

abordarea oamenilor bolnavi. Privind cartea despre care vorbim astăzi, este o carte pe care eu cu aparatul meu critic modest aş spune că este o carte care se citeşte cu mare plăcere şi dă satisfacţie. Celor care nu au citit-o trebuie să spun că deşi eram obosit n-am adormit cu ea, m-a captivat. Mi se pare o carte scrisă frumos şi clar, este o carte din care răzbate admirarea autorului faţă de personajul căruia îi dedică această carte. Noua limbă română, ar zice profesorul Mircea Buta, pare să fie un fan al mitropolitului Anania. El aruncă lumiini asupra profilului lui Bartolomeu Anania, dar e un fel de lumină suprarealistă care nu lasă umbre. Deci eroul este fantastic de pozitiv în această descriere şi cred că merită pentru că noi toţi avem în viaţă şi momente controversabile sau controversate, cred că Bartolomeu Anania merită să beneficieze şi de un astfel de profil.

Prin această carte continuă mai multe lucrări ale sale, nu numai medicale, dar lucrări de bioetică, acea serie de volume de medicină şi religie, pe urmă istoria nursingului, pe care a scris-o talentata sa soție, îl plasează, aş zice, pe autor, în sfera care tot creşte dar nu prea repede din păcate a medicilor care au avut şi o altă dimensiune, dimensiunea culturală, sunt exemple prea bine-cunoscute ca să le mai numesc acum, dar cu siguranţă Gelu Buta se plasează cu această carte într-un domeniu care devine incontrolabil, deci toată lumea care va vorbi în viitor despre medici scriitori nu vor putea să uite opera şi numele lui Gelu Buta. Sunt convins că toţi cei de faţă, dacă nu au citit, vor citi cu plăcere această carte şi mă alătur antevorbitorilor mei de a-l felicita pentru această realizare şi pentru a-i mulţumi.

Iubitorul de cărți¹

Cătălin Pălimaru*

Mulțumesc, stimați invitați, doamnelor și domnilor, eu sunt prezent astăzi aici în calitate de editor al acestei cărți, reprezint editura „Renașterea”, sub auspiciile căreia a apărut acest volum, editură aflată sub patronajul spiritual al Arhiepiscopiei Ortodoxe a Clujului. S-a vorbit frumos despre acest volum, s-a vorbit la obiect, să spunem aşa, dar din portretul cu multe fațete al protagonistului acestei cărți, eu l-aș reține pe iubitorul de carte și asta nu atât pentru faptul că mitropolitul Bartolomeu a fost un scriitor printre puținii ierarhi membri ai Uniunii Scriitorilor, cât pentru faptul că a fost și editor, să spunem. Un om atent la felul cum apare cartea. A fost preocupat de felul cum este editată, cum este îngrijită, pentru că a avut o bogată experiență în sensul acesta, să ne gândim că sub păstorirea dânsului la centrul eparhial de la Cluj, au apărut de pildă revistele „Renașterea”, s-a înființat revista „Tabor”, s-a înființat editura „Renașterea”, cu multe publicații de atunci, și urmarea dânsul cu foarte multă atenție ce intră în reviste, cine scrie în reviste, cum scrie, cum sunt editate, cum sunt ilustrate și în felul acesta i-a format și pe colaboratorii dânsului, toți avem această amprentă păstrată de pe vremea când eram cu dânsul. Ne aducem aminte din trecutul Înaltpreasfințitului Bartolomeu când a lucrat ca director la Biblioteca Patriarhiei, câte cărți i-au trecut prin mână, ce a însemnat pentru dânsul cartea și ca obiect, ca ceva care te însوșește în momentele de singurătate și de taină, aşa cum dânsul a lucrat și ca redactor responsabil la publicațiile patriarhiei. Mi se plângea odată cât de greu urmarea pe colaboratori, nu trimiteau texte la timp, presiunea aceasta a publicării stătea pe umerii dânsului, i-a fost greu aşadar și ca redactor, aşa cum plecând peste ocean în Statele Unite a lucrat ca redactor la revista „Solia” [Credința]

¹ Expozeu făcut în ziua de joi, 13 octombrie 2017 la Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

* Cătălin Pălimaru, Preot, director Editura Renașterea, Cluj-Napoca.

Email: catalinpalimaru@yahoo.com

(n.ed.), pe care a cules-o singur la mâna, i-au trecut prin mâna toate paginile, a pus mult suflet și inteligență în aceste apariții editoriale. A fost pus responsabil în America pentru sectorul de publicații al Arhiepiscopiei Ortodoxe și, întorcându-se în țară prin anii 1976 și până la pensionare, a lucrat acolo ca director la București la editura Institutului Biblic, sub pastoriarea Înaltpreasfințitului Iustin Moisescu, și dânsul un profesor redutabil și un mare cărturar. În această calitate, a publicat cărți importante, ne gândim de pildă la colecția P.S.P. „Părinți și Scriitori Bisericești”, care i-au trecut prin filtrul rațiunii prin inteligență, toate cărțile acestea poartă amprenta dânsului și altele multe alte cărți toate editate de scriitorul și părintele pe atunci Bartolomeu Anania. Dânsul știa, era conștient de acest fapt, că prin cartea tipărită cu gust dar și cu inteligență, ca și prin publicațiile pe care un centru eparhial le poate pune la dispoziția cititorilor, mesajul Bisericii, mesajul credinței, al celui care privește resortul adânc al omului, poate să ajungă mai bine la inima omului, poate să fie receptat aşa cum se cuvine, de aceea aşa cum spuneam a urmărit mereu cu atenție, activitatea editorială a Arhiepiscopiei Clujului, din acest punct de vedere trebuie să precizăm acest lucru, Clujul la nivelul patriarhiei este foarte bine, are două reviste de calitate dar și cărți care au impact cel puțin din punct de vedere teologic. Volumul de față, apărut la editura noastră, surprinde personalitatea mitropolitului Bartolomeu din câteva momente, aşa cum autorul le relatează anume, aşa cum s-a spus aici la simpozionul „Medicii și Biserica” de la Bistrița, în atelierul de lucru al mitropolitului de la Mănăstirea Nicula, la reședința eparhială de la Cluj, dar și la diferite evenimente bisericești, cum ar fi sfințiri de biserici sau de paraclise, bisericuțe mai mici. La toate aceste momente oficiale, mitropolitul se manifestă ca om al Bisericii și, totuși, după aceste momente, urmau cele în care te întâlneai cu omul Bartolomeu, adică la masă într-o atmosferă mai puțin protocolară, când sesizai gesturile lui, inteligența lui, umorul lui, faptul că avea o sumedenie de lucruri de spus, toate acestea te fermecau și îl întâlneai în ipostaza povestitorului, pe care o întâlnim și în alte scrimeri, cucereau acestea. Plus ne gândim la faptul că avea o istorie întreagă în spate, din tinerețe a fost o personalitate marcantă, toate aceste lucruri copleșeau și te cucereau și ele sunt cumva surprinse aici și faptul că, iată sunt și câțiva tineri aici, sunt relatate evenimente din anii 1950 ai României, ani întunecați când totuși Biserica a avut un moment de respiro, acele momente e

bine să fie știute și e datoria acestor scriitori să le pună în relief și să pună în relief protagonisti ai celor timpuri pe care astăzi poate nu-i mai avem. Iată, genul acesta de carte zidește, ajută, cântă, te desfată până la un punct și în felul acesta mă bucur de această apariție editorială, pentru care noi ne-am dat concursul. În să precizez că domnul Buta este un colaborator apropiat și un prieten al nostru, de multă vreme publică la revista „Renașterea”, de multă vreme publică la revista „Tabor”, care la anul face 10 ani de apariție lunară, aşa cum iată deja este și la acest volum, sperăm să fie prezent alături de noi și cu alte cărți, vă mulțumesc și îl felicit.

Trecut-au anii...¹

Tudorel Urian*

Nimic nu definește parcă mai bine aceste însemnări decât numele minunatului volum Jurnal, publicat de Virgil Ierunca în anul 2000. Pentru că, mai mult decât un jurnal, care – se presupune – este alcătuit din notații zilnice, acest titlu definește o perspectivă temporală, dublată de o dimensiune afectivă, emoțională, încărcată de nostalgie, a celui care scrie. Or, această afectivitate a rememorării răzbatе din fiecare frază scrisă de Mircea Gelu Buta despre personalitatea covârșitoare a IPS Bartolomeu, în planul Bisericii Ortodoxe, dar și al culturii române postbelice (Mircea Gelu Buta, Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania, Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, 144 pag.). Deși eram convins că relația lor este mult mai veche, dată fiind căldura și un soi de complicitate care se făceau imediat simțite între ei ori de câte ori se (re)vedea, IPS Bartolomeu și doctorul Mircea Gelu Buta (directorul Spitalului Județean din Bistrița) s-au întâlnit pentru prima oară față către față, aşa cum reiese chiar din însemnările din această carte, abia în anul 1998. Emoția, un fel de teamă respectuoasă, ineditul situației l-au făcut pe Tânărul doctor să stea cu toate simțurile în stare de alertă, să perceapă fiecare gest și fiecare vorbă la intensitate maximă și să rețină, iată, după aproape două decenii, fiecare detaliu al acelei prime întâlniri. Descrierea momentului în care cei doi se văd pentru prima dată este antologică și constituie cea mai succintă, dar și precisă creionare a personalității marelui ierarh pe care am cîtit-o vreodată. Eu însuși, aflat șapte ani mai târziu în fața Înalțului Bartolomeu, în celebrul separeu al Hotelului

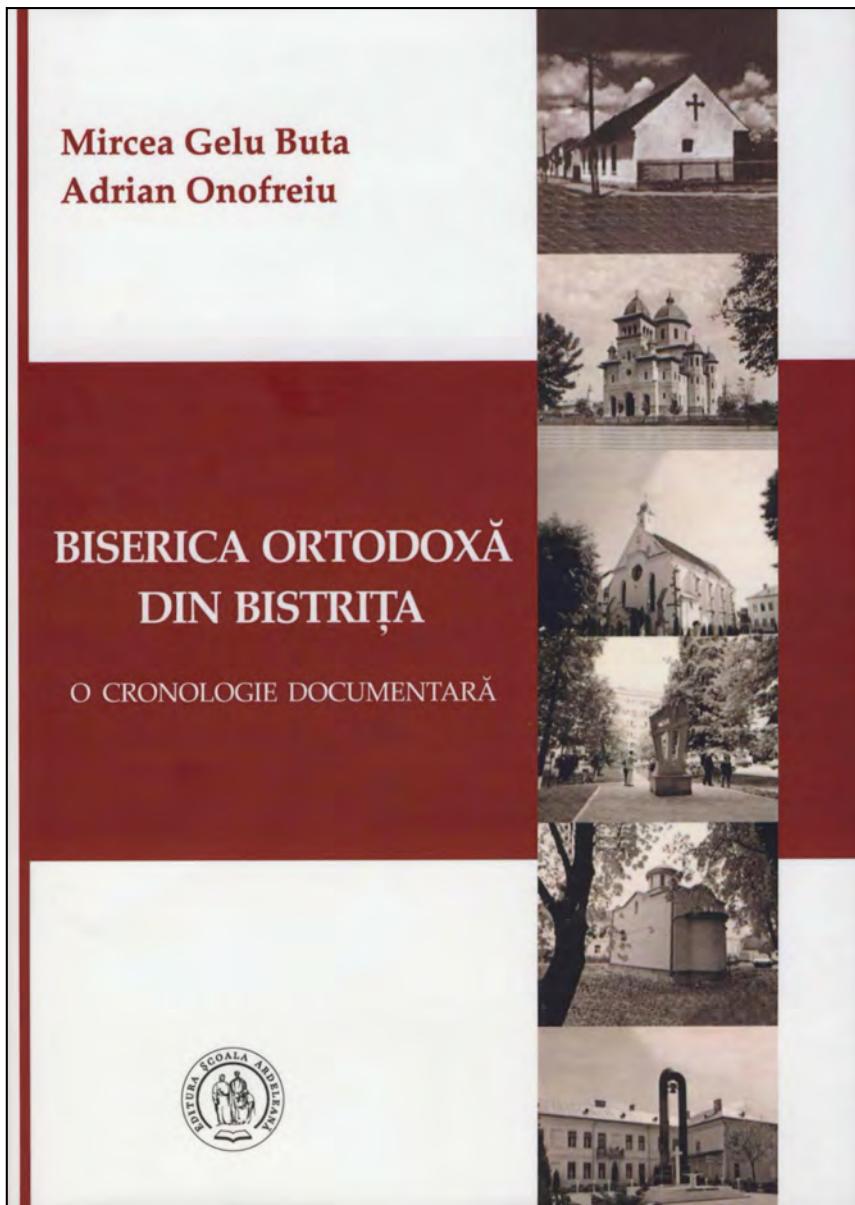
¹ *Luceafărul de dimineață*, nr. 4 (1082) / aprilie 2017, p. 18.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

Diana din Bistrița, la una dintre acele cine, care se prelungeau în „ceasuri de voroavă și răgaz”, până târziu în noapte, am fost marcat tocmai de acest amestec de „asprime și tandrețe”, de forță și căldură umană, de încruntare și generozitate, care îi dăduseră Mitropolitului supranumele de „Leul Ardealului”. Vocea baritonala, râsul puternic, sănătos, autoironia specifică oamenilor inteligenți, chiar și atunci când vorbea despre propriile sale inconveniente fizice, legate de vârstă și boli, impregnau în mintea celui care îl vedea pentru prima oară o impresie de forță imposibil de zdruncinat și, implicit, de siguranță în prezența unui asemenea colos. La fel ca Mircea Gelu Buta în anul 1998, rețin toate detaliile întâlnirii mele cu el din anul 2005, știu exact unde au stat participanții la masă, îmi răsună vîi în minte vocea și râsul Înaltului. Singura mirare este că s-au scurs deja aproape 12 ani de atunci.

În amintirea mea afectivă, evenimentul mi se părea mult mai apropiat. Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania, de Mircea Gelu Buta, este, în primul rând, o carte-document. În multele lor discuții private, pe care autorul cărții le-a consemnat cu acordul tacit al ilustrului său interlocutor, IPS Bartolomeu spune lucruri esențiale despre istoria Bisericii Ortodoxe Române din primii ani ai puterii „populare”, completează cu informații unele aspecte insuficient explicate sau chiar omise în amplul său tom Memorii, povestește anecdotă hazlii, dar niciuna fără un tâlc anume, cu semnificații mai adânci decât simplul amuzament, despre oamenii care au marcat „obsedantul” deceniu al șaselea din tumultuosul secol XX. Unele lucruri sunt știute, dar dobândesc o cu totul altă suculență, relatate de un povestitor înăscut precum Mitropolitul Bartolomeu (înmormântarea lui Petru Groza cu respectarea riguroasă a ritualului ortodox, de pildă), altele sunt cu totul inedite. Deși am discutat de multe ori cu Mihai Șora, nu am știut niciodată că el a fost oaspetele Înaltului Bartolomeu chiar în noaptea în care acesta a fost arestat, la sfârșitul anilor '50. Povestită după foarte mulți ani, după căderea regimului comunist, întâmplarea are iz de anecdotă. Cu siguranță, însă, la vremea ei, ar fi putut avea consecințe tragice. Mircea Gelu Buta își face o datorie de onoare din a restituî lumii rodul atâtore și atâtore discuții cu marea ierarh și cărturar. Informații inedite, judecăți de valoare, gânduri spuse în momente de melancolie, evocări ale unor personalități plecate de multă vreme dintre noi defilează prin fața ochilor noștri desenând în chip clar contururile unei lumi care nu mai este. Pe

alocuri, tonul nostalgitic, dar luminos al confesiunii, plonjonul firesc, ușor amuzat, în cotidianul altor vremuri, printre oameni care nu mai sunt, trimis cu gândul la excelenta serie de evocări a lui Dan Ciachir din succesiunea de volume Când moare o epocă. Aceeași precizie a informației, dublată de un soi de melancolie intrinsecă, specifică literaturii Mitteleuropene, după o lume ieri, mult mai complicată decât o descriu îndeobște analizele maniheiste. Dincolo de revelarea unor întâmplări și anecdotă, cartea lui Mircea Gelu Buta are și o altă miză, chiar mai mare: aceea ca prin revelarea întregii combinații de întâmplări și gesturi să re-creeze un tablou cât mai exact al Mitropolitului Bartolomeu. Să-l readucă printre noi aşa cum a fost, cu vorbele sale, gesturile sale, amintirile care i s-au forjat în memorie, viața sa reală, prezența sa fizică. Mircea Gelu Buta aproape că își pândește (în sensul bun) personajul pentru a nu scăpa nicio secundă din privilegiul de a se afla în imediata sa apropiere. Chiar și atunci când nu spune nimic, IPS Bartolomeu are mesaje de transmis prin intermediul lui Mircea Gelu Buta. Iar specialistul în psihicul uman le transmite cu finețe de mare prozator: „...Odată, de la o fereastră a stăreliei – rămăsesem peste noapte la Nicula – l-am zărit pe Înaltul plimbându-se solitar, adâncit în gânduri, în reverendă, cu capul acoperit de fesul de culoare stacojie și engolpionul la gât, pășind de-a lungul terasei deschise, cu un aer solitar care mi-a readus în minte unul dintre cele mai frumoase versuri pe care le scrisese «Noblețea de-a fi singur și dreptul la tristețe». Om trist, sau dezamăgit, Înaltul Bartolomeu nu era, dimpotrivă, însă avea o netăgăduită propensiune spre solitudine și introspecție” (pp. 38-39). Superbe rânduri! Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania, de Mircea Gelu Buta, este o carte de suflet, un omagiu adus cu pioșenie, melancolie și umor, de către un discipol care știe să admire și să înevețe, marelui său luminător și călăuzitor spiritual. Mircea Gelu Buta este un om căruia viața i-a oferit o șansă de neprețuit. Pe care, la rândul său, are generozitatea să ne-o împărtășească și nouă prin intermediul acestei cărți minunate. Mulțumim pentru dar, Mircea Gelu Buta!

Volum lansat în ziua de joi, 15 decembrie 2016,
Biblioteca Jud. „George Coșbuc”, Bistrița

Istorie bisericească bistrițeană¹

Dan Ciachir*

Ca unul care cunoaște de vreo două decenii Bistrița, asupra căreia Arhiepiscopul de fericită amintire Bartolomeu m-a prevenit înainte să ajung acolo: „Să știi că Bistrița este un oraș foarte cultural”, și clerul ei, am citit excelenta lucrare dedicată Ortodoxiei sale de către Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, într-o cheie mai degrabă afectivă decât istoriografică. Mircea Gelu Buta, personalitate deopotrivă medicală și culturală, colaborând cu un strălucit teolog, profesorul Ioan Chirilă, a realizat, în urmă cu doi ani, o admirabilă reconstituire a unui alt teritoriu bisericesc vast și prestigios². De data aceasta, asociatul său este un istoric, Adrian Onofreiu, arhivist de mâna întâi, care știe să pună în pagină, atunci când este cazul, culoarea și chiar poezia documentului.

Pentru a-mi dovedi afirmațiile, voi transcendere cronologia volumului – lupta bistrițenilor pentru o parohie pravoslavnă are rădăcini în secolul al XVIII-lea –, oprindu-mă la o vizită întreprinsă de Mitropolitul Ioan Mețianu de la Sibiu, în toamna anului 1901, în tractul ortodox al Bistriței. La data respectivă, existau un protopopiat bistrițean și figuri clericale puternice, precum protoiereii Simion Moldă și, îndeosebi, Grigore Pletosu. Din reportajul vremii, imprimat în „Telegraful Român”, ziarul eccluzial înființat de Sfântul Mitropolit Andrei Șaguna în anul 1853, aflăm că înaltul ierarh ortodox, sosit la Bistrița, a primit, la coborârea din tren, un splendid buchet de flori, oferit de fiica... protopopului greco-catolic. De altfel, în decursul vizitei sale, prilej de târnosire a două biserici ortodoxe în comunele Borgo-Prund și Galații Bistriței,

¹ *Renașterea*, Anul XXVIII Serie nouă, Nr. 2 (322), februarie 2017.

* Dan Ciachir, scriitor, memorialist și publicist, București, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

² Ioan Chirilă, Mircea Gelu Buta, *Memorabilia Momenta – Clipe memorabile*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015.

Ioan Mețianu pare a fi chiriarhul credincioșilor români din Transilvania de ambele confesiuni; sau „cele două strane”, cum li se spunea. Pentru cei care au apucat dezlănțuirile unițiilor, de incredibilă violență și virulență din anii '90, acele vremuri de la început de secol par mai degrabă de domeniul visului decât al realității. În același context, autorii realizează un amplu portret, constituit din mărturii de epocă și documente, al profesorului și protopopului bistrițean Grigore Pletosu, care afirma într-un document oficial din vremea ocârmuirii dualiste „cu toată liniștea conștiinței, că la modul «perfect» vorbesc și scriu numai în limba română” (cf. p. 34). Reproducerea titlurilor împăratului Franz Iosef, în același capitol, aparține tot categoriei de elemente și ornamente istorice care dau culoare unei epoci.

Ceea ce putem spune, de asemenea, și despre relatarea vizitei familiei regale române la Bistrița, unde aceasta a prăznuit Nașterea Domnului pe stil vechi, în ianuarie 1920. Peste aproape un secol, și tot în mijlocul clerului local, M.S. Regele Mihai I se va afla în același spațiu românesc cu prilejul Anului Nou 2007, episod consemnat pe larg de către autori.

Cine cunoaște bogăția de biserici pravoslavnice din Bistrița de azi, cu greu își poate închipui cât de mult a durat – aproape două decenii – ridicarea primului lăcaș ortodox impunător din acest oraș. Sfințirea, care trebuia să aibă loc la sfârșitul lunii august 1940, a fost anulată, întrucât ziua târnosirii coincidea cu funestul Diktat de la Viena. Biserică avea să fie sfințită în anul 1941, pe când Transilvania era vremelnic ocupată, de sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel. Atunci, ierarhul locului, episcopul Nicolae Colan, a rostit o predică deosebit de frumoasă, ce rezistă colților vremii, aşa cum reiese din amplul fragment reprobus de autori la paginile 165-166 ale cărții.

Între paginile 184-186 sunt redate toate documentele oficiale privitoare la Revenirea la Ortodoxie a clericilor și credincioșilor greco-catolici, scutindu-i pe aceia care doresc să le cunoască cuprinsul de cercetarea colecțiilor de ziare și reviste depozitate în biblioteci. Adaug că Mircea Gelu Buta și Ioan Chirilă au făcut un lucru asemănător în lucrarea lor în privința alegerii și întronizării Patriarhului Justinian Marina.

În aceeași categorie de texte importante se cuvine așezat și ultimul *document*, dintr-un număr de 193 reproduse în partea a doua a lucrării: Cuvântul rostit de Arhiepiscopul Bartolomeu al Clujului la Bistrița, în anul

In Honorem Mircea Gelu Buta

2002, cu prilejul lansării versiunii sale a Sfintei Scripturi. Este o scurtă istorie a traducerilor din Biblie.

Reprimându-mi pornirile de nostalgie și amintirile deosebit de frumoase legate de preoții locului, de sfințirea paraclisului Spitalului Județean din Bistrița din anul 1999 sau de primele colocvii – o noutate absolută la noi – *Medicii și Biserica*, voi spune că volumul de față îmi întărește o convingere pe care nu încetez să o mărturisesc: aceea că Biserica noastră nu a fost niciodată mai înfloritoare, în decursul ultimelor trei secole, ca în cei aproape 30 de ani urmăriți de la prăbușirea regimului comunist, răstimp în care Biserica bistrițeană a avut șansa să se afle pe un teritoriu canonic administrat succesiv de trei mari chiriarhi: Teofil Herineanu, Bartolomeu Anania, Andrei Andreicuț.

De la biserică din suflet, la biserică din spital¹

Zorin Diaconescu*

Biserica din spital, semn al convergenței dintre știință și religie, aşa cum demonstrează și numeroasele ediții ale simpozionului de Medicină și Teologie de la Bistrița, apreciate în mediile academice din țară și din străinătate, este un fapt împlinit. Așezarea orașului pe harta manifestărilor spiritualității europene și integrarea identității românești printre națiunile clubului select, care și-a făcut din respectarea drepturilor omului și din libera circulație a persoanelor și ideilor un nucleu în jurul căruia gravitează societatea, sunt fapte cu care ne-am obișnuit, în măsura în care suntem îspătiți să nu le mai observăm, deoarece ni se par firești. Istoria demonstrează însă că lucrurile nu au stat întotdeauna aşa, iar repetabilitatea evenimentelor e amintită de cei care avertizează: necunoașterea lecțiilor istorice este o cale aproape sigură de repetare a lor.

O excelentă lecție de istorie este cuprinsă în volumul „Biserica Ortodoxă din Bistrița. O cronologie documentară”, de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016 – volum tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Andrei, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului.

Este necesar să înțelegem drama de secole a populației românești majoritare din Transilvania, discriminată în privința drepturilor elementare ale cetățeanului, mai exact i s-a refuzat sistematic orice drept natural decurgând din prezența dintotdeauna – și ea negată – a acestei populații pe teritoriul amintit, un teritoriu spre care alte națiuni au migrat de abia în Evul Mediu. Religia ortodoxă a constituit elementul central al acestor aspirații, la împlinirea căror s-a ajuns foarte târziu, respectiv la începutul secolului al XX-lea. Religia ortodoxă a constituit, adesea, singura verigă de legătură dintre românii transilvăneni și cei de același neam din celelalte provincii istorice.

¹ Răsunetul, joi, 19 ianuarie 2017.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

Veți întreba, desigur, ce are deosebit Biserica Ortodoxă din Bistrița? Are, în primul rând, așezarea, accesul credincioșilor ortodocși în oraș întâmpinând numeroase și serioase piedici de-a lungul istoriei, din pricina rânduieilor, pe care le confereau altora, în speță sașilor, privilegiii în aceeași măsură în care unele drepturi elementare erau – în concepția dregătorilor de atunci – de neconceput pentru români. Așa se face că populația românească locuia mai mult la sate, orașele fiind destinate ocupanților din alte zări.

Cum de avem, totuși, o continuitate de limbă, dar și de obiceiuri și spirituală, care secole la rând i-a îndemnat pe tinerii români să considere emanciparea națiunii lor principalul scop al studiului și strădaniei celor care aveau șansa și talentul de a urma vreo școală? Din nou ajungem la religia ortodoxă ca element de continuitate și unitate, o ultimă frontieră a speranței pentru o națiune căreia i se nega existența și care trebuia să lupte mai aprig decât emigranții din orice colț al lumii pentru a fi recunoscută în propria ei țară.

Așa se face că actul istoric din 1918, de al cărui centenar ne mai desparte puțin timp, a fost nu doar posibil, ci a avut sens și dăinuire. Tratate internaționale s-au mai încheiat, să nu uităm că până și Transilvania a fost reîmpărțită chiar în secolul trecut, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, dar astfel de aranjamente politice impuse artificial, prin linii trase pe hartă cu creionul la nu știu care masă a negocierilor, nu au rezistat timpului.

Nici Transilvania nu ar fi rămas în cele din urmă românească dacă nu ar fi existat rădăcinile, acea populație de la țară, fără de care orașele, oricât ar fi fost ele de înfloritoare în privința meșteșugurilor sau a comerțului, nu ar fi rezistat dacă ar fi fost înconjurate de o zonă nelocuită. Ele nu ar fi avut nici hrană, nici lemne sau piatră pentru construcție și nu ar fi avut nici cine să le apere în cazul atâtorexirii războaie.

Iar faptul că această populație nu a fost asimilată, cu toate că au existat suficiente încercări, unele cu forță și altele oferind privilegiu amăgoitoare, se datorează elementului spiritual care a fost și este în continuare credința ortodoxă. Sub acest aspect, documentele din cartea celor doi autori constituie nu doar un obiect de studiu util și necesar, ele constituie și un avertisment. Nici o victorie nu vine de la sine și până și imperiile invincibile la un moment dat pot pieri, dacă le pierde sufletul.

Recenzie la volumul „Biserica Ortodoxă din Bistrița”¹

Mircea Gheorghe Abrudan*

În ciuda revirimentului remarcabil înregistrat de istoriografia eclesiastică din România după decembrie 1989, istoria Bisericii Ortodoxe din Transilvania conține încă multe unghere și episoade necunoscute. Petele albe din partitura istoriografică se înregistrează mai ales la nivel regional și local, protopopesc și parohial, aceste niveluri ale vieții bisericești fiind mai puțin frecventate de către istorici, fie ei laici ori clerici. Așa se face că în timp ce biografi ai unor ierarhi și evoluția instituțiilor centrale – a mitropolilor, a episcopilor și a școlilor teologice – sunt îndeobște destul de bine cunoscute, nu aceeași situație se poate constata în ceea ce privește devenirea istorică în timp a organismelor parohiale, a celor protopopești dintr-un anumit areal geografic, precum și a evoluției sentimentului religios sau a aspectelor ce țin de religia trăită. Desigur, cu cât coborâm mai mult în istorie, cu atât vom descoperi mai multe pete albe, ceea ce se explică atât prin rarefierea surselor, cât și prin împuținarea numărului specialiștilor, sursologi sau arhiviști și cercetători – stăpâni pe limbile clasice, pe cele tradiționale ardelene (latina, maghiara, germană și română) și pe paleografiea acestora, fie că vorbim de chirilică în cazul limbii române, fie că discutăm de gotică în cazul limbii germane –, capabili să acceseze bogatele fonduri arhivistice laice și bisericești din țară și de peste hotare, să prelucreze materialele depistate și să le interpreteze în cuprinsul unor contribuții care să împingă înainte cercetarea istorică, să completeze stadiul cunoașterii și să coloreze petele albe existente. Volumul de față tocmai acest lucru îl îndeplinește: completează spațiile albe ale partiturii de istorie a Bisericii Ortodoxe din Bistrița, restituind un mănunchi stufoș de documente și imagini

¹ *Tabor*, nr. 8, august, 2017.

* Mircea Gheorghe Abrudan, istoric, cercetător la Institutul „George Barițiu” din Cluj-Napoca, al Academiei Române. Email: mirceapadre@yahoo.com

care dau mărturie despre trecutul ortodoxiei românești din orașul Bistrița, începând cu ultimele două decenii ale secolului XIX, când centrul de greutate a protopopiatului ortodox al Bârgăielor s-a mutat în burgul majoritar săesc, și sfărșind cu al doilea deceniu al secolului XXI.

Nașterea masivului volum a fost posibilă în urma întâlnirii și coagulării efortului istoriografic a două personalități providențiale pentru cultura bistrițeană: Mircea Gelu Buta, renumitul medic, Manager al Spitalului Județean de Urgență Bistrița și un veritabil „animator de cultură” – cum îl numea mitropolitul Bartolomeu Anania – și pasionatul „sursolog” – după cum îi place să se definească – Adrian Onofreiu, arhivist la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale.

Cei doi nu sunt la prima izbândă fericită și colaborare fructuoasă pentru istoriografia românească în general și cea transilvăneano-bistrițeană în particular, deoarece au publicat până acum mai multe volume asemănătoare ca metodologie care privesc istoria socială, națională, politică, culturală și bisericicească a românilor din arealul actual al județului Bistrița-Năsăud în secolele XIX-XXI. Iată că după ce în anul 2015 au restituit o filă necunoscută, dar importantă a istoriei localității Bistrița Bârgăului și a familiei protopopului ortodox Simion Monda, prin lucrarea intitulată „Bistrița Bârgăului. Lupta familiei Monda pentru biserică, școală și națiune”, publicată la Presa Universitară Clujeană din capitala Transilvaniei (460 p.), în anul 2016 au „recidivat” cu volumul de față prin care izbutesc, în mod fericit, să acopere un gol istoriografic și să readucă la lumină vremuri, evenimente și oameni de altădată care constituie istoria Bisericii Ortodoxe din Bistrița. Cartea se deschide cu o „predoslovie” unde se relatează motivul apariției lucrării: „Începând din anul 1884, când preotul Simion Monda din Borgo-Bistrița a fost confirmat protopop ortodox al tractului Bistrița, s-a manifestat și tendința afirmării instituționale a parohiei ortodoxe din Bistrița. Acest moment a stimulat și demersul autorilor, care și-au propus ca, pe baza documentelor de arhivă și a unor surse conexe, să întocmească un parcurs cronologic al evoluției creștinismului ortodox, ca formă de exprimare a credincioșilor din orașul Bistrița și parohiile apropiate. Această lucrare este cu atât mai necesară, cu cât în orașul de reședință al Protopopiatului Ortodox, au început, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, să se coaguleze energiile creatoare ale românilor

din regiune. Acești tineri entuziaști, de pe Valea Someșului, Șieului și Bârgăului, au pătruns intramuros lent, dar viguros, reușind, în timp, să se impună în viața socială și culturală a orașului" (p. 9). Autorii subliniază la finalul cuvântului introductiv că lucrarea lor trebuie privită și înțeleasă mai ales ca una de suflet, de cultivare a memoriei și a recunoștinței față de slujitorii de altădată ai Bisericii, deoarece „nădăjduim ca volumul pe care îl prezentăm să fie un omagiu adus bisericii creștine românești, singura instituție organizată, la adăpostul căreia s-a putut închega și dezvolta viața istorică a tuturor românilor. Toată recunoștința noastră înalteilor ierarhi, preoți, călugări și credincioși care, prin jertfe de neimaginat, au reușit să mențină unitatea neamului și credinței strămoșești". Confesiunea autorilor este importantă și am dorit să o menționez, pentru că din întregul cuprins al cărții reiese faptul că pasiunea pentru istorie, setea de cunoaștere și dorința de „despuiere a arhivelor” pleacă nu numai dintr-un impuls, poate uneori prea sec, al progresului științific istoriografic, ci dintr-un sentiment al necesității cultivării memoriei eclesiale și naționale, sentiment izvorât din sufletul celor doi autori care își afirmă deschis atât atașamentul și prețuirea față de Biserica Ortodoxă, cât și apartenența la această instituție eclesiastică, în viața și devenirea căreia doctorul Mircea Gelu Buta a făcut istorie în ultimele două decenii. Am ținut să fac această precizare, deoarece ochiul critic și școala de pildă al unui lector din breasla istoricilor trebuie neapărat să țină cont de această confesiune din predoslovie, altfel va fi ispitit să scruteze cu aciditate anumite pasaje ale narativului istoric din prima parte a volumului. Excursul autorilor este structurat pe treisprezece capitole având următorul cuprins: 1) Tractul Ortodox al Bistriței la începutul secolului al XX-lea; 2) Profesorul Grigore Pletosu (1848-1934), cu subcapitolele: Corespondența lui Grigore Pletosu cu profesorul Gavril Precup și Epilog năsăudean; 3) Protopopul Grigore Pletosu la Bistrița; 4) Protopopiatul Ortodox al Bistriței, la zece ani după Marea Unire, având subcapitolele: Moartea epitropului Av. Vasile Pahone, Sfințiri de biserici în Tractul ortodox al Bistriței, Sfintirea Capelei Militare din Bistrița și Sfintirea bisericii ortodoxe din comuna Teaca; 5) Cimitirul Eroilor din Bistrița; 6) Construcția Bisericii Ortodoxe din Bistrița, cu subcapitolele: Litigiul Parohiei Ortodoxe din Bistrița cu Casa Generală de Economii din Sibiu, Sechestrul pus pe averile consilierilor Protopopiatului Bistrița, Panegirice la moartea

protopopului Grigore Pletosu, Adunarea de fonduri, în timpul crizei din anii 1933-1936. Afacerea ilustratelor netimbrate, Recepționarea lucrărilor și sfîntirea provizorie a bisericii ortodoxe din Bistrița, Vânzarea Pădurii Roșii din Aldorf, Sfîntirea noii biserici ortodoxe din orașul Bistrița și Martirajul creștinilor bârgăuanii; 7) Biserică Ortodoxă din Bistrița după anul 1945, având subcapitolele: Conferințele preoțești și sfîntiri de biserici, Revenirea preoților și credincioșilor greco-catolici în Biserică Ortodoxă Română, Vizitele pastorale ale Episcopului Nicolae Colan și Reorganizarea Bisericii Ortodoxe din Bistrița; 8) Biserică Ortodoxă din Bistrița după anul 1989, cu subcapitolele: Reorganizarea Bisericii, Înființarea de noi parohii și Vindecarea prin credință; 9) Prezentarea Bibliei diortosite la Bistrița; 10) Noua Mitropolie a Clujului, având subcapitolele: Sărbători de iarnă cu Familia Regală, Canonizarea Sfântului Pahomie de la Gledin și Canonizarea Sfintilor Martiri Năsăudenii; 11) Sfîntiri de monumente și noi biserici în municipiul Bistrița, cu subcapitolele: Panteonul Bistrițenilor și Preoți noi la bisericile din Bistrița; 12) Simpozioanele de Medicină și Teologie de la Bistrița; și, în sfârșit, 13) Procesiuni religioase în municipiul Bistrița. Sesizăm, aşadar că autorii nu s-au rezumat la o restituire istorică de tip clasic, evenimential (cap. 1, 4, 6, 7 și 8), ci au abordat și inserat deopotrivă teme din sfera istoriei elitelor (cap. 2 și 3), a istoriei culturale (cap. 9 și 12), a hagiografiei (cap. 10), a celebrărilor și cultului eroilor (cap. 5), dar și a religiei trăite sau a manifestărilor sentimentului religios în contemporaneitate (cap. 11 și 13). Expozeul istoric al autorilor este bazat pe izvoare inedite, depistate în fondurile Arhivelor Județene Bistrița-Năsăud și ale Arhivei Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului și pe surse extrase din diferite periodice de presă, de ieri și de astăzi, precum și pe o serie de alte lucrări de specialitate. O bună parte din materialele utilizate sunt reproduse integral în partea a doua a cărții, afierosită anexelor (pp. 295-461), care însumează un număr de 193 de documente, dateate între anii 1908-2002. Cum trăim într-o lume a vizualului, cartea este întregită cu peste o sută de imagini (pp. 465-547) alb negru, sepia și color care ilustrează biserici și planuri de biserici, monumente, dar mai ales personalități din trecut și din prezent, autorii prezentând de fapt figurile reprezentative ale celor care au făcut istorie sau care au jucat un rol providențial în istoria Bisericii Ortodoxe din Bistrița. Publicată la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca într-o haină editorială impecabilă, cartea de

istorie și contribuții documentare a Bisericii Ortodoxe din Bistrița se adresează deopotrivă mediului laic și clerical, celui cultural și publicului larg din cetatea Bistriței, din județul Bistrița-Năsăud și de aiurea, în fond tuturor acelora care sunt dornici să-și cunoască istoria și să contribuie la cultivarea memoriei acesteia pentru a ști care le sunt rădăcinile și unde se află acele locuri minunate pe care cred că toți le numim cu atâta drag și, poate de prea multe ori cu durere și dor, patrie, obârșie, origine.

Biserica Ortodoxă din Bistrița, într-o carte de excepție¹

Victor Știr*

A apărut, de curând, masivul volum „Biserica Ortodoxă din Bistrița. O cronologie documentară”, realizată de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu. Cartea poartă egida Editurii „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca și binecuvântarea pentru tipărire a Preasfințitului arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, Andrei Andreicuț. Mircea Gelu Buta este profesor universitar doctor, medic de formăție, o personalitate cu amplă implicare culturală și socială în viața comunității bistrițene și nu numai. A publicat până în prezent peste 46 de cărți de specialitate și beletristică, de asemenea, peste 300 de articole în reviste din țară și străinătate. Este un stăruitor cercetător al arhivelor pentru punerea în valoare a contribuțiilor românești la istoria Transilvaniei sub ocupația străină. Este membru al mai multor asociații culturale și științifice din țară și străinătate, semn al consistenței demersului său în slujba comunității. Adrian Onofreiu este doctor în istorie, specializat în arhivistica istoriei moderne și contemporane a Transilvaniei începând cu revoluția de la 1848. Tot în domeniul său de competență intră liberalismul în perioada interbelică și istoria elitelor intelectuale cu precădere în zona regimentului grăniceresc de la Năsăud.

Cei doi autori se întâlnesc prin preocupările științifice în zona de cercetare a istoriei județul Bistrița-Năsăud în perioada care se întinde cu peste 150 de ani în urmă.

Volumul „Biserica Ortodoxă din Bistrița. O cronologie documentară” își propune să marcheze parcursul dificil, sinuos al comunității, având ca purtătoare de grijă duhovnicească biserica orientală, cum i se spune.

¹ Mesagerul de Bistrița-Năsăud, vineri, 9 decembrie.

* Victor Știr, scriitor, traducător și jurnalist. Email: victorstir@gmail.com

De la 1786, când magistrul Bistriței a aprobat terenul, „Între măieriste”, pentru ridicarea unei biserici românești, sfînțită la 21 noiembrie 1794 cu hramul Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, lăcașul s-a constituit în polul dezvoltării spirituale a românilor din burg.

În continuare, sunt cuprinse cele mai importante evenimente ale Bistriței: protopopiatul lui Grigore Pletosu și epopeea ridicării și sfînțirii bisericii din strada Odobescu, a primirii familiei regale, parcursul postbelic sub regimul totalitar, prefacerile de după 1989, prezența mitropolitului Bartolomeu la Bistrița cu prilejul lansării Bibliei diortosite, activitatea de ridicare a mănăstirilor din județ și a paracliselor din spitale, simpozionul „Medicina și Teologie”, canonizarea ierarhului Pahomie de la Gledin și a Sfinților Năsăudenii, procesiunile de la Bistrița și conferințele mitropolitului Andrei, acad. Ioan Aurel Pop și pr. prof. univ. dr. Ioan Chirilă, semnarea înțelegerii de neagresiune între bisericile apostolice din municipiu, de asemenea, sfînțirea noilor biserici construite în municipiu.

Volumul tratează și activitatea curentă a Bisericii ortodoxe, întrunirile preoțești, subliniind atmosfera de statornicie și eleganță a manifestărilor. Volumul deschide accesul la istoria bisericii ortodoxe, interesând pe lângă specialiști și pe cititorul curent.

Cartea conține o secțiune de documente și fotografii relevante pentru text, constituindu-se într-un corpus de o importanță excepțională pentru cunoașterea efervescenței duhovnicești care a ținut în echilibru și frumusețe existentială sufletul românesc în această parte de lume.

In Honorem Mircea Gelu Buta

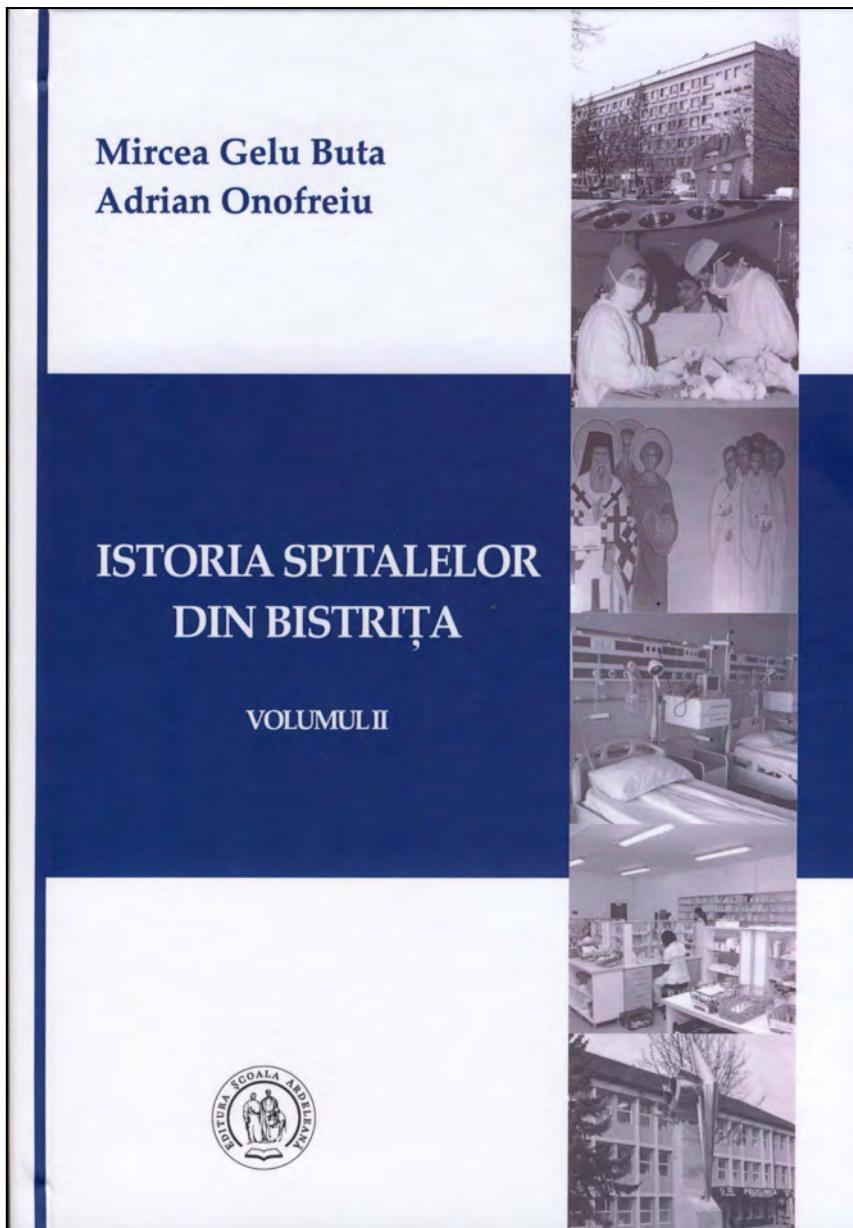
Mircea Gelu Buta
Adrian Onofreiu

**ISTORIA SPITALELOR
DIN BISTRITA**

VOLUMUL I

Volum lansat în ziua de vineri, 21 aprilie 2017,
Biblioteca Spitalului Județean de Urgență, Bistrița

Volum lansat în ziua de miercuri 17 ian. 2018,
Biblioteca Spitalului Județean de Urgență, Bistrița

Îngrijirile de sănătate din ținutul Bistriței, o perspectivă istorică¹

Zorin Diaconescu*

Inspirată din istoricul unei vechi și nobile profesii, a eticii profesionale îmbinată cu gândirea socială umanistă, recenta apariție editorială, în urma colaborării a doi autori care au atins deja notorietatea pe plan național [Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Istoria spitalelor din Bistrița*, volumul I, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017] este fără îndoială mai mult decât promite din titlu. Arhivele sofisticate sau modeste permit mai multe abordări, de la cea factuală, care se rezumă la evidența datelor, la sortarea lor cronologică sau tematică și la colaconarearea unor seturi în funcție de criteriile de sortare – sau o interpretare în spirit holist, care încearcă să descopere oamenii din spatele faptelor și evenimentelor, trăirile altor generații care ne privesc din poze aşa cum se făceau fotografiile în vremurile de demult, o manieră care a început să ne placă din nou, din moment ce se folosește cu spor o aplicație grafică ce transformă imaginile noastre digitale de azi, adăugându-le o aură „de epocă”.

Prin acest amănunt am sugerat și interesul și nu doar curiozitatea pe care îl stârnesc astfel de cărți, ele constituie, cred că nu exagerez, o renaștere a preocupării pentru identitatea noastră colectivă, ca element cheie al sentimentului de apartenență, a rădăcinilor pe care le avem într-un anumit loc și într-o anumită cultură, o viziune din ce în ce mai actuală cu cât mobilitatea noastră socială este din ce în ce mai mare.

Este de înțeles că partea cea mai consistentă a cărții se ocupă de sfârșitul secolului 19 și prima jumătate a secolului 20, o perioadă din care sunt disponibile mai multe documente, inclusiv fotografii. Gruparea lor pe anumite criterii de selecție este însă o opțiune a autorilor care prin aceasta doresc să

¹ *Răsunetul*, vineri, 16 februarie 2018.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

demonstreze un anumit grad de dezvoltare a civilizației și culturii acestei regiuni, aflată mai de timpuriu sub semnul Europei datorită privilegiilor comerciale din Evul Mediu și a căilor deschise nu doar pentru transportul mărfurilor, ci și pentru libera circulație a ideilor.

Profesia medicală are un istoric îndelungat și palpitanț atât în occident, cât și în răsărit, occidentul european fiind cel care a trecut mai de timpuriu la standardizarea industrială a producției de medicamente cu un oarecare impact și asupra modului de exercitare a profesiei de medic, cu semne distincte în zona Bistriței unde farmaciile și așezămintele spitalicești constituie o realitate de secole.

Important este să înțelegem că întregul sistem local-regional nu a constituit, primordial, o imitație a unor realități existente în occidentul continentului, ci a fost de la început rodul unor strădanii locale, al priceperii învățate din generație în generație dar și al preocupării comunităților locale pentru sănătate și pentru igienă ca expresie, în ultimă instanță, al opțiunii pentru un anumit standard de viață.

Nu este vorba doar de un anumit nivel al dezvoltării economice, ci de o dezvoltare strategică din care face parte atât medicina militară, bine reprezentată local încă din preajma primului Război Mondial, dar și de dezvoltare a învățământului medical, școlile de nivel mediu asigurând personalul calificat fără de care numeroasele așezăminte spitalicești, dacă este să ne raportăm la numărul total al populației, nu ar fi avut cum să funcționeze eficient.

Fiecare epocă a avut politici distincte și în privința sistemului medical, a organizat și reorganizat instituții, a numit sau destituit demnitari dar nu ar fi avut cum să implementeze un anumit nivel al serviciilor medicale în absența tradiției. Încercarea din anii 70-80 ai secolului trecut de nivelare a diferențelor dintre diferitele regiuni ale României a fost un eșec tocmai pentru că a fost operată pe verticală, pentru că s-a construit fără o fundație corespunzătoare, iar instituțiile create la ordin nu și-au crescut niciodată rădăcini adevărate care să reziste.

Cartea nu evocă doar istoricul instituțiilor și al profesiei medicale în acest ținut, cândva „grăniceresc”, în sensul că aici se termina Europa și începea lumea de la răsărit. Este o reprezentare a unei vieți sociale complexe,

cuprînzând, mai ales prin ilustrații, viața de familie, socială și o anumită trimitere spre coeziunea unor comunități locale care au supraviețuit schimbărilor de regim politic, dovedindu-se mai puternice.

Tocmai acum când preocupările pentru identitatea națională au devenit din nou o prioritate, astfel de scrieri joacă un rol crucial, deoarece nu putem vorbi de o identitate națională în absența identității locale, cu toate încercările nivelatorii ale unor regimuri mai mult sau mai puțin autoritare. O națiune nu poate fi alcătuită dintr-o masă amorfă de indivizi coordonați de la centru, care împărtășesc o istorie comună, relatată în spiritul justificării prezentului prin trecut, mai exact, a singurului rol atribuit trecutului, și anume acela de a justifica prezentul.

O carte cum este „Istoria spitalelor din Bistrița” demonstrează pe de altă parte că nu poate fi benefică excluderea lecțiilor trecutului, că niciodată prezentul nu își va permite să spună că trăitorii de azi nu au ce învăța de la trecut. Tehnologiile nu sunt comparabile, nu folosește o astfel de comparație, în schimb este importantă raportarea individului la tehnologia pe care o utilizează, felul în care este capabil să accepte sau nu, noutatea și gradul de inovare și creativitate al gândirii unor generații.

Mențiunea „volumul 1” este implicit o promisiune. Autorii vor continua să adune materiale și vor aduce lucrarea până în prezent, descriind în continuare „evoluția în timp a îngrijirilor de sănătate din ținutul Bistriței, aşa cum au fost ele percepute de populație și gestionate de autorități”.

Istoria locală și recursul la metodă¹

Zorin Diaconescu*

Monografia „Istoria spitalelor din Bistrița”, vol. II, pe care autorii Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu au publicat-o la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, la sfârșitul anului 2017, este o documentare riguroasă, corectă și argumentată științific a importantului domeniu al sănătății publice de după anul 1990, în orașul de reședință și, implicit, în județul Bistrița-Năsăud. Prin însăși scriitura ei, cartea operează o preselecție a potențialilor cititori, fiindcă lucrarea respectă metodologia și tehnica lucrărilor științifice, contrastând plăcut cu publicațiile unei vremi contaminate de senzațional, de spiritul tabloid și de inventică în materie de conflicte, după rețeta „acolo unde nu e conflict, nimic nu e”. Din păcate, dincolo de faptul că o astfel de operă se refuză ab initio genului best-seller, manieră care a contaminat, vai!, mai nou și rafturile unde te crezi îndreptățit să speri la mediul antiseptic al exigenței academice, factologia studiului nu este lipsită de aspecte dramatice prin însăși natura lor, fără ca autorii să manifeste intenția de a condimenta textul cu un plus de suspans. Realitatea a scris propriile ei drame într-un domeniu delicat, un domeniu în care adesea apropierea deznodământului fatal, (in-)evitabil, a liniei atât de subțiri care desparte viața de moarte a făcut ca perceptia sa la nivelul societății să fie deosebit de sensibilă. În veacul postmodern, unde suntem lăsați să credem că le știm pe toate doar pentru a descoperi că, de fapt, nu știm mai nimic, sănătatea a avut parte, în reprezentarea publică a problemelor ei, de două clișee: „sub-finanțarea cronică a sistemului” și „utilizarea inadecvată a resurselor”, în funcție de obiectivele și stilul celor care abordau subiectul. Realitatea este însă alta: parcurgerea ultimelor trei decenii a însemnat și pentru medicină, implicit instituțiile spitalicești, adaptarea din mers la schimbări politice, sociale și economice profunde, dar nesincronizate, adoptate sub

¹ Răsunetul, vineri, 16 februarie 2018.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

presiunea unui alt loc comun, acela al eternei noastre rămâneri în urmă, o concepție greșită fiindcă pornește de la premise false. Din cronologia faptelor, cititorul va deduce alte cauze ale stării de fapt, de la dezechilibrul social generat de numărul redus al cotizaților la sistemul de sănătate publică comparativ cu numărul considerabil mai mare de beneficiari, decizii politice adoptate sub presiunea calendarului electoral, la mentalitatea unei populații care nu este nici azi obișnuită să investească în prevenție, în schimb așteaptă miracole după declanșarea bolii.

Multe acte legislative au fost adoptate fără studii de impact corespunzătoare, altele au fost modificate succesiv până la epuizarea efectelor benefice, dar mai mult decât eventualele erori decizionale, s-a resimțit lipsa unui proiect unitar și consecvent urmărit la nivel național, situație care nu a exclus însă inițiative locale din partea celor în contact direct cu bolnavul, a conducerii spitalelor, care dintotdeauna au avut de-a face cu oameni și nu cu tabele sau prezentări power-point. Au apărut situații noi, de pildă între anii 1990-1992, în Spitalul Județean din Bistrița au fost abandonati 262 de copii, măsurile de reorganizare a sistemului finanțelor publice, care nu priveau doar spitalele, ci întregul sistem în ansamblu, au produs uneori efecte negative, finanțarea spitalelor realizându-se de la o zi la alta, în timp ce apetitul pentru reorganizări, care ne caracterizează, a reușit nu o dată să bulverseze pentru o perioadă de timp structurile spitalicești. Treptat, la Bistrița se formează o echipă condusă de unul din cei doi autori, Dr. Mircea Gelu Buta, Profesor Universitar, care din anul 1995 reușește să facă față acestor provocări într-o manieră realistă, centrată pe calitatea actului medical și interesul bolnavului, care nu au voie să sufere, indiferent de contextul legislativ, administrativ, economic sau politic. Este evident că pentru a duce la bun sfârșit o astfel de misiune dificilă, este nevoie de viziune, curaj și perseverență. Despre viziunea care s-a impus la Bistrița se poate spune că e de factură holistică, concepție integratoare cu referire la tratarea fizică și spirituală a bolnavului, în permanentă colaborare cu biserică, orientare materializată atât în infrastructură, prin includerea lăcașului de cult în proiectul spitalului, cât și prin activitatea științifică, sesiunile anuale de comunicări sub genericul „Medicină și Teologie” fiind de ani buni de notorietate internațională. Curajul și perseverența au ținut de oameni, de modul în care au înțeles misiunea lor,

de prioritățile pe care i le-au stabilit. Au fost activate alte două criterii în contextul racordării noastre la lumea europeană: modernizarea și umanizarea. Pe de o parte, evoluția tehnologică a înregistrat progrese spectaculoase, au apărut aparate care cu un deceniu în urmă ar fi părut de domeniul SF, sisteme computerizate care unesc spitalele, clinicele și universitățile, metode de investigare de mare precizie, în timp ce omul nu a evoluat în același ritm în dimensiunea sa spirituală, temerile și speranțele pacienților au rămas aceleași, suferința nu este suportată mai ușor între aparate sofisticate, de unde nevoia de medici și de atitudini care să mențină omul și natura sa complexă în centrul preocupărilor. Un cuvânt cheie, repetat ani la rând, a fost „reforma”, repetat cu riscul de a ajunge să trăim într-o stare de reformă permanentă sau de a numi, după bunul nostru obicei, orice activitate curentă – reformă, fiindcă e de actualitate. Din perspectiva beneficiarului, nu există reformă acolo unde nu a crescut calitatea serviciilor și, implicit, cea a vieții, pentru că omul trăiește plenar, material și spiritual, iar nu statistic. Cartea arată cum au trecut spitalele bistrițene cu bine și de aceste provocări. Fondul nostru principal de cuvinte s-a îmbogățit în anii aceia cu cuvântul „eficientizare”, fără precizarea dacă era vorba de înlăuirea unui sistem ineficient cu unul eficient, sau de sporirea eficienței existente. Cititorul este probabil obișnuit cu astfel de ambiguități, iar măsurarea se face în cele din urmă înregistrând (ne)mulțumirea pacienților. Cartea mai demonstrează cum a fost câștigat la Bistrița un capital de încredere, dar mai ales cum a fost menținută această încredere peste timp, o performanță remarcabilă dacă ne gândim doar la modificările legislative, care, ca orice revoluție, au reușit să modifice, dar nu au reușit întotdeauna să și îmbunătățească. Pe fondul acestor schimbări, s-a profilat noua funcție de manager, care fără îndoială avea în vedere criterii administrative, economice și de politici publice, dar care, dacă nu ar fi fost dublată de o experiență medicală îndelungată, de o filosofie existențială, formată în ani de contact direct cu pacientul, ar fi rămas doar o nouă ilustrare a unei posibile distopii orwelliene. Cartea se ocupă și de învățământul sanitar și împărtășește o viziune a spitalelor bistrițene în mileniul trei, doavadă că în conștiințele celor implicați apare și responsabilitatea în raport cu moștenirea pe care o lăsăm, fiecare în felul său, viitorimii.

„Istoria spitalelor din Bistrița”, o carte monumentală¹

Victor řtir*

A apărut, cu puțin înainte de sfârșitul anului precedent, cel de al doilea volum al „Istoriei spitalelor din Bistrița”, autori: prof.univ.dr. Mircea Gelu Buta și doctor în istorie Adrian Onofreiu, la Editura „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca. Cu acest tom, devine mai lesnicios accesul la întreaga istorie a sănătății din municipiul Bistrița și zona înconjurătoare, lucrarea în două volume masive fiind un instrument de lucru pentru specialiști și, în același timp, o foarte folositoare sursă de documentare pentru cercetător și cititorul curios. Acest al doilea volum își începe investigația cu perioada imediat următoare evenimentelor din decembrie 1989, care reprezintă un reper pentru dezvoltarea societății românești și, implicit, a sănătății, firesc orientate spre deschidere pentru depășirea perioadei de dinainte, dominată de specificitatele epocii. „Spiritul critic n-a amortit niciodată. Numeroși medici au acumulat în timp un capital cultural și profesional care le-a conferit autonomie morală, distincție, stil, substanță. Evenimentele sociale din decembrie 1989 au avut ca efect și un șir de explozii în rândul personalului medical”, scrie prof.univ.dr. Mircea Gelu Buta, în textul prefațator. După 1989, a fost nevoie de o remodelare a domeniului sănătății, realizată prin legi noi, menite să surprindă necesitățile reale din societate și, de asemenea, să se alinieze la standardul european în materie. Așa cum era firesc, s-a procedat la schimbarea echipei manageriale, pașii înainte constituindu-se din acumulările experienței profesionale și de conducere, din sedimentarea acestora în „cărămizile” cu care sănătatea s-a construit, în întreaga complexitate și de conținut, din perspectiva instituțională. Spațiu generos a dobândit în economia volumului prezentarea legislației din domeniul medical, organizarea concursurilor pentru posturile de conducere, de asemenea, stadiile prin care a trecut clasificarea spitalului până la dobândirea statutului de Spital Județean

¹ Mesagerul de Bistrița-Năsăud, 17 februarie 2018.

* Victor řtir, scriitor, traducător și jurnalist. Email: victorstir@gmail.com

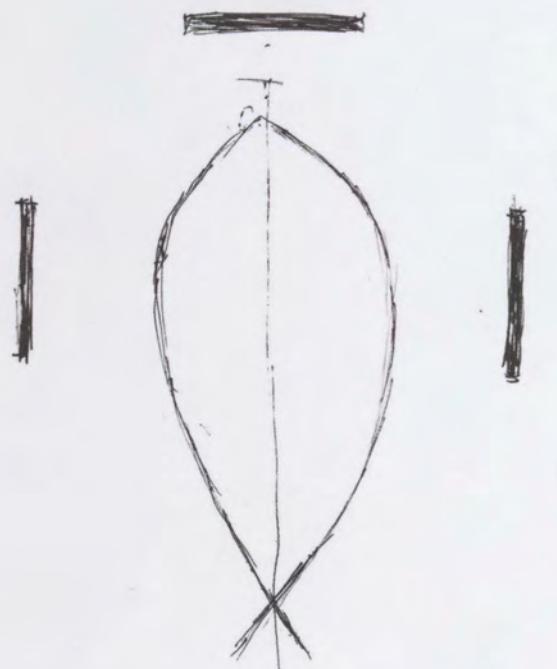
de Urgență. Preocupare constantă a autorilor este urmărirea modernizării cu aparatură performantă pentru sprijinirea actului medical, volumul dând într-o anumită manieră o epură a progresului tehnologic din domeniul.

Amintim data de 18 februarie 2009, începutul tomografiei computerizate la Polyclinica Bistrița, de asemenea, reabilitarea amplă a Spitalului Județean, ajuns la un nivel de dotare de invidiat în întreaga țară. Mandatul de 20 de ani al longevivului manager Mircea Gelu Buta și-a pus amprenta complexei personalități asupra instituției, în care au fost ridicate lăcașe de cult, pentru realizarea vindecării trupești și spirituale, în conformitate cu ideile tratamentului integral al oricărei afecțiuni. Să mai subliniem că de la dotarea relativ modestă din 1989, Spitalul Județean de Urgență Bistrița a devenit unul dintre cele mai moderne din țară, fiind vizat de includerea între spitalele pentru folosință a NATO. De notat prezentarea edițiilor Seminarului Internațional de Medicină și Teologie, organizat de Spitalul Județean de Urgență, la inițiativa prof.univ.dr. Mircea Gelu Buta, cu concursul unor personalități ca mitropolitul Bartolomeu al Clujului, președintele Colegiului Medicilor din România, prof.univ.dr. Vasile Astărăstoaei, mitropolitul Andrei al Clujului și al altora, prin care Bistrița a devenit anual, pe parcursul a două decenii, pentru câteva zile, conclavul specialiștilor în domeniul: medici, preoți, oameni de cultură, călăuziți de gândul alinării suferinței umane. Sunt consemnate vizite ale ministrilor Sănătății care au trecut prin instituție, de asemenea, vizita Regelui Mihai la invitația directorului Mircea Gelu Buta sau a acad. Sorin Dumitrescu. Autorii urmăresc cu acribie, pe lângă istoria spitalelor municipiului, și evoluția Direcției de Sănătate Publică, de asemenea, a învățământului medical la Grupul Școlar Sanitar, cu un parcurs nu lipsit de dificultăți, de imixtii ale unor interese fără atingeri cu binele public. Cartea conține numele celor care au lucrat în diverse perioade, fiind o mărturie exhaustivă din această perspectivă, iar reproducerile după fotografii de la diverse evenimente, așezate după textul fiecărei secțiuni, crește puterea de sugestie și mărturisitoare a demersului autorilor. Volumul beneficiază de experiența managerului Mircea Gelu Buta, care, în două decenii, a trăit fiecare moment al instituției, de asemenea, de documentarea riguroasă a celor doi autori, cunoscuți cercetători prin cărțile publicate până în prezent. Acestora li se adaugă redactarea și tehnoredactarea modernă ale Cameliei Strungari și Andrei Mureșan, concepția editorului, Vasile George Dâncu, pentru realizarea acestei cărți monumentale în două volume, cum puține instituții posedă în întreaga țară.

In Honorem Mircea Gelu Buta

mircea gelu
BUTA

INTELECTUALI ÎMBISERICITI

f u n d a t i a — a n a s t a s i a

Volum lansat la filiala Uniunii Scriitorilor din România –
Filiala Cluj, marți, 20 iunie 2017

Despre cugetătorii iconici¹

Acad. Sorin Dumitrescu*

Ideea volumului „Intelectuali îmbisericiți” a Doctorului Mircea Gelu Buta se desprinde de la primele articole, nefiind nevoie să fie citite printre rânduri. Cele 33 de texte țin să transmită direct, fără menajamente, că spiritualitatea unei credințe iconice, oricât de străveche și de obișnuită din naștere să țină laolaltă cerul cu pământul, se poate menține întreagă și vie – atunci când istoria o încearcă mortal – numai dacă suie muntele și se face pârâu. Autorul ia ca exemplu modul periculos, dar imens profitabil nouă, românilor, în care s-a desfășurat confruntarea ateismului totalitar comunist, cu tradiția solid așezată a creștinismului iconic carpatin. Doar încleștarea acestui război nevăzut, dindărătul României comuniste, a putut produce impresionanta pleiadă de intelectuali îmbisericiți și sfîrșenia ascunsă a Patriarhului Justinian.

O carte – de dorit în biblioteca fiecărui român – a sosit la „Anastasia” cu titlu cu tot. Am înțeles imediat că distinsul autor ar vrea să-1 păstreze și pe coperta textului tipărit. Cum numele de intelectual îmbisericit poate surprinde și chiar irita pe mulți liber cugetători, ne-am simțit datori să oferim cititorului modul în care credem că trebuie înțeleasă noțiunea, mai exact, calitatea sau categoria acestei tipologii intelectuale. Care va să zică, în ce ar consta deosebirea dintre „intelectualul intelectual”, în înțelesul obișnuit al titulaturii, și intelectualul îmbisericit al Doctorului Buta! Să fie faptul că intelectualul distinsului Doctor calcă măcar uneori pragul Bisericii, în vreme ce intelectul primului poate foarte bine face abstracție de Ea și de Tainele Ei? Sau să fie, în cazul celui îmbisericit, faptul că și potrivește intelectul și valorile acestuia în deplin acord cu valorile pravilei bisericești, iar în cazul celui neîmbisericit,

¹ *Renașterea*, iulie 2017, nr. 7 (327), an XXVIII (serie nouă), p. 4.

* Sorin Dumitrescu, pictor și grafician român, discipol al Părintelui Constantin Galeriu, profesor universitar la Universitatea Națională de Arte București, membru corespondent al Academiei Române.

faptul că aceeași pravilă reprezintă pentru el o simplă chestiune „popească”, fără obiect și fără adevaratul statut al intelectualului și al intelectului, în general! Să observăm că, peste tot, intelectualul îmbisericit este văzut de libera cugetare ca o specie de intelect lipsită de autonomie, tributară unei instanțe ecleziale care, în numele Crezului Bisericii, își îngăduie să răpească intelectului libertatea și originalitatea specifice crezului său liber cugetător!

Bine-cunoscuta personalitate a lui Mircea Gelu Buta – M.G.B. pentru intimi – doctor rar, având la purtător și serioase studii teologice, nu tratează categoria intelectului în același fel în care este văzută în destule medii intelectuale – ca o continuă și obsesivă veghe de a nu i se întina intelectului puritatea exprimării și specificul procedurilor care-l definesc – ci ca o putere dăruită omului de Făcătorul Lumii, menită să-i asigure intelectului, persoanei intelectualului, atât suisul din „slavă-n slavă”, cât și coborârea filocalică în inimă, care face posibilă taina simțirii înțelegătoare.

Intelectualii îmbisericiți care-i convin autorului și pe care-i adună ingenios selecția acestei cărți, ar putea fi socotiți ca făcând cu toții parte din aleasa tagmă a intelectualilor iconici, a acelei specii de intelectuali formatați deopotrivă ca doctori de suflete și ca doctori de trup, cu alte cuvinte cu preocupări și competențe deopotrivă pământești și cerești. Și atunci, ce anume ar defini un intelect, ca fiind un intelect iconic sau, mai direct, prin ce se remarcă iconicitatea unui intelectual îmbisericit? Răspunsul vine de la sine: intelectualul îmbisericit stă non stop în iconare, continuu, zi și noapte! Ce înseamnă, pentru un intelect sau pentru un intelectual îmbisericit, a sta în iconare? În primul rând, ca această stranie exigență să existe ca o a doua natură a actului intelectual. Dacă într-o icoană, pământescul este ce se vede, mai pe scurt, cesevedele, iar înțelesul cesevedelui se află, nici mai mult, nici mai puțin, mai presus de ceruri, adică deasupra cerurilor create, atunci a sta în iconare înseamnă a raporta permanent tot ce se vede / tot pământescul, la înțelesul care-i corespunde mai presus de ceruri. A sta în iconare mai semnifică faptul ca orice faci – până la cele mai obișnuite și mai nesemnificative faceri ale zilei – să fie toate iconice, adică să capete nu oricare trup văzut,oricât ar fi acesta de util sau de sublim estetic, ci pe cel perfect correspondent înțelesului său mai presus de ceruri.

Hristos întrupat este Modelul statului nostru în iconare. De la El înveți să privești iconic, să recunoști pretutindeni osatura iconică a lumii, modelul iconic de care ascultă și prin care a luat ființă toată făptura văzută și nevăzută a lumii. În fine, a sta în iconare înseamnă să te plasezi iconic, adică să cauți zilnic, dacă se poate, să stai în acel pliu misterios al lumii, unde creatul comunică cu necreatul.

Arc peste timp¹

Dan Puric*

Acum mulți ani, mica mea corabie, ce purta prin lume o picătură de suflet românesc răsărită în teatru, m-a adus pe țărmul plin de taine al Australiei. Și iată că într-o bună zi, am poposit și în Cambera, capitală politică a țării. Însoțit de un bun prieten român, aflat de mult timp acolo, admiram cu ochi de copil minunile acelui țărâm fermecat. Când deodată, în fața mea, se înălță o clădire masivă de-o eleganță rece și sobră, ce parcă te obliga să o privești doar de la distanță.

- Ce instituție este aceasta? am întrebat curios.
- Este clădirea Parlamentului Australian! mi s-a răspuns.

Și nu știau de ce, în clipa aceea, o vagă neliniște îmi cotropi sufletul. Imensa construcție din fața mea semăna, ce-i drept mai stilizată, cu Casa Poporului de la noi. Dar tot acolo, în fața impunătoarei ei intrări, ce parcă îi spunea omului să se simtă mai mic și neînsemnat, din iarba parcului se ridică o mică baracă de carton improvizată săracăios, cu o ușă deschisă ce abia se ținea în balamale, invitându-te parcă, cu glas stins să pătrunzi spre un gol de suferință și de deznaștere umană.

– Dar asta ce mai este? mi-am întrebat prietenul, fiind cuprins de o totală nedumerire.

– Este protestul băştinașilor aborigeni, care-și cer pământul înapoi, mi-a răspuns el cu un firesc nebănit de mine.

Mă uitam cuprins de uimire, dar în același timp și de o milă ce-mi străbătu tot sufletul la biata baracă de carton, ce parcă se așezase cu ultimele-i puteri, în fața imensei clădiri de beton și sticlă, murmurându-și ca o lumânare sfârșită dreptul la proprietatea și sfânta ei demnitate. Apoi, am văzut cum la

¹ *Con vorbiri literare*, nr. 6 (258), iunie 2017, pp. 156-157.

* Dan Puric, actor, eseist, autor și regizor de teatru român.

câțiva metri în fața acelei uși deschise, spre infinita deznădejde, încanjurat de câteva pietre, pline și ele de o tăcută tristețe, ardea mocnit un mic foc.

– Acela reprezintă spiritul lor neînvins și nu are voie să se stingă niciodată! îmi șopti la ureche prietenul meu, simțind să-mi lămurească trista nelămurire ce mă cuprinsese.

Era o zi frumoasă de vară, în care totul părea încremenit de căldură. Nicio boare de vânt nu se simtea în aerul rămas singur, parcă și el fără de respirație. Față în față, clădirea cea mare și rece a Parlamentului Australian, singură în orgoliul ei ca o piramidă egipteană în desert, părăsită de oameni și de timp și mica baracă săracă, improvizată din carton, cu focul mocnind în față-i, se priveau două lumi diferite. O tăcere ca un abis le despărțea. Prăpastie tragică între om și om, săpată de om!

Și de ce oare, după atâția ani de uitare, brusc, toate aceste imagini mi-au revenit în minte și în suflet citind carte scrisă de domnul doctor Mircea Gelu Buta, intitulată atât de paradoxal și de necrezut pentru vremurile pe care le trăim: *Intelectuali îmbisericiți?* O fi discreția ei cu care își murmură trecutul, precum pâlpările agonice ale tăciunilor din micul foc menit să alunge uitarea? Sau poate contrastul izbitor dintre această carte și lumea de azi, imensă, străină, agresivă și atee, ce-i stă în față, precum clădirea aceea masivă, strivitoare de drept nativ, ce sfida mica baracă de carton?

Eu cred că toate acestea la un loc. Căci carteaceasta, la fel ca și micul foc nestins, are menirea să alunge uitarea și, poate, mai mult decât atâta, să pună demnitatea trecutului la lucru. Citiți-i paginile și veți vedea cum, rând pe rând, se aprind ca la suflarea unui Duh Sfânt, *tăciunii* dăinuirii noastre sufletești. O vibrație tainică de trăire creștină te învăluie tăcut, dând parcă inimii tale un alt ritm și o altă vocație. Și atunci, din întuneric, *tăciunii* se aprind și, rând pe rând, își strigă numele: Episcopul Nicolae Ivan, Episcopul Nicolae Colan, Părintele Dumitru Stăniloae, Alice Voinescu, Patriarhul Iustinian, George Enescu, Ion Barbu. Lumini sufletești ale acestui neam ce se aprind pentru o clipă la tainica suflare a iubirii de Dumnezeu și țară. Măsura impecabilă a demnității românești, spiritul de jertfă organic al acestui popor și acea *noblețe creștină*, pe care numai suferința în numele credinței i-a putut-o dăruia ca un veșnic *stigmat* al iubirii dumnezeiești. Sfântă frescă a unui popor tragic, biruit de istorie, dar nicicând de necredință. Căci dincolo de scriitura în sine, se întrevede conștiința

creștină a autorului, ce se apelacă spre icoana neamului ca ciatura de lemn după apa curată și rece a fântânii, în plină secetă de Bărăgan.

Neprețuite lumini de tărie și de credință românească conține cartea. „Sâangele forte!”, spunea undeva Victor Babeș. Acel sânge luat de la o specie puternică și injectat alteia slabe îi dăruiește, în final, acesteia din urmă forță supraviețuirii și cu mult mai mult decât atât, acel scut împotriva bolii numit imunitate. Căci asta face, în ultimă instanță, și domnul doctor Mircea Gelu Buta cu minunata-i carte; o miraculoasă și atât de necesară *transfuzie* de sânge forte românesc! Sfinții și bieții martiri ai acestui neam au avut și au tăria aceasta de nebiruit! Tainică și negrăită *împărtășire* este învecinarea cu ei... măcar pentru o clipă! Pisuri înalte ce au putut cândva să sărute cerul!

Domnul doctor Buta provine, la rându-i, din *rasa superioară* de doctori creștini, care-și puneau deopotrivă urechea pe cordul bolnavului, dar și pe *inima țării*, ca să-i asculte bătăile de viață, acele trepte neatinse de pași către Dumnezeu.

Ce arc de cerc peste timp este cartea aceasta! Ce curcubeu în zarea creștină a neamului! Sunt 70 de ani de când în România ocupată de tancurile sovietice se ridică neînfricată vocea curată și lămuritoare a marelui savant și anatomist Grigore T. Popa, care la Ateneul Român, în acel sinistru an 1947, ținea conferință intitulată *Morală creștină și timpurile actuale. Mai este posibilă astăzi credința în Iisus Hristos?* Și iată că astăzi credința mai este posibilă, dar tancurile nu mai sunt. În schimb, la orizont se arată o altă boală sufletească. Iar germanul patogen e invizibil. Dar tot acum, doctorul Mircea Gelu Buta are curajul, crescut din credință, să mărturisească public că România nu va fi nicicând „*altfel*”, ci pururea aceeași cu sine. Pesemne că, aplecându-se peste focul acela mic și suflând în el, ca să nu se stingă, un tăciune s-a aprins pentru o clipă și i-a șoptit:

„Cum am mai fost și cum se cade să fim totdeauna, suntem și azi, cărturari și țărani, preoți și credincioși, împreună în sfântă frăție și hotărâți să rămânem așa în toate zilele vieții. Asta e tăria noastră, că alta nu avem!”¹.

¹ Mărturisirea de credință făcută în primăvara anului 1941, în plină ocupare a Ardealului de Nord, de către trupele maghiare în urma Dictatului de la Viena, de către Episcopul Nicolae Colan, al Vadului, Feleacului și Clujului.

Există intelectuali adevărați în afara Bisericii?¹

Adrian Pătrușcă*

Se poate vorbi de o ruptură între intelectualii români și Biserică? Poate că termenul „ruptură” este prea tare, totuși în sfertul de veac de după Revoluție s-a simțit un oarecare paron în modul în care intelighentsia dâmbovițeană privește spre Dealul Patriarhiei și de acolo, mai sus, spre Dumnezeu.

„Problema cu intelectualii este că vor întotdeauna să fie tratați preferențial” de către cler, de către ierarhia bisericească, observa just Dan Ciachir în *Bucuria de a fi răsăritean*. Intelectualii de azi au destule în comun cu căturarii din vremea lui Iisus: vanitatea, în primul rând. Incompatibilă cu smerenia ortodoxă.

Intelectuali îmbisericiți, cea mai recentă carte a doctorului cu serioase studii teologice, Mircea Gelu Buta, se constituie într-un tratament fericit pentru această „afecțiune” a zilelor noastre, marcate de un apetit secularizant cum nu a existat nici măcar în comunism.

Prin creionarea portretelor unor figuri emblematic ale culturii românești, din unghiul relației lor cu divinitatea și cu Biserica, a unor momente binecuvântate din istorie (cum ar fi etapele canonizării Brâncovenilor sau canonizările din 1955, în plin regim ateu), autorul ne demonstrează că această stare de tensiune surdă nu a existat până mai ieri.

Dimpotrivă, intelectualul român a fost, în general, „dus la biserică”, ceea ce înseamnă nu doar frecventarea cu oarecare regularitate a lăcașelor de cult, ci asumarea Ortodoxiei și „acordarea” vieții și creației cu „ritmul” Bisericii.

Parcurgând cartea lui Mircea Gelu Buta, descoperim chipuri și momente remarcabile. Iată, de pildă, acest episod avându-l ca erou pe Ion Barbu, povestit de Al. Rosetti: «Într-o zi, Barbu m-a chemat dimineața la telefon – ceea ce nu se

¹ Evenimentul zilei sămbătă, 27 mai 2017

* Adrian Pătrușcă, jurnalist București, membru al Uniunii Jurnaliștilor din România.
Email: adrianuariepatrusca@yahoo.com

întâmplase niciodată – și m-a întrebat cum și-ar procura un exemplar din Biblia lui Șerban Cantacuzino (1688; în folio impunător, de circa 1000 de pagini, tipărite pe 2 coloane, un monument tipografic și un monument de limbă). Întrebat de ce are nevoie de această carte, prețioasă pentru bibliofili și filologi, mi-a răspuns că vrea să se pregătească de moarte: în această eventualitate, să fie găsit răsfoind cartea „pour mourir en beauté”.»

În studiul său, *Viața și ideea lui Ion Barbu*, care deschide culegerea *Pagini de proză*, apărută în 1968, Dinu Pillat („el însuși un credincios îmbisericit”, după cum îl caracterizează MGB, spune despre autorul *Jocului Secund*: „Ion Barbu a fost un credincios fervent, care nu s-a îndoit niciodată de existența lui Dumnezeu. (...) Concepea creștinismul în accepțiunea sa ortodoxă, neîmpăcându-se bunăoară deloc cu protestantismul, confesiunea soției sale.”

În fine, în al său *Cuvânt către poeți*, publicat în revista *Pan*, în 1941, Barbu scria aceste cuvinte devenite celebre, care descriu concepția sa despre lume și despre poziția intelectualului în societate: „Și azi cred că locul întâi în Cetate e al Preotului, celealte, urmând, ale Învățătorului și Luptătorului. Dar, fără îndoială, al patrulea loc îndată după acestea se cuvine Poetului.”

Iată-l și pe George Enescu vorbind despre credință cu Ion Biberi, într-o culegere de dialoguri cu personalități apărută în 1941 sub titlul *Lumea de mâine*: „Sunt un om religios, dar ascund faptul. Repudiez ostentația. Credinciosul nu are nevoie de îndemnurile rațiunii. Ca și în actul creației, introducerea rațiunii anulează forța pe care o dă credința. În momentul în care credinciosul începe să raționeze, totul s-a sfârșit! Nu-mi teoretizez credința. Nu vreau și nu pot. Crezi, pentru că trebuie să crezi. Trebuie să fii sincer cu tine însuți. Scepticii sunt în realitate victimele unei iluzii. Rictusul permanent, denigrarea sistematică sunt poze care îնșală în primul rând pe cel ce le practică. (...) Sunt ortodox și tolerant față de credința altora.”

„Scepticul rațional” de care vorbește Enescu aduce cu mulți dintre „intelectualii” zilelor noastre.

Într-un volum de amintiri apărut sub semnătura lui Bernard Gavoty, autorul *Poemei Române* mărturisește că însăși nașterea sa a fost un dar divin: „Șapte frați și surori s-au născut înaintea mea. Doi au murit de mici, iar angina diferică i-a răpus și pe ceilalți cinci... Părinții mei, care provineau fiecare din familie de preoți ortodocși, se rugau cu ardoare și plecau deseori pe la

mănăstiri pentru a-i cere Domnului să le trimită copilul dorit. Ruga lor s-a împlinit în anul 1881... Iată-mă de două ori pecetluit, ca om al gliei și ca mistic. Pământul și religia au fost cele două divinități ale copilăriei mele. Le-am rămas credincios tot restul vieții."

Dragostea de pământul românesc și de ortodoxie o găsim evocată și de Alice Voinescu, în *Jurnalul* său: „Resimt deseori un occidentalism în mine care stăpânește românismul meu. Desigur, atmosfera celor 15 ani de acasă! (...) Si totuși mă simt româncă prin dragostea pentru pământul și omul românesc. Si, desigur, prin instinctivul atașament pentru ortodoxia pe care am apărat-o în mine împotriva tuturor asalturilor venite de oriunde. Si mama, la fel! Tata era profund ortodox – fără s-o știe.”

Apărarea credinței ortodoxe nu este la Alice Voinescu doar o vorbă, o chestiune teoretică: „Azi Isa vrea să mă ducă la slujba catolică. I-am spus de la obraz că insinuările acestea catolice îmi sunt profund antipatice. Doamne, lăsușe, cum să te pot confunda pe tine cu fanaticii ăștia prozeliti? Înțeleg cum în Apus s-a putut naște reacția contra cabotinilor. Îți mulțumesc, Doamne, că m-ai născut ortodoxă.”

Iată, în fine, un răspuns memorabil dat de Mircea Vulcănescu lui Emil Cioran la una dintre obișnuitele exasperări ale acestuia față de țara sa, aşa cum este relatată de însuși autorul Cărtii amăgirilor: «Într-o zi, când, într-un acces de furie împotriva a ceea ce numeam eu „neantul nostru natal”, îi spuneam că noi nu fusesem în stare să dăm lumii nici măcar un sfânt, îmi răsunse cu blândetea lui obișnuită care, de data aceea lăsa să se vadă o oarecare vehemență: Ar fi trebuit să vezi pe baba pe care am cunoscut-o eu într-un sat îndepărtat, ai cărei genunchi lăsaseră urme în pământul colibei ei de atâtea mătănii ce făcuse. Adevărata sfințenie n-are nevoie să se arate și să fie recunoscută.»

Fără o formula explicită, volumul lui Mircea Gelu Buta, apărut în condiții grafice remarcabile la Editura Fundația Anastasia, sugerează această întrebare abruptă: Există intelectuali adevărați *în afara Bisericii*?

Intelectuali îmbisericiți¹

Pavel Chirilă*

Volumul „Intelectuali îmbisericiți”, apărută sub semnătura Prof. Dr. Mircea Gelu Buta la Editura Fundației Anastasia din București, este o carte nouă și originală. Este nouă pentru că un astfel de titlu cu biografii care să acopere mai multe perioade istorice și politice nu s-a mai scris.

Este originală pentru că intelectualii, în general, se prezintă singuri sau sunt analizați prin prisma operei lor creative (mai mult sau mai puțin) și niciodată nu sunt caracterizați prin statutul lor – cel mai important, de altfel – de a fi sau a nu fi îmbisericiți.

Cuvântul „intelectual” vine din limba greacă și înseamnă „a înțelege”, un om „care înțelege”. Știm cu toții că intelectualii cad mai mult decât alții sub ispita unui propriu concept religios de tipul „eu am credința mea”, „eu cred în inima mea”, „eu cred, dar nu mă duc la Biserică”, „eu am Dumnezeul meu”, „eu cred în Dumnezeu, dar nu cred în popi” etc.

Statistic, cei mai mulți atei provin din rândul intelectualilor. Secolul XIX a fost analizat din punctul acesta de vedere de către Daniel Vernet. Aproape toți savanții mari ai sec. XIX au pornit în profesie și în viața socială ca atei și s-au convertit până la moarte în procent de peste 70%. Si aceasta într-o societate în care viața seculară era o normă în curs de generalizare.

În lumea ortodoxă, a funcționat aserțiunea lui Serghei Bulgakov, de altfel menționată în această frumoasă carte: „Biserica Ortodoxă nu atât convinge, cât seduce”.

Firul roșu al cărții reușește, cu talent, să exprime acest adevăr: o minunată convertire, urmată de o minunată îmbisericire. Când o țară sau o comunitate oarecare are mulți intelectuali cu credință mare, ea este puternică; când are

¹ Răsunetul, marți, 27 iunie 2017.

* Pavel Chirilă, medic, prof. Univ. București. Email: pavel.nera@gmail.com

mulți intelectuali care se îndreaptă duminica dimineață spre ritmul liturgic al vieții și trec pragul Bisericii, este încă mult mai puternică.

Intelectualismul este o „religie” a celui ce se bzuie pe cunoașterea rațională și devine tot mai mândru de statutul și nivelul (treapta) lui. Cu cât intelectualul este mai performant și mai sigur pe cunoașterea și achizițiile lui intelectuale, cu atât îl paște un risc mai mare de a se îndepărta de „cele smerite”. Cu cât intelectualul își pleacă mai mult genunchiul sub epitrahilul unui mare duhovnic, chiar fără școală fiind, pentru a zdrobi capul șarpei prin taina spovedaniei, cu atât îi cresc șansele de a „cunoaște cu inima” mai mult decât cu rațiunea.

Cartea are valoarea unor mărturisiri care convertesc. Căci de 2000 de ani, creștinismul înaintează în lume sfîntind lumea prin mărturisiri. Ele sunt puternice pentru că pronunță adevărul trăit de persoana creștină, iar ceva mai puternic decât adevărul nu există.

Intelectualul este, în general, stăpânit de știință, profesia și vocația lui. Biografiile prezentate în carte demonstrează că „vocația seculară” a intelectualilor îmbisericiți se supune cuminte calității de practicant și „om care merge la Biserică”, indiferent de regimul politic în care trăiește. Scurtele „biografii îmbisericite” sunt consecințe semnificative, convingătoare. Ele arată cum poți fi un intelectual practicant, fie pe calea „soft”, mergând la Biserică și fiindu-ți recunoscute meritele științifice chiar de un regim ateu (Florin Constantiniu), fie pe calea prigoanei într-un sat uitat de lume și cerând voie milițianului să participe duminica la Sfânta Liturghie (Alice Voinescu).

Recomandăm această carte cu toată căldura; ea are menirea și efectul de a-ți da sau reda un tonus duhovnicesc, o certitudine că drumul care duce la Biserică este, de fapt, Calea, Adevărul și Viața.

Mărturisiri despre credință¹

Tudorel Urian*

În primăvara anului 2011, la Strasbourg, am avut şansa să vizitez laboratorul (vorba vine, de fapt un vast imobil cu mai multe niveluri, cu lift interior, în care lucrează echipe întregi de cercetare) laureatului Premiului Nobel pentru Chimie, Jean-Marie Lehn. Din discuţia purtată atunci cu marele savant mi-a rămas în minte un răspuns al lui, poate şocant, dar rostit cu o firească modestie, fără vreo urmă de orgoliu sau emfază, la o întrebare care mereu suscita interes atunci când e pusă oamenilor cu destine ieşite din comun: „Credeţi în Dumnezeu?” Răspunsul lui Jean-Marie Lehn a sunat cam aşa (după mai bine de şase ani nu mai sunt în măsură să îl reproduc literal, dar ideile sunt riguroasă acestea):

„Eu sunt un om de știință. Dacă aş crede în existența lui Dumnezeu, mi-aș contrazice întreaga viață dedicată cercetării, pentru că știu exact care sunt procesele chimice care duc la apariția și perpetuarea vieții. Asta nu înseamnă însă că nu respect preceptele morale înscrise în *Biblie*, care sunt universal valabile și fără respectarea căror viață noastră ar fi un haos.”

Această confesiune, pe cât de intimă, pe atât de curajoasă, a unui savant, laureat al Premiului Nobel, mi-a revenit în minte citind foarte frumoasa carte a doctorului bistrițean Mircea Gelu Buta, *Intelectuali îmbisericiți*. Cum este lesne de dedus, chiar din titlu, din punctul de vedere al conținutului, cartea se află la antipodul confesiunii lui Jean-Marie Lehn, reproduse în prima parte a acestui articol. Ea este povestea atașamentului pentru ortodoxie al unor oameni foarte diferiți din punctul de vedere al pregătirii și al destinului lor, toti având în comun o imensă notorietate românească și chiar mondială. Iar exprimarea directă, fără ascunzișuri, a apartenenței la ortodoxie, uneori în contexte istorice

¹ Acolada, nr. 6, iunie 2017.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

cu totul speciale, echivala cu asumarea unor riscuri majore pentru cariera celor în cauză. Să ne gândim doar la anii de maximă prigoană religioasă din România primilor ani ai regimului communist.

Sunt rare cazurile în care Mircea Gelu Buta discută, el însuși, cu „mărturisitorii” cărții sale. Aceasta în primul rând pentru că cei mai mulți dintre ei au părăsit această lume înainte de nașterea autorului sau în primii săi ani de formare. Cu pasiunea și perseverența unui detectiv, el caută însă în cărțile de memorii, în presa vremii, în interviuri date cu diverse prilejuri, în monografiile scrise de alții despre intelectualii de vază ai altor timpuri, dovezi despre atașamentul lor față de biserică ortodoxă. De la spovedanii smerite, până la asumări aproape solemne și întâmplări pilduitoare sau cu aer de anecdotă, formele de comunicare sunt multiple, dar toate stârnesc interesul cititorilor pentru că personajele în discuție sunt toate de primă importanță în istoria și cultura acestui neam: Regina Maria, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Maria Tănase, Petre Ștefănescu Goangă, Arta Florescu, Nicolae Secăreanu, Petru Groza, Ion Barbu, Constantin Brâncuși, George Enescu, Alice Voinescu, Ion Vianu, Florin Constantiniu.

Asta pentru a nu mai vorbi de pleiada de înalți prelați, mitropoliți și episcopi, eroi ai unor întâmplări pline de tâlc sau amuzante, în care nu de puține ori câștigau cu puterea inteligenței dispute cu obtuzele autorități comuniste ale anilor '50, declarat ostile Bisericii și fenomenului religios. În finalul cărții, autorul ia poziție în polemica dintre istoricii Lucian Boia și Ioan-Aurel Pop în privința tendințelor primului de demitizarea istoriei și a culturii naționale. Simpatia lui Mircea Gelu Buta merge fără ezitare către rectorul Universității Babeș-Bolyai și demersurile sale de scoatere în evidență a rădăcinilor istorice și culturale ale acestui neam. Din punctul de vedere al lui Ioan-Aurel Pop (împărtășit și de Mircea Gelu Buta), cărțile lui Lucian Boia se caracterizează prin multă superficialitate și o tendință de promovare a teribilismului, menite să-i aducă autorului o notorietate ieftină. De altfel, subliniază rectorul clujean, entuziasmul față de opera autorului Humanitas este mult mai scăzut decât cel al *mass media* și, implicit, al unei categorii de cititori influențați de acestea. Tonul polemicii este deseori sarcastic, afirmațiile sunt dure și, poate, discutabile, dar argumentele și fondul problemei merită urmărire cu toată atenția.

Revenind la discuția de bază, trebuie spus că foarte multe dintre pasajele cărții au greutatea unor adevărate pilde de înțelepciune. Cu atât mai mult cu cât personalitățile implicate sunt nume de referință ale spiritului românesc și universal. Iată, de pildă, acest fragment dintr-o scrisoare pe care Emil Cioran i-a scris-o uneia dintre fiicele lui Mircea Vulcănescu. Scepticul filozof recunoaște aici o adevărată lecție de smerenie pe care a primit-o din partea gânditorului devenit martir al temnițelor comuniste:

„Într-o zi când, într-un acces de furie împotriva a ceea ce numeam eu pe atunci «neantul nostru natal», îi spusesem că noi nu fusesem în stare să dăm lumii nici măcar un sfânt, îmi răspunse cu blândețea lui obișnuită care, de data aceea, lăsa să răzbată o oarecare vehemență: «*Ar fi trebuit să vezi pe baba pe care am cunoscut-o eu într-un sat îndepărtat, ai cărei genunchi lăsaseră urme în pământul colibei ei de atâtea mătănii ce făcuse. Adevărata sfîntenie n-are nevoie să se arate și să fie recunoscută*»”. (p. 129, apud Mircea Vulcănescu, *Ultimul cuvânt*, Humanitas, București, 1992, pp. 165-166)

Și tot legat de Mircea Vulcănescu, o întâmplare cu Nae Ionescu din care se desprind clar contururile morale și stilurile de viață ale celor două personalități emblematic ale „Generației 27”. Povestește Mircea Vulcănescu, citat de Mircea Gelu Buta:

„Odată a venit la mine pe când eram director la Vămi, prin 1936/37, să-mi ceară scutire pentru un automobil splendid, Maybach, cu dublu compresor, pe care îl adusese din Germania. Nu i-am putut răspunde decât stereotipul «Legea nu prevede asemenea scutiri» și s-a uitat chiorâs la mine, dar a zis, «Bine, nu e nimic!». A intervenit sus, la ministrul Cancicov, cu care era prieten, și secretarul general Cristu Simionescu l-a scutit, cu toată opunerea Direcției Vămilor”. (p. 131, apud Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu – aşa cum l-am cunoscut*, Humanitas, 1992, p. 71)

Firește, textul despre credința lui Mircea Vulcănescu nu se putea încheia decât cu evocarea morții cărturarului, pilduitoare, plină de semnificații, în închisoarea de la Aiud, ca urmare a unei pneumonii pe care omul de mare candoare și una dintre mintile cele mai strălucite ale generației sale o contactase din cauza faptului că, dintr-un sublim spirit creștin, a stat întins pe cimentul ud pentru ca un deținut bolnav să se poată odihni pe trupul său.

Toată cartea e plină de astfel de pilde, reacții și cuvinte memorabile. Multe dintre ele sunt știute fiind luate din cărți apărute de-a lungul timpului și

multe dintre ele intrate în conștiința publicului de la noi. Meritul autorului este însă unul care nu trebuie neglijat. Acela de a fi pus laolaltă toate aceste povești pilduitoare și de a fi oferit cursivitate ideatică întregului. Așa se face că volumul dobândește, în cele din urmă, valențele unei mici istorii a ortodoxiei românești (mai cu seamă a celei din spațiul transilvănean), minunat ilustrată cu exemplele unor intelectuali sau artiști de mare prestigiu.

Beneficiind și de o foarte rafinată prefată a pictorului și eseistului Sorin Dumitrescu, volumul lui Mircea Gelu Buta, *Intelectuali îmbisericiți* este o bucurie a minții și a sufletului. Un minunat prilej de răgaz în veșnica noastră alergătură fără noimă și o frumoasă pleoarie pentru redescoperirea valorilor spiritului, de care tot mai multă lume pare a se înstrăina în nesfârșita noastră tranziție spre nicăieri. Până la urmă, *Intelectuali îmbisericiți* este o carte menită să ajute cititorul să redescopere sensul și bucuria vieții.

Intelectuali îmbisericiți, de Mircea Gelu Buta¹

Victor Știr*

Editura Fundației *Anastasia* din București a publicat recent volumul „*Intelectuali îmbisericiți*”, de Mircea Gelu Buta. Apărută în foarte frumoase condiții grafice, cartea beneficiază, la acest capitol, de concepția Doinei Dumitrescu, iar coperta este o reproducere după lucrarea intitulată *Codificare teologică*, semnată de academicianul Sorin Dumitrescu, după cum se cunoaște, directorul editurii. Volumul cuprinde, după precizările de pe pagina de titlu, articole publicate de autor între anii 2013 și 2016, în revistele *Renașterea* și *Tabor* ale Mitropoliei Ortodoxe a Clujului.

Mircea Gelu Buta face parte dintr-un neam de intelectuali cu totul aparte, în sensul că pe lângă o carieră de medic de excepție, desfășoară, în paralel, o activitate de cadru didactic universitar, fiind profesor de bioetică la Facultatea de Teologie a Universității Babeș-Bolyai. Exprimarea personalității sale a dobândit pe parcursul anilor o plajă amplă de manifestare, de la literatură, ne gândim la romanul „*Tabloul de absolvire*”, la volume de eseuri, constituite din reflecții asupra vieții, de asemenea, cărți de interviuri acordate scriitorului Dan Ciachir, pe teme religioase și nu numai, din care se poate desprinde o veritabilă maieutică a zidirii duhovnicești a persoanei umane și stărilor sale existențiale. De ani mulți, Mircea Gelu Buta se ocupă de cercetarea istorică a zonei Bistriței-Năsăud, sub raportul relațiilor avute de ținut cu administrația imperial-austriacă și publicând un mare volum de documente, în câteva cărți, semnate împreună cu cercetătorul doctor Adrian Onofreiu, de la Arhivele Statului Bistrița-Năsăud. Pasiunea pentru istorie a lui Mircea Gelu Buta este organic relaționată cu evidențierea dezvoltării istorice a elementului românesc din Bistrița și din întreaga Transilvanie în perioada sfârșitului de secol XIX și după 1918.

¹ *Confesiuni*, nr. 41, aprilie 2017.

* Victor Știr, scriitor, traducător și jurnalist. Email: victorstir@gmail.com

Este știut că, printr-un pervers aranjament religios și politic, Biserica Catolică și puterea politică sprijinită pe trei picioare – „maghiari, sași și secui” – au încercat deznaționalizarea românilor și dezbinarea lor religioasă, împingându-i forțat spre uniație, spre Unirea cu Roma, sfâșietoare pentru unitatea Bisericii Ortodoxe.

Această latură a activității lui Mircea Gelu Buta este menită să recupereze demnitatea românească în contextul unui joc politic inegal, care-i scotea pe români de la masa deciziei istorice care-i privea.

Autorul a avut inițiativa recuperării unei mari personalități artistice aproape uitate, îl numim pe Constantin Pavel, de asemenea, a ridicat mai multe paraclise și biserici în secții ale Spitalului Județean; a avut inițiativa unor monumente de față publică, ca bustul lui Alexandru Vaida-Voevod, partizan al Unirii de la 1918 și om politic de calibru european. Nu uităm nici Monografia în două volume, dedicată omului politic Victor Moldovan.

Coordinatele majore ale activității lui Mircea Gelu Buta sunt patriotismul și spiritualitatea ortodoxă, ca pivoți ai dezvoltării istorice și ființiale românești.

În capul volumului „*Intelectuali îmbisericiți*” stă textul semnat de academicianul Sorin Dumitrescu, din care redăm:

„O carte de dorit în biblioteca fiecărui român ... Cum numele de intelectual îmbisericit poate surprinde și chiar irita pe mulți liber cugetători, ne-am simțit datori să oferim cititorului modul în care credem că trebuie înțeleasă noțiunea, mai exact, calitatea sau categoria acestei tipologii intelectuale... În cazul celui îmbisericit, faptul că și potrivește intelectul și valorile acestuia în deplin acord cu valorile pravilei bisericești, iar în cazul celui neîmbisericit, faptul că aceeași pravilă reprezintă pentru el o simplă chestiune «popească», fără obiect și fără adecvare la adevăratul statut al intelectualului și al intelectului în general! Să observăm că, peste tot, intelectualul îmbisericit este văzut de libera cugetare ca o specie de intelect lipsită de autonomie...”.

Ce ar fi fost dacă? este un eseu de scurtă întindere al profesorului Buta, în care pune în chestiune o problemă cândva controversată în cultura noastră: întrebarea ce ar fi fost dacă poporul nostru ar fi îmbrățișat credința catolică sau cea greco-catolică în întregime. Sunt citate nume ca Dumitru Stăniloae, cu cartea „*Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român*”, de asemenea, un fragment din „*Jurnalul*” diplomatului român Raoul Bossy, de

origine boierească-moldoveană, în care amintește că mareșalul Ion Antonescu ar fi intenționat, la un moment dat, să-l numească atașat pe lângă Sfântul Scaun, dând Papei de înțeles că dorește unirea Bisericii Ortodoxe cu Roma. Firește, era un joc diplomatic în care, se spune, era implicat, după unii, Iuliu Maniu. Concluzia textului: nu am mai fi fost poporul român de azi, cu acest profil spiritual, în cazul abdicării de la învățătura Bisericii răsăritene.

Profesorul Buta consacră textul *Biserica și monarhia*, indisolubil legate în unitatea dintre statul român și Biserica Ortodoxă, ca strălucită moștenire a Imperiului Bizantin. În aceeași măsură, autorul este preocupat de începuturile învățământului Teologic Ortodox din Ardeal, de profilul duhovnicesc al lui Andrei Buzdug, aplicatul rector al învățământului teologic (textul se numește *Crezul unui Rector clujean*). Acribia cunoscută a autorului este de găsit în texte referitoare la învățământul teologic clujean, despre cei care au condus destinele școlilor teologice, între care un loc strălucit l-a ocupat episcopul Nicolae Colan. În *Mărturii și rememorări* sunt comentate cărțile: „*S-au risipit făcătorii de basme-amintiri care dor*” și „*Mărturisiri pentru Cristos*”, publicate de Mitropolitul Andrei al Clujului, în care se face o documentare în arhivele CNSAS, despre rezistența la asaltul comunismului a unor nume ca: Dumitru Stăniloae, Bartolomeu Anania, Daniil Tudor, Arsenie Papacioc, Sofian Boghiu, Benedict Ghiuș, mulți compozițieni ai grupului Rugul Aprins de la Mănăstirea Antim, condamnați la ani grei de pușcărie. Un comentariu profund și sensibil este de citit despre Mircea Vulcănescu, model al creștinului mărturisitor. Strălucitul reprezentant al generației sale scria referitor la credința ortodoxă, la tradiția bisericii noastre că, atunci când crede, o face cu credința celei mai simple bătrâne din cel mai modest sat.

Este bine cunoscută afinitatea medicilor cu artele frumoase, literatură, pictură, muzică. Dacă profesorul Buta a scris un roman și mai multe texte despre Ion Barbu, George Coșbuc și eseurile medicului Ion Vianu, în ce privește muzica, își exprimă admirația pentru George Enescu, Constantin Pavel, tot în eseuri, fără a fi propriu-zis practicant al muzicii. Lui Constantin Pavel i-a dedicat mai multe volume, prin care aduce în actualitate o personalitate fascinantă a culturii române din prima jumătate a secolului al XIX-lea. În cazul numelor amintite, este evidențiată pregnanța sentimentului religios, mistic, foarte puternic, manifest, la Constantin Brâncuși, despre care

se știe că a fost cântăreț în strană la biserică românească din Paris, unde frecventa cu regularitate Liturghia. Se desprinde cu detașare din masa textuală portretul plin de sensibilitate al lui Alice Voinescu, filosof și om de litere, care în tinerețe i-a mărturisit profesorului cu care urma un doctorat în filosofie neokantiană la Marburg, în Germania, credința sa ortodoxă, de neclintit. A rămas toată viața o trăitoare în duhul credinței pe care a mărturisit-o.

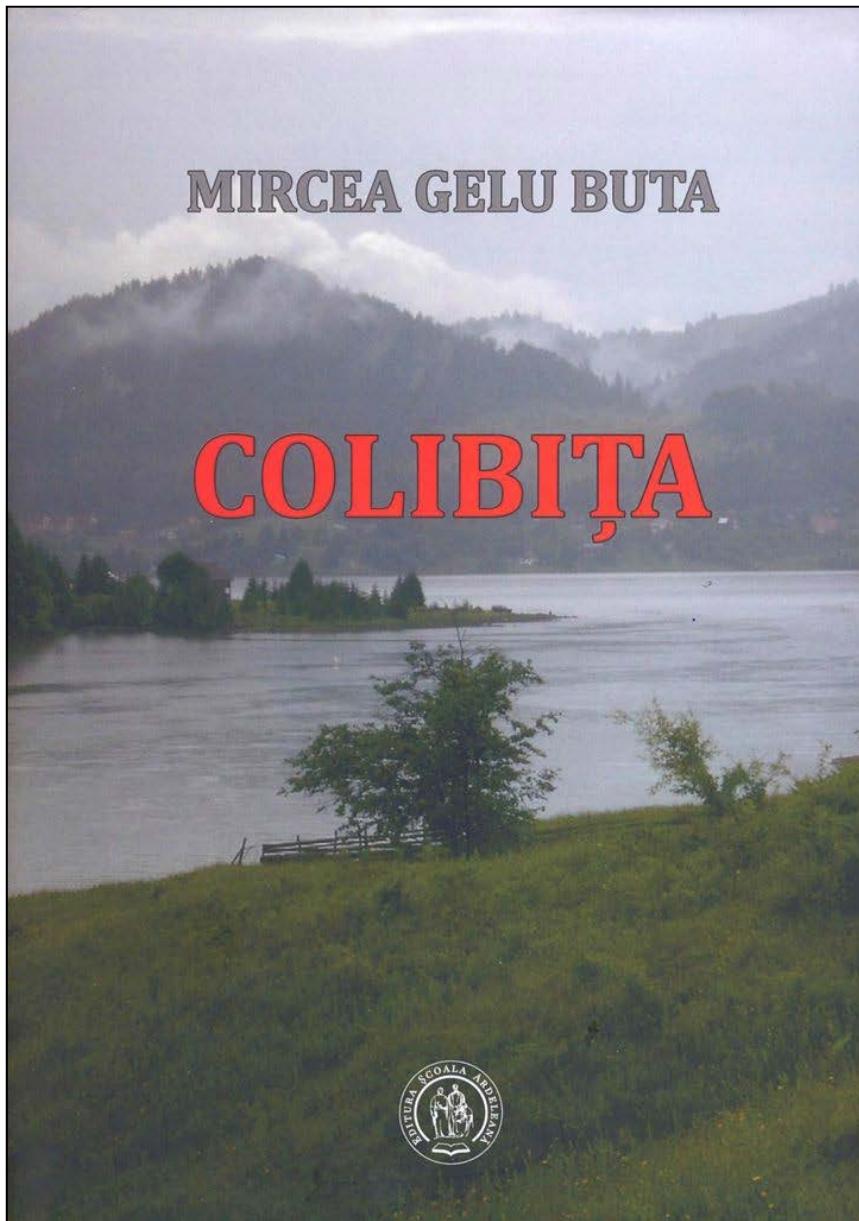
Cartea are pagini de excepție, adevarate „exerciții de admiratie” în secțiunea referitoare la ierarhii Bisericii Ortodoxe, ca Patriarhul Justinian, Mitropolitul Bartolomeu, Mitropolitul Andrei și alții, atât de importanți în organizarea și purtarea de grijă a comunităților pe care le-au păstorit.

Volumul se încheie cu textul *O strălucită punere la punct*, în care sunt subliniate derapajele lui Lucian Boia despre istoria românească, așezate în ramă de filosoful Liiceanu.

Intelectualii îmbisericiți s-ar putea să fie, după posibilitățile fiecărui, urmașii laicilor dintre care s-au ridicat, uneori, sfinti. Acești oameni cultivă fără excepție, iar autorul evidențiază cu stăruință: adevărul, binele, iubirea de aproapele nostru, iertarea, preocuparea pentru îmbunătățire, înduhovnicire. Nu este puțin lucru să se poată vedea chipul lui Dumnezeu și în dușmanul care poate avea rolul său în ecuația divină a existenței pământești.

Scris cursiv, unitar ideatic și stilistic, volumul profesorului Mircea Gelu Buta se constituie într-o contribuție semnificativă la gândirea teologică a intelectualilor cu preocupări profunde pentru așezarea Predaniei în discursul logosului contemporan, firește, în descendența lui Nae Ionescu și accentele dobândite de timpul nostru.

In Honorem Mircea Gelu Buta

Volum lansat marți, 21 noiembrie 2017,
Complexul Fisherman's Colibița

Mircea Gelu Buta: Doctorii clujeni au inventat stațiunea Colibița. Eveniment la marea de la munte¹

Alin Cordoș*

Complexul Fisherman din Colibița a găzduit marți seară (21 noiembrie 2017) un eveniment organizat de Rotary Club Bistrița – District 2241, Asociația Proprietarilor de Pădure „Bistricioara” și Ocolul Silvic Bistrița Bârgăului. A fost vorba de o lansare de carte scrisă de doctorul Mircea Gelu Buta despre Colibița, trecut și prezent, un volum pe cât de bine scris, pe atât de bine documentat.

De asemenea, după lansarea de carte despre care au vorbit Florin Urâte, președintele Rotary Club Bistrița, Dan Țacăl, șeful Ocolului Silvic din Bistrița Bârgăului și scriitorul Zorin Diaconescu, a fost vernisată și o expoziție foto cu imagini ale satului Colibița atât în perioada interbelică, cât și după al doilea război mondial, mai precis în decenile 7, 8 și 9 ale secolului trecut. Vorbire s-a făcut și despre viitorul stațiunii de interes local în contextul faptului că acumularea va trebui gătită în viitorul apropiat.

Despre trecutul a ceea ce astăzi poartă numele de Colibița, doctorul Mircea Gelu Buta a precizat faptul că stațiunea climaterică Colibița este „invenția” unor medici din Cluj-Napoca, un sanatoriu pus pe picioare în satul Colibița din Bistrița-Năsăud de Olivia Deleu, soția unui fost primar al Clujului din perioada interbelică, a ajuns în preajma celui de-al doilea Război Mondial oaza de sănătate a studenților, elevilor și orfanilor din întreaga Transilvanie. Sanatoriul „Caritatea” și-a încheiat activitatea în anul 1944, când a fost incendiat.

Am mai aflat faptul că în locul care acum fascinează turiști din toată țara și de peste hotare, în 1850 erau doar 14 locuitori, care în 1869 și-au amenajat și o biserică. În același an s-a construit și un drum care legă Colibița de Mureșenii

¹ *Răsunetul*, marți, 21 noiembrie 2017.

* Alin Cordoș, scriitor, jurnalist, membru al Uniunii Scriitorilor din România.
Email: alincordos@yahoo.com

Bârgăului pentru a sprijini transportul de material lemnos. Lacul care se întinde pe 5 kilometri a împrumutat practic denumirea localității care a fost inundată pentru ca el să ia naștere.

Numele vine de la „colibe”, locuințele temporare amenajate de primii ciobani care au transformat locul pitoresc într-un sat. Cel care a văzut potențialul turistic al acestei zone a fost tâmplarul de origine germană W. Ianitchi, care a construit mai multe case de vacanță pentru sașii din Bistrița în 1918.

Proprietățile curative ale aerului de la Colibița au făcut cunoscută zona. Nu doar potențialul turistic al zonei a atras bistrașii la Colibița. Informații despre proprietățile curative ale aerului din Colibița au început să circule încă din 1883, atunci când o Tânără din Bistrița se spune că s-a vindecat de tuberculoză datorită aerului din această zonă, foarte bogat în ozon.

Sanatoriul a rezistat preț de câteva decenii, după care a fost incendiat. „O regiune excelentă pentru a-și adormi oricine greutățile neajunsurilor de peste an, a-și alunga afecțiunile pulmonare inspirând un aer ozonat de brad, având posibilitatea de a face cură la razele de soare ultra-violete, cură care făcută în laboratorii medicale cu lampa „Quartz” costă parale multe și nu poate sta la nivelul curiei naturale”, spuneau jurnaliștii publicației „Frăția Românească”, în anul 1927.

Evenimentul a fost asezat de un miniconcert susținut de interpreți ai Centrului Județean pentru Cultură, aici fiind prezent maestrul Fănel Cigu și Matilda Pascal Cojocarița. Nu au lipsit de la lansarea de carte nici membrii Rotary Club Bistrița – District 2241, oameni de afaceri, medici, managerul Spitalului Județean de Urgență, economistul Gabriel Lazany, directoarea Liceului „Radu Petrescu”, prof. Constanța Neuc, primarul Vasile Laba și viceprimarul Sorin Nușfelean de la Bistrița Bârgăului, dar și alții invitați.

Cum a apărut stațiunea Colibița???

Totul a început în anul 1923, moment când Asociația „Caritatea” din Cluj a început să cumpere terenuri și case de la localnici, acțiune care s-a încheiat abia după zece ani, adică în anul 1933. În toți acești ani, asociația a demarat și construcția mai multor pavilioane destinate unui sanatoriu care să asigure cure de recuperare pentru cei cu probleme pulmonare. Finanțarea pentru ridicarea

pavilioanelor sanatoriului era asigurată din mai multe surse: donații private, sume provenite de la Ministerul Sănătății și Liga Națională Antituberculoasă, colecte la balurile mascate și spectacolele de binefacere organizate de societatea „Caritatea” etc. De obicei, „sezonul” din stațiunea Colibița începea la 1 mai și se încheia la 1 septembrie, fiind destul de aglomerat. În 1931, la Colibița a început construirea unui pavilion destinat cu prioritate ocrotirii și îngrijirii studenților universitari de la Cluj. Alături de Olivia Deleu, unul dintre cei mai fervenți susținători ai construirii pavilionului studențesc, a fost doctorul și profesorul universitar Iuliu Hațieganu, care a dat din partea rectoratului universității circa 200.000 de lei pentru acesta și a obținut din partea Ministerului Instrucțiunii alți 250.000 de lei.

Deși pavilionul studențesc a fost inaugurat cu mare fast în vara anului 1932, iar prima serie de studenți cu leziuni tuberculoase a și beneficiat de un sejur de șase săptămâni, universitatea plătindu-le integral șederea, criza economică a anilor '30 a întrerupt pentru un timp finalizarea clădirii. În vara lui 1933, inundații violente au izolat pentru trei săptămâni pavilioanele sanatoriului de restul lumii, distrugând calea ferată și podul de acces spre localitate; dar chiar și în aceste condiții, în perioada august-septembrie aici au fost cazați 85 de tineri. Aceste sincope sporadice au fost repede depășite, iar pavilionul studențesc a funcționat cu succes și în anii următori. În urma colectelor publice și a unor noi donații din partea persoanelor private și a autorităților locale transilvăneni, aici s-au amenajat trei camere noi, destinate special studenților bănățeni, celor bihoreni și celor sălăjeni. Atmosfera unui sejur studențesc la Colibița era animată, fiindcă se organizau tombole, spectacole de divertisment, excursii prin împrejurimi și turnee sportive. Războiul a întrerupt brutal activitatea pavilioanelor de la Colibița, iar perioada comunistă a adus cu sine organizarea unor tabere de pionieri în fostele clădiri ridicate de societatea „Caritatea”, dar și în alte case din zonă.

Mircea Gelu Buta și lumea în care s-a născut Colibița¹

Zorin Diaconescu*

Recenta carte semnată de Mircea Gelu Buta și care poartă titlul unei denumiri geografice, „Colibița” – este mai mult decât o monografie, ea se constituie într-un eseu despre lumea de ieri, lumea de azi și cea de mâine, un eseu despre viața în societate care urmează până la urmă niște tipare firești, cu toate accidentele care pot fi provocate de destin, de istorie, de politică sau de oameni în general. Această societate, care nu mai trebuie să-și ascundă trecutul fiindcă acesta ar contrazice proiectul politic al momentului, ne eliberează de prejudecăți și ne permite recuperarea sistematică, parcelă cu parcelă, a demnității naționale considerată cândva dușmănoasă față de ideologia acelei vremi care era internaționalismul proletar, discreditată și în prezent de cei care nu înțeleg adevaratul sens al valorilor unei culturi europene pe cale să renască și pe arcul carpatic, locul în care umblau păstorii, dăinuitori de când lumea.

Un astfel de loc a fost și Colibița până în ziua descoperirii calităților terapeutice ale aerului din zonă, eficient în tratamentul unei boli care făcea ravagii în vremea aceea – tuberculoza. Așa s-a făcut legătura dintre acest loc și termenul inseparabil de lumea bună a acelor timpuri – sanatoriul, care s-a bucurat de un binemeritat renume și a generat următorul nivel evolutiv – vilegiatura. Pentru câteva generații, vacanța de vară însemna o sedere la Colibița, populară mai ales în rândul intelectualilor clujeni și a elitelor din zonă. Evocarea se face doar prin publicarea discretă a unor fotografii vechi și unele nu foarte bine realizate tehnic, dar aceste imagini spun o poveste mai convingătoare decât un eseu de istorie a civilizației. Este povestea tristă a destinului unei națiuni care la un moment dat nu a mai vrut să știe de elitele

¹ *Timp Online*, Bistrița, 4 ianuarie 2018.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

ei, care a procedat la o mutilare ritualică a propriei inteligențe în numele unei puteri politice care nu suporta comparațiile fiindcă nu se pricepea la altceva decât la putere și nu avea altă credință decât păstrarea privilegiilor până în ceasul de apoi.

Este în acest sens remarcabil efortul doctorului Buta de a readuce în prezent un trecut nu foarte îndepărtat, dar repede uitat sau denaturat de clișee propagandistice. Nu pot să nu fac o legătură între „Colibița” și „Tabloul de absolvire”, ambele documentare scrise cu duioșie și mult devotament de un fiu al acestor locuri, care își dorește să cunoaștem adevărata viață din această parte a Transilvaniei, înainte de tăvălugul sovietic care ne-a aruncat pe toți în confuzia luptei de clasă și a negării de sine de teama lagărului de muncă forțată.

Colibița nu a fost și mai ales nu mai este un loc idilic, timpul, istoria și oamenii au schimbat locurile, în bine sau în rău, depinde de perspectiva privitorului și de intențiile sale. Autorul nu este nici partizan, nici nostalgit. El ne reamintește însă discret lecția pe care se străduiește să o predea de atâția ani de zile inclusiv de la catedra universitară: nu ajunge să tratăm trupul dacă uităm de suflet. Pare simplu, dar este până la urmă destul de complicat, dacă nu aproape imposibil de realizat în condițiile unei societăți care pe de o parte evoluează extraordinar de rapid, tehnologia dându-ne peste cap modul de viață cam o dată la douăzeci de ani, în timp ce viața noastră afectivă, evoluția noastră spirituală rămân în mod tragic și permanent în urmă, încercând disperat să facă față unor noi provocări înainte de a le fi rezolvat pe cele din trecut. Întotdeauna mai adaptabili, tinerii au început să nu-și mai pună o serie de întrebări, știind că nu vor găsi răspunsul și atunci preferă să simplifice relația lor cu lumea. E posibil să fie o soluție de moment; uneori, o comă indusă poate contribui la salvarea unui pacient, dar el nu poate rămâne la nesfârșit în această stare.

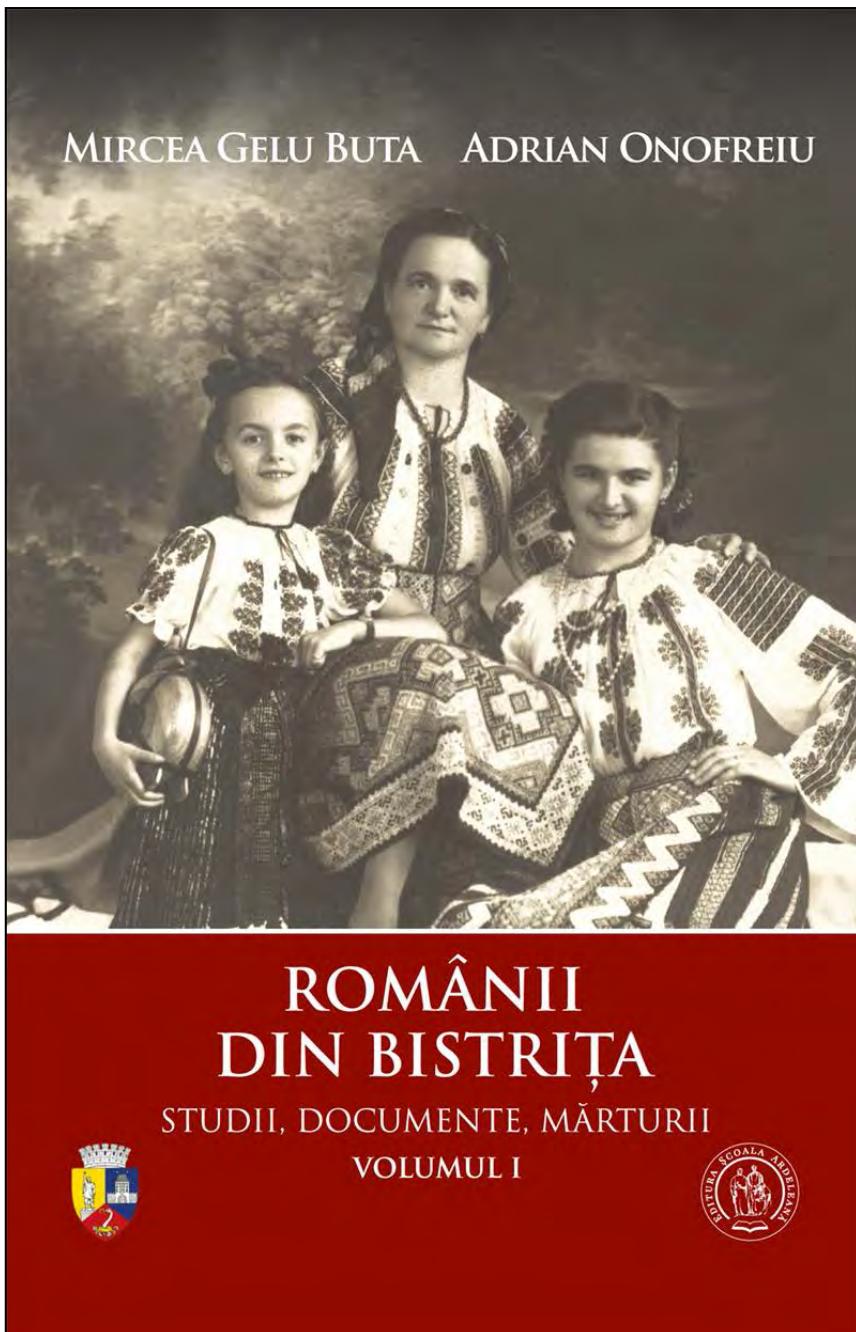
Colibița de azi, „marea de la munte” cum i se spune datorită prezenței lacului de acumulare care a schimbat complet profilul zonei, peisajul, dar și noile raporturi de proprietate care au făcut din zona limitrofă lacului o colonie de proprietăți private fără acces public sunt teme care au ajuns, uneori, să fie dezbatute public atunci când interesele unora sau ale altora o cereau.

Cartea lui Mircea Gelu Buta nu conține astfel de polemici, autorul nu și-a propus să pătrundă pe acest tărâm al confruntărilor de tot felul, dar în maniera

sa discretă ne pune în față imaginile de altădată, imagini care uneori îți lasă impresia că polemizează discret cu prezentul, discret, fiindcă o imagine trebuie descifrată cu răbdare înainte ca ea să-ți dezvăluie tainele pe care le ascunde.

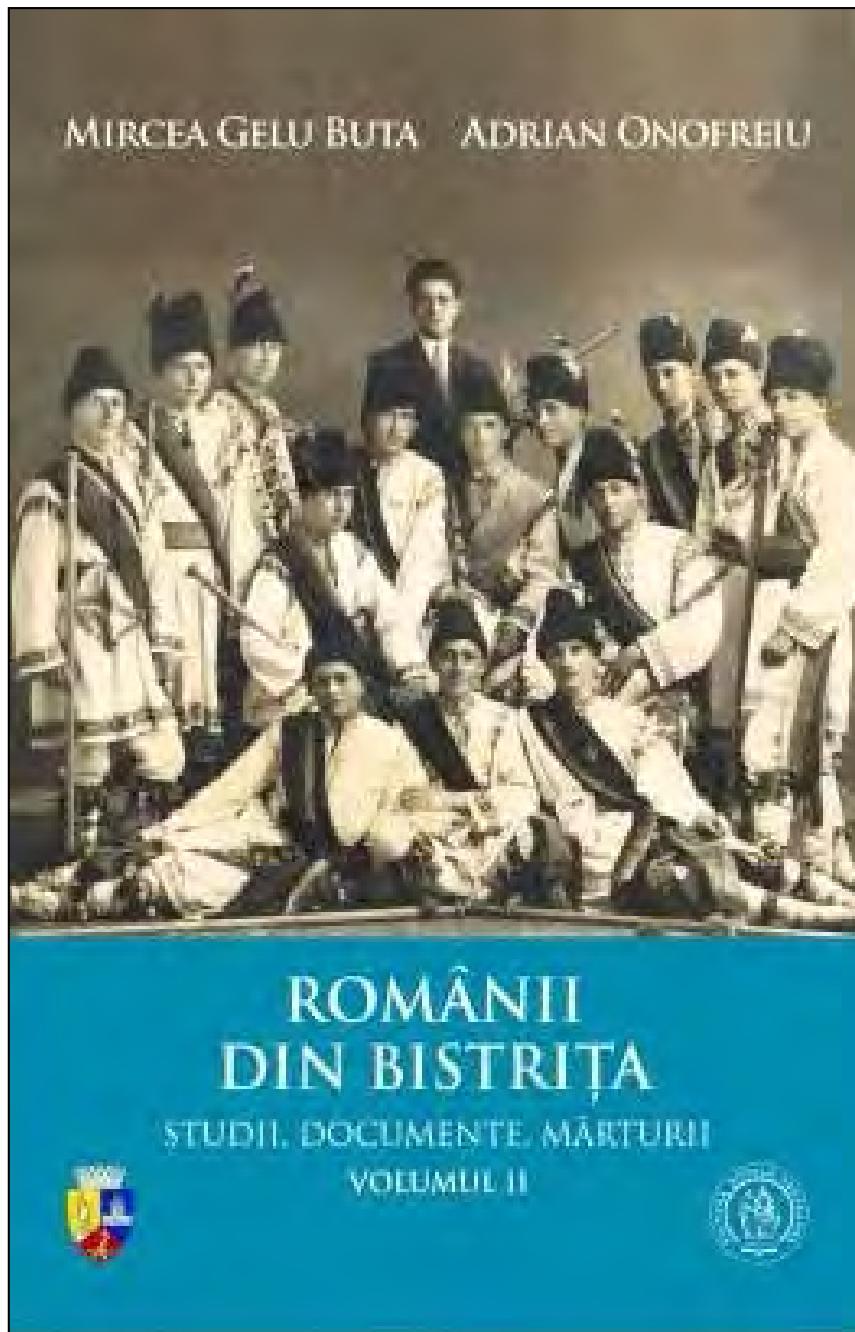
În imaginile vechi există un logos, o ordine a lumii care evident că nu avea cum să rămână neschimbată, dar care prin armonia ei ne semnalează numeroasele aspecte ale prezentului care numai armonice nu sunt.

Este un mesaj sobru, aşa cum și autorul, discret și rezervat ne îngăduie, din când în când, să-i ghicim ideile prin care, pedagogic, încearcă să ne facă mai buni.

Volum lansat 8 octombrie 2018, Biblioteca Jud. „George Coșbuc”, Bistrița

In Honorem Mircea Gelu Buta

Volum lansat luni, 20 ianuarie 2020, Biblioteca Jud. „George Coșbuc”, Bistrița

Farmecul istoric al Bistriței¹

Dan Ciachir*

Voi spune și eu, aşa cum face în prefaţă profesorul Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, că Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, autori volumului *Români din Bistrița*², nu au nevoie de prezentare, dată fiind notorietatea lor. De altfel, această contribuție îi urmează celei intitulate *Biserica Ortodoxă din Bistrița – O cronologie documentară*³, prilej să ne reamintim că unul dintre autori, medicul și profesorul Mircea Gelu Buta, este ctitorul paraclisului din Spitalul Județean Bistrița – la a cărui sfintire slujită de Arhiepiscopul Bartolomeu am luat parte în urmă cu două decenii – și a două biserici spitalicești.

Înainte de a vorbi despre această carte tipărită – ca și precedenta – într-un admirabil veșmânt grafic, simt nevoia să mă opresc asupra acelui *Cuvânt către cititori* datorat profesorului Ioan-Aurel Pop și pe care îl socotesc antologic. Este un text de mare istoric, cu rolul pe care îl au uverturile operelor sau temele unui concert simfonic.

Autorul prefeței începe prin a reaminti că orașele de pe pământul Daciei au fost rodul stăpânirii romane, însă:

„Perioada migrațiilor a risipit această tradiție aproape cu totul, mai ales din cauza atacurilor violente și distrugătoare ale barbarilor îndreptate asupra centrelor urbane. Strămoșii românilor și români, spre a se apăra, s-au retras în

¹ *Renașterea*, nr. 6, 2019

* Dan Ciachir, scriitor, memorialist și publicist, București, membru al Uniunii Scriitorilor din România.

² Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Români din Bistrița*, Studii, Documente, Mărturii, Volumul I, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018.

³ Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, *Biserica Ortodoxă din Bistrița – O cronologie documentară*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.

locuri ferite... Românii și-au conservat, astfel, specificul lor, obligați de împrejurări, în sate".¹

Vor apărea ulterior noi structuri citadine, care însă îi exclud pe români:

„Viața urbană de tip burg sau citadelă (cu locuințe de piatră și de cărămidă, înconjurate cu ziduri) a fost adusă în Transilvania de «oaspeții» germani (sași, cavaleri teutoni), invitați aici de regii Ungariei. Între cele «șapte cetăți» fondate de ei, după tradiție, cele mai importante erau Brașovul, Sibiul, Clujul și Bistrița. Românii au continuat să trăiască, firește, pe aceste locuri de colonizare germană, dar au fost împinși spre periferie, spre văi și depresiuni mai izolate, în afara zidurilor de incintă ale orgolioaselor așezări privilegiate săsești. Dar nu prea departe, ci în imediata vecinătate, uneori chiar la poalele zidurilor, în ceea ce, după căderea, dărâmarea sau ruinarea fortificațiilor medievale, aveau să devină cartiere mărginașe. Alții au rămas în satele vecine, rânduite bine, cu împrumuturi din urbanismul săsesc, amintind mereu vechimea și statornicia romanității orientale. S-au manifestat, astfel, «mărginimile» românești ale acestor enclave străine, dintre care cea mai cunoscută era «Mărginimea Sibiului»².

Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu aleg împrejurări și episoade dintr-o epocă – anii de după 1876 – în care românii bistrițeni trec dinspre periferie spre centrul orașului datorită stăruinței, dârzeniei și însușirilor lor.

1876 este anul în care, efect al reorganizării Transilvaniei, este înființat Comitatul Bistrița-Năsăud, unde românii aveau reprezentanți în administrație și justiție.

Cartea are și calitățile unui film documentar prin ilustrația încorporată, astfel încât cititorul poate contempla locuințele unor fruntași români rezidenți în inima orașului sau clădirea unde a stat câteva luni principale Carol la Bistrița în calitate de comandant al Regimentului de Vânători de Munte. Nu exagerez cu nimic afirmând că există sute de imagini, între care unele de cea mai bună calitate, care ilustrează textul. Documentul de arhivă, domeniu în care istoricul Adrian Onofreiu este atât de versat, aduce noi fascicule de lumină asupra unor împrejurări, ca și colecțiile presei locale, întrucât încă din 1891 apărea la Bistrița revista „Minerva”, urmată din 1898 de „Revista ilustrată”. Nenumărate pagini memorialistice își aduc contribuția în acest demers de resuscitare a trecutului.

¹ Românii din Bistrița, p. 9.

² Ibidem, pp. 9-10.

Și voi lua ca etalon în acest sens evocarea vizitei făcute la Bistrița de către Ion I.C. Brătianu pe 17 septembrie 1907, pe atunci ministru de interne, venind în automobil de la Vatra Dornei împreună cu soția sa Elisa, născută principesă Știrbei. Preotul Ioan Pop din comuna Nușfalău, care 20 de ani mai târziu va descrie vizita, ales senator în primul parlament al României Mari, îl va reîntâlni acolo pe marele om politic. Impresionantă este, prin ton și reverențiozitate, scrisoarea trimisă în 1930 de către Elisa Brătianu preotului bistrițean:

„Părinte, mulțumesc din suflet Sfintiei Tale pentru amintirea pe care Sfântia Ta o păstrează de călătoria mea și a neuitatului meu soț, acum mai bine de 22 de ani, de-a lungul Ardealului, în care intram amândoi cu emoție, dar și cu credință că aveam să prindem vremea sfintei noastre Uniri... Rog pe Sfântia Ta să primească câteva sticle de vin din dealul de la «Florica»... Cu sentimente respectuoase, Elisa Brătianu”.¹

„Alegerea orașului Bistrița – arată autorii – pentru desfășurarea adunării generale a Societății pentru Fond de Teatru Român, în zilele de 7-8 septembrie 1902, se va constitui într-un stimulent puternic pentru emanciparea culturală a românilor bistrițeni”.²

Și acest episod, foarte bine documentat, se derulează ca un film, întrucât include primirea oaspeților sosiți pe drumul de fier sau întâlnirea câtorva dintre aceștia cu George Coșbuc – în gara din Cluj, – reînțors dintr-o călătorie în Italia. Președintele societății este un intelectual reputat, Iosif Vulcan, nașul literar al lui Eminescu, care în 1866 i-a tipărit primele versuri în revista „Familia” de la Oradea. La Bistrița, Societatea pentru Fond de Teatru Român nu se limitează la reprezentații, în cadrul său susținându-se și comunicări, precum cele intitulate *Efectul artei*, prezentată de profesorul Ioan Păcuraru din Năsăud; *Cum jucăm teatru*, datorată unui nume de rezonanță – Valeriu Braniște; *Ceva despre psihologia plăcerii estetice* de Iosif Blaga.

Cinci ani mai târziu, între 20-22 septembrie 1907, își ținea adunarea generală la Bistrița *Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român* (ASTRA), bine cunoscută prin însemnatatea și rolul pe care le-a avut în Transilvania înainte de 1 Decembrie 1918. Urmărind presa vremii, autorii rețin buna organizare – este menționat un „comitet de încartuire” – și numele oaspeților de seamă:

¹ Ibidem, p. 244.

² Ibidem, p. 112.

„Din trenul de la Cluj «care a sosit ca de obicei cu întârziere» au coborât Andrei Bârsan, Nicolae Ivan, asesor consistorial (viitor episcop al Clujului, n.n.), Octavian Goga cu soția și sora, Octavian Tăslăuanu...”¹

Noi, regătenii, atunci când vine vorba de Primul Război Mondial, în care țara noastră a intrat la doi ani și două luni după începerea sa, îl avem în perspectivă din latura Antantei. Românii bistrițeni trăiau conflagrația în tabăra Puterilor Centrale. În carte este reținut până și modul în care s-a răspândit în Bistrița vestea atentatului de la Sarajevo, care nu peste multe zile a avut ca efect scumpiri și penurie de produse alimentare. „*Din a doua jumătate a lunii august 1914 au început să sosească la Bistrița numeroși refugiați din Bucovina*”.² Un alt efect al războiului a fost și construirea în ritm alert a unei linii ferate, care, „*traversând munții, a unit orașul bucovinean Vatra Dornei cu Prundu Bârgăului... La această cale ferată de aproximativ 65 de kilometri au muncit 24 de ofițeri, 120 de civili din localitățile învecinate, care au efectuat cărăușie cu utilaje proprii, și circa 1000 de prizonieri de război*”.³ Următorul episod ne reamintește de unele petrecute și în Regat în anii 1916-1918: „*Consumul mare de metale neferoase pentru scopurile războiului a dus la rechiziționarea obiectelor din cupru, zinc, alumă și bronz, lăsând gospodăriile fără veselă... Din ordinul Comandantului Militar de la Sibiu, în ziua de 1 iulie 1916 au fost demontate și rechiziționate clopoțele bisericilor din Bistrița și din localitățile învecinate*”.⁴ Subcapitolul *Realitatea tranșeelor* cumulează cadre dantești de orori și suferințe provocate de război, redate de memorialiști care le-au trăit nemijlocit.

Un capitol „picant” este cel intitulat *Prințul Carol la Bistrița*, unde acesta a petrecut un răstimp la un an după căsătoria sa la Odessa cu Zizi Lambrino și renunțarea – asupra căreia va reveni – la calitatea sa de Alteță Regală, adică de moștenitor al tronului. Deși începuse, în noiembrie 1919, „*operatiunea de aducere în țară a armatei române aflate pe teritoriul Ungariei*”, regimentul Vânători de Munte pe care-l comanda Carol a fost staționat la Bistrița pentru ca în felul acesta prințul să fie ținut departe de Zizi Lambrino (aflată la București) și să revină asupra renunțării la drepturile sale succesorale, fapt care se va produce

¹ Ibidem, p. 135.

² Ibidem, p. 246.

³ Ibidem, p. 249.

⁴ Ibidem, p. 251.

în ianuarie 1920. În timpul petrecut la Bistrița, printul, pe lângă defecte, își arată și indubitable calități, precum simplitate, grija și afecțiune față de ostași, camaraderie cu ofițerii, „*fiind sever, dar foarte drept, călăuzit de principii sănătoase, pricoput și dintre cei mai punctuali la serviciu*”.¹ Contrapondere a acestor însușiri: „*Se pare că în urma legăturilor amoroase pe care principalele Carol le-a avut la Bistrița, s-au născut mai mulți copii*”.² Nu este singura mostră de efect literar din lucrarea profesorului Mircea Gelu Buta și a istoricului Adrian Onofreiu.

¹ *Ibidem* p. 318.

² *Ibidem* p. 321.

Bistrița, din zorii evului mediu la Jean Pădureanu¹

Tudorel Urian*

În sirul de evenimente dedicate centenarului Marii Uniri, doi bistrițeni cu suflet mare, medicul Mircea Gelu Buta și istoricul Adrian Onofreiu au publicat un impresionant tom despre istoria românilor bistrițeni. Cartea, care beneficiază de o prefață a președintelui Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop, trasează liniile unei evoluții istorice și prea puțin cunoscute la nivelul istoriei noastre naționale. Se știe despre Bistrița că era cu predilecție un burg al sașilor germani, dar puține croniți au marcat existența, obiceiurile și modul de viață al românilor din această zonă grănicerească. Printr-o „eroică” cercetare a arhivelor de tot felul, de la cele ale statului, la colecții de presă sau amintiri de familie, Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu umplu acest gol de informații și realizează un splendid portret în mișcare al evoluției românilor din arealul acestui burg săsesc, de la locuitori din „Hrube” (zonă din afara zidurilor cetății) până la anii de glorie ai „lordului” Jean Pădureanu, faimosul conducător al echipei locale de fotbal. Sunt trecute în revistă portul popular românesc, biserică tradițională, viața culturală a românilor și manifestările care au rămas în memoria oamenilor, școlile celebre în care s-au format mari personalități ale științei și culturii românești, mentalități și atitudini ale oamenilor, fapte din primul război mondial, domeniile de vânătoare, marile proiecte industriale din vremea comunismului, monumentele orașului și, în final, un fel de istoric al echipei de fotbal Gloria Bistrița și ea un prilej de mândrie pentru oraș.

Cele mai multe dintre informații sunt culese din arhive, dar, aşa cum spuneam, acolo unde este cazul, autorii nu ezită să apeleze la memoria oamenilor sau chiar la anecdotă transmise în viu grai de la o generație la alta. Printre momentele istorice înscrise în memoria orașului de neuitat este sejurul bistrițean al lui Ion I. C. Brătianu din 17 septembrie 1907. Pe atunci, viitorul

¹ *Viața Românească*, 1-2/2019.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

premier al României era ministru de interne. El poposise în Bistrița în drumul pe care îl făcea cu soția sa Elisa spre Vatra Dornei. La Bistrița, familia Brătianu a fost găzduită de protopopul Gherasim Domide, care, ca bună gazdă, i-a arătat și câteva parohii românești din satele din zonă. Impresie făcută de apariția, pe atunci, foarte Tânărului politician român în Bistrița, cu mai bine de un deceniu înainte de Marea Unire ne-o putem imagina din confesiunea plină de emoție, dar și de umor a părintelui Ioan Pop din Nușfalău:

„Din automobil se coboară vechiul meu prieten Gherasim Domide, marele memorandist, care mă anunță cu glas puternic: «Domnul ministru Ionel Brătianu cu Doamna vor să-ți facă o vizită!»... Firește că eu am luat drept glumă vorbele lui Gherasim, căci oare cum să vină la Mărișel, la «popa Ionică» un bărbat aşa de mare, pe care noi, ardelenii, îl țineam un fel de semizeu, după cum îl țineam și pe tatăl său, Ion Brătianu, pe Mihail Kogălniceanu, pe Alecsandri, pe frații Golești, pe Negri și pe toți luceferii nației românești de pe atunci, încă de când noi urmam studiile la Liceul Grăniceresc din Năsăud și făceam mare românism. Și atunci mă gândii eu: Se poate ca un semizeu/ Să vie la Nușfaleu/ Într-o parohie mică/ La popa Ionică?”

Nici când s-a văzut față către față cu distinții oaspeți, preotul din Nușfalău nu a îndrăznit să creadă că îi are în față pe Ionel Brătianu și pe soția sa, Elisa. I-a rugat de mai multe ori să confirme că sunt chiar ei și că nu este vorba despre vreo glumă. Dar, precum în filmul *Casablanca*, această întâmplare a fost doar începutul unei frumoase prietenii. Zece ani mai târziu, „popa Ionică din Nușfalău” avea să devină senator în primul parlament al României Mari. Încurcate sunt cărările vieții. Plină de picanterii este și sederea prințului Carol (viitorul rege Carol al II-lea) la Bistrița în vara și toamna anului 1918, de numele căruia se leagă și o poveste cu pensionarele singurului bordel cu felinar roșu din oraș, *La Șapte hornoi*.

Istoria românilor din Bistrița, scrisă de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu este plină de viață, de emoții și sentimente, de zâmbete și, uneori, de lacrimi. În plus, ea beneficiază de fotografii din arhive, dar și personale, cu personalități publice, dar și cu oameni obișnuiți, din arhive de familie, care îi sporesc dimensiunea umană și o fac foarte credibilă.

Români din Bistrița. Studii, Documente, Mărturii, Volumul I este o carte superbă, scoasă în condiții grafice de sărbătoare la editura Școala Ardeleană. Un volum care ar trebui să stea la loc de cinste în casa oricărui bistrițean, amintire de la Centenarul Marii Uniri, dar și carte de învățătură pentru viitoarele generații de copii.

Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, un volum despre Bistrița și oamenii săi¹

Zorin Diaconescu*

Cine nu s-a întrebat de ce cronicarii sunt citați de mai toate manualele de istorie însă nici un manual nu cuprinde un studiu amănuntit al unei cronici?

Este o întrebare fără răspuns, de fapt o constatare a cenzurii pe care istoriografia oficială a aplicat-o acestor documente, pentru a-i feri pe neinițiați, sau nespecialiști, de anumite detalii care adesea aruncă o lumină foarte diferită de versiunile oficiale asupra unor episoade din istoria cunoscută, dar mai ales dezvăluie o latură puțin sau de loc cunoscută a trecutului.

Volumul semnat de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu este în această privință destul de discret, dar nu ezită să corecteze unele clișee legate de perceptia istoriei locale a Bistriței.

Istoria Transilvaniei, implicit cea a Bistriței, a fost prezentată adesea fragmentat, în funcție de afinitățile și opțiunile autorilor iar istoricile care au privit obiectiv caracterul multicultural, multietnic și multi-confesional al provinciei, au făcut-o doar atunci când aveau intenția să scoată în evidență echilibrul, înflorirea meșteșugurilor, a comerțului și artelor într-o anumită perioadă.

Acest volum de istorie locală bazat pe o minuțioasă și extensivă documentare asigurată de Arhivele Statului dar și de contributori privați, demonstrează înainte de toate că Bistrița, numele românesc ce s-a impus față de opțiunea inițială a sașilor Nösen, a avut un trecut marcat de conflicte și împăcări, de favorizarea unei etnii sau a alteia din partea autorităților vremii, de lupta mai aprigă mai ales a românilor, ei fiind cel mai des dezavantajați de stăpânire, pentru emancipare socială, economică și culturală.

¹ *Răsunetul*, luni, 29 octombrie 2018.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

Dacă în evul mediu români au fost împinși spre marginea așezării – suburbii – astăzi cartiere ale orașului, treptat ei au cucerit centrul prin achiziții de terenuri și imobile, dar și prin afaceri prospere sau practicarea unor profesii de înaltă calificare.

Aceeași traiectorie a urmat-o și viață spirituală până la consacrarea unor biserici pentru cele două culte: ortodox și greco-catolic.

Notabilă este și implicarea încă din secolul 19 a românilor în viața culturală a așezării, societățile pe care le-au înființat și viața culturală care s-a propagat prin aceste asociații.

Cartea pomenește câteva din familiile importante de români din istoria modernă a orașului, mai ales educația pe care aceste familii le-au asigurat-o tinerilor, chiar dacă până în secolul 20 studiile superioare erau urmate de vlaștarii acestor familii în altă limbă decât română.

Momentul istoric de acum o sută de ani îi găsește pe români din Bistrița pregătiți să răspundă chemării contextului istoric, chiar dacă de exemplu, primăria va continua fie controlată de etnicii germani, dar asta nu datorită unei înverșunări a acestora ci datorită unor aranjamente între politicienii români de la București.

În fine cartea evocă societatea civilă bistrițeană, de la învățământ la vânătoare și sport, o societate care până la urmă a înțeles să-și rezolve problemele prin conviețuire și nu prin confruntare.

Întâmplările din istoria locală, riguros documentate, oferă cititorului finețea detaliului, nuanțe și posibilități de interpretare care lipsesc de obicei din marile sinteze.

Autorii nu și-au propus să combată clișeele tradiționale în care Bistrița este amintită sistematic ca „burg săsesc” fără alte detalii sau explicații. Ori tocmai acestea din urmă, documentele și imaginile din viața cotidiană, spun adesea o poveste mai aproape de adevărata fire a lucrurilor.

Citind „Români din Bistrița”, ai adesea senzația că și s-a îngăduit accesul în spatele scenei, devii martorul unor detalii concrete, istoria învie prin oameni și fapte, este mai aproape de noi și de înțelegerea noastră. Istoria se transformă în povestire, cu personaje și evenimente reale, cu oameni și destine care împreună alcătuiesc de fapt identitatea unei comunități.

Demersul celor doi autori se aşază în continuarea unei munci de peste un deceniu, timp în care au adunat un adevărat tezaur cuprins în mai multe volume și care vorbesc despre oraș, despre oamenii care trăiesc aici într-o manieră în care cititorii se recunosc, își regăsesc familiile și rădăcinile.

Cartea „Români din Bistrița”, scrisă de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, merită din plin, chiar de la primele pagini, toate laudele!¹

Ioan V. Mânzat*

Ea era așteptată de bistrițeni, acum, în acest moment când ne apropiem de marea sărbătoare a Centenarului Unirii noastre, a tuturor românilor într-un stat unitar.

Cartea, în întregul ei, caută și reușește să prezinte faptul că Bistrița n-a fost un loc gol când au fost aduși aici coloniștii săși. Or fi fost, pe locul ei, „*mlaștini și păduri*”, dar erau locuite pentru că altfel populația de aici n-ar fi rezistat asalturilor barbare ce veneau din răsărit.

După retragerea romană, în 271-274 d. Hr., pe 14% din spațiul ocupat de Dacia Mare, a rămas aici o populație autohtonă care apoi combinată cu Dacii liberi din jur a dus la formarea marelui popor român ce n-a fost adus aici de undeva, ci a existat aici dintotdeauna și care face parte din marele neam indo-european, prin strămoșii săi traco-daci!

Meritul deosebit al celor doi autori ai cărții este acela că scot la iveală zbaterea românilor izgoniți de pe teritoriul actual al Bistriței de către imperiali și coloniști, și-l introduc, treptat în cetate, în ciuda tuturor opreliștilor!

Când toate popoarele colonizate din lume inițiază, desfășoară și promovează valorile istorice care le îndreptătesc să fie mândre de înaintașii lor, cercetători străini ne arată că noi, românii de azi și înaintașii noștri, prin strămoși, au ocupat un teritoriu mult mai mare decât cel actual și vorbeau o română arhaică, latina vulgară (vezi Marija Gimbutas, Editura Dacia Intact, București, 2012 și Dacia Revival International Society New York de dr. Napoleon Săvescu).

¹ Răsunetul, marți, 23 octombrie 2018.

* Ioan V. Mânzat, Col. (rtg), Bistrița.

Asta înseamnă că putem să ne sprijinim pe aceste descoperiri neglijând ce-am învățat (generația noastră) în urmă cu 60-70 de ani, când nu era cunoscută teoria genoamelor și să susținem (ca și dr. Napoleon Săvescu) că noi, români, suntem strămoșii tuturor popoarelor latine și nicidecum o rudă marginală a latinității.

Amintindu-l pe Densușianu, acesta ne spune că „Traian când a cucerit cele 14% din Dacia Mare n-a avut nevoie de tălmaci pentru că războaiele dintre daci și romani au fost războaie fratricide, deci, vorbeau aceeași limbă!”

În altă ordine de idei, Herodot, citat de părintele Nicolae Feier, spunea că „marele neam al tracilor a avut în fruntea celor peste o sută de triburi atestate documentar o castă preoțească aleasă din rândurile nobilimii militare pielate numită casta Bessilor, care trăia în mici comunități, retrase, numite Bess-Terr-Ze”, în limba tracă, româna veche, arhaică. Iată că găsim aici, la „începuturile începuturilor” denumirea de Bistrița. Cei care au venit, după romani aici, au preluat-o de la populația rămasă după retragerea lui Aurelian (vezi cartea „Bessii pielații daci sau tarabosteșii” de preot profesor Nicolae Feier, Editura Karuna, Bistrița, 2010).

Nicolae Iorga ne spune că la „venirea sașilor – hospiter (oaspete), în secolele al XII-lea și al XIII-lea, aceștia găsesc în Bistrița și împrejurimi sate și moșii ale călugărilor răsăriteni, ortodoxi, iar actuala Bistriță se numea Țara Bessilor, o localitate rurală numită de ei, după numele locuitorilor „Vall (ach)dorf” (adică satul valah) numit în actele latine „Villa latină”, adică satul latinilor, lângă care ei au întemeiat o localitate rurală cu nume săsesc „Rosemarkt”, după invazia tătară din 1241. Asta duce la concluzia că cei 6014 creștini uciși aici de către tătari nu erau sași, ci români, deoarece sașii bistrițenii sunt atestați aici doar după invitația și privilegiile date de Bela al III-lea, în 1246.

Coloniștii sași, aduși pe teritoriul actual Bistrița, de la începuturi, s-au comportat dur cu autohtonii găsiți pe acest teritoriu, cu români, disprețuindu-i! Prin măsuri de tot felul i-au tot împins în afara din casele și locurile lor.

Așa au ajuns români din Bistrița să trăiască, după sosirea coloniștilor, „în Hrube”, în partea de sus a orașului, pe malul drept al râului Bistrița, aproape de podul Jelnii, zonă cunoscută sub numele de Hrube, pe Valea Ghinzii, ori Valea Jelnii, „peste Podul Budacului”, și să se ocupe cu puțină agricultură, cărăușii și arderea cărămizilor ce le erau necesare celor din interior.

După transformarea orașului în cetate, stabilirea românilor ori altor etnii a fost opriță cu severitate!

Autorii consemnează grupuri tot mai mari de familii românești ce se remarcă, cu toate greutățile, când la răsărit, când la apus de cetate, pe lângă râu, consemnându-le numele ce vin până în zilele noastre.

În afară de faptul că au fost izgoniți de pe locurile lor, li s-a interzis și dreptul de a avea case de cult – biserici.

Sunt consemnate în carte, ca adevărate victorii, mici lăcașuri de cult române, cucerite cu foarte multe sacrificii umane și materiale.

În detaliu sunt cuprinse aceste „victorii”, în special după 1700, când lupta românilor, din Bistrița, pentru o biserică a lor și pentru accesul tineretului spre școlile săsești câștigă teren, urmare a reformelor administrative inițiate de împăratul Iosif al II-lea (1784).

Este uluior efortul autorilor în a nota din arhivele vremii, numele a tot mai mulți români care „după putință” au contribuit la strângerea de fonduri pentru o biserică a lor care să le permită părăsirea mahalalei și să se apropie de zidul cetății.

Ziua de 21 noiembrie 1794, când are loc hramul noii biserici, construite, constituie o victorie a celor „din sus și din jos” (Hrube și de peste Podul Budacului), pentru că în jurul acesteia, apropiată de zidul cetății, s-a dezvoltat o școală confesională greco-catolică și un cimitir bisericesc. Până atunci, români n-aveau nici loc pentru mormânt, cum zice G. Coșbuc.

Rolul bisericii, al școlii, cât și al instrucției primite de puțini dintre ei în școala săsească au făcut ca țărani bistrițeni, cărămidarii și zidarii să reușească să cumpere, pe rând, case și „măieriști” de la sași și prin această stratagemă, după 1920, să înceapă să intre în cetate.

Astfel, în anul 1924, este de remarcat faptul că în cartierul bistrițean Andrei Mureșanu locuiau peste 184 de familii românești, multe cu descendenți până azi, dintre care a avut colegi de liceu, începând din 1953, cel ce scrie această rânduri.

După 1848, când are loc ștergerea iobăgiei, fruntașii de atunci ai românilor s-au zbătut să creeze instituții pentru promovarea culturii românești și să o răspândească în păturile largi ale poporului (a românilor bistrițeni).

Așa sunt aduse, de către asociațiile meseriașilor români din Bistrița – create înaintea Primului Război Mondial, piesele lui Vasile Alecsandri pentru a fi jucate de tineri bistrițeni în fața unui public tot mai dornic de cultura sa

națională. Vin astfel, peste Carpați, cu diferite ocazii, reținute și comentate cu dovezile vremii, de către cei doi autori, personalități ale literaturii și culturii românești, cum e cazul lui Alexandru Odobescu, dar și alții.

Intelectualii români, puțini câți erau, împreună cu meseriașii, cărămidarii și țărani formeză „Reuniunea de cântări din Bistrița”, care va prezenta, tot mai des, „românilor bistrițeni”, coruri și poezii românești și va fi ocazia când cântăreți de peste Carpați „vor încălzi sufletele românilor de aici și-i vor pregăti, în cuget și simțiri” pentru Unirea cea Mare.

Cu o suplețe deosebită, autorii cărții surprind etapă după etapă propășirea românilor bistrițeni când prezintă „Societatea Fondului de Teatru la Bistrița” în zilele de 7-8 septembrie 1902.

Descriind sosirea la Bistrița a numeroase personalități precum Iosif Vulcan de la Oradea, care l-a prezentat și pe „ilustrul nostru poet George Coșbuc”, Iosif Blaga și Petre Petrescu de la Brașov, Comitetul de organizare pregătește o festivitate ieșită din comun, la care vor participa cu discursuri deosebite atât localnicii, cât și musafirii. Se simțea, astfel, că la Bistrița bătea un vânt al dezrobirii.

Semnificative vor fi manifestațiile din ziua a doua când românii, ieșind din noua biserică românească, cumpărată (fosta mănăstire a călugărilor minoriți) îmbrăcați în costume naționale, iar femeile și fetele și cu tricolorul românesc, au umplut străzile ce duceau la palatul administrativ (imperial încă), dar nimeni din administrație n-a îndrăznit (cum scrie Gazeta de Transilvania) să-i bruscheze, cum s-a întâmplat la Brașov și Blaj.

Se simte, odată cu începutul secolului XX, că viața culturală a românilor bistrițeni se află într-un progres continuu.

Spre exemplu, în anul 1906, când se împlineau 40 de ani de domnie a regelui Carol I și 25 de ani de la Proclamarea Regatului României, de la Astra (Asociația Transilvană pentru Literatură Română și Cultura Poporului Român), în ciuda interdicției autorităților ungare de a participa la Expoziția Generală Română de la București, un grup de 40 de personalități bistrițene și năsăudene au plecat la București, unde au fost așteptați de prietenii năsăudenii și bucureșteni, fiind glorificate eforturile lor culturale de emancipare, cu toate greutățile pe care trebuiau să le depășească.

După asta, la Bistrița, care avea de acum și o tipografie românească, a lui George Mathei, tipograf și prieten cu G. Coșbuc, continuă manifestările

culturale de „Reuniuni la cântări”, culminând cu organizarea, aici, a „Adunării Generale a Astrei” pentru zilele de 20-22 septembrie 1907.

Cu toate că la începutul sec. XX, eforturile de emancipare ale românilor bistrițeni sunt tot mai îngreunate urmare a măsurilor agresive de marginalizare (spun autorii), iar accesul la funcții publice era permis doar cu prețul deznaționalizării, numărul tinerilor români, din cei cu posibilități materiale, ce încep să frecventeze învățământul liceal săesc, crește.

Printre elevii români ce frecventează acest liceu, autorii cărții remarcă, la început, pe Gheorghe Șincai, iar apoi, între anii 1825-1832, pe viitorul mare poet Andrei Mureșanu, iar mai târziu enumera că 70 de tineri români care urmează cursurile liceului săesc, instituție, de altfel, recunoscută pentru calitatea învățământului său.

Pe măsura trecerii anilor, românii bistrițeni se dezvoltă economic, iar tinerii lor câștigă, prin merite, tot mai mult teren pe frontul afirmării naționale.

Ajунul Primului Război Mondial prinde și o societate a românilor bistrițeni în plin proces de emancipare și cu dorințe de a se uni cu țara.

Autorii surprind ca fapt deosebit vizita particulară a lui I. C. Brătianu cu soția, din anul 1906, ministru de Interne al Regatului României, ce era dinspre Vatra Dornei, oarecum secretă, la Casina Română și dorit de protopopul din Mărișel și în căteva localități de români. În acest fel, ministrul român ia contact direct cu cei ce doresc unirea.

Apariția Casinei Române (care și-a desfășurat activitatea în clădirile vecine bisericii greco-catolice) din piața Rosemarkt (Unirii de azi) va impulsiona nu numai activitățile culturale ale românilor ci și pe cele economice, iar în ajunul lui 1918 și pe cele politice.

Aici, la Casina Română s-a primit, în 29 octombrie 1918, Sfatul Național Român. Deci, cu o lună înainte de memorabila zi a decretării unirii cu țara, la 1 Decembrie 1918.

Urmare a impulsului dat activității de emancipare de către Casina Română, în special în domeniul economic, autorii constată și evidențiază că până în 1924 se vor stabili, în cetatea Bistriței, prin cumpărări de imobile, dar și unele închirieri, peste 90 de familii de români, printre care aş remarcă în mod deosebit, cunoscându-i, pe dr. Budecșan Victor, dr. Moldovan Victor, dr. Mihailaș Victor.

Evenimentele premergătoare Întâiului Război Mondial vor fi aduse, de acum, la cunoștința maselor de români de la Casina Română, care devine centrul activității culturale și politice ale românilor bistrițeni.

Cei doi autori nu uită să prezinte, astă și datorită prezenței temporare a Principelui Carol al II-lea la Bistrița, un mare capital al domeniilor de vânătoare ale bistrițenilor; întindere, apartenență, atribuire, societății de vânat al românilor bistrițeni, arendări de astfel de fonduri etc.

De asemenea, un alt mare capitol, de la sfârșitul cărții, este prezentat în detaliu privind istoria fotbalului din Bistrița.

Și ca o cunună de lauri pentru lucrarea aceasta – „Români din Bistrița”, lucrare enciclopedică (într-un final) ei pun în pagină, inițierea, confeționarea, amplasarea și organizarea serbărilor dezvelirii statuui lui Andrei Mureșanu.

Și aici ei împart lucrurile în patru:

- inițiativa ridicării unei statui, fonduri;
- oprirea dezvelirii acesteia din cauza vrajbei politice
- reluarea activităților de amplasare în Piața Unirii;
- urmare a Dictatului de la Viena, din 1940, dislocarea și ducerea secretă a statuui la Sibiu, de unde va fi readusă după război, dar nu va mai fi amplasată în Piața Unirii, ci în fața primăriei Bistrița, unde hortiștii, în perioada Dictatului, au făcut un soclu unde să fie pus Horthy.

* * *

Pentru că azi, în societatea noastră, există neînțelegeri, între oamenii actualei clase politice, An Centenar, când ar trebui să fim cel mai uniți, închei scrisul meu atașând câteva versuri din poezia „George Coșbuc din Astral către români”, scrise în onoarea poetului și nepublicate decât volant la membrii „Cluburilor pentru țară și neam – regăsirea Daciei”, din cadrul Cercului Militar Bistrița și „Speranța” din Josenii Bârgăului, cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la venirea pe lume a prințului:

„Române drag, eu te știam și te mai știu poet/ Și astă mama mi-a legat de piept;/ Când eu la stele voi pleca/ Tu, George, nu uita: Și-n vers, ridică-n slăvi și cântă-ți Dacia!“/ Și-n versul următor „Din Decebal către popor/ Am zis și este scris./ Din zei de-am fi coborâtori,/ C-o moarte toții suntem datori;/ Dar nu-i tot una Leu să mori/ Ori câine-nlânțuit/ Așa cum alții ți-au dorit!/ De aceea, astăzi, drept să stai:/ Căci tu ești primul pe acest plai!/ Tu ești aici și n-ai venit/ Nici din Apas nici din Zenit!/ Zamolxe aicea te-a sfînit/ Și-nvăță-te să fii Unit!”

Elitele și dilemele societății de ieri și de azi¹

Zorin Diaconescu*

Abordarea problemei elitelor devine o chestiune din ce în ce mai delicată. Impactul unei jumătăți de secol de egalitarism propagandistic, de blamare continuă a meritocrației clasice („burghezi”, „exploataitori”, „moșieri”, „chiaburi”, „decadenți” etc.) a fost continuată după 1990 de noul val al *corectitudinii politice* – orice demers suspectat de a „lăsa pe cineva pe dinafară” este în continuare blamat și nu trece de exigențele sociale și academice ale momentului. Progresul exploziv al tehnologiei de comunicare încurajează în continuare egalitarismul la o scară nemaiîntâlnită până în prezent. Azi oricine poate posta pe rețelele de socializare, comentariile, dacă nu sunt restricționate, nu fac deosebire între adevăr și fabulație, sau între exprimarea cultă și cea agramată, între politețe și bădărănie. Încercările de raportare și blocare a tendințelor negative nu dă roade, presa este la rândul ei dominată de aceste mijloace de comunicare omniprezente și ultrarapide. Nici Ceaușescu nu a visat, atunci când declara la congresul partidului că dacă nu i-ar cunoaște pe cei din sală, nu ar face deosebirea dintre un academician și un țăran cooperator. Pe atunci doar o declarație propagandistică, afirmația a devenit realitate pe rețelele de socializare care nu mai fac deosebirea dintre conturile reale și cele false, dar care sunt urmărite cu consecvență de o majoritate dezarmantă.

În acest context, o carte despre elitele bistrițene în perioada interbelică, cum este cea semnată de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu constituie mai mult decât o provocare. Povestea familiilor Buta, Pop, Șioldea, Mureșanu, Bârsan, Ilișiu și altele, bogat ilustrată cu documente și fotografii, se situează la polul opus egalitarismului, calitățile excepționale ale acestor oameni superiori prin educație, caracter și disciplină constituie cheia succesului lor: acela de a

¹ Răsunetul, miercuri, 22 ianuarie 2020

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

pătrunde din „*mărginime*” în Bistrița, unde alcătuiesc o nouă aristocrație spirituală. Succesul social, economic și moral este dobândit prin cultivarea calităților intelectuale și morale, prin efortul individual care s-a dovedit mai puternic decât contextul social-politic al imperiului habsburgic, o structură ce le rezervase rolul de cetățeni de categorie inferioară. Natura individuală a acestui efort garantează pentru autenticitatea rezultatului. Funcțiile publice importante ocupate de aceste elite românești nu erau rezultatul unor negocieri politice, ci recunoașterea unor merite indubitative.

Perioada în care ei sunt surprinși de autori este una dificilă și complexă, de la începuturile regatului întregit (1918) la sfârșitul scurtei perioade de democrație din istoria noastră interbelică (regimul personal al lui Carol al II-lea din 1938, dictatul de la Viena și pierderea unei părți a teritoriului Transilvaniei din 1940). Sfârșitul războiului vine cu alte probleme, ilustrate de două imagini din carte: fiecare reprezintă câte un tanc, o imagine din 1940 iar tancul poartă însemnele armatei horthyste, cealaltă imagine din 1944, iar tancul aparține armatei sovietice. În ambele imagini, tancurile sunt înconjurate de o relativă multime, semn al adaptării și al compromisului colectiv în fața istoriei. Tocmai aceste personalități, care au contribuit la afirmarea națiunii române și la unirea din 1918 vor deveni suspecti, vor fi anchetați și majoritatea vor face pușcărie pentru vina de a nu fi de încredere pentru noile autorități, ei nu aparțineau maselor, aveau idei și atitudini dictate de principii morale și nu de instinctul de autoconservare.

Educația și mai ales caracterul i-au ajutat să treacă peste toate aceste încercări cu demnitate și chiar cu eleganță. Cartea acordă o atenție deosebită unei alte calități a acestor oameni: politețea. Manierele sunt pentru ei un rezultat al unei discipline spirituale, a respectului pentru om și o punere în fapt a învățăturilor religioase.

Cartea autorilor bistrițeni este de mare actualitate într-o societate marcată de narcisism, explozie informațională și decizii luate pe bază emoțională și nu rațională. Ea merită consultată și dezbatută în toate forurile civice interesate de viitorul națiunii, de moștenirea pe care o lăsăm copiilor și nepoților. Prinsă în dispute politice și dileme birocratice, societatea noastră a abandonat spațiul de reflecție și a pierdut obișnuința acțiunii în folosul obștesc. Multe organizații

non-guvernamentale vizează corect aspecte izolate ale problemei, abordarea de ansamblu lipsește cu desăvârșire. Această viziune ar deveni un program de guvernare, dacă cei aleși ar fi mai puțin preoccupați să se lupte între ei, dacă electoratul ar opta și pentru altceva decât eternul rău mai mic dintre două opțiuni deficitare.

Aserțiunile de mai sus își vor păstra caracterul ipotecic până la următoarea schimbare care, ne-a învățat viața, nu este neapărat o îmbunătățire. Rămâne aprecierea pentru opera celor doi autori care și-au făcut pe deplin datoria.

Români din Bistrița. Studii. Documente. Mărturii – ofrandă Centenarului¹

Victor Știr*

Centenarul unității statului național român a mobilizat energii pentru cercetări aprofundate, privind perioade ale istoriei noastre mai puțin vizitate anterior. Acest demers este necesar pentru anumite zone, îndeobște ale Transilvaniei, voit sau nu, adesea ocolite de puncte de vedere care să evidențieze realitatea documentelor istorice privitoare la populația majoritară, aflată în afara drepturilor istorice de-a lungul a peste o jumătate de mileniu. Prin conjunctura istorică, Bistrița se înscrie cu prisosință în arealul problematic mai sus sugerat. Chiar dacă au fost publicate și anterior o serie de lucrări, „Români din Bistrița. Studii. Documente. Mărturii. Volumul I.”, apărută sub semnătura lui Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, la Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, 2018, pare a fi cea mai viguroasă ca structură, anvergură, unghi de abordare a temei propuse.

Lipsind o monografie românească, modernă a Bistriței, o inițiativă de acest gen a intrat într-un fel de mitologie, potrivit căreia nici nu ar fi cu puțință astfel de studii, deoarece documentele ar fi în latină, în germană medievală, greu de tradus, de interpretat și așezat în studii.

S-au încumetat pentru studiul contribuției comunității românești de pe lângă Bistrița, profesor universitar doctor Mircea Gelu Buta și cercetătorul dr. Adrian Onofreiu, care au mai publicat câteva cărți împreună despre Bistrița, fapt care îi califică, în prezent, ca fiind cei mai stăruitori autori ai domeniului.

Cartea beneficiază de un „Cuvânt către cititor”, semnat de președintele Academiei Române, profesor universitar doctor Ioan-Aurel Pop, care face o

¹ *Culturaleștiri* (blog), marți, 16 octombrie 2018.

* Victor Știr, scriitor, traducător și jurnalist. Email: victorstir@gmail.com

sinteză a prezentării viețuirii românești în Transilvania, cu referi revelatorii la cazul Bistriței.

„Viața urbană a fost adusă pe teritoriul vechii Dacii de către stăpânirea romană, acea care a implantat aici, din varii puncte de vedere, sigiliul Romei inclusiv în municipii și colonii (municipia et coloniae). Perioada migrațiilor a risipit însă această tradiție aproape cu totul, mai ales din cauza atacurilor violente și distrugătoare ale barbarilor, îndreptate asupra centrelor urbane.”

Pentru a se proteja, populația românească s-a retras în locuri mai ferite, în mediul rural, în munți, revenind la câmpie după trecerea valurilor de străini. Triburile migratoare maghiare, așezate în Panonia, având, după încreștinare, misiunea de a răspândi învățătura bisericii catolice, încredințată de Vatican, a început campania seculară de infiltrare și cucerire a Transilvaniei, învingând mai întâi oastea voievodului Gelu care conducea o formățune politică, cuprinzând și zona Someșului. După opinia lui Nicolae Iorga, cucerirea Transilvaniei s-a făcut prin pătrunderea de către maghiari în interstițiale dintre comunitățile românești, nu printr-o mare luptă între români și maghiari care a consacrat definitiv o victorie maghiară.

Regalitatea maghiară a colonizat în Transilvania contingente de populație germană, din vestul Europei, pentru apărarea liniei Carpaților de agresiunea tătarilor, venind din răsărit. De această deplasare de populație numite sași, a avut parte și zona Bistriței, unde a fost organizat spațiul de locuire după parametrii occidentali, de unde veneau. În partea de nord a Bistriței, s-au găsit elemente de viețuire dacă și daco-romană, zona nefiind special investigată. Este de domeniul evidenței că venirea „oaspeților” a implicat deplasarea populației românești spre zone mai puțin fertile și prielnice, însă, prin tenacitate și credință în Dumnezeu, comunitatea românească a muncit, s-a dezvoltat, s-a creat pe sine, și când istoria a permis, s-a apropiat de „inexpugnabilă” cetate, câștigându-și drept de locuire prin vrednicie. Evoluția istoriei dizolvase autarhia *universității săsești*, cum se numea această comunitate închisă a Transilvaniei.

Construcția unei biserici, cumpărarea de pământ și case, intrarea românilor în rândul meseriașilor, oamenilor de afaceri și intelectualilor, au constituit pașii evoluției comunității românești pe Vatra veche a Bistriței alături de sași.

Pe cele peste 500 de pagini se întinde istoria comunității românești din Bistrița, de la „Hrube”, cum se numește zona locuită inițial de români, în nordul Bistriței, și pe malul drept al râului, la ridicarea bisericii românești între 1790-1792, până la capitolul „Bistrițenii și fotbalul”, în miezul zilelor noastre. Comunitatea românească a avut o bogată activitate culturală, la nivelul epocii, concretizată în reuniunea de cântări societatea de teatru, participarea la expoziția generală română de la București, diverse activități culturale ale societății Astra Bistrița, și altele, emulația fiind dublată de sentimentul național, calitate și talent.

Lucrarea nu este exclusivistă așa cum a putut fi văzută una care se ocupa numai de comunitatea sașilor, fără a aminti în treacăt, măcar, existența românilor în zonă, și vorbește despre Gimnaziul evanghelic săsesc și viața „alumnilor” din acea importantă școală în care învățau și copii români de la o vreme. Un capitol este consacrat de autori prezenței lui Carol al II-lea, la Bistrița, în calitate de șef al regimentului, în fond un exil la care l-a supus Casa Regală pentru căsătoria cu Zizi Lambrino.

În partea a doua a secolului al XIX-lea, viața culturală de pe suprafața actualului județ era polarizată între Năsăud- comunitatea românească, și Bistrița- comunitatea săsească. După cum scrie Victor Moldovan: „...deja cu începerile de la 1877... a început să zvâcnească în oraș o viață românească mai vie. Abia în timpul copilăriei mele (anii secolului al XIX-lea) au început să se stabilească o serie de intelectuali la Bistrița, veniți de pe Someș și din alte părți.” Piața Unirii ajunge să fie la 1918 centrul spiritual al comunității românești din Bistrița, iar statuia lui Andrei Mureșanu, autorul poeziei „Un răsunet” (Imnul Național Român) se constituie în centru simbolic de coeziune al comunității românești, peregrinările ei prin ce patru ani ai dictatului și întoarcerea acasă de la Sibiu, fiind o epopee.

Așa cum arătam, volumul „Români din Bistrița. Studii. Documente. Mărturii” este foarte bogat în fapte ale românilor din „mărginimea” Bistriței, care atunci când au primit libertăți au știut să se organizeze și economic în asociația cărămidarilor, vânătorilor, dar și în asociații culturale.

Cartea găsindu-se sub imperiul științei istorice, este scrisă într-un stil clar, expresie a profesionalismului celor doi istorici, cunoscători ai muncii cu documentele și având dexteritatea exprimării plastice când se cere. În volum

sunt inserate reproduceri după fotografii în care apare portul românilor, expresia feței, așezarea în grupuri- familia sau asociații, secvențe de la serbări sau sărbători tradiționale, cu toate dând seamă de o comunitate cu o cultură și mentalitate așezate, specifică unui mod elevat de viețuire. Se poate observa existența unei elite românești, la 1918, dar cristalizată anterior, poate mai târziu decât altele, datorită interdicțiilor manifestării politice și culturale stabilite în 1517 de juristul regal maghiar Werboczi.

Pe coperta a patra a cărții, acad. Ioana Aurel Pop scrie:

„Mesajul autorilor ne îndeamnă să ne întoarcem la rădăcini, pentru ca, în anul Centenarului Marii Uniri, să acumulăm energie necesară construirii viitorului și înaintării noastre pe șoseaua cea mare și fără început, cum ar fi spus Liviu Rebreanu.”

Nici nu se putea găsi o mai bună încheiere a oricărei prezentări a acestei remarcabile cărți, întâia care abordează de o asemenea manieră tema.

Români din Bistrița, pașii unei epopei¹

Victor Știr*

Cel de al doilea volum al cărții *Români din Bistrița*, de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, apărută la Editura *Școala Ardeleană* din Cluj-Napoca, în 2019, continuă explorarea odiseei pătrunderii românilor în burgul săsesc Bistrița. Așa cum se cunoaște, comunitatea săsească a venit în Transilvania la invitația regilor Ungariei, interesați să își crească numărul plătitorilor de impozite și în același timp să rezolve chestiunea apărării graniței de răsărit a provinciei, călcată în mod constant de popoarele destate campaniilor având ca obiect prădarea populației sedentare de dincoace de arcul Carpaților.

Migranții sași, veniți după anumite opinii din Luxemburg, s-au constituit în ceea ce s-a numit *Universitatea săsească*, o societate autarhică, reproducând în Transilvania în chip insular, tipul de civilizație urbană, adusă din locurile de origine, din apusul Europei, comunicarea cu românii, locuitorii cei mai vechi și majoritari ai provinciei din zona noastră fiind minimal și doar în sensul interesului coloniștilor. Nu uităm să amintim că, în perimetru larg al Bistriței, s-au găsit vechi, vechi urme ale civilizației dezvoltate de antecesorii românilor și, în continuare, de aceștia. Dacă era rară, excepțională, pătrunderea în cetate, prezența românească de durată era cu desăvârșire exclusă, cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei neavând drepturi politice după vestita înțelegere *Unio trium nationum*, dintre maghiari, sași și secui, de după răscoala de la 1437, prin care ortodocșii erau socotiți de papalitate schismatici și, ca atare, lipsiți de drepturi politice. Câștigarea unui drept de cetate al românilor în Bistrița a fost un proces anevoieios și a început după mijlocul secolului al XIX-lea, desfășurându-se cu pași foarte mici pe care comunitatea valahă, așezată în *extra muros* reușea să îi facă, pe măsură ce schimbările de mentalitate politică și social din Europa și implicit din Transilvania erodau concepția autarhică și

¹ *Politicazi* (blog), 23 februarie 2020.

* Victor Știr, scriitor, traducător și jurnalist. Email: victorstir@gmail.com

autoritatea devinea câte puțin permisivă. Așa cum se cunoaște, una dintre limitările impuse românilor prin *status quo*-ul maghiarilor sașilor și secuilor în Transilvania a fost și accesul limitat la școală, stabilirea românilor în Bistrița fiind posibilă doar după emanciparea unor membri care au făcut studii remarcabile și s-au afirmat în interiorul unor profesiuni liberale, îndeosebi avocatura, medicina...

Autorii, profesorul universitar doctor Mircea Gelu Buta și doctorul în istorie Adrian Onofreiu, cercetează cu acribie schimbările sociale, politice și economice, aduse mai ales de Revoluția de la 1848, care configuraază de o manieră progresistă conștiința europeană cu efecte de relativă relaxare și a comportamentului politic al sașilor transilvăneni și bistrițeni, importante pentru Transilvania.

Urmare a dezvoltării relațiilor burgheze, au apărut bânci populare românești care sunt o expresie a dezvoltării economice a comunității autohtone, faptul având repercusiuni asupra posibilităților de accesare a proprietăților *intramuros*, secole întregi interzise. De la modesta școală și biserică românească de pe strada Crinilor din Bistrița, elita românească din diverse domenii a ajuns să dobândească proprietăți și să construiască în spațiul care altădată era, așa cum am sugerat, *tabu*.

Românii s-au purtat ca fiind competitori redutabili, casele construite de ei având stil și valoare arhitectonică, concurând cu cele mai frumoase ale sașilor, ridicate pe parcursul secolelor anterioare. Să amintim Casa Ciuta, cunoscută astăzi ca *Poșta veche*, o construcție cu alură imperială, clădită de avocatul de succes, prieten al lui Alexandru Vaida Voievod, George Coșbuc, și Caragiale. În aceeași măsură, trebuie amintite frumoasele case din *Piața Unirii*, remarcabile ca arhitectură și utilitate, dând seamă de motivația concurențială, de dorința de a se exprima a celor din urmă sosiți în colocviul citadin cu un trecut atât de restrictiv. Nu este mai puțin adevărat că elita românească exprima dorința de emancipare, de egalitate a unei rase nobile, cu o ascendență istorică imperială, care doar prin perversul joc religios și politic amorsat de papalitate, a putut fi ținut departe de ceea ce sugerează dreptatea mărturisitoare a aceleiași credinței creștine din toate bisericile Transilvaniei – egalitate ca tratament, frățietate creștină. Din pleiada de români bistrițeni merituoși au fost selectate, în volumul al doilea al cărții *Români din Bistrița*, zece personalități reprezentative pentru comunitate, și nu numai, galeria

deschizându-se cu medicul Andrei Monda (1855- 1926) care a obținut în 1855 doctoratul în chirurgie și medicină la Universitatea din Viena. Activitatea profesională de pionierat a fost dublată de condiția de filantrop de excepție a acestei înzestrare personalități. Avocatul Gavril Tripon (1860- 1930) a condus vreme de aproape 30 ani biroul avocațial propriu din Bistrița, între 1890 și 1919. A fost un participant activ la mișcarea Memorandului pentru drepturile românilor din Transilvania, și s-a situat printre fruntașii Partidului Național Român, un remarcabil activist cultural fiind, după 1918, prefect al județului Bistrița-Năsăud, de asemenea, deputat în Parlamentul României în două legislaturi, cu importante contribuții legislative. Notarul Grigore Ilișiu (1890-1960), om al legii, și-a pus întreaga energie în așezarea administrației românești în județul Bistrița- Năsăud, apoi a avut de parcurs meandrele luptelor politice dintre grupările politice românești de după 1922, dar și cele cauzate de Dictatul de la Viena, apoi de invadarea României de trupele sovietice în 1944. A fost un patriot veritabil, la săvârșirea din această viață cerând să-i fie înfășurat sălașul în Tricolor și apoi înmormântat. Medicul Leon Bârsan și-a desăvârșit studiile la Universitatea de Medicină din Budapesta, urmând apoi o specializare la Viena. A fost activ, începând cu 1928, în Partidul Național Român, alături de Alexandru Vaida-Voievod, Iuliu Maniu și alții, dar și în domeniul cultural, și, evident, medical, fiind răsplătit cu înalte onoruri ale vremii. A fost membru al Frontului Renașterii Naționale între 1938 și 1940, înființat de Carol al II-lea, fapt care i-a atras, alături de alte activități, cinci ani de muncă silnică la canalul Dunăre-Marea Neagră. Avocatul Vasile Buta, născut în comuna Șieu-Măgheruș, doctor în Drept al Universității din Cluj, a fost numit, în 1928, prin decret Regal, prefect al județului Năsăud, fiind foarte implicat în viața unității administrative amintite, având o bună priză la cetățeni și dobândind pentru meritele sale Ordinul *Steaua României*. Politica liberală pe care a făcut-o i-a adus ani de domiciliu forțat în Bărăgan și suferință aferentă, cu repercușiuni *consistente* și după întoarcerea la Bistrița. Avocatul Corneliu Mureșan (1903-1996), primul primar român al Bistriței, este personalitatea care se bucură de o prețuire imensă în rândul românilor bistrițeni, pentru efortul de a fi încercat să dea vieții din fostul burg o față modernă. Chiar dacă Bistrița a trecut la 1918 sub administrație românească, sașii au păstrat până în 1935 o seamă de privilegii, datorită adversității irevocabile dintre partidele românești, conduse de ambii tulburi în jocurile politice ale unor mărunte interese de grup. Prin

străduința lui Corneliu Mureșan s-a instituit limba română în Primăria Bistriței, au fost rezolvate o serie de probleme economice semnificative ale urbei, care s-au constituit pentru un veritabil program de modernizare a orașului. Revolta sașilor din 11 februarie 1935 a fost proba blocării în trecut a unei mentalități anacronice, dificil de depășit. Corneliu Mureșan a fost îndepărtat din fruntea Primăriei Bistrița din cauza vremurilor tulburi care împânzeau Europa; protopopul săs Molitoris ar fi fost de trei ori la Hitler, pentru a interveni la Guvernul român „... să mă schimbe din comisie, din cauza politicii contra hitlerismului și fascismului pe care o duceam” (Corneliu Mureșan). De notat că, parte a familiei lui Corneliu Mureșan a fost asasinată în comuna Mureșenii de Câmpie (județul Mureș) de către sălbaticii hortiști, în cadrul „creat” de contele Wass din Sucutard. Și după 1945, avocatul Corneliu Mureșan a fost hăituit de administrația comunistă, adevărata liniște revenindu-i marelui patriot, doar la cei 91 de ani când s-a mutat la cele veșnice. Provenind dintr-o veche familie de preoți de pe Valea Bârgăului, Andrei Buzdug (1891-1939) a urmat liceul *Alexandru Odobescu* din Bistrița și Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți, pentru ca în 1919, să fie numit profesor de religie la liceul *Gheorghe Baritiu* din Cluj, capitala Ardealului, oraș cosmopolit multietnic și cultural, unde se manifestă ca un vector al culturii și drepturilor românilor. A făcut politică în cadrul Partidului Național Țărănesc, devenind din 1924 primul rector al Academiei Teologice clujene, manifestându-se ca un *liturghisitor și un predicator de excepție*. A fost foarte implicat în organizarea învățământului teologic și a avut o voce sonoră în viața social-politică și administrativă a Clujului, de fiecare dată, cu opinii temeinice și argumentate. În volumul intitulat *Predici la toate duminicile anului bisericesc*, rectorul Buzdug scria: „...o priveliște mai frumoasă și mai impunătoare nu este ca atunci când intrând în biserică vezi om lângă om, cap lângă cap, norod mult încât nu e cu puțință să faci un pas înainte. Toate capetele, toate privirile sunt îndreptate spre amvon și sorb cuvintele predicatorului, pline de mângâiere, vestitorul cuvântului dumnezeiesc având întreagă mulțimea înaintea sa...”

Din zona activității economice propriu-zise este reținut numele avocatului Victor Șioldea (1905-1979), ultimul director al societății *Regna Bistrița*, având obiect statutar exploatarea pădurilor de pe cuprinsul fostului Regiment II românesc de graniță Năsăud. Societatea Regna aloca sume pentru un fond cultural și un fond filantropic cuprinzând: ajutorarea bisericilor,

construirea de școli și biblioteci, ajutoare pentru sinistrați și păgubiți de incendii, pagube avute la vite, pentru înmormântări și accidentați. Dacă viața societății a avut un parcurs sinuos în perioada interbelică, dificultățile s-au accentuat odată cu ocuparea Ardealului de Nord de către Ungaria, interesată în asigurarea unui profit semnificativ din exploatarea fondului forestier. Lupta curajoasă și deschisă a conducerii *Regna* a determinat rețineri din partea maghiară în a-și asuma conducerea și administrarea bogatei cooperative. Repercusiune a politicii asumate în cadrul Partidului Național Țărănesc, doctor Victor Șioldea a urcat treptele calvarului comunist, fiind condamnat „pentru sabotaj și speculă ilicită la 3 ani închisoare și 15 milioane lei amendă”. Imprevizibila teroare a istoriei asupra oamenilor implicați la nivel înalt în viața comunităților din care provineau este evidentă și în cazul avocatului Ștefan I. Pop (1908-1984), născut la Mărișelu, lângă Bistrița, și absolvent al Facultății de Drept din Cluj, devenind în timpul Dictatului de la Viena, avocatul societății *Regna* până în 1944. La 13 decembrie 1944 a fost numit prefect al județului Năsăud sub supravegherea ocupanților sovietici ai României. Prefectul a încercat normalizarea vieții din județ și un an mai târziu a fost numit președinte al societății *Regna*. A devenit membru al Partidului Comunist Român și în 1947 a fost distins cu *Ordinul Național Steaua României*, pentru a fi apoi exclus din partid și condamnat la doi ani de muncă silnică pentru că a colaborat cu partidele istorice. În perioada ieșirii din recluziune a fost continuu urmărit de securitatea comunista.

Galeria celor zece personalități incluse în carte se încheie cu secțiunea dedicată pretorului Ioan Grigore Buta (1908-2003), o personalitate de anvergură remarcabilă, formată în entuziasta atmosferă universitară a Clujului interbelic, unde a beneficiat de un foarte bun corp profesoral. Doctor în Drept al Universității din Cernăuți, Ioan Grigore Buta a devenit secretar al Plasei centrale a județului Năsăud, preocupându-se de rezolvarea problemelor practice ale comunității. În 7 aprilie 1940, a fost delegat să se ocupe de organizarea depunerii jurământului Gărzilor Naționale și a constituirii Sfatului Județean la Bistrița, eveniment derulat cu participarea unui mare număr de personalități ale vieții politice, administrative și militare din județ. În urma Dictatului de la Viena, avocatul Ioan Grigore Buta s-a refugiat în Banat, și la 17 aprilie 1941, a fost numit pretor al Transnistriei, urmând a se prezenta în șase zile la guvernatorul Gheorghe Alexianu, la Tiraspol. Transnistria a fost găsită

de români în stare de ruină, populația fiind înfometată, și a fost adusă la un stadiu de normalitate economică, pe cât era posibil în epocă. La trecerea provinciei dintre Nistru și Bug la o administrație militară, dictată de mareșalul Antonescu, devotatul pretor Ioan Grigore Buta a fost repartizat la Mizil, în județul Buzău, pentru a reveni, apoi, în 1946, la Plasa Rodna cu misiunea de a coordona organizarea vieții administrative și economice a zonei. „Cunoștințe profesionale foarte frumoase, cu multă stăruință în aplicarea legilor; foarte sărguincios în executarea atribuțiilor, desfășurând o activitate activă pe linie profesională cât și în afară; atât cu superiorii cât și cu inferiorii și publicul. Toate acestea ne fac să-l recomandăm bun a fi chemat în funcțuni superioare”, scria într-o recomandare prefectul Pompei Boca de la eșalonul superior. În timpul foamei din 1946-47, pretorul Ioan Grigore Buta s-a implicat în organizarea rezervelor de alimente la nivel județean, în primirea și ocrotirea copiilor din județele de peste Carpații Orientali. Trepte ale prodigioasei cariere au fost acelea de șef al administrației regiunii Rodna și de funcționar la sfatul popular al regiunii Cluj, dovedind o percepție clară a realității pe care s-a pliat pentru rezolvarea problemelor cetățenilor.

Și după pensionare, în 1968, Avocatul Ioan Grigore Buta a continuat să risipească cu dărinie spirit la toți cei care îi treceau pragul sau pe care îi întâlnea cu diferite ocazii, încercând să le insuflă cuvintele cheie ale verticalității: creștin și român.”

Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu publică la sfârșitul fiecărei secțiuni documente, acte și fotografii ale personalității, întregind înțelesul textului cu ceea ce însemnează atmosfera epocii reflectată în portul frumos al oamenilor și seninătatea chipurilor.

Președintele Academiei Române, istoricul Ioan-Aurel Pop, apreciază astfel demersul celor doi cercetători ai istoriei noastre: „Meritul autorilor – Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu – desciși și ei din stirpea nobilă a românilor din nordul Transilvaniei istorice și chiar cu un înaintaș între cei evocați – este că au făcut prin această carte operă de istorie, dar și de morală, de educație și de patriotism.... Cele zece portrete de bistrițeni care au făcut România modernă și care au slujit România de după 1918 ne pot insufla nu numai respect pentru acele vieți trăite cu demnitate, și curaj, fermitate și având pentru a aduce viața și țara mai departe. *Carte frumoasă cinste cui te-a scris*”.

Aculturație și interculturalitate în cetate¹

Menuț Maximinian*

Ampla monografie,, România din Bistrița. Studii, documente, mărturii”, apărută la Editura Școala Ardeleană, în seria Școala ardeleană de istorie, în două volume, având ca autori pe Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, aduce, în premieră în fața cititorilor, „*mărginimea*” Bistriței și românlimea bistrițeană. Despre istoria românească de pe aceste locuri, Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, spune în prefață că a fost obturată multă vreme de istoricii oficiali, „*preocupați de spectacular, de putere, de privilegiați și chiar „ruși nați”*” de modestia „*vieții la țară*” sau de cea din suburbii”. Iese la lumină prin această carte o lume românească modestă, dar dinamică și creatoare de civilizație, o lume discriminată, dar activă și demnă, o lume care a viețuit, a supraviețuit de multe ori, în timpuri de restrînte, dar care a și conviețuit cu sașii și ungurii, conferind o marcă aparte specificului nostru național. Mesajul autorilor ne îndeamnă să ne întoarcem la rădăcini, să acumulăm energia necesară construirii viitorului și înaintării noastre „*pe șoseaua cea mare și fără început*”, cum ar fi spus Liviu Rebreanu. Înainte de a intra în analiza studiului, un scurt portret al celor doi bistrițeni foarte harnici în adunarea reperelor românești ale județului Bistrița-Năsăud. Mircea Gelu Buta, medic primar în specialitatea Pediatrie, la Spitalul Județean de Urgență Bistrița, predă disciplina Bioetică creștină la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca. Este inițiatorul „*Seminarului Internațional de Medicină și Teologie*” de la Bistrița, ajuns la a XVII-a ediție. Autor a 63 de volume de specialitate și beletristică, a publicat peste 300 de articole în diverse reviste din țară și străinătate. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România și activează ca membru în numeroase asociații medicale și culturale, din țară și străinătate.

¹ Neuma, Anul V, Nr. 7-8, (45-46), 2021.

* Menuț Maximinian, scriitor, jurnalist, director al cotidianului Răsunetul din Bistrița.
Email: menutmaximinian@yahoo.com

Adrian Onofreiu este arhivist la Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale. Autor de lucrări privind Revoluția de la 1848-1849 în zona regimentului grăniceresc năsăudean, istoria Districtului Năsăud, evocarea personalității primului istoriograf al „graniței” năsăudene, Nestor Șimon, realități statistice, economice, sociale, demografice, culturale, instituții administrative, în arealul județului Bistrița-Năsăud. Privite din unghiul etnologiei, cele două cărți surprind viața bistrașilor în clipe de sărbătoare, pe ulița cea mare a hrubenilor, amintind aici sărbătoarea de 23 aprilie, când se umbla de Sângelor cu omul verde.

Agricultura, cărăușenia, creșterea animalelor, arderea cărămizilor sunt câteva dintre preocupările acestor oameni, în marea lor majoritate veniți pe la 1900 de pe satele din jur să caute de lucru.

Așa se face că, odată cu ei, și-au adus și tradițiile și portul pe care și-l etalau mai ales în bisericuța veche de lemn, dar și în spectacole, cum este cel din 1892, al tinerimii plugarilor români din Bistrița. Putem vorbi și despre aculturație, adică preluarea de către comunitate a elementelor de cultură a altor comunități, mai concret multe dintre tradițiile sașilor au fost adoptate de români, dar și invers, pentru că interculturalitatea, atât în ce privește contactul dintre cultura rurală și urbană, dar și cea românească și săsească au fost foarte puternice la Bistrița, aici unde nu doar că lumea satului a fost adusă în mijlocul orașului, ci și o cultură superioară a fost așezată în Transilvania. Încet, zonele periurbane, păstrătoare ale acestor obiceiuri, au devenit, la rândul lor, centre. În postmodernitate, aceste tradiții au dispărut. Rolul cărtii este cu atât mai important, aducând în actualitate povestea străbunilor noștri.

Personalitățile ce au contribuit la istoria țării sunt și ele legate de sat, având rădăcini aici. Avocatul Victor Șioldea este de loc din Mititei. Impresionează scrisoarea pe care i-a trimis-o, încarcerat fiind la Dej și ulterior la Gherla, din închisoare, logodnicei: „*Scumpa mea Mărioara, am stat în dosul ferestruicii celulei și nu mi-am putut opri șiroaiele de lacrimi. (...) De câte ori văd un colț de cer, aud ceasul bătând în turn și văd un creștet de deal, îmi dau seama că sunt în Bistrița, unde-i Mărioara și puntea, același drum pe care l-am trecut de atâtea ori*”. În vara anului 1947, după eliberarea din închisoare, Victor Șioldea s-a căsătorit cu Maria Ursu și s-au stabilit la Beclen. Prefectul de la răscrucă de vremuri, Ștefan I. Pop, este fiul părintelui Ioan Pop din Mărișelu, prim-preotul Ioan

Grigore Buta vine din Șieu Măgheruș, medicul Leon Bârsan, activist pe tărâm social, politic și cultural, din Ruștior, avocatul Vasile Buta, renunțat politician din perioada interbelică, vine din Șieu Măgheruș, primul primar român al Bistriței, Corneliu Mureșanu își are rădăcinile în familia lui Andrei Mureșanu, venită spre noi din Maramureș; primul rector al Academiei Teologice Ortodoxe din Cluj, Andrei Buzduc, vine dintr-o familie de protopopi de pe Valea Bârgăului; medicul Andrei Monda, prieten cu Alexandru Odobescu, este de la Bistrița Bârgăului; avocatul Gavril Tripone, fruntaș al Partidului Național Român, vine de la Iclod; notarul Grigore Ilieșiu, de la Florești, și lista poate continua. Și ce sfaturi dădeau părinții pentru copiii lor, să îi știe așezați și oameni în lume. Mama lui Gavril Tripone, într-o Sfântă zi de Paște: „Fiule, toți îmi spun, că înveți bine, te porți bine la școală. Eu simt și știu, că deși copil sărac, tu vei ieși cu ajutorul lui Dumnezeu, cu școala în capăt și vei ajunge între învățații țării... Dar, unde nu-i credință, acolo nu prea este nici noroc, că mila, nici lucru bun... Făgăduiesc că tu vei rămâne toată viața credincios... Altcumva bine-i de tine, să rămâi cu morăria tatălui tău, decât un mare fără Dumnezeu!.. Om mare și credincios a ajuns prefectul Gavril Tripone, care în 26 mai 1949 primea pe Regele Ferdinand I și Regina Maria, însoțită de o mare suită de miniștri și generali în gara Bistrița. Cuvântul de mulțumire al Reginei Maria a fost trimis telegrafic: „Adânc mișcată de călduroasele dumneavoastră cuvinte, vă mulțumesc din toată inima cum și la toți concetățenii dumneavoastră”. Alături de sași, unguri, evrei, armeni sosiți de-a lungul timpului pe aceste meleaguri, au trăit românii băştinași, cu localitățile, numele, obiceiurile și cultura lor. Despre etnia care a avut un rol hotărâtor în Cetatea Bistriței, autorii spun: „sașii nu au trăit împreună cu autohtonii, ci s-au izolați, crezând că aşa își puteau menține identitatea”. Pretutindeni în apropierea sașilor, români au susținut de-a lungul timpului o grea luptă economică, pe care de multe ori au pierdut-o. Credința în Dumnezeu i-a făcut însă să reziste și să se îmbărbăteze, astfel că „încetul cu încetul au luat apucături bune și au ajuns în cele din urmă deasupra”. De la Brașov până la Bistrița puteau fi întâlniți cei mai destoinici gospodari români, care aveau vite de rasă bună, pomi cu soiuri alese, firi bine îngrijite, oameni voini, hrăniți și întotdeauna curați. În aceste zone, românul cumpăra pământurile scoase la vânzare, fie bucată cu bucată, fie moșii mari, pe care cei harnici le împărțeau între dânsii. „Supărarea cea mai mare a sașilor se datoră pierderii influenței asupra satelor românești de pe Șieu, Someș și

Valea Bârgăului, care prin militarizarea din anul 1762, au ieșit de sub dominația magistratului bistrițean", scrie în prefața cărții. Ziua de 21 noiembrie 1794, primul hram al noii bisericuțe a românilor din Hrube e un succes pentru că s-a dezvoltat și o școală, dar și un cimitir: „*Familiile românilor erau necăjite, asuprite, sărace. De biserică nici nu putea fi vorba pentru că legile le interziceau românilor să aibă biserică de piatră cu turn.... Li s-a dat foc la case, fiind împinși în zona Năsăudului. Odată cu transformarea orașului în cetate închisă, săsească, stabilirea locuitorilor de altă etnie intramuros a fost oprită cu severitate. Cu toate încercările oaspeților de a impune o altă denumire așezării, mentalul colectiv a păstrat și a impus denumirea veche de Bistrița, derivată de la cuvântul româno-slav – repede*”. Începând din anul 1861, satele din fosta zonă de graniță s-au constituit în Districtul Năsăudului, unitate teritorială în care românii aveau reprezentanții lor în instituțiile administrative și judecătorești. Studiul vorbește de perioada de după 1876, în urma reorganizării administrative a Transilvaniei, prin care a fost creat Comitatul Bistrița-Năsăud, și a început să se simtă în Bistrița o viață românească mai vie. Țăranii bistrițeni (cărămidarii și zidarii) încep să cumpere case de la sași și după 1920 să intre în cetate. În anul 1924, în cartierul bistrițean Andrei Mureșanu locuiau peste 184 de familii românești. Odată cu instalarea sașilor, românii au ajuns spre periferie, până la transformarea orașului în cetate închisă fiind doar un pas. Populația românească retrasă din cetate s-a așezat în partea de sus a orașului, pe malul drept al râului Bistrița, aproape de podul Jelnei, zonă care în vechime era cunoscută sub numele de „*Hrube*”. Fiind o zonă de vecinătate săsească, denumirea de „*Hrube*” ne duce gândul la cuvântul german „*Grube*”, care înseamnă „*groapă*”. De altfel, Podul Jelnei mai este cunoscut și astăzi sub numele de „*Podul hrubenilor*”, iar strada principală în jurul căreia s-au organizat gospodăriile, actuala C-tin Roman Vivu, era numită „*Strada cea mare a Hrubelor*” sau „*Ulița cea mare a hrubenilor*”. Locuitorii se cunoșteau bine între ei, iar pentru individualizare se foloseau porecle care defineau trăsătura distinctivă legată de aspectul fizic, psihic, îndemânări sau îndeletnicire (Oloiu, Mucea, Pucu, Tunariu, Moroiu, Iepurele, Curcă). Dintre obiceiurile străvechi păstrate, amintim umblatul cu „*omul verde*” sau, cum mai era cunoscut sub denumirea lui original, „*mujucu*”. Acesta se desfășura în fiecare an la data de 23 aprilie, de sărbătoarea Sfântului Mucenic Gheorghe, cel purtător de biruință. În ajunul acestui praznic, feciorii din cartier mergeau în

pădurea apropiată și îmbrăcau pe unul dintre ei cu ramuri înverzite. Înspri-
ziuă, însotiti de lăutari, aceștia treceau de-a lungul străzilor, oprindu-se în fața
fiecarei gospodării, unde „*mujucu*” executa un dans greoi și grotesc, în măsura
în care îi permiteau crengile legate de corpul său. În acest timp, fetele din case
îl udau cu apă rece. În după-masa zilei respective, atât tinerii, cât și bătrâni,
îmbrăcați în haine de sărbătoare, se adunau pe „*râtul de sub pădure*”, unde
începea petrecerea. Din banii adunați cu „*mujucu*” se plăteau „*lăutarii*”, spun
autorii cărții. Acest obicei, care nu era practicat nici de sași, nici de unguri, a
fost părăsit de români o dată cu introducerea calendarului Gregorian, când în
unii ani, ziua de 23 aprilie coincidea cu Postul Paștelui, perioadă în care dansul
și petrecerile cădeau sub interdicția preceptelor religioase. Un alt obicei era
„*Armindenul*”, cu decorarea stâlpilor de la porțile de intrare a gospodăriilor cu
ramuri înverzite sau brazde de pământ cu iarba verde. La români din Bistrița,
acest obicei era practicat tot în ziua de Sf. Gheorghe, în alte părți de Rusalii. Să
nu uităm de băncile de lemn din fața casei, unde se punea țara la cale.

La începutul secolului al XX-lea, în orașul Bistrița, exista o școală cu doi
învățători, o casă parohială corespunzătoare și o „*Casină Română*”, amenajată
în clădirile din jurul bisericii greco-catolice din Piața Rossmarkt. „Aici se țineau
repetițiile Reuniunii române de cântări și se primeau publicațiile românești. Sub
protecția intelectualilor și în special a băncilor românești din zonă, meseriașii români
bistrițeni au început să-și dezvolte afacerile, devenite, cu timpul, profitabile”, spune
Gelu Buta. Printre oaspeți, îl regăsim pe scriitorul Alexandru Odobescu, ce
venise în stațiune la Sâangeorzul Român la invitația amicului său, pedagogul
Vasile Grigore Borgovan. Entuziasmat de spiritul românesc care domnea în
comună, Alexandru Odobescu i-a scris soției: „*am avut parte de un spectacol
extraordinar. După cum știi ieri a fost ziua de Sfântul Ilie, în care sătenii nu
organizează joc; iată de ce toți cei aproape 3000 de locuitori din sat, în străie de
sărbătoare, s-au adunat la «Băi». Izvoarele de apă minerală și clădirile destinate Băilor
se află pe un platou care domină valea. (...) A fost ceva extraordinar, să vezi atâția
țărani români la un loc, aşa de curați și aşa de cuviincioși, adunați pașnic într-un
spațiu atât de pitoresc*”. Cartea surprinde și prin cele două imagini aşezate pe
copertele celor două volume, ambele prezintând portul popular, în prima fiind
Maria Iliesiu, împreună cu fiicele ei într-un port de interferență dintre zona
Bistriței și a Bucovinei, familia fiind de pe Bârgău, iar în cea de-a doua sunt

elevii călușari ai Liceului „*Alexandru Odobescu*”, în anul 1924. Este păcat că numele acestei personalități marcante nu se mai păstrează pe frontispiciul niciunei instituții din județ. O poveste aparte ar putea-o constitui și clădirile în care au stat personalitățile mai sus amintite și care mai apoi au devenit sedii de instituții, amintind aici doar Palatul Copiilor, casa Ceaușescu, acum galerie de artă, sau restaurantul Coronița. Autorii scriu cu documentele pe masă, lucru de remarcat într-o perioadă în care mulți exagerăm de multe ori privind istoria Bistriței, fără a avea documente. Documentele scrise și imaginile inedite provin din arhive instituționale (Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Arhiva Muzeului Grăniceresc Năsăudean), precum și din colecțiile de familie ale bistrașilor. Citind monografia, pot să afirm că avem rădăcini la Bistrița și înaintași de care trebuie să fim mândri.

MIRCEA GELU BUTA
ÎNSEMNĂRI DESPRE
**PATRIARHUL
JUSTINIAN**

RENAŞTEREA

Volum lansat marți, 3 martie 2020, Aula Magna,
Facultatea de Teologie Ortodoxă UBB Cluj-Napoca

Cine a fost Patriarhul Justinian?¹

Tudorel Urian*

În acest an bizar, săptămâna de smerenie și meditație premergătoare Învierii Domnului a avut o încărcătură specială, în singurătatea de acasă. Izolați în casele lor oamenii au avut mai mult ca niciodată timpul și disponibilitatea să mediteze la rosturile lor și la cele sfinte. În aceste condiții cu totul speciale, nu a fost greu ca dintre turnurile de cărți aflate în preajma mea să o aleg pentru lectură pe cea a medicului bistrițean Mircea Gelu Buta, *Însemnări despre Patriarhul Justinian*. În primul rând a fost vorba despre o curiozitate personală. Justinian este considerat astăzi una dintre cele mai controversate figuri ale ortodoxiei românești, detractorii și apărătorii săi aflându-se parcă într-un război fără sfârșit. Ghinionul acestui ierarh este că a stat în fruntea Bisericii în cea mai neagră perioadă din istoria recentă acesteia, între anii 1948 și 1977. Au fost anii instaurării și consolidării comunismului, anii terorii și ai închisorilor comuniste, în care puterea politică vedea în Biserică o instituție retrogradă și ostilă scopurilor sale, care trebuia marginalizată, dacă nu distrusă cu totul. Supraviețuirea în asemenea condiții impunea multe compromisuri, docilitate, înțelepciune și chiar şiretenie, tehnici pe care, cu siguranță, le-a stăpânit și noul Patriarh. Cât de mari au fost însă cedările? Compromisurile făcute și-au meritat prețul? Care a fost raportul dintre bine și rău? Existau și alte căi de supraviețuire? Sunt întrebări complexe, la care, mai ales după căderea comunismului, răspunsurile par să se simplificat mult, iar supranumele care i-au fost puse Patriarhului Justinian („Patriarhul Roșu” sau „Sovrompatriarh”) sugerează deja o tendință bine articulată de judecată istorică.

Pornind de pe acest sol destul de instabil al perceptiei publice, doctorul Buta caută ancore de stabilitate, pentru a fixa locul cât mai exact în istorie al

¹ Acolada, nr. 4 (149), Martie 2020, an XIV, p. 6.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

celui de-al treilea Patriarh al României. El nu își propune explicit să reabiliteze imaginea Patriarhului Justinian, ci să înțeleagă specificitatea contribuției sale, iar pentru aceasta studiază arhive, citește jurnale și cărți de memorii, monitorizează presa vremii, discută cu fețe bisericești care l-au cunoscut (un rol aparte îl ocupă discuțiile cu Mitropolitul Bartolomeu, un adevărat maestru spiritual al lui Mircea Gelu Buta). Prin aceste documentări extinse, autorul încearcă să răspundă punctual tuturor acuzelor care i-au fost aduse înaltului ierarh în legătură cu presupusa sa servilitate față de regimul comunist.

Chiar dacă întregul demers sugerează destul de clar o atitudine favorabilă fostului Patriarh, prin simplul fapt că reamintește și acuzele, Mircea Gelu Buta oferă fiecărui cititor șansa de a opta pentru una sau cealaltă dintre opinii.

Prima controversă majoră legată de Patriarhul Justinian ține chiar de felul în care a ajuns pe cea mai înaltă poziție din cadrul Bisericii Ortodoxe Române. Un fel de legendă, bazată însă pe un fapt real, spune că în noaptea de 13-14 august 1944, când Gheorghe Gheorghiu-Dej și încă un deținut au evadat din lagărul de la Târgu-Jiu, mașina în care erau transportați la București s-a defectat în drum și viitorul șef de stat a fost ascuns vreme de 10 zile în casa parohială a preotului Ioan Marina de la Râmnicu Vâlcea. De aceea el nici nu a putut participa la lovitura de stat din 23 august 1944. La vremea respectivă preotul Ioan Marina era membru al PNT. Se pare că liderul comunist a fost profund marcat de ospitalitatea preotului și s-a simțit toată viața dator față de acesta. Firește, dacă ne gândim cu mintea limpede, apriori este un mare avantaj o astfel de relație între șeful statului și întâistătătorul Bisericii. O mai solidă protecție pentru interesele bisericii cu greu și-ar putea imagina cineva și se pare că, în epocă, Patriarhul a jucat cât a putut această carte. Întrebarea care se pune este dacă ar fi putut să întindă mai mult coarda? Eventual, în sensul unor intervenții în favoarea preoților închiși în temnițele comuniste sau trimiși la canal, în anii de maximă teroare ai începiturilor „puterii populare”. Este greu de dat astăzi un răspuns.

Contestatarii lui Justinian îi pun sub semnul întrebării și pregătirea, pe care o consideră nepotrivită pentru un întâistătător al Bisericii. Ei îl consideră un simplu „preot de țară”, incult și lipsit de opera teologică, a cărui accedere în înalta funcție de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-ar fi datorat în exclusivitate norocului orb de a-l fi adăpostit pe evadatul Gheorghe

Gheorghiu-Dej și faptului că era văduv. Or, arată Mircea Gelu Buta, viitorul Patriarh fusese desemnat să facă parte din delegația României la conferința internațională antifascistă de la Geneva, din anul 1936, și ulterior în cea de la Paris, din anul 1938, ca membru al „delegației permanente”, în calitate de reprezentant al Partidului Național Tărănesc. Or, o asemenea onoare pare să excludă din capul locului ipoteza „preotului de țară” fără anvergură intelectuală și deschidere culturală.

În apărarea Patriarhului Justinian, Mircea Gelu Buta „cheamă la bară” nume mari ale lumii clericale și ale spiritualității românești: Mitropolitul Bartolomeu, Alexandru Paleologu, părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Gala Galaction (acesta cu o percepție oscilantă, uneori îl critică, alteori îi aduce omagii), Arsenie Papacioc, Ilie Cleopa, Ion Bria, Andrei Scrima. „Depozitările” lor, luate din cărți de memorii și jurnale, presa vremii, lucrările altora sau chiar notele securității redactate de diversi informatori despre spusele lor impresionează prin profunzimea gândirii și frumusețea exprimării.

Probabil, cel mai important eveniment organizat de Patriarhul Justinian a cel pe care numărul 11-12 din 1955 (în perioada de maximă teroare a „obsedantului deceniu”) publicația *Biserica Ortodoxă Română* îl anunța pe copertă: marile manifestări religioase ale Bisericii Ortodoxe Române/*Aniversarea a 70 de ani de Autocefalie/ Generalizarea cultului unor sfinti cu moaște în țara noastră; Canonizarea unor sfinti români*. La aceste manifestări au fost invitați și au participat înalți ierarhi ai tuturor Bisericilor Ortodoxe într-o serie de manifestări grandioase, derulate, repet, în plină teroare comună (e drept Stalin murise de doi ani). În același număr al revistei este reprodus cuvântul Arhiepiscopului Athenagoras al Thyatirelor, la părăsirea țării noastre: „Rămâne nestins și va rămâne totdeauna nestins în amintirea mea poate bătrânească, dar și în inima mea tinerească, chipul privirii Voastre frătești și a zâmbetului vostru plin de afecțiune. Si totodată răsună în auzul meu izbucnirea uneori răsunătoare a râsului Vostru, care provenea din dispoziția sufletească sinceră sau din continua stare de curăție a inimii Prea Fericirii Voastre. Mult caută inima mea aceste lucruri scumpe și mult a simțit lipsa lor în acest timp de o lună departe de Prea Fericirea Voastră...”

Însemnări despre Patriarhul Justinian, de Mircea Gelu Buta, este o carte de istorie (a Bisericii Ortodoxe Române dar și a României), dar și o cale pentru a înțelege, pentru o mai bună judecată, lumea altui timp!

Patriarhul Justinian¹

Zorin Diaconescu*

Însemnările despre o personalitate pot porni din două izvoare: unul este rolul încă insuficient de deslușit, explicit și comentat al acelei personalități, iar altul poate fi contemporaneitatea, căreia i se adresează autorul în intenția de a-i oferi o povăță morală, din necesitate și spirit civic. Prezentul este unul al demitzărilor ajunse în pragul demolării unui edificiu spiritual, etnic și confesional, un proces care riscă să taie nu doar din partea bolnavă, ci să sacrifice întregul din dorința de a nu rămâne în urmă față de alții care au pormit primii pe această cale. Biserica nu este nici ea scutită de aceste radicalisme, periculoase fiindcă se operează cu barda acolo unde ar fi nevoie de un bisturiu.

Autorul îl alege pe Patriarhul Justinian pentru a ilustra demonstrația: este dăunător să ne lăsăm influențați de clișee, să trecem la concluzii înainte de a cunoaște problema și să judecăm acolo unde ar fi nevoie să înțelegem. În biografia fiecărei persoane există evenimente la care aceasta a participat, cu sau fără voia ei, momente în care a fost nevoită să facă o alegere, pe care nu știm dacă și-a dorit-o, dar pe care nu a avut cum să o evite. Istoria pe de alta parte își urmează cursul, lumea urmărește de regulă actorii principali și victimele colaterale sunt ori uitate, ori taxate cu etichete lipite mai mult la întâmplare de cei care nu au chemarea de a face aşa ceva, dar se află mereu în treabă. Așa s-a întâmplat și cu Patriarhul Justinian, pe care posteritatea superficială și părtinitoare l-a catalogat printre colaboraționiștii unui regim pe care acum ne grăbim să-l numim de tristă amintire, care a fost o pacoste pentru această națiune, dar care nu justifică abordarea nediferențiată a călăilor și victimelor cu zelul de a lichida un trecut neplăcut într-un prezent despre care încă nu știm cum va gândi viitorimea.

¹ Răsunetul, luni, 30 martie 2020.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

Victime nu sunt în asemenea împrejurări doar martirii, despre care toată lumea vorbește cu respect, chiar și cei care în alte împrejurări s-au lepădat de cei pe care îi plâng azi. Am dovedit, ca națiune, o perseverență perversă în scormonirea aspectelor abjecte ale trecutului, un act care se petrece instituționalizat și care produce, de treizeci de ani, exemple ale crizei morale prin care am trecut în timpul dictaturii.

Toate națiunile care au avut parte de o dictatură au trecut printr-o astfel de criză morală, însă nu toate au insistat peste decenii asupra detaliilor, aşa cum facem noi. Poate că vrem să fim mai exigenți cu noi însine, dar nu cumva ne scapă dilemele morale ale prezentului fiind atât de absorbiți de cele din trecut?

Judecata exprimată cu mare ușurință mai ascunde și invidii, ranchiună și frustrare, nu doar un simț exacerbat al justiției sociale. Nu strică să ne întoarcem la fapte, atunci când vrem să ne strigăm atitudinea în gura mare, să socotim dacă în aceleași împrejurări am fi procedat altfel, dacă am fi avut mai mult discernământ, curaj și bărbătie?

Ce poți reproşa unui preot care ajută niște oameni la nevoie? Faptul că acei oameni erau adversari ai regimului de atunci? Era oare rostul preotului acela de a apăra regimul la putere?

Dacă răspunsul este da, că el se poate justifica afirmativ, atunci acest răspuns exonerează toți preoții care au colaborat cu securitatea pe vremea republicii populare și a celei socialiste, iar o astfel de decizie nu cred că este dătătoare de speranță nici pentru prezent și cu atât mai puțin pentru viitor.

Dacă în schimb acel preot nu a greșit ajutând niște nevoiași, mie mi se pare normal să privim astfel lucrurile, de ce să-i imputăm preotului faptul că nevoiașii pe care i-a ajutat au ajuns mai apoi la putere, chiar în fruntea țării, grație ocupației militare străine. Nu preotul pornise războiul, nici nu avea cum, nici nu hotărâse el din modesta lui parohie de partea cui să intrâm în luptă.

Războiul a trecut peste el și peste enoriașii săi aşa cum a trecut peste întreaga lume. Iar dacă cei pe care i-a ajutat au dorit să-l răsplătească, acordându-i sprijin și încredere, de ce a greșit Biserica atunci când l-a așezat în fruntea ei?

Ce ar fi avut de câștigat Biserica cu un întâi stătător care ar fi avut raporturi potrivnice cu puterea atee? Cui i-ar fi slujit mai multă prigoană, cine

ar fi beneficiat de pe urma închiderii locașurilor de cult, ca în URSS, căreia ne subordonam prin tratate pe care nu aveam cum să le respingem?

Trebuie oare Biserica să-și încerce enoriașii împingându-i spre martiriu, sau e mai bine să lăsăm în seama providenței o astfel de hotărâre?

Acestea sunt întrebări la care încearcă să răspundă eseul lui Mircea Gelu Buta. Sunt întrebări actuale în momente în care disputa în jurul Bisericii ia forme radicale, iar judecata este umbrită de teamă și de resentimente.

Poate că tocmai în aceste zile ar fi potrivit să ne gândim la rolul, dar și la soarta Bisericii în viața noastră, nu în viața noastră personală, ci în cea a națiunii.

Biserica nu a condamnat pe nimeni pentru faptul că, de teama pandemiei, nu a venit la slujbă sau a refuzat împărtășania.

Poate Biserica trânti ușa în nas celor care nu vor să renunțe la tradiție, chiar și cu riscuri asumate?

Răspunsul referitor la riscul asumat, care nu îi privește doar pe credincioși, ci și pe alții, care ar putea deveni victime nevinovate, este și nu este întemeiat.

Este întemeiat în sensul unuiumanism creștin, care inspiră dorința de a exista cât mai puține victime în orice împrejurare.

Nu este întemeiat, fiindcă ajungem să judecăm însăși alegerea pe care fiecare dintre noi este liber să o facă.

Dacă urmăram calea primei judecăți, susținută de pretinsa apărare a interesului general, riscăm să ne luăm în spinare o povară prea grea, pe care probabil nu o vom duce prea multă vreme fiindcă ne copleșește. Urmând această cale, vom ajunge să despărțim copiii de părinții lor, pentru a le oferi copiilor mai multe șanse, față de orizontul modest al părinților. Asta au făcut sultanii care transformau copii în ieniceri, desigur un viitor pe care unii l-ar privi ca fiind mai strălucit decât acela de plugar sărac într-un sat uitat de lume, dar credeți că acei ieniceri, dacă ar fi avut de ales, ar fi urmat tot calea armelor? Și atunci cine are acest drept, de a decide soarta altora? cel care are puterea de a o face nu înseamnă că procedeaază întotdeauna cu înțelepciune.

Iată întrebări cu și fără răspunsuri, la care poate Patriarhul Justinian nu s-a gândit niciodată, dar viața lui, consemnată și comentată de Mircea Gelu Buta, poate oferi răspunsuri și pentru întrebările care în vremea patriarhului nu aveau cum să fie puse.

MIRCEA GELU BUTA
URME ALE UNOR OAMENI DE SEAMĂ

MIRCEA GELU BUTA

Volum lansat joi, 28 ianuarie 2021,
Biblioteca Jud. „George Coșbuc”, Bistrița

Urmele cărții lui Mircea Gelu Buta¹

Elena M. Cîmpan*

Suntem în secolul vitezei de după aşa-numitul „secol al vitezei” și parcă graba ne acaparează existența cu o insistență de nerefuzat. Nu mai avem timp de cercetare, de învățare, de aplecare asupra slovei de înțelesuri, ne dorim glorie imediată, nu mai avem răbdare cu oamenii care sunt, cu atât mai puțin cu cei care au fost, nu mai vedem monumente, pe lângă care trecem mai nepăsători ca niciodată. Dar, în acest tablou, al lumii de acum, medicul, profesorul și scriitorul Mircea Gelu Buta oprește timpul în loc, pentru o carte de învățătură, așezând Bistrița în destinul celor zece oameni de seamă, care au petrecut un timp din viața lor în acest spațiu.

Preocuparea lui Mircea Gelu Buta pentru figuri din trecut, care au generat la timpul lor un spirit al locului, care au contribuit la un specific de care avem astăzi parte, care au marcat istoria acestui colț de țară, este una constantă, de suflet. „Cuvântul de prețuire” (este o nouitate, un alt fel de prefață, numit altădată „Cuvânt înainte”) aparține lui Ioan- Aurel Pop, care intuijește primul faptul că această carte depășește istoria locală, aflându-și loc pe marea scenă a culturii românești.

Ca un om-arhivă, Mircea Gelu Buta adună documente, le aşază în ordinea lor, le dă valoare, interpretează evenimente cu conștiința că ele fac parte din istorie. De unde acest sacrificiu de timp, din partea unui scriitor contemporan? Poate din dăruire, poate din înțelegerea efemerului, poate din respect față de cei care au fost, poate că dintr-un fel de-a fi, ordonat cu sine și cu ideile, cu oamenii, cu istoria, cu cartea. Poate că din toate la un loc.

¹ *Răsunetul*, marti, 23 februarie 2021

* Elena M. Cîmpan, Prof., poet, jurnalist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Filiala Bistrița-Năsăud.

Email: elenacimpan1967@gmail.com

Cartea „Urme ale unor oameni de seamă” seduce încă de la coperta întâi, pe care este o fotografie, de epocă, realizată la Karlsbad, în 1911, avându-i ca protagonisti pe George Coșbuc, Elena și Alexandru Vaida-Voevod, I. L. Caragiale și av. Dumitru Ciuta. De aici pornește invitația de a ne întoarce în timp, de a intra în viețile „oamenilor de seamă”, care au avut la un moment dat de-a face cu Bistrița. Este vorba despre Andrei Mureșanu și povestea Casei Memoriale din Bistrița, despre Alexandru Odobescu și vizita în Ardeal, despre Alexandru Vaida-Voevod și povestea bustului amplasat la Bistrița, despre Nicolae Iorga și Arhivele Bistriței, despre Miron Cristea și bustul de la Năsăud, despre George Matheiu și tipografia lui, despre George Coșbuc și statuile care-l reprezintă, despre Lucian Blaga la Bistrița, despre Matei Eminescu, despre Constantin Pavel și originile din Bistrița Bârgăului. Sunt zece portrete, de literatură, din imagini, din anexe, din fotografii și mărturii. Zece povești care atrag cititorul într-un tărâm promis. În paginile alocate fiecărei figuri se găsesc întâmplări relatate cu farmec plin, anecdotă, imagini vechi și noi, elemente de tradiție îmbinate cu cele petrecute de scurtă vreme, la care autorul acestui volum a luat parte ca inițiator, ca organizator, ca suflet al multor manifestări care, poate, altfel, nu ar fi avut loc, nu s-ar fi întâmplat și nu am mai fi avut cum să aflăm de ele.

Mircea Gelu Buta nu lasă evenimentele petrecute (cu valoare social-culturală, cum sunt amplasările unor busturi, așezarea pietrelor de temelie pentru edificii), fără a le așeza într-o carte, ca formă supremă de păstrare, de cinstire. Cartea de acum, „Urme ale unor oameni de seamă”, e o frumoasă culegere de povestiri, cu valoare literară, documentară, cu citate, cu dialoguri, cu mărturii, cu descrieri, cu momente de poezie și visare, inspirate de oameni și locuri, cu imagini, ce reușește să-i aducă pe oamenii de atunci mai aproape de oamenii de acum. De exemplu, la întoarcerea din Bârgău, de la Constantin Pavel, meditația își face loc, cu sensibilitate, în paginile cărții: „La plecare, privirea îmi căzu pe livada din jurul casei maestrului. În fiecare pom din livadă îl simțeam parcă pe acel gospodar care i-a sădit, i-a îngrijit și le-a cules ani de-a rândul roadele. În liniștea Bistricioarei, atenția îți este atrasă doar de ciripitul păsărilor. Zeci de înaripate, înscrise în freamătul grădinii, revărsând game muzicale...”, scrie cu talent descriptiv, de adevarat povestitor, Mircea Gelu Buta. Sau, în alt loc, tot despre Constantin Pavel: „Știți ce mi-a spus Bâtrânul

despre casa de la Bistricioara? (...) Că el a purtat acest loc o viață în suflet. „Si-l dorea nespus.” Într-un fel, Mircea Gelu Buta a intuit și a îndeplinit dorințele multora dintre personajele acestei cărți.

Individual, fiecare capitol face parte dintr-o viață proprie: Blaga la Bistrița aparține biografiei lui Blaga, Alexandru Odobescu la Bistrița e un fragment din viața scriitorului, dar împreună, toți reușesc să refacă imaginea unui loc. Acest demers de a făuri o unitate de sens peste ani este un scop al acestei cărți, la rândul ei ... „de seamă”. „Si urmele cărții transformă biografiile în bibliografie. Urmele acestea, de la Bistrița, se vor întoarce și vor îmbogăți viețile scrise ale celor zece care au sporit cu lumina lor „corola de minuni” a locului în care noi trăim.

Drumuri și destine transilvane¹

Tudorel Urian*

Probabil fotografia cu cel mai mare impact în viața publică românească după apariția pe Facebook este cea realizată pe terasa Hotelului Loib din Karlsbad în care, în jurul unei mese mai degrabă goale, sunt așezăți, de la stânga spre dreapta, George Coșbuc, Elena (Lencica) Vaida-Voevod, avocatul Dumitru Ciuta, Alexandru Vaida-Voevod și I.L. Caragiale. Fotografia, intens răspândită prin rețelele de socializare, șochează prin claritatea imaginii (au apărut și variante color) și naturalețea personajelor însărate împrejurul mesei, care îți dă iluzia că le poți ghici mai bine eul profund, personalitatea, felul de a fi și de a se comporta în mediul familiar al prietenilor foarte apropiati. Caragiale, de pildă, aflat în prim plan în colțul din dreapta al imaginii, privește fix în obiectiv, rezemat comod în spateaza scaunului, cu mâna dreaptă de colțul mesei și cu stânga înfiptă în buzunarul pantalonilor. Pălăria, cunoscută din pozele din manualele de istorie literară și nelipsitul lornion îi dau un aer puțin arogant și cinic, de om care se simte în berărie ca acasă. De altfel, în dreptul lui se află și singura halbă cu bere de pe masă. Privind această fotografie, realizată în vara anului 1911, pare greu de crezut că marele dramaturg a murit la Berlin cu numai un an mai târziu (iunie, 1912). Această fotografie apare pe coperta și supracoperta cărții lui Mircea Gelu Buta *Urme ale unor oameni de seamă*, iar povestea ei, desprinsă chiar din amintirile unuia dintre mesenii care apar în ea (Alexandru Vaida-Voevod) este relatată pe larg în paginile volumului.

Cartea lui Mircea Gelu Buta s-ar putea foarte bine înscrie în ceea ce Cornel Ungureanu numește o geografie literară. Sunt oameni care au avut o legătură mai mică sau mai mare cu zona Bistriței și a Năsăudului și au lăsat în scrisul lor urme ale locului și ale oamenilor acestor meleaguri. Unii au rădăcini

¹ *Viața Românească*, 31 mai, ediția 4/2021.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

trainice în aceste ținuturi grănicerești, alții au fost doar în trecere, invitați la diverse evenimente, dar toți au lăsat urme ale trecerii lor în cărți de călătorie, pagini publicistice, memorii sau chiar interviuri în presa cotidiană. Dincolo de stilurile total diferite și de perioadele distințe în care au străbătut meleagurile, se încheagă o adevărată monografie a vieții românilor în această zonă de multiple interferențe etnice, politice și sociale. Dar iată cine sunt „oamenii de seamă” care au lăsat mărturii legate de aceste locuri: Andrei Mureșanu, Alexandru Odobescu, Alexandru Vaida-Voevod, Nicolae Iorga, Patriarhul Miron Cristea, George Matheiu (proprietarul primei tipografii în limba română), Prințul Carol al II-lea, George Coșbuc, Lucian Blaga, Matei Eminescu, Constantin Pavel (întemeietorul Operei Naționale Române din Cluj). Oarecum surprinzător și inexplicabil pentru mine, dintre „oamenii de seamă” lipsește cel mai important prozator al zonei, Liviu Rebreanu. Din punct de vedere istoric există două categorii de însemnări: unele făcute înainte de Marea Unire, în care este descrisă viața comunității românești în perioada în care Bistrița era oraș săsesc, iar zona se afla sub control maghiar, și alta, de după 1 decembrie 1918, când administrația a trecut în mâinile autorităților române. Din punctul meu de vedere mai interesante mi se par călătoriile românilor din regat în aceste ținuturi ale Austro-Ungariei, pentru că surprind emoția descoperirii noului, naționalismul autentic și patriotismul acestor oameni înstrăinați de țara mamă.

Alexandru Odobescu întreprinde în anul 1894 vestita sa călătorie în Ardeal, în timpul căreia îi trimite soției sale mai multe scrisori cu impresii de călătorie, în stilul său specific, mici poeme în proză, pe care le va publica mai târziu în revista *Con vorbiri literare*. Mircea Gelu Buta reproduce intențiile programatice ale autorului în momentul în care s-a decis să redacteze aceste însemnări: „... ținta acestor scrieri este de-a arăta evenimentele dramatice ale istoriei înconjurate de toate amănuntele vieții contemporane și locale... În acest fel ele își dobândesc prețul cel mare de a observa, nu atât sirul exact al faptelor reale, nu atât personalul netăgăduit ce a jucat un rol într-însele, ci, mai cu deosebire, culoarea locală, acel parfum al timpului trecut care strămută pe cititor în mijlocul întâmplărilor povestite, îi descrie localitățile ce le-au servit de scenă... Îl face părtaş la obiceiuri, la credințele, la viața publică și privată, la cugetările și la limba timpului și locurilor unde s-au petrecut faptele.” (pp. 58-59) Însemnările sale respectă cu strictețe planul anunțat. Este atent la tot ce se

întâmplă în jurul său, observă cele mai fine nuanțe de comportament și realizează o excelentă monografie a Transilvaniei în vremea în care aceasta era în componența Austro-Ungariei. Parcurge drumul de la Brașov la Cluj cu trenul. Se cazează la un hotel de lux, unde camera este la fel de scumpă ca la marile hoteluri din Paris, admiră buna rânduială a orașului, arhitectura, curățenia străzilor pe care circulă „tramvaie cu aburi”, dar simte și o evidentă ostilitate a localnicilor, în majoritate maghiari, față de români. A doua zi dimineață pleacă spre Bistrița cu un tren de provincie, a cărui viteză nu depășea viteza unei căruțe „trase de doi cai buni”. Drumul de la Bistrița până la Sâangeorgiul Român (ținta călătoriei) este parcurs în patru ore cu o trăsură închiriată. Bistrițean din tată în fiu, om care cunoaște foarte bine acest drum, Mircea Gelu Buta se pune în pielea oaspetelui venit din altă țară, care străbate acest drum pentru prima oară, încearcă să îi intuiască uimirea și încântarea în fața măreției locurilor care îi apar în cale. Renunță să mai citeze din însemnările scriitorului și face propria sa descriere a drumului într-un scurt fragment cu valențe de proză. Scrie Mircea Gelu Buta: „Șoseaua de munte, de toată frumusețea, l-a dus mai întâi prin două sate săsești în floritoare (n.n. Wallendorf și Iad), apoi, de-a lungul unor munți falnici, îmbrăcați în păduri de brad și împodobiți cu frumoase căsuțe românești din lemn. La Sâangeorgiul Românesc este așteptat de pedagogul Vasile Gr. Borgovan, care îl va prezenta familiei și intelectualilor din comună. Cu toții sunt indignați la culme de actele de violență ale ungurilor care, însă, nu prea îndrăznesc să vină prin zonă”.

În numai câteva rânduri, Mircea Gelu Buta reușește să transmită o idee despre pitorescul locului, caracterul oamenilor veniți cu bucurie și emoție să-l întâmpine pe marele scriitor din țara de dincolo de Carpați, dar și starea lor de spirit, indignarea colectivă în fața comportamentului arogant și adesea violent al etnicilor maghiari. În plus el lasă să se înțeleagă felul în care toate aceste impresii amestecate au fost percepute de către scriitor.

În *Cuvântul de preluire* care deschide volumul, președintele Academiei Române, Ioan-Aurel Pop, scrie că „Mircea Gelu Buta știe să ne arate, neostentativ și fără orgolii locale obsedante că Bistrița a fost plină de har prin pașii «oamenilor cari au fost» (cum ar fi zis Iorga), prin oamenii mari ai locului, dar și din ținuturile vecine ale Năsăudului, de văile dintre dealurile domoale sau de depresiunile de la poalele Carpaților Răsăriteni, presărate cu sate

rânduite după regulile grănicerești de odinioară". Este adevărat, stilul lui Mircea Gelu Buta este neostentativ și plăcut la citit, dar el este îmbibat de mândrie locală și acesta este elementul care îi conferă autenticitate și farmec. Pe tot parcursul cărții autorul încearcă să intuiască impresia celor veniți pentru prima oară la Bistrița (Odobescu, Iorga, Carol al II-lea) despre măreția naturală a locului și buna orânduire a satelor. Iar în cazul în care în însemnările de călătorie ale unora și altora apar nume proprii ale unor intelectuali de-aici locului sau oficialități administrative, autorul nu ezită să caute în arhive, în presa vremii și chiar în arhive de familie date inedite și revelatoare despre existența și activitatea acestor oameni, pe care le transformă în fișe biografice publicate de cele mai multe ori în note de subsol, dar și în corpul propriu-zis al lucrării. Acestea completează în chip strălucit informația pentru că, având informații atât de detaliate despre interlocutori, cititorul își poate imagina mult mai lesne substanța discuțiilor și atmosfera în care s-au derulat.

Tipărit pe hârtie cretată mată, cu copertă cartonată și supracopertă, cu semn de carte din mătase aurie, cu un *Cuvânt de prețuire* scris de președintele Academiei Române, cu o ilustrație abundantă care conține fotografii rare din timpul călătoriilor personajelor menționate în ținuturile Bistriței și Năsăudului, dar și facsimile ale unor documente de arhivă ori înscrисuri private, volumul lui Mircea Gelu Buta, *Urmăre unor oameni de seamă* este o apariție deosebită în peisajul nostru editorial. Este o carte esențială care întregescă imaginea unor personalități reper ale culturii naționale. Indubitabil, ea aduce mult profit de cunoaștere.

**Dictaturile trec, cultura rămâne.
Un nou demers din seria de restituiri
sub semnătura prof. dr. Mircea Gelu Buta¹**

Zorin Diaconescu*

Recentul volum a lui Mircea Gelu Buta, „Urme ale unor oameni de seamă”, publicat la Editura Școala Ardeleană, urmează o logică profundă și constructivă a istoriei noastre culturale recente. Să nu uităm că România a trecut printr-o jumătate de secol în care cenzura aplicată inclusiv culturii era o practică curentă și unanim acceptată a guvernărilor din acea vreme. Generațiile mai vîrstnice își amintesc cum clasicii literaturii noastre erau studiați trunchiat, de pildă Liviu Rebreanu era cunoscut doar prin romanele *Ion*, *Răscoala* și *Pădurea Spânzuraților*, restul operei sale rămânând un mare mister amintit doar în treacăt pentru elevii de liceu, iar George Coșbuc era prezentat, tot trunchiat, doar ca *poet al țărănimii*. Multe nume ilustre ale istoriei noastre literare nu erau pomenite deloc sau trecute în revistă sumar, doar fiindcă anumite aspecte ale vieții sau operei lor erau mai greu sau imposibil de împăcat cu propaganda oficială a partidului-stat.

Cenzura nu a fost aplicată doar în literatură, practic am avut de a face cu tendința devenită explicită la sfârșitul deceniului opt de a nivela întreaga noastră moștenire spirituală și a o înlocui cu percepțele extrase din discursurile numărului unu al partidului, la fel cum, într-o viziune faraonică a liderului amintit, satele urmau să dispară, făcând loc unor mahalale cu blocuri de locuit. Oficialitățile din acele vremuri de tristă amintire nu s-au sfiit să radă cartiere întregi, ciuntind astfel armonia arhitectonică a orașelor, pe care le înlocuiau cu sinistrele cartiere de blocuri lipsite de personalitate și construite în stilul neostalinist caracteristic epocii. Slujbașii acestei revoluții culturale nu s-au oprit

¹ *Răsunetul*, sâmbătă, 6 martie 2021.

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

nici în fața unor monumente istorice sau lăcașe de cult, care au fost făcute una cu pământul pentru a fi înlocuite de construcțiile megalomane ale regimului, ilustrând raporturile de forță din societatea care se numea comunistă și care era mai mult neo feudală.

Pe scurt, putem vorbi de o perioadă de vid cultural pe care în mod paradoxal unii contemporani o consideră o doavadă de patriotism. Nu este singura aberație care circulă în era post adevărului, este poate cea mai lipsită de rațiune, o construcție cu logica în bernă. Cineva era dator cu un răspuns și iată că acesta a venit. Fără a polemiza cu opinenții tacticii „pământului pârjolit” pe care urma să se ridice magnificul edificiu dedicat „omului nou”, doctorul bistrițean, Mircea Gelu Buta și-a propus de mult și a pus în operă în mai multe volume o firească reconstituire a acelei istorii pe care conducerile vremelnice ale societății au dorit-o uitată. În bună măsură este vorba de aspectul unei istorii locale, care prin profunzimea și semnificația faptelor prezentate depășește cu mult cadrul local, tinde spre național și universal, după cum arată în cuvântul de prețuire din prefata volumului „Urme ale unor oameni de seamă” academicianul Ioan Aurel Pop.

Reconstituirea cu acribie și atenție a acestor aspecte neglijate ale unor fapte culturale petrecute cu decenii în urmă constituie o restituire necesară în vederea însănătășirii mediului cultural pe care îl respirăm în prezent. Suntem convinși că multe din aceste fapte trecute sistematic cu vederea, ignorate cu bună știință, iar dovezile materiale adesea dosite sau chiar distruse, puține au scăpat cu greu de excesul de zel al autoritaților, dar ele fac parte în mod obligatoriu din moștenirea noastră culturală pe care suntem datori să o reconstituim din ceea ce a rămas, din amintiri, din documente, din mărturiiile oamenilor, pentru a o împiedica să dispară cu desăvârșire.

Putem spune că ne găsim la o răscrucă de drumuri pe care o parcurgem de trei decenii, o răscrucă care ne reduce pe făgașul firesc al culturii noastre, al unei culturi neîndreptățite de către un trecut de amără pomenire, în care adevărul istoric trebuia înlocuit cu unul prefabricat, întocmai cu intențiile propagandistice ale regimului.

Este adesea destul de greu să găsești documentele doveditoare, martorii oculari din ce în ce mai puțini și fragili, să exploatezi împrejurările încă

favorabile pentru astfel de reconstituiri și să redai cititorului ceea ce ani de zile a zăcut prin arhive sau a fost șters cu desăvârșire din memoria documentelor.

Este o muncă titanică, iar răsplata este deopotrivă. Nu întotdeauna astfel de încercări sunt încurajate de contemporani, nici astăzi, și nu toată lumea, toate autoritățile consideră că efortul de a păstra o moștenire spirituală este mai presus de interesele meschine ale momentului.

Diferența uriașă față de trecut este însă că în ziua de astăzi ne putem exprima liber și chiar dacă unii dintre noi nu sprijină această exprimare fără constrângeri, nu există vreun mijloc legal care să o interzică. Este deci o datorie de onoare pentru cei care doresc să vorbească în numele culturii să ignore aceste piedici mărunte față de cenzura din trecut și să își ducă discursul până la capăt. În această privință atitudinea și opera doctorului Mircea Gelu Buta sunt exemplare.

O carte importantă pentru bistrițeni: Mircea Gelu Buta – *Urme ale unor oameni de seamă*¹

Florin Săsărman*

Ca de atâtea ori în cursul ultimilor ani, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud a găzduit joi, 28 ianuarie 2021, în Sala de conferințe „Gavril Scridor”, lansarea unei cărți de excepție: Mircea Gelu Buta – *Urme ale unor oameni de seamă*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020. „Cu evocări precum cele dedicate lui Andrei Mureșanu și familiei Mureșenilor, lui Alexandru Odobescu, lui Alexandru Vaida-Voevod, regelui Carol al II-lea, lui Nicolae Iorga, Patriarhului Miron Cristea, lui George Matheiu, lui George Coșbuc, lui Lucian Blaga, lui Matei Eminescu și, în fine, lui Constantin Pavel, autorul ieșe bine din cadrul local și proiectează discursul său în plan național și chiar european” afirmă Prof. Dr. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, în „Cuvântul de prețuire” care deschide volumul.

Amfitrionul întâlnirii a fost Ioan Pintea, managerul BJGCBN. „Este o carte foarte bine construită, cu texte limpezi, cu foarte multe documente scrise și cu foarte multe imagini, dintre care unele sunt inedite sau cvasiinedite, foarte bine explicate și așezate în context istoric. Profesorul și doctorul Mircea Gelu Buta aduce, ca să spunem așa, la zi, aceste personalități și evenimente, și pentru acest lucru se folosește de cele mai noi descoperiri din arhivele bistrițene și din arhivele naționale.(...) Cartea este foarte bine documentată și, în cazul multora dintre personajele din ea, Mircea Gelu Buta, prin multele evenimente pe care le-a organizat de-a lungul anilor, a ajutat ca ele să fie evidențiate, să fie prezente în comunitate”, a spus Ioan Pintea în deschiderea lansării.

Prof. dr. Mircea Gelu Buta a vorbit despre activitatea de cercetare pe care a făcut-o pentru documentarea cărții, pe parcursul căreia a descoperit, de pildă,

¹ Răsunetul, vineri 26 ianuarie 2021.

* Florin Săsărman, jurnalist, cantautor român de muzică folk. Email: sasarmanf@yahoo.com

cu câte eforturi au fost realizate, de către bistrițeni, unele dintre monumentele reprezentative ale orașului (vezi statuia poetului Andrei Mureșanu). O atenție deosebită este acordată de autor imaginilor cu care sunt ilustrate diferitele subiecte. „Rolul acestor imagini rămase, încrăpătate și în fotografii, în piatră sau în bronz, este de a reduce în memorie trecutul, prezentul și, sigur, să ne clădim viitorul. Și, iată cum, peste timp, cele două statui ale lui George Coșbuc din Bistrița au unit două mari personalități ale literaturii române: D.R. Popescu în 1978 (acordând un interviu lângă statuia realizată de Romulus Ladea, n.n.) și, peste ani, Nicolae Manolescu, alături de Ioan Pintea, când dezvelesc acest frumos bust realizat de Ilarion Voinea, din curtea Bibliotecii Județene (...). „Am reînviat oameni și locuri din dorința ca și generațiile tinere care urmează să și le reamintească ...”, a punctat Mircea Gelu Buta.

Jurnalista Cristiana Sabău a privit lucrurile prin prisma profesiei sale. „Cred că domnul doctor Mircea Gelu Buta a dat dovedă de spirit jurnalistic și tot ceea ce găsim în această carte este rodul curiozității unui român care își iubește orașul și județul, locurile acestea în care mulți dintre noi ne-am născut. Lucruri pe care nu le știam, sau despre care aveam unele informații, le-am descoperit în cartea scrisă de domnia-sa, detaliate, cu documente, ca o adevărată operă a unui jurnalist serios. Și am citit-o cu multă plăcere!”, a spus Cristiana Sabău, care le-a sugerat autorităților să faciliteze prezența acestei cărți în fiecare dintre centrele de informare turistică din județ, pentru promovarea unui turism literar. Scriitorul Olimpiu Nușfelean l-a văzut pe Mircea Gelu Buta ca un „cavaler de cursă lungă a literelor, a literaturii, a cercetării. Este imbatabil, aş zice, mereu efervescent, mereu vine cu ceva nou și am remarcat întotdeauna motivația, determinarea de a face ceva pentru Bistrița și în plan cultural.” (Olimpiu Nușfelean) Despre eforturile făcute de medicul-scriitor Mircea Gelu Buta pentru Bistrița și bistrițeni a vorbit și Menuț Maximian. „Să ne amintim că spitalele noastre au acum și biserici și acest lucru î se datorează lui Mircea Gelu Buta și dimensiunii lui pentru ceea ce înseamnă sufletul (...) Mircea Gelu Buta vorbește în această carte cu documentele pe masă și știți că foarte mulți vorbim despre Bistrița și exagerăm de multe ori privind istoria Bistriței, fără a avea documente. Să ne amintim și de cele două cărți scrise de el despre români din Bistrița, scrise tot cu documentele pe masă”, a remarcat Menuț Maximian, care a relevat și valoarea literară a cărții.

În cursul evenimentului de la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud au mai vorbit Marius Bălan, fostul viceprimar Gheorghe Șanta (care a expus pe larg demersurile făcute de domnia-sa pentru salvarea casei în care a copilărit Andrei Mureșanu, subiect inclus de Mircea Gelu Buta în cartea „Urme ale unor oameni de seamă”) și arhitectul Mariana Michiu, care a condus lucrările de reabilitare a casei Andrei Mureșanu la începutul anilor optzeci.

Au fost prezenți la această lansare de carte și prefectul Stelian Dolha, primarul Municipiului Bistrița – Ioan Turc și Alexandru Pugna, fostul secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale.

În finalul evenimentului din Sala de conferințe Gavril Scridon a BJGCBN, scriitorul Cornel Cotuțiu a vorbit despre cea mai recentă apariție editorială semnată de domnia-sa, cartea „Opt”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca 2020 – noul volum de publicistică din seria „La noi”, a scriitorului beclenar.

În vitrinele din Sala de donații Nicolae Manolescu, bibliotecarele BJGCBN au amenajat o expoziție Nicolae Balotă, cu cărți și manuscrise din opera scriitorului, dar și cu cărți din biblioteca personală a acestuia, toate făcând parte din donația „Nicolae Balotă”, făcută pentru Biblioteca bistrițeană. Pe 26 ianuarie a.c. s-au împlinit 96 de ani de la nașterea scriitorului Nicolae Balotă.

Drumuri și popasuri bistrițene ale unor scriitori¹

Ion Buzași*

Mircea Gelu Buta, doctor și profesor universitar de bioetică creștină la Facultatea de Teologie Ortodoxă de la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, este autorul mai multor volume de specialitate și beletristică, membru Uniunii Scriitorilor din România. Este și autorul romanului autobiografic *Tabloul de absolvire*, una din cele mai frumoase cărți despre anii de liceu, care se poate alătura cunoștelor scrierii pe această temă: *Licean odinioară...* de Ion Agârbiceanu, *Cișmigiu et co. și Bună dimineața, elevi!* de Grigore Băjenaru, *Frumoasa risipă* de Teohar Mihadaș, *Scoli de Aurel Rău*, dar născut la Bistrița a înțeles că e o datorie morală pentru un cărturar umanist să cerceteze și să facă cunoscute tradițiile culturale și literare ale orașului. A început o muncă de documentare în „Arhivele Bistriței”. Cu acest titlu a editat o publicație (unele numere în colaborare cu arhivistul priceput șimeticulos Adrian Onufreiu), care printre altele, prezintă legăturile unor scriitori și oameni de seamă în acest burg de venerabilă tradiție culturală: Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Alexandru Vaida-Voevod, Constantin Pavel și alții.

„Oamenii de seamă” ale căror urme la Bistrița le identifică Mircea Gelu Buta sunt cei mai mulți născuți în frumoasa Țară a Năsăudului: Andrei Mureșanu, Alexandru Vaida-Voevod, George Coșbuc, George Matheiu, Patriarhul Miron Cristea, Constantin Pavel. Alții au venit sau au poposit la Bistrița, într-o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp, care a lăsat „urme” în existența lor: Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Matei Eminescu.

Sunt personalități despre care s-a scris mult, de aceea autorul s-a gândit să nu repete lucruri știute, ordonându-și evocarea în două secvențe: o succintă

¹ Publicat în *Convorbiri literare*, nr. 1/2022.

* Ion Buzași, Prof. Univ., Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia, Catedra de Pedagogie, Psihologie și Didactică. Email: ionbuzasi@yahoo.com

prezentare biobibliografică și legăturile cu Bistrița. La Andrei Mureșanu, după o prezentare a familiei Mureșenilor, adevărată dinastie culturală, se prezintă salvarea de la demolare a casei poetului și avatarurile amplasării statuii poetului, încheind cu momentul festiv al dezvelirii unui frumos bust în curtea Casei memoriale, operă a sculptorului, Alexandru Gavrilaș, cu ocazia aniversării bicentenare a nașterii lui Andrei Mureșanu. Tot așa sunt urmărite avatarurile statuilor lui George Coșbuc, până la cea mai recentă dezvelită în curtea Bibliotecii Județene din Bistrița ce-i poartă numele.

Evocarea lui George Matheiu aduce informații despre un harnic și priceput tipograf bistrițean, prieten al lui George Coșbuc, care a și tipărit câteva opere ale poetului. Al. Vaida-Voievod, omul politic cu un rol însemnat în făurirea Marii Uniri, face la Bistrița, la școli germane, temeinice studii umaniste. Constantin Pavel, originar din Prundu Bârgăului, este întemeietorul Operei Naționale Române din Cluj.

Din cea de a doua categorie a evocărilor: Alexandru Odobescu e prezentat ca om de școală și pedagog, colaborator la alcătuirea unor manuale cu dascălul bistrițean Vasile Grigore Borgovan, despre care cei mai mulți știu doar că i-ar fi împrumutat, prin sonoritate lui Caragiale numele ridicolului „pedagog de școală nouă”, Marius Chicoș Rostogan. Nicolae Iorga vine la Bistrița, împreună cu prim-ministrul Al. Vaida-Voievod să-l aducă pe calea cea bună pe „rătăcitul” prinț Carol, din cauza unui amor dezavuat de curtea regală, cu Zizi Lambrino, dar profită de ocazie și se adâncește în cercetarea Arhivelor Bistriței, și va publica ulterior două volume de documente cu acest titlu. Mezinul familiei Eminescu, Matei își petrece ultimii patru ani de viață la Bistrița și este înmormântat în cimitirul orașului.

Ca și celealte cărți alcătuite de Mircea Gelu Buta este și în aceasta, impresionant caracterul documentar, de la detaliate date de arhivă până la o iconografie atât de bogată, încât putem spune că este o reluare în imagini a paginilor evocatoare. De obicei, dezvelirea statuilor este însoțită în evocarea lui Mircea Gelu Buta cu emoționante discursuri omagiale rostite cu acea ocazie, dar semnalăm două regretabile omisiuni: în 1938, la dezvelirea statuui lui Andrei Mureșanu a rostit un frumos cuvânt omagial Episcopul Greco-Catolic de Cluj-Gherla, Iuliu Hossu, cu rânduri ce au rezonanță unor texte profetice: „Pe cărarea pregătirii plinirii vremii s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, a așezat în

cursul veacurilor prooroci, chemători cu glas dumnezeiesc, pentru a pregăti plinirea a ceea ce se pogora din cer și a formării sufletului nou. Și au venit vestitori cu glas de arhangeli ai judecății și ai dreptății lui Dumnezeu. Unul dintre aceștia (...) este Andrei Mureșanu, care este întemeiat pe credința lui Dumnezeu. De aceea glasul lui a răsunat neîntrerupt în sufletul neamului. Cuvântul lui a fost cuvânt de nădejde, cântare de leagăn, el a stăpânit toate sufletele de atunci încocace, a crezut în dreptatea lui Dumnezeu: *Preoți cu crucea-n frunte, căci oastea e creștină*, a strigat el. S-a cutremurat și cenușa înaintașilor în morminte... „ Iar la George Coșbuc, la dezvelirea statuii din curtea liceului ce-i poartă numele, cuvântul conjudețeanului său, Liviu Rebreanu, mare admirator al poetului „Firelor de tort”: „Bustul, care se înalță azi din dragostea intelectualilor de aici, e cea dintâi întrupare a memoriei lui Coșbuc. Era firesc și pios ca aici, în Năsăud, să-și găsească mai întâi o formă palpabilă iubirea pentru Coșbuc a întregului neam românesc; poezia lui Coșbuc de-aici și-a luat doar inspirația, din oamenii de-aici și din locurile acestea. Bustul din Năsăud are astfel mai mult decât semnificație de admirație: e iubire pentru iubire.”

Cartea este onorată de un „cuvânt de prețuire” al istoricului Ion Aurel Pop, președintele Academiei Române, care arată că prin complexitatea investigației, cartea depășește limitele localismului cultural. Ea are așa cum își dorește autorul un incontestabil rol pedagogic, pentru că „scoțându-i din uitare”, generațiile tinere vor înțelege valoarea educativ-patriotică a acestor evocări, „dându-le puterea să înfrunte viitorul”.

In Honorem Mircea Gelu Buta

Volum apărut la Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2021

Ştiinţă și credinţă¹

Tudorel Urian*

Am citit cu mare interes volumul de însemnări din primul an al pandemiei (2020), publicat de medicul (a fost vreme de mulți ani managerul Spitalului Județean din Bistrița), profesorului de bioetică al Universității Babeș-Bolyai din Cluj, istoricului și scriitorului Mircea Gelu Buta, sub titlul *Vremuri de molimă* (Editura Renașterea 2021). Mă interesa în cel mai înalt grad felul în care un mare credincios, dublat de un om de știință, a izbutit să armonizeze punctele de vedere și behaviorismele specifice acestor domenii, pentru mulți incompatibile (biserica și medicina), care au prilejuit unele polemici destul de aprinse în chiar intervalul de referință martie-octombrie 2020. Deloc întâmplător, pe coperta volumului este o fotografie a medicului, în cămașă albă, purtând pe figură o mască de protecție, ceea ce sintetizează foarte clar poziția sa dintotdeauna. Este un om de știință, care cunoaște și aplică toate învățăturile meseriei de medic, în deplină armonie și cu sprijinul moral pe care îl poate oferi credința ortodoxă. Dacă la noi, în vremurile de interdicții severe ale pandemiei, oamenii au fost scindăți, uneori brutal, pe baza unei logici de tip *sau-sau* (sau cu biserică, sau cu guvernul și, implicit, cu sistemul medical), Mircea Gelu Buta sugerează o logică de tip *și-și* (și respectarea normelor medicale, și utilizarea profilactică a plusului adus de credința religioasă la nivelul conștiinței potențialului pacient).

Fiind vorba de un jurnal intim, autorul nu pledează explicit pentru o soluție sau alta, nu încearcă să facă prozeliți în favoarea poziției bisericii sau a statului. El nu face decât să-și noteze consecvent știrile pe care le consideră semnificative, gândurile care îi trec prin minte, evenimentele internaționale care îl fac să-și pună întrebări și să reflecteze asupra unor chestiuni. Marele avantaj al unei asemenea scrieri este acela că ordonează într-o strictă ordine cronologică informații care poate că ne-au tulburat la un moment, dar le-am uitat ulterior sau despre care nu mai știm cu exactitate când au avut loc. Poate

¹ Viața Românească, 8 septembrie 2021.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

surprinzător, Mircea Gelu Buta folosește aproape exclusiv ziare italienești și franțuzești (*Le Point, Le Figaro, Corriere della Sera, La Stampa*, cărora li se adaugă postul de televiziune francez TV5) ca surse de informare pentru evoluția pandemiei și starea omenirii. Singura sursă românească este revista *România literară*, dar ea are în vedere cu strictețe informații culturale și cărți mai vechi sau mai noi care îi permit comentarea unor idei. Altminteri, nicio referire la disputa dintre reprezentanții bisericii și cei ai autorităților medicale de la noi pe seama restricțiilor impuse activităților religioase în momentele de vârf ale pandemiei. Lucrul este cu atât mai surprinzător cu cât notațiile acoperă și perioada pascală a anului 2020, când disputele polemice au fost la apogeu. Pe de altă parte, aproape toate notațiile ajung până la urmă, într-un fel sau altul, în zona religioasă (fie printr-o interpretare a conținutului lor, fie prin evocarea vreunei figuri marcante), ca în această știre despre faimosul virusolog Anthony Fauci: „Sosit în Europa să ia parte la Festivalul Sănătății, virusologul Anthony Fauci a declarat cu privire la molima mondială: «Vom reveni la normal înainte de Crăciunul 2021». Asta mă duce cu gândul la acele «ceasuri de voroavă» petrecute la Bistrița, pe terasa hotelului «Diana», cu Mitropolitul Bartolomeu, care povestea într-o seară de toamnă cum, la sfârșitul anilor 1940, țăraniștii susțineau că americanii vor sosi în cel mult trei luni, iar profeții liberali, mai sceptici, vorbeau de șase luni”. Mie, personal, mi-ar fi plăcut ca autorul, în calitate de medic să se concentreze puțin asupra declarației doctorului Fauci, a realismului ei sau a posibilului optimism exagerat, să spună cum văd el și colegii săi viitorul pandemiei, în locul nostalgicei evocări a IPS Mitropolitul Bartolomeu. Știu ce rol important a jucat IPS Bartolomeu în viața lui Mircea Gelu Buta (profesorul clujean i-a dedicat deja două cărți de evocare) și de aceea înțeleg perfect alunecarea spre o astfel de zonă a sufletului, într-un astfel de exercițiu de exprimare a gândurilor (și sentimentelor) celor mai intime.

Ca mod de redactare, jurnalul lui Mircea Gelu Buta seamănă cu cel al lui Gheorghe Grigurcu. În el nu se întâmplă mai nimic, nu sunt descrise contacte cu oameni, schimburi de replici la timpul prezent, autorul nu se angrenează în polemici și nu prea emite opinii despre evenimente aflate în derulare. Se simte o singurătate a autorului, poate firească în contextul restricțiilor impuse de pandemie. Până la urmă avem de-a face cu ceea ce s-ar putea numi un jurnal de idei, provenite din surse dintre cele mai diverse, inclusiv din propriile amintiri, comentate sau doar enunțate, care au însă meritul cert de a pune mintea cititorului la treabă pentru a găsi răspunsuri la întrebări pe care autorul le lasă în suspensie.

Din... „Timpuri interesante”¹

Elena M. Cîmpăn*

Când apărea în revista „România literară” (nr. 29-30/ 17 iulie 2020) „Jurnal de molimă”, pe zile, semnat de Mircea Gelu Buta, era lesne de bănuit că se configurează o carte nouă. Lucru care s-a și întâmplat.

Mircea Gelu Buta publică la Editura „Renașterea”, din Cluj-Napoca, „Vremuri de molimă”, cu Fragmente de jurnal, martie – octombrie 2020, și Addenda, eseuri pe aceeași temă, pandemia planetară. Jurnalul și eseul, ca specii literare, merg mâna în mâna. În jurnal, scriitorul este mai atent la întâmplările zilei, la ce se întâmplă cu ființa lui în mersul vremii, la informații și, inevitabil, se îndreaptă spre eseul, ca stadiu superior al textului, pentru că ideile nasc idei și, în încercarea de-a găsi o explicație la tot ce se întâmplă, linia de orizont, pe care simțim uneori că o atingem (o himeră) se îndepărtează tot mai mult. Iar când orizontul se află într-o zonă cu aer curat, cum e Colibița, la care scriitorul face referire de mai multe ori și unde petrece parte din carte, „Scade ziua și încep să se insinueze sugestiile toamnei, care aici, la Colibița, în vecinătatea lacului, le preced pe cele din Bistrița sau pe cele din Cluj...” (14 august), „În sfârșit, temperatura și lumina de toamnă care pun în valoare culori blânde precum cafeniul-roșcat și parcă mai multă liniște...” (1 octombrie), „Sfârșit de săptămână la Colibița, unde au trecut ploile și a încetat vântul, lacul sporind sentimentul de liniște și de toamnă deplină...” (10 octombrie), iar călăuză stau versurile lui Bartolomeu Anania, „Prind iar să mă răsfețe/ Noblețea de-a fi singur și dreptul la tristețe”, și când pandemia a însemnat „ți se ia spațiul și ţi se dă timpul”, iar „Timpul liber, fără îndeletnicirea literelor, e moarte” (cugetare latină), e de la sine înțeles că această carte, subiectivă, prin

¹ *Răsunetul*, vineri, 16 aprilie 2021.

* Elena M. Cîmpăn, Prof., poet, jurnalist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Filiala Bistrița-Năsăud.
Email: elenacimpan1967@gmail.com

specificul ei, e un spațiu deschis, de discuții, de provocări, ca un colocviu, la care suntem invitați să participăm.

„Vremuri de molimă” ne duce cu gândul la texte similare, cum ar fi „Dragostea în vremea holerei”, de G.G. Marquez, sau „La ce bun poeții în vreme de restriște”, al lui Fr. Hölderlin. Cuvântul „pandemie” a intrat de doi ani nu doar în vocabularul nostru fundamental, pe-o linie cu „masă”, „casă”, dar îl întâlnim și în titluri de carte, de antologii. S-a scris în/ despre pandemie, deoarece energii nebănuite, creatoare, prind puteri magice, când pericolul bate la ușă.

Dar, pandemia va trece în scurtă vreme. Cărțile/ operele vor rămâne. Mircea Gelu Buta evită să numească „pandemie” starea în care ne-am aflat, în universal, (prea rimează cu „paranghelie”, sau poate cu unele secții, precum „oftalmologie”, „cardiologie”...), și alege un sinonim, „molimă”, ce vorbește, la adăpostul lui „o”, în interior, despre o închidere în sine, despre o întoarcere la condiția umană. Și, aşa cum vom vedea din pagini de jurnal, „Il virus segna un ritorno al misticismo” (spune profesorul Piercarlo Grimaldi).

În 7 martie 2020, când își începe Mircea Gelu Buta jurnalul, lucrurile nu păreau să fie atât de lungi și de grele, mai exact, nimeni nu știa ce va fi. Veștile sunt contradictorii, Mircea Gelu Buta alege să stea cu ochii pe presa europeană, citește în „La Stampa”, „Le Point”, „Le Figaro”, „La Libre Belgique”, „Liberation”, „Le Parisien”, vești din Franța, din Italia, din Spania, de unde află cifre, aude voci care „cântă prohodul globalizării”, se înseninează când află că la Paris se aude cântatul păsărelelor, odată cu dispariția poluării, că pe străzi se plimbă rațe, că în Sardinia delfinii ajung aproape de porturi. Citește și „România literară”, și „Revista 22”, de la noi, urmărește postul „Trinitas” și selectează informații, dispariții, C. D. Zeletin, Pimen al Sucevei, Emilian Popescu. Ascultă muzică, valsuri de Victor Ivanovici, „Hora staccato”, a lui Grigoraș Dinicu, se uită la filme, evidențиind „Dincolo de nisipuri”, ecranizat, cu actori mari, după „Îngerul a strigat”, de Fănuș Neagu. În marele timp, pus la dispoziție de pandemie, Mircea Gelu Buta se întoarce la texte, la fragmente din Evanghelii, citează câteva dintre ele, Evanghelia după Matei, cu venirea Fiului Omului și corabia lui Noe, celebrele versete din Corinteni, „Dragostea este īndelung răbdătoare și plină de blândețe...”, acestea în schimbul interdicției de a merge la biserică, durere citită și resimțită frecvent, de-a lungul

unor pagini: „Mâine este Buna Vestire și am o strângere de inimă la gândul că nu voi putea merge la biserică”, „Aseară am privit la televizor Liturghia pascală de la Patriarhie slujită de Patriarhul Daniel și de doi episcopi vicari, iar la sfârșit ne-am aşezat la masă.”

Jurnalul din „Vremuri de molimă” e și un jurnal de lecturi. Scriitorul consemna în 9 iunie: „Vremurile acestea sunt foarte bune pentru lectură, inclusiv sub aspect climateric, întrucât e răcoare și căldurile verii întârzie.” Astfel, își fac loc în economia cărții lui Mircea Gelu Buta autori și cărțile lor, citate, gânduri, la concurență cu știrile desprinse din presa vremii. Cât scrie din acestea, ce rămâne în subconștiul scriitorului, măcinându-i trecerea prin pandemie, la ce se oprește în mod deosebit cel ce-și petrece timpul cu cartea/ziarul/jurnalul în față, vorbesc de preocupări și deprinderi ale unui medic, teolog și scriitor, așa cum este Mircea Gelu Buta.

Eseurile din partea a doua a cărții aşază în prim-plan câteva provocări, izvorâte tot din această perioadă tulbure, a pandemiei, și vin ca un fel de vindecare a primei părți: omul trebuie să-și amintească de vulnerabilitatea lui, oamenii spitalelor au manifestat jertfă în „încercarea planetară, imposibilitatea științei de a rezolva orice și „ridică din umeri „molima, trimisă de Dumnezeu ori de Diavol, vocația de a crede în Dumnezeu, concepte de „medici creștini” și „medicină creștină”, preoții, ca „doctori ai sufletelor”... Sunt luate în discuție concepte, precum „multiculturalism” și „corectitudine politică” și felul cum ele pot fi depășite, în sens de rămânere în urmă. De asemenea, este anticipată ideea că „o epocă ce a durat 30 de ani își ia adio”, prin această pandemie, și se ajunge, inevitabil, la previziunea lui Fukuyama, din „Sfârșitul istoriei”.

Pe tot parcursul cărții „Vremuri de molimă” se simte, exprimată sau subînțeleasă, o convingere, de care fiecare dintre noi am fost vizitați în ultimul an. Aceasta este „Nimic nu va mai fi aşa cum a fost”. Și nimeni nu poate spune că de-acum lumea se va întoarce la credință. Rămâne speranță sau, cum se încheie cartea lui Mircea Gelu Buta, „rămâne de văzut dacă oamenii vor înțelege că molima (...), care nu ar exista fără îngăduința lui Dumnezeu, este înțeleasă ca un avertisment pedagogic...”, în seria celor rostite de către Teodosie al Tomisului sau citite în „Memorii”-le lui Ion Vianu, despre tatăl lui, Tudor Vianu: „Toate astea sunt pentru păcatele noastre”.

Mai târziu, când cei ce nu au trăit pandemia vor citi cartea lui Mircea Gelu Buta vor avea un tablou realist al acestor „timpuri interesante”, numite eufemistic, de nedorit. Semne anunță că pandemia e pe sfârșit. Cealaltă, la care face referire scriitorul, pandemia de holeră, a fost în 1829, în vremea domniei lui Caragea. O alta, dacă va veni, să mai aștepte vreo două sute de ani, să ne revenim. „CV 19 este fiul megalopolisurilor, al societății spectacolului și al mobilității generalizate.” („Liberation”). Sunt de reținut multe adevăruri, pentru că jurnalul are un stil laconic, iar cuvintele sunt „tratate” de către scriitor cu măsură, cu pricepere, cu responsabilitate, chiar aşa, în vremea aceasta de criză, „care a lovit în mobilități enorme, reprezentate de migrație, turism, călătorii de afaceri”. Se vorbește de cele două cărți, pe care le au de ales țările lumii actuale – îndeosebi Statele Unite și cele din UE – și care sunt sănătatea publică, respectiv bunăstarea economică, greu de împăcat și de echilibrat”.

Noi, care nu jucăm cărți, dar citim cărți, alegem la momentul acesta „Vremuri de molimă”, ca fiind cartea câștigătoare.

Melancolia deloc întâmplătoare a unui sfârșit¹

Zorin Diaconescu*

În „*Vremuri de molimă*” autorul pledează pentru ideea că actuala criză nu este în primul rând sanitară, ci una morală, miezul problemei fiind nu molima în sine, cât atitudinea față de ea. Sfârșitul euforiei post-comuniste la care se referă autorul a început din păcate odată cu căderea zidului de la Berlin, cu scene de o asemănare uimitoare cu cele din legendara cetate a Troiei, doar că de data aceasta celebră întruchipare a calului, devenită între timp proverbială, nu a mai fost de natură materială, ci spirituală. Prăbușirea unui sistem, oricât ar fi de necesară sau justificată, produce un vid momentan care absoarbe și multe din rândurilele așezate de-a lungul timpului, în timp ce frenetica începutului duce la excese, se caută repornirea de la zero și acolo unde nu este cazul, acestea sunt erori inerente istoriei, dar nicio eroare nu rămâne nepedepsită.

Pentru România, comunismul real al republicii socialiste a însemnat în primul rând o maximizare a restricțiilor însoțită de minimizarea consumului, combinație greu de suportat, de unde și valul de entuziasm cu care a fost primită căderea dictaturii. Ne-am alăturat fără rezerve și cu forțe proaspete raiului consumatorist, singura problemă care a rămas ținea de diferență în puterea de cumpărare, atunci când ne măsurăm cu țările considerate bogate. De-a lungul anilor, doctorul Mircea Gelu Buta a avertizat prin cuvânt și faptă în legătură cu riscurile intrinseci unor reforme care vizau doar latura materială a existenței, neglijând-o pe cea spirituală sau lăsând-o pe aceasta din urmă la voia întâmplării. Sesiunile de comunicări desfășurate sub genericul „Medicină și teologie”, scările doctorului Buta avertizau deopotrivă că nu este suficient să tratăm doar trupul bolnavului, fără să ne ocupăm și de sufletul său.

¹ Răsunetul, luni, 10 mai 2021

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

A urmat criza care s-a manifestat în primăvara anului 2020 și care mai dăinuie, nimeni nu știe până când, iar omenirea a fost nevoită să își reconsideră prioritățile, să mediteze asupra modului de viață orientat spre consum, să-și amintească de valori pe care le-a crezut desuete și care au devenit peste noapte mai actuale ca oricând. Autorul urmărește desfășurarea evenimentelor pornind de la clubul select al statelor Europei occidentale, considerate un model de prosperitate și de democrație reală. Imaginele de paradis cu care ne obișnuise această parte a lumii se transformă treptat în coșmar, guvernele renomite pentru stilul lor permisiv de guvernare devin peste noapte restrictive, se întrec între ele în adoptarea unor măsuri de neimaginat doar cu puțin timp în urmă și lumea avea să constate că multe dintre aceste măsuri au fost tardive, sau ineficiente. Dușmanul nevăzut, un virus purtat peste toată planeta de nemaiîntâlnita noastră mobilitate avea să paralizeze economii și conștiințe, să genereze depresii și angoase. Măsurile preventive au sporit, a trecut de atunci un an, am câștigat unele bătălii, dar sfârșitul războiului este încă departe.

Pentru autor, dar și pentru noi a sosit momentul să ne punem întrebări în legătură cu ceea ce Mircea Gelu Buta numește *vocația credinței*. Credința nu oprește molima, dar ne învață cum să ne comportăm în astfel de împrejurări. Ne oferă capacitatea de a da o altfel de interpretare istoriei, dincolo de bilanțul contabil al pierderilor materiale. Deloc întâmplător autorul „*Vremurilor de molimă*” vorbește în această carte despre serbările noastre spirituale, transformate în prilejuri de desfătare care nu mai au nimic comun cu sensul inițial al sărbătorii. Contextul actual, iată, ne avertizează autorul, ne oferă prilejul să revenim la adevărata semnificație a acestor momente esențiale ale creștinismului, menită tocmai să ne fie de ajutor în clipe de restrîște. Acest prilej nu se oferă prea des, însă el este cu atât mai ușor ratat, atunci când ne lipsește profunzimea, când ne închipuim ca superficialitatea la care îndeamnă consumerismul este aplicabilă oriunde, că vor exista soluții simple și rapide de revenire la trecut.

Iată morala recentei cărți semnate de Mircea Gelu Buta: trecutul nu va reveni niciodată, dar este foarte important cum pregătim viitorul prin ceea ce întreprindem în prezent.

Biserica și Medicina, în vreme de pandemie¹

Menuț Maximinian*

Despre Mircea Gelu Buta trebuie mai întâi să menționăm faptul că viața lui se împletește în jurul a două profesii: este medicul care lucrează cu cei mai tineri pacienți cărora încearcă să le aline durerile, fiind pediatru, apoi cea de scriitor, propunându-ne prin cărțile lui o altfel de abordare a lumii. În perioada cât a fost manager al Spitalului Județean de Urgență Bistrița a realizat un lucru inedit: este ctitorul a trei biserici ce se află în incinta spitalelor din municipiu, fiind printre primii din țară care a realizat nevoia prezenței bisericii în viața pacienților. Apoi, a realizat un eveniment unic la nivel național, Simpozionul „Medicina și Teologie”, care aduce în fiecare an la Bistrița personalități marcante din medicină și teologie.

În calitate de cadru universitar la Facultatea de Teologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, îi apropie pe viitorii preoți de tainele Medicinei, știut fiind faptul că un om aflat pe patul de spital are nevoie atât de doctorul sufletesc, cât și de cel trupesc. Este doar o scurtă carte de vizită a ceea ce a făcut Mircea Gelu Buta, aflat, iată, la o nouă apariție editorială. Jurnalul intitulat „Vremuri de molimă”, apărut la Editura Renașterea a Mitropoliei Clujului, surprinde anul 2020 ce avea să schimbe viața noastră, a tuturor.

Punându-și aceleași semne de întrebare ca noi toti legat de apariția CoVid-19, Mircea Gelu Buta le structurează și analizează și prin ochiul medicului, precum și a scriitorului. Jurnalul debutează în martie 2020, atunci când își notează, pe 11, că numărul celor morți de coronavirus a depășit 600 în Italia, fiind, în același timp, ziua în care „s-au închis pentru două săptămâni toate școlile din țară”. Și aşa a început povestea cu școala online, pentru care eram total nepregătiți, atât autoritățile care nu au reușit să-i ajute pe copii cu tablete,

¹ Flacăra, 3-9 septembrie 2021, anul 21, nr.35(1013), p. 14

* Menuț Maximinian, scriitor, jurnalist, director al cotidianului Răsunetul din Bistrița.
Email: menutmaximinian@yahoo.com

cât și profesorii, unii dintre ei aflați la vârsta pensionării, cărora le-a fost greu să-și schimbe modul de predare, iar apoi copiii care au avut propriile lor metode de a nu fi atenți la ore. Rezultatele dezastruoase, în ciuda tuturor eforturilor, s-au văzut la examenele de absolvire.

Are dreptate Mircea Buta când recomandă să vorbim, în cazul pandemiei, de distanțare fizică, nu de distanțare socială, pentru că, chiar dacă nu s-au mai văzut față către față, oamenii, până la urmă, au socializat între ei prin rețelele de comunicare. Mircea Gelu Buta este un intelectual îmbisericit asumat și cred că jurnalul de față poate fi așezat sub semnul a ceea ce spunea Petru Creția: „*Dragostea este îndelung răbdătoare și plină de blândețe*”. Sărbătorile ne-au găsit, pentru prima dată, într-o altfel de comuniune, nu una fizică. „*Este Buna Vestire și am o strângere de inimă la gândul că nu voi putea merge la biserică*”, nota Gelu Buta, cel care a petrecut, la fel ca noi, sărbătorile altfel în 2020. Iată, de Paști, scrie în „*Jurnal*” că a urmărit Liturghia Pascală la televizor „*iar la sfârșit ne-am așezat la masă*”. A fost anul în care preoții au fost cei care au dus la casa credincioșilor anafura, în noaptea Învierii cu totii aprinzând lumânarea în propria casă, iar mai apoi am ieșit în balcoane sau curte și am cântat, din vecin în vecin, pentru a răsună cetatea – „*Hristos a Înviat!*”. Deși preoții au fost singuri, rugându-se pentru întreaga comunitate în fața sfintelor altare, Lumina a coborât din înaltul cerurilor, dându-ne din nou speranță.

Două luni mai târziu, pe 17 iunie, Gelu Buta nota: „*Am intrat astăzi, după trei luni, într-o biserică, m-am închinat la icoane, am spus o rugăciune... având sentimentul că trăiesc din nou o ordine firească*”. De normalitatea aceasta a legăturii dintre creștin și Sfânta Biserică, care la noi nu este doar una imaginată ci chiar fizică, aveam nevoie. La sărbătoarea Sfântului Ilie, autorul notează în „*Jurnal*”: „*Ca medic, afluența credincioșilor la biserici... trebuie să mă îngrijoreze, dată fiind ignorarea regulilor de distanțare fizică într-o perioadă în care contaminările cu morbul molimei au sporit în mod îngrijorător... În același timp, aş fi ipocrit dacă nu aş recunoaște că nu pot ignora toate aceste manifestări de credință creștin ortodoxă*”. Până la urmă, oamenii aveau nevoie de prezența bisericii în viața lor. „*Omul trebuie să și reamintească, mai ales în împrejurările pe care le trăim, că este vulnerabil și are mereu nevoie de asistență divină*”, spune Gelu Buta, cel care completează că „*Hristos este Medicul prin excelență; Doctorul sufletelor și al trupurilor*”. De multe ori, în pledoariile lui, Mircea Gelu Buta vorbește despre legătura dintre suflet

și trup, medicii zilelor noastre regăsind importanța conlucrării științei medicale cu a tainelor religiei.

Era perioada în care Gelu Buta își nota în jurnal 15.000 de morți în Italia, 10.000 în Spania, 8.000 în Franța, iar mai târziu, peste o lună, 100.000 în New York. Între aceste cifre ne-am gestionat fiecare cum am știut frica, nădăjduind în salvarea de la Cel de Sus. Și, în marea aceasta de întuneric, mai apărea câte o speranță, precum cea din Duminica Floriilor, în care Mircea Buta declara: „Păsările au început să cânte din nou la Paris, de când poluarea și zgomotul au scăzut foarte mult, și tot acolo se plimbă rațe pe străzi, în timp ce în Sardinia, de când traficul maritim aproape că a dispărut, delfinii ajung până în unele porturi”. Iată că, în locurile unde se retrage omul, natura, cu toate viețuitoarele ei, înfloresc.

Anul acesta de izolare a fost un an bun pentru lectură, aşa cum remarcă și autorul jurnalului, cel care inserează citate din cărțile pe care le citește în această perioadă. Atent la presa vremii, atât la cea din țară, cât și la cea din Italia, Spania sau Franța, Gelu Buta surprinde în „Jurnal”, din temele abordate de jurnaliști. Nu-i scapă nici frământările economice, notând, pe 14 iulie, faptul că Colosseumul nu mai avea decât 10% din cei 35.000 de turiști ce-l vizitau zilnic, iar muzeele Vaticanului au avut numai în luna iunie pierderi de 11 milioane euro.

Economia a fost la pământ, iar turismul paralizat, în Roma, din 1200 de hoteluri funcționând, în acea perioadă, doar 200. „*La aproape o jumătate de an după ce mai întâi s-a insinuat, iar apoi s-a arătat pretutindeni în lume, morbul CV-19, încep să apară și la noi atât păreri cât și mărturii, însă prea puține depășesc locul comun*”, scria în 22 august Mircea Buta. Despre apariția la televizor a fel și fel de păreri, mai mult sau mai puțin avizate, despre modul în care ne-am condus pe drumul veșniciei pe cei dragi, nemaivăzându-i la chip din momentul în care au ajuns la spital, despre rădăcinile acestui virus și mutațiile lui, despre vaccin s-ar putea scrie multe.

Acolo unde este îndoială, unde omul în suferință își agață firul vieții de o speranță, avem nevoie de specialiști care să ne încurajeze. „*Un medic îmbisericit ar putea fi socotit ca făcând parte din aleasa tagmă a intelectualilor iconici, a acelei specii de intelectuali formați deopotrivă ca doctori de suflete și ca doctori de trup, cu alte cuvinte, cu preocupări și competențe deopotrivă pământești și cerești*”,

In Honorem Mircea Gelu Buta

declară Mircea Buta. Într-adevăr, unde lucrezi pomenind mereu, prin rugăciuni, puterea divinității, totul stă sub semnul nădejdii.

Am trecut cu toții prin această perioadă grea și se pare că încă lucrurile nu s-au așezat. „*Rămâne de văzut dacă oamenii vor înțelege că molima prin care trecem la nivel planetar, care nu ar exista fără îngăduința lui Dumnezeu, este înțeleasă ca un avertisment pedagogic de îndată ce ea țintește cel mai tare în petreceri, mobilitate extremă și în refuzul de accepta anumite constrângeri, refuzul smereniei deghizat sub multe expresii, în frunte cu protestele și petrecerea Revelioanelor în stradă*”, declară Gelu Buta.

Cartea lui Mircea Gelu Buta poate fi citită și în cheia moralității, pentru că, dincolo de criza sanitară prin care am trecut, de apariția acestui virus care a venit în vremuri în care am uitat parcă de misiunea noastră pe pământ, ne-am îndepărtat din ce în ce mai mult de credință. Viitorul va sta tocmai în revenirea la structurile sănătoase din viața noastră, la regăsirea cărării celei drepte de care ne-am îndepărtat alergând după idoli deșerți.

Mircea-Gelu BUTA

Amintirile unui student la Medicină

JUNIMEA

Volum apărut la Editura Junimea, Iași, 2021

Medicii noștri¹

Daniel Cristea-Enache*

De-a lungul anilor, am observat că unii dintre cei mai buni cititori de literatură și critică literară sunt medicii. Regretatul Dan Setlacec, Leonida Gherasim, Fane Boeraș, Arina Vinereanu sunt numai câteva nume de cititori împătimiți de literatură clasică și contemporană, intelectuali în sensul „vechi” al termenului, frecventând muzeele, mergând la Teatru și Operă, „consumând” cultura nu dintr-o necesitate profesională, ci dintr-una personală. Acestei categorii de medici iubitori de cultură ii aparține și Mircea Gelu Buta, autorul unui volum definit chiar de titlul său: *Amintirile unui student la Medicină*. O prezentare pe una dintre clapete ne dă o idee asupra realizărilor lui: a urmat Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași, și-a luat doctoratul la Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj (interesant că Hațieganu apare și ca personaj în carte), a condus Spitalul Județean de Urgență Bistrița și ține cursuri ca profesor universitar la Cluj. A publicat numeroase volume, nu numai de specialitate, ci și de beletristică, fiind membru al Uniunii Scriitorilor din România. Pe scurt, e vorba despre un medic-scriitor.

Volumul arată un memorialist înzestrat, chiar dacă autorul nu poate „evada” mereu din limbajul profesiei sale. Iată un exemplu de fragment mai greu accesibil profanilor în radiologie, printre care mă număr: „Examinarea radiologică, la copil, prezintă câteva particularități: în primul rând, este vorba de expunerile curente la razele Röntgen, care, atât în radioscopie, cât și în radiologie, reprezintă cantități apreciabile pentru volumul somatic al copilului; o radioscopie pulmonară atrage absorbtia a 200-300 mr (1 r = 0,01 Gy), iar un minut de iradiere radioscopică include administrarea a 2-3 r, ceea ce ridică dozele de iradiere, de exemplu la un examen digestiv, până la un total de 10-15 r.” (p. 102). Urmărind „din afara” demonstrația medicului specialist, vom

¹ *România Literară*, Anul LIII, nr 30/2021.

* Daniel Cristea Enache, critic și istoric literar român contemporan.

Email: danielctisteaenache@yahoo.com

da din cap pretinzând că am înțeles-o: „De aici rezultă necesitatea înlocuirii, pe cât posibil, a radioscopiei cu radiografia, în special la examenul radiologic pulmonar al sugarului și copilului mic.” (p. 102). Asemenea pasaje sunt totuși rare în carte, ceea ce face ca lectura în ansamblu să nu fie îngreunată prin folosirea unui registru tehnic și a unui jargon medical. Autorul se achită bine de ceea ce promitea în titlul cărții, și anume propriile amintiri de student medicinist, într-un Iași evocat cu melancolie și cu o anume seriozitate ardelenească. Împărțită în capitole relativ scurte, materia volumului este ordonată cronologic, de la începutul studiilor la Medicina din Iași la finalul lor, după șase ani plini și grei.

Viața de student e rememorată minuțios și, aşa zicând, temeinic, ca și cum autorul și-ar fi luat notițe, cu zeci de ani în urmă, despre cursurile audiate, profesorii de la catedră, fiecare disciplină în parte. În loc de a fi capricioasă și selectivă, memoria afectivă este aici organizată și riguroasă, aplicată asupra experiențelor de student medicinist și formării în ambianța universitară. Mircea Gelu Buta a citit cu creionul în mână și ceea ce s-a scris despre istoricul unor discipline medicale, despre activul Universității și componența catedrelor, în timp, făcând fișe extrem de bine documentate ce coboară până în epoca interbelică și dincolo de ea. În câteva rânduri, deplâng efectele teribile ale epurărilor comuniste din 1947, 1948 și din anii următori, când veritabili savanți și întemeietori de școală au fost eliminați de la Catedră, scoși din Academie, marginalizați și umiliți. Pe de altă parte, fără să o „teoretizeze”, rememorează lucrurile bune făcute în timpul regimului comunist precum dezvoltarea unor secții și construirea unor spitale noi. Este instructiv, din această perspectivă, că și studiile superioare făcute de autor, chiar în acești ani de student medicinist pe care îi rememorează și îi detaliază cu farmec, sunt dintr-o perioadă istorică pe care ne-am obișnuit să o legăm strâns, prea strâns, de ceaușismul dominant după 1971. Chiar dacă noxele ideologiei unice pătrund în interiorul universităților și, într-un rând, personajul nostru, Tânăr, este supus încercărilor de racolare de către Securitate, UMF Iași, cu profesorii și asistenții ei, reprezentă o adeverată citadelă a științelor medicale. Într-o scenă sugestivă, un înalt activist comunist va primi îngrijirea unor somități chemate de urgență: cel care îl ține de mâini, pentru a-l susține pe suferind, este chiar Ion Iliescu, pe atunci prim-secretar la Iași, iar activistul moare, fără ca memorialistul să simtă mai târziu nevoia unor acuze anticomuniste care nu-și aveau rostul și locul aici.

Definitorie este, în construcția cărții, nevoia fostului Tânăr de modele, mentorii, maeștri pe asprul drum al medicinei care înseamnă nu numai profesionalism, ci și un fel de evoluție continuă, de învățare permanentă. Autorul ne convinge că marii specialiști învață mereu, inclusiv la vîrstă deplinei consacrări în domeniul lor; și că progresul științelor nici nu lasă, de altfel, o alternativă medicilor pasionați de disciplina lor. Ca să fii un medic bun trebuie să citești continuu și să te ții la curent cu nouățile, uneori spectaculoase, din aria profesiei tale. Dar dincolo de această performanță prin continuă învățare și asimilare, autorul e aproape fascinat de figurile de medici „fără de arginț”, oameni nu numai ai *meseriei*, ci și ai unei etici profesionale ilustrate exemplar. Iată un asemenea medic portretizat după cum merită: „Profesorul Vasile Costinescu a ajuns cunoscut în comunitatea medicală datorită intervențiilor chirurgicale făcute în premieră la Iași și a fost iubit de pacienți pentru nenumăratele gesturi caritabile. Și-a câștigat renumele de *doctor al săracilor*, pentru că obișnuia să le dea bolnavilor nevoiași bani de drum sau pentru a-și cumpăra medicamente. De ziua lor, de Paști sau de Crăciun, pacienții internați în secția O.R.L. aveau parte de o masă festivă oferită de profesor. Credința în Dumnezeu după care s-a ghidat mereu în viață l-a ajutat să depășească momentele de cumpănă ale unei cariere cu multe necunoscute. Ne-a prezentat odată la curs cazul unui pacient cu o tumoră imensă în zona gâtului. A fost dus în sala de operație pentru efectuarea traheotomiei. În timpul manoperei, bărbatul a intrat în stop cardio-respirator. A început să fie resuscitat, însă cu toate șocurile electrice, nimic n-a funcționat. Pe monitor se vedea o linie continuă. A trecut aşa aproape o oră, după care pacientul și-a reluat respirația. Fratele acestuia era pe hol, având o carte de rugăciuni în mână... *Cu toții ne-am dat seama că Dumnezeu a intervenit*, a comentat profesorul. Se considera norocos că nu i-a murit nici un copil pe masa de operație, chiar dacă de multe ori trebuia să lucreze *în orb*, existând perioade în care curentul electric se întrerupea foarte des și medicul trebuia să opereze bazându-se doar pe simțurile sale, neavând imagine din interiorul corpului bolnavului.” (pp. 127-128). În carte sunt mai multe portrete de medici ce și-au onorat profesia și oferă în continuare un model viu celui care îi evocă.

Cu unele ingenuități stilistice, când autoruliese din sfera memorialistică propriu-zisă și descrie tablouri de natură, alteori mai greu accesibilă, cum spuneam, atunci când limbajul e unul de strictă specialitate, cartea lui Mircea Gelu Buta se citește cu placere și cu folos intelectual.

Iașii anilor '70¹

Tudorel Urian*

Mircea Gelu Buta este, fără îndoială, o personalitate de referință a municipiului Bistrița. Vreme de câteva decenii a fost directorul Spitalului Județean, este profesor universitar dr. la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, de ani buni organizează un colocviu de bio-etică, la care participă nume uriașe din lumea medicală românească, personalități ale Bisericii, scriitori de referință, a scris el însuși cărți care s-au bucurat de un impact considerabil (printre cele mai recente dintre ele *Urme ale unor oameni de seamă* consemnează probele trecerii unor călători celebri prin Bistrița (Alexandru Odobescu, Carol al II-lea etc). Tot Mircea Gelu Buta este și coordonatorul excelentei serii de publicații *Arhivele Bistriței*, care recuperează pagini uitate sau neștiute din istoria orașului și povestea oamenilor care au contribuit cu ideile și faptele lor la formarea identității sale de astăzi.

Foarte recent, Mircea Gelu Buta a publicat o carte oarecum surprinzătoare, date fiind preocupările sale înalt savante: *Amintirile unui student la Medicină*, despre anii săi universitari petrecuți în capitala Moldovei, Iași, în anii '70 ai secolului trecut. Autorul are harul să îmbine cu multă măiestrie melancolia duioasă a omului de azi, cu optimismul și curiozitatea studentului de acum 5 decenii, care descoperă cu uimire și încântare locuri de legendă, oameni noi, un climat cultural cu mare greutate în istoria civilizației românești, colegi care îi vor deveni prieteni pe viață și deloc în ultimul rând, marea dragoste, pe însăși soția sa actuală.

Întoarcerea în timp este totală. Cu zâmbetul pe buze și o lacrimă în colțul ochiului, autorul redescoperă Iașii cu emoția și atenția Tânărului abia ieșit din adolescență de acum cinci decenii. Fiecare nouă întâlnire este perfect

¹ *Acolada*, anul XV, nr. 9 (166), septembrie 2021.

* Tudorel Urian, profesor, critic literar, doctor în filologie. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Email: tudorelurian@hotmail.com

consemnată în memoria sa. Știe precis locul în care fiecare personaj a intrat în viața sa, felul în care arăta fizic, cum era îmbrăcat, care au fost primele replici pe care le-a rostit. În cazul profesorilor pe care i-a avut atenția sa a fost și mai activată, el făcând și câte un scurt rezumat al primelor cursuri la care a asistat.

Există mai multe tipuri de amintiri în cartea lui Mircea Gelu Buta. Unele care țin de descoperirea Iașilor și de specificitatea culturală a acestei capitale a spiritualității românești în anii 1970. Altele care sunt mici omagii aduse profesorilor săi.

Toți sunt citați cu nume și prenume, fiecare cu specialitatea lui. Autorul este atent să consemneze în cazul fiecărui câteva dintre elementele esențiale de prinse de la cursurile sale, astfel încât eventualii specialiști în domeniul medicinei să-și poată face o idee despre metodele și nivelul la care ajunse în școala românească de medicină în anii 1970. Foarte interesante sunt notațiile despre trăirile Tânărului student (emoția descoperirii unor locuri de legendă, prin care s-au perindat pașii unor titani ai culturii și istoriei naționale (Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Kogălniceanu etc.), emoțiile și chiar teama în fața unor profesori foarte exigenți și a examenelor la materiile acestora, relațiile cu colegii, spiritul de glumă și atmosfera vesel-tristă de la cursul festiv, banchetul final și momentele de despărțire de viața universitară. Un episod intercalat, fără legătură cu anii de școală, dar prezentat în aceeași notă nostalitică, dar și precisă, este cel al efectuarii stagiuului militar, tot la Iași.

Cinstit cu sine și cu cititorii săi, autorul nu ezită, atunci când e cazul, să se prezinte pe sine în situații stânjenitoare, la limita penibilului. Ceea ce la vremea respectivă l-a făcut, probabil, să roșească de rușine nu mai este după 50 de ani decât o nostalgică notă de umor. Iată, de pildă, această întâmplare cu profesorul său de oftalmologie Petre P. Vancea jr.: „Mama profesorului era ardeleană, fiind înrudită cu familia Iuliu Maniu. Aflasem că una dintre mătușile sale era farmacistă în orașul Năsăud și era prietenă cu familia unchiului meu, Vasile Buta, fost prefect al județului Năsăud din partea Partidului Național Țărănesc. După vacanța de iarnă, la un stagiu practic, i-am transmis profesorului salutări de la mătușa Miță. Aceasta m-a privit zâmbind și mi-a răspuns: „*Las-o Gelule să se odihnească în pace... A murit săraca acum doi ani...*” Văzând că m-am rușinat, profesorul a continuat: „*Uite, ia și servește o țigară*”. Și mi-a dat oferit un pachet de Kent. (...) Rar am întâlnit atâtă empatie față de cei

din jur. Avea îclinație față de științele exacte: matematică, fizică, spre lucrurile precise și, în același timp, avea o stare de libertate, de aproximație în a-și consuma timpul". (pp. 124-125)

Cumva previzibil, dat fiind faptul că însemnările sale conțin o semnificativă componentă sufletească, niciun personaj care apare în carte nu are trăsături negative. Nu apar episoade de invidii între colegi, cuțite înfipite pe la spate, profesori care să poarte sâmbetele studenților. E posibil să fi existat, dar spiritul superior al lui Mircea Gelu Buta nu a avut ochi pentru aşa ceva. Până și o încercare de racolare a sa de către temuta Securitate este relatată cinstit, dar neutru, rece, fără să-și asume merite de erou, dar și fără să aducă mari acuze celor care și-au încercat sansa cu el. Mai degrabă un soi de naivitate benignă a naratorului se desprinde din întregul fragment.

Pe scurt, în anul doi de facultate a fost convocat la o discuție de ofițerul de securitate care se ocupa de instituție. După obișnuitele cuvinte introductory, exasperat puțin de faptul că ținta sa se cam codea, ofițerul se hotărăște să ia hățurile în mâini. Iar de aici, să-l urmărim pe Mircea Gelu Buta: „— Tovarășe student, instituția pe care o reprezint se numește Securitatea Statului, iar eu am datoria să culeg informații despre studenții străini./ Am început să transpir. Mă confruntam cu o situație pentru care nu eram pregătit. Rulam prin minte diverse motive pe care le-aș fi putut invoca să-l refuz. Niciunul nu mi se părea inspirat. Într-un final, cu un nod în gât, am spus ceva de genul:/ – Nu pot... Știți eu îmi petrec majoritatea timpului la bibliotecă.../ – Unii dintre străini pot avea probleme psihice, afective, fizice, vă pot deranja de la învățăț, nu se dădu bătut omul din fața mea./ (...) / – Știți, dacă ceva nu o să mi se pară în regulă, o să încerc să vă anunț, căutai eu un răspuns ambiguu./ Bine!... Dacă dorești să-mi comunici ceva, anunță-mă prin tovarășa secretară a facultății. Dânsa știe unde să mă găsească./ Am înțeles!... spusei ușurat.” (p. 51).

Mult mai interesantă și mai plină de înțelesuri este discuția pe care autorul a purtat-o acasă, cu tatăl său, pe marginea acestei încercări de racolare: „— Prin anii '50 mi-a fost dat și mie să aleg. Era în joc postul de director în Prefectură. Voi erați mici. Mama ta nu lucra. Nu aveam alte venituri, dar aveam eroi în viață, oameni care au rezistat, martiri. Prezența lor mi-a eliminat scuza lașității de-o clipă./ – Și?.../ – Și am rămas un an fără serviciu./ – Să mă las de facultate?/ – Nici vorbă. Nu fi naiv. Du-te liniștit înapoi și vezi-ți de treabă. Eu

In Honorem Mircea Gelu Buta

nu cred că te va mai căuta cineva.../ Și aşa a fost. Nu m-a mai căutat nimeni, niciodată..." (pp. 52-53)

Cartea lui Mircea Gelu Buta, *Amintirile unui student la Medicină* este o frumoasă frescă a vieții universitare ieșene din anii 1970, un omagiu adus dascălilor care ne-au făcut să fim ceea ce suntem și o sublimă reverență făcută vîrstei de 20 de ani a fiecăruia dintre noi. Este cu adevărat o placere să o citești.

O călătorie în propria interioritate¹

Zorin Diaconescu*

În volumul „*Amintirile unui student la Medicină*”, Mircea Gelu Buta îndeplinește o căutare care devine cu trecerea timpului tot mai clară și care ne face să înțelegem adevaratul scop al existenței. Autorul evită prudent nostalgiile uzuale unor rememorări din prisma deplinei maturități, atât intelectuale, cât și emoționale. Suntem prin lectură martorii consolidării unor repere, ai unor procese de limpezire, ezitările anilor de început se transformă în cristale limpezi ce alcătuiesc o viziune unitară, coerentă, îndreptată spre permanențele unei culturi zbuciumate și totuși mereu învingătoare.

Ca orice Tânăr pe care destinul l-a plasat sub o dictatură, studentul la medicină Mircea Gelu Buta nu poate evita sentimentele rebele, firești vârstei și ocupației, chiar dacă menirea unui medic este de a vindeca pacienții, orice ar fi ei, chiar și dictatori sau unelte ale acestora. Pe de altă parte, victoriile adevărate ce-i vor fi hărăzite sunt cele cucerite prin studiu, o performanță pe care nici un regim, oricât de pervers ar fi fost el, nu a reușit să o substitue și nici să o controleze. Satisfacțiile care nu întârzie să se arate sunt comunicate ritualic familiei, prin tehnologia anilor ’70 din secolul trecut, adică o con vorbire telefonică cu taxă inversă, purtată dintr-o cabină a unui oficiu de regulă aglomerat, un mediu menit să sporească emoțiile, dar și bucuriile, străine utilizatorilor de telefoane inteligente din ziua de azi.

Din evocarea unei studenții consumate în anii șaptezeci nu poate lipsi serviciul militar, obligatoriu atunci, în urma doctrinei unei armate populare, identificabile cu națiunea și evident obediente față de comanda politică. De data aceasta studentul la medicină Mircea Gelu Buta are noroc: unitatea sa este repartizată să facă figurație în filmul istoric „*Ștefan cel Mare*”, o experiență care îi va oferi amintiri pentru tot restul vieții. Fin observator, autorul recunoaște

¹ Răsunetul, joi, 6 octombrie 2021

* Zorin Diaconescu, scriitor, jurnalist. Email: zorin.diaconescu@gmail.com

misticările la care fusese supusă aşa zisa epopee cinematografică națională, pentru a fi în concordanță cu enunțurile politice ale conducerii, dar aceste observații dispar printre întâmplările boeme care însotesc în mod obișnuit producția unui film, autorul fiind în ultimă instanță viitor medic și nu critic de artă.

Așa cum armata era obligatorie, din memoriile unui student al acelor ani nu poate lipsi fabuloasa localitate „2 Mai”, respectiv „Vama Veche”, acea parte a litoralului ignorată sistematic de unica agenție de turism a statului, frecventată însă ritualic de crema intelectualității, încât orice vacanță petrecută acolo se transformă într-un eveniment și apoi într-o amintire de neuitat.

Doar în zona aceea a unei relative libertăți față de ideologia cazonă a regimului, se putea naște un panseu de genul: „*Dacă nu ar fi existat regimul comunist, nu s-ar fi văzut țărani la mare și actori la ședințe*”. Unde mai pui că la Vama Veche se practica nudismul, o mică rebeliune culturală după standardele rigide ale regimului impus de sovietici.

Formarea unui medic este un proces complex, iar studenția constituie doar o parte a acestui proces complicat. Amintirile din studenție ale doctorului Buta conțin pe lângă pagini frumoase de memorialistică și un îndemn constant la înțelepciune și un teribil avertisment: existența noastră înseamnă și o provocare morală, un examen al vieții care rămâne de obicei neconsemnat în biografiile oficiale, dar care este decisiv în privința orientării destinelor între bine și rău, între a fi și a nu mai fi om. Acest examen este poate cel mai greu și este la fel de dificil într-o dictatură și într-o democrație. Autorul nu rostește acest avertisment în mod explicit, însă memoriile sale implică acea coborâre în sinele nostru, unde nu mai este cu putință să trișăm și unde proba morală este la fel de dificilă atunci sau acum și aşa va fi cât va dăinui omenirea.

Un flux al memoriei¹

Elena M. Cîmpăn*

Memoria involuntară, apărută la Proust („Involuntary memory”), odată cu „În căutarea timpului pierdut”, face obiectul scrierilor cu caracter (auto)biografic, este principala sursă de inspirație în opere ce se construiesc în jurul unor amintiri. Noua carte a lui Mircea Gelu Buta, „Amintirile unui student la medicină”, continuă călătoria începută în „Tablou de absolvire” (unde era vorba despre liceu), cu anii de facultate, petrecuți la Iași. Fresca „Trepte spre desăvârșire”, expusă în holul central al Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa”, din Iași, a constituit, se pare, „prăjitura” memoriei, care, odată văzută, l-a făcut pe scriitor să redescopere „gustul” anilor de studenție. Ani ce, de-acum, se constituie în Arcadia, acel tărâm al fericirii absolute, despre care se exclamă, cu bucurie „Et in Arcadia ego !”

Odată molipsit de farmecul acelor vremuri, stăpânit de nostalgie, scriitorul își amintește și povestește, la persoana întâi singular, dar și la persoana întâi plural, ca un fel de voce a generației, a unui timp, într-un joc de la solitar la solidar, despre secvențele trăite, ce devin capitole de sine stătătoare în carte, ordonate logic, marcând sentimentele care îl încearcă: „îmi revin tot mai des și mai des în memorie”, „gândul mă duce”, „și poate nu strică să reamintim”, „și dintr-o dată amintirea mi-a apărut...”

Este posibilă o asemănare a lui M.G.B. cu James Joyce și al său „Portret al artistului în tinerețe”, cu aspecte din viața personajului Stephen Dedalus. (Joyce a scris „Oameni din Dublin”, Mircea Gelu Buta a scris despre oameni din Bistrița. Așteptăm un alt „Ulise”.) Amintirile studentului la medicină sunt senine, încărcate de bucurii, retrăite pe măsură, ceea ce ne arată că perioada

¹ Răsunetul, sămbătă, 22 iunie 2021

* Elena M. Cîmpăn, Prof., poet, jurnalist, membru al Uniunii Scriitorilor din România, președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Filiala Bistrița-Năsăud.
Email: elenacimpan1967@gmail.com

petrecută la Iași nu a fost umbrită de plecarea de acasă, de la Bistrița, de dorul de casă. Medicul și scriitorul M.G. Buta își amintește și reconstituie fiecare eveniment cu migală, cu rigoare, cu importanță pe care a avut-o, ca un fel de elogiu adus „anilor de formare” (Goethe), ce împletește existență, cunoștințe, gânduri, dragoste, într-un buchet cu parfumul Iașilor de altădată, după principiul „adevărul, calea și viața”, fiecare având un rost bine stabilit.

Cartea începe și se termină, după modelul narațiunilor circulare, cu drumul ce duce spre Iași („când am coborât din trenul accelerat, care venea dinspre Timișoara, în Gara Iașilor, cu sentimentul că nu mai văzusem niciodată orașul de pe malurile Bahluiului...”), și cu întoarcerea la Bistrița, prin repartiție, la Spitalul Județean. „Amintirile...” lui M.G.B. sunt frumoase evocări. Ale orașului, numit „al celor șapte coline”, fostă capitală a unei țări, ale profesorilor, îndrumători, de diferite specialități. Cartea este și o trecere în revistă a cursurilor de la medicină, din cei șase ani de studiu, trecând prin anatomie, genetică, microbiologie, laboratoare, practică în clinici, cu accent pe sentimentul încercat prima oară în fața corpului uman, de analizat os cu os, fir cu fir, de la prima naștere, de la prima operație de hernie: „După ce-am avut de-a face cu oase, cadavre, eprubete, microscopie, culturi bacteriene și.a., am început să vedem lucrurile din perspectiva omului viu cu multiplele lui probleme de sănătate.” Admirabile sunt fragmentele care îi descriu pe unii profesori, cu minuțiozitate: „un bărbat mic de statură, pleșuv, cu o bonetă trasă până deasupra sprâncenelor de sub care se iveau doi ochi albaștri, care te priveau pătrunzător. Purta un halat bine scrobit, lung până aproape de glezne, a cărui culoare albă contrasta cu luciul negru al pantofilor. Era acel gen de profesor ce respira propria materie, într-un mod care îmbina pasiunea și rigoarea, iar în mijlocul acestei combinații se odihnea o corectitudine care te uimea.”

Mircea Gelu Buta contribuie la portretul său (tot în linia Joyce, „Portret al artistului...”): „Mă simt legat de acest oraș, iar imaginile care îmi trec prin față sunt dintr-o perioadă în care eram sortit să-nvăț și să iubesc, adică să birui prin viață”, iar apoi „Eram totuși un spirit cuprins de nobila aventură a cunoașterii” pentru „o carieră cu multe necunoscute”. A știut de la bun început că medicul pansează, iar Dumnezeu vindecă. Si scriitorul scrie despre toate acestea.

În fresca literară, scrisă după patruzeci de ani, sunt prezente, cu prospetime, de parcă timpul ar fi rămas în loc, multe dintre trăsăturile acelei vremi, cum ar fi, de exemplu, serviciul militar pentru studenți, drămuirea bursei de studiu, masa la cantină, taberele la Costinești (marea e privită prin ochii lui Baudelaire: „Om liber, totdeauna îți va fi dragă marea” sau ai lui Cioran: „Marea, nesfârșit comentariu la Ecclesiast”), elemente din folclorul studențesc (cum restanțierii erau examinați în acceleratul Iași- București). Dar, deasupra tuturora se ridică „sala de lectură”, minunatul loc de petrecere a timpului, până Tânziu în noapte, adormind căteodată cu capul pe masă, de obiceală, pentru că studiul era ca o „a doua natură” a devenirii umane. Sunt atât de multe detalii în cartea aceasta, încât lasă impresia că memoria este vie, că nimic nu s-a pierdut, nu s-a estompat, de parcă totul ar fi fost consemnat, spre neuitare, într-un caiet sau într-un colț de gând nestins. De la versurile cântecelor studențești, de la serenade, de la informații despre statuile Iașului, „mângâiate cu privirea”, până la clădiri (Bolta Rece, Vila Sonet), și poeți (sunt amintiți Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu, Emil Brumaru). Imaginea culturală a locului este întregită de biserici, de Teatrul Național, de Copou, de scurtele excursii prin împrejurimi, la mănăstiri, la locuri de agrement, într-o frumoasă armonie a studiului cu relaxarea.

Pentru a ajunge la acel respectat „domnul doctor”, care știe că astăzi „în boală se angajează și sufletul, agravând-o sau ușurând-o”, medicul – scriitor Mircea Gelu Buta era „optimist și cutezător, asemenea unui navigator cu privirea țintită spre nordul devenirii noastre.” Și acest nord s-a ivit, ca-n „Muntele vrăjit”, al lui Thomas Mann, pentru că opera se termină în septembrie, acel septembrie „ce miroase într-un fel inconfundabil, ca un pat nupțial, ca un strugure, ca o pernuță de copil, ca o tentație”, după experiența la înălțime, pe Masivul Rodnei, înainte de a sosi la Bistrița.

„Amintirile unui student la Medicină”, scrisă de Mircea Gelu Buta, este o frumoasă călătorie prin timp, prin viață, prin corpul uman, un răspuns la întrebarea cum am devenit medic, un supliment al carnetului de student, numai cu note foarte bune.

• *Prof. Dr. Mircea Gelu Buta* •
Articole

Clinică Medicală • Bioetică •
Medicina și teologie • Istorie, societate, cultură •
Gânduri către tineri

A. Clinică Medicală

Tusea cronică și astmul la copil¹

Mircea Gelu Buta*

Tusea cronică diurnă / nocturnă reprezintă, alături de durerile abdominale și sindromul de vărsături, cauzele cele mai frecvente pentru care copiii se adresează serviciilor de pediatrie. În fața acestui simptom atât părinții cât și medicii reacționează de foarte multe ori cu neliniște și măsuri excesive. Scopul acestei lucrări este de a trece în revistă principalele cauze care o pot genera pentru ca în final să fie adoptată cea mai adecvată conduită terapeutică.

1. Aspecte practice

Nu există un consens pentru a defini tusea cronică, iar opiniile diferă în funcție de:

- Perceperea simptomelor de către părinți
- Disconfortul produs copilului bolnav (întreruperea somnului, limitarea efortului, perturbarea activităților școlare etc.)
- Perceperea „culturală” a simptomului de către medic (vârstă medicului, sexul, specialitatea medicului: generalist, pediatru, pneumolog, ORL-ist, alergolog, serviciu de urgență, internist de adult)
- În afara unor patologii precum: mucoviscidoza, dischinezia biliară primitivă, astmul bronșic nefrata și tusea psihogenă, se pare că tusea cu

¹ Lucrare susținută la Conferința Națională Astmul Bronșic la Copil, Cluj-Napoca, 10-12 aprilie 2003.

* Mircea Gelu Buta, Prof. Univ. Dr. UBB Cluj-Napoca, email: butamircea@yahoo.com

adevărat cronică reprezintă o entitate rară, în realitate fiind vorba de o tuse acută care se repetă.

- Tipul relației medic-familie. În această situație, sarcina medicului este dificilă, pentru că de cele mai multe ori familia este convinsă că tusea este dăunătoare plămânlui. Dacă puterea de convingere a medicului lipsește, asistăm deseori la un „*vagabondaj medical*” care va genera trenarea simptomului și suprasolicitarea serviciilor medicale.

2. Abordarea medicală a simptomului tuse

Pentru abordarea corectă a tusei suntem obligați să ne întoarcem la principiile fundamentale ale profesiei.

a) Anamneza

- Se va stabili cu exactitate: caracterul acut sau cronic al tusei, existența unui context infecțios febril acut / persistent.
- Caracterul tusei: seacă, umedă sau mai întâi seacă și apoi productivă.
- Comportamentul copilului în familie (dacă vorbește tare și mult), pentru că o voce răgușită ne poate face să ne gândim la „*suprasolicitarea vocală*”.
- Dacă tusea este asociată cu alte simptome: teren atopic; antecedente familiale atopice de primul grad (rinite alergice, dermatite, astm bronșic); wheezing nocturn după accesele de tuse, în timpul sau la sfârșitul efortului fizic; stridor laringian; încărcare bronșică (tuse productivă și expectorație); simptome digestive (grețuri, vărsături, diaree).
- Orarul tusei: după culcare, în primele ore de somn, dimineața.
- Modul de îngrijire: familială, colectivitate.
- Dacă părinții sunt fumători și cantitatea de țigări pe zi (> 20 țigări/24 h)

b) Inspectia: vizează modul de comportare al copilului și al părinților. O familie agitată, posedând un dosar medical consistent, denotă neliniște și labilitate psihică. Uneori, medicul va căuta să fie intimidat prin prezentarea unor probe înregistrate pe telefonul mobil sau bandă magnetică.

c) Examenul clinic va urmări:

- Identificarea unui retard statural și / sau ponderal. Ca regulă generală absența acestora reprezintă un element liniștitor.
- ! *Un copil cu mucoviscidoză poate avea la debutul bolii o greutate normală.*
- Se va insista asupra identificării deformațiilor toracice, cianozei, hipocratismul digital, semne de atopie etc.
- Percuția și auscultația pulmonară
- Examen ORL cu consult de specialitate în caz de dubiu (rinoscopie anterioară, fibroscopia naso-faringelui și laringelui).
- Examenul radiologic toracic nu reprezintă o manoperă complementară, ci face parte integrantă din examenul clinic. Se va cere o examinare simplă postero-anterioară, iar la cea mai mică suspiciune un clișeu în inspir și expir pentru a elibera suspiciunea unui corp străin intrabronșic.

Radiografia toracică de profil este utilă pentru a analiza mai bine regiunea retrocardiacă. Topografia unei opacități parenchimatoase poate fi apreciată prin semnul „*siluetei*”: orice opacitate care șterge conturul cardiac este localizată anterior.

d) Examene paraclinice

Indicarea acestora depinde de rezultatele interogatoriului examenului clinic și radiografiei toraco-pulmonare.

Bilanțurile clinice periodice au rolul de a preîntâmpina efectuarea examenelor paraclinice inutile. Ex: în fața unor infectii ORL recidivante, la un copil a cărui dezvoltare staturo-ponderală este satisfăcătoare, chiar dacă a făcut două sau trei bronșite sau faringe, acestea sunt însotite întotdeauna de o bronșită infraclinică. De aceea este inutil să cerem o explorare imunologică amănunțită sau să căutăm un reflux gastro-esofagian.

În practica curentă nu trebuie omise valoarea diagnostică a tratamentelor de probă: bronhodilatatoare (mai ales inhalarea de β_2 mometownice, pentru tusea ca echivalent al astmului; modificatori ai motricității gastrice și pilorice pentru tusea din refluxul gastro-esofagian; înlăturarea alergenilor (acarieni, fanere de animale), poluanții domestici (tabagism pasiv).

e) Etiologia tusei cronice la copil

Tabelul I. Etiologia tusei la copilul sub vîrstă de 1 an

Etiologie	Examinări
- Infecții neonatale	- RT, CRP, TS, hemocultura
- Infecții pulmonare	- RT, ex. biologice
- Anomalii de arc aortic	- RT, esofagogramă
- Fistulă traheo-esofagiană izolată	- esofagogramă, bronhoscopie, TMD
- Chist bronșic	- idem
- Tulburări de deglutiție	- tranzit baritat eso-gastric-duodenal în dinamică
- Mucoviscidoză	- RT, dozarea clorului în sudoare
- Reflux gastro-esofagian	- test terapeutic, esofagogramă
- Tabagism pasiv	- anamneză, probă terapeutică

* RT – radiografie toracică; CRP – proteina C- reactivă; TS – tablou sanguin; TDM – tomodensitometrie.

Tabelul II. Etiologia tusei la copilul cu vîrstă între 1 – 6 ani.

Etiologie	Examinări
- Infecții ORL și/sau bronșite recidivante	- anamneză, ORL, RT
- Bronșiolite	- anamneză, examen clinic
- Tusa convulsivă	- anamneză, TS, serologie
- Sinuzite maxilară (acute, subacute, cronice)	- ORL, Ex. radiologic
- Hipertrofie amigdaliană și adenoidite	- ORL, nasofibroscopie
- Obstrucție ORL cronică	- anamneză, ORL, fibroscopie
- Sindrom imunodeficitar	- anamneză, Ex. clinic, biologie
- Malformații bronhopulmonare	- RT, TDM, IRM, angiografie
- Sechele de atrezie esofagiană	- anamneză, endoscopie
- Alergie respiratorie	- anamneză, TC, IgE
- Astmul copilului (tusea „echivalent de astm”).	- anamneză, TC, test terapeutic
- Reflux gastro-esofagian	- anamneză, TOGD, pHm, ecografie
- Corp străin în arborele respirator	- anamneză, Ex. clinic, RT
- Tabagism pasiv	- anamneză, probă terapeutică

* RT – radiografie toracică; TS – tablou sanguin; TDM – tomodensitometrie, IRM- rezonanță magnetică, TC – test cutanat, pHm – pH-metrie.

Tabelul III. Etiologia tusei la copilul cu vîrstă de peste 6 ani

Etiologie	Examinări
- Sinuzite maxilară (acute, subacute, cronice)	- ORL, Ex. radiologic
- Dilatații bronșice	- anamneză, RT, TDM, scintigrafie

Etiologie	Examinări
- Tumoare de mediastin	- RT, TDM
- Malformații bronhopulmonare	- RT, TDM, IRM, angiografie
- Dop de cerumen	- Ex. clinic
- Alergie respiratorie	- anamneză, TC, IgE
- Astmul copilului (tusea „echivalent de astm”).	- anamneză, TC, test terapeutic
- Reflux gastro-esofagian	- anamneză, TOGD, pHm, ecografie
- Disfuncție laringiană episodică	- anamneză, BDV, endoscopie
- Tuse psihogenă	- anamneză, Ex. clinic, RT, EFR
- Tabagism pasiv	- anamneză, probă terapeutică

* RT – radiografie toracică; TS –tablou sanguin; TDM – tomodensitometrie, IRM- rezonanță magnetică, TC – test cutanat, pHm – pH-metrie, EFR – explorări funcționale respiratorii, TODG – tranzit eso-gastro-duodenal, BDV – curbă debit-volum.

f) Orientarea diagnostică a marilor etiologii

Situată cea mai des întâlnită o reprezintă tusea recidivantă din cadrul infecțiilor intercurente, datorită „imaturității imunologice” a copilului. În completarea datelor anamnestice și examinărilor clinice și paraclinice, vîrstă copilului furnizează un element de orientare diagnostică prețios (tabelele 1,2,3).

De exemplu: sub vîrstă de un an, cele mai frecvente diagnostice posibile sunt: mucoviscidoza, tusea post-bronșiolitică, refluxul gastro-esofagian, tabagismul pasiv. Frecvența infecțiilor recurente și tusea care le acompaniază sunt determinate de frecvențarea precoce a colectivităților.

Pentru practica medicală curentă este mult mai utilă discutarea câtorva cauze frecvente, responsabile de producerea tusei la copil:

- Infectii ORL (rinosinuzită, adenoidită)
- Cauze bronșice (astm, alergii respiratorii)
- Reflux gastro-esofagian
- Astmul postbronșiolitic
- Tabagismul pasiv
- Corpi străini bronșici
- Sechele de atrezie esofagiană
- Tusea echivalentă (cu) astm. (Yentl Syndrome)
- Tusea psihogenă
- Cauze asociate

Refluxul gastro-esofagian reprezintă alături de scurgerile ORL posterioare și astmul bronșic una din cauzele frecvente de tuse la copil. Aceste etiologii izolate sau asociate sunt responsabile de tusea cronică a sugarului și copilului.

Această intercorelare dintre patologia respiratorie și cea digestivă superioară se explică prin faptul că arborele respirator și tractul esofagian întrețin relații anatomică și funcționale strânse, de unde și comutarea conceptului „*unitate funcțională eso-pulmonară*”.

Într-adevăr, dezvoltarea embrionară a acestor două organe este legată printr-o origine anatomică comună, intestinul primitiv și cavitatea cutiei toracice. Semnul clinic evocator care este regurgitația poate fi absent în 50-70% din cazuri, ceea ce a dus la enunțarea conceptului de Reflux Gastro-Esofagian tăcut „*RGE-tăcut*” (1)

Tabloul clinic al RGE

Tuse productivă accentuată de decubitul dorsal fără periodicitate anuală. La sugar, datorită diametrului mic al căilor aeriene, pot fi ascultate raluri subcrepitante. Radiologic: pot fi situate focare bronho-pulmonare sistematizate la nivelul lobului superior (sugar) sau lobului mediu (copilul mare). Sindromul laringian la sugarul mic ridică suspiciunea unei traheomalacii asociată cu RGE. Laringitele recidivante pot constitui exprimarea clinică ORL a RGE.

Relațiile între astmul bronșic și RGE

Sunt complexe și reciproce.

Astmul favorizează RGE prin două mecanisme:

- distensia toracică și coborârea diafragmului antrenează o scurtare a esofagului abdominal și modificarea joncțiunii eso-gastrice
- creșterea presiunii abdominale în momentul tusei și diminuarea presiunii intratoracice sunt responsabile de mărirea gradientului de presiune abdominalo-toracic și favorizează procesul de aspirație gastrică.

RGE – poate agrava un astm bronșic, acționând ca un factor exacerbant al hiper-reactivității bronșice prin stimularea repetată a receptorilor, datorat microinhalărilor repetitive. Teofilina care scade presiunea sfincterului esogastric și mărește reacția acidă, în mod paradoxal nu agravează

simptomatologia astmului indus prin RGE. Ea este contraindicată doar în cazuri rare, în care astmul nu poate fi echilibrat din cauza persistenței RGE (2)

Fiziopatologia relațiilor între RGE și tusea cronică

Aspirațiile masive de conținut gastric sunt rare și se referă în mod special la copiii cu afectare neuro-psihică care prezintă severe tulburări ale deglutitionii. Relația de cauză-efect între RGE și pneumopatia de aspirație este în aceste cazuri ușor de stabilit, iar confirmarea chirurgicală este destul de obișnuită.

Micro-inhalatiile repetitive de lichid gastric sunt mult mai frecvente și pot provoca sau agrava o inflamație și o hipersecreție bronșică. Ele survin la sugarul în decubit. Punerea în evidență a acestor micro-inhalatiile se bazează pe pozitivitatea scintigrafiei esofagiene, care este o tehnică costisitoare și lipsită de sensibilitate. Micro-inhalatiile mai pot fi dovedite prin studiul spălăturii alveolare, prin cercetarea macrofagilor încărcați în grăsime. Această tehnică este invazivă și puțin specifică; prezența macrofagilor nu prejudiciază etiologia inhalării; cale falsă prin tulburarea deglutitionii sau inhalarea secundară cu RGE.

Punerea în evidență a unui reflux eso-bronșic se bazează inițial pe lucrările lui Mansfield și Stein; apoi pe cele ale numeroaselor echipe. Acest reflex vagal eso-bronșic de bronhoconstricție ar fi consecutiv stimulării receptorilor sensibili între altele la aciditatea care ar fi situată în mucoasa esofagului inferior; instalarea de HCl diluat la acest nivel (test de Bernstein modificat) antrenează o bronhoconstricție și acest răspuns este în general observat la astmaticii cu esofagită. Acest mecanism ar fi mult mai frecvent responsabil de tuse cronică decât micro-inhalatiile. (1)

Explorarea RGE în fața unei tuse cronice

Întrucât manifestările clinice enunțate mai sus nu sunt specifice RGE, problema cu care medicul se confruntă va fi în primul rând de asemenea diagnosticul de RGE și în al doilea rând de a demonstra că acesta este responsabil de manifestările clinice prezentate la copil.

După referințele medicale opozabile pH-metria esofagiană de lungă durată este examenul de alegere pentru diagnosticul de RGE acid, la copii având un simptom sau o afecțiune ale căror cauze obișnuite au fost eliminate

și a cărei natură poate suspecta un reflux gastro-esofagian, chiar în absența vârsăturilor sau regurgitațiilor.

PH-metria esofagiană pe 24 de ore comportând o înregistrare nocturnă și două perioade post-prandiale este într-adevăr cel mai bun examen pentru a stabili diagnosticul de RGE.

Pentru a fi considerată ca interpretabilă, pH-metria trebuie să cuprindă informații cantitative și mai ales procentajul de timp trecut, la un pH inferior de 4%. În egală măsură este important să cunoaștem numărul de refluxuri mai mare de 5 minute; durata celui mai lung reflux, și dacă este necesar să avem informații despre clearance-ul esofagian; într-adevăr, când timpul necesar pentru ca pH-ul să redevină normal este important, acesta poate evoca leziuni de esofagită. Dacă pH-metria este patologică, ea trebuie să fie urmată de o endoscopie eso-gastrică, care permite vizualizarea directă a intensității esofagitei.

PH-metria permite stabilirea unei relații cauzale între tuse și RGE, punând în evidență o relație temporală între cele două manifestări. Pentru aceasta este indispensabil ca pH-metria să fie însotită cu un marker de evenimente; pacientul semnalează apăsând pe un buton apariția unei tuse și apare un reper pe traseul pH-metric. Când reperul evenimental precedă în mod repetat RGE, tusea este cu adevărat responsabilă de episoadele de RGE; când RGE-ul precedă tusea, rolul său declanșant pare important; în sfârșit episoadele de tuse și episoadele de RGE pot surveni în mod perfect independent, fără ca nici o legătură de cauzalitate să poată fi stabilită între cele două.

Unii autori au raportat interesul pH-metriei cu canalele duble, permitând în același timp o înregistrare distală la nivelul esofagului inferior, dar în egală măsură proximală la nivelul gurii esofagiene, mai ales în interpretarea simptomelor ORL. Acest interes este remis în cauză de alți autori.

Tranzitul eso-gastro-duodenal (TEGD) la ora actuală mult descris, chiar lipsit de sensibilitate și de specificitate, păstrează totuși un interes la sugarul sub un an, căci permite o vizualizare anatomică a filierei eso-gastrice. Aceasta este în special interesant pentru diagnosticul de compresiune extrinsecă traheală printr-un arc vascular aortic anormal sau printr-un chist bronhogenic, cât și pentru cercetarea malpoziției cardiotuberozitare sau herniei hiatale. De asemenea permite în egală măsură punerea în evidență a unei tulburări de deglutiție cu o cale traheală falsă și poate fi completată prin cercetarea fistulei esofago-traheale. Poate arăta semne indirecte de esofagită (anomalii ale

esofagului, îngroșarea pliurilor mucoase, ulcerații parietale mai mult sau mai puțin profunde etc.)

Examinarea mai permite aprecierea vitezei de golire gastrică, care deseori este încetinită la sugar, contribuind prin aceasta la frecvența RGE. În sfârșit, chiar dacă nu este vorba de un examen bun, pentru diagnosticul de RGE, putem totuși să considerăm că are o anumită valoare atunci când se depistează un RGE urcând spontan până la treimea superioară a esofagului. În concluzie, această examinare prezintă un interes la sugar, în primul an de viață.

Scintigrafia esofagiană permite cercetarea RGE responsabilă de contaminări bronhopulmonare acute prin micro-inhalății. Totuși, această tehnică este lipsită de sensibilitate; într-adevăr, chiar când micro-inhalățiile sunt puternic suspectate clinic, scintigrafia nu este pozitivă decât la aproximativ un sfert din cazuri. În caz de pozitivitate, frecvența contaminărilor rămâne scăzută (< 4 %) din cauza nivelului foarte scăzut de radioactivitate, în momentul inhalățiilor minime. Pe de altă parte, acest examen este foarte scump și lipsit de standardizare.

Ecografia esofagiană permite diagnosticarea RGE și depistarea unei malpoziții cardiotuberozitare. Ea trebuie realizată pe o durată de cel puțin zece minute, copilul ingerând în prealabil o cantitate suficientă de lapte sau lichid neacid. Survenirea episoadelor de tuse, în momentul vizualizării unui RGE la ecografie, este puternic evocatoare a unei relații între ambele evenimente. Totuși, negativitatea ecografiei nu exclude un RGE și dacă suspiciunea clinică este puternică este indispensabil să se recurgă la pH-metrie.

Manometria esofagiană permite precizarea mecanismului fizio-patologic al RGE, măsurând tonusul sfincterului inferior al esofagului și propagarea undelor presiunii esofagiene. Acest examen costisitor și complex nu este realizat decât ca două intenție în caz de RGE, în special în cazurile severe de RGE sau rebele la tratament.

Totuși cea mai bună dovdă a responsabilității RGE, în etiopatogenia tusei cronice rămâne eficacitatea tratamentului anti-reflux asupra manifestărilor respiratorii și reapariția simptomelor în momentul opririi acestuia.

g) Tratamentul tusei legat de un RGE

Odată stabilit diagnosticul de RGE și apoi stabilită o relație temporală între RGE și tusea prezentată de copil, tratamentul medical trebuie pus în practică. Strategia terapeutică trebuie să urmeze recomandările stabilite recent de ESPAGN (European Society for Pediatric Gastroenterology and Nutrition). Prima măsură constă în a explica părinților cu scheme anatomicice simple mecanismul de RGE și responsabilitatea sa în cazul tusei. Este important de a-i asigura de caracterul tranzitoriu al afecțiunii atunci când nu există anomalii anatomiche. Adeziunea părinților la tratament este indispensabilă, căci este vorba de un tratament constrângător și prelungit.

Tratamentul va începe cu măsuri igieno-dietetice; tratamentul pozițional care era preconizat anterior (copilul culcat pe burtă ușor în proclivă) este la ora actuală abandonat din cauza riscurilor mărite de moartea subită, inexplicabilă a sugarului (MSIN). Acesta trebuie să fie culcat în decubit dorsal în proclivă moderată (aproximativ 20 min.) și va primi o alimentație îngroșată (mucilagiu, lapte „anti-regurgitație”, a cărui îngroșare variază după marcă: amidon de orez, roșcoave, porumb sau cartofi. Îngroșarea biberoanelor este eficace asupra simptomelor clinice, dar nu pare să modifice frecvența refluxurilor observate de pH-metrie. Aceasta este cu adevărat legată de faptul că îngroșarea biberoanelor crește durata golirii gastrice, care este deja lungă la sugar.

Medicamentele folosite sunt prokinetice cu prescriere ca primă intenție. Cisapridul (Prepulsid[®]) sau Domperidonul (Motilium[®]) sunt agenții cei mai eficace. Cisapridul nu trebuie să fie prescris prematurilor, la copii având o patologie cardiacă congenitală sau dobândită (mai ales dacă există o alungire a spațiului QT) și copiilor având o anomalie a bilanțului hepatic. Nu trebuie asociat cu următoarele medicamente: imidazele, macrolide, antiproteaze, diphemanil și anticoagulante orale. Din cauza tuturor acestor restricții de utilizare, domperidonul este la ora actuală prescris ca primă intenție cu administrarea de 1 mg/Kg/zi, repartizat în trei prize în timpul meselor. Antiacidele sunt asociate cu prokineticile, alginatelor (Gaviscon[®]), sunt utilizate în mod obișnuit. Ele constituie un gel protector care tapetează bolul gastric și împiedică iritarea esofagului în momentul RGE. Alginatelor se administrează la sfârșitul mesei și seara la culcare. Ele pot fi în general stopate, după o lună de tratament prokinetic, atunci când RGE este suficient controlat. În caz de

esofagită asociată, un anti-H₂ (Ranitidina) trebuie să fie prescris în plus timp de 6-8 săptămâni. Omeprazolul nu trebuie să fie prescris la ora actuală numai în caz de esofagită rezistentă la un tratament anti- H₂ bine condus.

Problema duratei tratamentului rămâne încă dezbatută. La sugar, el este de obicei prescris până la vîrsta mersului, apoi este oprit pentru a preciza evoluția manifestărilor respiratorii. La copilul mai mare, tratamentul trebuie să fie continuat cel puțin trei luni.

Dacă simptomele recidivează, trebuie realizată o nouă pH- metrie, care, dacă și ea este pozitivă, impune reluarea tratamentului pentru șase luni suplimentare. Se poate ajunge la o situație în care copilul are recăderi la fiecare stopare terapeutică și atunci pare preferabil după mai multe luni sau ani să se propună o intervenție chirurgicală.

Tratamentul medical pare mult mai eficace la copiii, având manifestări respiratorii fără hiper-reactivitate bronșică (HRB). În caz de HRB asociată RGE, trebuie prescris un tratament anti-inflamator inhalant în asociere cu tratamentul anti-RGE, pentru o durată prelungită de trei luni. Aceasta este schema terapeutică obișnuită în astmul sugarului.

Este posibil în egală măsură, ca în ciuda unui tratament medical bine condus, tusea să persiste la fel ca RGE. Atunci trebuie căutați alți factori favorizați asociați (diskinezie traheobronșică, deficit imunitar, alergie debutantă, mucoviscidoză, factori nefavorabili înconjurători). Va fi făcută o pH-metrie sub tratament și se va pune problema unui tratament chirurgical. Totuși este din ce în ce mai rar la oara actuală să vezi un tratament anti-reflux medical, postural și dietetic eșuat, căci terapiile medicale sunt din ce în ce mai specifice, bine tolerate și eficace.

h) Tratamentul chirurgical al RGE în tusea cronică

Tehnica clasică este intervenția fundoplicaturii Nissen, care constă într-un manșon al marii tuberozități gastrice în jurul părții distale a esofagului. Manșonul este incomplet pentru a evita senzațiile de disfagie la alimentația solidă. La ora actuală este posibilă realizarea tratamentului chirurgical prin celioscopie; Simptomele respiratorii dispar în mai mult de 80% din cazuri, dacă pH-metria a fost pusă în evidență o relație temporală între RGE și simptomele respiratorii înaintea intervenției. Această nouă posibilitate nu trebuie totuși să

lărgescă indicațiile chirurgicale care trebuie să rămână excepționale în manifestările respiratorii imputabile RGE.

Tabagismul pasiv

Primele anchete epidemiologice, în legătură cu acest flagel, datează din jurul anului 1980. Acestea au demonstrat că inhalația pasivă a fumului de țigară provoacă tulburări respiratorii precum: infecții ORL, bronșite, crize de astm etc., toate dominate de o tuse a cărui caracter devine cronic cu cât subiectul este mai expus.

Efectele nocive ale tabagismului pasiv nu se limitează însă numai la aparatul respirator, ci și la celelalte sisteme și organe. Identificarea părinților fumători se poate face de către medic prin interogatoriu, inspecție și miros.

Experiența arată că campaniile anti-tutun sau sloganurile „*lăsați fumatul pentru sănătatea copilului d-voastră*” nu au dat rezultatele scontate. Mai eficace pare a fi exemplul personal al medicilor și legile anti-fumat.

Astmul post bronșiolitic (Wheezing-ul)

Tusea diurnă și/sau nocturnă (sindromul bronho-obstructiv) sunt manifestări frecvente ale bronșiolitelor. Începând cu al treilea episod de bronșiolită, trebuie să luăm în calcul diagnosticul de astm bronșic al sugarului, mai ales dacă simptomele se ameliorează după inhalarea de β_2 – mimetice. Se evită astfel „*sub-diagnosticul*” de astm bronșic al sugarului.

Studiile recente au demonstrat că există indiscutabil un astm postbronșiolitic, al cărui prognostic este în general favorabil, în 2/3 din cazuri.(Milner și Murray; Noble și colab.; Sigurs și colab.). Totuși, trebuie subliniat că în perioada de iarnă, tusea sugarului nu este sinonimă cu bronșiolita. Există numeroase capcane, precum cardiopatiile congenitale, anomaliiile de implantare arterială a coronarelor, miocardite acute, reflux gastro-esofagian, corpi străini bronșici, abces retro-faringian, laringite etc., care trebuie luate în calcul.

Obstrucția nazală reprezintă o cauză importantă de tuse, care poate provoca apnee. Atenție însă la un sindrom obstructiv recidivant, pentru că este puțin probabil ca un sugar să contracteze fără întrerupere bronșiolite, în cursul primilor doi ani de viață. Dacă totuși acestea se repetă, iar diagnosticul este corect, va fi luat în discuție astmul bronșic al sugarului.

Corpi străini intrabronșici

În fața oricărui episod respirator intervenit subit, ne vom gândi la prezența unui corp străin intrabronșic. Accidentalul inițial este adesea necunoscut sau neglijat, iar tusea diurnă și/sau nocturnă poate reprezenta singurul simptom.

Diagnosticul se bazează pe asimetria ascultatorie (liniște respiratorie sau șuierătură), ex. radiologic (radiografie în inspir și expir), care evidențiază emfizem obstructiv în 80% din cazuri, atelectazie pulmonară. Endoscopia bronșică rigidă permite pe lângă confirmarea diagnosticului, extragerea corpului străin. Aceasta trebuie efectuată în primele 15-20 de zile, după aceea existând riscul constituirii sechelelor bronho-parenchimatoase (bronșiectazii, distrucție pulmonară mai ales pe partea stângă).

Sechele după atrezii esofagiene

Tusea recidivantă sau cronică constituie simptomul principal al sechelelor după atrezii esofagiene. Mecanismele de producere sunt multiple: refluxul gastro-esofagian favorizează un brahi-esofag; dischinezie traheobronșică determină stagnarea și supra-infectarea secrețiilor; o fistulă traheo-bronșică ligaturată se poate complica cu bronșiectazie, repermeabilizarea fistulei sau apariția unei fistule secundare.

Diagnosticul de certitudine este susținut prin examen endoscopic.

Frecvența tusei, episoadele bronho-obstructive și bronșitele recurente diminuă după vîrsta de 6-7 ani.

Tusea, echivalent de astm bronșic

Conceptul de tuse, ca echivalent de astm bronșic (cough-variant asthma), a fost introdus de către autorii anglo-saxoni. Tusea cronică sau recidivantă, în aparență izolată, mai ales nocturnă (seacă sau uneori productivă), sau survenind la efort, după inhalarea de aer rece, a fost considerată ca o formă moderată de astm, datorită faptului că ea răspunde favorabil la medicația bronhodilatatoare (β_2 mimetice inhalatorii- test diagnostic). O dată conceptul lansat, s-a ajuns rapid la un supra-diagnostic al astmului bronșic.

Tuse și sindromul de Yentl

Sindromul de Yentl se definește ca sub-diagnosticul unei patologii sau chiar nerecunoașterea la o persoană de sex feminin. Sindromul de Yentl este

existent în cursul astmului bronșic, în care majoritatea studiilor epidemiologice demonstrează o frecvență a tusei echivalent astm în funcție de sex de 2-2,5 / 1 în avantajul băieților.

Autorii sugerează că tusea echivalentă cu astmul ar fi o noțiune mult mai potrivită decât wheezing-ul, pentru a estima prevalența astmului în regiunile cu cultură și limbă diferită. Se evocă astfel ideea unui sub-diagnostic al astmului la fete, în care tusea echivalentă astm ar fi mult mai frecventă decât șuierăturile toracice. Tusea echivalentă nefiind bine recunoscută ca un simptom al astmului, ar duce la un sub-diagnostic de astm la fete.

Tuse psihogenă și disfuncție laringiană episodică

Majoritatea practicienilor sunt de acord că peste vîrstă de 10 ani, copiii pot dezvolta o tuse psihogenă. Portretul-robot este constituit de copilul mare sau adolescent care prezintă semnele clinice ale unei sănătăți excelente, care intră în cabinetul de consultație însosit de părinți săi foarte neliniștiți.

Tusea debutează deseori după o infecție ORL banală, apoi devine perenă. De cele mai multe ori nu regăsim nici un antecedent infecțios. La copil aceasta este întotdeauna izolată, circumstanțele de diagnostic fiind următoarele:

- astm netratabil în ciuda unui tratament de fond bine condus
- tuse cronică diurnă și / sau nocturnă
- dispnee laringiană recidivantă etichetată laringită.

Pentru Bidat și Rossignol, frecvența tusei psihogene este de 2,4-5,7 % într-o populație pediatrică selecționată.

O intervenție pedopsihologică și ortofonică poate fi urmată de succes.

Asocierea mai multor cauze

Tabagismul pasiv, refluxul gastro-esofagian, infecțiile virale și astmul post-bronșiolic sunt cele mai frecvente cauze de producere a tusei la copil. Este foarte dificil (și deseori inutil) de evaluat ponderea fiecărei cauze sub vîrstă de un an.

Peste această vîrstă, persistența tusei și șuierăturilor trebuie să conducă la o expertiză medicală amănunțită.

3. Concluzii

1. Deși în fața unui copil care tușește nu trebuie să ne gândim de prima dată la diagnostice rare, este nevoie să avem în memorie o orientare diagnostică a marilor etiologii.

2. Expertiza unei tuse se bazează mai întâi pe interrogatoriul, examenul clinic, reconstituirea curbelor de creștere staturo-ponderală și radiografia toracelui. Dacă este cazul vom prescrie examene complementare, dar întotdeauna cu măsură.

3. În practica curentă, ne putem confrunta cu toate etiologiile, începând cu inhalarea pasivă a fumului de țigară, imaturitate imunitară sau patologia de creșă.

4. Medicul pediatru trebuie să aibă abilități de comunicare cu familia copilului bolnav, care, în pragul celui de-al III-lea mileniu, înțelege greu că aceste boli sunt posibile.

5. Tusea diurnă și / sau nocturnă poate reprezenta un semn esențial al „fragilității respiratorii de iarnă”, la copilul de vîrstă preșcolară, dar poate să traducă și afecțiuni mult mai severe. Dacă situația nu se ameliorează după: înlăturarea factorilor de micro și/sau macro-climat, administrarea unui tratament anti-infecțios corect, câteva ședințe de kinetoterapie, prescrierea de imuno-stimulente sau corectarea unei carențe de fier, atunci trebuie cerut consultul unui pneumolog-alergolog pediatru.

Bibliografie

1. De Blick J., Revillon Y, Scheinmann P., „Relation entre reflux gastro-aesophagien et pathologie respiratoire chroniques”. *Intern. Pediatr.*, 1992, 222, 6-14.
2. Conti Hibali S., Famulari C., Pastorino S., Magazu G., „Gastroesophageal reflux and asthma medication”. *Acta Pediatr. Scand.*, 1987, 1986, 663-664.
3. Paterson W. G., „Estraesophageal complications of gastroesophageal reflux disease”. *Can J. Gastroenteral*, 1997, 11, Suppl B, 45 B-50B.
4. Kalifa G., *Echographie pédiatrique*, Ed. Vigot, Paris, 1986.

Alergiile alimentare la copil¹

Mircea Gelu Buta

Introducere

Dacă în urmă cu 20 de ani alergiile alimentare erau puțin discutate, astăzi ele au fost reconsiderate și recunoscute ca fiind una din cauzele importante ale bolilor alergice. De asemenea, este clară componenta lor genetică.

La copilul mic, alergiile alimentare reprezintă primul stadiu a ceea ce numim în mod curent „*alergie de graniță*”. La adult, ea este considerată ca o boală comună, care nu se limitează doar la cei care au avut prima experiență în copilărie.

Alergiile alimentare se caracterizează prin varietatea simptomelor pe care le dezvoltă, unele dintre ele putând fi grave. Acest polimorfism clinic al alergiilor alimentare este legat de interacțiunea a numeroși factori. Este vorba în primul rând de preparatul alimentar responsabil de reacția alergică, vârstă, potențialul de reacție alergică, comorbiditățile existente (ex. astmul bronșic), dar și alți factori (ex. exercițiul fizic, stres, consum de alcool sau unele medicamente consumate ca aliment). Toți acești factori se combină, determinând aspectul clinic, iar intensitatea lor influențează prognosticul și intervenția terapeutică.

Frecvența alergiilor alimentare a crescut semnificativ în ultimele două decenii, fiind afectată aproximativ 4% din populația generală. Din această cauză ele reprezintă o problemă de sănătate publică.

Dacă un mare număr de alergii alimentare pot fi tratate, în special prin măsuri de eliminare a alergenului, există situații în care terapiile întâmpină dificultăți datorită existenței alergenilor mascați.

Alergiile alimentare pot cauza probleme psihologice datorită frustrărilor alimentare care deteriorează calitatea vieții bolnavilor și familiilor acestora. În

¹ Congresul Național de Gastroenterologie, Hepatologie și Nutriție Pediatrică, Cluj-Napoca, 16-18 septembrie 2008

cazul copilului de vîrstă școlară aceste consecințe pot fi mult mai mari. Nu trebuie uitat că alergiile alimentare sunt influențate în mare parte de obiceiurile culturale și stilul de viață.

Istoric

Istoria alergiilor alimentare este scurtă, probabil datorită predominanței alergiilor respiratorii și cutanate. De-abia după ce Charles Richet și Paul Portier au descoperit anafilaxia la 15 februarie 1902, Von Pirquet descrie în anul 1906 pentru prima dată *alergia alimentară*.

Umanistul englez și omul de stat Sir Thomas Moore (1478-1535), în lucrarea sa „*Istoria regelui Richard al III-lea*”, relatează o întâmplare suferită de rege, după ce acesta a mâncat un bol cu fragi, pe care lorzii l-au oferit înainte de încoronarea din anul 1483. La câteva ore după ce a consumat fragii, regele i-a chemat pe lorzi și, descheindu-și cămașa, le-a arătat pieptul său, care era acoperit cu pete urticariene. Întrebarea care se pune este dacă acest tablou clinic a fost generat de o adevărată sau falsă alergie la fragi? Specialiștii susțin că dacă luăm în considerare cantitatea mare de fragi consumată, ar intra în discuție a două ipoteză. Regele Richard al III-lea nu a fost destinat să domnească pentru mult timp, el fiind omorât în anul 1485.

În anul 1586, medicul Marcello Donati (1533-1607) a descris cazul unui Tânăr conte care, de fiecare dată când consuma ouă, dezvolta un angioedem.

De-a lungul timpului, alte preparate alimentare precum: creveți, raci, languste, pești în general și mere au fost incriminate că ar sta la originea puseelor urticariene, edem angioneurotic sau astm.

În anul 1914, Ferdinand Widal a descris cazul unui pacient care dezvoltase urticarie acută generalizată după consumul de carne. În timp, aceste simptome au fost atribuite unui „*atac vasculo-umoral*”, pe care Widal l-a numit mai târziu „*atac hemoclastic*”. Tot din acea perioadă a fost recunoscut rolul alimentelor în alergologie și apare volumul „*Alergiile la copil*” a lui Jerome Glaser.

În anul 1927, Champbell a descris hipersensibilitatea la laptele de mamă, raportând cazul unui nou-născut, care prezenta semne de anafilaxie de fiecare dată când mama să îi punea o picătură din laptele său pe limbă. Unul dintre frații mai mari decedase cu soc anafilactic la prima tentativă de alimentație la sân.

Abia în anul 2004, Makinen-Kiljunen și colaboratorii au raportat primul caz de alergie la laptele de mamă, la un soț care prezenta o alergie imediată atunci când venea în contact cu laptele soției sale, care alăpta copilul.

În perioada 1970-1980 cele mai importante trei alergii alimentare erau descrise la: laptele de vacă, oul de găină și pește. Arahidele au început să fie considerate alergene după anul 1980. Cel care a atras atenția asupra acestui alergen a fost J.H. Fries, în *Annals of Allergy*, dezvoltată ulterior de L.A Sampson (*J. Allergy. Clin. Immunol.*, 1990). Concomitent Moneret-Vautrin D.A. a identificat importanța coloranților și aditivilor alimentari în apariția alergiilor alimentare.

Probleme de terminologie

Privitor la diferențele tipuri de reacții clinice la alimente, încă persistă confuzia referitoare la terminologie.

Reacția adversă la alimente este reprezentată de orice răspuns clinic anormal ce se crede a fi cauzat în urma ingestiei de alimente sau aditivi alimentari.

Intoleranța alimentară se referă la un răspuns fiziologic anormal la un aliment sau la un aditiv alimentar și care include răspunsuri idiosincrazice, metabolice, farmacologice și toxice. Intoleranța alimentară nu implică mecanisme imune, ex: Boala Celiacă.

Alergia alimentară include doar reacțiile la alimente, care implică un mecanism imunologic de tipul antigen-anticorp sau antigen-celule. Ele cuprind grupe de simptome digestive, cutanate, mucoase sau respiratorii care se instalează imediat după expunerea la alergenul alimentar.

Tipurile de reacții adverse la alimente sunt grupate în Tabelul I.

Tabelul I. Reacții adverse la alimente (modificat după Kay AB, 1997)

<ol style="list-style-type: none"> Alergia alimentară cu implicare IgE. Ex: reacții de tip imediat, uneori severe, după ingestia de nuci, alune, ouă, lapte de vacă, pește și crustacee. Alergia alimentară fără implicarea IgE, dar prin mecanisme imune certe. Ex: boala celiacă și enteropatia la proteinele laptelui de vacă. Intoleranță alimentară, fără implicarea mecanismelor imune, care afectează persoane susceptibile.

Ex: Unele tipuri de colon iritabil, migrena indusă de alimente, reacțiile la sulfiți, tartrazină, vin roșu, brânzeturi, lipsa unor enzime digestive (lactoza, aldehid dehidrogenaza).

4. **Bolile intestinale** bine definite în a căror manifestare rolul alimentelor a fost suspectat, dar fără să fie demonstrat.
Ex: boala Crohn și colita ulcero-hemoragică.
5. **Aversiunea față de alimente și simptomele nespecifice care nu au fost confirmate prin teste de provocare în dublu-orb.**

Clasificare și mecanisme

Mecanismele care declanșează alergiile imunitare sunt în general asemănătoare cu a altor tipuri de alergii, având însă particularitatea că principala cale de pătrundere a alergenului este tractul digestiv. Recent au fost incriminate alte două cai de pătrundere pentru acești alergeni: calea respiratorie și calea cutanată.

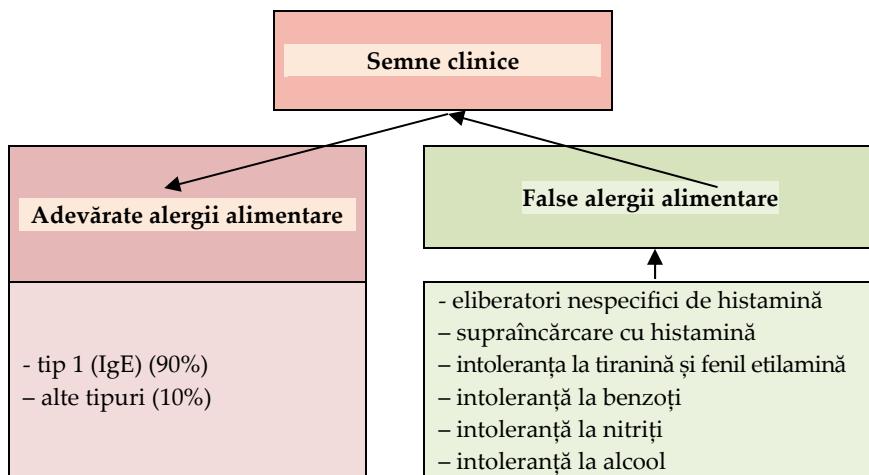
Clasificarea Gell și Coombs, deși prezintă interes istoric, a avut meritul să deosebească alergia de tip imediat de cea de tip tardiv, clasificând-o în 4 tipuri:

Tabelul II. Tipurile de Hipersensibilitate după Gell și Coombs

Tipul I	:	Reacția de hipersensibilitate imediată, mediată de Imunglobulina E (IgE)
Tipul II	:	Hipersensibilitatea citotoxică (IgM și IgG)
Tipul III	:	Boala complexelor imune
Tipul IV	:	Hipersensibilitatea tardivă sau mediată celular

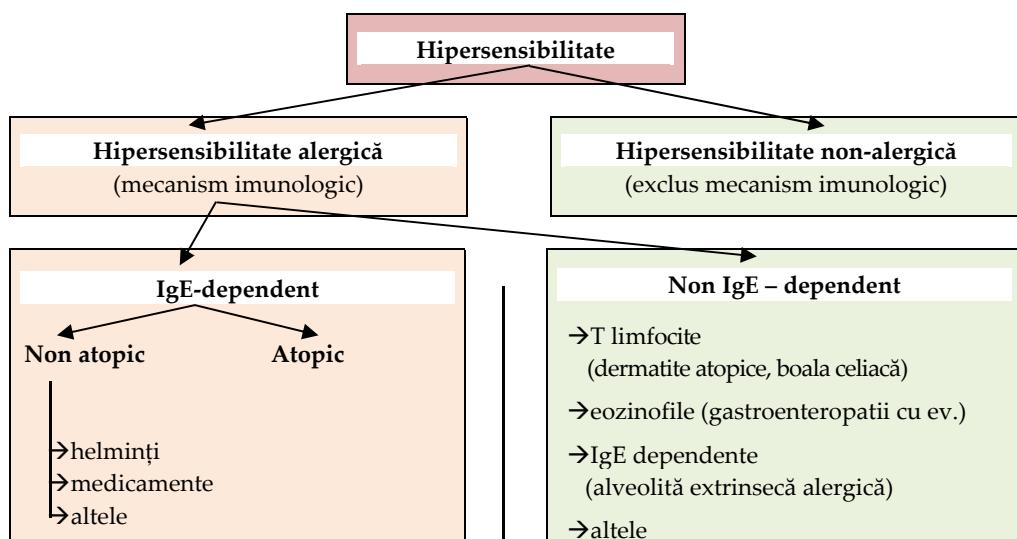
Majoritatea alergiilor alimentare sunt caracterizate printr-o reacție imediată tip I (IgE), care urmează la scurt timp după expunerea la alergen. Trebuie avut în vedere că și alte mecanisme pot fi asociate.

În practică suntem nevoiți să facem distincție între adevăratele și falsele alergii alimentare (Moneret Vautrin și Andre C.), pentru că dacă unele simptome sunt rezultatul unor alergii IgE, altele se pot datora ingestiei de alimente bogate în histamine sau factori eliberatori de histamină. Acest lucru ne atrage atenția asupra importanței anamnezei pentru a identifica circumstanțele declanșării presupusei reacții alergice (ex.: Ingestia de pește).

Tabelul III. Adevăratele și falsele alergii alimentare

În anul 2001, un grup de experți au considerat necesară diferențierea *hipersensibilității*, termen folosit des în literatura engleză, de *atopie*, termen introdus de Coca și Cooke. Ideea noii nomenclaturi este de a utiliza termenul de *hipersensibilitate* ca o umbrelă care poate/nu poate să cuprindă un mecanism imunologic.

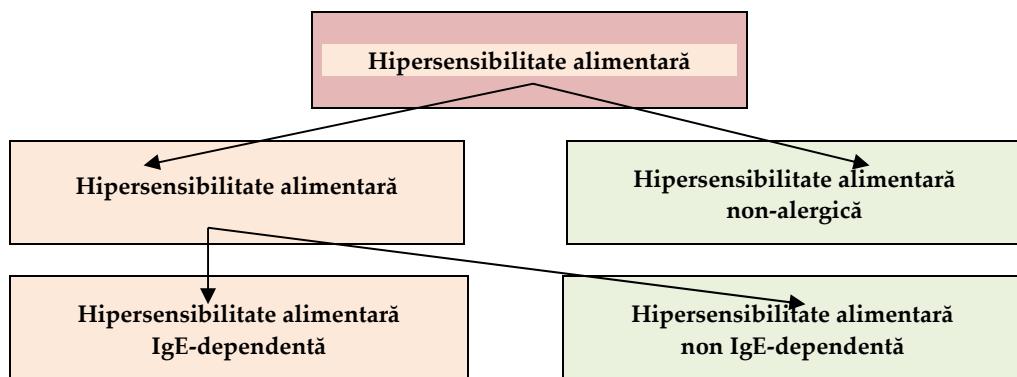
Dacă hipersensibilitatea este datorată unui mecanism imunologic, aceasta poate/nu poate fi IgE dependent. Dacă este IgE dependent se împarte în *non-atopică* și/sau *atopică*.

Tabelul IV. Hipersensibilitatea alergică și non-alergică

După opinia grupului de experti menționați, reacțiile nedorite la alimente ar putea fi descrise ca *hipersensibilitate alimentară*. Dacă au fost găsite mecanisme imune, termenul potrivit este de *alergie alimentară*, iar dacă a fost demonstrat rolul IgEs, termenul folosit va fi de *alergie alimentară IgE dependentă*.

Toate celelalte reacții grupate în „*intoleranțe alimentare*” au fost denumite „*hipersensibilitate alimentară non alergică*”. (Tabelul V)

Tabelul V. Hipersensibilitatea alimentară

Atopia, reprezintă tendință individuală sau familială de a produce anticorpi de tip IgEs, ca răspuns la doze mici de alergen, indiferent dacă sunt sau nu simptomatici. Starea de atopie a unei persoane se stabilește prin testare cutanată la un set de alergene frecvente din mediul habitat.

Atopia și alergia nu sunt sinonome. (Tabelul VI). De exemplu Rinita și Astmul alergic sunt boli atopice și alergice, în care simptomele sunt consecința expunerii la alergene, iar Dermatita atopică este o boală atopică în care simptomele nu sunt cauzate (eventual în mică măsură agravate) de expunerea la alergene.

Anafilaxia IgE mediată la venin de himenoptere sau la unele medicamente este alergică dar non-atopică, testele la alergenele comune de mediu, de regulă negativă. Urticarea cronică și polipoza nazală sunt de regulă non-alergice.

Tabelul VI. Inter-relația atopie-alergie

Boala	Atopie	Alergie
Dermatită atopică	+	+ / -
Astmul alergic	+	+
Rinoconjunctivita alergică	+	+

Boala	Atopie	Alergie
Alergia la medicamente	-	+ / -
Alergia la alimente	+ / -	+
Anafilaxia la veninul de himenoptere	-	+
Dermatita de contact	-	+
Urticarea/angioedem cronic	-	-
Intoleranța la alimente și la medicamente	-	-
Polipoza nazală	-	-

Fiziopatologie

Din punct de vedere fiziopatologic, elementul central al alergiei alimentare îl reprezintă sistemul imunitar al intestinului, acesta având rol în recunoașterea antigenelor alimentare și microbiene și în dezvoltarea ulterioară a fenomenului de toleranță orală. Factorii care sunt implicați în mecanismele de producere a alergiilor alimentare sunt: hiper-permeabilitatea intestinală, căile de sensibilizare, alergenii, vârsta, alți factori.

1. Hiper-permeabilitatea intestinală

Tractul digestiv prezintă o suprafață mare (de aprox. 200 m²) pentru schimburile cu mediul extern, fiind în permanență expus alergenilor alimentari. Acesta are însă o mare putere de protecție reprezentată prin: bariera mecanică (mucus – mucoasa intestinală) și bariera imunologică (țesut limfoid).

Alergenii alimentari stimulează sistemul imun local, prin producerea de IgAs, care ajută în dobândirea toleranței imunologice. Orice tulburare produsă în linia de apărare intestinală, facilitează trecerea alergenilor alimentari, care învingând sistemul de apărare la om, promovează producerea de IgEs specific pentru aliment. Există de asemenea o predispoziție individuală genetică.

Hiper-permeabilitatea intestinală este asociată cu alergiile alimentare, lucru observat în anomaliiile testelor de permeabilitate la zaharurile simple, manitol, lactuloză.

O interpretare mecanicistă poate conchide creșterea trecerii alergenilor prin mucoasa intestinală slăbită de infecțiile virale sau bacteriene, ingerarea de aspirină, tulburări ale enterocitelor și în deficiență de IgAs.

Căile de sensibilizare

Căile de sensibilizare în alergiile alimentare sunt: digestive, respiratorii și cutanate. Recent, în transplantul de măduvă osoasă și de organ, au fost descrise și alte căi de sensibilizare.

Calea respiratorie joacă un rol important în declanșarea alergiei digestive. Experimentele clinice arată că la pacienții cu alergii alimentare, care de obicei dezvoltă simptome după consumul de alimente, acestea pot să apară și după inhalarea particulelor aeriene a preparatelor alimentare incriminate (arahide, pește, fructe etc.).

În sprijinul acestei ipoteze se face trimitere la:

- antecedente la alergia cu polen, alergia alimentară la fructe (măr, piersică, kiwi etc.)
- antecedente de sensibilizare la pene, alergen alimentar la ouă (sindromul pasăre-ou).
- antecedente de expunere la alergenii din ou. (sindromul ou-ou).

Calea cutanată este responsabilă în mod particular de producerea dermatitei de contact, în special dacă bariera pielii este alterată. Alergiile alimentare declanșate pe această cale au fost semnalate la arahide și migdale.

Transplantul de organ a început să fie o nouă cale de sensibilizare, fiind semnalate transferuri severe de alergii alimentare de la donator. Gravitatea situației este dată de faptul că alergenii incriminați (arahidele) adesea provoacă reacții serioase. Uneori, alergenii alimentari pot fi incriminați simultan.

3. Influențele alergenilor

Alături de barierele mecanice ale corpului (piele, mucoasă digestivă și respiratorie) și sistemul imun, alergenii alimentari constituie cel de-al treilea factor în reacția alergică. În ultimii ani au fost făcute progrese semnificative în înțelegerea mecanismelor de producere ale alergiilor alimentare.

Alergenii alimentari sunt cel mai adesea proteine (glicoproteine). Ei sunt diferențiați după proprietățile lor fizico-chimice (punctul izoelectric, solubilitate în apă sau alcool, prezența structurilor hidrocarbonate, stabilitatea la căldură etc.) și în mod particular greutatea moleculară și conformația spațială.

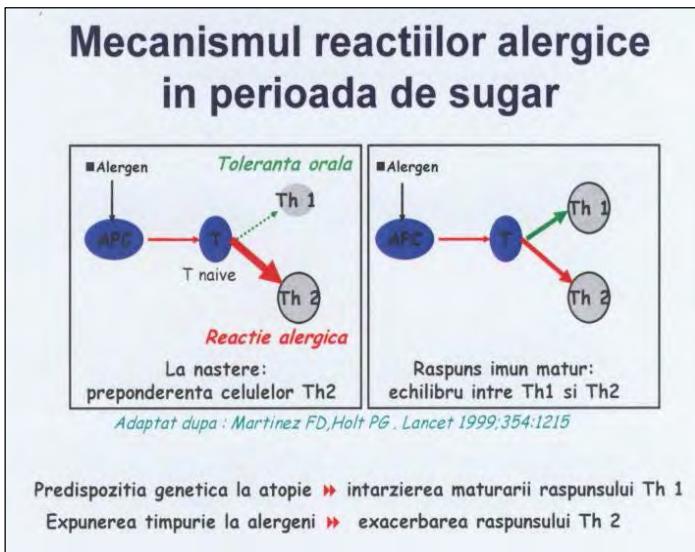

Fig. 1. Adaptat după Martinez FD, Holt PG. Lancet

4. Influența alergenilor în funcție de vârstă

Multe alergii alimentare apar în copilărie (lapte, ou, arahide etc.). Diverse ipoteze au fost lansate în avans pentru a putea explica dezechilibrul TH1/TH2 în favoarea TH2, găsite la această vârstă.

S-a constatat de asemenea că undezechilibrul a florei intestinale (deficiență în flora bifidoidă) se poate asocia cu dezvoltarea stării de atopie. Aceasta a fost prevenită în mai multe cazuri prin administrarea probioticelor la mamă în ultimele trei luni de sarcină și apoi în primele trei luni de viață ale nou-născutului.

5. Alți factori

Există mulți alți factori care pot accentua alergenitatea preparatelor alimentare. În particular, efortul fizic poate fi responsabil de producerea sindromului anafilactic. Alți numeroși factori, în special alcoolul și medicamentele (beta-blocante, enzime inhibitorii de angiotensin convertază) agravează alergiile în general și alergiile alimentare în particular.

Epidemiologie și istoria naturală

Din cauza lipsei consensului cu privire la definiție și criteriile de diagnostic, *alergia alimentară* este unul dintre cele mai controversate subiecte din practica alergologică. În comparație cu rezultatele testelor de provocare (deschise și dublu-orb controlate cu placebo), percepția publicului supraestimează cu mult prevalența alergiei la alimente.

La populația generală, răspândirea alergiilor alimentare este estimată 2 – 4 %, iar la copii se consideră că ar fi de 2-3 ori mai mare.

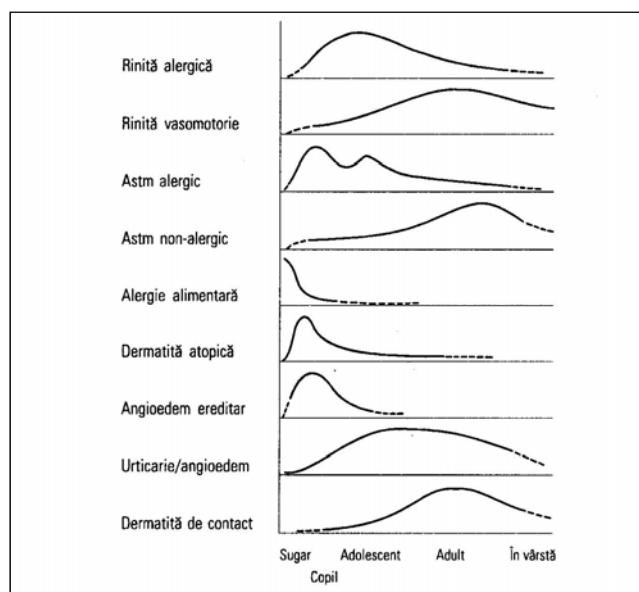

Fig. 2. Incidența bolilor alergice și non-alergice în funcție de vîrstă
(modificat după Mygind N, 1989)

Predominanța unor reacții grave anafilactice (gradul III și IV) la pacienți spitalizați prin serviciile de urgență este estimată ca ajungând între 0,01- 0,09%. Rata anuală de decese cauzate de alergia alimentară se situează la 1/800.000 și pare a fi în creștere.

Predominanța unor alergii alimentare specifice a fost studiată pe copii cu vîrstă între 2 și 5 ani, iar rezultatele au fost următoarele: 1,6-2,6% pentru ou, 1,1- 2,2% pentru lapte de vacă, 0,9-1,2% pentru arahide și 0,5% pentru nuci.

Două studii comparative au arătat că extinderea alergiilor la arahide s-a dublat, într-o perioadă de 5 ani această sensibilitate s-a triplat de la 1,1% la

3,3%. La populația generală perceperea răspândirii alergiei la pește și fructe de mare este de 5,9%.

Prevalența alergiei alimentare la copil este de 5-8% în primele trei luni de viață, iar alergia la proteinele laptelui de vacă, după un studiu prospectiv scandinav este de 2%.

În mod normal, alergia la laptele de vacă, soia, ou, dispare în copilărie. Alergia la arahide, considerată ca cea mai gravă alergie alimentară, dispare în aproximativ $\frac{1}{4}$ din cazuri înainte de vîrstă adultă. Alergia la pește și crustacee este de obicei definitivă.

Motivul principal al creșterii prevalenței bolilor alergice în general rămâne necunoscută. Factorii incriminați sunt cei legați de modul de viață modern. Creșterea expunerii la acarieni (datorită izolării mai bune a locuinței, a creșterii umidității și a diminuării ventilației), la proteinele de la animalele de locuință (câine, pisică), condiții mai bune de igienă, fumatul, poluarea atmosferică (ozon, particule Diesel, NO₂, SO₂), reducerea alimentației la săn a sugarului și introducerea precoce a laptelui de vacă.

Studii epidemiologice comparative au demonstrat că, paradoxal, populațiile care trăiesc în condiții socio-economice precare, cu o nutriție deficitară și cu o incidență mare a infecțiilor și infestațiilor, au o prevalență mai mică a bolilor alergice în comparație cu țările dezvoltate. Există un paralelism celular al acestei constatări epidemiologice: citokinele eliberate de limfocitele Th1 sunt crescute la grupurile populaționale cu infecții frecvente sau cu parazitoze, iar cele eliberate de limfocitele Th2 sunt crescute la populațiile cu incidență mai mare a atopiei. Aceste date sugerează ideea că alergia ar putea fi cauzată de bunăstare. Dacă această ipoteză este adevărată, profilaxia alergiei va fi dificilă.

Manifestări clinice și sindroame în alergia alimentară a copilului

Tabloul clinic al alergiei alimentare este variat. Simptomele depind de predispoziția genetică și factori circumstanțiali precum vîrstă și calea de expunere a antigenului. Cele mai frecvente reacții sunt cele cutanate și digestive. Uneori pot surveni reacții anafilactice, ca răspuns sistemic sever și imediat.

1. Manifestări cutanate

- Urticaria acută – frecventă la copil
- Urticarie cronică – specifică adultului
- Dermatita atopică (eczema). Leziuni eritematoase uscate pe părțile laterale ale feței și leziuni veziculoase pruriginioase pe obraz. Deseori apar leziuni pe suprafața de extensie a membrelor superioare și inferioare.
- Angioedem, apare în straturile subcutanate profunde și se caracterizează prin decolare, edem bine delimitat, care poate fi sau nu însoțit de prurit.
- Sindrom alergic oral se caracterizează prin prurit, cu sau fără angioedem al buzei, limbii, palatului și orofaringelui.

2. Manifestări digestive

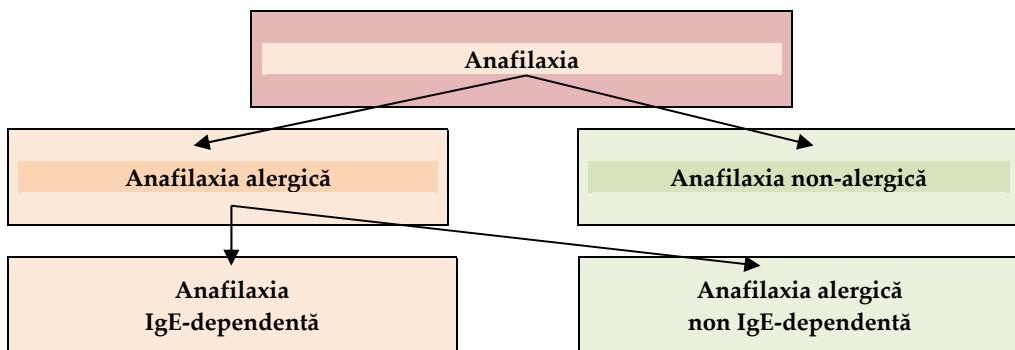
- greață, vârsături, dureri epigastrice
- reflux gastro-esofagian
- meteorism
- colici abdominale, diaree
- constipație

3. Anafilaxia și șocul anafilactic

Reprezintă cea mai caracteristică reacție alergică mediată de IgE. Anafilaxia debutează de obicei în prima oră după ingestie, cel mai adesea în câteva minute. Arahidele, nucile, peștele și crustaceele sunt responsabile de majoritatea reacțiilor severe.

Anafilaxia se definește prin prezența simptomelor muco-cutanate (prurit palmoplantar, obrajii îmbujorați, eritem, urticarie, angioedem, conjunctivită), asociate una sau mai multe din următoarele simptome:

- a) Respiratorii (rinită, edem orofaringian, respirație dificilă, bronhospasm).
- b) Cardio-vascular (sincopă, pierdere de cunoștință, TA < 100 mm Hg, tulburări de ritm cardiac).
- c) Digestive (grețuri, vârsături, diaree, dureri abdominale).
- d) Alte organe (contractii uterine, convulsii).
- e) Coma intervine în 10% din cazuri.

Tabelul VII. Anafilaxia**4. Simptome respiratorii**

- Rinită
- Spasm laringian și bronșic
- Rinoconjunctivită
- Astm bronșic

5. Alte manifestări

- Atralgia și artritele ?
- Sindrom nefrotic?
- Glomerulopatia prin complexe imune?

Diagnosticul general

„Alergia gastrointestinală este un diagnostic frecvent pus, ocazional evaluat și rar stabilit exact” (Fraz Ingelfinger-1949).

Diagnosticul de alergie alimentară poate fi susținut doar aplicând o metodologie riguroasă. Consecințele diagnostice eronate sunt malnutriția, nevroza familiei și întârzierea investigațiilor pentru o altă cauză a simptomelor (neoplasme, boli metabolice, boli genetice etc.)

În fața unei diversități de semne clinice, diagnosticul se bazează pe anamneză și teste cutanate.

1. Anamneza trebuie în primul rând să excludă cauzele nealimentare ale durerilor abdominale, vărsăturilor, diareii, urticariei. În al doilea rând, este foarte importantă diferențierea alergiei de intoleranța la alimente.

Tabelul VIII. Informațiile necesare evaluării alergiei alimentare.

Alimente implicate
Cantitatea de aliment care declanșează reacția
Intervalul de timp dintre ingestie și reacție
Manifestări clinice
Durata simptomelor/semnelor
Medicația care influențează simptomele/semnele

2. Testele cutanate determină eliberarea crescută de IgE specific, ghidând diagnosticul în alergia alimentară. Pozitivarea lor indică sensibilitatea, iar corelarea cu istoria clinică este esențială. Prezența IgE-alergen specific, susține necesitatea efectuării testelor suplimentare pentru a verifica dacă alergenii implicați sunt responsabili de declanșarea simptomelor.

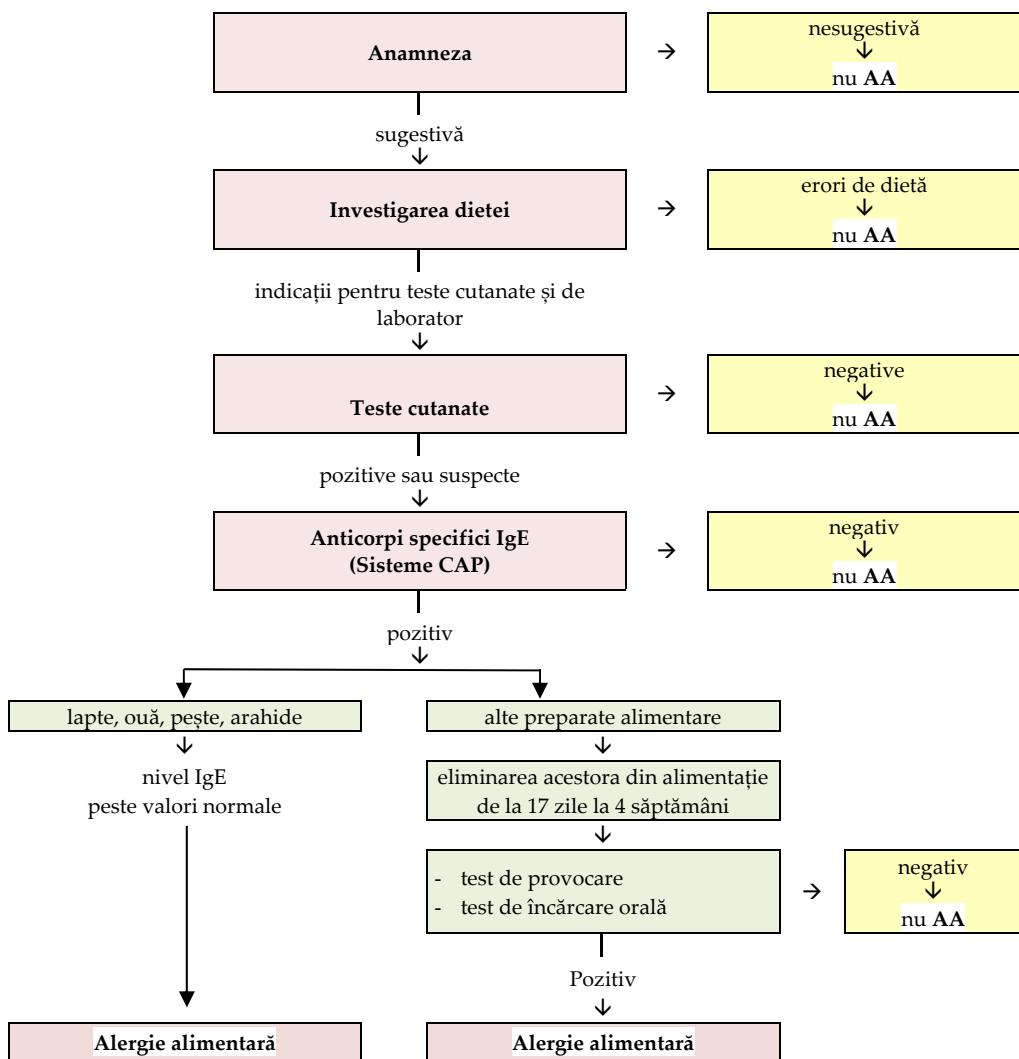
3. Testul oral de încărcare stabilește diagnosticul de alergie alimentară și definește gradul reactivității sau dozele care declanșează simptomele. Procedura acestui test este standardizată. (*tabel IX*). Realizarea practică a testelor de încărcare este acum standardizată și indicațiile bine codificate. Aceasta este contraindicat în cazul anafilaxiei și astmului.

Tabelul IX. Principalele alergene alimentare folosite în testele pediatricice

Lapte de vacă	Soia	Kiwi
Muștar	Carne de vită	Creveți
Gălbenușul de ou	Făina de grâu	Carne de pui
Albușul de ou	Banane	Semințe de susan
Arahide	Carne de porc	
Pește	Alune	

Determinarea valorilor prag pentru anticorpii specifici IgE au fost stabilite pentru laptele de vacă, oul de găină, arahide, pește, nuci cu scopul de a pune diagnosticul de alergie alimentară cu o probabilitate > 95%, fără a se recurge la testul de încărcare orală.

Plasturii alimentari (teste epicutanate) sunt folosiți în cazul dermatitelor atopice sau a simptomelor digestive.

Tabelul X. Algoritm de diagnostic în alergiile alimentare

Particularități etiologice ale alergiilor alimentare

1. Alergia la laptele de vacă

Epidemiologia

Alergia la proteina din laptele de vacă reprezintă 1/4 (12,6 %) din alergiile alimentare ale copilăriei situându-se după cele legate de ouă, arahide și pește, pe când la populația generală incidența variază între 0,1%-7,5%.

Alergenii din laptele de vacă

Laptele de vacă conține peste treizeci de proteine catalogate ca potențiali alergeni. Dintre acestea caseina și beta-lactoglobulinele sunt cel mai adesea responsabile de producerea unei reacții alergice.

Este posibil ca schimbările în tehnologia agro-alimentară să fi afectat structura proteinelor, ducând în final la reducerea rolului beta-lactoglobulinelor în declanșarea reacțiilor alergice.

Aspecte clinice

Laptele de vacă este prima alimentație consumată de copii, imediat după înțărcare, așa că alergiile la proteina din laptele de vacă apar timpuriu, adesea înainte de șase luni.

Diagnosticul clasic este pus unui sugar care la scurt timp după înțărcare a suferit un episod urticarian. Dificultatea constă în a face distincție între alergie și intoleranță la laptele de vacă. În prezent, alergia la laptele de vacă este descrisă ca dependentă de IgE (53%-64%) sau non-dependentă de IgE.

Semnele clinice sunt:

- gastrointestinale (50%-60% din cazuri);
- cutanate (10%-39%)
- respiratorii (20%-30%).
- șocul anafilactic (9%).

Gravitatea reacției alergice nu este considerată a fi un factor nefavorabil pentru prognostic.

Teste cutanate

Se realizează prin aplicarea pe piele unei picături din formula de lapte incriminată. (Spergel).

- anafilaxie – papule cu diametrul de 9,1 mm.
- manifestări cutanate – papule de 8,3 mm.
- tulburări digestive – papule de 5,5 mm

Testele de tip plasture

Potrivit lui Roehr un test plasture pozitiv pentru lapte combinat cu specificul valorii IgE până peste 0.35 kUA/L poate face posibilă diagnosticarea unei alergii a laptelui în 100% din cazuri.

Anticorpii specifici IgE

Potrivit lui Sampson, un nivel al IgE > 15 kUA/L se asociază în 95% din cazuri cu un diagnostic pozitiv.

La copiii sub vîrstă de 2 ani, pragul critic este considerat de 5 kUA/L.

Monitorizarea nivelurile specifice IgE este esențială în a prognoza alergiile la laptele de vacă. În timp, o reducere a valorilor specifice IgE se corelează cu toleranța dobândită în timp.

Testul de provocare orală

Testul autentică alergia la proteina din laptele de vacă. Reintroducerea se face cu scopul de a demonstra toleranța la aceste proteine.

Prognosticul

Prognoza alergiilor la proteinele din laptele de vacă este bună, 90% din cazuri dispar înaintea vîrstei de 10 ani. Cu toate acestea, acești copii pot dezvolta o patologie anexă:

- alte alergii alimentare (18% din cazuri)
- astm (14%)
- rinită alergică (31%).

Analizând determinanții antigenici care leagă IgE și IgG, Chatchatee a observat la copiii cu o formă fixă de alergie la proteina din laptele de vacă, următoarele:

- IgE fixate pe două regiuni de pe alpha-S1-cazeina,
- IgE fixate pe 3 regiuni de pe betacazeina
- IgE fixate pe 6 regiuni de pe cazeina kappa.

În consecință, este posibil să identificăm copii care prezintă un risc la alergia persistentă la laptele de vacă. În prezent, analizele informative ale determinanților antigenici sunt ținute în centrele specializate.

Tratament

Tratamentul alergiilor la proteina laptelui de vacă se bazează pe înlăturarea acestora din alimentație. Nevoilor nutriționale se acoperă cu formule de lapte supuse unei hidrolizări extinse.

Obiectivul hidrolizării extinse a proteinelor constă în generarea de peptide cu o greutate moleculară < 1,200 Dalton; cu toate acestea 0%-5% din peptidele reziduale au o greutate moleculară > 3,000 Dalton.

Recuperarea bolnavilor se produce în medie la 11,8 luni de la introducerea dietei. Pentru alte alergii alimentare vindecarea are loc într-un interval de până la 25,8 luni. Statistic diferența este semnificativă ($p=0,0001$).

Tabelul XI. Hidrolizate de proteine existente

Hidrolizate din zer
– Alfaré (Nestlé)
– Peptijunior (Nutricia)
Hidrolizate de caseină
– Galliagene Progress (Gallia)
– Nutramigen (Mead Johnson)
– Prégestimil (Mead Johnson)
Colagenul izolat din soia și carne de porc
– Pregomine (Milupa)
Aminoacizi sintetici
– Néocate (SHS International)

Utilizarea laptelui de la alte specii de animale (capră, oaie, iapă, măgăriță, cămilă) este contraindicat din cauza aceleiași compozиї de bază proteică.

Preparatele de lapte hipoalergenice sunt de asemenea contraindicate în cazurile de alergie la proteina din laptele de vacă. Cățiva dintre copiii care s-au recuperat de alergia la laptele de vacă, se mențin dezvoltă o alergie izolată la laptele de capră și oaie. Mecanismul este necunoscut. Un copil care se vindecă de alergia laptelui de vacă continuă să manifeste rezultate pozitive la testul alergologic pentru mulți ani. Este periculos să reînceapă un regim alimentar după dobândirea toleranței. Evidența aceasta este furnizată de cazul dramatic raportat de Barbi care face referire la moartea unei tinere de 18 ani care a inhalat proteine din laptele de vacă. Ea a tolerat laptele în ciuda testelor pozitive alergice, dar la vîrstă de 11 ani i-a fost prescrisă o dietă.

Tabelul XII. Monitorizarea copilului alergic la laptele de vacă

Monitorizarea copilului alergic la laptele de vacă include:
- Un test anual la laptele de vacă și proteina laptelui de vacă, conform standardelor specifice IgE
- Un test anual de provocare orală
- Probele sistematice pentru celelalte alergii respiratorii sau alimentare

Alergiile la laptele de soia sunt rare. Ele afectează 8-14% din cei alergici la proteinele din laptele de vacă.

În 40% din cazuri există analogie între alpha-lactoalbumina și lizozimul albușului de ou.

Reacțiile adverse la carne de vită sunt rare acestea fiind detectate de testele alergologice.

2. Alergia la laptele de capră și/sau oaie

Alergia izolată la laptele de capră și oaie este o descriere recentă. Această alergie este legată de fracțiunea de cazeină și nu de proteinele din lactoser. Cazeinele din laptele de vacă nu sunt recunoscute de IgE în timp ce alfa S1, alfa S2 și beta cazeinele din laptele de capră și oaie sunt recunoscute cu mare specificitate și afinitate.

Patologia apare cel mai adesea într-o familie de atopici unde copilul prezintă un teren alergic (eczemă, astm, rinită sau alte alergii alimentare). Această alergie a fost semnalată în jurul vârstei de 6 ani, deci mai târziu decât debutul celorlalte alergii alimentare ale copilului.

Aspecte clinice. Sunt generate de o reacție imună tip 1, care apare imediat după ingestie și care asociază urticarie, edem angioneurotic, bronhospasm. řocul anafilactic este raportat frecvent.

Testele de sensibilitate și creșterea IgE specifică confirmă diagnosticul.

Tratament. O dată pus acest diagnostic, pacientul va fi dotat cu o trusă de urgență care va conține stilou cu adrenalină. Se va indica un regim de excludere totală a laptei de capră și oaie, inclusiv brânza telemea. Atenție la sortimentele din brânză amestecată. Educația pacientului și anturajului este esențială.

3. Alergia la oul de găină

Este cea mai frecventă alergie la copilul < 3 ani, reprezentând 35,7% din alergiile alimentare la copil.

În populația generală, prevalența alergiei la oul de găină este de 1,6-2,4 %. În prezent prevalența la copilul școlar a fost stabilită la 0,8%.

Oul, laptele de vacă și arahidele sunt principalele alimente incriminate în alergiile alimentare la copil.

Alergenii oului de găină.

Oul este format din următoarele componente:

- coaja, componentă non alergică care reprezintă 8-11% din ou,
- albușul care reprezintă 56-60% din ou
- gălbenușul care reprezintă 27-32% din ou.

Cei mai mulți alergeni se află în albuș, acesta fiind format din 10% proteine și 88% apă.

Alergenii oului de găină sunt:

- Ovomucoidul (ALG d1)
- Ovoalbumina (ALG d2)
- Ag 22, Conalbumina (ALG d3)
- Lizozimii (ALG d4)
- Serum albumina (ALG d5)

Principalul alergen din gălbenușul de ou este alfa-livetin. Acesta este incriminat în apariția *sindromului „ou-pasăre”*. Este vorba de unii crescători de păsări care pot dezvolta o veritabilă alergie la ou, în prezența găinilor la domiciliu.

Alergia la albușul de ou se poate asocia adesea cu alergia la gălbenușul de ou, după cum există o asociere a alergiei la oul de găină cu alergia la ouale altor păsări, *sindromul „ou-ou”*.

Aspecte clinice: sunt identice cu cele ale unei alergii alimentare. Predomină semnele cutanate (eczemă, urticarie). A fost descris și șocul anafilactic.

Semnele respiratorii sunt mai frecvente la copilul mare.

Tratamentul alergiei la ou constă în eliminarea strictă a produsului alergizant.

Profilaxia include interzicerea administrării proteinelor din ou în primul an de viață, la copiii cu risc crescut din familii atopice.

Atenție la vaccinarea copilului alergic la ou, pentru că proteinele oului (ovalbuminele) sunt prezente în special în vaccinul gripal. Prezența proteinelor

din ou nu a fost decelată în vaccinul ROR (rubeolă-oreon-rujeolă) sau priorix. Deci copiii pot fi vaccinați.

Persoanele alergice pot tolera oul fierăt, în timp ce oul crud declanșează reacții alergice. Schema de diagnostic este comparativă cu cea a altor alergii alimentare. Vaccinurile contraindicate în trecut la copilul alergic la ou, datorită conținutului lor în proteine de ou, în prezent se consideră că pot fi efectuate.

4. Alergia la miere de albine și alte produse de stup (propolis, lăptișor de matcă)

Produsele de stup comportă un mare număr de alergene din corpul albinelor și produselor pe care ele le recoltează (polen, nectar, propolis) pentru fabricarea mierii.

5. Alergia la produsele vegetale dietetice și medicale

Este vorba de vegetale tradiționale (mușețel, susan, ricin), care produc în general alergii profesionale.

6. Alergia la produsele alimentare modificate genetic

Alimentele transgenetice sau organisme modificate genetic reprezintă organisme în a cărui patrimoniu genetic natural fost introduse una sau mai multe gene cu scopul de a le îmbunătății proprietățile naturale. Ele se supun legislației europene din anul 1990. Etichetarea „organism modificat genetic” a devenit obligatorie din anul 1998.

Deși încă nu se cunoaște riscul alergenic al acestor produse, este necesară dezvoltarea centrelor de alergovigiliență.

Reacții încrucișate între alimente corespund la patru situații care trebuie identificate precis:

- reactivitatea încrucișată în vitro,
- alergeni încrucișați fără implicare clinică,
- sensibilitate încrucișată,
- alergie încrucișată.

Anamneza, testele cutanate și de provocare permit identificarea lor, pentru a evita excluderile alimentare nejustificate.

7. Alergia la fructele exotice (mango, lămâi, grapefruit, ananas, papaya, pepene galben, kiwi)

Este caracterizată prin sindromul alergiei orale. Copiii < 5ani reacționează mai sever decât adulții.

Alergiile la fructele exotice dezvoltă variate tablouri clinice. Fructele cel mai des incriminate sunt merele și citricele. Reacții adverse survin cel mai adesea după ingestie, dar și la contactul sau inhalarea alergenilor liberi.

Semnele clinice

- Sindromul alergiei bucale este cel mai frecvent
- Anafilaxia, a fost descrisă pentru pepene galben, struguri, portocale.

Tratament: regim alimentar de excludere.

8. Alergia la mere și alte rozacee (piersici, caise, pere, prune)

Se întâlnește frecvent în țările scandinavice. Alergia la măr este cea mai răspândită și este incriminat în sindroamele de sensibilizare sau alergie încrucișată cu sindromul mesteacăn-măr (polenul de mesteacăn).

Semnele clinice sunt cele ale unei alergii alimentare, dar predomină sindromul bucal alergic.

9. Alergia la muștar și alte crucifere

A fost descrisă pentru prima dată în anul 1980 după ingestie de pizza. (Pancowesi).

Semne clinice: Simptomele sunt mai puțin severe la copil: eczemă (51,8%), urticarie și angioedem (37%), astm și edem laringian (9,2%), rinoconjunctivită (1,8%).

La adult au fost raportate reacții anafilactice și alergii asociate cu polenuri.

Regimul de excludere este dificil având în vedere etichetarea defectuoasă a preparatelor și sursele ascunse de muștar.

Evoluția este favorabilă, vindecarea survenind în 50% din cazuri.

10. Alergia la oleaginoase (nuci, nuca de cocos, alunele, fisticul, amandinele)

Simptomele sunt severe:

- cutanate 29% din cazuri
- respiratorii 56%
- digestive 38%
- cardio-vasculare 4%

Testele cutanate sunt pozitive. Nivelul IgE este crescut.

Tratamentul este de excludere. Vindecarea este rar descrisă.

11. Alergia la solanacee (cartofi, tomate)

Dacă alergia la cartof este mai puțin cunoscută la copil, cea la tomate este frecvent întâlnită.

Simptomele sunt cele ale alergiei imediate IgE dependente și se manifestă sub următoarele forme:

- sindromul alergiei orale
- urticarie
- angioedem
- rinoconjunctivitate
- astm
- dermatită de contact (la cei care curăță cartofi).
- eczemă

Există posibilitatea apariției reacțiilor severe de tip astm și anafilaxie, izolate sau induse de ingestie și exercițiu fizic.

Cartoful crud este responsabil de producerea dermatitei de contact, rinoconjunctivitate și astm, la cei care manipulează sau curăță cartofi (boală profesională).

Cartoful preparat (gătit, fierb) poate produce alergie imediată sau întârziată la sugar în momentul introducerii alimentelor solide. Pot exista de asemenea reacții încrucișate cartof-roșie și/sau cartofi – alte vegetale.

12. Alergia la umbelifere

Umbeliferele sunt plante aromatizate ale căror flori sunt aranjate în formă de umbrelă: țelină, chimen, mărar, morcov, fenicul, păstrav, coriandru. Ele sunt responsabile de 17% din totalul alergiilor alimentare la adult, unde ocupă

locul trei în ordinea frecvenței. La copil alergia la plantele din această familie ocupă locul 16.

13. Alergia la graminacee

Cerealele cel mai des incriminate sunt: grâu, ovăz, porumb, orz, orez, secără.

Boala celiacă nu implică un mecanism imunologic, fiind considerată un răspuns celular inadecvat la ingestia de gluten la persoane cu predispoziție genetică.

Alergiile la cereale presupun o reacție IgE dependentă. Cel mai important alergen pare a fi W5-gliadina.

Cel mai frecvent simptom întâlnit la copil este dermatita atopică. Cerealele, în particular grâul, sunt cauzele în majoritatea cazurilor de astm bronșic la adult (brutării-patiserii). Cu excepția celiachiei, celelalte alergii au mecanism imunologic.

Diagnosticul este standardizat.

Tratamentul constă în regim de excludere.

14. Alergia la pește

Peștele ocupă locul patru între alergenii clasici, după ou, arahide și lapte de vacă. Este totuși prima cauză de alergie în țările mari consumatoare de pește și fructe de mare.

Alergenii conținuți în pește sunt:

- Gad c1 – cod
- Gad m1 – somon

ACESTE ALERGII SUNT PARVALBUMINE ȘI SE GĂSESC ÎN ȚESUTUL MUSCULAR AL PEȘTILOR.

Alergenul Gad d1, cunoscut și ca alergenul din cod este comun pentru mai mulți pești și explică reacțiile de sensibilizare și reacțiile încrucișate.

Epidemiologia alergiilor la pește nu este bine investigată.

Fierberea și prepararea reduce alergenicitatea peștelui, deși aceasta poate persista și la o temperatură de 100°C timp de 10 minute, ceea ce explică reacțiile alergice la inhalarea aburului sau fumului din timpul pregătirii culinare. Inhalarea particulelor alergice în timpul preparării culinare sau atingerea

peștelui cu mâna poate provoca semne clinice la pacienții cu alergie la pește. Este vorba de urticaria de contact și mai rar de semne sistemică.

Pacienții cu alergie digestivă la pește pot să dezvolte simptome respiratorii în timpul pregătirii mesei, după inhalarea particulelor alimentare sau dacă se găsesc în apropierea unei persoane care consumă pește.

Sensibilizarea încrucișată cu alți pești (teste cutanate sau prezența IgE- serice specifice) apare aproape la toți pacienții cu alergie la pește. Alergiile izolate la un singur tip de pește este posibilă.

Alergia la pește este cel mai adesea definitivă. Singura posibilitate terapeutică constă în excluderea totală a peștelui din alimentație.

Testele de provocare pe cale orală sunt indispensabile pentru a determina peștele/peștii pe care pacientul îi poate totuși consuma.

15. Alergia la crustacee și moluște (melci, crabi, homari, scoici, creveți)

Acestea includ alergiile la fructele de mare. Este o alergie foarte importantă.

Factorii de risc:

- adultul matur
- sex feminin
- dispoziția atopică.

Reacțiile alergice după ingestia de crustacee și moluște sunt alergii dependent de IgE.

Semnele clinice variază de la sindromul oral până la anafilaxie.

Există și sensibilizări și alergii încrucișate între acarieni și melci. Imunoterapia la acarieni este contraindicată la persoanele alergice la melci.

16. Alergia la păsările de curte

Este puțin frecventă. Din punct de vedere clinic, semnele sunt ale unei alergii alimentare în general, cu mențiunea specială că predomină sindromul alergic oral. Este vorba de prurit oral, edem al limbii și buzelor, hipersalivăție. Uneori aceste semne reprezintă prodromul anafilaxiei.

Sindromul „ou-pasăre” – pune în evidență importanța căii inhalatorii pentru inducerea unei alergii aviare, urmată de o alergie alimentară la ou, datorită existenței unei alergii încrucișate.

Același comentariu este valabil și pentru *sindromul „ou-ou”*, caracterizat prin expunerea la inhalarea proteinelor din ou, urmată de o alergie alimentară la ou.

Termolabilitatea parțială a alfa-livetinei (alergenul din gălbenușul de ou), pledează în favoarea unei excluderi totale a oului, chiar fierb, din alimentație.

17. Alergia la carne

În țările europene carnea făcea parte din dieta populației generale în secolul al XIX-lea. Cu toate acestea, alergia la carne este recent descrisă. Cea mai cunoscută alergie este la carnea de vită. S-a raportat asocierea alergiei carne de vită-lapte de vacă.

Frecvența alergiilor la carne este de 0,3% în populația generală. În Europa alergia la carne este de 2,9% în rândul alergiilor adulților. La copii este de 2,6%, iar în rândul alergiilor alimentare, ocupă locul zece.

În USA alergia la carnea de vită reprezintă 3,3% din alergiile copilului. Carnea de vită conține aproximativ 20 de proteine. Serumalbuminele și lipocalinul din urina animalelor sunt cele două alergene majore.

Alergenitatea este redusă prin preparare termică. Evoluția alergiilor la carne este puțin cunoscută, dar au fost raportate și cazuri de vindecare.

18. Alergia la arahide

În ultimii 20 de ani, consumul de arahide a crescut atât în Statele Unite cât și în Europa. Alergia la arahide este întâlnită frecvent, în mod particular la copii și reprezintă cea mai comună alergie alimentară la copilul > 3 ani.

Într-un grup de copii > 15 ani, cu alergii alimentare, alergia la arahide reprezintă 24% din totalul alergiilor.

Cel mai important alergen din arahide este Ara h₂. Din punct de vedere clinic se caracterizează prin severitatea simptomelor (2/3 din șocurile anafilactice și decesele prin alergie alimentară se datorează alergiei la arahide).

Modalitățile terapeutice constau în excluderea arahidelor din alimentație.

Vindecarea este raportată în mai puțin de 20% din cazuri.

Tratamentul alergiilor alimentare

1. Prevenirea alergiilor alimentare

Prevenirea primară a alergiei alimentare constă în detectarea copiilor cu risc.

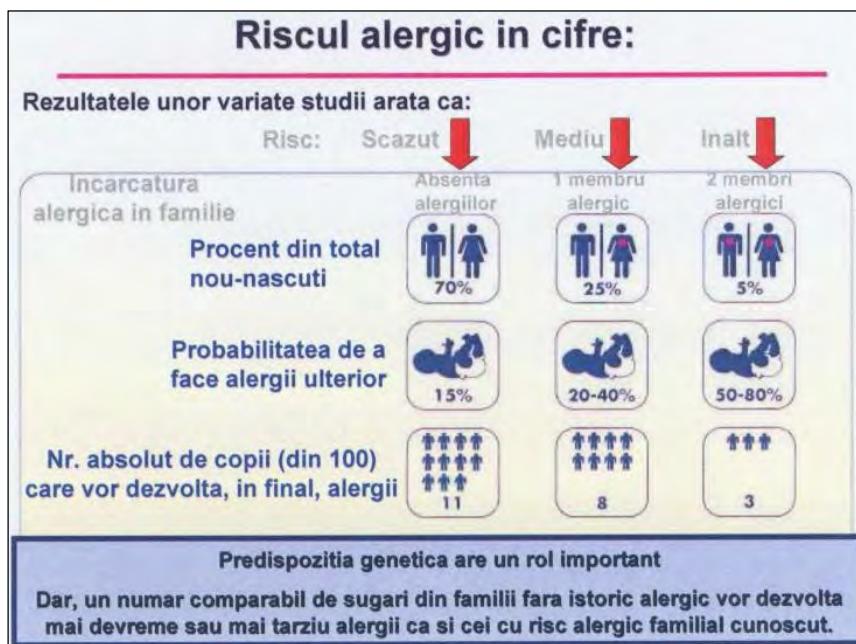

Fig. 3. Riscul alergic

Este vorba de *antecedente familiale cu diferite grade de alergie*:

- ambii părinți atopici: riscul copilului de a dezvolta alergia este de 40-60%.
- ambii părinți atopici cu aceleași manifestări; riscul crește la 50-80%.
- dacă un singur părinte este atopic, riscul este de 25-35%

Măsurarea IgE la fătul uman

IgE nu traversează placenta, iar producția de IgE la făt este redusă.

Prezența IgE în sângele din cordon se datorează sensibilizării intrauterine sau contaminării cu material sanguin. Într-un studiu pe 1651 de copii, începând de la vîrstă de sugar, boala atopică a apărut la 82% dintre copii care aveau nivelul IgE în sângele din cordon > 0,9 UI/ Ml (Kjellman, 1991).

Sângele din cordon este un indice predictiv mai bun decât istoricul familial între subiecții atopici și atopici, dar cei doi factori asociați cresc acuratețea screeningului.

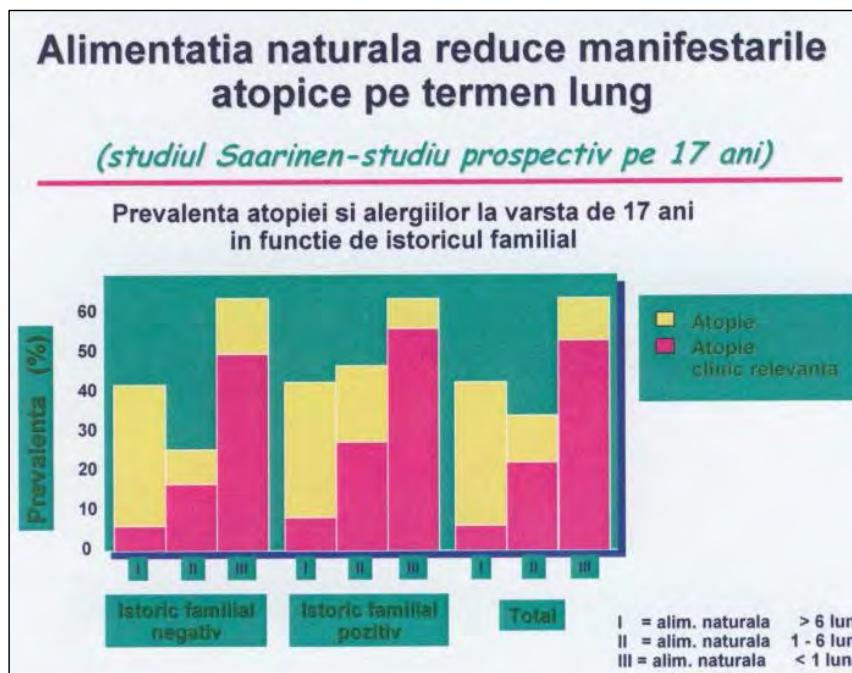

Fig. 4. Prevalența atopiei și alergiilor

Modalitatea de prevenire a alergiei alimentare constă în reducerea încărcăturii alergenice, care pentru arahide trebuie să debuteze încă din viața intrauterină. Este vorba de înlăturarea din regimul mamei a trofoalergenilor majori, potențial transmiși prin laptele matern. Colonizarea bacteriană optimă a intestinului printr-o alimentație exclusiv la sân în primele 4-8 luni determină o maturare lentă și progresivă a mucoasei intestinale și a sistemului imunitar.

În caz de alimentație mixtă vor fi folosite formule hipoalergene a căror eficacitate a fost demonstrată prin studii controlate. Formulele pe bază de soia nu-și găsesc locul în prevenție. Diversificarea alimentației nu trebuie să debuteze înaintea vîrstei de 6 luni. Alimentele cu mare putere alergenică (kiwi, țelină, arahide, nucă de cocos, crustacee) vor fi introduse după vîrsta de un an.

Aceste precauții nu modifică însă sensibil evoluția ulterioară a alergiei, în special în manifestările sale respiratorii. Există un interes în folosirea

probioticelor, prebioticelor și a acizilor grași polinesaturați, dar rolul lor în prevenirea alergiei urmează să fie confirmat.

Sfaturi pentru bolnavii cu alergie alimentară:

- a se citi cu atenție etichetele produselor alimentare
- dacă sunt invitați la masă, trebuie să se intereseze cu privire la compoziția alimentelor servite
- în cazul unor meniuri cu compoziție incertă, dacă apare pruritul oral, după gustarea unei cantități mici de aliment, acesta va refuza politicul servirea mesei în continuare
- pentru a evita interdicțiile dietetice alimentare exagerate, generatoare de malnutriție, se recomandă eliminarea din alimentație numai a alimentelor dovedite alergice
- la grădiniță și la școală, copilul poate beneficia de o evidență specială, existând persoane autorizate de administrarea tratamentului și supravegherea alimentației.

2. Tratamentul simptomatic al alergiei alimentare necesită măsuri imediate.

Prescrierea adrenalinei nu-și are locul în prezența semnelor benigne. Bronhospasmul necesită administrarea de β_2 , stimulente cu acțiune imediată. Adrenalina este indicată în următoarele situații:

- edemului laringian cu asfixie
- anafilaxie (simptome de atingere a mai multor organe, inclusiv semne respiratorii)
- șoc anafilactic (agitație, angioedem, wheezing, colaps).

Tratamentul cu imunoterapii specifice

Imunoterapia specifică cu alergene alimentare este puțin utilizată. Imunoterapia specifică accelerată la arahide s-a arătat eficace în două studii, dar cu prețul efectelor secundare frecvente.

Pentru kiwi s-a încercat o imunoterapie sublinguală. Imunoterapia specifică la polenul de mestecătan a ameliorat simptomele alergiei la măr.

Tehnica reintroducerii progresive a alimentelor a fost utilizată în alergia refractară la laptele de vacă.

Abordarea tratamentului în viitor.

Marile abordări terapeutice promit un tratament bine definit al alergiilor alimentare. Totuși repercuziunile tratamentului imuno-modulator din punct de vedere al toxicității, efectele secundare, hiperstimularea răspunsului imun Th1, facilitarea autoimunității, efectele pe termen lung ale supresiei IgE circulante, merită să fie serios analizate.

Efectele secundare potențiale ale imunoterapiei specifice ar putea fi controlate prin utilizarea alergenilor modificați sau recombinăți.

Bibliografie

1. Boissieu D., Dupont C., „Allergie au lait de chèvre et de brebis sans allergie au lait de vache”, *Archive de Pédiatrie*, Ed. ELSEVIER MASSON, Paris, vol. 5, nr. 3, 2008. pg. 349-351.
2. Chouraqui J.P., Dupont C. et all, „Alimentation des premiers mois de vie et prévention de l'allergie”, *Archive de Pédiatrie*, Ed. ELSEVIER MASSON, Paris, vol. 15, nr. 4, 2008. pg. 431-442.
3. Iordăchescu F., Stoicescu M., „Alergia alimentară”, *Pediatru.ro*, nr.8 2007, pg. 30-40.
4. Langhendries J.P., „Prévention de l'allergie: et si tout (ou presque) se jouait à la naissance?”, *Archive de Pédiatrie*, Ed. ELSEVIER, Paris, vol. 8, 2001. pg. 1037-1041.
5. Moldovan D., *Alergia. Diagnostic și tratament*, Ed. Prisma, Tg Mureș, 2000, pg. 3-4.
6. Moraru D., Moraru E., Cîrdei E., Bozomitu L., „Aspecte actuale privind alergia alimentară la copil”, *Revista Română de Pédiatrie*, nr. 4/ 2007, pg. 439-457.
7. Moraru D., Moraru E., „Entități și manifestări digestive în alergia alimentară gastrointestinală la sugar și copil”, *Revista Română de Pédiatrie*, nr. 4/ 2007, pg. 302-313.
8. Rance F., Datau G., *Food allergies*, Expansion Formation et Editions, Paris, 2008.
9. Rance F., Datau G., „Asthme et allergies alimentaires: à propos de 163 observations pédiatriques”, *Archive de Pédiatrie*, Ed. ELSEVIER, Paris, vol. 9, 2002. pg. 403-407.

Flora intestinală – o lume vie care trebuie conservată¹

Mircea Gelu Buta

Flora intestinală este un univers microscopic care numără aproximativ 10^{12-14} bacterii și pe care o purtăm cu noi toată viața. Ea este indispensabilă sănătății noastre și fără îndoială supraviețuirii speciei umane. Flora intestinală este compusă din bacterii „prietenoase” și din agenți patogeni. Bacteriile „prietenoase” se mai numesc și probiotice, termen introdus pentru prima dată în anul 1953 de către Kollath.

La fel cum puternicele lunete astronomice explorează universul și galaxiile sale, biologia moleculară modernă, aplicată acestor micro-organisme vii, a permis identificarea a numeroase specii microbiene. Proiectele actuale numite „meta-genomice” au ca obiectiv de cunoaștere evoluția și aprofundarea funcțiilor acestei lumi vii pe care trebuie să o apărăm.

1. Implantarea florei intestinale

Ne naștem cu un tub digestiv steril. Colonizarea tubului digestiv debutează odată cu ruptura membranelor fetale și se continuă timp de mai multe luni. Primul implant de flora microbiană îl primim de la florele maternale fecale și vaginale. Este însă *o floră destul de rudimentară*, care atinge totuși într-o săptămână un nivel cantitativ de ordinul $10^{10} - 10^{11}$ unități, formând o colonie (UFC) pe gram de scaun (Fig. 1).

¹ Congresul Național de Gastroenterologie și Hepatologie, și Nutriție Pediatrică, Medicină socială, Cluj-Napoca, 14-17 septembrie 2016.

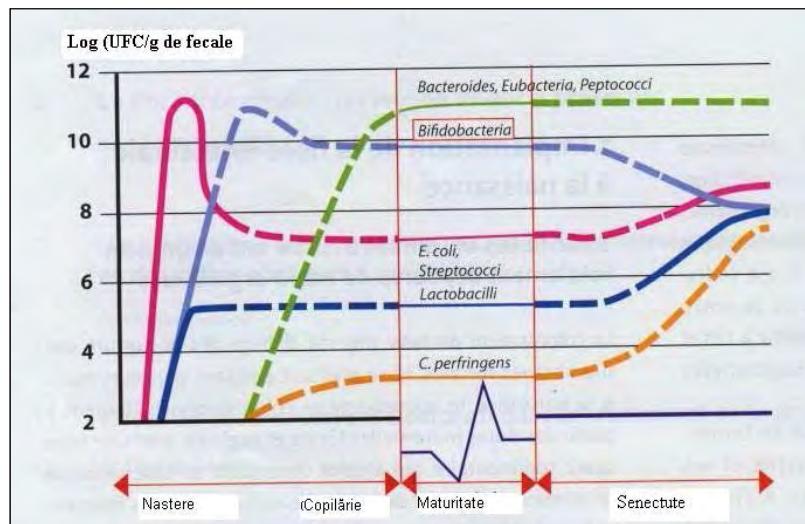

Fig. 1. Evoluția florei bacteriene fecale în cursul vieții (O. Goulet)

Colostrul și apoi laptele matern sau formula de lapte utilizată vor contribui din plin la completarea colonizării tubului digestiv, ajungându-se în final la sute de miliarde de bacterii, fungi și virusuri grupate în 400-500 de specii diferite.

2. Tipul de alimentație și implantarea florei intestinale

La n.n. alăptat natural se va dezvolta o floră bogată în bacterii de tipul Bifidobacterium. La cei hrăniți cu lapte de vacă adaptat, flora este mai săracă în Bifidobacterium, predominând bacteriile de tipul Clostridium (Fig. 2).

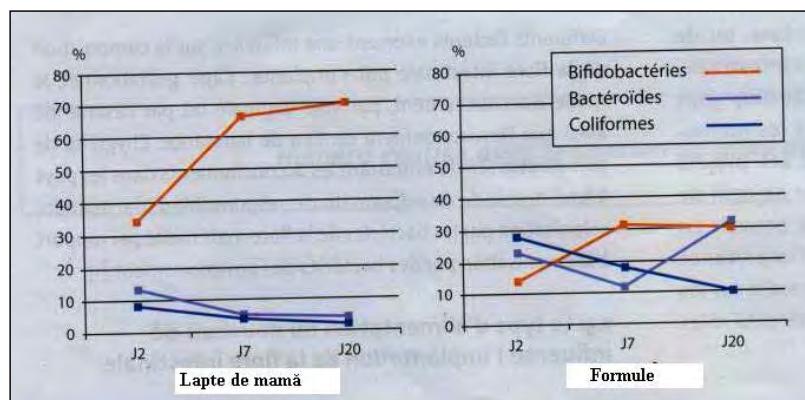

Fig. 2 Influența modului de alimentație asupra florei fecale la omul sănătos

Echilibrul optim al florei intestinale este atins între al doilea și al treilea an de viață, în funcție de tipul de alimentație, dar și de modul de diversificare a acesteia.

Încă de când alimentația devine în diversitatea sa apropiată de cea a adultului, flora intestinală capătă o compoziție asemănătoare cu cea a unei persoane adulte sănătoase, adică aproximativ 10^{12} bacterii.

3. Compoziția florei intestinale

Compoziția florei intestinale este influențată de numeroși factori precum vârsta gestațională, modul de naștere (cale vaginală sau cezariană), cât și împrejurările în care a avut loc nașterea. Igiena, devenită din ce în ce mai strictă, este fără îndoială responsabilă de lipsa colonizării cu bacterii din mediu înconjurător.

Flora intestinală variază de la un segment la altul al tubului digestiv, devenind mai densă dinspre intestinul subțire spre colon. (Fig. 3)

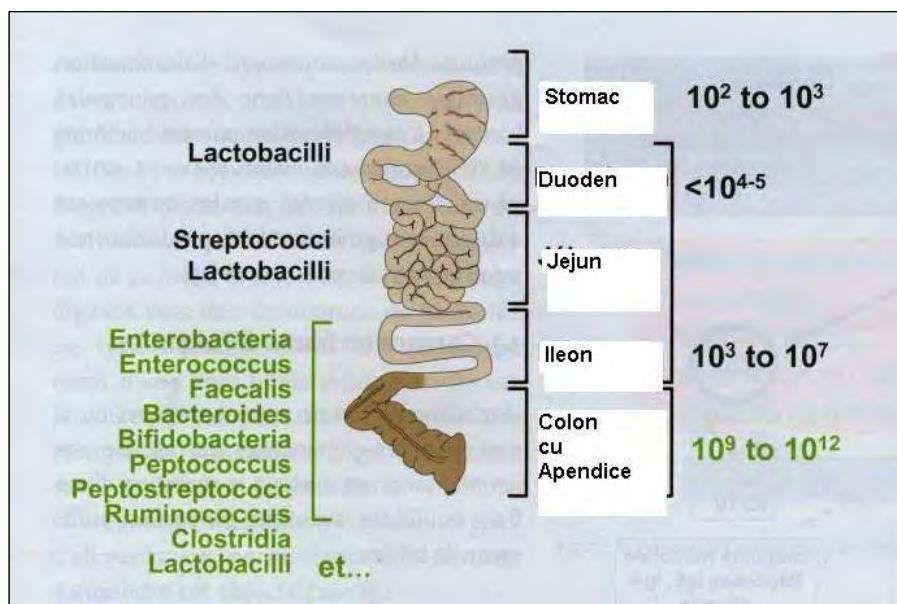

Fig. 3. Flora bacteriană intestinală (O. Goulet)

Flora ileonului distal este ceva mai abundentă (10^3 - 10^7 /ml) și conține adeseori germeni gram negativi cu prevalență printre anaerobi a coliformilor,

frecvenții enterococi și anaerobi obligatorii (Lactobacili, Bacteroides). În vecinătatea valvulei ileocecale flora este mult mai numeroasă, fiind formată în 90% din anaerobi obligatorii ai colonului.

S-a ajuns la concluzia că în condiții normale microflora intestinului subțire este expresia unui echilibru dinamic între aportul de germenii din orofaringe sau cec și factorii capabili să-i limiteze sau selecteze (acțiunea sfințterelor, salivei, sucului gastric acid, enzimelor proteolitice, sărurilor biliare, mucusului enteric etc.) La acestea se adaugă mecanisme bactericide intrinsece ale intestinului subțire, capabile să stăvilească ascensiunea microbilor în cec.

Flora bacteriană colică este formată în principal din Escherichia coli și anaerobi propriu zisii, Aerobacter aerogenes, bacil anaerob de tipul Clostridium welchii, cocci de diverse tipuri și diferenți bacili lactic, inclusiv Lactobacillus bifidus.

În general, flora colică stângă este mai stabilă decât cea din colonul drept. Există un anumit număr de factori care controlează flora intestinală, precum pH-ul intra luminal, scaunele biliare, mucusul, sistemul imunitar intestinal.

Studiile moleculare au identificat o floră fecală dominantă, specifică fiecărei persoane în parte, a cărei diversitatea și fracțiunea non cultivabilă crește cu vîrstă.

Tabel I. Evoluția florei fecale în cursul vieții (după 6-8 ani)

Individ	Numărul speciilor	Specii non cultivabile
Naștere	21	5%
Copilărie	15	30%
Maturitate	134	80%
Senectute	342	87%

Totuși, s-ar părea că fiecare dintre noi posedă o floră caracteristică a cărei compozиție se stabilește de-a lungul timpului, grație efectului ei protector, numit „*efect de barieră*”.

Grupele filogenetice cele mai des întâlnite în fecalele adultului sunt Firmicutes (Clostridia, Mollicutes, Lactobacili), Bacteroides și Actinobacteria.

4. Flora intestinală și sistemul imunitar

Există o legătură formală între flora bacteriană, mucoasa intestinală și sistemul imunitar, mai ales prin intermediul sistemului imunitar înnăscut, din care „*tal like receptors*” (TLR) sunt principaliii actori. Mucoasa intestinală, cu o suprafață de peste 300m^2 , este în permanență expusă la o cantitate foarte mare de antigene, oricare ar fi ele, de origine alimentară sau bacteriană.

Flora intestinală joacă un rol esențial la nivelul sistemului imunitar intestinal și periferic, îndeplinind rolul de activare și de modulare a răspunsurilor specifice (de exemplu la nivel intestinal asupra răspunsului vaccinal sau de răspunsul protector IgA antirotativus).

Flora intestinală joacă în sfârșit un rol de reglare a sistemului imunitar. Aceasta este imatur și caracterizat printr-un răspuns dezechilibrat al limfocitelor T helper₂ (Th₂) superioară celei din Th₁ cât și de o insuficiență de T regulatoare. Colonizarea bacteriană progresivă a tubului digestiv este din această cauză esențială pentru stabilirea unui echilibru între Th₁ și celealte tipuri de limfocite (Th₁ și Th₃). Flora intestinală joacă deci un rol în câștigarea toleranței și în consecință în prevenirea alergiei. (Fig. 5.).

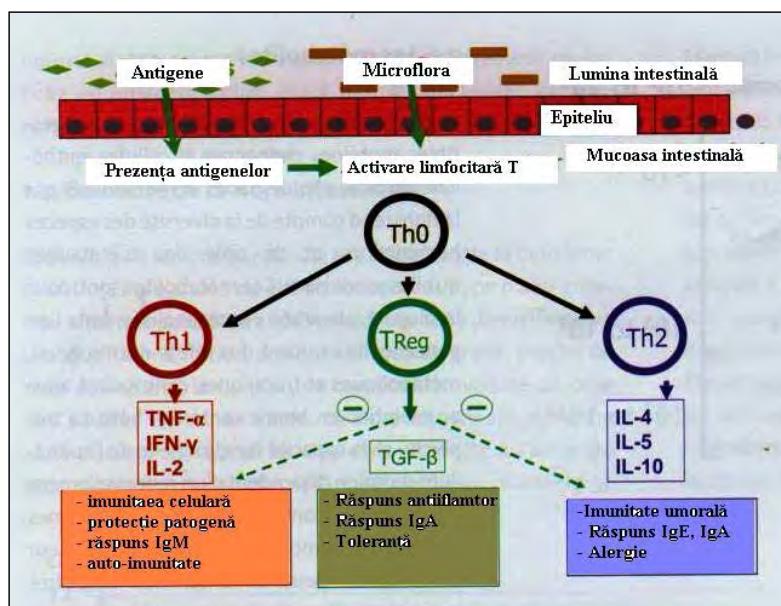

Fig. 5. Interacțiunea microflorei și a sistemului imunitar și orientarea răspunsului imunitar

5. Rolul florei intestinale

Echilibrul florei intestinale rezultă din interacțiuni microbiene în interiorul lumenului intestinal sub formă de competiții pentru substraturile nutritive sau pozițiile de aderență și de modificări ale mediului intestinal prin produși ai metabolismului bacterian: pH, bacteriocine, acizi organici etc.

Colonul se poate menține sănătos cu 85% probiotice (flora de fermentație) și 15% agenți patogeni (flora de putrefacție). Sănătatea noastră depinde de echilibrul dintre aceste două tipuri de bacterii. Flora de fermentație predomină, pentru că ea colonizează o porțiune mai mare din intestin – și anume, tot intestinul subțire (5 metri) și o parte a colonului (1 metru), în vreme ce flora de putrefacție se găsește doar în colonul descendant (aproximativ 50 de centimetri). Orice modificare sau dezechilibru al acestui raport înseamnă o sensibilitate crescută la infecții, încrucișând flora intestinală nu-și îndeplinește corect rolul protector.

Bacteriile benefice cele mai importante sunt *Lactobacillus salivarius*/ *casei*/ *rhamnosus*, *Bifidobacterium bifidum*/ *longum*/ *lactis* și *Streptococcus thermophilus*. Ele au numeroase potențiale terapeutice incluzând: proprietăți antiinflamatoare, anticancerigene, anticonstipație, inhibiția creșterii unor agenți patogeni (*Clostridium* în perioada post-antibioterapie). La nivel de ADN previne leziunile preneoplazice induse de carcinogeni chimici. Studiile de laborator au demonstrat că aceste bacterii benefice inhibă tumorile de ficat, de colon, pe cele ale veziciei urinare și ale glandelor mamare.

Agenții patogeni – microorganismele „*neprietenoase*” sau „*nedorite*” – sunt responsabili pentru milioane de cazuri de boli infecțioase gastrointestinale. În țările mai puțin dezvoltate omoară aproximativ 1,8 milioane de persoane anual. Cei mai importanți agenți patogeni sunt virusurile intestinale, paraziții, micotoxinele și bacteriile specifice: *Yersinia enterocolitica*, *Vibrio* sp., *Staphylococcus aureus*, infecții cu *Campylobacter*, *Listeria monocytogenes*, *Salmonella* spp., *Shigella* sp., *Escherichia coli*, *Clostridium botulinum*, *Clostridium perfringens* și *Bacillus cereus*. Aceste bacterii se găsesc în mod natural în intestinul nostru, bacteriile „*prietenoase*” însă le țin sub control. Dacă sunt scăpate de sub control, bacteriile patogene migrează în sânge, iar din sânge în alte organe (ficat, rinichi). *Escherichia coli*, de exemplu, este o bacterie

care provoacă infecții digestive, manifestate prin crampe, diaree, grețuri, vărsături. Atunci când *Escherichia coli* migrează din colon, poate ajunge la rinichi și poate determina infecții renale severe.

Flora intestinală este deci un biotip major, indispensabil achiziției și menținerii funcțiilor digestive și imunitare. Ea suferă numeroase influențe controlabile sau necontrolabile. Ea trebuie să fie cu orice preț apărată de orice alterare a echilibrului său și poate fi modulată pozitiv. Se cuvine să se cunoască circumstanțele în cursul cărora flora intestinală poate fi alterată și invers, cum poate fi posibilă modulararea pentru a-i crește potențialul benefic.

6. Factori de agresiune asupra florei intestinale

Printre factorii terapeutici sau dietetici, care alterează durabil flora intestinală, amintim: antibioterapia, anti-acidele, fibrele alimentare, gastroenterita acută.

6.1. Antibioterapia

Administrarea antibioticelor atât pe cale orală cât și parenterală, mai ales în perioada de implantare și de dezvoltare a unei flore bifide dominante, poate să fie nocivă pentru tubul digestiv.

Un studiu recent realizat pe 1098 copii afectați de Maladie Crohn, născuți între anii 1973-1997 sugerează o legătură între administrarea precoce de antibiotice (cu vârstă < 5 ani) și survenirea unei boli Crohn. În plus, studii recente sugerează o legătură între antibioterapie în perioada neo-natală și astm.

6.2. Utilizarea de tratamente anti-acide

Tratamentele anti-acide alterează de asemenea flora intestinală, mai ales în cadrul refluxului gastro-esofagian dovedit sau din păcate doar suspectat în cazul durerilor epigastrice. Absența prokineticilor eficace a condus la o creștere majoră a prescripției de inhibitori ai pompei de protoni. Din păcate, alcalinizarea gastrică suprimă una din principalele bariere a colonizării prin bacterii din jur, în special patogene. A fost de asemenea demonstrat că tratamentele anti-acide cresc riscul de diaree infecțioasă și de infecții bronhopulmonare.

6.3. Carență în fibre alimentare

O alimentație săracă în fibre alimentare nu favorizează implementarea și mai ales menținerea unei flore intestinale echilibrate.

6.4. Gastroenterita acută

O banală gastro-enterocolită acută virală sau bacteriană alterează flora intestinală. În țările cu un nivel de viață înaltă vindecarea este de obicei rapidă. Totuși, unii dezvoltă clasul tablou de diaree gravă prelungită post-infecțioasă, dintre care una dintre componente o reprezintă un dezechilibrul florei intestinale, cu toate consecințele inerente.

7. Modularea florei intestinale și probioticele

Pentru că n.n. alimentat natural are o floră bogată în bacterii de tipul *Bifidobacterium*, înseamnă că pe această observație trebuie să se bazeze obiectivul de colonizare a tubului digestiv.

Dezvoltarea unei flore bifide predominante este posibilă prin alimentație. O asemenea floră stimulează producerea de IgA secretorii în lumenul intestinal și ameliorează răspunsul imunitar. Există mai multe tipuri de alimentație, care permit la ora actuală atingerea acestui obiectiv:

- *probioticele*, organisme vii, fără patogenitate, capabile să procure efecte benefice pentru sănătate;
- *prebioticele*, oligozaharide adăugate preparatelor lactate, capabile să modifice flora intestinală, generând astfel efecte benefice asupra sănătății;
- *laptele fermentat*, care conține fragmente de baterii, cu efect probiotic și de fermentare. Efectul lui este asemănător cu al oligozaharidelor prebiotice.

Probioticele pot fi administrate și sub formă de preparat medicamentos. Ele tranzitează vii prin tubul digestiv fără să-l colonizeze și pot exercita diverse efecte în lumenul intestinal prin intermediul substraturilor pe care le produc sau le eliberează.

Acțiunea probioticelor a fost studiată în diverse situații. (Fig. 6)

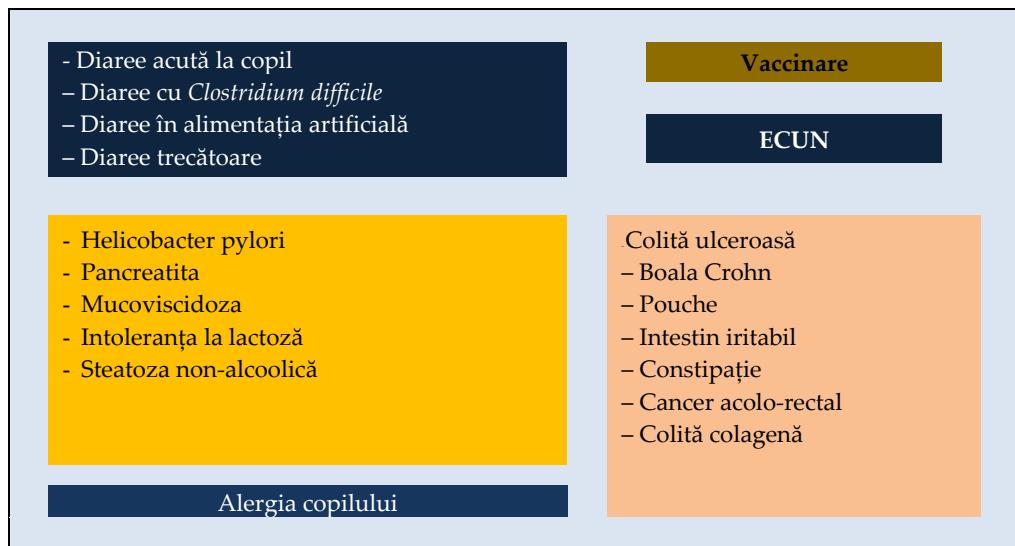

Fig. 6. Rolul probioticelor în principalele patologii digestive. (O. Goulet).

Un efect important al probioticelor îl reprezintă efectul în prevenirea diareii induse prin antibiotice. Modularea florei intestinale în cadrul bolii atopice este încă controversată și depinde de teren, de tip, de cantitatea și durata administrării probioticelor. Rezultatele cele mai spectaculoase în utilizarea probioticelor au fost obținute în prevenirea enterocolitei ulcero-necrozante a prematurului.

Unele probiotice, precum *Saccharomyces boulardii*, au demonstrat efecte pozitive la bolnavii cu diaree acută sau în prevenirea diareii indusă de antibiotice.

Modularea florei intestinale a sugarului spre o floră bifidă, în special la copiii hrăniți cu lapte de mamă, deschide importante perspective pentru a preveni infecțiile comunitare ale copilului mic și probabil boala alergică.

Bibliografie

1. Bashir ME, Louie S, Shi HN, et al., „Toll-like receptor 4 signaling by intestinal microbes influences susceptibility to food allergy”. *J Immunol*, June 1, 2004, 172 (11) 6978-6987.

2. Bonnet R, Suau A, Dorè J, et al, „Differences in rDNA libraries of faecal bacteria derived from 10- and 25-cycle PCRs”. *Int J Syst Evol Microbiol* 2002;52 (Pt 3):757-63.
3. Buta M.G., Buta L, *Bioetica în pediatrie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008.
4. Favier CF, de Vos WM, Akkermans AD, „Development of bacterial and bifidobacteria! communities in feces of newborn babies”. *Anaerobe* 2003; 9:219-29.
5. Freter R., „Factors influencing the microecology of the gut”. In: Fuller R, Ed. *Probiotics: the scientific basis*. London: Chapman & Hall, 1992:11-45.
6. Goulet O., „La flore intestinale. Un monde vivant à préserver”, in *Rev Archives de Pédiatrie*, 2009; 16:1-6.
7. Grønlund MM, Lehtonen OP, Eerola E, et al., „Fecal microflora in healthy infants born by different methods of delivery: permanent changes in intestinal flora after cesarean delivery”. *J Pediatr Gastroenterol Nutr* 1999; 28:19-25.
8. Harmsen HJ, Wildeboer-Veloo AC, Raangs GC, et al., „Analysis of intestinal flora development in breast-fed and formula-fed infants by using molecular identification and detection methods”. *J Pediatr Gastroenterol Nutr* 2000; 30:61-7.
9. Langendijk PS, Schut F, Jansen GJ, et al., „Quantitative fluorescence in situ hybridization of *Bifidobacterium spp.* with genus-specific 16S rRNA-targeted probes and its application in fecal samples”. *Appl Environ Microbiol* 1995; 61:3069-75.
10. Saragea M., *Fiziopatologie*, Ed. Academia RSR, Bucureşti1982, pg. 415-517.
11. Suau A, Bonnet R, Sutren M,et al., „Direct analysis of genes encoding 16S rRNA from complex communities reveals many novel molecular species within the human gut”. *Appl Environ Microbiol* 1999; 65:4799-807.

Genetica și vaccinurile¹

Mircea Gelu Buta

1. Certitudini

Vaccinurile se folosesc de peste 300 de ani și sunt una dintre cele mai eficiente strategii de prevenire a mortalității și morbidității asociate infecțiilor. Deși domeniul se bucură de succes, încă nu există vaccinuri sigure și eficiente împotriva tuturor agentilor patogeni precum: boli tropicale, TBC, HIV, malarie etc. (Thomas și Moridani, 2010). Vaccinurile se administrează oamenilor sănătoși, deosebindu-le de medicamentele convenționale, care se prescriu bolnavilor. Din această cauză, vaccinologia este considerată o știință plină de contradicții, care însă trebuie eliminate.

2. Critici care se aduc vaccinării

Ca și alte medicamente, vaccinurile pot provoca reacții adverse. Ele se administrează la miliarde de oameni, fără un screening preliminar pentru depistarea susceptibilității subiacente (Bijl et al., 2012; Tomljenovic et al., 2012, Soriano et al., 2014);

Adjuvanții introduși în vaccinuri (hidroxid și fosfat de aluminiu, thimerosal și.a.), cu scopul să mărească răspunsul imun, induc prin ei însiși autoimunitate și manifestări inflamatorii, fiind responsabili de producerea unor boli imunologice (Perrikone et al., 2013; Exley et al., 2010);

Necesitatea administrării unui număr mare de vaccinuri într-o perioadă scurtă de timp cumulează în organism o cantitate crescută de adjuvanți, sporind riscul manifestărilor de tip autoimun și inflamator post-vaccinare (Tsumiyama et al., 2009; Lujan et al., 2013).

A fost descris „*Sindromul autoimun / inflamator indus de adjuvanți*” (ASIA) cuprinde boli mediate de imunitate, declanșate de un stimул adjuvant, cum ar

¹ Lucrare prezentată la „EUROPAEDIATRICS 2017”, București, 2-10 iunie 2017.

fi expunerea cronică la silicon, pristan, aluminiu etc. (Israeli et al., 2009; Perrikone et al., 2013)

2.1. Studii privind afecțiunile autoimune induse de vaccinuri

Vaccinurile sunt o parte esențială a medicinii moderne preventive, dar posibilitatea ca acestea să declanșeze evenimente adverse la persoane susceptibile nu trebuie ignorată. Există studii care semnalează afecțiuni autoimune induse de vaccinuri:

- a) *Vaccinul împotriva rujeolei, oreionului, rubeolei (ROR)* (Carlo Pericone et al., 2013).
- b) *Vaccinul contra febrei galbene* (Roger A. Levy et al., 2014).
- c) *Vaccinul antihepatitic B* (Daniel S. Smiyk et al., 2015).
- d) *Vaccinul împotriva virusului papiloma uman* (Lucija Tomljenovic et al., 2013).
- e) *Vaccinul antigripal* (Luis Jara et al., 2015).
- f) *Vaccinuri meningococice* (Giovanni Passaro et al., 2014).
- g) *Vaccinuri pneumococice* (Elisabetta Borella et al., 2015).
- h) *Vaccinul BCG* (Luigi Bernini et al., 2015).

2.2. Boli autoimune provocate de vaccinuri (Yehuda et al., 2016)

a) lupus eritematos sistemic;	h) vaccinul H1N1;
b) vasculite;	i) boala celiacă;
c) artrita reumatoidă;	j) polimialgia reumatică;
d) boli de țesut conjunctiv nediferențiat;	k) encefalomielita acută diseminată;
e) miofasceita macrofagică (persistență pe termen lung a particulelor de aluminiu);	l) fibromialgia, obosalea cronică;
f) diabet tip I;	m) dermatozele buloase;
g) narcolepsia;	n) sindromul oboselii cronice;
	o) miozita.

3. Generații de vaccinuri

A) Prima generație este reprezentată de administrarea agenților patogeni inactivați, sub forme atenuate sau active (ex.: *BGC*, *ciumă*, *tuse convulsivă*, *poliomielită*, *rabie și variolă etc.*) (Rappuoli et. al., 2002; Kaushik și Sehgal, 2008).

B) A doua generație se referă la vaccinuri formate din componente de celule microbiene purificate, numite și „*vaccinuri subunitare*” (ex.: polizaharide sau antigene de proteine) (Plotkin, 2005).

Această abordare a exploatat tehnologia ADN-ului recombinat și chimia polizaharidelor.

OBS.:

Realizarea primei secvențe parțiale a genomului unui microorganism viu (Fleischmann et al., 1995) a permis abordarea computațională a proiectării vaccinurilor, prin extragerea informației din genom, fără să fie nevoie de cultivarea agentului patogen – „*vaccinologie inversă*” (Sette și Rappuoli, 2010).

Vaccinologia inversă permite obținerea de vaccinuri dificil sau imposibil de realizat prin metode clasice și poate duce la descoperirea de antigene unice, care pot îmbunătăți vaccinurile existente.

Ex: Primul agent patogen abordat a fost streptococul de grup B. Au fost analizați opt genomi, conducând la expresia a 312 antigene candidate și la obținerea unui vaccin compus din patru proteine capabile să confere protecție împotriva tuturor serotipurilor (Sette și Rappuoli, 2010).

Pentru streptococul de grup A s-a realizat un vaccin prin omologie cross-matching, pentru a avea siguranță că antigenele selectate pentru vaccin sunt diferite de proteinele umane codificate.

4. Obstacole în producerea vaccinurilor

- Patogeni necultivabili in vitro (*hepatita C, virusul papilloma de tip 16 și tip 18, Mycobacterium laprae* și.a.);
- Agenți patogeni cu hipervariabilitate antigenică (*meningococ pentru serogrupul B, gonococ, malarie și HIV* și.a.) (Rappuoli, 2004);
- Agenți patogeni oportuniști (*Staphylococcus aureus* și.a.) (Projan et al., 2006);
- Patogeni cu evoluție rapidă (*HIV* și.a.).

5. Epidemiologie și genetică

Datorită heterogenității răspunsului imun, vaccinurile pot provoca o protecție totală, parțială sau nulă. La 5-10% din persoanele vaccinate împotriva: rujelei, oreionului, rubiolei (ROR), HBV, nivelul anticorpilor protectori nu persistă toată viața. Din acest motiv, epidemiiile continuă să izbucnească în diverse părți ale lumii (Poland și Jacobson, 1994).

Studiile pe gemeni susțin rolul geneticii în răspunsul la vaccin: *pentru rujeolă, oreion și rubeolă, un procent de 46%-89% din variația post-vaccinală a titrurilor IgG este atribuit mai degrabă unor factori genetici, decât întâmplării* (Tan et al., 2001).

Vaccinarea precoce prezintă eritabilitate¹ mare pentru răspunsurile anticorpilor la: *vaccinul hepatic B (77%), vaccinul oral antipolio (60%), vaccinul antitetanos (44%) și vaccinul antidifteric (49%)* (Newport et al., 2004).

Această variabilitate se datorează în 40% din cazuri genelor HLA, iar 60% genelor non-HLA (Hohler et al., 2002; Ovsyannikova et al., 2011).

6. Genetica și răspunsul la vaccin

Introducerea geneticii, a epidemiologiei și a genomicii în proiectarea vaccinurilor a condus la conceptul numit „vaccinomică” (Poland, 2007). Această cale ar putea furniza importante varietăți de gene alele, care să stabilească probabilitatea cu care o persoană răspunde la vaccin.

Răspunsul la vaccin este definit de articularea componentelor genetice și de mediu (Poland et al., 2008). Este vorba despre genele care promovează sau suprimă un răspuns imun, din cauza:

- unui polimorfism;
- a unor modificări de mediu (inclusiv modificări epigenetice);
- a interacțiunii dintre genele gazdă și non-gazdă.

Un lucru trebuie să fie clar: *Nimic nu este numai mediu, nimic nu este numai genă. Totul este și mediu, și genă.*

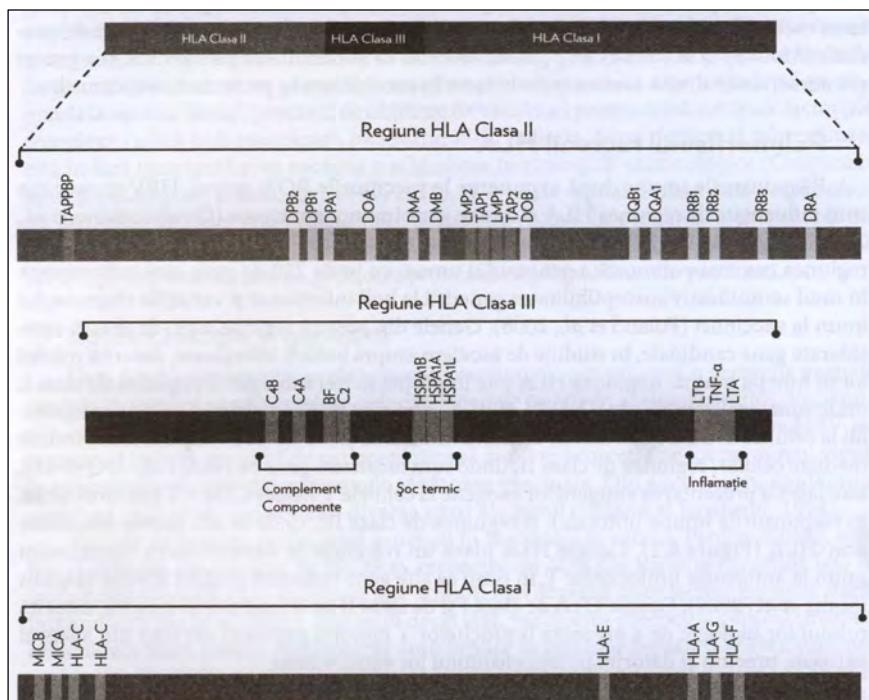
7. Polimorfismul regiunii HLA

Răspunsurile imune la vaccinurile: ROR, Gripal, HPV și Vaccinia sunt influențate de regiunea HLA și de alte gene imunoregulatoare (Ovsyannikova et al., 2011). Regiunea HLA, situată pe brațul scurt al cromozomului 6 (6p21.3), conține peste 220 de gene care influențează susceptibilitatea genetică la boli infecțioase și variațiile răspunsului imun la vaccinuri (Poland et al., 2008).

¹ Eritabilitate – capacitatea de a se transmite de la o generație la alta.

Regiunea HLA este împărțită în trei subregiuni:

- *regiunea de clasa I*, unde sunt localizate genele HLA-A, -B și C, care sunt implicate în prezentarea antigenului la celulele T CD8+ citotoxice, definind inducerea și menținerea răspunsurilor imune mediate celular;
- *regiunea de clasa II*, unde sunt localizate gene ca HLA-DR, -DQ și -DP, asociate cu prezentarea antigenelor exogene la celulele T helper CD4 + T (jucători activi în răspunsurile imune umorale);
- *regiunea de clasa III*, unde se află genele imunitare non- HLA.

Harta HLA umană (J. Castiblanco)

a) Vaccinul și anticorpii HLA clasa I

Vaccinul antirujoaică:

- Alelele HLA-B*8, HLA-B*13 și HLA-B*44 sunt asociate cu seronegativitatea IgG după o singură doză (Jacobson et al., 2003).

Vaccinul antirubeolic:

- Nivelurile joase de anticorpi IgG antirubeolă sunt asociate cu HLA-B*27: 05.

- Niveluri ridicate de anticorpi, după două doze de vaccin, sunt asociate cu alelele HLA-B*45:01 (Ovsyannikova et al., 2009).

Vaccinul ROR:

- Alelele HLA-B*35:03 și HLA-C*15:02 sunt asociate cu niveluri ridicate de proliferare a limfocitelor la virusul rubeolei.
- Alelele HLA-B*13:02, HLA-B*37:01 și HLA-B*38:01 sunt asociate cu niveluri ridicate la virusul oreionului (după două doze vaccin ROR) (Ovsyannikova et al., 2004).
- S-a analizat asocierea dintre alelele HLA și răspunsurile specifice la rubeolă ale citokinelor IFG- γ (Th1) și IL-10 (Th2) la copii sănătoși, după două doze de vaccin antirubeolic.
- Câteva alele HLA-A cl. I (*02:01, *24:02, *68:01) sunt asociate cu secreția de IFG- γ (Ovsyannikova et al., 2007).
- Alelele HLA-A*02:01 și HLA-A*68:01 sunt asociate cu secreția de IFG- γ și IL-10.
- Sensibilitatea la cancerul de col uterin, cauzat de papilloma virus uman tip 16 (HPV) este legat de genele implicate în procesarea AG pentru prezentarea HLA clasa I (TAP1, TAP2, subunitățile proteazomale LMP2, LMP7 și Tapasin). (Gostout et al., 2003; Deshpande et al., 2008).
- Recent, polimorfismele genei IL-10 au fost asociate cu clearance-ul de infecție și cu tipuri de HPV cu risc ridicat, în rândul adolescentelor cu diferite grade de imunosupresie ale limfocitelor CD4 indusă de HIV-1 (Shrestha et al., 2007).

Există o sensibilitate sau rezistență ereditară la proprietățile de transformare ale virusurilor papilloma oncogenice (Poland et al., 2008).

b) Vaccinul și anticorpii HLA clasa II

Vaccinul anti-oreion:

- Alelele HLA-DQB1*02:01, HLA-DQB1*04:02, HLA-DQA1*04:01, HLA-DRB1*03:01, HLA-DRB1*08:01, HLA-DRB1*12:01 și HLA-DRB1*13:02 sunt semnificativ asociate cu răspunsurile celulare proliferative reduse la copiii sănătoși (Ovsyannikova et al., 2008).

Vaccinul anti-rubeolă

- Alelele asociate pozitiv cu proliferarea limfocitară specifică rubeolei sunt alelele HLA-DQB1*05:01, HLA-DRB1*01:01, HLA-DRB1*11:04 (Ovsyannikova et al., 2005).

Vaccinul HBV:

- Există un răspuns imun la vaccinul HBV, controlat independent atât de HLA, cât și de polimorfismele citokinelor (Poland et al., 2007). S-a demonstrat existența unei relații între polimorfismele genei HLA și lipsa răspunsului la vaccinul împotriva hepatitei de tip B (HBV).

c) Vaccinul și anticorpii HLA clasa III

- S-a raportat existența unor asocieri implicând haplotipurile extinse la regiunea HLA clasa III, 10 polimorfisme pentru LTA-TNF-LSTI și regiunea HLA de clasa II cu anticorpi specifici rubiolei (Ovsyannikova et al., 2010a).
- Supertipurile de alele HLA sunt grupate conform specificităților lor de legare peptidică comună (Sette și Sidney, 1998).
- Supertipurile HLA de clasa I, B44 și B58 au fost asociate cu nivelurile mai scăzute de anticorpi induși de vaccinul anti-oreion, în vreme ce supertipurile HLA cele mai comune, B7 și DR, au fost asociate cu un răspuns imun mai ridicat la oreion.
- Mai mult decât atât, supertipul DR a fost semnificativ asociat cu un grad mai mic de răspuns imun celular specific oreionului.
- Supertipul A3 a fost asociat cu niveluri mai ridicate de răspunsuri imune IFN-g și IL-4 induse de virusul rujeolic.

d) Genele citokine și răspunsul imun

Citokinele și receptorii lor modelează răspunsul imun (Jin & Wang, 2003).

Producția de citokine este influențată de rata de transcripție a genelor citokinice și a genelor receptorilor citokinici. Ex. *SNP-urile din aceste gene citokinice pot afecta scindarea și stabilitatea ARNm, structura moleculelor ARN și plierea proteinelor* (Jin & Wang, 2003).

Protecția conferită de vaccinuri este rezultanta protecției individuale și reducerii portajului agentului patogen incriminat, limitând riscul transmiterii bolii de la o persoană la alta.

8. Cauze care generează criza vaccinurilor

- Refuzul vaccinării din partea populației;
- Lipsa inovației în domeniu;
- Dificultăți în aprovisionarea cu vaccinuri;

a) Refuzul vaccinării din partea populației

I. Campaniile agresive ale opozanților vaccinării duc la regresul acoperirilor vaccinale pentru vaccinurile cuprinse în calendarul național.

II. Probleme financiare:

- Vaccinuri opționale (contra cost), nesusținute de la buget:
 - ✓ antivaricelă;
 - ✓ antihepatita A;
 - ✓ antigripal;
 - ✓ antirotavirus;
 - ✓ pneumococic;
 - ✓ meningococic.

b) Lipsa inovației în domeniu

A face un moratoriu asupra aluminiului (fosfat și hidroxid de aluminiu) sau mercurului (thimerosal) conținute de vaccinuri ar antrena oprirea vaccinării împotriva: difteriei, tetanosului, poliomielitei, tusei convulsive, haemophilus influence serotip b, hepatitelor A și B, pneumococului, meningococului C.

c) Dificultăți în aprovisionarea cu vaccinuri

Cererea mondială de vaccinuri crește (ex. pertussis acellular), obligând fabricanții să facă alegeri asupra produselor finite privilegiate.

Pentru a fabrica și controla un vaccin, este nevoie de o perioadă lungă de timp (luni / ani).

Calitatea produsului vaccinal nu îndeplinește întotdeauna parametrii propuși, fiind nevoie, în timpul testărilor de etapă, de reajustări, prelungindu-se astfel perioada de fabricare.

9. Interogații

- Într-o lume fără antibiotice eficiente, va trebui să luăm în considerare și o lume fără vaccinuri?
- Contrastând cu această sfidare întreținută de media și cu puțina implicare a autorităților din sănătate, care sar în apărarea vaccinării doar când survine o criză în domeniul sanitar (rujeolă, gripă pandemică, meningită meningococică, enterocolite infecțioase și.a.), ne reîntoarcem la produsele industriale, mirându-ne că nu avem vaccinuri gata fabricate.

10. Concluzii

1. Recunoscând impactul epigeneticii, metagenomicii și altor factori care ar putea influența definirea unui răspuns incipient la vaccin, oamenii de știință susțin următoarea teorie:

„Răspunsul imun la vaccin este rezultatul cumulat al interacțiunilor declanșate de numeroase gene, fiind, teoretic, un răspuns predictibil” (Poland et al., 2013).

2. Obstacolele apărute în calea anticipării unui răspuns imun la vaccinuri sunt reprezentate de:

- variabilitatea genetică a populației;
- evoluția constantă a agenților patogeni.

Cele două aspecte produc un spectru larg al interacțiunii gazdă-agent patogen și fac necesară adoptarea unei abordări holistice, capabilă să lămurească mecanismele fizio-patologice ale răspunsului imun, făcând posibilă producerea unor *vaccinuri personalizate*, adresate populației-țintă.

Bibliografie

1. Yehuda Shoenfeld, Nancy Agmon-Levin, Lucija Tomljenovic, *Vaccinurile și autoimunitatea*, Ed. Christiana, București, 2016.
2. Thomas. C., Moridani M., „Interindividual variations in the efficacy and toxicity of vaccines”, *Toxicology*, 278(2): 2010, pp. 204-210.
3. Soriano A., Nesher G., Shoenfeld Y., „Predicting post-vaccination autoimmunity who might be at risk?”, *Pharmacol Res*, 2014.
4. Israeli E. Agma-Levin N., Blank M., Shoenfeld Y., „Adjuvants and autoimmunity”, *Lupus*, 18 (13), 2009, pp. 1217-1225.

5. Sette A., Rappuoli R., „Reverse vaccinology: developing vaccines in the era of genomics”, *Immunity* 33 (4), 2010, pp. 530-541.
6. Tan P. L., Jacobson R. M., Poland G. A. et al., „Twin studies of immunogenicity-determining the genetic contribution to vaccine failure”, *Vaccine*, 19 (17-19), 2001, pp. 2434-2439.
7. Ovsyannikova Y.G., Poland G.A., „Vaccinomics: Current Findings, Challenges and Novel Approaches for Vaccine Development”. *AAPS J*, 13 (3), 2011, pp. 438-444.
8. Jin P., Wang E., „Polymorphism in clinical immunology – from HLA typing to immunogenetic profiling”. *J. Transl Med.* 1(1), 2003, p. 8.

B. Bioetică

Etica testelor genetice la copil¹

Mircea Gelu Buta

Din punctul meu de vedere, ideea organizării unui Congres, în care specialiștii din pediatrie pot să-și exprime reflecțiile în legătură cu numeroasele dileme etice impuse de practica medicală, este bine venită. Este important pentru comunitatea pediatrică care-și revendică în mod legitim responsabilități pentru starea de sănătate a copiilor, să-și exprime cu curaj punctele de vedere asupra temelor cu componentă etică referitoare la copilul suferind, ceea ce în numeroase cazuri poate influența imaginea colectivă pe care societatea și-o formează asupra acestuia.

1. Testarea genetică

Testarea genetică reprezintă una dintre cele mai importante aplicații ale cunoștințelor obținute din Proiectul Genomului Uman și constă în analiza: ADN-ului și ARN-ului, cromozomilor, proteinelor și a unor metaboliți umani pentru detectarea bolilor cu transmitere ereditară, mutațiilor, identificarea purtătorilor, stabilirea diagnosticului sau prognosticului prenatal și clinic, monitorizarea și screeningul prenatal și al nou-născuților.

2. Motivele care justifică un test genetic

- Screening genetic
- Diagnostic prenatal
- Diagnosticul și/sau prognosticul clinic

¹ *Etica testelor genetice*, A IV-a Conferință Națională de Bioetică, Sovata, 22-24 mai 2008.

A) *Screening-ul genetic*

Definiție: Metoda de studiu populațional ce identifică genotipurile asociate cu o anumită afecțiune sau predispoziție la boală sau care pot induce apariția unor boli la descendenți.

Scopul screening-ului genetic:

I. Diferențierea subiecților în două categorii populaționale:

- persoane care au probabil boala;
- persoane probabil indemne dar purtătoare de genă mutantă;

II Identificarea unor categorii populaționale:

- persoane afectate (cât mai precoce pentru o cât mai promptă intervenție terapeutică, care în unele cazuri poate fi salutară);
- purtători sănătoși heterozigoți (pentru afecțiuni recessive);
- purtători sănătoși de genă mutantă dominantă (pentru afecțiuni dominante cu debut tardiv);
- persoane cu predispoziție genetică pentru boli cu determinism multifactorial.

Finalitatea acestei identificări este de fapt alegerea unei opțiuni reproductive optime, în deplină cunoștință de cauză și acolo unde este posibil un tratament precoce.

Screening-ul farmacogenetic constă în determinarea profilului farmacogenetic individual pentru anumite clase de medicamente, folosind marker tip SNPs, pentru a preîntâmpina reacții adverse cu risc major la aceste medicamente.

Nivele de realizare ale screening-ului genetic:

a – Screening-ul neonatal

b – Screening-ul heterozigoților

c – Diagnosticul presimptomatic în afecțiunile autozomal-dominante

a. Screening-ul neonatal, are drept scop depistarea nou născuților cu anumite boli genetice nemanifeste la naștere, boli a căror evoluție poate fi controlată și eventual oprită prin terapie adecvată și inițiată precoce.

Protocole specifice existente:

- Fenilcetonurie
- Hipotiroidia congenitală
- Galactozemia
- Mucoviscidoza
- Anemia falciformă
- Thalazemia
- Maladie Tay-Sachs

b. *Screening-ul heterozigoților* constă în identificarea persoanelor sănătoase purtătoare de gene mutante, deci cu risc de transmitere a unei boli genetice descendenților.

Situatii posibile:

- *Bolile recesiv-autozomale*: Depistarea se face la nivel de grupe populationale specifice, precum și la nivel familial, iar screening-ul se aplică doar în cazul bolilor relativ frecvente. În cazul mutațiilor rare, eficiența este extrem de limitată, raportul cost/beneficiu este defavorabil, iar impactul psihologic negativ.
- *Bolile recesiv legate de cromozomul X* reprezintă un grup prioritar al programelor de screening, deoarece femeile purtătoare de mutații sunt sănătoase și apte pentru reproducere, dar cu risc mare de transmitere la descendenți indiferent de starea partenerului.

Tabelul I. Afecțiuni recesive autozomale și legate de cromozomul X, ce pot beneficia de screening al heterozigoților

Boala	Test screening pentru purtători
Mucoviscidoza	Test ADN (pentru familii cu anchetă familială pozitivă)
Galactozemie	Dozare GAL-1-P uridil transferaza Teste ADN
Fenilcetonuria	Test de încărcare cu fenilanină Raport fenilanină / tirozină serie Teste ADN
Hemoglobinopatii	Electroforeză hemoglobinei Frotiu eritrocitar pentru morfologie Teste ADN
Boala Tay-Sachs	Dozare de hezozaminidază A în leucocite Teste ADN

Boala	Test screening pentru purtători
Hiperplazia congenitală de suprarenală	Testare imunologică HLA Teste ADN
Hemofilia A	Reducerea activității factorului VIII al coagulării
Hemofilia B	Reducerea activității factorului IX al coagulării
Distrofia musculară Duchenne	Creșterea activității creatinkinazei serice
Deficit în G6PD	Reducerea activității G6PD eritrocitară

c. *Diagnosticul presimptomatic în afecțiunile autozomal-dominante* se bazează atât pe examinarea clinică a membrilor familiei celui afectat, cât și pe efectuarea de investigații paraclinice (dozări enzimatice, electroforeză, ecografie), în final starea de purtător putând fi confirmată prin teste ADN specifice bolii respective.

Afecțiunile autozomal-dominante pentru care sunt inițiate screening-uri presimptomatice sunt:

- Boala Huntington
- Distrofia musculară facio-scapulo-humerală
- Boala polichistică renală
- Hemocromatoza
- Neoplazia endocrină multiplă tip II
- Cancerul mamar și ovarian
- Unele forme de cancer de colon (polipozic, non-polipozic ereditar)
- Neurofibromatoza tip I

Testările predictive au drept scop anticiparea unui risc de boală pentru o persoană asimptomatică. Ele nu dau însă informații certe asupra posibilității apariției bolii la persoana purtătoare de gene mutante, ceea ce poate induce implicații psihoemoționale și psihosociale extrem de serioase (familiiile nu vor să participe la aceste screening-uri, prevalându-se de dreptul „de a nu ști”).

d. *Screening-ul bolilor multifactoriale*. Identificarea unor gene, responsabile de predispoziție genetică, se face prin înlănțuire genetică și în ultimul timp prin investigarea electronică a regiunii cromozomice implicate (analiza bioinformatică, screening-ul polimorfismelor mononucleotidice).

Până în prezent au fost identificate peste 2,5 milioane polimorfisme mononucleotidice (National Center for Biotechnology Information).

Exemple:

- Boala Alzheimer (12q, 19q)
- Astm bronșic (5q, 6p, 12q)
- Diabet zaharat tip I (5q, 6p, 11p)
- Diabet zaharat tip II (1q, 2q)
- HTA (utilitatea este dicutabilă întrucât intervin factori de mediu determinanți)

B) Diagnostic prenatal

- Este necesar în cazul sarcinilor cu risc crescut identificate fie prin screening, fie în urma consilierii genetice a cuplurilor parentale cu risc.
- Eludarea consultului genetic și folosirea exclusivă a tehnicielor de diagnostic parental constituie o eroare ce trebuie evitată.
- Un diagnostic prenatal complet va impune consultări interdisciplinare (obstetrician, pediatru, genetician, neonatolog etc), creându-se ad-hoc un veritabil grup de medicină fetală.

Efectuarea diagnosticului prenatal impune îndeplinirea unor criterii clar definite (Harper, 2000):

- **severitatea malformației:**
 - *decizie clară*: prezumției de sindrom Down (sau alte anomalii trisomice), defecte de tub neural deschis sau boli metabolice neurodegenerative,
 - *decizie discutabilă*: defecte ale membrelor, despiciatură labiomaxilo-palatină, în care intelectul și durata de viață pot rămâne neafectate;
 - *zona geografică* poate fi decisivă pentru unele afecțiuni, impactul malformației fiind diferit receptat în funcție de particularitățile socio-culturale zonale;
- **existența unui tratament satisfăcător:**
 - *fenilcetonuria* poate rămâne fără consecințe neuropsihice în țările în care există posibilitatea detecției parentale prin analiză moleculară și instituirea unei diete specifice corespunzătoare;
 - *galactozemia* afectează sever ficatul în majoritatea cazurilor;

- *acceptarea prealabilă de principiu* a întreruperii sarcinii de către cuplu și comunitate ca sănătune terapeutică în cazul confirmării unei malformații grave;
- *existența unui test diagnostic parental cu fezabilitate satisfăcătoare;*
- *stabilirea existenței unui risc genetic* semnificativ la consilierea genetică prealabilă sarcinii

C) *Diagnostic și/sau prognostic clinic*

Confirmarea sau infirmarea unui diagnostic suspicionat clinic:

- Aprecierea prognosticului

3. Dileme existente în situația efectuării unui test genetic

Înainte de prescrierea unui test genetic este nevoie ca medicul să definească dacă există un beneficiu direct pentru copil; acesta reprezentând singura justificare acceptabilă. A face un test genetic pentru a pune un diagnostic la un copil simptomatic nu ridică evident nicio problemă de ordin etic, chiar dacă el nu prezintă decât semne fruste ale afecțiunii de care suferă fratele sau sora sa. Lucrurile nu sunt la fel atunci când copilul nu prezintă nici un semn al vreunei afecțiuni care se va manifesta tardiv, de care suferă unul din părinți sau un membru al familiei, pe care ar putea eventual să o dezvolte la rândul său.

Efectuarea unui test genetic la copil ridică probleme: etice, psihologice, legislative.

În plan etic

A face un test genetic unui copil la cererea părinților îl privează mai târziu pe acesta de exercitarea dreptului său de a alege.

!! Din punct de vedere etic, a dori să știi sau nu, despre o tulburare patologică pe care o ai, este un drept inalienabil al fiecărui dintre noi. Oricărui copil trebuie să-i fie lăsată libertatea de a alege atunci când devine adult.

Din diverse motive, care le sunt proprii, multe persoane nu doresc să știe despre boala lor, mai ales atunci când defectul genetic nu generează o patologie manifestă. Când starea de sănătate a copilului nu este pusă în joc, părinții ar trebui să lase copilului posibilitatea exercitării depline a dreptului de a ști sau nu despre mutația pe care o are.

Medicii trebuie să aibă tăria să opună rezistență unor argumente ale părintilor: *este copilul nostru, avem dreptul să știm totul despre el.*

Personalul medical trebuie să reziste propriilor tentații de a face un test genetic, pentru a-și satisface propria curiozitate. Un copil devenit adult ar putea contesta părintilor săi faptul că i-au divulgat secretul care-i aparține.

!! Totuși aflarea acestui secret pare etică când starea de sănătate a copilului este pusă în joc.

Pediatrii geneticieni ar trebui să poarte discuții cu asociațiile de bolnavi și familiile care sunt familiarizate cu astfel de situații, pentru a putea fi depășită problema testului genetic la un individ a cărui defect genetic nu-i pune viața în pericol, fiind doar o chestiune personală.

În plan psihologic

Cunoașterea rezultatelor unui test genetic poate perturba echilibrul familiei și chiar să ducă la alterarea relației părinte/copil. De aceea, în momentul anunțării unei boli genetice neexprimate încă clinic, medicul trebuie să asigure suportul psihologic atât familiei cât și copilului bolnav.

În situația în care boala genetică se manifestă deja în familie (frate, verișor, părinte) copilul trăiește cu amprenta bolii familiale. Încărcătura psihologică va fi greu de suportat atunci când va afla că el însuși poate fi bolnav, fără să fie posibilă comunicarea cu exactitate a momentului când va debuta boala, manifestările și consecințele ei. Familia își face probleme în legătură cu modul în care va fi privit copilul bolnav de către frați, prieteni, colegii de școală sau de alte activități. A lăsa familiei să trăiască cu angoasa existenței unei suferințe genetice a copilului, când dubiul ar putea fi eliminat prin efectuarea unui simplu test genetic, este o altă problemă care trebuie să stea în atenția profesioniștilor din sănătate.

Părinții care au insistat pentru efectuarea unui test genetic la copilul lor și care și-au văzut „*recompensă*” cererea, nu sunt întotdeauna pregătiți să accepte un rezultat pozitiv. Problema morală care se ridică este dacă familia trebuie lăsată în dubiu, sau dacă prin efectuarea unui simplu test genetic acest dubiu poate fi lămurit, permisând familiei să-și ordoneze viața în funcție de rezultatele testului.

În plan legislativ

Comisia de cercetare și etică a OMS (15-16 decembrie 1997) a redactat un cod de conduită etică, referitor la screening-ul și testarea genetică.

- *Testarea și screening-ul genetic* vor trebui să fie voluntare și nu obligatorii, cu excepția existenței unui tratament eficace;
- *Testarea și screening-ul genetic* vor trebui să fie precedate de o informare corectă asupra scopului și posibilelor rezultate ale acestora, precum și asupra beneficiilor potențiale (autonomia și non-vătămarea);
- *Screening-ul anonim* în scop epidemiologic va fi făcut numai după ce va fi informată populația asupra testării (autonomia);
- *Rezultatele* nu vor fi dezvăluite asiguratorilor, angajatorilor, școlilor sau altcuiva, fără autorizația persoanei în cauză, pentru a se evita o posibilă discriminare (autonomia și non-vătămarea);
- *Dezvăluirea informației* se face în cazuri rare, și numai când este în interesul persoanelor sau al siguranței publice; atunci autoritățile medicale vor trebui să conlucreze cu persoanele pentru luarea unei decizii (beneficiul, non-vătămarea și dreptatea);
- *Rezultatele testării genetice* vor trebui urmate de *consiliere genetică*, mai ales când acestea sunt nefavorabile (autonomia și beneficiul);
- *Tratamentele* (dacă există) vor trebui oferite cu întârziere (beneficiul și non-vătămarea);
- *Screening-ul nou-născuților* va trebui să fie obligatoriu și gratuit dacă diagnosticul precoce și tratamentul precoce ar avantaja nou-născutul (beneficiul și dreptatea).

***În practica medicală* se vor explica:**

- scopul testărilor;
- șansa unei predicții corecte;
- implicațiile individuale și familiale ale rezultatelor testelor;
- opțiunile și alternativele testelor;
- potențialele riscuri și beneficii ale testelor, incluzându-le pe cele sociale și psihologice;

- includerea discriminării din partea asiguratorilor și angajatorilor (chiar dacă aceasta este ilegală) în riscurile sociale;
- nepunerea în pericol a persoanelor sau familiei, indiferent de decizia luată de aceștia.

În cercetare se vor explica:

- natura experimentală și scopul studiului;
- de ce este persoana invitată să participe ca voluntar;
- procedura;
- disconfortul și riscurile testelor atât pentru persoană cât și pentru familie
- incertitudinea rezultatelor testelor pentru predicție și sfat genetic;
- beneficiile posibile pentru semeni și pentru știință;
- confidențialitatea dosarelor ce conțin identitatea testelor;
- pe cine să contacteze pentru întrebări în legătură cu cercetarea sau cu posibilitatea apariției unei lezări din cauza cercetării;
- dreptul individului de a se retrage în orice moment;
- dreptul individului și a familiei la o îngrijire medicală completă chiar dacă individul se retrage.

4. Discuții

Prescrierea unui test genetic la copil va fi făcută de către medic, și nu de către părinți care deseori încearcă să-și impună punctul lor de vedere; Circumstanțele prescrierii unui test genetic vor depinde de tipul de boală, modul său de transmitere și fiabilitatea examinării; Pentru bolile genetice care se manifestă în copilărie, părinții doresc să știe dacă afecțiunea care l-a atins pe primul copil poate să-i afecteze și pe ceilalți. În această situație motivația majoră o reprezintă reorganizarea vieții de familie (activitatea profesională a părinților, modul de viață). În asemenea cazuri, susținerea psihologică a familiei este indispensabilă.

Când probabilitatea de manifestare a bolii genetice depășește vârsta copilăriei și nu există nicio măsură terapeutică, precocitatea testului genetic nu se justifică, indiferent de circumstanțele în care este solicitat; În cazul copiilor adoptați, care au în antecedente o boală genetică, nimic nu va justifica efectuarea unui test genetic pentru o boală care se va manifesta după 20 de ani.

Din punct de vedere moral, realizarea unei astfel de investigații la un copil și validarea sa va scădea șansa acestuia de integrare într-o familie pe tot restul vieții.

În practică situațiile care trebuie să ne intereseze sunt heterozigoții pentru o boală autozomal-recesivă, purtătorii unei translocații echilibrate sau o fată conducătoare pentru o boală recessivă legată de cromozomul X. Această cunoaștere nu va fi de interes pentru copil, decât când acesta va avea un proiect prenatal, întrucât a fi purtătorul unei astfel de anomalii genetice nu are nicio consecință directă asupra persoanei în cauză. Cu toate acestea, grație rezultatelor unui test genetic el poate fi sensibilizat asupra riscului potențial pentru descendenții săi. A vorbi însă prea repede despre posibilitatea unui diagnostic prenatal cu un copil care trăiește într-o familie în care boala este deja manifestă, poate fi foarte traumatizant.

Subliniem că a fi purtătorul unor alterări genetice care se transmit autozomal-recesiv nu înseamnă că descendenții vor avea boala manifestă, totul depinzând de statutul genetic al partenerului, care încă este necunoscut. Majoritatea bolilor survin nu numai ca rezultat al predispoziției genetice, ci ca rezultat al interacțiunii genelor cu factorii de mediu (ocupația, dieta, modul de viață). Conform acestei observații, putem afirma că testarea genetică nu va prezice cu certitudine dacă o persoană cu anumite erori genetice va dezvolta în mod sigur o boală. Gestionarea necorespunzătoare a informației genetice poate duce la discriminare din partea companiilor de asigurări, a angajatorilor sau a altor organizații. Ex: Părintele unei tinere a dezvoltat boala Huntington, ceea ce indică riscul de 50% ca aceasta să moștenească gena care i-ar determina boala. Un consilier genetic a sfătuit-o să se asigure pe viață și medical înaintea testării, deoarece un test pozitiv va atrage după sine imposibilitatea de a se asigura. O colegă care a auzit că se pregătește să fie testată i-a comunicat acest lucru șefului lor. Inițial, șeful a părut că o înțelege și s-a oferit să-i ajute. Când însă angajata i-a adus la cunoștință că este purtătoarea genei mutante, șeful a concediat-o. În urma acestei întâmplări, nici una dintre surorile angajatei nu au mai dorit să se supună testării genetice, de frică să nu-și piardă locul de muncă și asigurarea de sănătate. Consecutiv, ele au continuat să trăiască cu incertitudinea necunoașterii dacă au moștenit sau nu trăsătura genetică care duce la Boala Huntington.

5. Concluzii

Este evident că până în prezent nu au fost inventariate toate conflictele etice și legale ce derivă din aplicarea screening-ului genetic și a diagnosticului prenatal.

Rezolvarea conflictelor, determinate de politica socială și medicală în testarea genetică sunt doar soluții de moment și provizorii.

Ele se constituie însă ca argumente pentru revenirea la o morală autentică și pentru definirea și delimitarea unei etici a geneticii.

Bibliografie

1. Dhondt J.L., „Prématurité et dépistage néonatal”, *Arch. Pediatr.*, 15 s1, 2008, pg. 7-11.
2. Guthrie R, Susi A., „A simple phenylalanine method for detecting phenylketonuria in large populations of newborn infants”. *Pediatrics* 1963;32:338.
3. Farriaux JP, Vidailhet M, Briard ML, et al., „Neonatal screening for cystic fibrosis: France rises to the challenge”. *J Inher Metab Dis* 2003; 26:729-44.
4. McElduff A, McElduff P, Wiley V, et al., „Neonatal thyrotropin as measured in a congenital hypothyroidism screening program: influence of the mode of delivery”. *J Clin Endocrinol Metab* 2005; 90:6361-3.
5. Minutti CZ, Lacey JM, Magera MJ, et al., „Steroid profiling by tandem mass spectrometry improves the positive predictive value of newborn screening for congenital adrenal hyperplasia”. *J Clin Endocrinol Metab* 2004; 89:3687-93.
6. Honour JW, Torresani T, „Evaluation of Neonatal Screening for congenital adrenal hyperplasia”. *Horm Res* 2001; 55:206-11.
7. Munck A, Dhondt JL, Sahler C, Roussey M., „Implementation of the French nationwide cystic fibrosis newborn screening program: organization, optimization and outcomes over two million tests” (soumis à publication).
8. Gray JE, Sorrentino JE, Matheson GA, et al., „Failure to screen newborns for inborn disorders: a potential consequence of changes in newborn care”. *Early Hum Dev* 1997; 48:279-85.

Actualități bioetice în pediatrie¹

Mircea Gelu Buta

1. Introducere

Practica medicinii pentru copii este ghidată, cel puțin în ultimii 10 ani, de preocupări morale și etice impuse de evoluția relației dintre medic și pacient. Mult timp, aceasta a avut o dimensiune mistică și a evoluat către un raport între savant și ignorant. Astăzi, informațiile medicale sunt difuzate cu generozitate prin site-uri, reviste, cărți etc., iar majoritatea diagnosticelor și tratamentelor sunt verificate și comentate în afara sistemului.

Trecerea de la modelul medical paternalist la cel autonom conține însă numeroase capcane care pot duce, inevitabil, la nereușite și/sau conflicte juridice. Sunt voci care susțin că asistăm chiar la o excludere a medicului din actul medical (1). Totuși, acest risc pare că nu există decât în fața unei revendicări excesive a autonomiei din partea pacientului și familiei, care nu trebuie, totuși, să uite că medicul este, ca și ei, o ființă liberă și responsabilă. Cu alte cuvinte, pacientul și familia acestuia trebuie să dea dovedă de suficient bun-simț, cultură și educație. Pe de altă parte, sub pretextul că respectă principiul „autonomiei”, nici medicul nu trebuie să cadă într-o indiferență culpabilă, căci neîndeplinirea obligației de informare a pacientului se constituie într-una dintre principalele cauze ale proceselor intentate medicilor, care trebuie să știe că obligația de informare se distinge de obligația de sfătuire. În timp ce informarea este obiectivă, sfatul îndeamnă sau recomandă abținerea. Cu alte cuvinte, sfatul concluzionează asupra informării (2).

Caz 1. Un adolescent de 15 ani, cu Dg. Suflu sistolic în cadrul unei posibile stenoze aortice, consultă medicul generalist în vederea obținerii unui certificat de sănătate pentru practicarea sportului de karate. Medicul refuză eliberarea documentului, dar nu interzice categoric activitățile sportive și nici nu

¹ Buta M.G., 2013, „Actualități în bioetica pediatrică”, *Update în patologia pediatrică*, Tg. Mureș, 25 septembrie 2013, UMF Tg. Mureș

informează părinții și școala. După o jumătate de an (20 noiembrie 1993), medicul cardiolog diagnosticează cazul ca Miocardiopatie hipertrofică și refuză eliberarea certificatului de practicare a sportului, trimițând o scrisoare spitalului din Lyon pentru completarea investigațiilor medicale. După numai o lună (la 29 decembrie 1993), Tânărul decedează subit în timpul unei curse de rezistență practicată în școală. La sesizarea familiei, se declanșează o anchetă în urma căreia medicul legist stabilește drept cauză a decesului Cardiomioptia hipertrofică. Cu această ocazie, se constată absența informației complete oferite de medici Tânărului și familiei acestuia în ce privește gravitatea bolii, dar și recomandarea categorică de abținere de la orice activitate sportivă.

În urma unui proces, Tribunalul de Mare Instanță Grenoble a stabilit în anul 1998 că cei doi medici au omis să își îndeplinească datoria până la capăt de a informa și sfătuia. De asemenea, s-a subliniat faptul că, deși părinților le-a fost comunicat diagnosticul de care suferea Tânărul, aceasta nu a fost suficient pentru a-i conștientiza de pericolul la care este expus fiul lor (2).

2. Principii etice de referință în practica pediatrică

Termenii pe care îi auzim frecvent în practica medicală curentă și care reprezintă, de fapt, punctele etice de referință în luarea deciziilor medicale sunt: respectarea autonomiei pacientului și promovarea intereselor acestuia, calitatea vieții, tratamente inutile, suport vital etc.

2.1. Autonomia se referă la respectarea intimității persoanei și familiei, cât și la respectarea dorințelor acestora privind actul medical (3). Pentru aceasta, copiii și părinții au dreptul de a primi informații asupra bolii și îngrijirilor, adaptate vîrstei și capacitatei lor de înțelegere, în scopul participării la deciziile care îi privesc (*Articolul 4 din Carta Copilului Spitalizat, UNESCO, OMS, Europa 1989*) (4).

Copilul mic (< 4 ani) prezintă, din punct de vedere psihologic, o sensibilitate la majoritatea agresiunilor medicale care însotesc spitalizarea (manopere, tratamente etc.), deoarece el nu le poate înțelege scopul. Sentimentul său de siguranță va fi dat de prezența membrilor familiei, în care el crede și care îi inspiră un sentiment de încredere. Progresiv, după vîrstă de 4 ani, părăsind „gândirea magică”, copilul va fi curios să afle mecanismele declanșatoare ale bolii și tot ce ține de aceasta. Astfel, în jurul vîrstei de 7-8 ani,

el chiar surprinde prin explicațiile pe care le cere medicilor, iar aici să nu uităm despre maturizarea precoce a copiilor cu boli cronice. De modul în care personalul medical și familia reușesc să comunice cu copilul bolnav depinde și depășirea dificultăților legate de boală și tratament.

În cazul adolescenților, care de cele mai multe ori se informează singuri despre boala de care suferă, este nevoie de o informare mult mai aprofundată. În această discuție trebuie să li se ofere ocazia și dreptul de a pune întrebări, fără a ignora că, adesea, ei se autocenzurează pentru a-și proteja familia. Uneori, cer un răgaz, înțelegând, totuși, că poarta spre dialog le este deschisă.

2.2. Particularități ale consimțământului informat în practica pediatrică

Convenția de la New York privind drepturile copilului (ONU, 1991) stipulează la articolul 12: „*statele garantează copilului care este capabil de discernământ dreptul de a-și exprima liber opinia sa asupra tuturor problemelor care îl privesc, opinia acestuia fiind luată în considerare în funcție de vîrstă și gradul său de maturitate.* (5)”

Se fac mereu speculații privind „vîrstă magică” la care copiii sunt capabili de a lua decizii pertinente. Dacă până la 9 ani aceștia refuză să se pronunțe, nedorind să aibă o opinie personală, și fac „*cum spune mama și tata*”, peste această vîrstă copiii încearcă să-și exprime singuri părerea, să pună întrebări, revenind, totuși, în final la decizia părintilor. Este vîrstă când începe afirmarea relativă a autonomiei, fapt pentru care doresc să fie și ei parteneri de dialog și să li se ceară acordul, cel puțin formal. Întrucât fixarea unei vîrste cronologice, care să marcheze ascensiunea la competență, nu pare a fi soluția cea mai bună, legislația țărilor a intervenit diferit în această problemă.

În România, „*capacitatea deplină de exercițiu începe la data când persoana devine majoră – 18 ani*” (art.8, Decret 31/1954, al.1) În același decret, la art. 5, capacitatea de exercițiu este definită ca fiind „*capacitatea persoanei de a-și exercita drepturile și de a-și asuma obligațiile, săvârșind acte juridice*”.

Capacitatea de exercițiu se rezumă la aptitudinea persoanei de a încheia acte juridice civile și se dobândește în măsura existenței unui anumit discernământ, suficient format prin acumularea unei experiențe de viață, a împlinirii unei anumite vîrste. Pentru a evita confuziile, amintim că *discernământul este doar o premisă a capacitații de exercițiu*. Existența

discernământului și respectiv lipsa de discernământ sunt stări de fapt care pot caracteriza o persoană indiferent de vîrstă acesteia, în timp ce *capacitatea de exercițiu* este o stare de drept care se dobândește numai la împlinirea unei anumite vîrste. Aceasta înseamnă că o persoană de vîrstă fragedă poate avea discernământ, fără a avea însă și capacitate de exercițiu. În ceea ce privește *capacitatea de exercițiu*, se disting trei etape ale acesteia: lipsa capacității de exercițiu, capacitatea de exercițiu restrânsă și capacitatea de exercițiu deplină, aceasta din urmă începând la data când persoana devine majoră, adică la 18 ani. Atenție însă la minorul care, în urma căsătoriei, dobândește capacitatea deplină de exercițiu. (4).

În situații de urgență, când părinții nu pot fi contactați, minorii peste vîrstă de 14 ani își pot exprima consimțământul. Atunci când minorul este lipsit de discernământ, iar reprezentantul legal nu poate fi găsit pentru a-și da consimțământul, medicul poate solicita autorizarea actului medical autoritatii tutelare sau poate acționa fără niciun acord. Sub rezerva unor situații excepționale, nicio manevră medicală – indiferent de natura ori finalitatea acesteia – nu trebuie efectuată fără acordul celor chamați să exprime consimțământul în locul minorului, ca o garanție strictă a dezvoltării armonioase a acestuia și ca o formă de respect a drepturilor sale recunoscute de lege.

2.3. Comunicarea diagnosticelor grave în pediatrie

Practica medicală semnalează numeroase situații în care, în momentul comunicării diagnosticelor grave, medicii și personalul de îngrijire întâmpină bariere psihologice. Primul obstacol psihologic îl reprezintă recunoașterea lacunelor existente în medicină, pe care împotriva voinei lui trebuie să le accepte. Lipsa de eficiență în câteva zone gri ale științei medicale este deseori supradimensionată de către actorii publici, umbrind mult imaginea profesională a medicului, iar singura rezolvare a depășirii acestui impas o constituie răbdarea sinceră și rezonabilă în aşteptarea unui progres în domeniul (4).

Înainte de a comunica diagnosticul presus grav, medicul va trebui să-și revizuiască propriile cunoștințe despre boala respectivă, precum și familiarizarea cu experiența altor confrății.

O altă barieră psihologică o ridică adaptarea limbajului științific „*la o discuție pe înțelesul pacientului*”. Există situații în care medicul specialist transmite un mesaj dublu. Unul ambiguu, adresat pacientului, și un altul clar și transțant, adresat medicului de familie, transferându-i acestuia sarcina de a comunica veștile rele.

Sunt unele momente în care medicul evită să comunice pacientului și familiei acestuia întreg adevărul despre boala, considerând că acesta își va pierde speranța în vindecare. Se știe însă că, pentru majoritatea oamenilor, cea mai mare dorință este de a li se spune adevărul în legătură cu boala și prognosticul ei. Bioeticenii recomandă ca, în situația bolilor grave sau cu prognostic rezervat, să fie respectat următorul protocol (6):

- informarea pacientului asupra unei suferințe grave;
- transmiterea către pacient și familie a unor informații medicale complete și pe înțelesul său;
- acordarea de suport psihologic pacientului și celor apropiati;
- implicarea bolnavului și familiei în stabilirea terapiilor posibile.

Un studiu efectuat în urmă cu câțiva ani (Kim M.K.; Awi A. – 1999) pe un lot de pacienți suferinzi de neoplazii laringiene și/sau cerebrale, a pus în evidență faptul că 81% dintre ei doreau ca diagnosticul să le fie comunicat de medic, iar la discuție să nu mai participe nimeni. Dintre aceștia, 65% au transmis, ulterior, temerile lor cătorva apropiati. Cu toții au preferat ca diagnosticul să le fie comunicat simplu și direct, iar medicii cei mai buni au fost considerați cei cinstiți, atenți și plini de compasiune (7). Este interesant faptul că trei sferturi dintre bolnavii cu cancer nu au dorit să fie atinși sau îmbrățișați, în momentul comunicării diagnosticului.

În practica pediatrică există două scenarii opuse în luarea deciziilor extreme. Într-o primă situație, părinții rămân principalii actori care acceptă sau nu manoperele medicale propuse de către echipa terapeutică, de aceea, pentru a le respecta capacitatea decizională, vor fi informați cât mai clar posibil (8).

În spațiul nostru cultural, se consideră că aprecierea prognosticului reprezintă un act dificil, care necesită o mare și profundă experiență profesională (empirică și științifică). Dacă prognosticul bun se comunică bolnavului și familiei de îndată, datorită rolului său tonic, moralizator și dătător de speranță, prognosticul rezervat se transmite cu multă prudență,

treptat, lent sau nu se comunică deloc. Experiența personală a fiecărui medic este cea care dictează atitudinea.

În conceptul de medicină creștină funcționează cuvântul care zice: „*Adevărul fără iubire ucide!*”. Dragostea cu care este înconjurat bolnavul de către corpul medical și familie sau comunitate decide timpul când și modul cum și cât de mult să se dezvăluie adevărul (9).

În general, părintii nu doresc să se substituie medicilor care le tratează copilul bolnav și a căror competență o recunosc. Ei semnalează însă o calitate slabă, nesatisfăcătoare a informației și comunicării din partea personalului medical, adesea lipsită de compasiune și disponibilitate.

Majoritatea părintilor care au trecut prin astfel de situații tragicе recunosc că au trăit și continuă să fie măcinați de gânduri și sentimente confuze. De cele mai multe ori, prima întâlnire și discuția medicală cu familia unui copil suferind de o boală incurabilă va rămâne în conștiința părintilor ca un moment de referință.

Cazul 1: O mamă, în vîrstă de 24 de ani, aflată la prima naștere, evocă recunoștința sa față de asistenta de puericultură care a poftit-o să-și ia în brațe fetiță, după o lună și jumătate de spitalizare în secția de reanimare. Scena se petreceea cu câteva zile înainte de moartea copilului (10).

Mama: „Am avut șansa să întâlnesc duminică, cu patru zile înainte de moartea Melaniei, o asistentă medicală care m-a invitat să-mi iau bebelușul în brațe”.

Întrebare: „De ce nu ați luat-o în brațe în toată acea perioadă?”

Mama: „Nu!... Era prea mică, avea un kilogram când a decedat.... Și, avea încă un cateter. Mi s-a explicat că atâtă timp cât bebelușul are un cateter, acesta reprezinta o sursă de infecție. De aceea nu doream să-i fac rău. Și nu doream să o iau în brațe.”

Întrebare: „Cum ați reușit, totuși?”

Mama: „Într-o duminică după-masă, o asistentă m-a întrebat dacă doresc să-mi țin în brațe copilul? Nu, nu doresc, mi-e frică să nu-l infectez, i-am răspuns.”

– „Încearcă! Nu este nici o problemă, m-a îndemnat asistenta. Și aşa am avut curajul să-o iau în brațe.”

Întrebare: „Și atunci v-ați întâlnit cu adevărat cu fetiță?”

Mama: „Da, fără îndoială. Acesta a fost extazul.”

Familiile cu fragilitate socială sau aparținătoare unei culturi minoritare sunt deseori intimidate de complexitatea dispozitivul spitalicesc, întreținând

cu acesta relații complexe, adesea conflictuale, pentru că ele dețin o cultură populară dominată de norme și valori specifice (10).

Cazul 2: Femeie, în vîrstă de 23 de ani, primigestă, primipară, a trecut printr-o experiență mai puțin fericită. Înainte cu câteva ore de decesul copilului său, căruia i se pusește la naștere Dg. Polimalformat, Hipoxie cerebrală severă, nu a îndrăznit să-și exprime dezacordul în legătură cu efectuarea unor manopere medicale. „Am observat că asistenta care se ocupa de copilul meu era neliniștită și tremura, dar am considerat că nu este problema mea... La fel au remarcat mama și soacra mea, dar nu au îndrăznit să zică nimic. Noi o vedeam ca pe o profesionistă și nu ne făceam griji. La un moment dat, a încercat, nu știu, probabil exagerez, cel puțin o oră să-i recolțeze sânge, timp în care am realizat că copilașul meu era, de fapt, în agonie. Deși nu îndrăzneam să opresc, doream, de fapt, ca altcineva să se ocupe de micuț. Acesta este lucru pe care îl regret încă și astăzi”.

Deși aceste persoane sunt produsul mediului din care provin, neavând sensibilități „rafinate” în relația cu personalul medical, de multe ori ele împart cu profesioniștii aceleasi dimensiuni ale umanității (10).

Cazul 3: O mamă, în vîrstă de 28 de ani, multigestă, multipară, făcând parte dintr-un cuplu „marginal”, trăiește drama morții copilului, în perioada imediat următoare nașterii. Chiar dacă medicii și-au exprimat în acel moment păreri negative în legătură cu competențele acestor părinți, ei au fost uimiți de recunoștința acestei familii, care avea să publice în ziarul local mulțumiri pentru calitatea îngrijirilor primite în spital.

Iată că întâlnim și o morală a recunoștinței, ce-i drept mai timid exprimată, chiar și în mediile al căror mod de viață este normat diferit față de cultura dominantă. Totuși, degradarea vieții sociale modifică comportamentele pacienților și familiilor acestora, alterând echilibrul sistemului medical. În acest context, trebuie să ne reamintim de diversele modalități de manifestare a emoțiilor, de grija acordată celui aflat în suferință, de frică și durere, de cunoașterea bunelor maniere, de politețe și de onoare.

Deși există diverse concepții culturale, despre naștere, boală și moarte, ce pot fi contradictorii cu logica și obiceiurile spitalicești, există, totuși, o constantă culturală, în sensul că aceste evenimente nu sunt doar biologice și individuale, ci și colective, creând emoții celor apropiati, mulți dintre ei depozitari ai unor

tradiții culturale impregnate cu elemente simbolice și semantice opozante comportamentului social majoritar.

2.4. Înverșunarea terapeutică

Termenul este inspirat dintr-un scandal mediatic apărut în Franța ca urmare a hotărârii Curții Administrative de Apel din Bordeaux și reflectat în presă ca o condamnare a Centrului spitalicesc Chateauroux, „pentru că ar fi reanimat un nou-născut mort”. Această hotărâre vine după ce Tribunalul Administrativ din Nimes emite o decizie (2009) în care condamnă Centrul spitalicesc d' Orange pentru „tenacitatea terapeutică nesocotită” (reanimat la naștere), în cazul unui nou-născut cu grave sechete neurologice (11).

Comentând evenimentul, presa și site-urile de internet „înfig cuiul”:

1. „Sugar reanimat cu forță la spitalul din Chateauroux”. (www.metrofrance.com).

2. „Curtea Administrativă de Apel din Bordeaux a condamnat Centrul spitalicesc să despăgubească familia unei fetițe cu handicap grav care a fost reanimată la naștere împotriva voinței părintilor.” (www.france3.fr).

3. „Un spital condamnat pentru înverșunare terapeutică.” (www.lefigaro.fr);

4. „Copil reanimat împotriva voinței părintilor.” (www.leparisien.fr).

5. „Pentru că a dorit să reanimeze un nou-născut în stop cardio-respirator, fără acordului părintilor, un spital este condamnat să plătească peste ani despăgubiri familiei.” (www.magicmaman.com).

6. „Această decizie de justiție rară, nu este, totuși, o premieră. În ziua de 2 iunie 2009, tribunalul administrativ din Nimes condamna Spitalul public din d'Orange pentru înverșunarea terapeutică.” (www.lemonde.fr).

7. Aceasta nu este o premieră, dar rămâne foarte rară. Curtea Administrativă de Apel din Bordeaux a condamnat spitalul din Chateauroux să despăgubească mama unei tinere cu handicap grav, după ce aceasta ar fi fost reanimată la naștere.

8. Un caz similar de înverșunare terapeutică asupra unui nou-născut rezultat cu un handicap grav avea să declanșeze pentru prima dată o condamnare în 2009. (www.lefigaro.fr).

Mai mult, site-urile care pretind o informare juridică reluau informația sub următoarea formă:

1. „Un spital condamnat după 28 de ani că ar fi salvat viața unui sugar”. (www.documentissime.fr),

2. „Condamnarea unui spital pentru că un sugar a fost reanimat împotriva voinei părinților.” (www.eurojuris.fr).

Surpriza apare în momentul consultării *site-ului Legifrance*, de unde aflăm că hotărârea Curții Administrative de Apel din Bordeaux nu face nicio referire la reanimarea nou-născutului în afară de următoarea frază:

„Considerăm că Doamna.... a născut la Centrul spitalicesc din Chateauroux, în data de 12 august 1982, o fată cu numele Elodie, în stare de moarte aparentă, iar îngrijirile acordate copilului i-au permis să supraviețuiască, însă cu grave sechele neurologice” (12).

Decizia aduce în discuție îngrijirea obstetricală și nicidecum reanimarea la care tatăl s-ar fi opus și care ar fi fost invocată în plângere.” (www.lepost.fr).

Judecătorii de la Curtea Administrativă de Apel din Bordeaux au considerat, se pare, cu înțelegiune, că nu se cuvine să condamne spitalul pentru manevrele de reanimare întreprinse, pentru că repetarea hotărârii judecătorești de la Nimes ne-ar putea plasa în fața unei alegeri delicate, și anume aceea de a fi învinovății pentru ne-asistența medicală a unei persoane în pericol, dacă reanimarea nu ar fi avut loc sau pentru înverșunare sau tenacitate terapeutică necontrolată, dacă ea ar fi lăsat sechele (11).

„Regulile non-înverșunării terapeutice fac parte sigur din deontologia medicală, dar nimic nu este mai dificil decât să definești îngrijirea exactă, mai ales într-un context de reanimare. Ar fi foarte grav ca o astfel de decizie să împiedice acordarea sansei la viață. În cazul petrecut la spitalul din d'Orange, considerăm că circumstanțele medicale s-au petrecut în urgență, unde a fost nevoie să fie luate decizii prompte și rapide. Consimțământul, colegialitatea, consultarea familiei, prevăzute de lege nu pot să intervină decât într-un context liniștit, nu de urgență”. (Jean Leonetti – www.slate.fr)

Comunicatul Societății Franceze de Neonatologie (SFN) referitor la „cazul d'Orange” a fost următorul: „Progresele medicinei, în special în reanimarea neo-natală, au permis supraviețuirea unui număr mare de copii fără sechele. Este iluzoriu să ne gândim că aceste progrese nu iau, totuși, în

calcul, în anumite situații, riscul unei supraviețuiri asociate cu sechele grave. Este evident că în asemenea situații „*tenacitatea terapeutică nesocotită*” nu ar fi recunoscută. De altfel, singura alternativă la gesturile de resuscitare vitale ar fi lipsa implicării medicale, cu instalarea inevitabilei morți (13).

Cine dintre noi nu se îngrijorează de evoluția unui copil pe care l-a reanimat la naștere, chiar dacă inițial totul pare să se fi derulat bine? Dar această responsabilitate morală, uneori atât de greu de suportat, nu poate fi transformată în responsabilitate juridică¹.

Iată de ce judecătorii din Bordeaux, care și ei, la rândul lor, se confruntă zilnic cu îndoielile și neliniștile unor decizii cu consecințe grele, au înțeles în cele din urmă delicatețea problemei. În ceea ce-i privește pe ziariști, este bine să le reamintim că, înainte de a exprima judecăți, ar fi oportun să se informeze direct de la sursă. În rest, neliniștea generală pe care aceștia au trezit-o am putea-o sintetiza „*Mult zgomot pentru nimic!*” . (11)

2.5. Dileme etice în oprirea vieții la n.n.

A. Oprirea alimentației artificiale ca soluție pentru conturarea dilemei

Dacă unele echipe medicale consideră că oprirea alimentației artificiale ar putea fi avută în vedere, altele rămân, totuși, reticente la acest aspect. De aceea, dezbaterea etică în această problemă rămâne în continuare deschisă.

¹ Ultimele recomandări internaționale în domeniu (Kattwinkel J., *Manual de reanimare neonatală*, editat de American Academy of Pediatrics, ediție în limba română, București, 2005, pp. 15/13-16; Wyllie J, Perlman JM, Kattwinkel J. et al. Part 11, *Neonatal resuscitation: 2010 international consensus on cardiopulmonary resuscitation and emergency cardiovascular care science with treatment recommendations*. Resuscitation; 81(1), pp. 260-287) precizează:

- reanimarea n.n. necesită o abordare diferită față de reanimarea adulților, fiind esențială focalizarea mai degrabă pe ventilație decât pe defibrilarea cardiacă;
- întreruperea manevrelor de resuscitare poate intra în discuție dacă reanimarea unui n.n. nu are drept rezultat apariția circulației spontane în 15 min.;
- reanimarea unui n.n. după 10 min. de asistolie este foarte puțin probabil să aibă drept rezultat supraviețuirea fără dizabilități severe;
- dacă frecvența cardiacă rămâne ≤ 60 bătăi /min., timp de 10-15 min. de viață, literatura nu aduce nicio contribuție asupra prognosticului și din această cauză, nicio recomandare nu poate fi propusă.

B. Înscrierea în lege a unei „excepții de eutanasie”

Există neonatologi și obstetricieni care sugerează aplicarea unui astfel de concept în medicina perinatală, propunând introducerea noțiunii de *excepție de eutanasie*, adică legea să instituie o perioadă de tranziție, cea a primelor zile de viață, în cursul căreia actul eutanasic ar putea fi autorizat cu titlu excepțional (14).

Legalizarea unei astfel de excepții ridică însă câteva interogații:

- Cum să o definim?
- La ce interval de timp ne limităm când facem o astfel de referire?
- Când vom efectua bilanțul lezional complet și vom putea decide secundar dacă copilul va rămâne pentru totdeauna dependent de reanimare sau va deveni autonom?
- Însoțirea spre moarte ar fi cea mai înteleaptă decizie a echipei medicale și a părinților?

Adoptarea unei legi precum „*eutanasia de excepție*” ridică în spațiul public mai multe probleme.

Mai întâi de toate, este vorba de contradicția care ar apărea în consensul actual. Dacă n.n. este și trebuie să fie considerat persoană, ne putem întreba, pe bună dreptate, ce se va întâmpla dacă renunțăm la protecția pe care ne-o oferă societatea prin interzicerea ca o persoană să fie ucisă intenționat. Decretarea posibilității unei „excepții de eutanasie”, rezervată primelor zile de viață, ar sugera ideea că n.n. nu ar reprezenta întru totul o persoană recunoscută, egală cu alții.

Pe de altă parte, medicii își pot vedea pusă sub semnul întrebării însăși natura profesiei lor, pentru că ei sunt cei care tratează bolile oamenilor, cei care le alină suferința, pe când „administrarea morții” reprezintă exact contrariul și schimbă în totalitate relația medicului cu pacientul. Deocamdată, legea se teme ca nu cumva sub pretextul milei să se ascundă sentimente mai puțin nobile. Ea nu are încredere nici în consumămintele, chiar scrise și, mai ales, în efectul de contaminare care, autorizând scurtarea vieții unui muribund, s-ar extinde la incurabili, apoi la anormali, la alienați și, în final, la toate persoanele indezirabile.

C. Transgresiunea (nerespectarea unei obligații, a unei legi, reguli)

În situația în care medicii sunt reticenți să îintrerupă nutriția artificială a unui n.n. cu suferință sau au rezerve în ce privește oficializarea „excepției de eutanasie” în timpul unei perioade tranzitorii după naștere, suntem nevoiți să înfruntăm dilema de alegere între două imperative de forțe egale. În primul rând, este vorba despre cel de respectare a legii în detrimentul interesului copilului, când el își va duce povara handicapului, sau despre cel de respectare a interesului copilului printr-o încălcare a legii, prin care medicii au decis să recurgă la un act de eutanasie (15).

De la început trebuie precizat că ideea încălcării legii ar trebui recuzată din principiu, oricare ar fi situația, pe motivul că legea, oricât de rea ar fi, este făcută să ne protejeze și să regleze condiția statutului nostru de persoană în societate.

Dacă deciziile în ce privește menținerea vieții produsului de concepție sau n.n. au fost luate încă din perioada vieții intra-uterine în cadrul unui consult obstetrico-pediatric, înseamnă că ne asumăm o responsabilitate. Acest principiu al „*responsabilității medicale*”, care de multe ori se bucură de consens printre neonatologi, în situații excepționale poate să influențeze decizia de oprire medicalizată a vieții, în numele datoriei de a alege ce este mai bine pentru copil.

Dacă într-un sistem totalitar, medicul nu ar putea critica sau încălcă regulile fără să fie disident, în democrație dezbaterea permite elaborarea legii și gândirea critică.

Trei condiții mi se par esențiale pentru ca alegerea de a încălca legea să-și păstreze oarecum legitimitatea:

1. Decizia de a încălca legea trebuie să-și păstreze caracterul său transgresiv, adică acțiunea de nerespectare a unei obligații, a unei legi, ordine sau reguli să nu fie o remiză a legii comune.

2. Ea trebuie să rămână o alegere excepțională, particulară și nu o opțiune comună, aplicabilă pentru toți cei aflați în situații dificile.

3. Ea trebuie să respecte cele trei mari principii de procedură care se aplică tuturor deciziilor de final de viață: colegialitate, implicarea puternică a părintilor în luarea deciziei, înscrierea deciziei și a motivării sale în dosarul medical.

Concluzii

1. În legislația românească, problematica autonomiei părinților privind întreruperea tratamentului medical al copilului, precum și responsabilitatea echipei medicale în situațiile în care non-tratamentul reprezintă singura alternativă pentru reprezentarea celor mai bune interese ale pacientului sunt puțin discutate și reglementate din punct de vedere juridic.

2. Singura reglementare legală explicită cu privire la responsabilitatea medicului se referă la obligativitatea asigurării primului-ajutor (Legea 95/2006, Titlul IV).

3. Codul de Deontologie medicală (martie 2012, cap. I, art. 1, art. 3, art. 4) stipulează la modul general că „*întreaga activitate profesională a medicului este exclusiv în interesul apărării vieții, sănătății și integrității fizice și psihice ale ființei umane, respectând demnitatea acesteia și având drept primordialitate interesul și binele ființei umane*”.

4. Confruntându-se cu situații diverse și delicate, medicul trebuie să fie atent să nu transforme reanimarea pacientului într-o practică socială inumană, întrucât el reprezintă garantul legăturii dintre lege și sensul vieții.

Bibliografie

1. Mircea Gelu Buta, „Problemele actuale ale bioeticii”. *Tabor*, anul V, nr. 12, martie 2012, Cluj-Napoca, p. 82.
2. Ion Turcu, *Dreptul sănătății: frontul comun al medicului și al juristului*, Ed. Wolters Kluwer, București, 2010, p. 288.
3. British Medical Association. *Consent, Rights and Choices in Health Care for Children and Young People*, London: BMJ, Books; 2001.
4. Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, *Bioetica în pediatrie*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008, p. 57.
5. Weil A., Raynal, „Le droit à l'information de l'enfant et de l'adolescent”. *Arch. Pédiatr.* 2007, suppl. 2., pp.159-161.
6. Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, *op. cit.*, pp. 64-65.
7. Nicolae Miu, *Științele comportamentului*, Ed. Med. Univ. „Iuliu Hațegianu”, Cluj-Napoca, 2004.

8. Ctagrel S., Ducracq S., Chedeville G., Marchand S., „Pediatric mortality in a hospital. A six year retrospective study”. *Arch. Pediatr.*, 7,7, 2000, pp. 725-331.
9. Beauchamp T. L., Childress J. F., *Principles of Biomedical Ethics*, Oxford University Press, New York, 1979.
10. Mircea Gelu Buta, Alexandra Buta Iulia, *Bioetica între Mărturisire și Secularizare*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2008, pp. 142-150.
11. Salamagne M.H., *Accompagner jusqu'au bout de la vie*, édition Cerf, 1992, pp. 52-59.
12. Jarreau Ph., „Beaucoup de bruit pour rien”. *Archives de Pédiatrie*, 18,3, 2011, pp. 245-246.
13. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichjuriAdmin.do?%3FoldAction=rechJuriAdmi&n%26idTexte=CETATEXT000022859130%26fastReqId=65465g844 %26fastPos=1>.
14. Maugûé C, Thiellay JP., *La responsabilité du service public hospitalier*, Paris: LGDJ Lextenso édition, 2010.
15. Comité Consultatif National d'Ethique pour les sciences de la vie et de la santé, *Fin de vie, arrêt de vie, euthanasie*. Avis n.63, 2000, Internet: URL: <http://www.ccne-ethique.fr>.
16. Dageville C., Grassin M., „Dilemmes éthiques en néonatalogie un débat à poursuivre”. *Archives de Pédiatrie*, 17,7, 2010, pp. 997-999.

Limitele protocoalelor de diagnostic și tratament în practica pediatrică¹

Mircea Gelu Buta, Liliana Buta

1. Adoptarea unei decizii medicale

Adoptarea unei decizii medicale este rezultatul unui proces mental (cognitiv) care selectează un anumit curs al acțiunii medicale dintre mai multe alternative posibile.

Dacă adoptarea unor decizii bazate pe logică este esențială în medicină, în circumstanțe deosebite (presiunea timpului, incertitudini, mize mari, constrângeri de echipă), specialiștii tind să adopte decizii intuitive, fără a lua în considerare toate alternativele posibile.

2. Decizii robuste

O decizie robustă presupune managementul adecvat al ambiguității, după eliminarea incertitudinilor ce pot fi excluse prin prisma informațiilor existente.

La întrebarea cum poate lua un clinician, pus în fața unei probleme specifice, o decizie robustă, răspunsul este următorul: acesta va utiliza toate cunoștințele pe care le-a acumulat pe parcursul pregătirii sale profesionale precum și întreaga experiență de care dispune. În epoca modernă, în care ritmul descoperirilor științifice a devenit extrem de rapid, această conduită nu mai este suficientă și eficace.

În articolul 21 din Codul deontologic medical se specifică:

(2) Medicul va avea o preocupare constantă și permanentă pentru aflarea, pe orice cale, inclusiv prin intermediul formelor de educație medicală continuă,

¹ Lucrare prezentată la Conferință Națională de Bioetică, Ed. a XIII-a, 8-10 noiembrie 2018, Iași.

a celor mai noi descoperiri, procedee și tehnici medicale asimilate și agreate de comunitatea medicală.

Una din opțiunile pe care medicul le are la îndemână este utilizarea Internetului. Ex.: *Introducerea sintagmei „medical guidelines” oferă prin căutare pe yahoo.com, în decurs de 0.27 secunde un număr de 184.000.000 referințe.*

Există o cantitate enormă de informații care privesc domeniul îngrijirilor de sănătate, pe care o persoană interesată nu le-ar putea parurge în mod eficient. Comunitatea academică face eforturi pentru sistematizarea acestor informații, în funcție de valoarea, validitatea și utilitatea în practica medicală.

Aceasta se face prin:

- sistematizarea literaturii de specialitate;
- documente de consens;
- ghiduri de practică medicală.

3. Ghidurile în practica clinică

Ghidurile reprezintă „*Declarații sistematic dezvoltate, de care medicii practicieni se folosesc pentru a lua deciziile potrivite, în circumstanțe clinice specifice*” (Institutul de Medicină din S.U.A.) Ele sunt pasul prin care evidențele științifice sunt transferate în domeniul practicii medicale. Ghidurile moderne se bazează pe examinarea evidențelor științifice și se înscriu în paradigma „*medicinii bazate pe dovezi*”.

4. Interogații

Întrebările care se pun cum următoarele:

- Cum să alegem dintre mai multe ghiduri care se adresează problemei pe care dorim să o rezolvăm?
- Cum putem alege dintre recomandările făcute de ghiduri diferite, atunci când aceste recomandări nu sunt identice, sau sunt chiar contradictorii?

!! Datorită creșterii constante de ghiduri în practica medicală, multe din ele de calitate îndoieinică, comunitatea științifică încearcă să promoveze o metodologie care să permită elaborarea de ghiduri cu validitate și consistență crescută.

Validitatea unui ghid se referă la capacitatea pe care o are, atunci când este implementat, să amelioreze efectele asupra stării de sănătate a pacientului, în limitele unor costuri acceptabile. Validitatea este probată de căt de bine evidențele științifice sunt identificate, sumarizate și încorporate în recomandările făcute de ghidul respectiv.

5. Elaborarea unui ghid „de novo”

Etapa cea mai dificilă, care presupune un consum mare de resurse, este cea în care se face trecerea în revistă a cercetărilor în domeniu și gradarea rezultatelor acestor cercetări, care nu sunt toate la fel de relevante.

Ne întrebăm dacă aceste eforturi sunt accesibile tuturor țărilor?

Doi autori din Danemarca afirmă într-un articol publicat în anul 2004, că, pentru țările mici (cum sunt țările nordice), această sarcină ar fi imposibil de rezolvat din punctul de vedere al resurselor umane și financiare. Oare ce putem spune de țările mai sărace din estul Europei, inclusiv România?

În elaborarea ghidurilor, se recurge la datele furnizate de organizații specializate în căutarea sistematică a evidențelor științifice și gradării acestora. Astfel de metodologie este furnizată de *Guidelines International Network (SIGN)*, care este o rețea internațională, reprezentând 51 de țări și 104 organizații care lucrează la dezvoltarea unui consens cu privire la standardele minimale pentru dezvoltarea principiilor. *SIGN* a elaborat un ghid menit să ușureze și să standardizeze munca celor implicați în elaborarea de ghiduri în practica clinică.

AGREE Instrument furnizează 23 de itemi cheie, grupați în 6 domenii, meniți să evaluateze calitatea unui ghid, între care itemii 8-14 se referă la procesul colectării și sintetizării informației și la legătura dintre gradarea informațiilor rezistente și gradarea puterii recomandărilor formulate în ghid.

O calitate necesară unui ghid valoros este aceea de a-și propune, în termeni concreți, *o continuă reînnoire a recomandărilor*.

Într-un studiu al principiilor, făcut de Agenția Americană pentru Cercetare în Calitatea Îngrijirii Bolnavului, s-a constatat că noile descoperiri cu impact au apărut de obicei în interval de 2 ani de la publicarea lor. Timpul mediu de supraviețuire a unui principiu este de 5,5 ani, ceea ce presupune revizuirea lor în acest interval de timp.

Principiile de abordare a unei probleme clinice pot fi diferite la diferite grupuri de experti.

Ex: „La ora actuală, există numeroase scheme de tratament ale cetoacidozei diabetice, la prima vedere mult diferită una față de cealaltă, dar care toate trebuie să aibă câteva obiective comune: corecția hipovolemiei, restabilirea hidroelectrolitică, corecția acidozei metabolice, substituția insulinică.”

Discordanțele schemelor apar la:

1. Corecția acidozei metabolice în ce privește doza de bicarbonat administrată și valoarea PH-ului în care se începe administrarea.
2. Momentul administrării insulinei: din prima oră de tratament sau după prima oră de rehidratare.
3. Modul de administrare al insulinei: intramuscular sau intravenos.
4. Ritmul de administrare: boluri sau perfuzii continue.
5. Soluțiile de glucoză folosită: glicemia < 500mg%, < 300mg%, < 250mg%.

În lipsa unei scheme terapeutice ideale, experiența clinicianului își spune cuvântul. (Prof. Dr. Ioana Micle, Timișoara)

6. Adaptarea ghidurilor

Niciun ghid, oricât de valoros ar fi, nu poate fi aplicat în totalitate în toate unitățile medicale din lume.

Diferențele culturale, legislative și organizatorice între țări, duc la modificări legitime ale recomandărilor, chiar dacă baza de evidență științifică este aceeași. Aceste diferențe se referă la accesibilitatea mijloacelor de diagnostic și tratament, organizarea serviciilor medicale, credințele și valorile culturale, preferința pacienților și caracteristicile populației.

Traducerea unui ghid într-o altă limbă, esențială pentru implementarea ghidului, este o formă de adaptare culturală.

7. Strategii de adaptare ale ghidurilor

1. PGEAC (The Practice Guideline Evaluation and Adaptation Cycle) propune pentru adaptarea unui ghid la o abordare în 10 pași, care conduce la trei alternative:

- a. Adoptarea unui ghid cu toate recomandările.
- b. Adoptarea unui ghid cu păstrarea unor recomandări și eliminarea celor care sunt lipsite de evidențe puternice sau nu pot fi adoptate local.
- c. Adoptarea celor mai bune recomandări din mai multe ghiduri și adoptarea lor pentru a fi incluse într-un nou ghid.

2. OMS propune o strategie care vizează o împărțire a eforturilor între organismele centrale și locale.
 3. Recomandările făcute și girate de OMS vor fi făcute accesibile centrelor OMS din cele 192 de țări membre unde vor fi adaptate în funcție de:
 - a. Necessitățile locale (prevalența bolii, factori de risc, starea de sănătate a populației).
 - b. Disponibilitatea resurselor.
 - c. Factori care ar putea modifica efectele așteptate (rezistența florei microbiene).
 - d. Valoarea relativă a beneficiilor.

Ex: Implementarea programului de control al infecțiilor nosocomiale.

8. Protocole locale

Pe baza recomandărilor din ghid, se pot formula protocole locale, având drept țintă un număr restrâns de elemente cheie simple, eficiente și robuste care sunt mai ușor acceptate de medici și pacienți.

Numărul mare de recomandări formulate de un ghid de practică medicală poate genera confuzie în rândul utilizatorilor, îngreunându-i implementarea. Clinicianul nu trebuie însă să uite că un ghid nu este o „carte de bucate” și nu oferă rețete aplicabile în toate situațiile posibile.

În introducerea „Ghidului pentru managementul pacienților cu pneumonie dobândită în spital și asociată ventilației mecanice” din USA, se precizează:

„Acest ghid nu a fost creat cu intenția de a înlocui judecata clinică ci, mai curând, de a oferi un cadru instituțional pentru îngrijirea pacienților. Situațiile clinice individuale pot fi complexe, iar raționamentul unui medic avizat, care dispune de toate informațiile ce privesc pacientul în cauză, este esențial pentru adoptarea deciziei optime pentru îngrijirea clinică.”

Exemplificăm aceste afirmații elementare și fundamentale care trebuie să stea la baza abordării terapeutice a oricărui bolnav, prin două observații clinice la sugari cu Dg. Boală diareică severă cu SDA 10%:

Caz 1: Pacientul M.E, 3 luni, G=5200 g, alimentat natural, aflat în perioada de creștere și dezvoltare numită „lacuna imunologică fiziologică”, prezintă de 5 săptămâni scaune diareice, care au dus la alterarea stării generale

Dg: Gastro-enterocolită acută cu SDA10%;

Coproculturile repetitive au fost negative. Biologic s-a constatat agamaglobulinemie IgG, hipo IgA, hipo IgM.

Caz 2: Pacientul SME, 2,2 luni, G=5800 g, alimentat artificial, aflat în perioada de creștere și dezvoltare numită „lacuna imunologică fiziologică”:

Dg: Gastro-enterocolită acută cu SDA 10% cauzată de infecția cu rotavirus și adenovirus;

Biologic s-a constatat: hipo IgG.

Tratament: În ciuda tratamentului conform protocolelor existente: antibioterapie, medicație antidiareică (probiotice, silicați, antisecretorii, zinc etc.), regim dietetic, evoluția a fost nefavorabilă la ambele cazuri până la introducerea tratamentului cu IGIV 500mg/kg, care a dus la vindecare în câteva zile.

Concluzie:

Cele 2 observații clinice de Gastro-enterocolită acută pledează pentru necesitatea explorării imunologice și a tratamentului substitutiv adecvat cu imun-globulină în eventualitatea deficitului imun.

Această conduită nu este prevăzută în protocolele de diagnostic și tratament.

În România:

La inițiativa Societății Române de Pediatrie (SRP) și a Institutului Național pentru Sănătatea Mamei și Copilului „Alessandrescu-Rusescu” din București: cincizeci de specialiști recunoscuți în diverse domenii de activitate ale pediatriei, care lucrează în importante instituții medicale și de învățământ medical din România, majoritatea tineri, coordonați de prof. dr. Mircea

Nanulescu, au elaborat un pachet de „*Protocole de Diagnostic și Tratament în Pediatrie*” adresat medicilor de familie și medicilor specialiști pediatri, ajuns în 2017 la ediția a III-a (actualizat cu 12 protocole noi față de edițiile anterioare).

9. Dileme etice în Unitatea de Primiri Urgență

Caz 1: A.I., 14 ani, sex feminin, se prezintă în UPU Pediatrie adusă de ambulanță, neînsoțită, cu tablou clinic de Șoc hemoragic compensat, secundar unui traumatism abdominal prin accident de sanie (TAS>90 mmHg, AV 135/min, Hb 8,5 g/dl).

Dg.: *Traumatism abdominal prin accident de sanie. Șoc hemoragic compensat. Ruptură de splină.*

Tratament: Resuscitare volemică și intenția de a administra preoperator în UPU de Masă Eritrocitară O(I) Rh negativ (pacienta acceptând acest lucru).

Evoluție: Între timp sosește tatăl fetei care din motive religioase (martor al lui Iehova) refuză sub semnătură transfuzia, cu asumarea responsabilității, deși a fost informat că în lipsa transfuziei pacienta poate deceda. Pacienta este transferată de urgență în Serviciul de Chirurgie Infantilă, în vederea intervenției chirurgicale. Tatăl refuză din nou sub semnătură transfuzia de MER/sânge integral, de data aceasta izo-grup, izo-Rh, redactând o declarație conform căreia, dacă pacienta va fi transfuzată va da spitalul în judecată. A fost anunțată Poliția care la rândul ei sesizează Procuratura. S-a intrat cu pacienta în sală pentru splenectomie de urgență, fără să se administreze sânge sau MER.

Postoperator: Pacientă intubată, ventilată mecanic, în șoc hemoragic compensat (TAS>90 mmHg, AV – 130-140/min, Hb 5,5 g/dl).

Tatăl refuză în continuare transfuzia, deși organele legii amenință cu deschiderea unui dosar penal în caz de deces. Este contactat pastorul comunității religioase, care se prezintă și dă o dispunsă, conform căreia pacienta a putut fi transfuzată cu MER izo-grup, izo-Rh. În final evoluția cazului a fost favorabilă.

Caz 2: L.A, 4 ani ½, sex masculin, este adus de ambulanță în serviciul UPU Pediatrie, însosit de tată prin transfer de la un spital orășenesc.

Dg: *TCC minor cu risc mediu. Comoție cerebrală. Plagă contuză parietală dreaptă suturată. Refuzul profilaxiei antitetanice (declarativ, copilul nu a fost vaccinat).*

Tratament: După excluderea leziunilor post-traumatice intracraiene, toaleta plăgii, dar refuzul sub semnătura tatălui a vaccinării antitetanice, pacientul este dirijat pentru supraveghere la Clinica Neurologie Pediatrică de unde se externează vindecat.

Evoluție: După aproximativ 2 săptămâni de la acest episod, pacientul revine în UPU Pediatrie, cu suspiciunea Dg. *Tetanos*, care ulterior se confirmă.

Caz 3: P.M, 3 luni, sex masculin se prezintă în UPU Pediatrie, adus de către părinți de la domiciliu pentru un istoric de 3 zile cu febră, scaune diareice, vărsături și inapetență.

Dg.: *Gastro-enterocolită acută. SDA gradul II.*

Părinții refuză sub semnătură montarea de cateter i.v., recoltarea de probe biologice și internarea pacientului în spital. La UPU Pediatrie se eliberează o rețetă și se dau sfaturi medicale.

Părinții cer „*o altă parere*” unui medic homeopat, urmând sfaturile acestuia. Sugarul este adus peste 2 zile în UPU, cu gasp-uri, stop cardio-respirator, care din fericire răspunde la manevrele de resuscitare. Se transferă ulterior în secția ATI, de unde după detubare este trimis în clinica Neurologie Pediatrică pentru evaluarea posibilelor sechele neurologice secundare stopului cardio-respirator.

10. Malpraxis-ul medical – coordonate juridice

Problema malpraxis-ului medical se pune atunci când un medic (sau un alt profesionist din domeniul sănătății) se abate de la standardele profesiei, provocând prin aceasta un prejudiciu pacientului.

Răspunderea pentru malpraxis se bazează pe demonstrarea neglijenței și a unei legături de cauzalitate între actul medical neglijent și prejudiciul invocat de pacient: diagnostic eronat, întârzierea inițierii tratamentului, tratament inadecvat.

Avocații pot să facă referire la „*principiile medicale*” acceptate în plan național în cazurile de procese de malpraxis, argumentând că medicii care nu au urmat astfel de principii fără un motiv bine întemeiat, ar fi neglijenți. Pretențiile de malpraxis din această categorie sunt discutabile datorită faptului că principiile reprezintă multiplicitatea unei situații, care are tendința să fie

diferită de la un caz la altul, deci nefiind standardizată ca valabilă pentru întreaga comunitate. Argumente: diferențele biologice în metabolismul medicamentelor, răspuns imunitar, zestrea genetică, comorbidități, resurse disponibile etc.

Principiile reprezintă sugestii pentru îngrijire și nu reguli pentru îngrijire. În evaluarea actului medical presupus prejudicant se utilizează regula: „*Un medic nu va fi tras la răspundere dacă, în exercitarea hotărârii sale, a urmat o atitudine terapeutică susținută de un număr considerabil de profesioniști recunoșcuți și respectați în domeniul de competență dat.*” Medicul nu are obligația rezultatului, dar are obligația alegerii mijloacelor, adică el trebuie să justifice oricând alegerile și actele sale, în funcție de ceea ce este considerat a fi buna practică a momentului. Jurisdicțiile sunt însă foarte receptive la revendicările pacienților în legătură cu consumământul informat, chiar dacă nu poate fi imputată o greșală medicală de diagnostic și tratament.

Temeiul legal al utilizării ghidurilor de diagnostic și tratament în legislația noastră, articolul 655 din Legea reformei în domeniul sănătății, care statuează:

„(1) În acordarea asistenței medicale/îngrijirilor de sănătate, personalul medical are obligația aplicării standardelor terapeutice, stabilite prin ghiduri de practică în specialitatea respectivă, aprobată la nivel național, sau, în lipsa acestora, standardelor recunoscute de comunitatea medicală a specialității respective.

(2) Colegiul Medicilor din România va elabora și va supune spre aprobare Ministerului Sănătății Publice standardele terapeutice, stabilite prin ghiduri de practică la nivel național, până la intrarea în vigoare a prezentului titlu.”

Raportarea la ghidurile terapeutice devine necesară și în cadrul litigiilor generate de acuze de malpraxis.

Pentru medicul legist care elaborează expertiza solicitată de justiție, dar și pentru medicul referent de specialitate, protocoalele terapeutice marchează limita dintre actul medical corect vs. cel derulat necorespunzător. Se încearcă astfel obținerea unui grad înalt de obiectivitate. Această raportare la standardele terapeutice devine uneori subiectivă, fiind condiționată de aprecierea personală a referentului și de viziunea sa asupra atitudinii corecte la cazul în spătă.

De multe ori însă referentul (mai ales cel cu mare experiență și cu mare prestigiu profesional) se raportează în evaluarea sa la propria activitate, uitând regula mai sus menționată, conform căreia standardul de apreciere trebuie să fie cel al unui bun medic și nu al unui medic excepțional.

În situațiile în care nu există „*ghidurile de practică în specialitatea respectivă, aprobate la nivel național*”, există o tendință de raportare la ghidurile existente în alte state; Interpretarea devine și mai dificilă, pentru că de cele mai multe ori nu există consens între ghidurile aplicabile în țări diferite și apare în mod evident întrebarea „*Care dintre aceste ghiduri prevalează, care este mai bun și care ar fi trebuit aplicat de medicul intimat?*”

O întrebare la care justiția așteaptă un răspuns transțant, de tip „*alb sau negru*”, care nu poate fi dat întotdeauna.

11. Concluzii

1. Decizia adoptării protoalelor de diagnostic și tratament aparține echipei din unitatea medicală.
2. Nu se implementează simultan mai multe protoale. Este necesar să se stabilească prioritățile.
3. Un protocol implementat trebuie monitorizat din punctul de vedere al incidenței abaterilor de la protocol (motivate medical), ușurința aplicării și eficacitatea sa.
4. Ghidul terapeutic nu este o „*carte de bucate*” și nu oferă rețete aplicabile în toate situațiile posibile, discernământul clinic constituind baza siguranței actului medical.

Bibliografie

1. Cohen MR, Smetzer JL. „Risk analysis and treatment”. In: Cohen MR, ed. *Medication Errors*. Washington, DC: American Pharmaceutical Association, 1999.
2. David L. Sackett, W. Scott Richardson, William Rosenberg, R. Brian Heyness, *Evidence-based medicine*, New York Edinburgh, London, Madrid, Melbourne, San Francisco, Tokyo, 1970.
3. Obaidullah, Farooq S., „Clinical Protocols: Introduction to a Useful Strategy in Clinical Practice”. *J Pak Med Assoc* 2000.

4. Ognean M.L., Boanta O., *Instrucțiuni pentru elaborarea protocolelor clinice*; ResearchGate 2013.
5. Micle I., *Diabetologie pediatrică, teorie și practică*, Ed. Marineasa, 2000.
6. Rogers S. „Risk management in general practice”. In: Vincent CA, ed. *Clinical Risk Management: Enhancing Patient Safety*. London: BMJ Publications, 2001. pp. 241-259.
7. Turcu I., *Dreptul sănătății*, Ed. Wolters Kluwer, 2010.
8. The Agree Next Steps Consortium, „The Agree Research Trust: Appraisal of Guidelines for Research & Evaluation II: AGREE Instrument II”, May 2009.

Posibile conflicte etice în unitățile de primiri urgențe¹

Mircea Gelu Buta

1. Introducere

Apariția „spitalelor”, aşa cum le vedem astăzi, este mai aproape de zilele noastre și se datorează faptului că, cel puțin în ultimul secol, spitalul a devenit *CENTRU DE ÎNGRIJIRI*, în care medicina este aplicată cu eficacitate, dar și singurul loc unde este posibilă aplicarea unor cunoștințe medicale calificate pentru îngrijirea „bolilor grave”.

Bolnavii nu s-au dus niciodată la spital decât în căutarea unui „confort medical” superior celui care-i putea fi asigurat la domiciliu. Acest lucru trebuie înțeles în sensul că, la început, spitalele erau amenajate în clădiri aparținând fostelor mănăstiri și care nu puteau asigura decât un confort cazon, atractiv doar pentru categoria cea mai săracă a populației, aflată în incapacitate de îngrijire la domiciliu sau de a-și putea procura medicamentele.

În prima jumătate a sec. al XX-lea, spitalul a început să fie privit predominant ca locul potrivit și în cele mai multe cazuri „cel mai bun, sigur și curat, pentru îngrijirea sănătății celor suferinți” (1). Pe măsura perfecționării lor, spitalele au început să fie preocupate de calitatea serviciilor oferite pacienților, dezvoltându-și un sistem biocratic eficient. Acest tip de găndire a avut un impact considerabil și asupra sistemelor de formare a medicilor și personalului de îngrijire, care au început să fie pregătiți în sensul satisfacerii exigențelor muncii de spital. Așa se explică de ce spitalul a devenit un loc sigur, pe care bolnavii, indiferent de condiția lor socială, îl preferă pentru îngrijirea bolilor și suferințelor lor.

¹ Congresul Național de Gastroenterologie și Hepatologie, și Nutriție Pediatrică, Medicină socială, Cluj-Napoca, 14-17 septembrie 2016.

Noțiunea de „urgență” a apărut în secolului al XVIII-lea, odată cu urbanizarea și creșterea accidentelor de muncă, când administrația publică face apel la spitale pentru a acorda îngrijiri. În Europa, serviciile publice de urgență s-au constituit spre sfârșitul secolului al XX-lea și s-au dezvoltat la începutul secolului al XXI-lea.

Odată cu apariția sistemelor de asigurări de sănătate, cererea de îngrijiri de urgență a început să crească, fapt ce a determinat guvernele să legifereze acest tip de activitate.

În România, au fost emise Legea 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, Titlul IV Sistemul național de asistență medicală de urgență și prim-ajutor calificat, și Ordinul MSP nr. 1706/2 octombrie 2007 privind conducerea și organizarea unităților și compartimentelor de primire a urgențelor. Dacă astăzi serviciul de urgență se ocupă de cazuri banale, acest lucru este cauzat de un mit mai vechi, născut în rândurile populației urbane, care percep oferta ca pe o modalitate de îngrijire rapidă.

Prevederile legislative referitoare la accesul persoanelor în UPU au deschis Cutia Pandorei, spitalul devenind accesibil tuturor prin „ușa urgențelor”, populația reînsușindu-și spitalul prin intermediul acestora. Este ofranda unui spațiu pe care populația îl poate dirija în voie și în care boala se exprimă după reprezentările fiecăruia. Iată cum, datorită legilor, populația redefineste utilitatea serviciilor de urgență, iar „mila creștină” face loc „dreptului la sănătate”.

În ultimii ani, atenția oficialilor Ministerului Sănătății s-a concentrat asupra perfecționării serviciilor UPU-SMURD, corectând greșelile existente și creând un platou tehnic adaptat, de înaltă performanță, în jurul căruia sunt concentrați, pe lângă medicii și personalul de urgență, medici din diverse alte specialități.

2. Atractivitatea structurii UPU

Din perspectiva populației generale, „urgența” este definită prin:

- aspectul său de securitate prin cadru legislativ, acces la investigații și specialiști;
- accesibilitate permanentă (program de 24 de ore, inclusiv sămbăta și duminica), acces geografic ușor;

- absența constrângerilor birocratice și financiare (fără programare, fără asigurare, fără facturare etc.);
- acceptarea oricărui pacient, indiferent de vîrstă, stare socială, sex.

Acest ansamblu se constituie într-o resursă medicală în sensul larg, adaptabilă constrângerilor vieții cotidiene și plină de atractivitate, cu o imagine bună în rândul populației.

În marea ei majoritate, populația nu mai dorește să se îngrijească fără asistență medicală calificată, iar serviciile de urgență îi permit acest lucru fără a renunța la propriile sale valori și reprezentări. Această atraktivitate se traduce în practică printr-un consumerism inflaționist.

3. Material și metodă

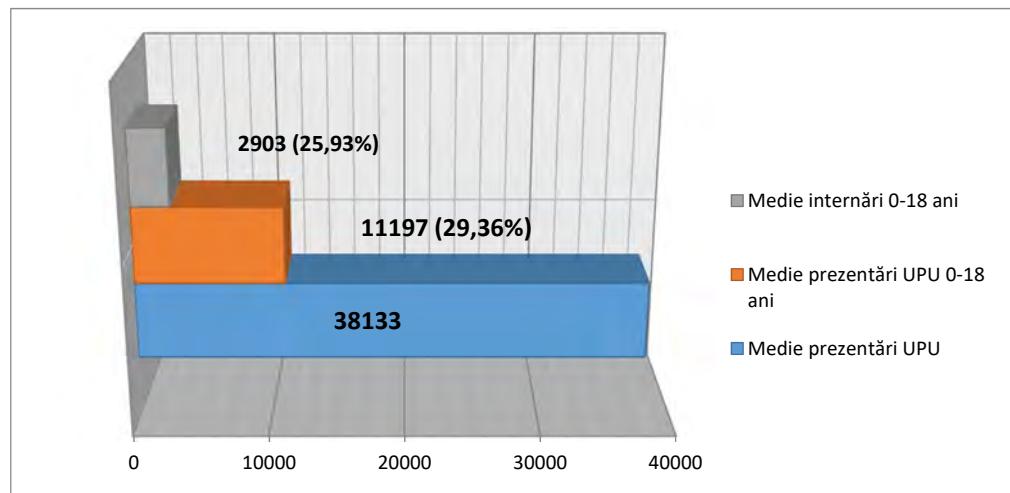
Pentru o imagine corectă a reprezentării populației 0-18 ani din totalul prezentărilor la UPU, s-au luat date din Spitalul Județean de Urgență Bistrița, pe o perioadă de cinci ani (2008-2012).

Studiul cauzelor prezentării la UPU, cu descifrarea patologiei copiilor investigați și consultați, s-a făcut prin constituirea a două loturi: un grup de copii cu consultații recurente (peste 5 consultații), format din 157 de pacienți, și un grup martor (mai puțin de 5 consultații), format din 100 de copii, luați la întâmplare din registrul de consultații al anului 2012.

Prin sistemul informatic, am luat în studiu parametrii: demografici (vîrstă la prima consultăție, sexul, domiciliul); sociali (asigurările sociale ale părinților, identificarea medicului de familie); medicali (motivele prezentării, diagnosticul, eliberare rețetă sau internare).

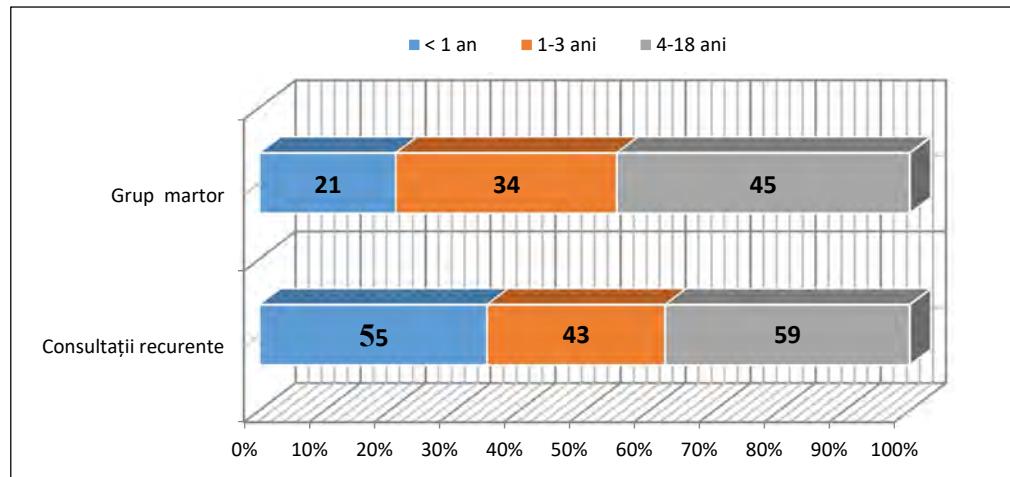
Am realizat o anchetă telefonică pentru completarea unui chestionar în vederea obținerii datelor suplimentare referitoare la recurența consultațiilor. Datele au fost obținute de la medicii de familie în evidență cărora au fost copiii din loturile studiate. Prelucrarea datelor s-a făcut folosind Programul EPI INFO, frecvențele au fost calculate când efectivele au permis acest lucru, compararea frecvențelor s-a realizat cu Testul Chi² sau Fischer, în funcție de efective.

4. Rezultate și discuții

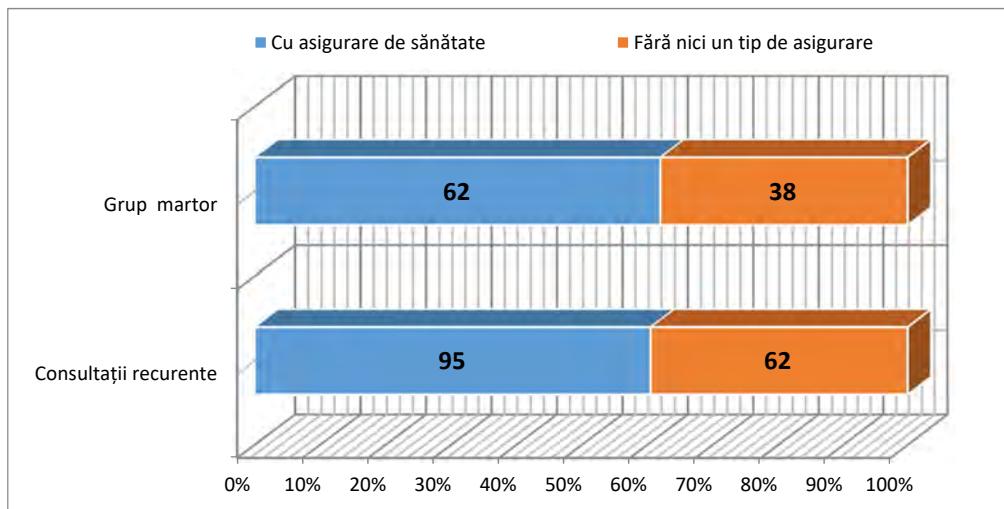
Grafic 1. Ponderea prezentărilor UPU (media pe 5 ani)

Media prezentărilor la Serviciul UPU al Spitalului Jud. de Urgență Bistrița pe o perioadă de cinci ani a fost de 38133 pacienți, din care copiii au reprezentat în medie 29,36% (11197 cazuri). Dintre aceștia, 25,93% au prezentat afecțiuni care au necesitat internarea, fiind considerate urgențe adevărate.

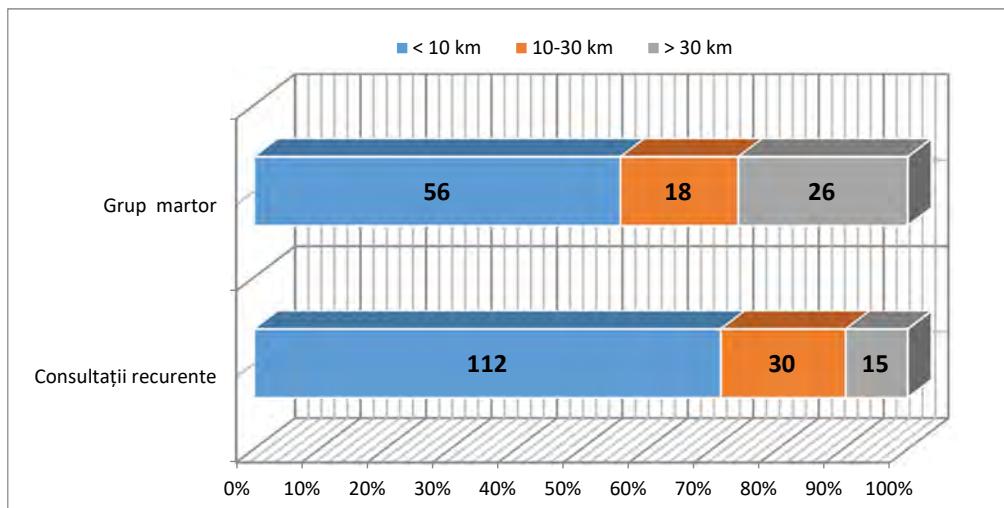
Grafic 2. Repartitia pe grupe de vîrstă

Vârsta mai mică de 3 ani reprezintă un factor de risc, cu recurență semnificativă pentru prezentarea la UPU.

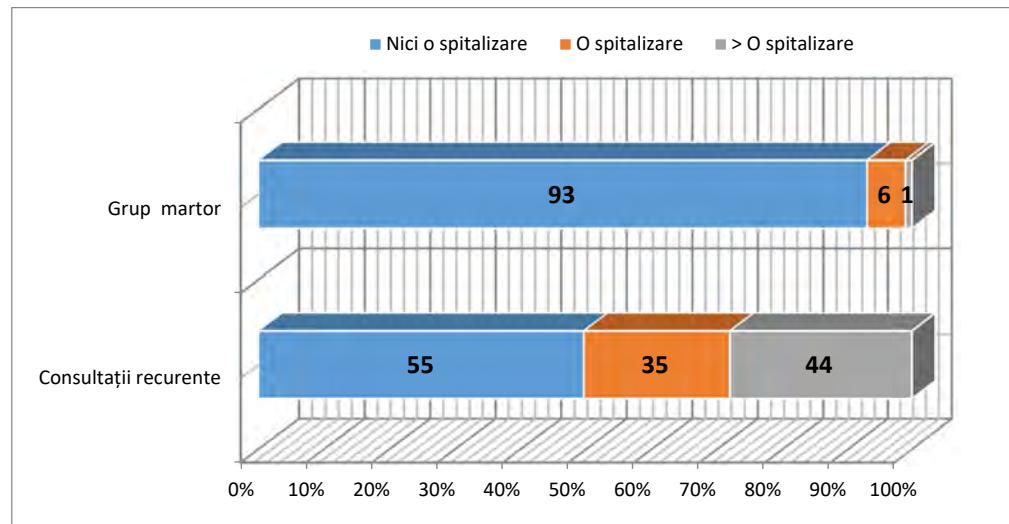
Grafic 4. Distanța habitatului față de spital

Dintre părinții care s-au prezentat cu copiii pentru consultație la UPU, 61% aveau asigurări de sănătate.

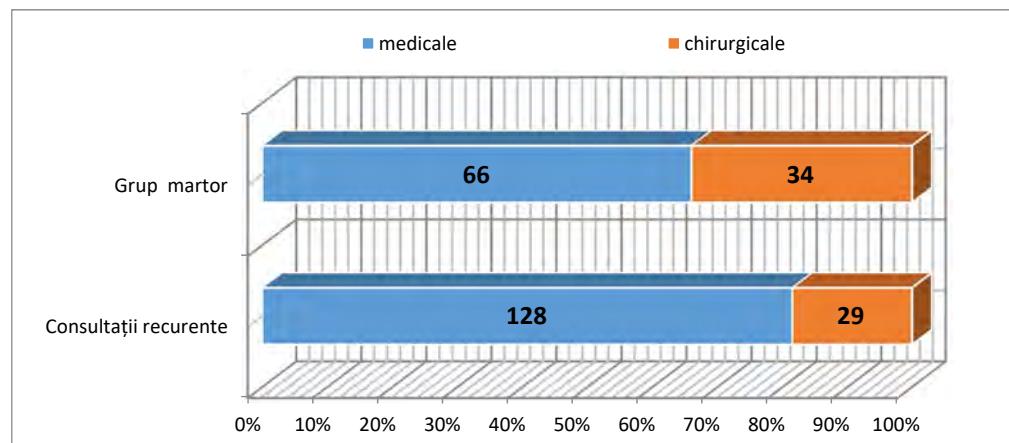
Grafic 3. Deținerea asigurărilor de sănătate

Proximitatea domiciliului în raport cu spitalul (71%) se constituie într-un factor determinant pentru prezentarea la UPU.

Grafic 5. Numărul spitalizărilor

Dintre copiii cu consultații recurente, 64% au beneficiat de una sau mai multe internări în Spital.

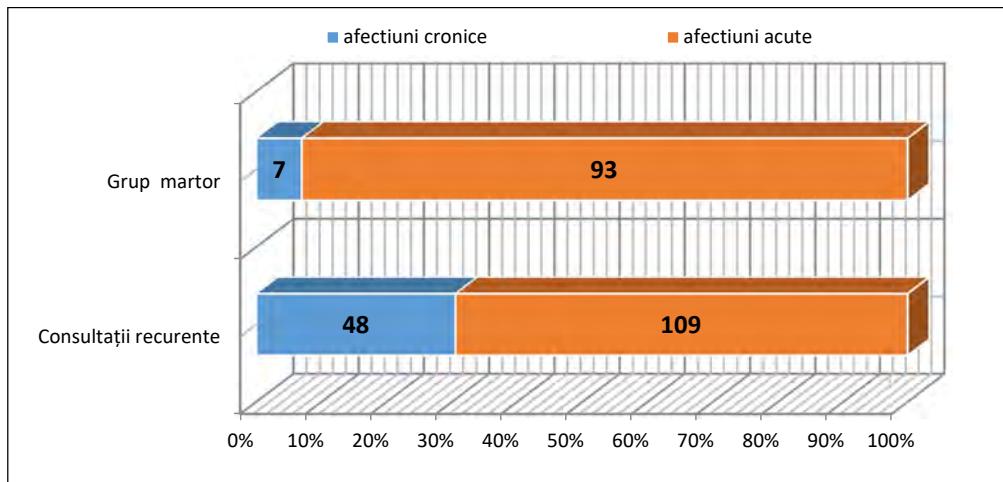
Grafic 6. Tipul de patologie

Grup martor

66,2% – patologie medicală, din care infecții virale respiratorii și ORL 30%
33,8% – patologie chirurgicală, din care traumatisme 26,5%

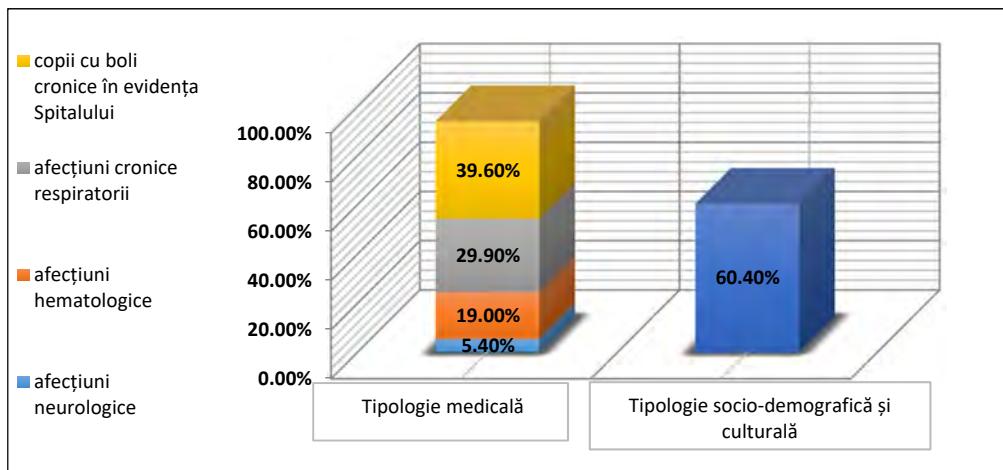
Consultații recurente

81,9% – patologie medicală, din care infecții virale respiratorii și ORL 29%
18,1% – patologie chirurgicală, din care traumatisme 10%

Grafic 7. Pacienți afectați de o patologie cronică

Grup martor – 7 copii (7%); au fost spitalizați 17,4%

Consultații recurente – 48 copii (30,6%); au fost spitalizați 40,6%

Grafic 8. Profile ale pacienților cu consultații recurente

Tipologie medicală

- 39,6% copii cu boli cronice în evidență Spitalului
- 29,9% afecțiuni cronice respiratorii
- 19% afecțiuni hematologice
- 5,4% afecțiuni neurologice

Tipologie socio-demografică și culturală – 60,4%

5. Rezultatele studiului realizat pe lângă medicul de familie

Din cei 100 de medici de familie contactați, 97 au acceptat să răspundă întrebărilor noastre. Dintre aceștia, 50,5% cunoșteau existența consultațiilor recurente ale pacienților lor în Serviciul UPU, dar nu se gândeau la o frecvență atât de crescută.

Îngrijorarea parentală a fost evocată în 44% din cazuri (48 cazuri). Angoasa legată de o patologie parentală, care stă la baza unui context familial special, a fost semnalată în 17,4% din cazuri. În 30,3% din cazuri (33 de familii), medicii de familie au identificat criterii sociale și financiare care pot explica recurența prezentărilor în urgențe (venituri scăzute, familii dezorganizate, călătorii etc.). Niciun medic referent nu a semnalat existența unei patologii cronice nedagnosticate la pacienții pe care îi aveau în evidență.

Analizarea pasajelor orare arată că 70% din recursuri sunt înregistrate după ora 18.00 sau în timpul week-end-urilor și în zilele de sărbătoare. În 65% din cazuri, medicii de familie au recunoscut lipsa activității cabinetului medical (week-end, sărbători legale).

6. Acte de violență în Serviciul UPU

Evenimentele de violență semnalate în Serviciile de Urgență sunt clasate în:

A. Fapte care atrag răspunderea penală:

a) infracțiuni contra persoanei (infracțiuni contra vieții, infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății);

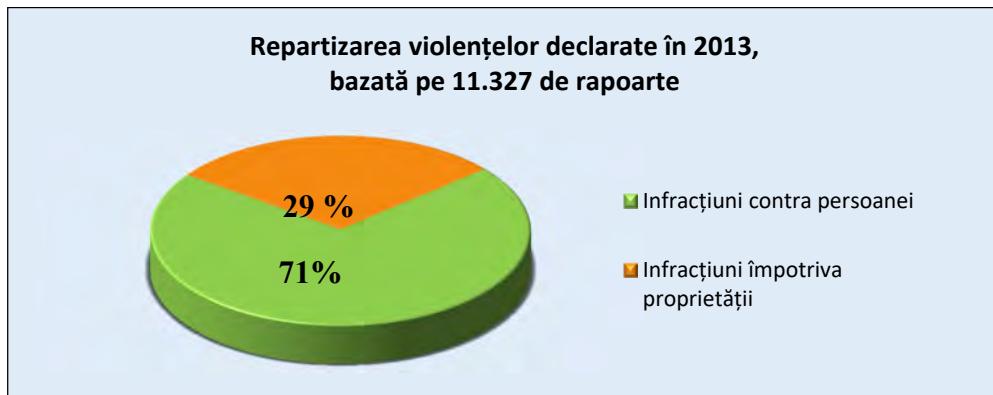
b) infracțiuni contra patrimoniului (furtul, tâlhăria, distrugerea).

B. Fapte care atrag răspunderea civilă:

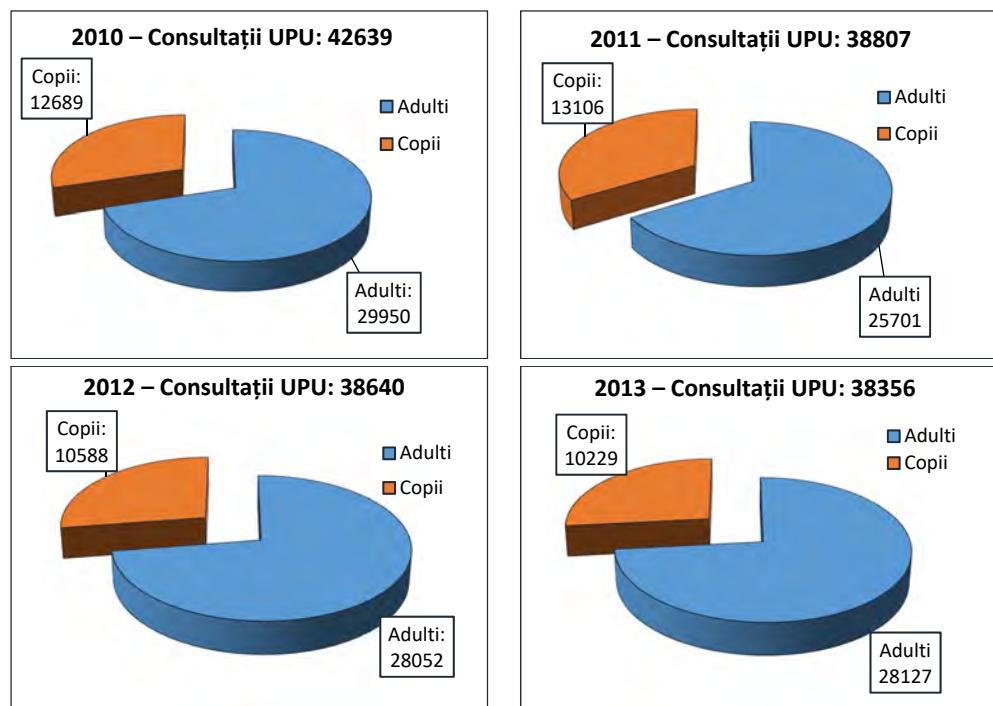
a) insultă;

b) calomnia.

Într-un studiu realizat în anul 2013, în România au fost înregistrate 8083 de rapoarte cu referire la infracțiuni contra persoanei și 3244 de rapoarte referitoare la infracțiuni contra proprietății.

Grafic 9. Repartizarea raportărilor violențelor

Spitalul Județean de Urgență Bistrița, cu o structură de 997 paturi spitalizare continuă, 38 spitalizare de zi și 13 paturi UPU, deservește o populație de 316.014 de locuitori (11,58% din Regiunea Dezvoltare Nord-Vest), repartizată 37,63% în mediul urban și 62,37% în mediul rural. Numărul prezentărilor în Serviciul UPU în anul 2013 a fost de 38.356 pacienți, din care 28.127 adulți și 10.229 copii.

Grafic 10. Situația consultațiilor din UPU 2010-2013

Numărul agresiunilor și/sau grosolăniilor verbale raportate rămâne scăzut datorită faptului că ele se consumă în cadrul serviciului între actorii în cauză. Cele mai multe reclamații sosesc din partea pacienților și anturajului acestora, care doresc să avertizeze despre condițiile de muncă și degradarea relațiilor pacient-personal medical. Personalul medical se mulțumește să comenteze evenimentele negative în cadrul raportului de gardă.

7. Prevenirea violenței în Serviciile Medicale de Urgență

Trei elemente puse în practică pot să amelioreze posibilele situații conflictuale din Serviciile Medicale de Urgență.

- Primul constă în adaptarea unui demers proactiv de respect al persoanelor. Nu se va trece pe culoare sau săli de aşteptare indiferent față de familii, cărora le zâmbim și pe care le salutăm. În timpul consultației, ne prezentăm și printr-o interogare-țintă, care este esențială pentru abordarea diagnosticului, se personalizează întrevaderea, astfel încât familiile, chiar și cele defavorizate, se simt înțelese.
- Al doilea element constă în divizarea fluxului de pacienți între „urgențe majore” și „consultații banale”. Pacientul care a fost triat ca „ne-prioritar” va înțelege de ce o persoană sosită mult mai târziu după el, dar diagnosticată ca „urgență majoră”, este consultată înaintea lui.
- Pentru „consultațiile banale”, este nevoie de divizarea sălilor de aşteptare și instituirea unei linii de permanență, deservită de medicii de familie în timpul nopții și în week-end, ceea ce ar permite personalului din Serviciul de Urgență să își aloce timpul „urgențelor majore”.
- Prezența agenților de securitate, în special în timpul nopții, ar împiedica violența pacienților și aparținătorilor agresivi. Atunci când agresiunea este considerată gravă, vor fi solicitate organele de Poliție.

8. Concluzii și discuții finale

1. Familiile care recunosc de bunăvoie inutilitatea vizitei lor în Serviciul UPU explică logica adresabilității:

- pentru că riscul li se părea imediat (caracter brusc sau neobișnuit, teama retrospectivă prin analogia unei trăiri identice anterioare sau familiale cu final grav, uneori fatal);

- pentru că ele anticipau sau se temea de o eventuală agravare (utilizare preventivă);
- prin epuizarea resurselor sau referințelor medicale obișnuite.

2. Definirea nevoilor medicale și gravitații unei boli nu este aceeași pentru medici și pacienți, ceea ce explică abuzul de recurgeri la urgențe.

Dicționarul Larousse Medical, definind urgența drept „*ceva ce nu poate fi amânat...*”, „*...un eveniment de care trebuie să ne ocupăm fără întârziere, necesitând o acțiune rapidă*”, introduce noțiunea de raport de timp. În urgență, timpul este numărat, el presează, răspunsul nu suferă întârziere, urgența desemnează în cele din urmă o situație (urgență contextuală), o hotărâre luată în această situație (subiectivitate) și o acțiune tînzând, în funcție de hotărâre, să remedieze această situație (reacție imediată).

3. În mentalul familial, singura structură capabilă să liniștească imediat angoasa legată de boala o reprezintă Spitalul și Serviciul său de Urgență. Absența definirii consensuale a ceea ce constituie urgență medicală explică de ce profesioniștii și profanii au puncte de vedere distincte și neconciliabile. Conflictul care se naște între logica instituției medicale și cea a pacientului și familiei sale stă la originea comportamentelor agresive.

Creșterea accesului la muncă a femeilor a făcut mamele să fie mai puțin disponibile pentru a-și îngriji și însotî copiii la consultație, deci mai puțin timp consacrat bolii. În această situație, „simptomul” devine o necesitate acută, dezorganizând cotidianul.

Prevenirea bolilor copilăriei și medicalizarea actelor de puericultură determină mamele să credă, progresiv, că nu mai sunt capabile să alăpteze fără sfaturi din partea personalului medical, de a judeca starea de sănătate a copilului sau să-i administreze tratamente fără aviz medical. Pentru acest ajutor, mamele se adresează Serviciilor UPU.

4. A combate sau a acorda asistență medicală în urgență? Răspunsul este indecis, iar exercitarea acestei practici medicale apare astăzi ca o realitate făcută cu confruntări și negocieri, care se înscrie în rezultatul evoluțiilor istorice contradictorii ale misiunilor instituției spitalicești și care necesită mijloace de gestiune.

Creșterea numărului de consultații în Serviciile de Urgență este mai curând generatoare de tensiuni în interiorul societății civile (inclusiv a societății medicale), prin schimbări de atitudini ale pacienților, care așteaptă de la medicină mai multe prestații decât diagnostice complexe.

Pacienții găsesc la urgențe ocazia de a întâlni medici calificați și acces la investigații, trecând ușor peste birocrația medicală. Până acum însă, „...eforturile pentru a frâna această tendință sunt utopice” datorită:

- absenței unei definiții consensuale a urgenței;
- absenței unor mijloace de triaj fiabile pentru a diferenția urgența de non-urgență.

Ce se poate face?

- Demedicalizarea sănătății publice;
- Administrarea competentă a problemelor socio-economice ale populației;
- Abordarea medicinii de urgență și din punct de vedere social;
- Ameliorarea relațiilor din interiorul profesiei noastre;
- Personalizarea contactelor umane;
- Modificările arhitecturale ale structurii UPU (săli de așteptare diferențiate pentru categorii de urgențe);
- Prezența agenților de securitate.

Bibliografie

1. Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, *O istorie universală a nursingului*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 161.

C. Medicină și teologie

Bioetica creștină în sistemul medical secularizat¹

Mircea Gelu Buta

1. Știință și credință

O serie de teologi, care încearcă să facă acordul între știință și teologie, sucombă în moralism. Ei socotesc că religia este, în primul rând, un cod de comportament moral, superior oricărei etici. Cel care a sesizat exact pericolul și s-a ridicat împotriva acestui mod de gândire a fost Nae Ionescu. „*Morală, spune el, are două rădăcini: una care înseamnă constrângere și care îzvorăște din apăsarea semenilor asupra noastră. Ea face oamenii cumsecade. Alta, care izvorăște din noi înșine și care însemnează un anumit stil de viață personal, face pe oameni autentici. Îi face să fie ce sunt. Numai această din urmă rădăcină face morală cu adevărat respectabilă*” (1). În aceste condiții, „*ereticul e păcătos, chiar dacă are dreptate, căci ceea ce-i constituie păcatul nu e conținutul intrinsec al judecății lui, ci faptul că, profesându-l, el rupe comunitatea de iubire*” (1).

Iată o experiență macabruă a unui cercetător american, care reprezintă consecința imediată a spiritului științific, lipsit de credință. Un muribund a fost cântărit cu câteva minute înainte și după moarte. Deoarece cântarul arăta o diferență de aproximativ 56 g, concluzia imediată a fost că sufletul unui om a cântărit 56 g de materie gazoasă. (2) Iată cum profeția din „*Contractul social*” a lui Jean Jaques Rousseau: „*Socotitorilor, socotiti, calculati, că a voastră e lumea!*”, se împlinește sub ochii noștri (3). Obsesia măsurătorilor în științele exacte începe odată cu critica radicală a lumii sensibile, iar decizia lui Galilei, de a

¹ Lucrare prezentată la Conferința Națională de Bioetică, Ediția a XIV-a, Iași, 2019.

instaura o cunoaștere geometrică a universului material, nu întemeiază doar știința modernă, ci duce la substituirea „*corpului sensibil*” cu un corp până atunci necunoscut, „*corpul științific*”. Această extracție a sensibilului din om are drept consecință faptul că legile vieții devin cele ale unei realități străine, o realitate oarbă, de cele mai multe ori fără nicio legătură cu viața noastră. Și atunci iată cum sărutarea pe care și-o schimbă între ei iubiții nu mai reprezintă decât un bombardament de particule microfizice.

Oare nu s-a mers prea departe cu aceste speculații? – se întreba, cu ani în urmă, Dumitru Stăniloae, încercând să explice că există o deosebire între a lucra pe baza datelor științifice și a crede în știință:

„E sigur că viața sufletească nu poate funcționa normal decât prin mijlocirea unui substrat material, care e întreținut și alimentat de o serie multiplă de procese organice, aducând fiecare, ca o contribuție proprie, un element material necesar în combinația complexă a acestui substrat... Dar de aci, până la a spune că un lichid, precum cel tiroidian, «produce» cugetarea sau că în el e «originea» cugetării, este o distanță uriașă”. (4)

Calificând acest mod de gândire absurd și contrar legii cauzalității, datorită lipsei evidente a logicii, savantul atrage atenția că, în loc să se aducă o contribuție la lămurirea misteriosului raport între cugetare și materie, „îl întunecă și mai mult” (4)

Polemizând cu academicianul Constantin Parhon, unul din remarcabilii oameni de știință ai vremii, care susținea că instinctul matern este produs „de un lichid fabricat de ovare”, Dumitru Stăniloae, încercând să îl combată, se întreba:

„De ce atunci iubirea mamei nu e la fel față de toți copiii? Oare când privește la unul, glanda fabrică momentan un alt fel de lichid decât acela produs în momentul în care privește la alt copil?... Sentimentul de mai puțină iubire al mamei de unde provine, dacă nu din secrețiunea care nu mai este acumă cauză, ci efect?” (4)

Desigur, răspunsul nu poate fi altul decât că un sentiment se poate naște din elemente de cunoaștere, recepționate prin contactul cu lumea. Cu alte cuvinte, atunci când mama vede la unul din fișii săi apucături rele, precum nerecunoștință, lipsă de milă, de iubire, probabil că aceste constatari micșorează în ea sentimentul de dragoste maternă. În general, se observă că

viața sufletească, adică sentimentele, ideile, actele de voință, afectează organele trupești și procesele din ele. Sentimentul de frică e produs în suflet de un element cognitiv primit prin contactul cu lumea de afară și, odată apărut, produce perturbări grave ale sistemului nervos și ale celorlalte organe. Iubirea față de o persoană se înfiripă atunci când conștientizezi și de iubirea ei față de tine, iar încrederea în ea, după ce îți dai seama că aceasta este capabilă să-ți satisfacă nevoile tale. Și atunci, Dumitru Stăniloae se întreabă:

„Dacă secretele ar produce sentimentele și ideile, ele nu ar trebui să premeargă și să decurgă indiferent de oricare luare de contact cu obiectul sau persoana cutare?...” (4)

Dacă mulți se gândesc la credință și cugetă la știință rămânând nedumeriți, iar alții sunt înghițiti de abisul pe care l-au săpat, îndepărându-se definitiv atât de știință, cât și de credință, cei mai prudenți construiesc o punte peste prăpastia cea primejdioasă, adaptându-se când la credință, când la știință, stând aşa, călare, pe o conștiință fără teamă. Desigur, sentimentele oamenilor sunt diferite și fiecare are libertatea de a alege pe care parte a prăpastiei va poposi. (5)

2. Magie și minune în medicină

Mitul dominant al societății contemporane constă în convingerea că medicina modernă este concepută ca o știință născută din tehnologie. Ceea ce poate face astăzi chirurgia intervențională, transplantologia, medicina reproducerii și, nu în ultimul rând, domeniul geneticii medicale ține de aventura fascinantă a istoriei umane. Totuși, Sf. Apostol Pavel ne atenționează: „Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate-mi sunt de folos”. (I Cor. 6, 12)

Tradiția terapeutică elaborată de creștinism, în cele dintâi veacuri, e pe cale să se stingă, iar medicina contemporană devine tot mai „păgână” și mai apropiată de magie decât de minune. Deși ambele orientări continuă să fie utilizate, pentru a realiza și susține bunăstarea umană, cele două moduri de operare în vindecare sunt diferite. (6)

În magie, presupunerea de bază este că nu există o „rețea neînduplecată de forțe pe care inițiatul nu o poate exploata în beneficiul personal sau bloca pentru protecția personală”. (7) Întrucât scopul a fost doar de a le controla într-un mod

pragmatic, nu a fost nevoie să se aprofundeze studiul specificului acestor puteri. În gândirea creștină, necunoașterea sursei și lipsa limitelor acestor puteri sunt însă extrem de problematice. În plus, medicina contemporană pare să-și recunoască limitele în fața finitudinii umane.

Miracolul provine dintr-o altă ordine, din ordinea divină, a lui Dumnezeu. Pentru creștini, această putere nu este utilizată conform voinței celui suferind, care trebuie să implore, recunoscând astfel că puterea lui Dumnezeu se răsfrângă doar prin voința Sa divină. Dacă creștinul nu poate folosi magia, deoarece sursa puterii acesteia este suspectă, el apelează, totuși, la medicină, trăind cu convingerea că ființa creată are deja har, iar linia dintre medicină și miracol este trasată sub suveranitatea lui Dumnezeu: „*El este Cel ce le-a dat oamenilor știință, ca să fie El slăvit în minunile Sale*” . (Sir. 38, 6) Iată motivul pentru care creștini au pus întotdeauna medicina la loc de mare cinste:

„Doctorului, pentru slujba lui, dă-i cinstirea ce i se cuvine, căci, și pe el, Domnul l-a făcut”. (Sir. 38, 1)

Dacă medicina, ca știință, ar lăsa arogația deoparte și ar conștientiza că dezvoltarea ei se datorează harului lui Dumnezeu, atunci ar putea fi considerată dreaptă. Acest mod de a înțelege lucrurile reprezentă, probabil, inspirația care l-a animat pe Sfântul Vasile cel Mare, atunci când, enunțând Regula nr. 55, atenționa că medicina trebuie adusă sub cărmuire creștină. Cu alte cuvinte, folosirea ei trebuie să fie făcută întotdeauna după voia lui Dumnezeu, pentru mântuire. (8)

Mulți creștini se întrebă, astăzi, dacă poate fi făcută o diferență între tărâmul creat și tărâmul harului. Din perspectivă creștină, bioeticienii apreciază că medicina contemporană a devenit mai apropiată de magie, întrucât folosește toate competențele, indiferent de sursa lor, doar cu scopul de a controla lumea conform propriei voințe.

Știința medicală funcționează pe un set de valori precum: simplitatea, eleganța și predispoziția pentru control. Primele două provin din „briciul lui Ockham” (9) și presupun, fără multe dovezi, că ordinea naturală a corpului este mai degrabă simplă și elegantă, decât complexă și haotică. Cea de-a treia

valoare a medicinei contemporane derivă dintr-un sentiment baconian, de control al omului asupra naturii și a corpului¹.

Iată, de exemplu, distrofia musculară Duchenne, o tulburare extrem de severă. Nou-născuții par normali, începe o copilărie ca oricare alta, dar la vârsta de doi-trei ani apar semnele prevestitoare, care îngrijorează părinții. După mulți ani, vine, inexorabil, și finalul. Este vorba despre o tulburare ereditară, pe care o transmit mamele și o dezvoltă doar băieți. Trebuie remarcat că numai două treimi dintre mame sunt purtătoare. La celelalte, mutația survine în timpul formării celulelor germinale. Un accident banal... Ciudat, tulburarea este foarte frecventă: 1/4400 de nou-născuți băieți.

Până acum câțiva ani, diagnosticul de certitudine venea relativ târziu, la trei-cinci ani. Acum, poate fi precizat imediat după naștere, prin evaluarea cantitativă a enzimei kreatin-kinaza. Mamele sunt avertizate că băiatul pe care l-au așteptat atât va dispărea imobilizat într-un pat de spital, cu musculatura topită. Va pleca înainte de a fi împlinit 20 de ani, știind că va dispărea, înainte de a înțelege miracolele din jurul lui. (10)

Prin inginerie genetică, sunt identificați feții anormali și pot fi, de asemenea, detectate mamele heterozigote, însă după apariția primului copil. Așa încât singura soluție practică de a preveni nașterea altor copii cu dizabilități este cercetarea sistematică a tuturor nou-născuților. Pornind de aici, se studiază toate potențialele heterozigote ale familiei. S-a calculat că screeningul sistematic ar „salva”, prin întreruperea sarcinii, aproape jumătate din viitorii copii cu distrofie musculară Duchenne. Procentul real este însă mai mic. Nu are importanță. Beneficiile sunt, oricum, considerabile și vor fi și mai importante când identificarea prenatală se va extinde. Încerc să-mi imaginez o mamă care este anunțată, cu toată grijă posibilă, că fiul ei va muri..., dacă nu se va descoperi un tratament. (11)

Încercăm să justificăm faptul că putem folosi cunoștințele acumulate de știință pentru a controla corpul, atunci când scopul este ușurarea condiției

¹ Francis Bacon (1561-1626) este inițiatorul empirismului și senzualismului modern: simțurile ne dă cunoștințe certe și constituie izvorul tuturor cunoștințelor. Știința adevărată se dobândește prin prelucrarea metodică, rațională a datelor senzoriale. Bacon pune astfel în opera sa principală, *Novum Organum* (1620), bazele metodei inductive, caracterizată prin folosirea analizei, comparației, observației și experimentului. (FULTON HENRY ANDERSON, *The Philosophy of Francis Bacon*, University of Chicago Press, Chicago, 1948, vol. 312 p.)

umane. Ne aflăm într-o situație în care trebuie să înțelegem puterile care generează cunoștințele medicale moderne și nu doar felul în care acestea pot fi folosite. Astfel, este nevoie ca demersul științific al medicinei genetice să se bazeze pe lansarea unor programe de cercetare, pentru înțelegerea mecanismelor tulburărilor genetice și identificarea de noi terapii, pentru atenuarea suferințelor sau chiar tratarea bolii.

Întrucât cunoașterea nu este neutră, societatea trebuie însă să fie atentă, pentru că dezvoltarea utilitarismului și presiunile financiare, care impun costuri tot mai restrictive în sistemul de asistență socială, determină ca cercetarea din domeniul geneticii să găsească cea mai ușoară și mai ieftină soluție pentru tulburările și bolile cu transmitere genică, adică prevenirea nașterii celor cu boală.

Dezorientarea pe care o simțim în interiorul vieții create de medicina contemporană secularizată poate fi remediată doar prin reorientarea spre un sistem medical creștin, care să aibă în centru harul Sfintei Liturghii. De aceea, bioeticenii creștini doresc nu doar legi, de exemplu, care interzic avorturile, ci mai degrabă să creeze o lume în care gândul la avort să fie de neconceput. (12)

3. Dezorientarea creștinului care apelează la sistemele medicale moderne

Am întâlnit creștini care, în confesiunile lor, au atras atenția despredezorientarea pe care au simțit-o împreună cu familia, atunci când au întâlnit sisteme medicale străine de filiația lor teologică, fiind intimidate de complexitatea dispozitivului spitalicesc și întreținând cu acesta relații complexe, adeseori conflictuale.

Cazul 1: O mamă, în vîrstă de 23 de ani, aflată la prima sarcină, a trecut printr-o experiență mai puțin fericită. Înainte cu câteva ore de producerea decesului copilului său, al cărui diagnostic la naștere a fost: Polimalformat, Hipoxie cerebrală severă, nu a îndrăznit să-și exprime dezacordul în legătură cu efectuarea unor manopere medicale.

„Am observat că asistenta care se ocupa de copilul meu era neliniștită și tremura, dar am considerat că nu este problema mea... La fel au remarcat mama și soaca mea, dar nu au îndrăznit să zică nimic. Noi o vedeam ca pe o profesionistă și nu ne făceam griji. La un moment dat, a încercat, nu știi, probabil exagerez, cel puțin o oră să-i recolteze sânge, timp în care am realizat

că copilașul meu era, de fapt, în agonie. Deși nu îndrăzneam să o opresc, doream, de fapt, ca altcineva să se ocupe de micuț. Aceasta este lucrul pe care îl regret încă și astăzi". (13)

În general, părinții nu doresc să se substituie medicilor care le tratează copilul bolnav și a căror competență o recunosc. Ei semnalează însă o calitate slabă, nesatisfăcătoare a informației și comunicării din partea personalului medical, adesea lipsită de compasiune și disponibilitate. Majoritatea părinților care au trecut prin astfel de situații tragice recunosc că au trăit și continuă să fie măcinați de gânduri și sentimente confuze, iar prima întâlnire și discuția medicală va rămâne în memoria lor ca un moment de referință.

Există, însă, situații în care personalul medical împarte cu pacienții aceleași dimensiuni ale spiritualității creștine.

Cazul 2: O mamă, în vîrstă de 24 de ani, aflată la prima naștere, evocă recunoștința sa față de asistenta de puericultură, care a poftit-o să-și ia în brațe fetița, după o lună și jumătate de spitalizare în secția de reanimare. Scena se petreceea cu câteva zile înainte de moartea copilului.

Mama: „Am avut şansa să întâlnesc duminică, cu patru zile înainte de moartea Melaniei, o asistentă medicală care m-a invitat să-mi iau bebelușul în brațe”.

Întrebare: „De ce nu ați luat-o în brațe în toată acea perioadă?”

Mama: „Nu!... Era prea mică, avea 1000 g când a decedat.... și avea încă un tub de perfuzie. Mi s-a explicat că atâtă timp cât bebelușul are un cateter, acesta reprezinta o sursă de infecție. De aceea nu doream să-i fac rău. și nu doream să o iau în brațe”.

Întrebare: „Cum ați reușit, totuși?”

Mama: „Într-o duminică după-masă, o asistentă m-a întrebat dacă doresc să-mi ţin în brațe copilul? Nu, nu doresc, mi-e frică să nu-l infectez, i-am răspuns”. „Încearcă! Nu este nicio problemă, m-a îndemnat asistenta. și aşa am avut curajul să-o iau în brațe”.

Întrebare: „Să atunci v-ați întâlnit cu adevărat fetița?”

Mama: „Da, fără îndoială. Acesta a fost extazul”. (13)

Există și o morală a recunoștinței, poate timid exprimată, chiar și în mediile al căror mod de viață este normat diferit față de cultura dominantă.

Cazul 3: O mamă, în vîrstă de 28 de ani, multigestă, multipară, făcând parte dintr-un cuplu „marginal”, trăiește drama morții copilului, în perioada imediat următoare nașterii. Chiar dacă medicii și-au exprimat în acel moment

păreri negative în legătură cu competențele acestor părinți, ei au fost uimiți de recunoștința acestei familii, care a rugat pe preotul paroh să aducă mulțumiri, la slujba de duminică, pentru calitatea îngrijirilor primite în spital. (13)

Suferința semenului nostru are menirea să ne mobilizeze pentru a-l asista medical, social și spiritual. Modul cum ne implicăm în actul vindecării ne raportează la divinitate și se poate constitui mai târziu în criteriu de judecată: „*Bolnav am fost și M-ați cercetat...*” (Mt. 25, 36)

M-am întrebat deseori câți medici oncologi înțeleg cu adevărat frământările prin care trece un bolnav cu cancer sau câți cardiologi nu doar înregistrează dispneea, ci se întreabă la ce s-o fi gândit omul din fața lor, căruia insuficiența cardiacă îi albăstrise buzele și, probabil, este candidat la o moarte apropiată.

Dezumanizarea actului medical a fost sporită atât de tehnicierea tot mai mare a profesiei, cât și de convingerea că medicul este singurul stăpân, după Bunul Dumnezeu, al exercitării profesiei sale. Mulți medici nu ascultă confesiunile celor care li se încredințează, neglijând părerile pe care își însăși bolnavii le au față de boala lor. Baza practicii medicale a devenit, astăzi, prescrierea unor investigații standard, iar de aici până la atingerea unor situații absurde nu mai e decât un pas. Mă gândesc câtă dreptate avea ilustrul clinician Dominic J. Corrigan atunci când afirma că „*Nefericirea celor mai mulți medici constă nu în faptul că nu știu atât cât trebuie să știe, ci în faptul că nu văd și nu ascultă totul!*” (14)

Boala aduce în viața omului o schimbare de roluri, oricare ar fi fost statutul său social anterior, devenind, de cele mai multe ori, dependent de ceilalți, care-l privesc ca pe un mecanism ce s-a stricat și trebuie reparat.

Spitalele, azilurile și alte instituții de îngrijiri se străduiesc să ofere cele mai bune servicii medicale, abordând, în special, dimensiunea fizică a bolii, uitând faptul că suferința spirituală, care însotește boala fizică, poate fi izvorul unei dureri agonizante (15). Această experiență este prezentată magistral de scriitorul rus Lev Tolstoi, în scurta nuvelă intitulată „...Moartea lui Ivan Ilici”: „*Medicul spunea că suferințele lui fizice erau cumplite, și era adevărat; dar mai cumplite decât suferințele fizice erau cele spirituale, și asta era chinul cel mai mare... Se întorsese pe spate și începuse să-și analizeze întreaga viață dintr-o perspectivă complet diferită... Se vedea pe sine, vedea tot ce trăise el și vedea limpede că toate acestea nu erau cum ar fi trebuit, că totul era o minciună imensă, îngrozitoare, ce acoperea și viața, și moartea.*

Revelația îi spori, îi înzeci suferințele fizice....” (16) Iată o durere pe care medicii nu pot să o vindece și care ne duce cu gândul la Hristos, Cel care „*este doctorul sufletelor și trupurilor noastre*”.

Într-o discuție publică, purtată cu ani în urmă pe acest subiect, regretatul de pomenire Arhiepiscop Bartolomeu Anania spunea:

„Se vorbește tot mai mult, în vremea noastră, de problema dezumanizării spitalelor, iar dacă aceasta este o realitate, ar trebui să vă gândiți voi, medicii, și în special tinerii, la reumanizarea spitalelor. Eu nu am o rețetă, dar am o provocare. Dacă-mi permiteți, aş propune doar o singură soluție, schimbarea mentalității. Îndemnul meu este ca medicul să realizeze că bolnavul din fiecare pat, la care se duce, este o ființă omenească. Atunci s-ar întâlni două elemente foarte importante, rațiunea și sensibilitatea. Să nu uităm că cea mai înaltă formă de rugăciune în creștinism și, în special, în Răsăritul creștin, în Ortodoxie, prin mișcarea isihastă se cheamă «Rugăciunea minții în inimă». La această rugăciune completă și mântuitoare participă ambele componente ale ființei umane, rațiunea, pe de o parte, și sensibilitatea, pe de altă parte, creierul, pe de o parte, și inima, pe de altă parte”. (17)

Întrucât complexitatea datoriei medicale crește în momentul în care pacientul se apropiie de moarte, am încercat să discut acest subiect cu câțiva colegi tineri. Unii mi-au replicat că societatea le-a încredințat povara de a înțelege boala și de a negocia cu ea, iar în momentul când moartea se produce, consideră că datoria lor s-a încheiat. Alții nu s-au gândit niciodată la acest subiect, susținând, în mod paradoxal, că nu ține de domeniul lor de activitate, iar nu puțini au ridicat pur și simplu din umeri, ca semn că nu știu și nu-i interesează.

De fapt, pentru cei mai mulți oameni, procesul morții este asociat, într-o oarecare măsură, cu sentimentul că Dumnezeu și-a retras mâna. Nu îmi amintesc vreun coleg medic care să recunoască că s-a obișnuit cu agonia, cu momentele terminale ale pacienților săi. Cei ce asistă la zbaterea muribundului sunt impresionați de risipa de mișcări, în special sub formă de convulsii, presupuse chinuitoare și interpretate ca o zbatere în lupta dintre viață și moarte. De cele mai multe ori, instinctual și fără nicio argumentație, mulți interpretează agonia (din grecescul „*agon*” – luptă, zbatere), ca pe un chin înfricoșător, pe care muribundul l-ar simți până în momentul în care cordul și respirația se opresc, iar corpul devine inert.

Toți cei care au vegheat oameni în stare de agonie au decis, prin prisma propriilor lor simțuri, că moartea este dureroasă, atroce, însă imântătoare, deci

rea și demnă de a fi temută. Adică, în timpul zbaterilor din cursul luptei dintre viață și moarte, muribunzii resimt aceleași suferințe ca și cei care privesc. Duhovnicii ne sfătuiesc însă să nu ne temem de Dumnezeu, pentru că El este dragoste, bunătate nesfârșită, universală:

„Iubiți-L, din iubire ascultați-L, nu din frică! Nu vă temeți de moarte! Ea nu comportă nici o durere fizică. Ea este o trecere, foarte dulce, simplă și usoară. Toți centrii nervoși se inhibă și aparența de agonie dureroasă este doar pentru spectatori. Chiar când corpul se zbate, muribundul este conștient de această luptă, el nu simte nicio durere fizică. El moare ca și când ar dormi!” (18)

Să învățăm deci să privim moartea aşa cu este ea, despăguită de spaimele imaginăției. Pentru că noi îi imputăm chinurile ultimei boli și acest lucru nu e drept, este nevoie să gonim tot ceea ce o precedă și nu face parte din ea. Desigur, nu este obligatoriu ca suferința să se sfârșească în moarte, iar, uneori, chinurile sunt mai atroce în cazurile în care omul se vindecă. Nu trebuie însă uitat că, chiar dacă te vindeci, nu vei fi scăpat de moarte, ci doar de boala. Iată o logică simplă și adevărată. (19)

4. Spiritualitatea actului medical

Progresele extraordinare în medicină ne-au făcut să uităm una din sarcinile principale ale medicului. Avem cercetători geniali, diagnosticieni excelenți, dar avem puțini medici care pot oferi tratamente eficace.

Fiecare boală are unicitatea ei, iar fiecare bolnav are propria defecțiune de funcționare și nu există o anumită regulă, viața fiind extrem de imprevizibilă. Iată de ce arta vindecării devine o sarcină foarte dificilă. Mediul în care trăim ne modeleză permanent viața. Se poate afirma că fiecare fațadă a individualității cere participarea mediului. Există situații în care el singur decide destinul nostru, fiind o parte importantă a propriei noastre istorii. Dar, dincolo de orice îndoială, suntem și ereditate, și mediu. Nimic nu este determinat exclusiv de ereditate, după cum nimic nu este determinat exclusiv de mediu. Astăzi, realitatea ne arată că 50% dintre boli, infirmități și decese sunt rezultatul stilului de viață pe care oamenii îl adoptă. Controlul asupra factorilor de risc, precum alimentația dezechilibrată, consumul excesiv de alcool, fumatul, drogurile, promiscuitatea sexuală, poluarea mediului etc. sau, în termeni teologici, „căderea în păcat”, ar putea preveni 40-70% din totalul

deceselor premature, 33% din totalul infirmităților și 66% din totalul afecțiunilor cronice. (20)

Medicii nu trebuie să uite faptul că un corp bolnav găzduiește un suflet bolnav. Acest lucru nu se poate afla cu ajutorul unui microscop sau instrument de investigație. Un suflet poate fi detectat doar cu ajutorul altui suflet. Sunt situații în care cred că nu este bine să conștientizăm unei persoane o boală, pe care propria sa sanogenează o poate rezolva. Medicii au propriile experiențe cu privire la pacienții cu modificări inofensive. O remarcă dezvoltată a medicului, precum „o inimă slabă”, „boală a plămânilor”, „artere largi”, „hipertensiune arterială”, poate să îl facă bolnav pe oricare dintre noi, iar medicina modernă a creat astfel de boli, pe care le numim iatrogene.

În conceptul de medicină creștină funcționează cuvântul care zice: „*Adevărul fără iubire ucide*”. Iată de ce un tabes vechi de peste 15 ani sau leziuni tuberculoase stinse, descoperite întâmplător cu ocazia consultațiilor de rutină, pot declanșa în sufletul pacientului un calvar, care îi va marca tot restul vieții. Cu alte cuvinte, în comunitatea de iubire din jurul bolnavului, se va decide când, cum și cât de mult se va dezvolta adevărul despre boala.

Întâlnim, uneori, și o rană a credinței, care vine de la comunitatea de iubire. Iată povestea unei familii despre moartea a doi dintre copii, diagnosticată cu Atrofie musculară spinală de tip I. Este vorba despre o boală genetică rară, cu transmitere autosomal recesivă, caracterizată prin slăbiciune și atrofie, datorită degenerescenței neuronilor motori din măduva spinării și din nucleii trunchiului cerebral. La câteva luni sau la câțiva ani de la debutul bolii, apar leziunile bulbare, fapt ce determină incapacitatea copilului de a suge sau de a înghiți, în final instalându-se insuficiența respiratorie și moartea. (21) Părinții, de confesiune protestantă, au apelat la pastorul bisericii lor, căutând ungerea și rugăciuni pentru vindecare, după cum prevede Epistola lui Iacob, fratele Domnului (Iac. 5, 13-15). Probabil, din respect pentru o cultură medicală seculară, care limitează acțiunea lui Dumnezeu, în funcție de rațiunea instrumentală, comunitatea a abandonat însă repede orice speranță la o minune. Tatăl a sesizat această „*surzenie voită*” a bisericii la suferința familiei sale, bănuind-o că a acceptat, în mare măsură, ateismul funcțional și metodologic al îngrijirilor medicale moderne, însușindu-și în mod necritic concepția lumii medicale despre boală și tratament, prin abandonul unui element central al Bisericii lui Hristos și a lucrării Bisericii Sale. (Iac. 4, 8) (21)

Ştim încă de pe vremea lui Paracelsus că „*minunea vine de la Dumnezeu*”, iar medicii și preoții adevărați sunt oameni reali, care înțeleg dimensiunea bio-psycho-socială și spirituală a suferinței. Omul din fața lor este un suflet viu, făcut dintr-o bucată de lut, peste care „*Domnul Dumnezeu le-a insuflat viață*”. (Fac. 2, 7) Fără această creație, omenirea nu ar putea exista. El ne ajută să avem succes în aflarea tainelor Sale. Dar, pentru ca actul medical să fie o creație, este nevoie de o inimă curată și pură, care își poate însuși înțelepciunea. Această înțelepciune, primită de la Duhul Sfânt, este „*curată, apoi pașnică, îngăduitoare, ascultătoare, plină de milă și de roade bune, nepărtinitoare, nefățarnică*”. (Iac. 3, 17)

Din discursul lui Iov, „*Am ajutat orfanul lipsit de ajutor... Eram pe lume ochiul celor lipsiți de văz, piciorul celor șchiopi,... neputincioșii aveau în mine tată...*” (Iov 29, 12; 15; 16), reținem dimensiunea de slujire a celor suferinzi de către oamenii cu autoritate, fie ei medici, preoți, asistenți sociali și.a. Uneori, nevoile de îngrijire se prelungesc în timp, devenind obositoare și apăsătoare. Este relativ ușor a sluji timp de câteva zile, dar este greu a îngriji o persoană timp de luni sau chiar ani, uneori, ea nefiind în stare să-și arate recunoștința. Ca să ne întărim, este nevoie să ne amintim ce a spus Iisus: „*Dar Eu, în mijlocul vostru, sunt asemenea celui ce slujește*”. (Lc. 22, 27) Să cerem cu credință Sfântului Duh să ne dăruiască harul de a înțelege valoarea însoțirii celui aflat în suferință, lăsând la o parte graba și frenezia preocupărilor cotidiene. Înțelepciunea inimii înseamnă a fi solidari cu semenul bolnav, fără a-l judeca, aşa cum au făcut prietenii lui Iov: „*Sapte zile și sapte nopți au șezut lângă el și nici un cuvânt nu i-au vorbit, văzând cât de groaznică îi era durerea, și mare foarte*”. (Iov 2, 13) Adevărata caritate este însoțirea care nu judecă, nu pretinde să-l convertească pe celălalt. Este eliberarea de acea umilință falsă care, în spatele ei, caută aprecierea celor din jur pentru binele făcut. Gândind astfel, înțelegem că „*inima în vindecare*” nu este altceva decât miracolul vieții.

Bibliografie

2. Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu – Așa cum l-am cunoscut*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009, p. 113.
3. Dan Puric, *Cine suntem*, Ed. Platytera, București, 2008, pp. 156-157.
4. Jean Jacques Rousseau, *Contractul social*, Ed. Mondero, București, 2007
5. Dumitru Stăniloae, „Medicina și credință”. *Telegraful Român*, nr. 41, Sibiu, 9 octombrie 1938, pp. 1-2.

6. Nae Ionescu, *Suferința rasei albe*, Ed. Conștiința Cărții, ediția a II-a, revizuită, pp. 57-59.
7. Jefferey P. Bishop, „Christian Morality in a Post-Christian Medical System”. *Christian Bioethics*, vol. 20, nr. 3, decembrie 2014, pp. 321-329.
8. Kee, H. C., *Medicine, Miracle and Magic in New Testament Times*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988, p. 127.
9. Sf. Vasile cel Mare, *Regulile Mari*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2009.
10. William Ockham (1285-1349) – „Briciul lui Ockham” reprezintă o preferință estetică pentru simplicitate.
11. Plauchu H. et al, „Dépistage néonatal systématique de la dystrophie musculaire Duchenne”. *J. Génét. Hum.*, 1978, 35, 4, 217.
12. Constantin Maximilian, *Drumurile speranței*, Ed. Albatros, București, 1989, pp. 175-176.
13. Frederica Mathewes-Green, „Abortion: Women's rights and wrongs”, 1992, în Jeffrey P. Bishop, *Moralitatea creștină într-un sistem medical postcreștin*, în *Christian Bioethics*, vol. 20, nr. 3, decembrie 2014, pp. 321-329.
14. Mircea Gelu Buta, Liliana Buta, *Principiile medicinei creștine în îngrijirea pacienților cu prognostic rezervat*, Volumul celei de-a X-a Conferințe Naționale de Bioetică, Iași, 6-8 noiembrie 2014.
15. Dumitru Dumitrașcu, *Medicina între miracol și dezamăgire*, Ed. Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca, 2009, p. 16
16. Paul Meyendorff, *Taina Sfântului Maslu*, Ed. Renașterea Cluj-Napoca, 2011, p. 18
17. Lev Tolstoi, *Moartea lui Ivan Ilici*, traducere în limba română L. Schidu, Ed. Humanitas, București, 2010, pp. 107-109.
18. Bartolomeu Valeriu Anania, „Cuvânt de întâmpinare”, în Mircea Gelu Buta (coord.), *Medicii și Biserica*, vol. II, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pp. 6-7.
19. George Barbarin, *Hristos, prietenul clișelor de grea încercare*, Ed. Bizantină, București, 2012, p. 42.
20. Viorel Șerban, *Loc de trăit, loc de murit*, Ed. Mirton, Timișoara, 2012, p. 266.
21. Mircea Gelu Buta, „Dialogul dintre știință și credință în definirea noțiunii de boală”, în Mircea Gelu Buta (coord.), *Medicii și Biserica*, vol. V, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, p. 235.
22. Ciofu E. P., Ciofu C., *Pediatria*, Ed. Medicală, București, 2001, pp. 973-979.

Conștiință în practica medicală

Mircea Gelu Buta

1. Introducere

Medicul tradițional, aşa cum îl cunoaștem încă din vechile timpuri, era definit sub aspect moral prin calm, devotament și modestie. Este însă o ipostază discreționară, dominantă în esență de „*bunele intenții*”, tributară perceptului iluminist al lui Rabelais: „*Știința fără conștiință este ruina sufletului*”. În ce privește medicina, raportul exact l-a formulat Iuliu Hațieganu prin bine-cunoscuta sintagmă „*Medicina este știință și conștiință*”, însemnul heraldic al școlii medicale clujene.

Privind lucrurile cu obiectivitate, chiar și din perspectiva credinței trebuie să recunoaștem că în ultimele decenii medicina a înregistrat un progres uluitor. Medicina, ca ramură a științei, urmând mersul societății contemporane, care cu un termen generic se numește *saeculum* sau *spiritul vremii*, a început să uite sau să negligeze misiunea sa fundamentală, aceea de a preveni și îngriji bolile și dizabilitățile. Medicina a căutat să se implice tot mai mult atât în îmbunătățirea calității și confortului vieții cât și în modificarea performanțelor fizice și intelectuale ale corpului omenesc. În goana după performanță, medicul ca om de știință, sedus de tehnică, ispitit să exploreze noile posibilități oferite de aceasta, a început puțin câte puțin să se îndepărteze atât de componenta bio-psiho-socială a omului, cât și de problemele sale existențiale. (1)

În activitatea medicală sunt angrenați tot mai mulți specialiști nemedici (ingineri, fizicieni, chimici, biologi, matematicieni etc.), care comunică cu pacientul prin intermediul aparatelor. Nici medicul nu poate face abstracție de tehnică, el având nevoie, pe lângă știința medicală de cunoștințe paramedicale, de o anumită tehnicitate, folosirea unei aparaturi tot mai sofisticate care reclamă o pregătire specifică.

Toate aceste fenomene a căror necesitate este unanim acceptată, reprezentă uneori și motive de îndreptățită îngrijorare, stârnesc discuții și controverse, determină luări de poziții și preocupări în vederea remedierii unor atitudini și gesturi care pot fi interpretate ca dezumanizante pentru actul medical. Apar partizani ai medicinei „clasice” sau a celei „moderne”, sunt exprimate nostalgii pentru „*la belle époque*” a medicinii clinice, se lansează invitații de „*retragere sub platanii hipocratici din Cos*”.

Oare sunt justificate toate aceste îngrijorări, asemenea nostalgii, într-o lume plină de progres în care ritmul vietii moderne și prefacerile amețitoare din jurul nostru ne limitează timpul de care dispunem să poposim sub platanii din Cos?

2. Despre virtuțile medicului

Atunci când profesorul Iuliu Hațieganu legă domeniul științei medicale de conștiință, cred că se referea la puterea umană, adică la acel sentiment interior prin care omul își da seama de binele sau răul pe care îl poate face. Este ceea ce numim și virtuți morale, cele care fac ca unui om să-i pese, cum spunea Montaigne (2) – să fie mai uman sau mai bun decât altul și fără de care, spune Spinoza (3) am fi pe bună dreptate socratiți inumani.

Morală medicală începe cu politețea sufletească. Spun asta pentru că bunele maniere preced faptele bune și le comandă. (4) Deci, politețea este o valoare, fapt care nu poate fi contestat. Este totuși o valoare ambiguă, putând masca celor mai bune dar și celor mai rele intenții, motiv pentru care uneori pare suspectă. Politețea ar trebui să fie în firea oamenilor. Desigur există și o falsă politețe, care ascunde un cinism ordinar în fapte. Bunele maniere sunt în acest caz circumstanțe agravante. Bunăoară, naziștii puneau să se cânte Beethoven în timp ce ucideau copii în lagărele de concentrare.

Morală începe, spuneam, prin politețe, și continuă, schimbându-și natura prin onestitate. Cu alte cuvinte, medicul nu trebuie să facă decât ceea ce știe să facă bine. Dacă este convins că un confrate are mai multă experiență într-un anumit domeniu, să aibă tăria să-l trimită acestuia. Înaintea mândriei, a considerațiilor materiale sau de altă natură este nevoie să stea interesul față de bolnav. A știi să ceri un sfat sau să-l primești reprezintă un mare lucru.

Erasmus, marele umanist, spunea că niciun dar nu este mai prețios decât sfatul bun. De aici regula de a cere sfatul unuia cu mai multă experiență, atunci când te găsești în impas.

Responsabilitatea cere medicului să-și motiveze gesturile nu doar prin intențiile și principiile pe care le are, ci și prin consecințele faptelor sale în măsura în care le poate prevede. De fapt prudența este o „*virtute intelectuală*”, aşa cum ne atenționează Aristotel „*O virtute care ține de adevăr, de cunoaștere, de rațiune*”. Prudența este acea calitate care ne permite să interpretăm corect ceea ce este bun sau rău pentru pacient și să acționăm, în consecință aşa cum se cuvine. (5) În cartea sa „*Despre epidemii*”, Hippocrate scrie: „*În combaterea bolilor se cer două lucruri: să ajuți sau să nu faci rău*”. În secolele următoare, consemnul a fost amputat, păstrându-se doar restricția finală: „*Primum non nocere*”. Cu această invitație la prudență s-au provocat însă destule erori, întrucât echipa de nu agrava starea bolnavului a condus la o atitudine pasivă, de neangajare, evident mult mai confortabilă pentru medic.

Medicina contemporană a fost silită să reanalizeze îndemnul hipocratic „*Primum non nocere*” într-un spirit mai angajant, aşa că acesta a devenit: „*Primum utilis esse et nil nocere*”. Este vorba ca să faci totuși ceva pentru bolnav fără a-i agrava însă suferința. Pentru aceasta ai însă nevoie de curaj. Dintre toate virtuțile curajul este, fără îndoială, admirat în modul cel mai unanim. Această unanimitate nu dovedește însă nimic, ba chiar apare suspectă. Unanim admirat înseamnă admirat și de cei buni și de cei răi dar și de imbecili. Ce încredere putem avea în judecata lor? În definitiv, virtutea nu este un spectacol, iar aplauzele nu-i folosesc la nimic. Curajul de care dă dovadă un medic în timpul intervențiilor sale nu poate deveni virtute decât atunci când este pus în slujba unei cauze generoase. Ca trăsătură de caracter, curajul este în primul rând o lipsă de sensibilitate în fața friciei, de ridicare deasupra ei, printr-un efort de voință și prin generozitate. Curajul nu folosește la nimic dacă nu are măsură. A spus-o Aristotel. Riscurile trebuie proportionate cu scopul propus. Cumpătarea îl ajută pe medic să nu-și depășească limitele. Cumpătarea este acea moderație prin care rămânem stăpâni asupra cunoștințelor și gesturilor noastre. Cu ajutorul cumpătării nu ne depăşim posibilitățile, ci învățăm să le respectăm. Este o concretizare a ceea ce Foucault numește grija de sine și de celălalt (6).

Impunerea ghidurilor și protocoalelor medicale percepute prin caracterul lor tehnic ca o ordonare și o profesionalizare a gândirii medicale, nu reprezintă în ultimă instanță decât o modalitate de protejare juridică a medicului în fața unei societăți autonome și agresive. Desigur, medicina este o știință complexă care a evoluat de la meșteșug la artă și apoi la știință. Neîndoilenic, ea este o profesie îndrăzneață ce implică schimbări permanente la nivelul cunoașterii informației variabile, practicată de persoane, care și ele pot fi supuse greșelii. În plus există un înalt grad de risc, pentru că decalajul dintre ceea ce știm și ceea ce dorim să facem există încă și ne complică toate acțiunile.

M-am întrebat deseori ce înseamnă un „*medic drept*”. Să fie oare acel om care respectă legile? Nu cred, pentru că legile pot fi nedrepte. Cel care respectă legea morală? Am cunoscut mulți confrății care nu aveau pretenția că ar cunoaște-o, unii chiar negându-i existența. Este totuși nevoie de un criteriu și de un principiu oricât ar fi de nesigur, care ar trebui să țină seama de egalitatea sau reciprocitatea dintre oameni. Aici se află originea cuvântului echitate (*aequus*), sinonim cu dreptatea. A profita de naivitatea unui copil, de neștiința unui ignorant, de inconștiența unui nebun, de disperarea celui ajuns la capătul puterilor, pentru a obține de la ei în necunoștință de cauză ceva ce contravine intereselor și intențiilor lor însemnă să fii nedrept. (6) Blândețea și compasiunea nu țin loc de dreptate, cel mult pot marca începutul. Iată de ce dreptatea este importantă în primul rând față de cei slabii, când vedem cum condiția economică își pune puternic amprenta asupra actului medical. Datorită restricțiilor financiare ne lovim de situații în care teoretic, știm mai mult decât putem practic să facem. Pe de altă parte, asistăm la o polarizare economică brutală a societății. Bogații sunt tot mai bogați, iar săracii tot mai săraci. În aceste condiții, șansele de acces la serviciile de sănătate nu pot fi deloc egale, ele sunt diferite pentru privilegiați și defavorizați. Oare câtă atenție acorzi vagabondului adunat de pe stradă, atunci când știm că fizicianul rus Lev Davidovich Landow, membru al Academiei, a primit premiul Nobel, după ce fusese scos dintr-o comă profundă post-traumatică, care a durat peste 40 de zile, ori este cunoscut că menținerea artificială în viață ar fi fost întreruptă în condiții obișnuite, după 24-48 de ore din momentul dispariției activității cerebrale?. Faptul că la polul opus se află asistența medicală „*etatistă*”,

dependentă de bugetul asigurărilor de sănătate, demonstrează că principalul parametru care se remarcă în economia îngrijirilor medicale este cel al rentabilității, în sensul amortizării investițiilor, și, mai ales, beneficiul degajat. (7)

Faptul că abuzăm astăzi de cuvântul „solidaritate” dovedește prudența noastră în exprimare, după cum remarcă lexicografii, iar cuvântul a devenit în vocabularul socio-politic, un substitut prudent al egalității, dreptății și generozității. (8) Totuși, aceste virtuți ţin de registre diferite. De aici și sentimentul că dreptatea este mai importantă, urgentă și necesară, pe când generozitatea ar fi un lux, un adaos al sufletului. Referindu-se la acest subiect, Descartes explică în Articolul 156:

„Cei care sunt generoși au înclinația naturală de-a face lucruri mari și totodată de a nu întreprinde decât faptele de care sunt capabili. Și, cum nimic nu li se pare mai mareț decât să facă bine altora, disprețuindu-și și propriile interese, sunt afabili și gata să ajute pe oricine. Aceasta îi face să-și stăpânească pe deplin propriile pasiuni, mai ales dorințele, gelozia și invidia.” (9)

Asemeni altor virtuți, generozitatea este multiplă ca și conținut, de aici și multitudinea de termeni. Însoțind curajul, generozitatea poate însemna eroism. Asociată cu dreptatea, ea devine echitate. Când se alătură compasiunii se transformă în bunăvoiță. Totuși secretul său este atunci când se întâlnește cu blândețea și o numim bunătate. (6)

Ne întoarcem cu recunoștință spre acei maestri generoși din fire, care au dorit să împărtășească cu modestie tuturor uceniciilor, studenții sau tineri medici, participanți la cursuri sau trecători la vizitele în saloanele cu bolnavi, cunoștințele lor de erudiți și de practicieni, înțelegând că un profesor trăiește nu numai prin el însuși, ci și prin ucenicii pe care i-a avut, amintindu-ne prin aceasta cuvintele lui Plinius cel Tânăr din panegiricul lui Traian: „*Certissima divinitatis fides sunt boni successores*”. (10)

3. Recunoașterea greșelii în medicină

În medicină, adevărul și-a făcut loc printre ipoteze, și chiar erori. A fost tributul pe care progresul medical a trebuit să-l plătească de-a lungul timpului. Specialiștii ne spun că dacă un șofer face o eroare la 3 km parcursi, medicul practician face cel puțin o eroare pe zi, progresul tehnic multiplicând riscurile

erorilor și confirmând faptul că, în medicină, fără acceptarea unor riscuri, nu poate exista nici succes terapeutic și nici progres medical.

Necesitatea recunoașterii greșelilor medicale pentru a evita ca alții să le comită a fost recunoscută din toate timpurile. Au susținut-o încă din antichitate Hippocrate și Celsus, iar apoi mulți alții. Referindu-se la această problemă, marele chirurg Nikolay Pirogov spunea că un medic de care depinde destul bolnavului și un profesor care își învață elevii are, față de sarcinile care de multe ori îl depășesc, o singură atitudine justă, de a spune numai adevărul. Sub acest aspect, diagnosticul reprezintă o problemă de conștiință. (11)

Pe plan etic, nerecunoașterea sau ascunderea greșelii devine mai condamnabilă decât însăși greșeala. O spunea J.L. Petit în urmă cu 200 de ani: „*Greșelile nu sunt decât greșeli când ai curajul să le publici, dar ele devin crime când orgoliul te determină să le ascunzi*”. (12)

Dacă față de propriile greșeli medicul trebuie să fie necruțător, el trebuie să dea dovedă de oarecare îngăduință față de greșelile altora. „*Iartă pe alții adesea, niciodată pe tine însuți*”, spunea Publilius Syrus. (13)

Aristotel vorbește de nenorociri care nu se pot prevedea, de greșeli și injurii, în dorința de a releva valoarea euristică a erorii și a greșelii. De aceea, cunoașterea și recunoașterea erorilor medicale, în urma analizelor anatomo-clinice făcute de profesioniști, se constituie în calea utilă și etică de eliminare a lor în viitor.

Greșelile de diagnostic trebuie discutate în grupe cât mai mari, în cadrul aceleiași specialități sau în specialități diferite, astfel ca învățăminte să poată fi însușite de cât mai multă lume. Din acest punct de vedere, ședințele anatomo-clinice devin extrem de instructive, căci se încearcă să fie înțelese mecanismele fiziopatologice care au intervenit în evoluția bolilor și au dus din păcate la deces. Am participat la astfel de întâlniri în timpul studenției ieșene, când în ultima săptămână a fiecărei luni, de obicei miercurea seara, ne grăbeam să prinDEM un loc în amfiteatrul de la „*Medicina Legală*” pentru a asista la un duet anatomo-clinic, în care medicii din diverse specialități își susțineau propriile păreri în legătură cu evoluția unor cazuri clinice, iar dezbaterea științifică nu înceta până când părțile cădeau la un punct de vedere comun. Același spirit de lucru l-am reîntâlnit la Cluj, unde participau toți specialistii din Clinicele de Pediatrie, împreună cu anatomo-patologul, regretatul profesor Petre Florescu,

care avea și rolul de arbitru. Era un lucru remarcabil să-i vezi pe toți acei oameni tineri și vârstnici, dornici de progres, care lepădându-se de orgoliu și falsul umor propriu, examinau într-o atmosferă de sinceritate eșecurile, fără să interpreze greșit afirmațiile anatomo-patologului cu singura dorință de a trage toate învățăminte.

Îmi amintesc cazul unui copil născut la termen, prin naștere cezariană, din sarcină 2G2P, cu G 3200 g, având Dg.: Malformație antebrăț drept, Membre inferioare cu lipsa gambelor, la care părinții au cerut anchetarea medicilor acuzându-i de malpraxis.

Declarația părinților:

„Atât în cabinetul privat al medicului care a supravegheat sarcina, cât și în clinica privată unde mama însărcinată a fost consultată, doctorii i-au spus viitoarei mame că va avea un copil sănătos... La ecografiile făcute, ne-a fost arătată ceea ce ar fi fost unghiuța copilului. Apoi, după naștere, ni s-a spus că în placenta soției s-au creat niște firișoare, care s-au înfășurat în jurul piciorușelor și a mâinii drepte, care au strangulat membrele și au dus la căderea lor. Alți medici cu care am vorbit au spus că pruncul are o malformație genetică și nu a avut niciodată aceste membre”...

Problema care s-a pus în discuție a fost dacă dizabilitatea putea fi depistată în primele 12 săptămâni de sarcină, neluându-i astfel femeii dreptul de a recurge la întreruperea de sarcină terapeutică. Pentru că instanțele medicale refuză să stabilească lista acestor boli, iar cuplurile cer întreruperi de sarcină în cazul unor malformații minore precum: *buza de iepure, absența degetelor de la mână etc.*, jurisprudența ar trebui să încerce ca judecătorii să aprecieze aceste situații în cunoștință de cauză. Litigiul nașterii unui copil cu dizabilități riscă să genereze un altul, și anume *aprecierea condițiilor de întrerupere a sarcinii din motive terapeutice*. Ne putem teme însă că această jurisprudență *stigmatizează copiii născuți cu dizabilități, boli grave și incurabile*, iar părinții vor avea dreptul să decidă discreționar venirea lor pe lume. Sugestia că nașterea unui copil cu dizabilități se poate constitui într-un prejudiciu, reprezentă un mesaj periculos pentru societate, pentru că *tradiția pleacă de la principiul că un nou-născut, indiferent dacă este sănătos sau nu, are dreptul să trăiască, să fie îngrijit, să fie acceptat și respectat de toți*. (14)

Simplul fapt de a pune un diagnostic eronat sau de a alege o anumită metodă terapeutică nu este suficient pentru a angaja responsabilitatea

medicală. Doar erorile, pe care un medic bun, plasat în aceleasi circumstanțe, nu le-ar fi comis, sunt imputabile. Medicul nu are obligația rezultatului, dar are obligația alegerii mijloacelor, adică el trebuie să justifice oricând alegerile și actele sale, în funcție de ceea ce este considerat a fi buna practică a momentului.

Nerespectarea uzanțelor profesionale devenite clasice, adică reguli stabilite și comun admise, care alcătuiesc buna practică a momentului, pot determina erori imputabile: examinarea incompletă sau superficială a pacientului; lipsa examinării preoperatorii; nerespectarea regulilor de asepsie, generale sau intraoperatorii.

Fără o analiză detaliată a nenorocirilor, incidentelor, ratărilor aproape și „*lecțiilor gratuite*”, nu avem nicio modalitate de a descoperi capcane de erori recurente sau de a ști unde este „*marginea*” până când ne prăbuşim. De exemplu, absența completă a unei astfel de culturi de raportare a contribuit în mod crucial la dezastrul de la Cernobîl, unde operatorii au interpretat greșit procedurile standard de protecție a instalației și au oprit sistemele succesive de siguranță, creând astfel declanșatorul imediat al exploziei catastrofale din miez. (15)

Sinceritatea și corectitudinea sunt elemente cheie ale unei culturi de analiză a erorilor și greșelilor din sistemul medical. În primul rând, realitatea a demonstrat că sunt situații în care cei mai buni profesioniști au făcut cele mai grave greșeli, cu alte cuvinte eroarea nu este monopolul câtorva nefericiți. În al doilea rând, departe de a fi aleatorii, acestea cad de multe ori în tipare recurente, adică același set de circumstanțe poate provoca erori similare, indiferent de persoanele implicate.

Greșelile sunt inevitabile, iar dacă încerci să elimini toți medicii care fac greșeli nu va mai rămâne aproape niciunul. Aceasta este lecția greșelii de diagnostic și tratament, o lecție a modestiei, a dorinței de a învăța, de a face progrese, de a obține rezultate mai bune. Medicul trebuie să pună totul, până și greșala, în slujba vindecării omului suferind.

4. Obiectii „de conștiință” în medicină

Există voci care insistă asupra faptului că medicii nu ar trebui să-și valideze în practică propriile puncte de vedere etice, refuzând să ofere îngrijiri medicale pe care norma juridică o permite (16). Sub acuzația de „*teza*

incompatibilității", acestea se referă la „*refuzurile bazate pe conștiința de a furniza bunuri și servicii autorizate legal și profesional în sfera competenței unui practicant, dar care sunt incompatibile cu obligațiile profesionale ale practicantului*”. (17) Este vorba de avorturi contraceptive, eutanasie asistată medical, executarea deținuților, facilitarea torturii pentru interogatorii, recoltarea de organe de la donator, retragerea nutriției și hidratării, tratarea pacienților gay activi sexual, schimbarea sexului etc. De aici îngrijorarea că pacienții care solicită astfel de servicii pot depinde de capriciile conștiinței unor medici, în timp ce colegii lor vor fi împovărați pe nedrept cu o muncă suplimentară de refuzurile aleatorii ale acestora.

Progresul extraordinar al cunoștințelor medicale a impus reformularea multor atitudini etice în ce privește prevenirea și tratarea bolilor. Numeroase anchete făcute în rândul medicilor privitoare la opiniile cu care aceștia privesc problemele delicate ale practicii medicale precum eutanasia, avortul etc., au evidențiat o mare varietate de răspunsuri cu o anumită dinamică în timp. Concluziile studiilor au fost legate de toleranță, negociere și compromis, judecăți practice concrete și mai puțin teorii etice abstracte. (18)

Medicii și farmaciștii care refuză din motive de conștiință să participe la anumite practici legal standardizate sunt acuzați că au introdus în practica medicală puncte de vedere personale în mod neprofesional. Pe de altă parte, având în vedere caracterul patocentric al medicinei, refuzul de a induce o patologie în urma unui avort, manopere contraceptive, eutanasie etc., reprezintă de fapt o atitudine loială moralității interne a medicinei. Refuzul unui medic să participe la o execuție nu este greșit deoarece aceasta vine în conflict direct cu esența practicii medicale la care medicii se angajează. La fel, avortul poate intra în aceeași categorie, deoarece are ca scop final sfârșitul vieții.

În mod principal este nevoie să se facă o distincție între „*obiectia de conștiință*” și refuzurile din motive religioase, idiosincratice sau fanaticе. (19) De exemplu, o femeie musulmană care nu dorește să vadă pacienți bărbați goi nu poate apela la natura patocentrică a medicinei și la moralitatea internă a profesiei. La fel și studenții mediciniști musulmani care refuză să învețe despre bolile cu transmitere sexuală și cele legate de alcool deoarece le-ar iigni sensibilitatea religioasă. (20) Același lucru este valabil și pentru un medic evreu

care nu dorește să ofere medicamente făcute cu gelatine non-kosher sau un chirurg, martor al lui Iehova, care nu va folosi transfuziile de sânge. Aceste practici care nu au nimic de a face cu principiile medicinei pot distruge așteptările pacienților, înrăutățindu-le starea de sănătatea și aglomerând munca colegilor, care se văd nevoiți să preia pe nedrept responsabilitățile altora. (21)

Ceea ce ne interesează este situația în care refuzul se bazează pe valorile medicului ca și profesionist, nu ca și creștin sau orice altă religie. Pentru a analiza acest lucru, să luăm din nou în discuție cazul avortului. Ne-am putea imagina că un medic creștin refuză să efectueze această procedură apelând la valorile înscrise în Scriptură sau în învățătura oficială a Bisericii. Un astfel de refuz s-ar baza pe convingerile creștine ale medicului. Există aşadar, teama că acest lucru ar permite unui medic să refuze din convingeri religioase proceduri acceptate și practicate în mod obișnuit de profesioniști. Obiecțiile de conștiință ar fi însă legitime numai dacă implică proceduri care induc patologii. Cu alte cuvinte, refuzul unui medic de a efectua un avort poate fi justificat pe baza unor valori legate de esența medicinii, adică de a preveni și trata bolile. Acest lucru limitează în mod semnificativ numărul procedurilor, pe care medicii ar avea dreptul să le refuze.

Mulți se întreabă dacă creștinismul face o diferență în relația medic-pacient, cel puțin în ceea ce privește problema obiecției de conștiință. Unii autori neagă acest lucru afirmând că medicii creștini au adesea obiecții în ce privește avortul și sinuciderea asistată medical, iar refuzul lor de a efectua astfel de practici ar trebui respectat, pentru că în esență se bazează pe morala internă a medicinii, care la rândul ei se sprijină pe un model patocentric de practică medicală. (22)

5. Concluzii

1. Fenomenologia morală a conștiinței medicului începe cu politețea și are punct terminus iubirea. Între cele două virtuți atât de inegale ca valoare morală, dar atât de necesare, sunt plasate în ordine: fidelitatea, prudența, cumpătarea, curajul, spiritul de dreptate, generozitatea, compasiunea, recunoștința, blândețea, buna credință și simțul umorului.

2. În mod principal este nevoie să se facă distincție între „*obiectia de conștiință*”, care este legitimă doar atunci când implică proceduri ce induc patologii, și refuzurile din motive religioase, idiosincratice sau fanatiche.

3. În legătură cu gravitatea greșelii în diagnostic distingem trei grade: inexactitatea de diagnostic, când este vorba de un simplu defect de formulare; greșeala de diagnostic, când există o nepotrivire parțială, și eroarea de diagnostic, când nepotrivirea este totală. În vorbirea curentă, rareori se face deosebirea între greșeala de diagnostic și eroarea de diagnostic.

4. Medicina nu este numai o succesiune de reușite, ea este presărată și de decepții amare. Aceasta îl învață pe medic să fie modest, iar calea de a se redresa este una sigură. Să reînceapă să pună diagnostice și să prescrie tratamente. Numai aşa va uita de suferința prin care a trecut.

Bibliografie

1. Mircea Gelu Buta, Iulia Alexandra Buta, 2008, *Bioetica între mărturisire și secularizare*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, p. 142.
2. Montaigne, *Eseuri*, II, 36, Ed. Minerva, 1984, trad. Mariella Seulescu „Despre cei mai minunați oameni”.
3. Spinoza, *Etica*, IV, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, trad. Alex. Posescu.
4. Kant, *Critica rațiunii pure*, Ed. Științifică, 1969, trad. N. Bagdasar, Elena Moisuc, Disciplina, 2. A.K. III.
5. Aristotel, *Etica Nicomahică*, VI. 5, 1140, a-b.
6. André Comte-Sponville, 1998, *Mic tratat al marilor virtuți*, Ed. Univers, București, p. 47.
7. Mircea Gelu Buta, 2017, *Bioetică și slujire creștină*, Ed. Renaștere, pp. 73-76.
8. *Dictionnaire historique de la langue française*. Dictionnaires Le Robert 1992, „Solidarité”.
9. René Descartes, 1984, *Pasiunile sufletului*, Ed. Științifică și enciclopedică, București. Articolele 153,156 și 187.
10. Dumitru Protase, 2015, „Împăratul Traian în viziunea lui Plinius cel Tânăr și Caussius Dio”, *Journal of Ancient History and Archeology* pp. 135-140.
11. Pius Brînzeu, „Curs liber de cultură medicală generală – Arta diagnosticului și simțul clinic”, Ed. „Victor Babeș” Timișoara, 2020, p. 178.
12. „The Reverend JL Petit and the Beauty of Churches”, *British Art Journal*, vol. 18: 2, 2017.

13. Vasile Rus, „Un destin singular: Publilius Syrus și maximele sale”, *Tribuna*, nr. 12, Cluj-Napoca, 2003, pp. 9-10.
14. Israël Nisand, Luisa Araújo-Attali, Anne-Laure Schillinger-Decker, *L'IVG, Que sais-je ?*, Presses Universitaires de France 2012.
15. James Reason, „Models and management”, *BMJ*, 2000, 320(7237): 768–770.
16. Savulescu, J. 2006. „Conscientious objection in medicine”. *British Medical Journal* 332(7536), 294–297.
17. Stahl, R., and E. Emanuel. 2017. „Physicians, not conscripts—Conscientious objection in health care”. *New England Journal of Medicine* 376(14):1380–5.
18. Wicclair, M. 2011. *Conscientious Health Objection in Health Care*. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press.
19. Dumitru Dumitrașcu, 2009, *Medicina între miracol și dezamăgire*, Ed. Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu” Cluj-Napoca, p. 58.
20. David B Hershenov, 2019, „Pathocentric Health Care and a Minimal Internal Morality of Medicine”, *The Journal of Medicine and Philosophy: A Forum for Bioethics and Philosophy of Medicine*, Volume 45, Issue 1, February 2020, pp. 16–27.
21. 22. Foggo, D. and A. Taher. 2007. Muslim medical students get picky. Times [Online]. <https://www.thetimes.co.uk/article/muslim-medical-students-get-picky-20j9vjqz65tg> (accessed September 2, 2020).
22. Savulescu, J., and U. Schuklenk. 2017. „Doctors have no right to refuse medical assistance in dying, abortion or contraception”. *Bioethics* 31(3):162–70.
23. Hershenov, D. 2021. „Conscientious objection or an internal morality of medicine?” *Christian Bioethics* 27(1):104–21.

Dezvrăjirea medicinei¹

Mircea Gelu Buta

1. Medicul ca mecanic

Într-o conferință ținută la începutul secolului al XX-lea, intitulată „*Știința ca vocație*”, sociologul Max Weber postulează faptul că știința poate stăpâni lumea prin calcul, adică nu mai este necesară credință, căci calculele științifice și mijloacele tehnice pot înlocui „*forțele misterioase*” care intră în joc. (1)

Prin calcule, oamenii de știință au reușit să descopere germeni patogeni, dereglați fiziologice ale corpului uman și au dezvoltat tratamente pentru prevenirea bolilor și redarea sănătății. Această încredere nemărginită în legile științei, pentru a explica lumea, a dus cu timpul la o schimbare subtilă în modul de gândire al medicului modern, pentru înțelegerea corpului uman și bolilor acestuia. De aici până la metafora „*trupul omului funcționează ca o mașină*” nu a mai fost decât un pas. Conform acestei metafore, inima omului nu mai este înțeleasă ca centrul vieții noastre spirituale, ci ca „*o pompă*” de alimentare cu combustibil, pentru autoturism, în cazul nostru corpul omenesc. Dacă continuăm în această logică, trupul este redus, la o mașină care funcționează pentru a trăi și lucra, iar mintea doar o mașinărie făcută pentru gândire. Această reducere a mintii la creier și mai apoi la computer, implică limitarea cunoașterii la „*informație*”. Cu alte cuvinte înseamnă reducerea corpului omenesc și a vieții doar la cifre și operații matematice. (2)

Partizanii secularizării se întrebă ce rău ar putea face medicinii conceptualizarea funcționării corpului omenesc în termeni mecanici? Într-adevăr, inima funcționează ca o pompă, lucru demonstrat încă din anul 1628, de William Harvey, iar creierul are capacitatele unui computer.

Când o metaforă începe să controleze inteligența, precum asemănarea corpului uman cu o mașină, trebuie să căutăm distorsiunile și absurditățile,

¹ Buta M.G., lucrare publicată în *Clujul Medical*, 22.09.2020.

care duc la modificarea fundamentală a percepției rolului medicului în societate. Iată ce scria Wendell Berry într-un articol publicat în anul 2002:

„Desigur, corpul nu este nici de cum ca o mașină... O minte omenească, este probabil mult mai puțin decât un computer... În ce privește arta și știința vindecării, metafora mașinii falsifică procesul vindecării, pentru că falsifică natura creaturii... Dacă trupul e o mașină, atunci bolile sale pot să fie vindecate de un fel de tinichigerie mecanică”. (2)

Dezvrăjirea lumii și înțelegerea corpului uman ca o mașină au condus la percepția socială că rolul medicului este acela al unui mecanic educat. Medicii sunt acum formați, într-un sistem de dezvrăjire a profesiei, cu scopul de a se crea medici-mecanici, considerându-se că ar fi mult mai utili, eficienți și competenți. În această viziune, studenții de la medicină învață în primul an de studiu denumirile și proprietățile tuturor mașinilor și pieselor ce le compun: enzime, cicluri de ardere etc., care permit „mașinii mai mari”, adică corpului, să funcționeze. În anul doi, tinerii descoperă modurile în care aceste mici mașini pot să se defecteze: lipsa unei enzime, o pompă spartă, un ciclu dereglat, iar în secțiile clinice, adică atelierele de reparat, învață intervențiile mecanice și menținerea mașinii în funcțiune. O astfel de instruire are drept scop producerea medicilor-mecanici, eficienți, care stăpânesc bine câteva tehnici, un ideal care are rădăcini în dezvrăjirea lumii descrisă de Max Weber. (3)

2. Există medici creștini sau medicină creștină?

Hristos este Medicul prin excelență; Doctorul sufletelor și al trupurilor. El însuși mărturisește această trăsătură sau calitate, de mai multe ori, în Evanghelii. De pildă, atunci când fariseii îi reproșează că stă la masă cu oameni descalificați social, precum vameșii, oameni care adunau, adesea cu silnicie, dările percepute de ocupantul roman. Cu acel prilej, Hristos le răspunde că nu cei sănătoși, ci bolnavii „*au nevoie de doctor*”. De altfel, Fiul Omului nu pregetă să intervină terapeutic chiar și în zi de sămbătă, scandalizând aceleași mărimi politico-ecluziale – cărturarii și fariseii – care-L acuză de blasfemie. Minunile Sale, majoritatea vindecări spectaculoase sau chiar resuscitări, nu pot fi contestate, aşa încât preopinenții Săi caută zadarnic să-L încurce la nivelul expresiei printr-un soi de sofisme – le putem numi astfel – precum acela că

minunile Sale sunt rodul colaborării cu Belzebul (diavolul). La toate obiectările și provocările cărturarilor și fariseilor, răspunsul, lapidar și concluziv, nu se lasă așteptat.

Medicina practicată de Hristos este de natură divină, unică și caracterizată de două aspecte esențiale: pe de o parte, prin minunile Sale, Hristos înfăptuiește vindecări inexistente chiar și în palmaresul medicinii contemporane, cum ar fi că să vedere unui orb din naștere. El vindecă prin cuvânt, fără să recurgă la vreun medicament sau să recomande un tratament material. A doua trăsătură fundamentală a Doctorului Hristos este că pune în lumină strânsa legătură dintre păcat și boală, adevăr pe care îl repetă de nenumărate ori. Singurul tratament recomandat celor tămăduiți este: „*Să nu mai păcătuiesteți*”, corelat cu avertismentul: „*Ca să nu-ți fie și mai rău*”.

Legătura dintre suflet și trup, pe care dă semne să o descopere și medicina zilelor noastre după mai bine de un secol de rătăciri pozitiviste, este învederată nu o dată de Hristos, după cum tot El arată că boala nu este expresia întâmplării sau a hazardului, ci a păcatului. Așa încât nu întâmplător, între harismele lăsate în dar Apostolilor Săi se prenumără acestea:

„Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: În Numele Meu demoni vor izgoni, în limbi vor grăi,/ șerpi vor lua în mâna și chiar ceva dătător de moarte de vor bea, nu-i va vătăma, peste cei bolnavi își vor pune mâinile și se vor face sănătoși”. (Marcu 16, 17-18)

Prin succesiune apostolică, preoții primesc la hirotonie acest dar predat de Mântuitor în momentul Înălțării Sale la Cer. De aceea ei și sunt numiți în mod curent „*doctori ai sufletelor*”. Și nu întâmplător Biserica a instituit Taina Sfântului Maslu, menită atât să prevină îmbolnăvirile, cât și să ajute vindecării bolnavilor. Aici se află și deosebirea de perspectivă a acestei Taine, prevalent curativă, în Biserica Ortodoxă universală, spre deosebire de Biserica Romano-Catolică, unde Taina Sfântului Maslu, sub numele de Ultima Mirungere, este administrată exclusiv muribunzilor. Este bine de știut, totodată, că în Biserica noastră Taina Sfântului Maslu este slujită de cel puțin trei preoți, și cel mult șapte, spre a se evita astfel, în situația unor tămăduiri spectaculoase – dacă Taina ar fi fost slujită de un singur preot –, eventuala sa transformare într-o vedetă taumaturgică.

Dată fiind însușirea Mântuitorului Hristos de „*Doctor al sufletelor și al trupurilor*”, era firesc ca Biserica să acorde o mare atenție sănătății, implicit oamenilor suferinzi. Așa se și explică marea preocupare pentru îngrijirea bolnavilor și pentru ocrotiri sociale, după Edictul de la Mediolanum din anul 313, când persecuțiile împotriva creștinilor au încetat. De altfel, sub Teodosie cel Mare, spre sfârșitul aceluiasi veac, creștinismul devine religia oficială a Imperiului Bizantin. În acel secol al IV-lea – secol de aur al creștinismului – apar „*vasiliadele*”, întemeiate de Sfântul Vasile cel Mare, mari așezăminte spitalicești și de caritate ale Bisericii. Tradiția lor neîntreruptă o găsim pretutindeni și astăzi în lumea ortodoxă, ea cunoscând o strălucire aparte în cele trei decenii postcomuniste în România.

Medicina lui Hristos, manifestată prin minuni depășind capacitatea de înțelegere a minții omenești, este o formă de terapie de care s-au învrednicit Apostolii și, prin succesiune neîntreruptă, preoții Bisericii, până în prezent. Au existat medici trecuți în rândul sfintilor, de la cei numiți „*fără arginți*” până la Sfântul Luca al Crimeii, marele savant și chirurg creștin din secolul XX care a înfrânt puterea sovietică. Era poate singurul medic din Uniunea Sovietică care nu opera decât având așezată pe peretele încăperii respective icoana Maicii Domnului. Nu trebuie uitați nici medicii, angajații ai Ministerului de Interne, care în închisorile românești din timpul regimului comunist au ajutat deținuții, menținându-i în viață sau tămaduindu-i. De pildă, în temnițele de la Târgu Ocna – unde a trecut la cele veșnice Valeriu Gafencu, supranumit „*Sfântul închisorilor*” –, doctorița Danielescu a ajutat nenumărați deținuți care și-au amintit de ea decenii la rând după eliberare.

Biserica a arătat întotdeauna prețuirea cuvenită medicilor civili, al căror mentor și patron este Hipocrat. În sute de așezăminte spitalicești din țara noastră și din multe alte țări, preotul – „*doctorul sufletesc*” – coexistă și colaborează cu medici „*en titre*” pregătiți în facultăți de profil, tot așa cum în școlile laice profesorul sau profesoara de religie coexistă cu profesorii și profesoarele celoralte discipline.

Să încercăm să răspundem la întrebarea din titlu, dacă există medici creștini sau medicină creștină. Medicina este, desigur, o știință cu prestigiul, obiectivele și tradiția proprii, care există în sine și prin sine întocmai cu atâtea alte științe, multe dintre ele preexistente creștinismului... Medicul însă poate fi

sau nu creștin. Dacă este un medic creștin, fără să se lepede de Hipocrat, trebuie să se raporteze mai întâi la Hristos, manifestându-și față de El adeziunea credinței depline, liber consumțite. Hipocrat a lăsat medicilor un cod etic. Hristos a lăsat umanității niște porunci divine de natură ontologică. Așa încât, în temeiul lor, un medic creștin nu poate accepta și cu atât mai puțin practica avortul sau eutanasia. Nu poate accepta nici practicile sexuale împotriva firii, iremediabil și aspru criticate atât de Vechiul, cât și de Noul Testament.

Îmi amintesc interviul unui mare chirurg italian, profesor universitar, care îmi spunea că „*există chirurgie plastică de necesitate și chirurgie plastică de vanitate*”. Cu alte cuvinte, una este o operație estetică aplicată unui ars sau unui om trecut printr-un accident, și alta punerea de silicoane la care recurg unele femei. Nu știm dacă chirurgul amintit este creștin sau nu, dar observația sa de bun-simț ne duce cu gândul la faptul că noi vom înlătura, desigur, cu un trup spiritualizat, la Judecata de Apoi. Or, e greu de crezut că din trupul unor femei vor face parte la înviere și silicoanele adăugate în diferite zone ale trupului.

3. Ironiile lui Kierkegaard în medicina contemporană

Confruntați cu practica medicală, atât medicul secular cât și medicul creștin, amândoi formați într-un învățământ dominat de modelul mecanic, realizează în anumite momente că pregătirea lor, în viziune mecanicistă, nu este suficientă pentru a-și îndeplini vocația.

Analiza este făcută de Farr A. Curlin (2016), cu referire la lucrarea J. Lear, publicată în anul 2011, care susține că nemulțumirea medicilor face referire la interferența dintre autonomia tot mai scăzută a profesiei lor și presiunea biocratică la care sunt supuși; raportările și evidențele electronice fără sens; reducerea timpului petrecut în preajma bolnavului; reducționismul științific fără suflet; declinul recompensei sociale; prelungirea perioadelor de formare profesională; cheltuieli tot mai mari pentru studii; pacienți informați și tot mai pretențioși, care, împreună cu avocații avari, amenință cu procese de malpraxis; jurnaliști în căutare de senzațional sau aflați în slujba firmelor de medicamente și materiale sanitare, care induc în societate impresii și imagini negative ale personalului medical din spitalele unde aceștia își desfășoară activitatea. Iată o mulțime de cauze care, combinându-se la un moment dat,

produc fenomenul de „burnout”, adică de consumare totală a energiei, cu apariția alienării și nemulțumirii față de munca pe care o desfășoară. (4)

Primul moment paradigmatic al ironiei apare în momentul în care medicul realizează prăpastia care se deschide între reprezentarea sa socială și aspirațiile pe care le are urmând cariera medicală. Cu alte cuvinte, este vorba despre felul în care o persoană se reprezintă ca medic și ce ar trebui să facă ca să corespundă imaginii dorite chiar atunci când, îndeplinind sau depășind toate standardele sociale impuse, constată că acestea nu răspund ideii de medicină în sensul clasic al noțiunii. Este momentul în care medicul, conștientizând ratarea dramatică a idealurilor, începe să trăiască o ironie.

A doua reluare ironică, de altfel foarte neplăcută, apare atunci când medicul începe să-și pună întrebări radicale: Ce este boala? Ce înseamnă să vindec? Cine sunt pacienții mei? Ce pot face pentru ei ca medic? Ce sorți de izbândă au toate eforturile mele? ș.a. Este momentul care ne trimează la contemplarea observației ironice a lui Kierkegaard că a deveni om nu este deloc simplu și are puțină legătură cu felul conștiincios și devotat în care ne practicăm meseria. (5)

În notele sale, J. Lear ne atenționează că în reprezentarea ca medic s-ar putea să ratăm din cauză de duplicitate, de ipocrizie sau chiar de impostură, în cel mai rău înțeles al cuvântului și afirmă: „*Se spune despre cineva că este un medic bun, când, de fapt, el este doar o fațadă bună*”. (5) Desigur, există cazuri în care nu avem de-a face cu ipocrizii individuale, ci cu situații în care medicul, ca reprezentant conștiincios al practicii sociale, constată că, de fapt, aceasta din urmă este cea care a ratat.

Trebuie însă să recunoaștem că nu este ușor să fii unul dintre acei medici exemplari, datorită caracterului practic al profesiei, care include norme implicate și explicite și cere o dăruire greu de susținut. Uneori, este greu să-l asculti pe pacient, este greu să îl urmărești dacă ești obosit, dacă ești ocupat, este greu să te ocupi de bolnavi dacă ai alte obligații în același timp. De aceea, majoritatea dintre noi ratăm să le oferim pacienților ceea ce ne învață buna practică medicală: plasarea celui suferind în centrul atenției; răbdarea de a-l asculta, efortul de a-i înțelege suferința, respectul trupului și sufletului, abordarea acestuia ca persoană, acordarea îngrijirilor cu iubire etc.

Pe de altă parte, mulți medici nu reușesc să țină pasul cu știința medicală în felul în care cred și știu că ar trebui să o facă, cu toate că maeștrii le-au arătat

și i-au învățat cât de greu este să faci acest lucru. Atunci când suntem conștienți de ratările acestea, nu mai este vorba de ironie, ci de simpla recunoaștere a faptului că nu ne reprezentăm cum ar trebui față de normele stabilite de societate pentru medicină. Ironia apare atunci când medicul nu-și dă seama că este în afara standardelor pe care societatea le impune carierei medicale. Poate că problema nu ar fi atât de dificilă și ironia atât de importantă dacă reflecția și autocritica nu ar fi deja parte a practicii sociale. (6)

Studentilor în medicină și tinerilor medici li se amintește mereu faptul că, pentru a ajunge și rămâne medici buni, activitatea lor necesită în permanență reflecție critică și corectă. Ironia apare atunci când medicul întrerupe această reflecție, creându-și un crez propriu, dar greșit, atunci când el crede că știe cel mai bine ce înseamnă să fii un medic bun.

Astăzi, știința împreună cu răsfățata sa fiică, tehnica, reprezentă, fără îndoială, cele mai importante capodopere ale începutului de mileniu, plasând medicina, ca reprezentare socială, pe o culme istorică. În definitiv, ea ne oferă o viață lungă și eliberarea de suferințe, lucruri pe care cu toții le dorim cu disperare. Aceste succese au permis medicinei să devină o forță culturală puternică. În această stare, reflecția critică asupra practicii medicale devine o expresie a reprezentării sociale, iar ironia kierkegaardiană, înțeleasă corect, duce nu numai la detașare, ci și la modul în care practicile sociale pot fi îndeplinite adekvat. Deoarece ironia depinde și evocă dorința unei persoane de a fi medic, experiența ironiei ar trebui în cazul acestei paradigme să-l stimuleze, astfel încât vechile activități să fie reangajate într-o formă nouă, care să ducă la un rezultat mai bun al practicii medicale.

4. Discuțiile finale

Actul medical se desfășoară în două planuri: divin și uman, iar unitatea lor este asigurată de iubirea către Dumnezeu. Lipsită de iubirea dătătoare de viață, medicina rămâne doar un program pe computer, iar bolnavul o fișă de date.

Este important ca medicul să recunoască limitele tehnice ale medicinei, adică faptul că dincolo de acestea există un domeniu metafizic, lucru de altfel demonstrat de practica medicală, când nu de puține ori înțelegi că rațiunea,

chiar izvorâtă din cele mai strălucite minti, devine un element pe care nu te poți baza în exclusivitate.

Ființa omenească este înzestrată prin Creație și prin Duhul lucrător, cu puteri homiostatice vindecătoare. Totul depinde de abilitatea și capacitatea de-a conștientiza forța benefic-lucrătoare din noi.

Lipsa iubirii de Dumnezeu face loc maleficului, cu apariția surprinzătoarelor eșecuri medicale, multe din ele neexplicate rațional. Medicina iubirii se constituie din totalitatea faptelor iubitoare, iar conținutul ei o diferențiază de medicina supra-tehnica, care pune eficiență și rentabilitatea financiară, în locul binelui general, adică a mijloacelor deasupra scopului.

Bibliografie

1. Weber, M. (1946/1919). „Science as a vocation”, in H. H. Gerth & C. Wright Mills (Eds.), *From Max Weber: essays in sociology*, New York: Oxford University Press, pp. 129–156.
2. Berry, W. 2002. „Health is membership”, in N. Wirzba (ed.) *The Art of Common-Place. The Agrarian Essays of Wendell Berry*, pp. 144-158, Washington, DC. Counterpoint.
3. Tyler J. Couch, „A Re-enchanted Response to a Communal Call: Toward a Christian Understanding of Medicine as Vocation”, *Christian bioethics*, vol. 25, 3, decembrie 2019, pp. 331-352.
4. Lear J., *A Case for Irony*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011.
5. Kierkegaard S., *Opere I, Despre conceptual de ironie cu permanentă referire la Socrate*, Ed. Humanitas, București, 2013.
6. Curlin F. A., „What Does Any of This Have to Do With Being a Physician? Kierkegaardian Irony and the Practice of Medicine”. *Christian Bioetics*, vol. 22, nr. 1, 2016, Oxford University Press, p. 67.

Metafizică și medicină: Un triptic al Părintelui Dumitru Stăniloaie¹

Mircea Gelu Buta

Voi începe prin a evoca o dublă discuție deschisă în anul 1937 în revista de critică teologică „Predania”, editată de clerici și de teologi mireni, discuția, polemică, se referea la oportunitatea transmiterii la radio, duminica, a Sfintei Liturghii, respectiv, dacă este bine să fie trimiși în spitale, pe post de personal auxiliar, călugări și călugărițe.

Redactori și colaboratorii „*Predaniei*” respingeau pe bună dreptate smulgerea monarhilor din mănăstiri în care se retrăsese și reîntoarcerea lor în lume pe post de felceri și brancardieri. Mimetică, aşa cum s-a arătat nu o dată, opinia publică românească, pe atunci nu apăruse, cel puțin la noi, noțiunea de societate civilă, ar fi dorit ca și Biserica noastră să copieze la indigo unele practici catolice și protestante. (1)

1. Religia și sănătatea

Așezat sub egida „Duminicii bolnavilor”, sărbătoare instituită probabil în acele timpuri, articolul „Religia și sănătatea”, foarte scurt, apărut în anul 1931 în „Telegraful Român”, sub semnatura Părintelui Profesor Dumitru Stăniloaie, este încărcat de sensuri și conotații metafizice, din care desprindem:

„De când există Sfânta Scriptură și mai ales cartea lui Iov (...), înțelegem că suferința nu poate fi exilată din imperiul vieții. Ea ne urmărește de la naștere și până la extrema agonie, ca un sol al lui Dumnezeu, să ne apropie de El, izvorul nesecat al vieții și al îndurării. Sfântul Apostol Pavel face adeseori amintire, în scrisorile sale, de «rănilor Domnului», întipărîte pe trupul său, ca un semn al miraculoasei convertiri de pe Drumul Damascului.// Ce ar rămâne din viața Mântuitorului, când s-ar elimina partea de suferință din această dumnezeiască viață?”... „Prezența suferinței în ființa noastră – continuă părintele Stăniloaie – realizează apropierea lui Dumnezeu de noi. O seamă de virtuți, ca răbdarea, iubirea și mila nu ni le putem însuși decât la școala suferinței”. (2)

¹ Materialul a fost prezentat la Congresul Național de Istorie a Medicinei, Vaslui 23-25 mai 2019.

În continuare, Dumitru Stăniloae formulează trei idei pe care le vom reîntâlni în scrisul său, începând cu aceea că:

„Religia și medicina au avut domenii comune. Biserica și Spitalul, religia și medicina sunt aliate nedespărțite. Niciuna nu există prin negarea celeilalte, nu se exclud și împreună formează o entente cordiale”. (2)

Adevărurile acestea ne par obișnuite astăzi și am contribuit la consacrarea lor, la rândul nostru, prin deschiderea de paracrise în spitale și prin colocviile, de-acum devenite tradiționale, intitulate „Medicii și Biserica”, ajunse, în anul 2019, la a opta prezecea ediție.

În anul 1931, lucrurile nu erau încă destul de clare ca în prezent și, totuși, părintele Dumitru Stăniloae își exprima încrederea, chiar entuziasmul, față de progresele și capacitatele terapeutice ale unor noi discipline:

„O seamă de științe moderne, ca psihologia, fiziologia și psihiatria, au străbătut cu cercetările lor în regiunile subconștiinței omenești, izbutind să descopere resorturi de facultăți, de care omul nu-și dă seamă. Dezvoltarea acestor facultăți neutralizate deschide noi posibilități pentru omenire. Într-o epocă în care științele fizice au dezlegat atâtea enigme nebănuite încă dinainte vreme, ar fi straniu să dubităm că atâtea mistere ale ființei noastre lăuntrice sunt menite să rămână veșnic pecetluite”. (2)

Ultima idee formulată în articolul părintelui Stăniloae, „Religia și sănătatea”, este și o mărturisire de entuziasm, legat de capacitatele neamului nostru de a se vindeca prin credință:

„Un popor cu instințe religioase atât de profunde, cum este poporul nostru, e capabil de ascensiune sufletească și să se reculeagă din criza morală prin care străbate, dacă Biserica împreună cu slujitorii ei izbutesc să aplice remedii sigure de înviorare sufletească. Menirea Bisericii și a slujitorilor ei nu e să aștepte după bolnavi să-i vindece, ci să creeze condiții de sănătate robustă și imună în fața epidemiei și a plăgilor”. (2)

2. Medicină și credință

Al doilea articol din tripticul de care ne ocupăm, intitulat „Medicină și credință”, i-a fost prilejuit părintelui Stăniloae de Congresul de Psihiatrie, Neurologie și Endocrinologie, desfășurat în zilele de 2-4 octombrie 1938, la

Sibiu; mai precis de „*două conferințe pentru publicul larg, foarte constructive și importante pentru problema raporturilor între medicină și credință*”. (3) Este evident că teologul a urmărit nemijlocit aceste expuneri, susținute de doi savanți ai vremii.

Cel dintâi este endocrinologul Constantin I. Parhon, autentic om de știință, ale cărui convingeri materialiste și vederi politice de stânga aveau să-l propulseze în fruntea Prezidiului Republicii Populare Române, îndată după abdicarea silită a Regelui Mihai I. Conferința profesorului Constantin I. Parhon îi lasă, pe bună dreptate, părintelui Stăniloae „*impresia unei concepții prea mecanice, prea materialiste despre viața omenească*”. (3)

Folosind un ton polemic, Dumitru Stăniloae atrage atenția asistenței asupra excesului pozitivist folosit de C. I. Parhon în expunerea sa despre rolul glandelor: „*S-a mers însă prea departe în accentuarea importanței acestor secreteuni produse de glandele endocrine. Mulți medici explică azi toată viața sufletească a omului prin ele*”. (3) Refuzul reducerii vieții sufletești, a iubirii, a creației artistice la un cumul de glande și de „secreții” este argumentat logic, calm și ferm de către părintele Stăniloae. Mai mult, pentru a fi convingător, acesta face trimitere, în partea a doua a articolului, la prelegerea unui alt savant, Prof. Dr. Ion Minea, șef al Catedrei de psihiatrie și neurologie la Universitatea din Cluj (Constantin I. Parhon predă la Universitatea din Iași), subliniind faptul că acesta are convingeri situate la antipodul celor exprimate de colegul său endocrinolog, întemeiate pe cauzalitate și pozitivism.

Iată, rezumată de părintele Dumitru Stăniloae, perspectiva Profesorului Ion Minea asupra bolii, aşa cum o percepea acesta:

„Admirabil a arătat Dl. Dr. Minea că boala astăzi nu mai trebuie să fie considerată ca un «concept natural», produs de o cauză pur materială și vindecabilă pe cale pur fizică, printr-o reparare materială. În boală se amestecă cauzalități morale și în decursul ei angajează sufletul, care iarăși influențează boala, agravând-o sau ușurând-o. Medicul, dacă vrea să poată vindeca, trebuie să se pună într-un raport personal, de la suflet la suflet, cu întreg omul, insuflându-i putere sufletească prin credință și prin dragoste și să dezlănțuie astfel din sufletul bolnavului energiile tămăduitoare. (...)// Medicina trebuie să-și revină din ateismul ei, să se îmbibe iarăși de credință. Iar preotului, când are credință multă, trebuie să i se recunoască puterea de a ajuta, mai ales în bolile cu implicații psihice. Celebrul psihanalist Jung a declarat că lasă bucuros și cu încredere o parte din tratamentul psychiatric unor preoți care sunt bine pregătiți”. (3)

La trei sferturi de secol de la scrierea acestui articol, nu este greu de înțeles că dreptatea stă astăzi mai aproape de doctorul Ion Minea și de părintele Dumitru Stăniloae, decât de endocrinologul C. I. Parhon.

Ultima piesă a tripticului semnat de Dumitru Stăniloae, intitulat „Preotul și medicul”, este o scurtă notă, apărută în revista „Telegraful Român”, pe prima pagină a numărului din 12 septembrie 1943. Însemnarea face trimitere la o paralelă a lui Teodor Siegfried, autorul studiului „Christliche Wirklichkeitssau”, între preot și medic, lucrarea amândurora fiind întemeiată „*pe conștiința unei misiuni a omului față de om*”. (4)

Concluzia textului:

„Preotul este colaboratorul esențial al medicului la vindecarea bolnavilor. Mai înainte, medicina socotea că poate vindeca prin mijloace pur materiale și prin legi pur mecanice pe bolnavi. Azi, ea își dă tot mai mult seama că vindecarea atârnă în mare parte de mobilizarea forțelor spirituale în sufletul omului și, cum medicul nu este în măsură să producă acest fenomen, se adresează preotului cu o insistență cerere de colaborare”. (4)

3. Concluzii

1. Există o duplicitate a omului de știință, care merge la Biserică, se roagă, după care, atunci când participă la sesiunile științifice, i se pare că a mărturisi această credință ar reprezenta o slăbiciune, un semn de obscuritate, pentru care riscă să fie condamnat de confrăți.

2. La baza acestui comportament stă prejudecata incompatibilității între *adevărul științific* și *adevărul religios*, între valorile credinței și valorile cunoașterii. Îmi revine din nou în minte, oare pentru a câtă oară, întrebarea brutală pe care scriitorul rus Feodor Dostoievski și-o pune în romanul Frații Karamazov:

„Un om cult, un european al zilelor noastre poate avea credință, poate să creadă în divinitatea lui Iisus Hristos, fiu a lui Dumnezeu, căci chiar în acest lucru constă credința?”

3. Există mulți care se gândesc la credință și cugetă la știință rămânând nedumeriți, pe când alții sunt înghițați de abisul pe care acesta l-au săpat, îndepărându-se atât de știință, cât și de credință.

4. Cei mai prudenți construiesc o punte peste prăpastia cea primejdioasă, adaptându-se când la credință, când la știință, stând aşa, călare, pe o conștiință fără teamă. Desigur, sentimentele oamenilor sunt diferite și fiecare are libertatea de a alege pe care parte a prăpastiei va poposi.

Bibliografie

1. Dan Ciachir, *Înduhovnicirea actului medical, Medicii și Biserica*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2003, pp32-35
2. Dumitru Stăniloae, „Religia și sănătatea”. *Telegraful Român*, anul LXXIX, nr. 19, Sibiu, 4 martie 1931, p. 1.
3. Dumitru Stăniloae „Medicina și credință”. *Telegraful Român*, nr. 41, Sibiu, 9 octombrie 1938, pp. 1-2.
4. Dumitru Stăniloae, „Preotul și medicul”. *Telegraful Român*, anul XCI, nr. 37, Sibiu, 12 septembrie 1943, p. 1.

D. **Istorie, societate, cultură**

Harul Mitropolitului Andrei Șaguna

Mircea Gelu Buta

Despre nici o altă personalitate politică, culturală sau bisericească din Transilvania secolului al XIX-lea, nu s-a scris atât de mult ca despre Mitropolitul Andrei Șaguna, considerat cel mai faimos Ierarh român al Transilvaniei din toate timpurile. O accesare a numelui său pe portalul de internet „Google.ro”, ne descoperă nu mai puțin de 762.000 de rezultate emise pe numele său. De altfel, și în epoca în care a trăit, percepția era cam tot aceeași, după cum reiese din numărul și conținutul rapoartelor poliției secrete austriece din deceniul neoabsolutist, conservat în arhivele vieneze. (1)

1. Corespondența Mitropolitului Andrei Șaguna cu protopopii tractului Bistrița

Există o bogată corespondență a Mitropolitului Andrei Șaguna cu protopopii Terente Bogat (1830-1857) și Teodor Buzdug (1857-1875), din Protopopiatul Ortodox al Bârgăului, care în timpul păstoririi șaguniene cuprindea parohiile: Bistrița Bârgăului, Prundu Bârgăului, Susenii Bârgăului, Mijlocenii Bârgăului, Josenii Bârgăului, Rusu Bârgăului, Livezile, Dorolea, Cușma, Budacu Mic, Orheiu Bistriței, Simionești, Budacu de Jos, Bârla, Șieu, Galații Bistriței, Viile Tecii, Dipșa, Chintelnic, Sfântu, Caila, Blăjenii de Jos, Blăjenii de Sus, Tărpiu și Sigmir. Scrisorile conțin chestiuni administrative de natură bisericească, socială și școlară, cât și sfaturi și mustrări canonice date de Înaltul Ierarh. (2)

Una din preocupările centrale care revine mereu în cuprinsul corespondenței este conduita și comportamentul preotului, considerat conducătorul spiritual al comunității. Din epistolele și circularele trimise, putem întrevedea modelul de preot pe care Andrei Șaguna și-l dorea în mijlocul poporului credincios: „*să umble în îmbrăcământul cel cuviincios pentru treapta preoțească, să umble spălați și peptănați oriunde vor merge și oriunde să vor arăta*” (3), să se ferească de „*băuturile alcoolice și jocurile nepotrivite*”, să „*se deprindă întru tipicul bisericesc și să se îndeletnicească întru cetarea dumnezeieștilor scripturi și a altor cărți hrănitoare de duh, să fie credincios Preaînălțatului nostru împărat și Sfintei Maice noastre biserici, să nu cuteze a se amesteca cu preoții și la creștinii cei de altă lege în slujbele dumnezeiești*” (4), să se aboneze la publicațiile Tipografiei diecezane, să respecte legile civile, „*să nu cuteze a se amesteca în treburi care nu se țin de dregătoria sa preoțească, dar mai vârtos să se ferească de orice amestec în lucruri politice*”, specificând că „*altminterea vor trage cele mai neplăcute urmări asuprăși*”. (5)

Preocupat de buna pregătire a preoților, Andrei Șaguna a pretins ca posturile din parohii să fie ocupate de absolvenți ai Seminarul teologicopedagogic din Sibiu, înființat de acesta în anul 1850, unde erau primiți tineri care absolviseră opt clase gimnaziale (clasa a XII-a de azi), iar la despărțământul pedagogic, tinerii care absolviseră patru clase gimnaziale (clasa a VIII-a de azi). (6) Cu toate că a dorit ca numirea preotului în parohie să se facă prin alegere liberă și directă conform sinodalității, aceasta nu a fost posibilă întotdeauna, preoții având tendința să transmită parohia membrilor familiei, reușind astfel să se formeze veritabile dinastii preoțești, ca cea a Buzdugilor a căror istorie cunoscută începe în anul 1791, odată cu numirea lui Iacob Buzdug (1745-1801) în slujirea de protopop al Bârgăului. Acestuia îi urmează fiul său, Alexandru Buzdug, protopop între 1801-1830. După o pauză de 26 de ani, vreme în care funcția protopopească a fost deținută de Terente Bogat din Mijlocenii Bârgăului, familia Buzdug revine la conducerea destinelor protopopiatului Bistrița prin Teodor Buzdug (1803- 1875), căsătorit cu fiica lui Alexandru Buzdug, Raveca Buzdug (1811-1871). Dintre fiii lor, doi au devenit preoți: Ion (1829-1884), preot în Josenii Bârgăului și protopop al Bistriței între anii 1876-1884, și Iacob (1831- 1904), preot în Rusu Bârgăului. Fiul lui Ion, Leon Buzdug (1855-1934) a întrerupt firul protopopilor familiei Buzdug slujind ca paroh în

Josenii Bârgăului, unde a slujit și primul său fiu, Leon Buzdug (1889-1953), iar al doilea fiu, Andrei Buzdug (1891-1939) a devenit profesor la Academia Teologică Ortodoxă Română din Cluj. (7)

Ajutoarele financiare pe care Mitropolitul Andrei Șaguna le-a acordat preoților au avut ca scop reconstrucția bisericilor și procurarea cărților de cult. (8) În luna mai 1852, Înaltul Ierarh a întreprins o vizită canonica în Protopresbiteratul Bistriței, ocazie cu care a dorit să înmâneze personal comunității ortodoxe din Parohia Galați Bistriței despăgubirea financiară oferită de Cancelaria imperială pentru „*bisericile arse și păgubite*” în timpul revoluției și războiului civil din anii 1848-1849. Alegerea parohiei s-a datorat Protopopului Terente Bogat, care, la 1/13 noiembrie 1949, a solicitat ajutorul din partea Mitropoliei, întrucât biserică a suferit cele mai multe pagube:

„... Acoperământul ei și protocolele s-au ars. Odăjiile preoțești s-au rupt. Pecetea și două linguri de argint s-au furat..., iar patru bărbați și două femei au murit de moarte silnică”. (9)

Localitatea Galați Bistriței a fost construită pe un „*castrum*”, fiind comuna cea mai mare dintre cele cu numele de „*Galați*” din Transilvania: una lângă Făgăraș, alta lângă Zlatna, iar a patra în Valea Hațegului. (10)

Se pare că în acest colț de țară ar fi existat o mănăstire românească, ce fusese clădită poate, în vremuri grele, de călugări moldoveni fugari, iar după spusele lui Nicolae Iorga „*să fii avut întemeierea din Ardeal chiar*”. (11) În anul 1523, Egumenul purta numele de Ilarion, iar înaintea lui fusese un Macarie, care în anul 1469, ca episcop „*Gallicensis*”, străbătea Ardealul pentru a-și strângă, până la Sibiu, veniturile printre popii români. (10)

Descoperirea „*crucii, relicvar*” (Engolpion), în toamna anului 2013, în perimetrul localității Herina, mai precis într-o zonă mai înaltă de pe Dealul Făgetului, numit popular Hagău, întărește ideea că Biserică cu două turnuri pătrate, așezată pe o mică colină în apropierea satului Herina, a fost reconstruită de familia Kacsics, proprietara domeniului, pe o veche vatră monahală ortodoxă. (12) Edificiul este un amestecizar de gotic cu bizantin. Arcade de tip maur și o nișă sculptată conferă un caracter aparte acestei biserici. În mijloc, solul este scobit ca și cum s-ar găsi niște morminte. Portalul care era de alabastru a fost desprins și vândut. Vecinătatea cimitirului îi șade bine acestei ruine, câteva pietre funerare se văd încă și colo, dar de obicei mormintele

nu sunt indicate decât de niște ridicături de pământ roase de picioarele trecătorilor. Biserica își merită toată atenția pentru a demonstra că monumentele de oarecare vechime, care se păstrează în Transilvania, au același caracter, că arta era deopotrivă bizantină și gotică. După sec. al XV-lea, stilul bizantin dispare și vedem născându-se un stil greoi cu câteva influențe gotice, dar care se îndepărtează mult de Evul Mediu. (13)

Vechile surse germane amintesc de existența populației autohtone de pe Valea Bistriței Ardelene la data venirii primilor coloniști sași.

„Încă înainte de apariția primilor coloniști sași erau oameni creștini pe aceste locuri și sașii găsiră îci și colo sate și capele. Așa era și cu Biserica din Wallendorf/ astăzi suburbana Unirea/ pe care au găsit-o sașii acolo la sosirea lor, și totuși Wallendorful este mai vechi decât Bistrița”. (14)

În ziua de 16 iunie 1854, Episcopul Andrei Șaguna revine din nou în nord-estul Ardealului, unde oficiază Sfânta Liturghie în Biserica din Chiuești¹

„...cu adevărat un lucru pe cât de pomos, pe atât de evlavios este a vedea pe Arhiereul său în odoarele cele mărețe, ce le prescrie biserică noastră intrând în casa lui Dumnezeu și slujind înaintea sfântului său Altar, apoi a învăța poporul în cele ce-l duc la fericire”. A doua zi, „Exelența sa a ținut sobor cu preoțimea tractuală din Solnoc pentru a alege Protopop în locul răposatului Protopop Ioan Greblă... Mulțimea voturilor a dobândit-o părintele Ioan Bodea, paroh la Giurgești², care fiind întărit numai decât de Protopop prin Exelența Sa, a depus jurământul dregătoriei sale, apoi s-au și sfînit prin ceremonii redicătoare de inimi”. (16)

În cuvântul de învățătură, Ierarhul le-a vorbit celor prezenți „despre unele lucruri bisericești, demonstrând totodată care sunt datorințele preoțimei către biserică, către stăpânire, către sine, către credincioșii din parohie și conlocutorii lor. Această învățătură părintească veni preoților noștri ca o mană cerească, cu atâtă mai bine, cu cât ei aveau mare lipsă de ea, căci nu le-a slujit norocul a avea prilejul ca să-și agonisească acele cunoștințe, de care acum se bucură clericii noștri în Seminarul din Sibiu”. (16)

¹ Chiuești, localitate în județul Cluj, situată la granița cu județele Sălaj, Maramureș și Bistrița-Năsăud.

² Giurgești, localitate în județul Bistrița-Năsăud.

2. Mitropolitului Andrei Șaguna și Asociațiunea ASTRA

S-a spus despre Andrei Șaguna că a fost „începătorul a toate”, și aşa a fost, el a dat consistență și o nouă conștiință la ceea ce trebuia scos din rutina care, uneori exprimă oboseli născute din suferință și ca un dangăt de clopot a reușit să trezească din amortire conștiințe și destine, redând speranțe și vigoare. Dintre multiplele îndeletniciri spre care s-a aplecat, am să mă refer la Biblia tipărită la Sibiu și înființarea ASTREI.

Iată câtă dreptate avea Mitropolitul Andrei Șaguna, în scrierea cu care a prefațat Biblia tipărită la Sibiu în anul 1856:

„Limba Bibliei pentru un popor numai odată se poate face; dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase și înțelese, și dacă poporul a primit limba aceea, aşa zicând în însăși ființă sa; atunci următori nu au de-a face altă limbă; limba Bibliei nu e făcută, ci luată chiar din gura poporului; și aşa traducătorul nu este decât un răsunet, nu numai al limbii, ci și al simțirii și peste tot al chipului, al cugetării poporului... Niciunul dintre conducătorii de mai târziu nu pot fi părțăii laudei, ce se cuvine acelora, care au altoit întâia dată cuvântul Sfintei Scripturi, în pom românesc; ci toți de mai târziu au înnoit și îndreptat numai unde și unde aceea, ce traducătorii cei dintâi, ca nemernici de abea a unui veac, nu au putut să îndrepte; dar nici nu au avut lipsă de a îndrepta, fiindcă pe vremea lor a fost bine și desăvârșit aşa, iar limba noastră e pom viu... Ramurile bătrâne și fără suc, se usucă și cad, mlădițe tinere ies și cresc; frunza se veștejește și se scutură; dar alta nouă curând îl împodobește; toate ale lui se fac și se prefac. Iar tulpina rămâne totdeauna aceeași.” (17)

În ce privește citirea Bibliei, Andrei Șaguna era de părere că aceasta trebuie dată poporului „*spre citire, gândire și îndreptare, înainte și mai presus de orice altă carte din lume, căci Sfânta Scriptură, precum căldura soarelui și lumina, e menită de la Dumnezeu pentru hrănirea cea duhovnicească cea a tuturor.*” (17) Iată și gândul șagunian al poetului George Coșbuc, care smulge câteva versuri din adevărul vieții românești:

„Ce furtuni nu au mai pornit/ Pofta răilor și ura,/ Să te piarză, neam iubit!/ Dar de toți ne-a mântuit/ Spada noastră și Scriptura...” (18)

Important de subliniat este faptul că conceptul de „asociațiune” al Astrei este șagunian! În timp ce George Barițiu și Ioan Pușcariu au propus în proiectele lor ca noua organizație să se intituleze „reuniune”, iar Timotei Cipariu a optat pentru termenul de „societate”, episcopul Andrei Șaguna a

lansat provocarea ca să fie adoptat termenul de „asociațiu”. În concepția lui, această denumire avea un orizont mult mai larg putând cuprinde activități culturale, sociale și economice, toate cu scopul pentru formarea unei clase de mijloc în rândul românilor. (19) Înființată pe baza legislației austriece și a propriilor statute, Astra a devenit cea mai solidă și trainică asociație culturală românească din Transilvania care a avut un aport fundamental în propășirea și cultivarea identității poporului român până în momentul instaurării regimului comunist în anul 1948.

În legătură cu rolul și contribuția Mitropolitului Andrei Șaguna, la înființarea „Asociației pentru Cultura Limbii și Literaturii Românești”, Nicolae Iorga menționează:

„Pentru uniți a făcut-o Șuluți; pentru neuniți a făcut-o Șaguna. În mare parte a făcut-o Șaguna, încrucișând mintea lui, nu era prinsă de acea grija de căpătenie, care la 1864, trebuia să-și producă ultimele rezultate, aducând recunoaștere de către Împărat, prin decret imperial al Mitropoliei din Sibiu... de fapt, a făcut-o toată lumea; a făcut-o nevoia nației, pornirea disperată de a se găsii un loc în care să se poată strânge toți românii fără deosebire de teritoriu și confesiune având și legătură cu noi, cei de dincoace.” (20)

Dar aşa cum se întâmplă deseori, patimile au învins meritele, iar în august 1867, cu ocazia adunării generale a Asociației de la Cluj, Andrei Șaguna a fost înălțat de la conducerea ASTREI, în postul de președinte fiind impus un mirean, juristul Vasile Ladislau Pop. Tot atunci a fost ales vicepreședinte preotul Ioan Hannia, profesor la Institutul Teologic-Pedagogic Ortodox de la Sibiu. (21) Această decizie l-a afectat profund pe Mitropolit, care s-a simțit „părăsit de ai săi”, atât de pe tărâm politic cât și literar determinându-l să se retragă „între marginile sferei bisericesti, ca cel puțin pe aceasta să-l mantuie, pe cât îi va sta în putință, de pericolele ce-o amenințau”. (22)

Destinul a făcut ca Andrei Șaguna să treacă la cele veșnice în anul 1873 împreună cu alții doi luptători pentru români și românism, Împăratul Napoleon al III-lea și Alexandru Ioan Cuza, rămânând în mintea tuturor ca un chip luminos cu ochii străbătători și barba răsfirată, stând pe scaunul său de arhier, ca un cârmuitor de oameni și un îndreptător al vremurilor.

Prin ținuta, atitudinea și întreaga sa activitate, Mitropolitul Andrei Șaguna a reușit să dea o nouă dimensiune și perceptie ortodoxiei transilvane.

La o zi după ce Mitropolitul a trecut în lumea dreptilor, presa românească și săsească aducea următorul elogiu:

„O inimă nobilă a încetat să mai bată. Biserica greco-orientală a pierdut pe unul din cei mai buni arhipăstori ai ei, românilor din Ungaria și Transilvania le-a fost luat de lângă ei un mare binefăcător și sprijinitor de pe tărâmul culturii și al progresului, sibienilor o personalitate istorică și unul dintre cei mai omenișii oameni, care s-a bucurat de o cinstire și afecțiune generală... El nu mai este! Istoria Bisericii și a școlilor greco-orientale din Ungaria și Transilvania va consemna cu recunoștință voința sa măreață și faptele sale. Și chiar dacă această istorie ar fi așa cum e omul, uitucă și nerecunoscătoare, operele sale vor fi succese și vestitori ai faimei sale care dăinuie. Nu ne privește pe noi să gestionăm istoria. Dacă noi, martorii acțiunilor sale, ne amintim de situația pe care Șaguna găsit-o în dieceza sa în 1846, când a fost înălțat la rang de episcop, și o comparăm cu situația în care lasă Arhiepiscopia greco-orientală și Mitropolia, putem afirma că și-a însușit spiritul veacului, iar timpul l-a însușit pe el, atunci nu putem să nu depunem și din partea noastră o coroană de stimă pe mormântul acestui mare bărbat...”. (23)

Bibliografie

1. Mircea-Gheorghe Abrudan, „Andrei baron de Șaguna – cofondator și prim președinte al Astrei”, în *Arhivele Bistriței*, anul III, fascicula 2 (10), Presa Universitară Clujeană, p. 22.
2. Mircea-Gheorghe Abrudan, „Corespondența Mitropolitului Andrei Șaguna cu Protopopiatul Ortodox al Bistriței”, *Tabor*, nr. 4, aprilie 2016, p. 17.
3. Andrei Șaguna către protopopi, Sibiu, 10/22 septembrie 1849, în Andrei Șaguna. *Corespondență* IV, p. 64.
4. Andrei Șaguna către Terente Bogat, Sibiu, 26 septembrie 1851, în *Ibidem*, p. 76.
5. Andrei Șaguna către Terente Bogat, Sibiu, 3 ianuarie 1852, în *Ibidem*, pp. 82-83.
6. Paul Brusanowski, în *Ziarul Lumina*, 12 mai 2011, p. 2.
7. Mircea Gelu Buta, „Vlăstarul unei familii ilustre, Pr. prof. Andrei Buzdug (1891-1939)”, în Anuarul Bârgăuan, Anul V, Nr. 5, Cluj-Napoca, 2015, pp. 165-171.
8. Andrei Șaguna către Teodor Buzdug, Sibiu, 15 martie 1866, în Andrei Șaguna, *Corespondență*, IV, pp. 204-205.
9. Mircea-Gheorghe Abrudan, „Corespondența Mitropolitului Andrei Șaguna...”, în *op. cit.*, p. 24; vezi și Andrei Șaguna, „Către Terente Bogat”, Sibiu, 11/23 mai 1852, în Andrei Șaguna, *Corespondență*, IV, p. 92.

10. Augustin Bunea, *Vechile episcopii românești*, Blaș, 1902, p. 8.
11. Nicolae Iorga *Sate și preoți din Ardeal*, București, 1902, p. 16.
12. George. G. Marinescu, „Crucea, relicvar de la Herina”, *Revista Bistriței*, XXVIII, 2014, pp. 197-2012.
13. Auguste de Gerárdo, *Transilvania și locuitorii săi*, II, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005, pp. 237-238.
14. Friedrich Müller, „*Siebenbürgilche Sagen, gefammelt und mirgetbeilt*”, Kronftabt, 1857.
15. Chiuiești, localitate în județul Cluj, situată la granița cu județele Sălaj, Maramureș și Bistrița-Năsăud.
16. *Telegraful Român*, nr. 48, anul II, Sibiu, 19 iunie, 1854, p 189.
17. Sfânta Scriptură îngrijită de Miron Cristea, Patriarhul României, Institutul Biblic, București, 1936, p. XXXIII
18. George Coșbuc, „Spadă și Credință” în *Cântece de vitejie*, Ed. Cartea Românească, București, 2011, pp. 100-101.
19. Mihai Sofronie, „Termenul de «Asociațiune», un concept șagunian”, în Dumitru Acu, Elena Macavei, Cătălina Gruian (coord.), *Bicentenarul nașterii Mitropolitului Andrei Șaguna. Lucrările celei de a 103-a Adunare Generală a Asociaționii Astra*, Editura Asociaționii Astra, Sibiu, 2010, pp. 49-50.
20. Nicolae Iorga, „Cuvântare despre personalitatea lui Andrei Șaguna, ținută în ziua de 4 octombrie 1909 la Ateneul București” Text inclus în vol. *Viața românească în Ardeal*, Biblioteca Semănătorul, nr. 166-168, Ed. Librăria Diecezane, Arad, 1926, pp. 224-225.
21. Mircea-Gheorghe Abrudan, „Andrei baron de Șaguna – cofondator și prim președinte al ASTREI”, în *op. cit.*, pp. 43-44.
22. Ioan cavaler de Pușcariu, *Notițe despre întâmplările contemporane*, ediția a 2-a îngrijită și adăugită de Vasile Iuga de Săliște, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2006, p. 193.
23. „Hermann Städter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürgen Botten”, nr. 151, 30 iunie, 1873, p. 718, în Mircea-Gheorghe Abrudan, *Ortodoxie și luteranism...*, *op. cit.*, pp. 358-359.

Mircea Vulcănescu, un model pentru tinerii creștini¹

Mircea Gelu Buta

Despre Mircea Vulcănescu s-a scris în termeni superlativi, mai întâi în exil, iar apoi, după prăbușirea regimului comunist, în publicațiile din țară, editându-i-se o bună parte din lucrări. Deși a trăit numai 48 de ani, dintre care ultimii șase petrecuți la Aiud, în închisoarea în care și-a dat duhul întocmai ca un martir, a lăsat în urma sa mii de pagini. Un editor al textelor sale estima că Mircea Vulcănescu „este autorul a circa 146 de lucrări (...), dintre care 54 de economie și statistică, 79 de titluri de lucrări de filosofie românească și universală, teologie, etică, istorie militară, arte, probleme de generație”. (1)

Mircea Vulcănescu a fost luceafărul unei generații culturale, definite în următoarei termeni într-o prestigioasă lucrare lexicografică:

„«Generația Tânără», numită și «generația spirituală», reprezintă tema esențială, recurrentă în scrierile și conferințele acestor tineri care vor să schimbe modelele vieții intelectuale românești (inclusiv modelele literaturii) și să construiască, în spiritul doctrinei lui Nae Ionescu, o Românie culturală bazată pe ortodoxia țărănească. Vulcănescu este cel mai apropiat, dintre elevii profesorului, de această soluție, spiritualizarea României fiind cuvântul de ordine al acestei generații”. (2)

Mircea Vulcănescu a fost filosof, teolog „nespecialist” (în înțelesul pe care Nae Ionescu îl dădea acestei expresii), sociolog format la școala lui Dimitrie Gusti, economist, finanțist, eseist și ziarist. Această trăsătură de *polihistor*, care îl înrudește pe Mircea Vulcănescu, la o privire atentă, cu Nicolae Iorga, a fost surprinsă de un coleg de generație, Mircea Eliade, într-un portret strălucit; un portret-epitaf, apărut inițial, în anul 1968, în revista „Prodromos” a exilului românesc, intitulat *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*:

¹ Buta M.G. în *Renașterea*, anul XXVII, Serie nouă, nr. 10 (318), octombrie 2016, p. 9.

„Nu știai ce să admiră mai întâi: nestăvilita lui curiozitate, cultura lui vastă, solidă, bine articulată, sau inteligența lui, generozitatea, umorul sau spontaneitatea cu care-și trăia credința și îscusința cu care și-o tălmăcea. Nu cred că am întâlnit un alt om înzestrat cu atâtea daruri. Și nici altul care să-l întreacă în modestie”. (3)

Emil Cioran, alt membru al generației amintite și rezervat în aprecieri pozitive, într-o scrisoare către una din fiicele lui Mircea Vulcănescu, mărturisește o lecție de smerenie primită de la părintele destinatarei:

„Într-o zi când, într-un acces de furie împotriva a ceea ce numeam eu pe atunci «neantul nostru natal», îi spuneam că noi nu fusesem în stare să dăm lumii nici măcar un sfânt, îmi răspunse cu blândețea lui obișnuită care, de data aceea, lăsa să străbată o oarecare vehemență: Ar fi trebuit să vezi pe baba pe care am cunoscut-o eu într-un sat îndepărtat, ai cărei genunchi lăsaseră urme în pământul colibei ei de atâtea mătănii ce făcuse. Adevărata sfîrșenie n-are nevoie să se arate și să fie recunoscută”. (4)

O latură mai puțin cunoscută a lui Mircea Vulcănescu este aceea de traducător. Dacă o vom ilustra cu câteva versuri din poemul lui Rilke, „*Cartea a treia despre sărăcie și despre moarte*”, este pentru a arăta că și în acest plan, măiestria sa este cu totul aparte:

„O, unde-i cel ce-n veacul bogăției/ la mare sărăcie s-a lăsat,/ și straiile în târg și-a lepădat/ și gol intrat-a-n haina preoției?/ Cea mai adâncă ființă iubitoare/ veni ca un an Tânăr, plin de-avânt,/ cernitul frate de privighetoare/ purta în el o binecuvântare/ și Haru-i adia peste pământ./ N-a fost din cei ce cad zdrobiți de trudă/ și-și pierd alealul, cât e ziua rea,/ cu frații lui sfioși, cu floarea rudă,/ cutreiera pe pajiști și vorbea./ Vorbea de el, de ce voia să facă/ aşa ca lumea să se facă rai./ Și claru-i suflet nu știa să tacă,/ și josnicie-ntr-însul nu aflai”. (5)

Mircea Vulcănescu a susținut 70 de conferințe. Una dintre acestea, de pildă, prezentată în anul 1940 sub titlul „*Creștinul în lumea modernă*”, se încheia cu o necruțătoare intuiție: „*Vremea ce vine nu e o vreme de triumf pentru creștinism. Cum n-a fost nici cea care pleacă. Ci ca tot veacul, vremea ce vine e o vreme de-ncercare. O vreme-n care se vor număra oile de capre, însă nu se vor despărți cum nici grâul de neghină! S-a schimbat numai sensul ispitelor*”. (6) O altă conferință, susținută în anul 1943 la Ateneu, revizuită și tipărită în același an în revista „*Izvoare de filosofie*”, intitulată „*Dimensiunea românească a existenței*”, deși suplă ca volum

(30 de pagini), va deveni titlul de referință din bibliografia lui Mircea Vulcănescu.

Marile daruri cărturărești și scriitoricești ale lui Mircea Vulcănescu s-au cumpănat cu gesturi și acte creștine manifestate organic. Între acestea, s-a prenumărat corectitudinea. În perioada în care a ocupat postul de director general la Direcția Vămilor (1935-1937), a surprins pe multă lume refuzul său de a-i face un hatâr magistrului:

„Odată (Nae Ionescu – n.n.) a venit la mine pe când eram director la Vămi, prin 1936/37, să-mi ceară scutire pentru un automobil splendid, Maybach, cu dublu compresor, pe care-l adusese din Germania. Nu i-am putut răspunde decât stereotipul «Legea nu prevede asemenea scutiri» și s-a uitat chirâș la mine, dar a zis «Bine, nu e nimic!». A intervenit sus, la ministrul Cancicov, cu care era prieten, și secretarul general Cristu Simionescu l-a scutit, cu toată opunerea Direcției Vămilor”. (7)

În momentul intrării României în războiul de eliberare a Basarabiei și Bucovinei, ne spune într-o lucrare Miruna Lepuș: „...*tinerii interbelici au fost afectați și ei de cea de-a doua conflagrație mondială (numeroși publiciști la Ministerul Propagandei, Mircea Vulcănescu, ca secretar de stat la Finanțe, deși ceruse să meargă pe front...*” (8) Același lucru îl ceruse și Constantin Noica, respins din motive de sănătate.

Mircea Vulcănescu, care întreaga viață a rămas străin de orice activitate politică, a fost subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe din anul 1941 până la 23 august 1944, când a căzut Guvernul Ion Antonescu. De atunci, a redevenit director la Datoria Publică, iar în primăvara anului 1946 a fost arestat, eliberat pentru 10 zile și arestat din nou. Judecat împreună cu alții foști demnitari din guvernul căruia îi aparținuse în calitate de *tehnician* (astăzi am spune „tehnocrat”), și-a rostit, în ianuarie 1948, apărarea, timp de patru ore, intitulată *Ultimul cuvânt*. Textul acestei apărări a fost publicat mai întâi într-o revistă din exil și citit în anii '80 ai secolului trecut în mai multe emisiuni ale postului de radio Europa Liberă.

În nota biografică la care ne-am referit la început, Doina Mezdrea consemnează:

„1952, 28 octombrie. La închisoarea din Aiud încetează din viață în urma unei pneumonii pe care o căpătase dormind pe cimentul ud, pentru ca un alt deținut

bolnav să poată dormi pe trupul lui. Ca traducător al lui Rilke, Mircea Vulcănescu transcrisește de multe ori versul: «Dă fiecărui, Doamne, moartea lui». Și ce altă moarte și-ar fi putut dori decât una din iubire pentru aproapele? Căci este scris: «Mai mare iubire decât aceasta nimeni nu are: să-și pună cineva viața pentru prietenii săi» (Ioan, 15, 13). De aici și ultimul său mesaj: «Să nu ne răzbunați!» (9)

Mircea Vulcănescu a fost înmormântat pe Dealul Robilor din Aiud, într-o groapă comună, fără a i se putea identifica rămășițele pământești, pe un loc unde altădată fuseseră înmormântați, după ce fuseseră uciși, luptători ai Răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan din anul 1784.

Întrucât suntem în căutare de modele, îndeosebi pentru tineri, credem că Mircea Vulcănescu poate fi mai mult decât un model de creștin-ortodox; el poate constitui chiar un etalon. Totodată, considerăm că este cât se poate de actual un articol publicat în urmă cu 24 de ani de către bine-cunoscutul scriitor și critic literar Gheorghe Grigurcu, în care autorul vede în Mircea Vulcănescu „*Un candidat la canonizare*”. (10)

Bibliografie

1. Mircea Vulcănescu, *Posibilitățile filosofiei creștine*, îngrijitoarea ediției (sic!) Dora Mezdrea, Editura Anastasia, f.a., p. 5.
2. Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, volumul 7, Ț/Z, Editura Univers Enciclopedic, București, 2009, p. 438.
3. Mircea Eliade, *Împotriva deznađejdii – Publicistica Exilului*, Editura Humanitas, București, 1992, pp. 251-252.
4. Mircea Vulcănescu, *Ultimul cuvânt*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Editura Humanitas, București, 1992, pp. 165-166.
5. Rainer Maria Rilke, *Poeme în tălmăcirea lui Mircea Vulcănescu* (ediție bilingvă), Editura Paideia, București, 1991, pp. 105-107.
6. Apud Dan Ciachir, *Ofensivă ortodoxă*, Editura Anastasia, București, 2002, p. 61.
7. Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu – aşa cum l-am cunoscut*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 71.
8. Miruna Lepuș, *Tânără generație interbelică*, Editura Vremea, București, 2015, p. 35.
9. Mircea Vulcănescu, *Posibilitățile filosofiei creștine*, p. 16.
10. Gheorghe Grigurcu, „*Un candidat la canonizare*”, *Familia*, nr. 9 (septembrie)/ 1992.

Un portret al Patriarhului Justinian¹

Mircea Gelu Buta

2017 a fost proclamat an comemorativ al Patriarhului Justinian, care s-a aflat vreme de aproape trei decenii la cârma Bisericii Ortodoxe Române (1948-1977) și de la a cărui trecere la cele veșnice se împlinesc, pe 26 martie, 40 de ani. Astăzi, nimeni nu-l mai poate numi pe Justinian „Patriarhul roșu” ori „Sovrompatriarh”², ca în anii ’50 ai secolului trecut, nici nu mai cutează să-i întineze memoria. În perioada scursă de la prăbușirea fostului regim, istoriografia a desființat toate clișeele mincinoase cu un Întâistătător aservit cu docilitate comuniștilor așezată de ruși în fruntea țării. Istoricii au dovedit cu mărturii și documente ceea ce clerul și monahismul Bisericii naționale știau de mult: că Patriarhul Justinian a fost un om providențial. Iată ce-i mărturisea în acest sens Patriarhul Teoctist, într-o înregistrare pe bandă magnetică din 5 august 2002, publicistului Boris Buzilă:

„După părerea mea, Patriarhul Justinian ar trebui trecut în rândul sfinților. Vai, vai, câte n-a făcut omul acesta! (...) Să vedeți ce zicea fostul ministru comunist de interne Alexandru Drăghici despre Patriarhul Justinian: că e cel mai mare dușman al comunismului” (1)

Un alt ierarh, Mitropolitul Antonie al Ardealului, fost episcop vicar al Patriarhului Justinian, îl evocă în următorii termeni:

„N-a fost nicio problemă dificilă în care a fost pusă Biserica și în care Patriarhul să nu intervină. De pildă, și în problema monahismului, și în problema salariilor, și în problema închiderii unor mănăstiri, și în problema demolării unor biserici (...). Patriarhul întotdeauna nu discuta cu «o să închidem», nu se ducea nici măcar la Culte, trebuia să vină președintele Cultelor la el, dar se ducea direct la Dej ori la Ceaușescu, când a apărut Ceaușescu, și, de obicei, căpăta satisfacție. Cât a fost patriarh, Justinian a căpătat satisfacție

¹ Lucrare publicată în *Tabor*, Nr. 5/ anul XI/ mai 2017.

² Sovromurile erau pretinse societăți comerciale sovieto-române, prin care erau spoliate bogățiile țării noastre.

totdeauna... Patriarhul Justinian a fost o adevărată providență pentru Biserica Ortodoxă Română..." (2)

Există multe asemenea scurte evocări, precum cele din care am citat, care constituie trăsături de portret ale Patriarhului Justinian. Marile personalități au nevoie de biografi și de oameni care le-au cunoscut bine, le-au frecventat îndelung și pot să le pună în lumină viața, opera, trăsăturile de caracter, pentru că publicul, îndeosebi tinerii, au nevoie de cunoașterea unor figuri naționale proeminente cu rol de model sau de reper.

Încă nu avem un biograf al Patriarhului Justinian, iar evocatorii săi de până acum au contribuții care variază între câteva rânduri și câteva pagini. Cu o excepție majoră și semnificativă: Mitropolitul Bartolomeu Anania. Paginile în care îl evocă pe Justinian, adunate, ar putea atinge dimensiunea unei cărți. Valoarea și autenticitatea lor sunt indenegabile, încrucât a stat ani în sir în preajma și în intimitatea marelui patriarh. În urmă cu trei decenii, Arhimandritul Bartolomeu Anania mărturisea: „*Despre Patriarhul Justinian mi-ar fi fost mai ușor să scriu o carte decât să răspund la câteva întrebări*” .(3) Într-un fel, Mitropolitul Bartolomeu a și scris acea carte. Este ceea ce ne propunem să arătăm.

În 1983, la un an după ce Arhimandritul Bartolomeu se retrăsese la Văratec, Editura Cartea Românească, cea mai prestigioasă pe atunci, și tipărea *Rotonda plopilor aprinși*; un volum de „evocări literare”, cum avea să subtitreze autorul edițiile ulterioare, tipărite după căderea fostului regim. *Rotonda...* s-a bucurat de succes de public și de critică și trebuie că mulți dintre cititorii ei, date fiind condițiile politice de atunci, au rămas surprinși de prezența în acest volum a Patriarhului Justinian, redat în toată măreția înaltei sale demnități eccluziale. De fapt, în cel mai amplu capitol din *Rotonda plopilor aprinși*, care și deschide volumul, se întâlnesc față-n față cei doi maestri ai autorului: Tudor Arghezi (cărui este consacrat capitolul) și Patriarhul Justinian. Acesta îl văzuse pe fereastră pe Arghezi întrând în biroul din palat al Tânărului diacon și, încrucât era o zi de pomenire a morților, trimisese o maică să-i poftească pe amândoi în sufragerie. Pasajul este memorabil:

„Pe o masă lungă erau însirate, pe mai multe rânduri, farfurioare cu colivă și tot atâtea ulcele de lut smălțuit, înflorate, pline cu cireșe și cu câte o lumânare. Ne-am aşezat și noi lângă ceilalți. Justinian s-a arătat curând, în ținută de lucru,

gata să împlinească încă o treabă din ziua aceea, pe lângă multe altele, și a început să împartă, înmânându-i fiecărui ofranda și rostind numele celui pentru care o destina. (...) Când a ajuns în dreptul lui Arhezi, glasul său aspru a căpătat o oarecare dulceață: «Iosif mitropolitul...». // Justinian se dovedea, și de data aceasta, posesor nu numai al unei memorii fabuloase, ci și al unor intuiții extraordinare. Cum de se va fi gândit el la un asemenea moment?» (4)

Cei care cunosc biografia lui Arhezi știu că poetul a nutrit o afecțiune și un respect aparte pentru Mitropolitul Primaț Iosif Gheorghian, care l-a luat sub aripa sa protectoare și l-a trimis apoi cu o bursă în Elveția.

Capitolul din care am citat nu este singurul din *Rotonda...* în care apare Patriarhul Justinian. Autorul cărții l-a văzut pentru prima oară și chiar l-a abordat pe culoarele Ministerului Cultelor, în anul 1947, pe vremea când era mitropolit-locotenent al Moldovei. Iată-i silueta surprinsă în capitolul *Ion Luca*:

„De-a lungul corridorului trecea un ierarh ortodox, cu barbă mare și neagră, cu ochi de cărbune și nas îndrăzneț. Era însoțit de cineva și observam cu câtă vigoare își ține pumnul strâns pe mânerul de argint al bastonului. Luca l-a salutat cu o plecăciune, acela i-a răspuns din cap și a trecut mai departe”. (4)

Cinci ani după *Rotonda plopilor aprinși* apărea, în 1988, al doilea volum de *Con vorbiri duhovnicești* al lui Ioanichie Bălan. Ambele volume (cel dintâi fusese tipărit în anul 1984) au constituit un eveniment și, contopite, au fost un best-seller monahal. Cea mai mare parte a dialogului purtat cu Arhimandritul Bartolomeu Anania este consacrată Patriarhului Justinian și este un portret în care primează îndrăznețe înfăptuire ale acestuia și trăsăturile sale morale. Cu acest prilej, apărea pentru prima oară și transcrierea aproape integrală a testamentului lăsat de Justinian, pe care l-am putea compara cu celebra *Diată* a starețului Gheorghe de la Cernica. Nu vom spune mai mult despre capitolul din *Con vorbiri duhovnicești*, întrucât am făcut-o recent. (5)

Urmând firul cronologic, ajungem în anul 1998, când se împlinea o jumătate de secol de la întronizarea, pe 6 iunie 1948, a celui de-al treilea Patriarh al României. Atunci a avut loc o sesiune jubiliară a Sinodului, iar la sfârșitul ei, Arhiepiscopul Bartolomeu al Clujului a rostit, în aula Palatului Patriarhal, o evocare intitulată *Amintiri despre Patriarhul Justinian*, transcrisă și reprodusă în două numere consecutive din revista „Renașterea”. (6)

În prima parte a evocării, sunt reluate pasaje din *Memoriile* pe care Părintele Anania le aşternuse pe hârtie pe când se afla la Detroit, în Statele Unite, în anul 1976, dar apăruseră abia în anul 2008. (7) Pe lângă întâlnirea autorului, la Mănăstirea Bistrița vâlceană, cu – pe atunci – noul Patriarh, este abordată într-un pasaj și întâlnirea dintre preotul Ioan Marina și Gheorghe Gheorghiu-Dej. Ajunși aici, trebuie să spunem că varianta Mitropolitului Bartolomeu, potrivit căreia mașina în care se găsea evadatul Gheorghiu-Dej s-ar fi defectat la Govora, iar la Râmnicu Vâlcea, preotul amintit „*L-a primit, l-a ospătat (...), au reparat cauciucul și au continuat drumul la București*”, este depășită de amintirile fruntașului comunista Gheorghe Apostol. Am arătat în volumul *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, la capitolul O întâlnire neașteptată (8), că Gheorghiu-Dej a rămas în locuința din Râmnicu Vâlcea a părintelui Ioan Marina aproape zece zile și nu două-trei ceasuri. Un răstimp așa scurt nu putea să justifice gratitudinea pe care liderul comunista i-a arătat-o și i-a mărturisit-o viitorului Patriarh, la a cărui ascensiune a contribuit din plin.

În alocuțiunea *Amintiri despre Patriarhul Justinian* din anul 1998, care, în transcriere, are cel puțin dimensiunile unei broșuri, există și aspecte cu puternică reverberație asupra prezentului, precum această afirmație privitoare la Părintele Arsenie Boca: „... *surprinzătoare a fost aplecarea lui Justinian, fost preot de mir, nu numai pentru viața monahală, ci și pentru marile curente duhovnicești. Primul dintre acestea, ca amploare, a fost cel creat de Părintele Arsenie Boca, pe atunci în Mănăstirea Sâmbăta de Sus, a cărui puternică influență spirituală cuprinse, practic, întreaga țară. Știu cu siguranță că Patriarhul se gândeau să-l cheme la treapta arhieriei (s.n.), dar, precum se cunoaște, Arsenie a fost arestat, dus în lagăre de muncă forțată și apoi, practic, obligat să rămână inactiv*” (9).

Nespus de frumoasă este și această mărturisire, inclusiv sub aspect literar:

„În cei șase ani și jumătate pe care i-am petrecut în temniță, am avut atunci dreptul la un singur pachet, adus de cumnata mea, soția fratelui meu, care era și el în închisoare. În pachet am găsit o cămașă, care nu era a mea; era mai bună, mai fină și, la un moment dat, la lumina unui bec, m-am uitat la această cămașă fină și m-a trecut un fior de emoție. Ca unul care fusesem intendentul palatului patriarhal, știam că multe din cămășile Patriarhului aveau o monogramă scrisă cu mătase albă pe piept: litera J de la Justinian. Ei bine, cămașa pe care o aveam în fața ochilor avea răritura literei J în țesătură; litera fusese tăiată cu forfecuță

sau cu lama, dar urma cusăturii rămăsese imprimată în pânză. Și atunci am știut că este semnul său, că nu m-a uitat, că se află lângă mine și că prin mine se află alături de preoții lui, în închisoare". (9)

Spre sfârșitul evocării rostite în iunie 1998, Arhiepiscopul Bartolomeu reamintea că umorul este o componentă a literaturii de calitate, reconstituind din memorie o rezoluție a Patriarhului Justinian, care încheia brusc un diferend al acestuia cu Sfatul Popular al orașului Sinaia, legat de un drum care trecea prin incinta ctitoriei spătarului Mihai Cantacuzino:

„«Întrucât acest drum a fost creat de prințul Nicolae spre a scurta drumul cu automobilul din șoseaua principală către castelul Peleș și dacă Sfatul Popular din Sinaia înțelege să apere o creație a fostei monarhii, atunci ne rezervăm dreptul de a ne plânge forurilor superioare.» A doua zi, aprobarea era dată, zidul închis și incinta împrejmuită, aşa cum se poate vedea până în ziua de astăzi. A știut cu ce să-i însăpământe”. (9)

Evocarea din iunie 1998, care nu e decât o formă de pomenire a lui Justinian în duhul cel mai creștin, se încheie cu moartea și înmormântarea Patriarhului, text de cea mai mare însemnatate documentară, marcat de un delicat rafinament literar. De altfel, textul a fost reluat, cu unele diortosiri, în *Memorii*. (10)

Dacă în *Rotonda plopilor aprinși* și chiar în *Memorii*, unde există un capitol de câteva zeci de pagini, intitulat *Sub Patriarhul Justinian*, ca și în *Con vorbiri duhovnicești* până la un punct, providențialul Întâistătător trimis de Dumnezeu Bisericii noastre este evocat într-un context, transcrierea din revista „Renașterea” rămâne un portret de anvergură al chiriarhului sărbătorit în acest an de Sfânta noastră Biserică. Meritul revistei „Renașterea”, de a nu fi lăsat să se piardă strălucita evocare a Arhiepiscopului Bartolomeu, ar trebui să se coreleză cu tipărirea în volum, în cadrul editurii omonime, a mărturisirii intitulate *Amintiri despre Patriarhul Justinian*.

Bibliografie

1. Boris Buzilă, *Un patriarh în oglinda vremii sale*, Editura Timpul, Iași, 2009, pp. 145-146.
2. *Amintirile Mitropolitului Antonie Plămădeală*, Editura CUM, București, 1999, p. 218.

3. Cf. Ioanichie Bălan, *Con vorbiri duhovnicești*, volumul II, Editura Romanului și Hușilor, 1988, p. 602.
4. Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, Editura Cartea Românească, București, 1983, p. 74.
5. Mircea Gelu Buta, „Un dialog de referință”, *Renașterea*, anul XXVIII, Serie nouă, nr. 1 (321), ianuarie 2017, p. 12.
6. Bartolomeu al Clujului, „Amintiri despre Patriarhul Justinian”, *Renașterea*, numerele 10 și 11/1998.
7. Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom, Iași, 2008.
8. Mircea Gelu Buta, *Amintiri despre Mitropolitul Bartolomeu Anania*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2016, pp. 133-141.
9. Bartolomeu al Clujului, „Amintiri despre Patriarhul Justinian”, *Renașterea*, nr. 11/1998, p. 6.
10. Cf. Valeriu Anania, *Memorii*, pp. 626-630.

Medici profesori la Academia Teologică din Cluj¹

Mircea Gelu Buta

Conștient de alcătuirea minunată a ființei umane, vrednicul de pomenire PS Episcop Nicolae Ivan a dorit ca tinerii teologi să înțeleagă ei însiși de ce suntem sănătoși și de ce ne-am îmbolnăvit, cum trebuie să ne ferim de boli sau, dacă ele există, cum să ne apropiem de cel aflat în suferință, pe cât se poate, prin duh creștin, cu ajutorul lui Dumnezeu și străduința omenească, pentru că în cele din urmă să ieşim învingători din această încercare. Pentru aceasta, păstorul comunității ortodoxe clujene a reușit să adune în jurul său, pe lângă distinși istorici și filosofi ai vremii, Sextil Pușcariu, Ioan Lupaș, Alexandru Lapedatu, Lucian Blaga, o seamă de medici vestiți, deveniți unii dintre ei chiar consilieri devotați ai Eparhiei. În primul rând, se cuvine să-i amintim pe frații Dominic și Constantin Stanca, apoi pe nepotul lor, Octavian Stanca. La aceștia se adaugă Prof. Dr. Virgil Ciobanu, iar mai târziu Dr. Eugen Nicoară și Dr. Liviu Telea, a căror cursuri de Igienă sau Medicină Pastorală s-au regăsit constant în planurile de învățământ ale Institutului Teologic din Cluj. Nu au lipsit conferințele profesorilor de la Facultatea de Medicină, în frunte cu Victor Papilian, Emil Țeposu, Valeriu Lucian Bologa, Iuliu Hațieganu etc., care, folosind perspectivele largi ale istoriei, filosofiei și biologiei, încercau să argumenteze raporturile dintre religie și medicină.

1. O familie de cărturari hunedoreni

Când vorbim de merituoasa familie cărturărească Stanca, gândul ne duce la întemeietorul ei, părintele Avram Stanca (1843-1916), născut în anul 1843, la Sebeș. Vine în Valea Jiului în anul 1866, ca învățător la Petrila. După absolvirea studiilor teologice din Sibiu, revine în anul 1875 ca preot paroh la Petroșani, dând viață bisericii, școlii românești și însuși românismului din aceste părți ale

¹ Lucrare publicată în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Theologia Ortodoxă*, vol. 60, nr. 1, 2015.

Transilvaniei. Aflăm din cuvântarea rostită de părintele pe atunci diacon Nicolae Mladin, viitor mitropolit al Ardealului, cu ocazia comemorării a o sută de ani de la nașterea preotului Avram Stanca, că „despre vrednicia lui vorbesc faptele și starea înfloritoare de azi a tuturor bisericilor și parohiilor zidite, renovate și organizate de el.

Conștiința ortodoxă și românească a țăranilor și muncitorilor români asupriți în țara lor din partea tuturor străinilor venetici din Valea Jiului a fost trezită la viață de acest preot vrednic, prin ale cărui străduințe și ajutor moral și material s-au ridicat apoi atâția români vrednici din poporul păstorit de el”. (1) Prin munca sa neîncetată, s-au ridicat în scurtă vreme biserici în Petroșani, Vulcan, Lupeni, Aninoasa, Bănița și școli la Petroșani, Bănița și Dealul Babii. Mai târziu, încercarea stăpânirii de a maghiariza școlile s-a lovit de dârzenia neînduplecată a poporului condus de preotul Stanca. În anul 1916, este silit să părăsească Valea Jiului, stabilindu-se la fiului său, Sebastian, din Sebeș-Săsesc, unde, spre sfârșitul aceluiași an, va trece la cele veșnice. (1)

În anul 1923, la propunerea Comitetului parohial al bisericii din Petroșani, rămășițele pământești ale preotului Avram Stanca vor fi deshumate și aşezate în cripta din fața bisericii din Petroșani, pe care el însuși a ctitorit-o și care a fost sfântită de Î.P.S. Mitropolit Nicolae Bălan, cu ocazia vizitei canonice. (2)

În toamna anului 1922, preotul Sebastian Stanca, fiul defunctului Avram Stanca, este ridicat la rangul de prim-consilier al Episcopiei reînființate după 400 de ani a Vadului și Feleacului lui Ștefan cel Mare, la care s-a adăugat, de data aceasta, și a Clujului, și poftit de vrednicul Episcop Nicolae Ivan să se mute la Cluj, unde va ostene cu pricepere și devotament până în anul 1940. Nu va renunța la pasiunea de scriitor din tinerețe, redactând Foaia Eparhială „Renașterea” încă din anul 1923 și publicând la revistele vremii lucrări de istorie bisericească locală, nuvele, schițe, amintiri, traduceri, prelucrări. A reușit să organizeze Muzeul Eparhial din Cluj¹.

¹ Sebastian STANCA (1878-1947) se naște la Petroșani, în familia preotului Avram Stanca. Face studiile secundare la Gimnaziul Evangelic din Sebeș (1890-1893) și la Liceul Ortodox „Andrei Șaguna” din Brașov (1893-1898), iar cele superioare la Institutul Teologic din Sibiu (1898-1901) și la Facultatea de Litere a Universității din Budapesta (1901-1905), cu doctoratul în 1910. A fost Președintele societății literare „Petru Maior” din Budapesta, iar în 1902 s-a numărat printre cei doisprezece studenți români care au pus bazele Revistei „Luceafărul” la Budapesta.

În toamna anului 1940, s-a refugiat la Sibiu, de unde a dat o prețioasă mâna de ajutor la organizarea Vicariatului Ortodox Român de Alba-Iulia. Va deceda la vîrsta de 69 de ani, în orașul Sibiu. Slujba prohodului a fost săvârșită la Catedrala din Sibiu de un sobor format din șapte preoți, în frunte cu P.S. Arhiereu Vicar Teodor Scorobet, răspunsurile fiind date de corul studenților Academiei Teologice „Andreiane”. Cel dintâi cuvânt l-a rostit P.S. Arhiereu Vicar, dând glas durerii pricinuite de pierderea unui prieten devotat și vrednic colaborator în ogorul Evangheliei Mântuitorului, arătând calitățile care i-au împodobit sufletul. La rândul său, delegatul Episcopiei Clujului, părintele consilier Pavel Șendrea, a rostit un cuvânt omagial: „Cu inima frântă de durere mă găsesc astăzi în fața siciului consilierului eparhial Prot. Stavr. Dr. Sebastian Stanca, pentru a reprezenta cu acest prilej pe Prea Sfințitul Episcop Nicolae Colan, Consiliul Eparhial și Preoțimea din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, spre a spune cuvântul de omagiu și durere pentru pierderea devotatului slujitor, care a luminat ca o făclie în viața tinerei noastre Episcopii... Zadarnic am încerca să încrestăm în puținele clipe ale ceasului de față toată

A frecventat redacția ziarelor „Poporul român” și „Lupta” din Budapesta, iar mai apoi „Telegraful român” din Sibiu. Lucrări teologice și istorice: *Pocaiții. Studiu pentru combaterea sectei pocaiților*, Sibiu, 1913, 272 p.; *Pâinea vieții, carte de rugăciuni pentru toții creștinii*, Cluj, 1931, 232 p.; *Contribuția preoțimii române din Ardeal la războiul pentru întregirea neamului (1916-1919)*, Cluj, 1925, 179 p.; *Carmen saeculare. Preoțimea română din Ardeal în slujba idealului național*, Cluj, 1927, 20 p.; *Biserica ortodoxă din Sebeș*, Cluj, 1928, 35 p.; *Episcopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului (1919-1929)*, Cluj, 1930, 165 p.; *Mănăstirea de la Râpa Râmețului*, Cluj, 1936; *Propaganda uniunii în Munții Apuseni* în Revista Teologică, an XXVII, 1937, nr. 6, pp. 213-218 și nr. 7-8, pp. 269-272; an XXVIII, 1938, nr. 7-8, pp. 336-340; an XXIX, 1939, nr. 10-11, p. 412-422; *Viața și activitatea lui Vasile Moga, 1774-1845*, Cluj, 1939, 125 p.; *Monografia istorico-geografică a localității Petroșani*, Petroșani, 1966, 100 p.; *Cipariu Timotheus*, Petroșani, 1910, 74 p., Teză de doctorat în limba maghiară; conferințe despre Mihai Viteazul, Gheorghe Dima, Gheorghe Lazăr, Ciprian Porumbescu, toate tipărite. Lucrări literare: *Pribegii. Comedie din viața meseriașilor*, în două acte. Localizare după I. Nestroy, Sibiu, 1910, 4 f.+46 p.; *Bucătăreasa. Comedie într-un act*. Prelucrare după Teodor Abt, Brașov, 1911, 22 p.; *Lazar diacul. O întâmplare adeverată*, București, 1923, 40 p.; *Fiul cantonierului și alte novele*, București, 1925, 24 p.; *Greva și alte povești*, Arad, 1926, 64 p.; *Sergentul. Episod din luptele de lângă Jiu în pasul Surduc, la începutul lui septembrie 1916. Dramă într-un act...* Prelucrată după lucrarea lui I Koener, „Joseph Heyderich”, Arad, 1926, 46 p.; *Lege nouă. Comedie într-un act*, Sibiu, 1933, 52 p.; *Apis și Este*, traducere după Bruno Brehm, București, 1942, 489 p.; Colaborări la: „Telegraful Român”, „Luceafărul” și „Revista Teologică” din Sibiu; „Libertatea” Orăștie; „Tribuna” Cluj; „Cosânzeana” Cluj; „Țara Noastă” Sibiu-Cluj; „Anuarul Institutului de Istorie Națională” Cluj etc.; În manuscris: piese de teatru, traduceri din Schiller, Goethe, Körner, Uhland, Heine etc.; Mircea PĂCURARIU, *Dicționarul Teologilor Români*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, pp. 451-452.

munca de organizator în multele slujbe cu care a fost cinstit în calitate de consilier, de locotenent al scaunului episcopal din Cluj, ca și aceea de colaborator și prim-sfetnic al regretatului Episcop Nicolae Ivan, precum și a Prea Sfințitului Episcop Nicolae Colan, sau ca deputat al Congresului Național Bisericesc, președinte al Asociației Clerului «Andrei Șaguna», secția Cluj, ca ostenitor la organizarea Eparhiei Maramureșului. Toate acestea vor trebui arătate cu prilejul unei comemorări în cinstea acestui făclier care a lumenat destinele Eparhiei Clujului...” (3) Cuvinte omagiale a adresat și Părintele Prof. Ioan Lupaș, arătând geniul și munca neostenită a celui care a fost scriitorul și neobositul publicist Dr. Sebastian Stanca. Cortegiul funebru, format dintr-o numeroasă asistență, s-a îndreptat apoi spre cimitirul central din Sibiu, pentru a așeza trupul neînsuflețit în lăcașul de veșnică odihnă. (3)

1.1. Constantin Stanca (1889-1959)

Profesorul Dr. Constantin Stanca s-a născut la Petroșani, fiind al doilea fiu al preotului Avram Stanca. S-a afirmat ca student la Facultatea de Medicină din Cluj, fiind considerat, încă de pe băncile amfiteatrului, o speranță a viitorului. A venit războiul și pe urmă... Alba-Iulia, fiind unul dintre cei o sută de mii de participanți.

S-a întors la Cluj, unde îl aștepta greul și fapta. Împreună cu fratele său, Dominic, au făcut parte din acel grup cutezător de medici români care și-au asumat sarcina deosebit de grea a preluării și reorganizării Facultății de Medicină. În scurt timp, Constantin Stanca sau Costi, cum îl știa tot orașul, devenit medic ginecolog, era dotat cu o intuiție medicală ce se întrecea cu îndemânarea și cu spontaneitatea intervențiilor chirurgicale, dar și cu o seamă de inovații expuse în cele peste 150 de lucrări publicate, cu care și-a dobândit, ulterior, după refugiul de la Cluj, un loc de Profesor Universitar la București. (4) Talentul său deosebit de organizator s-a întruchipat mai întâi în organizarea, la Cluj, a primei școli de moașe, cu limbă de predare română. În scurt timp după aceea, a fost alături de fratele său, jertfitorul Dominic Stanca, la organizarea Spitalului de femei din Cluj. Dar înfăptuirea sa cea mai însemnată a fost ca a unuia care era mâna dreaptă a Profesorului Iuliu Moldovan, preluând, în calitate de director, conducerea primului Institut românesc de combatere și profilaxie a cancerului, înființat la Cluj în anul 1929,

cel dintâi din țară și dintre primele pe plan mondial. (5) Ca o recunoaștere a meritelor sale, numeroase universități din Viena, Paris, Milano l-au onorat, alegându-l membru al societăților medicale de profil. Țara noastră l-a cinstit cu titlul de „Profesor emerit”, cu ordine și alte distincții. Cei apropiati își amintesc de talentul cu totul ieșit din comun cu care povestea și reproducea, cu amuzament în gest și cuvânt, pe cei evocați. (5) Ca și frații săi, a fost un creștin mărturisitor autentic, un model de viață care a influențat multe cariere de tineri.

1.2. Dominic Stanca (1892-1979)

Profesorul Dr. Dominic Stanca este fratele medicului Constantin Stanca, al preotului Sebastian Stanca, al surorilor Elisabeta (căsătorită Rațiu) și Elena Stanca, căsătorită cu Ioan Duma, protopop al Văii Jiului, una din victimele persecuției comuniste. Din familie mai fac parte fiul său, poetul și actorul Dominic Stanca (1926-1976), nepoții, dramaturgul Radu Stanca (1920-1962), cronicarul dramatic Horia Stanca (1909-2002) și medicul Octavian Stanca (1908-1977), copiii preotului Sebastian Stanca (7). Școala primară și secundară o face la Petroșani, după care se înscrie la Facultatea de Medicină din Cluj (1910-1915). În timpul vacanțelor, lucra la spitalele minerilor din Petroșani, Vulcan și Aninoasa. La izbucnirea Primului Război Mondial, Tânărul Dominic Stanca este trimis la o unitate din Orăștie, unde i s-a încredințat organizarea unui Spital militar cu 240 de paturi. În calitate de doctorand în medicină, a fost trimis pe frontul din Polonia, iar pentru susținerea ultimului *rigorosum* și obținerea doctoratului, i s-a acordat în anul 1916 un concediu. Cu gradul de medic sublocotenent, a funcționat la începutul anului 1916 la unul din spitalele garnizoanei din Viena, după care, în același an, a fost transferat la Spitalul Militar din Budapesta. A urmat apoi anii grei petrecuți pe frontul din Răsărit, în Volhinia și Bucovina, unde a înfruntat, în condiții dramatice, epidemia de tifos exantematic. (6)

Din însemnările zilnice, pe care le-a întocmit cu talent șimeticulozitate, avem o valoroasă documentație despre desfășurarea epidemiei, precum și listele nominale ale ostașilor și ofițerilor căzuți victimă acestor calamități, notând și cimitirele unde au fost înhumate. (7) Spre sfârșitul războiului, a fost trimis pe frontul de la Piave-Montelo din Italia, unde, după lupte crâncene,

armatele austro-ungare au fost înfrânte. Reîntors la Petroșani, și-a reluat activitatea la Spitalul minerilor, de unde, cu inima la răscracea din 1918, va veni la Alba-Iulia împreună cu muncitorii de la Petroșani, să se înscrie printre făuritorii României Mari. Iată copia credenționalului Dr. Dominic Stanca, extras din Arhiva Muzeului Unirii, în virtutea căreia „Reuniunea femeilor greco-ortodoxe din Petroșani alege și deleagă pe medicul Dominic Stanca din Petroșani ca reprezentat al ei la Marea Adunare Națională ce se va ține în 18 noiembrie (1 decembrie) 1918 în Alba-Iulia și rugăm conducerea acestei adunări să-i dea putință de a-și îndeplini misiunea de delegat în toate direcțiile. Petroșani, 15/28 Noiembrie 1918, Ss. Ioana Stanca, președinte”. (8)

În anul 1919, Dominic Stanca se stabilește la Cluj, unde împreună cu alți confrății, va contribui la organizarea serviciului sanitar al orașului. În noile condiții, s-a simțit nevoia amenajării unui Spital de stat pentru femei, misiune pe care Resortul Ocrotirilor Sociale al Consiliului Dirigent o va încredința doctorului Dominic Stanca. Acesta va fi inaugurat la 9 aprilie 1919, sub forma unei unități spitalicești cu profil ginecologic-obstetrical, care va rămâne peste timp în memoria clujenilor sub denumirea de „Clinica Stanca” (6). Încă de la început, în cadrul spitalului s-a înființat un atelier de industrie casnică pentru ajutorarea femeilor bolnave și fără sprijin. Aici, pe lângă tratamentul medical și întreținerea zilnică, acestea erau pregătite și calificate în diverse meserii (croitorese, lenjerezse, bucătărese, îngrijitoare etc.), pentru a se putea susține ulterior. În primii trei ani, aceste cursuri au fost absolvite de 90 de persoane. (9)

În perioada 1920-1921, când s-a pus în aplicare planul unei vaste campanii sanitare de profilaxie a sifilisului, doctorul Dominic Stanca s-a aflat în prima linie a acestei acțiuni. De asemenea, s-a evidențiat pe tărâmul abordării problemelor medico-sociale ale oamenilor, organizând acțiuni sanitare în satele din Munții Apuseni și Maramureș, în școli, fabrici și în armată. Dădea îndrumări pe teren, ținea conferințe, redacta măsuri pentru prevenirea și combaterea bolilor venerice și tuberculozei, publica articole, lucrări și broșuri cu rezultatele obținute sau dedicate educației sanitare. (9)

Dintre lucrările științifice, publicate în periodicele medicale ale vremii, amintim: „Campania antisifilitică în regiunea Cluj, între anii 1921-1924” (București, 1934), „Cunoștințe pentru toți despre sifilis” (Cluj, 1925),

„Prostituția și bolile venerice” (Cluj, 1922), „Contribuții la istoricul sifilisului în Ardeal” (București, 1925). (9)

Încă de la venirea în Cluj, s-a alăturat echipei de intelectuali din jurul Episcopului Nicolae Ivan, iar din anul 1925 a devenit profesor de Igienă la Academia Teologică din Cluj. În cursurile sale, a încercat să le insuflie viitorilor preoți cunoștințele necesare pentru a se feri de boli și a promova, la rândul lor, credincioșilor atât de necesarele noțiuni de igienă, de care aveau nevoie. (9)

De numele doctorului Dominic Stanca se leagă descoperirea, în anul 1927, a apelor sărate-sulfuroase și a nămolului de la Someșeni. În urma publicării cercetărilor sale de balneologie, împreună cu specialiștii în domeniu, Prof. Gheorghe Pamfil, Alexandru Borza, Eugen Nyârâdi, a reușit să popularizeze și să întemeieze, cu sacrificii bănești adeseori depășind propriile sale posibilități, Băile de la Someșeni, o stațiune balneară modernă, capabilă să atragă bolnavi din țară și străinătate. (9)

Între anii 1923 și 1938, a funcționat ca medic de întreprindere la Fabrica de Tutun din Cluj, unde a avut posibilitatea să studieze condițiile de muncă ale muncitorilor și bolile profesionale ale acestora. Observațiile obținute au stat la baza lucrării intitulate *Organizarea igienico-socială a muncii*, publicată în anul 1927. (9)

Dictatul fascist de la Viena l-a silit, în anul 1940, să se refugieze la Orăștie. Neobositul organizator al asistenței spitalicești a desfășurat și aici o activitate susținută, înființând Spitalul de femei din Orăștie, deservit de personalul medical și ajutător refugiat de la Spitalul de femei din Cluj. Izbucnirea, în 1942-1943, în satele din jurul Orăștiei, a unei epidemii de meningită cerebro-spinală îl găsește de doctorul Dominic Stanca în plină acțiune antiepidemică, coordonând cu succes combaterea epidemiei. (9)

După eliberarea țării, în anul 1945, doctorul Dominic Stanca se întoarce la Cluj, reluându-și funcția de la Spitalul de femei, unde va organiza și o Secție de Oncologie, în care, din anul 1951, va lucra și soția sa, Dr. Nella Stanca. După cum se știe, în același an, Spitalul de femei a fost transformat într-o bază de învățământ a Institutului de Medicină și Farmacie, sub denumirea de Clinica Ginecologică și Obstetrică II din Cluj, unde doctorul Dominic Stanca își va continua activitatea în calitate de medic primar ginecolog-oncolog. A fost ultima funcție pe care a îndeplinit-o. Se va pensiona la 31 decembrie 1958,

continuând să lucreze ca specialist în diferite comisii și instituții sanitare, fără să aibă la bătrânețe satisfacția recunoașterii meritelor sale, după cum nici pe cealaltă, de a-l vedea pe fiul său, tot Dominic, înflorind în literatură și în teatru și care moștenise de la tatăl său toate premisele unei cariere deosebite (4). S-a stins din viață în ziua de 2 aprilie 1979, fiind îngropat în Cimitirul Central al orașului Cluj-Napoca, alături de corifeii primei școli românești clujene. (6) Medicul profesor Dominic Stanca a fost un creștin autentic, care nu ezita să mărturisească, de câte ori avea ocazia, crezul că moartea reprezintă o sursă a vieții și nu invers. (6)

2. Virgil Ciobanu (1876-1965)

Doctorul Virgil Ciobanu s-a născut în ziua de 23 februarie 1876, în localitatea Roșia Montană, județul Alba, într-o familie de intelectuali. Bunicul său matern, George Gritta, fost tribun al lui Avram Iancu, era căsătorit cu Emilia Piso, care provine dintr-o familie de vază a Săcărâmbului din județul Hunedoara, pe atunci orășel prosper, cu parc, casină, restaurante și biserici pentru toate confesiunile. Fiica lor, Iustina, s-a căsătorit cu Vasile Cioban din Șicla, școlit la Preparandia din Arad, la Liceul Piarist din Timișoara și devenit ulterior învățător și notar la Roșia Montană. Primul lor copil a fost poeta Maria Botiș Ciobanu, căsătorită cu Dr. Teodor Botiș, iar al doilea a fost Virgil-Haralampiu Ciobanu. (10)

Virgil Ciobanu a urmat gimnaziul și o parte a cursurilor liceale la Brad, continuându-le apoi la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. După absolvire, va frecventa Academia Teologică „Andreiană” din Sibiu și Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde obține titlul de doctor în Teologie. După ce este hirotonit diacon în anul 1905, la Sibiu, este numit preot miliar, confesor al militarilor ortodocși și catihet al cadeților ortodocși din școlile militare ale Austriei. În anul 1906, din inițiativa preotului Virgil Ciobanu și a prietenilor săi din comunitatea românească, între care Dr. Sterie Ciurcu, Dr. Aurel C. Popovici, Arh. Cezar Popovici, Dr. Marius Sturza, Dr. Lazăr Popovici, Dr. Sextil Pușcariu, cu sprijinul primarului Karl Lueger, entuziasmat simpatizant al românilor, se va înființa la Viena o capelă românească, devenită loc de reculegere și rugăciune pentru românii trăitori în capitala imperială. (10)

În anul 1911, preotul Virgil Ciobanu se înscrie la Facultatea de Medicină a Universității din Viena, însă își întrerupe studiile ca urmare a izbucnirii Primului Război Mondial, fiind trimis pe frontul din Galiția. În anul 1917, este avansat la gradul de maior și este mutat la garnizoana Praga, unde își reia studiile universitare și își va susține doctoratul. Ulterior, se va specializa în medicină legală. În anul 1919, se căsătorește cu Marioara Dima, fiica profesorului de matematică Pantelimon Dima din Brașov, frate al compozitorului Gheorghe Dima. O dată cu înființarea Universității din Cluj, este numit șef de lucrări la Catedra de Medicină Legală, condusă de Prof. Nicolae Minovici, frate al celebrului anatomist Mina Minovici. Este o perioadă de studii și cercetări, pe care le va publica în revistele de specialitate și tipărește volumele „Terminologia medico-legală” și „Omorul ritual”. Concomitent, este invitat de Episcopul Nicolae Ivan să predea cursul de Medicină Pastorală la nou-înființata Academie Teologică și Seminarul Teologic din Cluj. Cu această ocazie, va publica volumul „Preoții în medicină”, apărut la Editura Eparhiei Ortodoxe Române din Cluj. (10)

În anul 1952, după moartea soției, se retrage la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, al cărei stareț devine un an mai târziu, fiind pentru o scurtă perioadă profesor la Școala de cântăreți bisericești din Cluj. (11) În anul 1958, este numit conferențiar de Medicină Pastorală la Institutul Teologic Universitar din București, astfel că se mută la Mănăstirea Antim. În anul 1962, revine în orașul Cluj și se stabilește la fiica sa, Ruxandra, petrecând un scurt răstimp la Mănăstirea Nicula, unde își redactează memoriile. A trecut la cele veșnice la 24 septembrie 1965. Sociabil, comunicativ, dinamic, cu un neobosit apetit de cunoaștere și cu un salutar simț al umorului, clericul, profesorul și medicul Virgil Ciobanu a fost o personalitate pregnantă și reprezentativă pentru intelectualitatea central-europeană a acelei epoci (10)

3. Eugen Virgil Nicoară (1893-1985)

Dr. Eugen Virgil Nicoară este al șaptelea copil al preotului greco-oriental Grigore Nicoară din comuna Pietriș, din apropiere de Deda Reghinului. Mama sa, Elena Petra, era fiica preotului Ioan Petra din Ibănești. Pentru început, preotul Grigore Nicoară este numit capelan la Ibănești, iar apoi paroh, unde va sluji până în anul 1914. În timpul păstoririi sale, va fi zidită biserică din

Ibănești-Sat. Datorită vredniciei sale, va fi ales notar al Protopopiatului Reghin și președinte al „Astrei” culturale din districtul Gurghiului. Construiește la Ibănești o mică fabrică de cherestea, introduce de-a lungul comunei un canal de apă din râu, iar pentru biserică, procură clopote mari dintr-un atelier de lângă Viena. Va trece la cele veșnice la Ibănești, în anul 1914¹.

Eugen Virgil Nicoară și-a petrecut copilăria la Ibănești, alături de părinții săi. Va urma studiile elementare la Școala de Stat maghiară din Gurghiu (1900-1905), după care va continua la Liceul din Odorhei (1905-1907) și la Colegiul Reformat din Tg. Mureș, unde obține diploma de maturitate în anul 1913. Urmează cursurile Facultății de Medicină și Farmacie la Universitatea „Francz Jozsef” din Cluj-Napoca (1913-1915). Își va continua studiile în medicină la Universitatea Regală Maghiară din Budapesta, unde va obține în anul 1918 titlul de doctor. Ulterior, se va specializa în chirurgie la Clinica chirurgicală din Cluj (1919-1923), ocupând postul de preparator. În anul 1923, este numit prin concurs medic primar la Spitalul de Stat din Reghin, al cărui director va fi până în anul 1940 și va fi înaintat la gradul de inspector sanitar general (1936). Pentru o scurtă perioadă de timp (1938) a fost numit prefect al județului Mureș. (12)

În perioada 1936-1939, construiește Spitalul și Palatul Culturii din Reghin, iar cu sprijinul său moral și material s-au înălțat monumente închinat eroilor, troițe, școli generale și cămine culturale în satele din jurul Reghinului. Construirea Spitalului a fost una din cele mai de seamă realizări ale sale. Iată ce mărturisește în acest sens, după inaugurarea spitalului, Prof. Univ. Petre Tomescu: „Cu perseverența-i dârza care-l caracterizează, a realizat și această faptă excepțională, pe care o cred unică în țara noastră. Spitalul s-a clădit în

¹ Autorii biografiei lui Eugen Virgil Nicoară dau locul nașterii lui în comuna Ibănești, județul Mureș. În acest sens, vezi articolul Marianei PLOEȘTEANU din *Reghinul cultural. Studii si articole*, vol. II (1990); Ana COSMA, *Scrisitori români mureșeni. Dicționar biobibliografic*, Târgu-Mureș, 2000; Dumitru HUSAR, „100 de ani de la nașterea doctorului Eugen Nicoară” în „Cuvântul liber”, an. 5, nr. 100 (25 mai 1993) și Aurelia Victoria BALTRĂU, *Valea Gurghiului în perioada interbelică*, Târgu-Mureș, Editura NICO, 2008. În Extrasul nr. 70 din 22 noiembrie 1925, din *Matricola botezaților Bisericii ortodoxe române din localitatea Pietriș*, în care se arată că acest extras provine din vol. 2 al *Matricolei*, pagina 23, la nr. 2 este trecut ca botezat, la 18 ianuarie 1893, Eugeniu Virgiliu Nicoară. Din acest Extras reiese că Eugen Virgil Nicoară s-a născut la 6 ianuarie 1893. Părinții lui sunt Grigore Nicoară, preot (paroh ortodox român) în Pietriș, și Elena Petra. Preotul botezător este Ioan Petra, paroh în Ibănești; Eugen MERA, „Personalități din Ibănești: Dr. Eugen Nicoară”, în „Cuvântul liber”, anul XIX, nr. 272, Tg. Mureș, 10 martie 2009.

timp de doi ani, sub supravegherea zilnică a doctorului Nicoară și sub planurile întocmite sub directivele lui. Acest ansamblu architectonic aşa de bine reușit a fost conceput ținând seama de ceea ce autorul lui văzuse în călătoriile de studii ce făcuse în străinătate și de ultimele cerințe ale științei moderne [...]. Sălile de operații pentru intervenții septice și aseptice, largi, frumoase, impresionante, aparatele de sterilizare, instrumentarul bogat, în fine tot acest arsenal chirurgical, te fac să crezi că te află într-o mare clinică universitară, nu în Spitalul de la Reghin". (13)

Din motive politice, a fost destituit din funcția de medic primar chirurg al Spitalului Reghin și arestat în anul 1940. După eliberare, în anul 1941, se va stabili la Brașov, unde preia conducerea Spitalului „Gheorghe Mârzescu” (1942-1943). Va fi concentrat la Marele Stat Major al Armatei cu gradul de căpitan (1943-1944), apoi medic la Spitalul din Orăștie (1944-1945), de unde se reîntoarce la Reghin și activează până în anul 1947, când se pensionează. (14)

Dr. Eugen Virgil Nicoară a fost autorul a numeroase cărți de popularizare a igienei și de promovare a sănătății. Din programul său de recuperare a sănătății populației făceau parte și conferințele despre boli, despre depistarea și vindecarea acestora, filmele documentare pe care se străduiește să le achiziționeze, articolele răspândite în calendare sau în alte publicații la îndemâna poporului și cărțile de popularizare¹. În calitate de președinte al „Astrei”, inițiază și sprijină material o serie de conferințe, serbări, cercuri culturale, coruri sătești, reprezentanții cinematografice, broșuri de popularizare a științei, ajutoare sociale etc. A acordat un sprijin deosebit înființării școlilor țărănești, susținând necesitatea școlarizării femeilor. În activitatea de popularizare a științei a antrenat alături de el numeroși intelectuali: Arton Popa, Dr. Ioan Hartia, Dr. Alexandru Ceușianu, Gheorghe Maior, Dr. Vasile Niculescu, Emil Cocos, Iuliu Șerbănuțiu, Nicolae Albu, Gheorghe Crăciun, Ilie Șandru, Iustin Handrea, Vasile Netea, dinamizând întreaga viață culturală a ținutului. Publică la revistele: „Semănătorul”; „Gazeta Mureșului”; „Glasul

¹ Lucrări publicate: „Tuberculoza”; „Bolile venerice”; „Alcoolismul sau bolile venerice”; „Gripa”; „Cancerul”; „10 porunci ale bunului creștin”; „Cartea sănătății. Tinerețe-bătrânețe”; „Lingoarea și dușmanii omului; Microbii și bacilii”; „Prietenii și dușmanii omului (microbii sau bacteriile, bacilii)“ – în colaborare: Eugen NICOARĂ, Vasile NETEA, *Figuri mureșene*, Tipografia Ardeleană, Murăș, 1933; Eugen NICOARĂ, Vasile NETEA, *Murăș, apă lină: literatura populară din regiunea Murășului de Sus*, Vol. 1, Reghin, Astra, 1936.

Mureșului"; „Progres și cultură”; „Transilvania”; „Viața ilustrată”, „Astra” Reghin. A primit numeroase ordine și decorații: Ordinul „Steaua României” în grad de ofițer (1929); Crucea „Meritul Sanitar” cls. I; „Meritul cultural”; premiul „Năsturel Herescu” al Academiei (1934). (14)

La invitația Episcopului Nicolae Colan, în perioada octombrie-decembrie 1940, Dr. Eugen Virgil Nicoară va preda cursurile de Medicină pastorală la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj. (11) În ciuda activității sale bogate pe plan social, cultural și spiritual, Dr. Eugen Virgil Nicoară va suferi în a doua parte a vieții sale „ororile comunismului”, alături de alți intelectuali de seamă din vremea lui: „Am dus și cununa de spini a suferințelor pentru iubirea de neam. După cedarea Ardealului de Nord, am fost înălțat din spitalul zidit din munca mâinilor mele, am fost întemnițat de patru ori, mi s-au dărâmat monumentele și troițele, mi-a fost luat Palatul Cultural, am fost schinguit pentru atitudinea mea românească. Am ajuns bolnav de moarte. Avutul mi s-a sechestrat. Dreptul de liberă practică mi-a fost luat...” (16)

Va trece la cele vesnice în anul 1985, rămânând în conștiința vremii prin edificiile din orașul Reghin care îi poartă numele: Spitalul Municipal „Eugen Nicoară”, Casa de Cultură „Eugen Nicoară”, Școala Postliceală Sanitară „Eugen Nicoară”, Liceul Teoretic „Eugen Nicoară”.

4. Conferințele medicilor profesori de la Facultatea de Teologie din Cluj

În anul 1920, cu ocazia deschiderii anului universitar, Prof. Dr. Iuliu Hațieganu a ținut în fața corpului profesoral și studenților prelegerea intitulată „Raportul dintre Biserică și școală”, în care sublinia: „Religia noastră în toate timpurile a fost forța cea mai puternică de regenerare națională. Universitatea nu poate trăi fără această religie. Românism și creștinism sunt două idei ce nu pot trăi decât în simbioză, fortificându-se reciproc. Dar și știința, cu care noi, universitarii, ne mândrim, trebuie să fie dublată de conștiință... Să ne apropiem deci tot cu mai multă iubire de Biserică, purtând cu abnegație crucea lui Hristos, căci această cruce ne duce spre înălțimi, drept că prin sacrificiu, dar numai prin sacrificiu se renăște omul, se renăște națiunea”. (5)

Plecând de la ideea că o națiune se perpetuează prin vigoarea integrală a sufletului și a trupului, în anul universitar 1930/1931, la insistențele Prof. Iuliu Hațieganu și Dr. Octavian Stanca, fiul consilierului eparhial Sebastian Stanca,

educația fizică a devenit obligatorie pentru studenți. A fost amenajat Parcul sportiv pentru studenți, care mai târziu, în memoria fondatorului său, va primi denumirea de „Parcul «Iuliu Hațeganu»“. Tot la inițiativa ilustrului profesor, aici a fost construită o bisericuță din lemn, realizată în stil maramureșean, care a reprezentat un excelent loc de reculegere pentru multiple generații de studenți și sportivi. (9) Se respecta astfel deviza „trup disciplinat, sănătos, frumos, în serviciul sufletului“ și se tindea spre formarea unui om gata de sacrificiu pentru națiune, pentru țară, având în față adevărurile eterne ale lui Dumnezeu (9). Legat de această biserică, regretatul Arhiepiscop și Mitropolit Bartolomeu Anania nota în „Memoriile“ sale: „De cum s-a făcut primăvara, m-a chemat profesorul Iuliu Hațeganu și m-a numit «confesor al Parcului Sportiv». Parcul Sportiv al Universității, ctitorit de el în memoria unui copil mort, avea și o bisericuță în stil moțesc, pe care ungurii o profanaseră în vremea ocupației. Profesorul o restaurase și voia s-o pună la dispoziția studenților creștini, cu slujbe alternative, o Duminică în ritul ortodox și alta în cel greco-catolic (Hațeganu însuși era unit). Nu putea să ofere nimănui vreo plată. Misiunea mea era aceea de a mă ruga când de un preot ortodox, când de unul unit, să vină în Parcul Sportiv, cu tot ce era de trebuință, și să facă o slujbă (eu eram numai diacon). În schimbul acestui serviciu, profesorul – care cunoștea de la domnul Vătășescu în ce greutăți mă zbat – mi-a oferit o cameră în casa din mijlocul Parcului, ceea ce pentru mine era un mare noroc“. (17) Biserică a ars în anul 1982, iar din vechea structură mai poate fi văzut doar soclul.

La invitația Episcopului Nicolae Colan, medici profesori de la Facultatea de Medicină din Cluj vor conferenția în fața studenților pe teme legate de igienă și de relația dintre medicină și teologie.

Astfel, în anul universitar 1930/1931, Prof. Dr. Iuliu Hațeganu susține o serie de conferințe privitoare la Igiena Universitară, iar cu prilejul discursului rostit în calitate de Rector al Universității, va aborda o serie de aspecte medico-sociale ale vremii ca: tuberculoza, sifilisul și celelalte boli venerice, alcoolismul, tabagismul etc. De asemenea, va sesiza necesitatea educației sanitare sistematice și practice, care să se adreseze poporului însuși, nu păturii suprapuse, și să înceapă cu învățarea celor mai elementare măsuri de igienă: spălarea mâinilor înainte de fiecare masă, igiena cavității bucale, respectarea normelor de igienă individuală și colectivă etc. (6)

În primăvara anului 1937, Profesorul Victor Papilian, „eminent scriitor creștin și pasionat om de știință”, își încheia prelegerea legată de Sf. Evanghelist Luca (18), cu o referire la raportul dintre religie și știință spunând: „Știința se ocupă cu studierea realității pentru a o putea stăpâni. E un sistem de cunoștințe necesare pentru apărarea noastră. Dar omului i se pun o serie de probleme: de unde venim, ce e moartea, unde ne ducem, la care știință nu poate răspunde. La acestea răspunde numai religia, ale cărei adevăruri, ca și minurile, nu sunt nerătaționale, ci sunt supreraționale, iar cel mai tipic reprezentant al armoniei dintre știință și religie este Sf. Evanghelist Luca. (18)

În ziua de 3 aprilie 1938, Prof. Dr. Emil Țeposu, de la Facultatea de Medicină din Cluj, a ținut în sala Vasile Pârvan conferință intitulată „Religia și Medicina”, în care a încercat o sinteză a raporturilor strânse dintre cele două domenii, folosind perspectivele largi ale istoriei. Întocmai spiritului uman, care în diverse perioade ale evoluției sale a trecut succesiv prin sentiment, rațiune și experiență, medicina a traversat în lungul său al evoluției sale cele trei perioade de natură religioasă, filosofică și științifică, fiind imposibil să o separăm, în dezvoltarea ei, de celelalte științe naturale. Cu alte cuvinte, „Religia și medicina își au rădăcini comune. La începuturile lor formau o singură disciplină, servită de aceiași slujitori și urmărind același scop: cercetarea adevărului cu privire la lumea din care facem parte. Dorința binelui și a adevărului, care sunt la baza acestor discipline, însuflarește actul de credință și de cercetare științifică, impresionează sensibilitatea noastră, întocmai ca o faptă bună și creează o datorie: aceea de-a căuta soluția ei. Însă puterea noastră de-a cunoaște și mijloacele noastre de investigație sunt limitate, după cum limitată este și existența noastră. Religia, ideea superioară care a frământat spiritul omenesc din cele mai străvechi timpuri, această forță sublimă ce țâșnește din adâncurile unei convingeri, această credință într-o realitate transcendentă: Dumnezeu, ființă infinită, spiritul divin, realitate care înfrângă evidența, legile și fenomenele lumii noastre, ajunge la cunoașterea adevărului prin: intuiție și revelație... (19)

Știința, care înglobează azi și medicina, în ajungerea aceluiasi scop, utilizează funcțiile esențiale ale rațiunii: observarea, ipoteza și experiența, cu ajutorul căror cauza să cunoască legile care guvernează cauzele și efectele fenomenelor naturii. Deci, precum în lumea externă există senzația,

instrumentele simțurilor formează mijloacele principale de investigație în domeniul religiei, actul fundamental al cunoașterii fiind credința... (19)

Secolul nostru se poate deci considera epoca marilor sinteze, a spiritualizării medicale. Dar sensul superior al vieții, misterul morții și pacea sufletească pe pământ, eternul uman spre care tindem cu toții, probleme ce nu pot scăpa preocupațiilor medicale, numai prin adevărurile credinței și ale religiei, le putem rezolva. Ne trebuie o forță interioară vie, o puternică intuiție imediată, o psihologie trecută în metafizică, pentru ca spărgând porțile de fier ale celulei misterioase din noi însine, să găsim adevărul adevărurilor supreme și eterne: *Creatorul*" (19)

Acum, la începutul secolului XXI, nu pot să nu afirm că „Asistându-l pe omul bolnav cu gândul la Dumnezeu, spiritualitatea se îmbogățește, se înnobilează, pentru că în acele momente reușești să-ți limpezești filosofia vieții și să-ți fortifici credința. Iată câtă dreptate avea Profesorul Iuliu Hațeganu când spunea că «*medicina este știință și conștiință*», iar dacă această conștiință reprezintă și trebuie să însemne *credință*, avem de-a face, poate, cu cea mai frumoasă definiție care s-a dat vreodată medicinii". (20)

Bibliografie

1. Marian Boboc, „Mâine, 24 decembrie, se împlinesc 170 de ani de la nașterea lui Avram Stanca, părintele ortodoxiei din Valea Jiului”. *Ziarul Văii Jiului*, 22 decembrie 2013.
2. „Aducerea rămășițelor pământești ale părintelui Avram Stanca la Petroșeni”. *Graiul muncitorimei*, Petroșani, 31 octombrie 1923.
3. „La mormântul consilierului Dr. Sebastian Stanca”. *Renașterea*, anul XXV, nr. 46-47, Cluj, 23 noiembrie 1947, pp. 1-2.
4. Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987, p. 291.
5. Florea Marin, *Vieți dedicate omului*, vol. III, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, pp. 90-91
6. Florea Marin, *Medicii și Marea Unire*, Ed. Tipomur, 1993, p. 243.
7. Samuel Izsák, „Amintindu-ne de Dr. Dominic Stanca”. *Clujul Medical*, 1980, vol. LIII, nr. 3, p. 261.
8. Extras din Arhiva Muzeului Unirii, vol. I, f. 628.
9. Florea Marin, *Medicina clujeană în cuvinte și idei înțelepte*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2006, p. 477.

10. Radu Ciobanu, „Wiener Gemütlichkeit” (fragmente ale memoriilor lui Virgil Ciobanu). *Steaua*, nr. 11-12 / 1992; *Rostirea Românească*, nr. 3-4/1996; *Orizont*, nr. 1 / 2002.
11. Alexandru Moraru, *Învățământul teologic universitar ortodox din Cluj (1924-1952)*, Cluj-Napoca, 1996.
12. Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea” sau Enciclopedia României – Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, București, 1940.
13. *Revista medicală*, nr. 24, 15 decembrie 1939.
14. Tiberiu Iancu & colab., *Clujeni ai secolului 20: dicționar esențial*, Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2000, 400 p.
15. Lucrări publicate: „Tuberculoza”; „Bolile venerice”; „Alcoolismul sau bolile venerice”; „Gripa”; „Cancerul”; „10 porunci ale bunului creștin”; „Cartea sănătății. Tinerețe – bătrânețe”; „Lingoarea și dușmanii omului; Microbii și bacilii”; „Prietenii și dușmanii omului (microbii sau bacteriile, bacilii)” – în colaborare: Eugen Nicoară, Vasile Netea, *Figuri mureșene*, Tipografia Ardeleană, Murăș, 1933; Eugen Nicoară, Vasile Netea, *Murăș, apă lină: literatura populară din regiunea Murășului de Sus*, Vol. 1, Reghin, Astra, 1936
16. ANDM, fond *Despărtământul Reghin al Astrei*, Dr. Eugen Virgil Nicoară, „Memoriu de activitate”. Florea Marin, *Vieți dedicate omului*, vol. I, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, pp. 39-63.
17. † Bartolomeu Valeriu Anania, *Memorii*, Ed. Polirom, București, 2008, pp. 108-109.
18. „Sf. Evanghelist Luca medicul”. *Renașterea*, anul XV, nr. 16, Cluj, 18 aprilie 1937, p. 2.
19. „Religia și Medicina – Conferința Prof. Univ. Emil Țeposu”. *Renașterea*, anul XVI, nr. 17, Cluj, 24 aprilie 1938, p. 6.
20. Mircea Gelu Buta, Dan Ciachir, *Biserica din Spital. Dialoguri*, Ed. Anastasia, București, 2004, p. 19.

E. Gânduri către tineri

Cultul tinereții¹

Mircea Gelu Buta

Nu se poate întreprinde nimic lăsând deoparte valorile în putere. Afirmația se referă, cu siguranță, la tinerețea fizică, întrucât vârsta Tânără dispune de o anumită capacitate executivă, dar și conceptualizantă, care devine tot mai rezonabilă pe măsura trecerii timpului. Mă refer aici la capacitatea omului Tânăr de a percepe, de a recunoaște și de a respinge prompt zonele mortificate. E mare lucru ca în dispozitivul social, politic, economic să ai asemenea „detectoare” ale acestor zone care, epuizate deja semantic, consumă inutil energie economică, politică, socială etc.

Pe de altă parte, tinerii reprezintă categoria umană cea mai eficientă, datorită faptului că, având impresia eternității, au un potențial de jertfă uimitor cu care se pot zidi lucruri mărețe. Să nu uităm că Avram Iancu avea 25 de ani atunci când, pe Muntele Găina, l-a înfruntat pe Împăratul Franz Joseph. Viitorul Prim-ministru al României, Alexandru Vaida Voievod nu împlinise încă 30 de ani când în 1891 a elaborat împreună cu Aurel C. Popovici „Replica” junimii academice române ca răspuns la „Memoriul” studenților maghiari de la universitățile din Budapesta și Cluj, prin care aceștia doreau hegemonia unei singure națiuni, cea maghiară.

Totul sau nimic era crezul tinerilor plecați pe frontul Marei Război, mulți dintre ei voluntari. Nu au lipsit marii scriitori, care au scris nu doar pagini ale literaturii române, ci și pagini de istorie. Unii dintre ei au devenit

¹ Lucrare publicată în *Renașterea*, anul XXXII, serie nouă, septembrie, 2021, nr.9 (377), p. 6.

eroi, alții au pierit, nemaiaapucând să se întoarcă în fața colii de hârtie: au scris, doar cu sânge, pe câmpul celor mai tragic bătălii ale primului război mondial.

În anul 1946, viitorul Arhiepiscop și Mitropolit Valeriu Anania, pe atunci student la Cluj, a condus greva medicinilor în calitate de președinte al Centrului studențesc Petru Maior. În acele vremuri, peste împărțirile politice, viața academică a Clujului era dominată fără doar și poate de suflul românesc și naționalism monarhic, în opoziție cu comunismul care începuse să se instaleze în posturile de conducere.

Cu două zile înainte de 10 Mai 1946, studențimea clujeană, condusă de Tânărul monarh Anania, a fost cea care, scandând „*Vom veni de Zece Mai/ Pentru Regele Mihai...*”, a încercat să facă un zid de apărare în jurul monarhiei pe care populația o considera garantul democrației.

În primăvara anului 1949, în casa soților Elisabeta și Gheorghe Rizea din Nucșoara, membrii grupării „*Haiducii Muscelului*”, aflați sub conducerea lui Gheorghe Arsenescu și a fraților Toma și Petre Arnăuțoiu, au decis să se opună puterii comuniste nou instalate și s-au refugiat în Munții Făgăraș, de unde aveau să înceapă lupta pentru libertate.

Povestea femeii, devenită deja un simbolul al rezistenței anticomuniste, avea să rămână în istorie drept un exemplu de curaj și loialitate. „*Viteaza din Nucșoara*”, cum i s-a spus de-a lungul timpului, a îndurat 12 ani de temniță grea și torturile Securității pentru că i-a susținut activ pe luptătorii anticomuniști, refugiați în Munții Făgăraș.

Să ne amintim de chipul luminos, fără umbre, al regretatului actor Florian Pittiș. În tinerețe, acesta ne-a învățat să vedem și altceva dincolo de lungul nasului pe care ni-l arătau comuniștii. Un atlet împotriva dogmelor, împotriva prostului gust, un semănător de libertate. De dincolo de Veșnicie, vocea marelui actor continuă să ne îndemne:

„Nu vă lăsați constrânsi, de nimeni și de nimic. Nici de vremuri, nici de oameni. Eliberați-vă de toți și de toate, cu gândul că trebuie să trăiți pentru adevăr. Căci doar adevărul vă v-a face liberi. Si numai liberi veți putea atinge în viață fericirea.”

Mai important decât a gândi liber este *a gândi drept* și de-abia atunci câștigi *libertatea*. Omul este împresurat de propunerile de libertate, dinspre ideologie, religie etc. Toate promit libertatea, adică lucrul cel mai scump

omului, călcâiul lui Ahile al sufletului omenesc. Din aceeași pricina, Însuși Dumnezeu tratează cu indicibilă delicatețe această dispoziție a omului; niciodată nu-i încalcă libertatea, fiindcă știe bine că iubirea neliberă este catastrofală. Așadar, a iubi cu adevărat înseamnă a iubi liber. Prin urmare, nu poți fi liber în afara adevărului, dar nu poți fi liber nici prin adevărurile înjumătățite care ignoră, răstălmăcesc sau pur și simplu reprimă.

Dacă încerci să compari fiecare adevăr – politic, științific cu cel religios – îți dai seama că, deși pledoariile lor sunt uneori seducătoare, acestea intră în competiție cu adevărul învierii lui Hristos. Aduceți-vă aminte de pledoaria Marelui Inchizitor în dialog cu Hristos. În „*Frații Karamazov*”, Hristos suportă în tăcere rechizitorul pe care îl face Marele Inchizitor și care la prima vedere dă impresia că are dreptate cu carul. Pentru a te convinge că argumentele Inchizitorului, care toate pledează pentru libertate, sunt totuși eronate, n-ai altceva de făcut decât să le încerci justitia părelnică, adică să experimentezi.

Tot ce faci din iubire liberă este creație spirituală, iar fidelitatea pe care îți-o cere Dumnezeu este chiar fidelitatea Lui, fidelitatea Îndrăgostitului de om! Dumnezeu are nevoie, în primul rând, de fervoarea ta creatoare. Și creația înseamnă iubire, ca și procreația.

În decembrie 1989, mii de tineri au ieșit în stradă pentru a-și revendica dreptul la o nouă viață. Mulți dintre ei nu împliniseră încă 18 ani. Visau o Românie liberă, acest cuvânt sfânt care le invada sufletul. Întrebat dacă au fost mucenici tinerii din decembrie, Părintele Dumitru Stăniloaie a dat un răspuns sugestiv:

„Aș compara pe tinerii revoluției cu pruncii uciși de Irod. De un Irod modern, mult mai crud, care nu putea tolera pe Hristos. Pruncii uciși de Irod nu erau conștienți de jertfa lor, în vreme ce morții din decembrie știau că merg la moarte. Sacrificiul lor trebuie canonizat și ar trebui să capete o semnificație mondial-creștină. Să-i pomenească toate Bisericile ortodoxe (...) Martirii noștri ar putea fi prăznuiți fie pe 22 decembrie, fie pe 20, odată cu pruncii uciși de Irod.” (1).

Tinerii nu se gândesc, în prealabil, egoist la consecințele unei acțiuni pe care o inițiază, fapt pentru care sunt și ușor de exploatat! În România, acest potențial a fost batjocorit. El a funcționat când a trebuit, fiind la originea uriașelor și insolitelor jertfe care ne-au răscolit istoria, după care impostorii s-au repezit să pună mâna pe putere și să se socotească cu adversarii.

O vreme, tinerii au asistat de la peluză la această penibilă reglare de conturi, după care, văzând că întreaga politică a țării ascultă de *legea talionului*, s-au depolitizat brusc, au încercat să se implice în afaceri, au văzut că și aici totul este blocat de corupție, birocrație și fiscalitate delirantă, iar atunci când au înțeles acest lucru și-au luat frumos tălpășița care încotro. Aceasta înseamnă însă o uriașă diminuare a condiției fizice a României. E ca și cum ar fugi tinerețea dintr-un om. Cei care au rămas, au un potențial profesional inhibat, fiind condamnați la stagnare, rutină și subdezvoltare, cu speranța grav diminuată că în instituția în care lucrează va conta cu adevărat evaluarea și promovarea profesională meritorii. Și atunci ne întrebăm: *De ce? Nu e nevoie de ei? De ce nu există loc pentru ei?*

Bunul simț și minima inteligență practică ne obligă să nu ne alegem altă orientare politică decât cea a lui Caragiale și Eminescu.

Râsul lui Caragiale nu-i nici sarcastic și necruțător, nici indiferent. E pur și simplu lucid. Eroi lui mișună printre noi. Sunt cum se zice acum „*dintre noi, cu noi, pentru noi*”. Pe de altă parte, Caragiale circulă și e utilizat în continuare ca marcă și scuză a comportamentului social românesc.

Iată, de exemplu, în limba română s-a împământenit formula „*pașopt*” pentru revoluție, protagoniștii săi fiind „*pașoptiști*”. Pe de altă parte, personajele lui Caragiale vorbesc de *Europa*, nu de Europa, iar Mița Baston îl amenință pe Nae Girimea, în primul act al piesei *D'ale carnavalului*, că o „*să-i toarne o rivuluție*” amantului infidel.

Nu trebuie să fii neapărat psiholog pentru a sesiza că ideologia capătă un aspect carnavalesc la români. De exemplu, atașamentul conului Leonida pentru doctrina liberală nu decurge din fondul acesteia, ci din finalitatea sa materială, adică cetățenii pot să beneficieze, concomitent, de leafă și de pensie.

Este curios cum, la începuturile sale, regimul communist l-a luat în brațe pe Caragiale și i-a sărbătorit cu mare pompă centenarul nașterii, în anul 1952. Ion Luca Caragiale era în realitate un „reactionar” care lua peste picior ideea de progres și chiar celebra lozincă revoluționară „*Libertate, egalitate, fraternitate*”.

Probabil că ideologii improvizati ai regimului, marxiști făcuți la repezeală, nu știau că propria lor retorică pornește din același izvor cu aceea ridiculizată de Caragiale și considerată „*burgheză*”. Pentru că ideologia

comunistă nu s-a născut la Moscova sau la Vladivostok, ci în inima Occidentului, însă o tragică ironie a sorții a făcut ca ea să fie pusă în practică în niște zone ale Europei (exceptând țările comunizate din Europa Centrală) cu care nu avea niciun fel de afinități.

La nici 30 de ani, Eminescu publică „Scrisoarea III”, poem de o mare notorietate, care evocă un război pe care Țara Românească l-a câștigat, cu sute de ani în urmă, împotriva Imperiului Otoman. Din punct de vedere psihanalitic, fiecare cititor, în timp ce se lasă pătruns de profunzimea versurilor, își ia revanșa pentru înfrângerile suferite în istorie de către români. Astăzi, recitind poezia, putem identifica o sumedenie de aluzii la realitatea politică de atunci și de azi din România:

„Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăstă gunoi/ Să ajung-a fi stăpână și pe țară și pe noi.../ ...Când vedem că toți aceea, care vorbe mari aruncă/ Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,/ Azi, când fraza lustruită nu mai poate însela,/ Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este- așa?/ Pleava-ți arată arama sfâșiind această țară,/ Prea făcură-ți neamul nostru de rușine și ocară,/ Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,/ Ca să nu s-arate-odată ce sunteți- niște mișeli!/ Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;/ Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire...”

În finalul poemului, exact ca într-un discurs ținut în fața mulțimii, tensiunea crește până la paroxism, descărcându-se spectaculos în câteva versuri de efect:

„Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei/ Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișeli,/ Și în două temniți large, cu de-a sila să-i aduni,/ Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni”(1).

Dintre toate adevărurile, numai unul te eliberează cu adevărat: cel al lui Hristos, Care, primul în lume, spune: „*Adevărul vă va face liberi!*”. În rest, nu uitați că-n curtea școlii, sub nuc, seara se strâng tinerii pletoși și cântă la chitară.

Bibliografie

1. Dan Ciachir, *Când moare o epocă*, Ed. Timpul, Iași 2008, p. 42.
2. Alex Ștefănescu, *Eminescu, Poem cu Poem*, Ed. Allfa, București, 2017, pp. 143-162.

Tinerii și democratizarea României

Mircea Gelu Buta

În urma unirii provinciilor românești, Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banatul, în anul 1918, Regatul României și-a modificat statutul geopolitic în Europa, transformându-se dintr-o țară mică în una de mărime medie cu suprafață de 295.049 km², ocupând locul zece în Europa. Covârșitoarea majoritate a populației României se ocupa cu agricultura, în timp ce în industrie lucrau mai puțin de 10 % din totalul acestora. În luna noiembrie 1919 au avut loc primele alegeri generale pe baza votului universal din istoria României, în urma cărori cetățenii au ales un singur parlament. Primul președinte al Consiliului de Miniștri, ardeleanul Alexandru Vaida Voievod, a depus jurământul în ziua de 1 decembrie 1919, când se împlinea exact un an de la unirea Transilvaniei cu România. Intrarea în drepturi a Parlamentului din care făceau parte fruntași ai întregului spațiu românesc a dus la desființarea organelor administrative provinciale, respectiv Consiliul Dirigent din Transilvania, Secretariatelor din Bucovina și Directoratelor din Basarabia (1).

Comentând aceste lucruri, un bun cunoscător al istoriei române, profesorul R. W. Seton Watson, de la Universitatea din Londra nota:

„Războiul a adus pentru România trei schimbări fundamentale: unitatea națională, reforma agrară și sufragiul universal. Dintre acestea prima a ridicat România de la o putere mică la una de rangul al doilea în Europa, urmând imediat după Polonia și Italia; a doua, satisfăcând foamea de pământ a țăranilor, a înălțurat orice pericol al unei revoluții din jos și a imunizat România contra bolșevismului, cu toată apropierea ei de Rusia; a trei a înzestrat națiunea cu mijloacele unei autoexprimări democratice. Dar un vot electoral este de foarte mic folos până ce alegători nu și-au câștigat experiența politică necesară” (2).

După câțiva ani de la Marea Unire, tinerii intelectuali au dat semnalul de „schimbare la față a României”. Pentru ei, ceasul solemn „al națiunii îl reprezenta metamorfoza întregului stil de viață”. În caz contrar, apreciau că mediocritatea și izolarea vor duce implacabil la o ratare care va însăpașa lumea (3).

Dacă până atunci reperul acestor tineri era Nicolae Iorga, în sensul mesianismului național, care din fericire fusese împlinit, persoana cea mai influentă în rândul lor a devenit profesorul de filozofie Nae Ionescu, născut în anul 1890, care predica convingător libertatea, autenticitatea și îndrăzneala creațoare.

Era un om foarte interesant, extrem de controversat, de viu, câtă vreme Mircea Eliade, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Octav Onicescu, ș.a. au fost ucenicii lui. Un om care avea școală de Europa Centrală, cu doctoratul luat la München.

Din schițele de portret pe care le-am citit, Nae Ionescu apare ca o forță spirituală, lipsit de consistență fizică, un fenomen...:

„siluetă fină. Bine proporționat, îmbrăcat la cel mai bun croitor, cu umeri lați, pasul mândru și hotărât, cu mișcări iuți ca flacăra, dar sobre și chibzuite. Atitudinea destul de aspră a gânditorului a celui deprins să trăiască cufundat în taina universului lăuntric. Părul negru, stufos, striat cu fire argintii; fruntea frământată de belșugul vieții interioare și de intensitatea fanatică a credinței sale...Un glas dureros, îndoliat, dezvăluind o tristețe tainică, fără leac, iar vorba cutezătoare, aprigă, pusă în slujba unui spirit dominator și a unei inteligențe scăpărătoare. Privirea albastră, uneori adâncă, ageră, nelămurită, ca cerul pe-nserate, alteori precisă, oglindind fără greș un suflet năpraznic, bine disciplinat, desprins de sine însuși, dar chinuit de problemele salvării, halucinat de regulile cele mai înalte ale spiritului, de ideea Absolutului. Ireductibil în credința sa, față de dogma și cultul ortodox. Creștin grav, creștin deznădăjduit, totuși, iluminat de credință... (4).

Evocarea pomenită aparține Mărcuță Enescu, una dintre cele mai excentrice prezențe feminine din viața mondenă a începutului de veac XX.

Nae Ionescu era foarte curtat de femei: una și-a dat foc; Măruca și-a turnat acid pe față atunci când aflase că „filosoful Nae” avea o legătură cu pianista Cella Delavrancea; o scriitoare, poetă suedeza, s-a aruncat pe fereastră... Pentru unele dintre ele, Nae Ionescu și-a părăsit casa, pentru altele și-a frânt rosturi și veleități. Un fapt apare însă straniu, nu s-a despărțit niciodată, „în chip legiuitor”, de singura femeie care i-a fost soție, Elena Margareta Fotino, cu care se căsătorise în anul 1915, chiar dacă lumește n-a mai vrut să știe de ea... (5)

Nae Ionescu a fost un personaj într-adevăr atipic. Când Carol al II-lea, ca să se recompenseze într-un fel față de el, pentru că susținuse întoarcerea

principelui în țară, i-a propus să îl pună director la Siguranță, acesta i-a răspuns: „*Maestate, ce e aceea siguranță? E ceva sigur pe lumea asta?*”. (5) Au renunțat să-l pună, iar în locul lui a fost numit un profesor universitar, Victor Cădere. Comentând întâmplarea, Nae Ionescu se va confesa câtorva apropiati:

„Auzi, măi, ce nebuni! Eu stau aici și vorbesc despre îngeri și ei îmi propun să mă facă șeful Siguranței! Cum de nu-și dau seama de primejdia la care se expun?” (5)

Unui prieten comun, care îi reproșa că nu s-a făcut ministru, Nae Ionescu îi va preciza: „*Nu înseamnă nimic, măi, să fii ministru. Cine n-a fost ministru în țara asta? Totul e să poți să fii ministru. Și asta nu o pot mulți din cei care o merită.*” (5)

Libertatea pe care o propunea Nae Ionescu tinerilor însemna desprindere de autorități, de valorile aparent aşezate pentru totdeauna. (6) În conferințe, spre deliciul tinerilor, își bătea joc de sisteme și filozofii, considerându-le nefolositoare prin lipsa soluțiilor. Pe filozoful științific îl asemuia cu un băcan care vinde brânză altuia. De aceea, îi îndemna pe tineri să fie originali, să plece de la ei nu de la altul (6).

În epocă, dorința tinerilor de a schimba România avea, pe lângă determinarea ideologică, și motive mai terestre. Cei mai mulți intelectuali aveau slujbe modeste, prost retribuite și prea puțin asortate cu nemărginitele lor proiecte, simțindu-se nedreptăți, marginalizați. Rupând-o cu timiditatea, stinghereala și umilința, tipice scriitorului, intelectualului sau artistului român confruntat cu puterea politică sau cu ceea a blazonului, Nae Ionescu i-a învățat pe aceștia că nu se poate face cultură fără o condiție materială decentă, sau mai pe românește fără bani. Se dorea o distanțare de „*Bolta rece și de mizeria în care trăiseră Caragiale, Eminescu sau Creangă*” și este imperios să amintim legătura filosofului cu magnații Aristide Blank, Nicolae Malaxa ori cu cel dintâi proprietar al ziarului Cuvântul, industriașul Titus Enacovici.

Democrația și Naționalismul au fost curentele principale, ale dezbatерiei politice românești din anii '30 ai secolului trecut. Elita românească, politică și intelectuală avea orientare spre dreapta, iar regimul comunist a făcut ca, prin contrast, perioada interbelică să pară mai democrată decât a fost în realitate.

Nici în România și nici în alte țări comunizate de religia ortodoxă nu au ieșit mari teoreticieni de stânga, pentru că aceste popoare își au unitatea în Biserică și nicidcum în doctrine politice. De altfel, ideologiile nu reprezintă o

componentă esențială a omului, ele apar odată cu revoluțiile și dispar aşa cum au venit. Să ne reamintim de lagărele și închisorile comuniste, unde oameni de etnii și orientări politice diferite, în fața suferinței comune, și-au depășit apartenența și au existat nenumărate cazuri în care un român a îngrijit un sas, un ungur sau un evreu ori invers. Aceasta mi se pare normalitatea. La fel cred că ar trebui să fie și în cazul ecumenismului, despre care se discută atât de mult: să nu dușmănești pe cineva că e catolic sau protestant, putem discuta în contradictoriu, dar să prețuim omenește oamenii înseamnă mai mult decât confesiunile și ideologiile. De-a lungul timpului, români au învățat că nu au suferit numai ei și că nu sunt singurele victime ale nedreptăților istoriei. Trebuie să știu că ideologia comunistă, de care suntem deseori învinovăți, nu s-a născut la Moscova sau la Vladivostok și, cu atât mai puțin, la București. Ea a prins viață în inima Occidentului și o tragică ironie a sorții a făcut ca să fie pusă în practică în câteva țări ale Europei centrale și de Est, cu care nu avea însă niciun fel de afinități. Maghiarii au dat un mare teoretician marxist, pe Georg Lucács, noi, români, am consacrat în Occident, în secolul al XX-lea, doi intelectuali de dreapta, pe Cioran și Eliade, și un dramaturg, Eugen Ionescu, care, fără să fi fost om de dreapta, a fost un adversar mărturisit al totalitarismului de stânga.

Cel care a omorât democrația, înaintea comuniștilor și a început terorismul de stat în România a fost Carol al II-lea².

Au urmat legionarii, pentru scurt timp, iar apoi Ion Antonescu, considerat criminal de război de unii, patriot exemplar pentru alții.

Instaurarea dictaturilor marca o cotitură în evoluția firească a României. Se încerca în acest chip soluționarea tuturor problemelor născute din criza manifestată atât pe tărâmul politic cât și social între anii 1933-1940³.

² „În noaptea de 10 februarie 1938, regele Carol al II-lea a suprimat Constituția din 1923, desființând regimul parlamentar, aşa cum funcționase de la 1866 și a instaurat o dictatură cu caracter personal. Toate puterile de stat au fost concentrate în mâna sa. Decretele regale căpătau, nemijlocit, putere de lege. Ridicarea inamovibilității întregului corp funcționăresc, mai ales a magistraturii, asigura omnipotența executivului, nu numai asupra aparatului administrativ, dar și asupra puterii judecătoarești. Toate drepturile și libertățile publice au fost desființate, iar partidele politice au fost scoase înafara legii. Cenzura a fost înăsprită. Starea de asediu, legalizată, a devenit regimul de drept al țării”. Vezi Lucrețiu Pătrășcanu: Sub trei dictaturi, Ed. Editions, București, 2019, p. 7.

³ Trecerea întregului capital imobiliar și mobiliar, aflat în mâinile străinilor, în patrimoniul statului sau a unor autohtoni, era unul din scopurile principale pe care dictatura militară și le propusese. Cu alte cuvinte se încerca o operă de românizare a vieții economice. Același lucru și-l propusese și legionarii care însă au folosit cu totul alte mijloace, deseori criticate.

Vocația guvernării Antonescu a fost totuși mai curând legalistă decât doctrinară. Valorile pe care acesta le apăra erau legea și ordinea. Antonescu însuși s-a pronunțat cu privire la respectul libertății intelectuale:

„Oamenii de știință pot greși, dar, ținând seama că ei nu sunt ușor înlocuibili, îi întrebuiuți ca atare. Dacă unii din ei au greșit ca oameni, îi tratezi cu merite. Ei fiind însă oameni de știință, de care nu ne putem dispensa, trebuie să ținem seama și de personalitatea lor... ori legionarii, spre rușinea Universității, nu au făcut aşa...” (7)

Douăzeci de ani a însemnat România interbelică cu bunele și relele ei. Aproape douăzeci de ani a fost prima bucată de comunism grea, cea stalinistă. Perioada a început cu ocupația sovietică, care a răsturnat toate valorile societății românești. Mare parte din elita noastră intelectuală și politică a fost fie suprimată în încisori sau la canalul Dunăre – Marea Neagră, fie obligată să se exileze. S-a instaurat o teroare greu de închipuit, lumea gândeau un lucru dar spunea altceva. A existat un fel de schizofrenie, ca să mă exprim în termeni medicali. Cu timpul, omul de rând, lămurit că americanilor nici prin gând nu le trece să ne elibereze de comunism, s-a resemnat și a început să se adapteze condițiilor aşa cum erau ele.

Dezghețul politic, început în anul 1961-1962 de către Gheorghiu-Dej, a indus lumea în eroare, pentru că numai după câțiva ani, România va trece printr-un naționalism-comunism, stupid creat de Nicolae Ceaușescu. Un regim în care, minciuna a fost ridicată la rangul guvernării, în care teroarea a dezvoltat lașitatea la cei mai mulți și eroismul imprudent la câțiva. Un regim în care delațiunea a fost considerată virtute, în care furtul din bunul statului, considerat „comun”, a sfârșit prin a părea legitim din cauza pravațiunilor permanente și a exemplului de înselăciune venit de sus.

Preluarea puterii de către grupul perestroikist din decembrie 1989 a dus la constituirea unui sistem ierarhic politico-economic și mediatic, menit să păstreze controlul nu a statului, indiferent cine vine la guvernare, ci al unui partid asupra statului, societății și capitalismului românesc în formare. Improvizat și construit pe sistemul cartelurilor, politico-economice și mediatic, a distribuției populiste cu ajutorul „Bugetului” prin intermediul „baronilor locali”, acesta are scopul să păstreze, dincolo de istorie, un electorat

captiv, socialist, etatist și antieuropean care votează de fapt, în continuare, neocomunismul din primii ani de după 1989.

Un asemenea regim nu putea să nu lase urme în mentalități și comportamente. Democrația noastră actuală, născută din dărâmăturile epocii totalitară fecundează o filosofie demagogică, cea care, făcând trimitere la egalitarism, generează o corupție ce pătrunde în toate ungheralele vieții sociale. Ca urmare, au apărut ambiții de parvenire economică, socială și politică, care au lăsat loc unor prejudecăți ce alterează ordinea morală a culturii.

Bibliografie

1. Academia Română, *Istoria românilor*, (1918-1940, VIII), Coordonator Ioan Scurtu, Ed. Enciclopedică, București 2003, pp. 31:37.
2. Ioan Lupaș, *Istoria Unirii românilor*, Ed. Bazilica, București, 2018, p. 469.
3. Emil Cioran, *Schimbarea la față a României*, Ed. Humanitas, București, 2001, p. 39.
4. Dan Ciachir, *Gânduri despre Nae Ionescu*, Ed. Litera Ortodoxă, 2010, p. 22.
5. Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu, aşa cum l-am cunoscut*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009, p. 114.
6. Arşavir Acterian, *Jurnal*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 113.
7. Stenograma ședințelor Consiliului de Miniștri, *Guvernarea Ion Antonescu*, vol. II, București, 1998, pp. 124:125.

Enclave de cuviință și bun-gust⁴

Mircea Gelu Buta

Silnicile regimului comunist de inspirație sovietică, instaurat în țara noastră, n-au crățat nici limbajul, nici comportamentul oamenilor. Puțini își mai amintesc astăzi că la începutul anilor 1950 era la modă folosirea – exclusiv oral, nu și în scris – a unor expresii triviale care nu pot fi reproduse, întrucât ar leza candoarea hârtiei. Acei ce recurgeau la asemenea expresii susțineau că „vorbesc muncitorește”. Asta se întâmpla pe vremea când liderii partidului unic renunțaseră la cravată și pălărie, înlocuindu-le cu șepci și cămăși descheliate cu gulerele răsfrânte peste reverele hainei. Aceste moravuri au dispărut după moartea lui Stalin, survenită pe 5 martie 1953, când s-a revenit la ceea ce s-ar putea numi normalitate vestimentară. Punerea ei între paranteze afectase și femeile, pentru care taior – a se vedea fotografiile Anei Pauker din epocă – ajunsese un soi de uniformă, tot aşa cum portul lucrătoarelor sau al țărăncilor presupunea folosirea obligatorie a basmalei sau a baticului. În decurs de doi-trei ani, purtătorii de pălării, de costume bine croite sau de paltoane cu revere îmblănite fuseseră nu o dată huiduiți pe stradă sau fluierăți...

Până în anul 1950, regimul comunist îi depusese pe „foști” de orice proprietăți – inclusiv de casele sau apartamentele în care locuiau, pe mulți îi deportaseră, însă nu le putuse confisca bunele maniere, educația, cuviința, cultura și bunul-gust. Aceste trăsături le sunt recunoscute marilor și micilor excluși ai vremii în trilogia *Cronică de familie*, aparținând lui Petru Dumitriu, apărută în anul 1956 și reeditată în anul 1958. Autorul arată că la întâlnirile protipendadei de altădată, acum ostracizate, care aveau loc în case particulare, nimeni nu vorbea tare, nu râdea zgomotos, nu făcea monolog, nici gafe, ilustrând parcă – adăugăm noi – un aforism al lui Baltasar Gracián potrivit căruia „Partea cea mai frumoasă a culturii e politețea”.

⁴ Material publicat în *Lumina*, 2 nov, 2020.

Dacă în romanul *Scrinul negru*, publicat în aceeași perioadă, George Călinescu își facea păcate ironizându-i pe „*aristocrați*”, Petru Dumitriu arată că parte dintre personajele sale trezesc admirătie tocmai prin comportament, limbaj și experiență existențială. Îmi amintesc cum, în perioada de liberalizare, fie în ultimii ani de liceu, la Bistrița, fie la Iași pe când eram student, unii oameni tresăreau, șopteau între ei atunci când trecea o fostă notabilitate locală, un fost industriaș, un fost prefect sau o personalitate culturală ori artistică aureolată și de ispășirea unor ani de închisoare politică. Să îmi mai vine în minte ceea ce se spunea despre Alexandru Paleologu: că atunci când a compărut în celebrul proces al Lotului Noica-Pillat din anul 1958, și-a pus batistă la zeghea de pușcăriaș. În anii de după prăbușirea fostului regim, a mărturisit de mai multe ori că umorul l-a făcut să i se pară că trec mai repede cei cinci ani de închisoare. Cu un an mai mult a stat în temniță și prietenul său Bartolomeu Anania, care povestea tot cu umor că la Aiud sau la Gherla a întâlnit în celula unde a fost băgat doi țărani maramureșeni care vorbeau între ei... franțuzește. Stătuseră o bună bucată de timp cu un fost diplomat care, ca să le treacă timpul mai ușor, îi deprinsese cu limba lui Balzac.

Mitropolitul Bartolomeu a fost un om de lume care a plăcut prin manierele sale, prin obiceiul de a răspunde la orice scrisoare, prin punctualitate și respectarea cuvântului dat. Desigur, se pune întrebarea: poate fi un om de lume un călugăr ortodox? Răspunsul nu este decât afirmativ și nu neapărat pentru că înaltul ierarh era totodată și scriitor, întrucât au existat mulți scriitori necioplăți. În Sinodul din care a făcut parte Părintele Anania a existat un chiriarh căruia i se spunea „*Lordul*”. Este vorba de Antim Nica, Arhiepiscop al Dunării de Jos până în anul 1994, când a trecut la cele veșnice, care în perioada interbelică a studiat în Anglia și în Liban. Cine deschide numărul pe martie 1980 din revista „*Biserica Ortodoxă Română*” și privește fotografiile în care profesorul Iustin Moisescu – viitor Patriarh al României – apare îmbrăcat în frac, respectiv în smocking, pe vremea când preda la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Varșovia, își dă seama că și acesta a fost un om de lume desăvârșit. Să atunci, dar și mai târziu, când, în calitate de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, apare într-un clișeu la o masă, foarte dezvoltat, alături de premierul Jacques Chirac, viitor președinte al Franței... Cât privește latura feminină a monahismului, au existat văstare boierești închinoviate, care au

adus cu ele în mânăstire tactul, măsura, buna-cuvîntă, făcându-le să iradieze în jur. Tradiția aceasta, foarte răspândită la noi, s-a prelungit până în vremea fostului regim, când la Mânăstirea Dintr-un Lemn a stărețit maica Epiharia, iar într-o chinovie din Moldova tot o persoană de os boieresc, evocată și de Mitropolitul Bartolomeu în *Memorii*. Însă și lumea noastră țărânească, violentată dur de regimul comunist, avea, pe lângă credință și caracter, un bun-simț înnăscut. Frumos spunea, în acest sens, un scriitor că „*numai aristocrații și țărani nu se tutuiesc; își vorbesc cu dumneata*”.

Cei cărora regimul le spunea „*foști*” au continuat să își păstreze demnitatea și o ierarhie valorică proprie lumii din care provineau și în care fuseseră educați, ilustrând o Românie paralelă în felul acesta și trezind o invidie similară cu cluburile exclusiviste. Așa a apărut stațiunea 2 Mai, creație ad-hoc a celor ce snobau astfel politicizarea litoralului. Aceasta era o enclavă, însă nu era singura, ci era cea mai mare și mai cu notorietate datorită personalităților care o frecventau. Întemeiată de refuzați și de „*refuznici*” ai regimului comunist, stațiunea 2 Mai a ajuns căutată de intelectuali, scriitori, artiști care nu erau oponenții comunismului, dar o frecventau în ideea practicării unui soi de liberalism. În anul 1972 s-a deschis Casa Scriitorilor de la Neptun, cu plajă proprie, garsoniere și apartamente, însă 2 Mai nu și-a împuținat sezoniștii proveniți dintre profesioniștii condeiului, deși aşa-numitele „*case de creație*”, începând cu aceea din București, erau tot niște enclave. Concepute, iarăși după tipar sovietic, ca niște daruri făcute artiștilor și intelectualilor fideli regimului și ideologiei sale, acestea au sfârșit prin a deveni spații de protest și deriziune, unde „*tehnica operativă*” a Securității nu mai prididea să înregistreze nenumărate *murdalâcuri* la adresa Ocârmuirii. Tot enclave au devenit și Casele Universitarilor din București, Cluj, Iași, iar regimul a trebuit să se resemneze cu această realitate.

O zicală destul de veche asigura că „*Politețea nu costă nimic, dar cu ea câștigi totul*”. Îmi amintesc de tatăl meu, care ne spunea: „*cine trăiește fără cinism și fără superioritate în această lume, știe că singura valoare umană, sigură și răsplătitore, este smerenia*”. Nu s-a plâns niciodată, iar politețea de care dădea dovadă a rămas proverbială. Într-un climat de brutalitate și prostie, el a folosit politețea ca pe o armă. Relația cu autoritatea apărea dintr-o dată surprinzătoare atunci când veneai cu această strategie neobișnuită pentru ea, strategie care să te apere.

Existau în perioada interbelică *coduri de maniere elegante* (s-a încercat, fără mult succes, retipărirea lor după 22 decembrie 1989), care aveau nu puțini cititori. Unele îndrumări păreau paradoxale. De pildă, recomandarea ca un bărbat aflat împreună cu o femeie, dacă merg la restaurant, să intre primul în local și aceasta deoarece el îi deschide drum, vorbește cu șeful de sală sau cu chelnerul despre masa pe care vrea să o aleagă. Pe atunci, codurile pomenite precizau că o femeie de condiție nu intra singură într-un restaurant și nu discuta direct cu chelnerul, ci își transmitea întrebările sau dorințele prin bărbatul care o însoțea. Desigur, liberalizarea accelerată a moravurilor a făcut ca asemenea prevederi să pară desuete, îndeosebi în acele zone din Occident unde s-a ajuns ca democrația să se suprapună cu plebeizarea. Ceea ce înseamnă că normele de bună creștere și cuviință au dispărut cu desăvârșire.

În fine, să amintim că, deși nu au forma unor „*coduri*”, multe observații privind cuviința găsim și în literatura filocalică. Astfel, Sf. Isaac Sirul le recomandă călugărilor atenție și reținere până și în cele mai intime manifestări fiziologice („*ca să nu se rușineze îngerul tău*”), aspect care îndreptățește expresia *delicatețea sfinților*, aparținând Părintelui Stăniloae.

Public și particular

Mircea Gelu Buta

Cele două domenii sunt foarte diferite și pentru a da o idee privitor la distanța dintre ele o să recurg la o întâmplare petrecută în acei ani '50 rămași sub genericul „*Obsedantul deceniu*”. Mitropolit al Moldovei și Sucevei era pe atunci Sebastian Rusan, fost preot de mir rămas văduv prin deces și apropiat al lui Petru Groza, dar un om devotat Bisericii. Mitropolitul Sebastian Rusan venea într-un compartiment de clasa I al expresului sau acceleratului de pe linia Iași-București îmbrăcat în ținută adecvată, cu engolpion și cruce pectorală. Un pasager din compartiment – cele șase locuri fiind toate ocupate – a început să-i spună chiriarhului că ar trebui să umble mai simplu, lipsit de podoabe și semne distinctive, încrucât socialismul nu este făcut pentru oameni cu un tratament special... Mitropolitul l-a privit în tăcere câteva secunde, a dat din cap și a spus în auzul tuturor: „*Măi prostovane, ca mine sunt numai patru în țara asta, ca tine sunt milioane*”. Cred că episodul acesta sugerează foarte bine situația omului public, care e de diferite grade, desigur. Aș vrea să mai adaug un lucru, și anume că preotul sau ierarhul, întocmai ca și aristocratul, au un ascendent organic, în sensul că nimeni nu ar îndrăzni să contrazică un sacerdot la predica fără riscul de a i se pune sub semnul întrebării sănătatea mintală, tot aşa cum aristocratului, mai puțin în prezent și mai mult în trecut, i se arăta o respectuoasă atenție, apriorică precum cea manifestată față de cleric.

Cu cât notorietatea omului public este mai mare, cu atât el va fi sănctionat mai necruțător, iar o gafă pe care a comis-o, o impolitețe, o greșeală vor străbate deceniile și chiar secolele. Negreșit, N. Iorga a fost un geniu, însă era foarte inflamabil, trăsătură care l-a costat. Și voi da două exemple. Atunci când, adresându-se lui Vintilă Brătianu prin cuvintele „*Ce-aș putea să învăț eu de la un inginer?*”, răspunsul omului politic a fost: „*Măsura, domnule profesor; măsura*”. În timpul refugiu lui de la Iași, Iorga i-a scris o scrisoare Reginei Maria în care i se plângea că pâinea de acolo este proastă, apropooul fiind să i se trimită pâine

de la Palat. Regina Maria a dat în public următorul răspuns solicitării sale: „*Eu credeam că sunt Regina României, nu brutăreasa domnului Iorga*”.

Omul public, chiar și în aceste vremuri de plebeizare, trebuie să se ferească îndeosebi de clișee. Să recurgem la niște exemple concrete. Îmi amintesc că în fostul regim anumiți activiști care se socoteau mai „*spălați*” începuseră să folosească verbul *a antama* și îl foloseau corect: a antama o discuție... Numai că devenise un clișeu și nu mai avea nimic distins, tot aşa cum astăzi a spune *locație* în loc de *amplasament* e tot un clișeu, pentru a nu mai vorbi de expresia *a-și face treaba*, care duce cu gândul la copiii mici, obișnuiați să distingă între treaba mare și treaba mică, expresia corectă fiind *a-și face datoria*. Glisând spre argou, pătrund în limbă termeni precum *afară* pentru *străinătate* sau *muncă* în loc de *serviciu*, formule pe care nu le ocolesc nici oamenii publici, fie din comoditate, fie din neglijență, uitând că între personalitatea și limbajul unui om legătura este definitorie. Tot lenea cerebrală și conformismul îi fac pe anumiți oameni cu statut public să recurgă la clișee precum *provocare* (traducând anglicismul *challenger*) sau imposibilul cuvânt *dezvoltator*, pentru care avem un termen potrivit, de origine franceză, cu o vechime de peste un secol, acesta fiind *antreprenor*.

Unui om „*cât de cât public*” – spunea Tudor Arghezi – nu trebuie să i se întâmpile nimic. Tot în același pomenit regim comunist, un redactor-șef al „*României libere*”, cotidian de mare tiraj, exclama pe prima pagină a ziarului pe care îl conducea (asta întâmplându-se pe la sfârșitul anilor '60): „*Dar unde sunt zăpezile de altădată?, după cum se întreba Apollinaire*”. Chiar și un elev de liceu știa, pentru că se făceau opt ani de franceză în școală, că respectivul vers „*Mais où sont les neiges d'antan?*” nu-i aparținea poetului pomenit, trăitor în secolul XX, ci nu mai puțin celebrului François Villon, care viețuise cu câteva secole înainte. Regim comunist sau nu, ridicoul de care s-a înconjurat gazetarul amintit a fost și cauza schimbării sale din postul pe care îl deținea, întrucât ridicoul, dacă nu ucide întotdeauna, are efecte puternice chiar și într-o orânduire care nu punea mare preț pe cultură.

Ridicolul unui om public nu e legat însă de un regim politic sau altul, întrucât în urmă cu vreo 20 de ani, un fost fizician, oengist, activist pentru drepturile omului, a propus impozitarea pomelnicelor, prilej pentru un om de

condei să spună că personajul respectiv și-ar împlini vocația dacă ar fi așezat la intrarea Cimitirului Bellu cu un chitanțier în mână.

Un om care vorbește în public se comunică pe sine și își intuieste într-o secundă auditoriul. Mai bine spus: numitorul comun al acestui auditoriu. Dacă încearcă să epateze sau să spună lucruri arhiștiute, dă pe de lături și faptul acesta se va repercuta asupra renumelui său. Mai ales în public nu e bine să oferim apă cu sifon. Aș ține să spun că un om public rămâne ca atare chiar și în catacombele închisorilor politice. La Aiud, la Jilava, la Gherla, filosofi ca Ion Petrovici sau Mircea Vulcănescu, pentru a nu-l mai pomeni pe Petre Țuțea, dar și teologi de marcă precum Ilarion Felea sau I.G. Savin au ținut prelegeri cu o eleganță demnă de podiumul Academiei sau de o catedră universitară. Așa încât un adevărat om public rămâne oriunde un om public.

Ce este un om cult

Mircea Gelu Buta

Unul din paradoxurile regimului comunist – atât la noi, cât și în alte țări – a fost acela că, deși ideologia Ocârmuirii era una declarat materialistă, tocmai la capitolul „*bunuri materiale*” aceste orânduiriri au stat foarte prost, ca să nu spunem lamentabil. În schimb, latura spirituală a fost deosebit de efervescentă: oamenii din aceste țări s-au apropiat de cultură, de Biserică, de credință și chiar în închisorile politice s-a dus o viață elevată, s-au compus poezii, iar scriitori precum Nichifor Crainic sau Radu Gyr și-au depășit valoric versurile compuse în libertate. Nemaexistând bogătie materială, cultura a ajuns să pună în evidență multe personalități și persoane. Într-un fel, această situație s-a menținut și după momentul 1989 și voi menționa iarăși acel scurt și strălucit eseу publicat în limba franceză de Alexandru Paleologu și intitulat *L'Occident est à l'Est*. În acest eseу, autorul său spunea, pe bună dreptate, că ceea ce altădată a făcut gloria unor țări precum Franța, Germania sau Anglia s-a continuat exclusiv în țări din răsăritul și sud-estul Europei, între care menționa și România, alături de Polonia sau Ungaria.

A fi un om cult, sau cultivat, ceea ce este același lucru, a atras mulți oameni. În această atmosferă mi-am făcut și eu studiile în anii 1970 la Facultatea de Medicină din Iași. Am mai scris și cu alte prilejuri despre profesorii mei, de o ținută impecabilă atât profesional, cât și intelectual, și mi-aș îngădui o paranteză pentru a spune că este o deosebire între cultura propriu-zisă și *cultura profesională*. Un poet care a citit sute de scriitori lirici nu este automat un om cult, la fel și un jurist sau matematician care este tobă de carte în disciplina lui. Este imperioasă o cultură profesională pentru a te ilustra într-un domeniu, dar aceasta este o cultură de nișă, fără de care nimeni nu poate înainta în disciplina pe care o ilustrează.

Însă un om nu poate deveni cult sau cultivat dacă nu este și un om *instruit*. De fapt, școala, în spetea liceul, cu aceasta se ocupă. Si am avut chiar și în fostul regim un învățământ inspirat după cel francez, în care se făceau două

limbi străine, se studia literatura universală în ultimele clase, ba chiar și istoria artei...

Instrucția se vede cel mai bine în limbajul unui om, și bine a spus acel înțelept: „*Vorbește, dacă vrei să te cunosc*”. De pildă, în ziua de azi sunt oameni foarte bine situați social sau profesional care spun „*Am servit alătăieri-seară masa la Capșa*”; or, masa o servește doar chelnerul, atât la Capșa, cât și la un bufet de periferie. Unora li se pare că e mult mai distinsă această exprimare decât „*am luat masa*” ori „*am cinat*”, „*am prânzit*”. Abordând un alt nivel, acela al ziariștilor actuali: auzi de multe ori, la un buletin meteo, că „*sunt șanse*” să se producă inundații sau grindina să distrugă recolte. Cuvântul *șansă* vine din franceză și înseamnă „*noroc*”. Or, nu poți să ai șansa să mori, după cum se face o confuzie între *datorită* și *din cauza*. Sunt ziariști care spun că actorul cutare a murit datorită cancerului, în loc să spună din cauza cancerului. Caragiale definea cinstea și gramatica drept elemente definitorii pentru un adevărat ziarist. Și pe vremea lui existau enormitați și aş da ca exemplu afirmația unui reporter: „*Ce frumos este la domnul Nicolae Fleva la conac – de o parte iarba verde și de alta aerul curat*”.

În Franța, limba, rostirea, nu mai vorbim de scriere, au fost secole la rând o instituție și, ca unul care a petrecut câțiva ani în această țară, pot spune că această tradiție s-a păstrat și în prezent. Au existat oratori care își învățau pe de rost textul menit să fie rostit în public și asta îi ferea de cacofonii, de expresii îndoiehnice cum ar fi, în limba română, „*nispul aleilor*”, „*capul acesta*” sau „*gepizi dădeau năvală*”... În fine, un om public nu poate să se adreseze, cum fac politicienii noștri, cu „*măi fraților*” sau „*băi fraților*” sau „*lasă, dom'le, vrăjeala!*”. Iată un fenomen de *coincidentia oppositorum*, întrucât aceste mostre de exprimare evocă limbajul brutal până la scatologic pe care îl încurajau autoritățile comuniste în anii '50 pe motiv că era limbaj muncitoresc, ceea ce este un fals, întrucât oamenii mahalalelor citadine de la noi își supravegheau exprimarea.

Din arsenalul omului instruit face parte și îmbrăcămîntea, care, la un nivel superior, este definitorie, în sensul în care G. Călinescu spunea: „La un actor, garderoba este obligație profesională”. Omului instruit i se potrivește o îmbrăcămîntă asociată cu bunul-simț și cu buna-cuvîință.

Există un aforism care spune: „*Cultură înseamnă ceea ce îți rămâne după ce ai uitat totul*”. Aforismul acesta sugerează un lucru foarte important: cultura

este un act profund personal și nu are ca scop o evaluare de genul „*Ce om cultivat e X*”, deși un om cult a fost mereu privit cu prețuire și chiar cu admirăție. Aici trebuie să deosebim între profesionistul culturii – care poate fi poet, scriitor, arhitect, muzician – și omul cult nu în virtutea unei profesii precum cele pomenite mai sus, ci în ceea ce privește atracția pe care o provoacă pentru el frumosul. Un om cu adevărat cultivat nu ține să deprindă anumite elemente din sfera culturii pentru a le exhiba în public, situație legată de o cugetare a romancierului Aldous Huxley, care îi asemăna pe oamenii proaspăt culturalizați cu cei recent îmbogătiți.

O persoană cultivată, demnă de acest nume, trebuie să cunoască valorile fundamentale din literatura țării sale și valorile literaturii universale: asta presupune lectura unor cărți de Dostoievski, Balzac, Tolstoi și – de ce nu? – Proust... Același lucru se impune în materie de muzică simfonică, pentru că nu este suficient să fi ascultat *Adagiu* lui Albinoni, *Eine kleine Nachtmusik* de Mozart sau valsuri de Johann Strauss. Artele plastice, îndeosebi pictura, dar și sculptura – între care se plasează obligatoriu opera lui Constantin Brâncuși cu titlu de valoare universală –, ar trebui să fie domenii familiare omului cu adevărat cultivat.

Există și o chemare pentru a te cultiva, sădită în noi de Dumnezeu, Care acordă o mare însemnatate sufletului, întrucât Dumnezeu Însuși este izvor de frumusețe. Omul cultivat se manifestă identic atunci când e singur sau în public, pentru că frumosul este un prilej de bucurie și împlinire sufletească. Cine își face din cultură un mijloc de publicitate se aseamănă cu omul care ajutorează pe cineva pentru a fi văzut și știm că în felul acesta își pierde autenticitatea. Nu trebuie să surprindă sugestiile evanghelice din sfârșitul acestei meditații, întrucât unde se vorbește mai frumos de contopirea dintre estetic și bucurie decât în capitolul 6 din Evanghelia după Matei:

„Luați seama la crinii câmpului cum cresc: nu se ostenesc, nici nu torc. // Și vă spun vouă că nici Solomon, în toată mărirea lui, nu s-a îmbrăcat ca unul dintre aceștia.” (Mt 6, 28-29).

S-au scris și s-au spus, de-a lungul timpului, despre Mircea Gelu Buta, atât de multe cuvinte întraripate de simțăminte prieteniei și recunoștinței, ale admirației și ale colegialității. Multe dintre ele au putut fi auzite la faimoasele întâlnirii „Medicii și Biserica”, o parte dintre ele au fost consemnate în primul volum editat în onoarea celui pe care îl numeam atunci „un om de suflet pentru suflete”, iar altele își găsesc adăpost în paginile acestui volum.

Și totuși s-au spus prea puține cuvinte despre cel ce slujește Cuvântului întrupat în multe moduri. Slujește de multă vreme la căpătâiul celui cuprins de suferință cu siguranța pe care îl-o dă știința și cu seninătatea pe care îl-o dă credința în Puterea nebiruită a Celui Înviat. Slujește la catedră cu autoritatea experienței binelui și oferă deschideri spre orizonturile întâlnirii cu Cuvântul ce umblă printre noi în chipul semenului și ale mărturisirii Lui prin fapte înnobilate de iubire. Se pune, cu o generozitate care uneori e greu de înțeles în slujba cetății și a oamenilor ei. Unește lumea medicală, animă viață culturală, trudește la ctitorii vizionare, strângе mărturii despre trecut și dă glas adevărurilor pe care unii le vor uitate. Creează, cu eleganță, punți de lumină între oameni și lumi. Știe să dea credit tinereții, apreciază performanța maturităților responsabile, cultivă elogiu seniorilor și memoria predecesorilor, se lasă învățat de Cuvânt și prin cuvânt și faptă dă imbold spre lucru bun.

Pr. prof. univ. dr. habil. **Gabriel-Viorel Gârdan**

ISBN: 978-606-37-1557-0